

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

یادداشت:

یادداشت:

یادداشت:

عنوان دیگر:

موضوع:

موضوع:

شناسه افزوده:

شناسه افزوده:

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی

جلد ۲/۲۹

نسخه‌های شماره ۸۸۰۱-۹۲۰۰

تألیف

سید محمدحسین حکیم

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

تهران - ۱۳۹۰

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی

جلد ۲/۲۹

نسخه‌های شماره ۸۸۰۱ - ۹۲۰۰

تألیف: سید محمدحسین حکیم

حروفچینی و صفحه‌آرایی: مهدی خوشرفتار اکرم

قلم‌های استفاده شده: بدر میترا رؤیا نازنین Times ۷۴

کاغذ مورد استفاده: ۷۰ گرمی تحریر خارجی

شماره انتشار: ۲۵۰

ناظر چاپ: نیکی ایوبی زاده

چاپخانه: نقره‌آبی

لیتوگرافی: نقره‌آبی

صحافی: سیاره

چاپ اول: ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۷۵۰۰۰ ریال

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار کتابخانه، موزه و

مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی است.

شابک: 978-600-220-021-1

انتشارات و توزیع:

مرکز پژوهش کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
خیابان انقلاب، مابین خیابان ابوریحان و دانشگاه، ساختمان فروردین

طبقه ۷، واحد ۲۷ و ۲۸؛ تلفن: ۶۶۹۶۴۱۲۱

نشانی سایت اینترنتی: WWW.ical.ir

نشانی پست الکترونیکی: Pajooheshlib@yahoo.com

(۹۰۰۱)

مجموعه:

مؤلف: علی بن حسین بن عبدالعالی کرکی (۸۹۰-۹۴۰ق)

۱. حاشیه شرایع الاسلام «۱ پ - ۱۹۲ پ» (فقه - عربی) کامل.

دنا، ج ۴، ص ۲۱۷-۲۲۰؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۱۶۵ - ۱۶۶؛ التراث العربی المخطوط، ج ۴، ص ۳۳۳-۳۳۵؛ حیاة المحقق الکرکی و آثاره، ج ۲، ص ۴۱۸-۴۲۶ و ج ۱۰ و ۱۱.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا ونبينا محمد وآله الطيبين الطاهرين. وبعد فهذه فوايد مهمة علققتها على كتاب شرايع الاسلام يستعان بها على تحرير مسائلها وتحقيق مطالبها... كتاب الطهارة. الطهارة اسم للوضوء او الغسل او التيمم على وجه». انجام: «وذلك من غرض العبادة وان كان لا محذور فيه لان الشيء قد يكون معاملة بملاحظة شيء آخر يكون عبادة. تم».

انجامه: «تحريرا في غرة ربيع الاول ختم بالخير والاقبال لسنه ثمان عشر و الف من الهجرة النبوية صلى الله عليه وآله على يد المستعين بعناية الله عليخان بن قاسم غفر ذنوبهما وستر عيوبهما».

۲. الرضاع (الرضاعية) «۱۹۳ پ - ۲۰۲ پ» (فقه - عربی) کامل.

رک: ش ۴/۸۹۷۴.

آغاز: «الحمد لله كما هو اهله والصلوة على محمد وآله.

اعلم وفقك الله انه قد اشتهر على السنة الطلبة في هذا العصر تحريم المرأة على بعلها بارضاع من سنذكر». انجام: «لا ثبوت الاخوة لاختوة اولاده وذلك غير مقتضى للتحريم بوجه من الوجوه». انجامه: «تمت الكتاب بعون الملك الوهاب في شهر ذي الحجة سنة ثمان عشر والف».

خط: نستعلیق، کاتب: علی خان بن قاسم، تاریخ کتابت: غره ربیع الاول ۱۰۱۸ق (رساله اول)، ذیحجه ۱۰۱۸ق (رساله دوم).

عناوين و نشانیهها شنکرف، در حاشیه تصحیح شده. تنها چند برگ اول نسخه حاشیه‌نویسی شده است. در حاشیه بعضی از سطور عدد ۲ کشیده نوشته شده است (برای نمونه ۲۵ پ، ۲۶ پ، ۲۸ پ، ۲۹ پ، ۳۰ پ، ۳۵ ر، ۳۵ پ، ۳۶ ر و...).

صفحه عنوان نسخه این یادداشتها را دارد: فتوایی درباره افيون به نقل از خط شيخ زين الدين على رحمه الله به يك واسطه، فايده كوتاهي از شرح جعفريه، تملك محمدرفيح بن محمدرفيح با مهر بيضوي: «لا اله الا الله الملك الحق المبين عبده محمدرفيح» (از تاريخ اين مهر به جز دو رقم ۱۱ نمی توان چیزی خواند)، بر روی این مهر مهري چهارگوش كوفته شده كه سجعتش خوانده نمی شود اما تاريخ ۱۲۶۸ دارد. تملك محمود بن فتحعلي شاه در ۱۲۶۶ق، مهر كتابخانه جعفر سلطان القرايى، مهر تملك چهارگوش با نقش: «عبده لطفعلی ۱۲۸۷»، و مهر بيضوي به نقش: «يار محمود». قيمت نسخه و يك يادداشت سپاه شده ديگر.

لششمس طلوع وافول واقول فرغ من تسويدها مولفه ازل البرايا لذى واهب العطايا ابوالحسن بن احمد رفع قدرهما رافع السما بغير عمد ليله السبت خامس شهر ربيع الاول سنه ۹۶۳ فى بلده سبزوار حماها الله عن الاسرار ما يعاقب الليل والنهار كتبها السيد الاجل الفاضل الافضل خير السادات خير البريات وجيها للسيادة والتمنابة والدين ابوالخير سلمه تذكرة لصاحبه والله اعلم بالصواب».

۲. گفتار کوتاهی درباره اثبات الواجب «۳۹ر»

مؤلف: حسین اردبیلی

آغاز: «قال بعض الافاضل^۲ فى اثبات الواجب تقره ان الواجب موجود والاى وان لم يكن موجوداً كان معدوماً».

انجام: «فالحصر بط فهذا بط فوجوب الوجود لازم تأويل فيه وفيه مافيه».

۳. المعارف فى المعارف الالهية «۳۹ پ - ۱۰۵ ر»
(کلام-عربی)

مؤلف: ابوالحسن بن احمد ابیوردی کاشانی (۹۶۶ق)

تنظیم شده در ۵ شارق و هر کدام در چند لمعه و لایحه و اشراق:

الشارق الاول: فى اثبات الصانع وفيه لمعتان.

الشارق الثانى: فى التفحص عن كيفية صدور الحادث عنه وفيه لمعة واشراقات.

الشارق الثالث: فى علمه تعالى وفيه اشراق ولوامع.

الشارق الرابع: فى ارادته تعالى وفيه مقدمة ولوامع.

الشارق الخامس: فى كلامه تعالى.

در بیشتر نسخه‌ها نام مؤلف نیامده است. در چند

پایان نسخه هم سه مهر و تملک بوده که نقش آنها را سیاه کرده‌اند. در برگ ۱۹۳ ر بین دو رساله یک صفحه به اشتباه نوشته شده بود که آن را خط زده‌اند.

رکابه‌دار. جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۲۰۲، یک برگ، ۱۲/۱×۱۸/۹، ۱۹ سطر، ۷×۱۳.

جلد: تیماج عنابی ساده، دورو، درون زرد، عطف و سجاف میشن قهوه‌ای روشن. قطر: ۳/۱.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۰۹۹]

(۹۰۰۲)

مجموعه:

۱. اثبات الواجب «۲ پ - ۳۸ ر» (کلام-عربی)

مؤلف: ابوالحسن بن احمد ابیوردی کاشانی (۹۶۶ق)

تنظیم شده در ۳ باب:

الباب الاول: فى المقدمات وفيه لوايح (۴ لایحه).

الباب الثانى: فى ايراد ما سنح لنا من البراهين على وجود الواجب (شامل ۱۲ برهان).

الباب الثالث: فى ايراد الدلائل التى سنحت لغيرنا (شامل ۱۱ دلیل).

پایان یافته در شب شنبه ۵ ربیع الاول ۹۶۳ق در سبزوار.^۱

کامل.

ذریعه، ج ۱، ص ۱۰۲؛ آستان قدس، ج ۱۸، ص ۱۱۷؛

مسلی تهران، ج ۹، ص ۱۸۱ (نام مؤلف به صورت ابوالحسن بن احمد ثبت شده است)؛ سیهسالار، ج ۳،

ص ۳۷ ۳۸؛ سنا، ج ۱، ص ۳۸۸-۳۸۹؛ الهیات تهران، ج ۱، ص ۲۷۱-۲۷۲؛ مجله‌المورد، س ۴، ش ۱، ص ۱۹۱.

آغاز: «اثبات الواجب من الكلام من الكلام (كذا) ومفتح الرسالة لذى الاعلام فايحه فاتحة رايحه رايحه (كذا) هى حمد آلاء الاله المصور... وبعد فلما امرنا بارينا بشكر آلائه والحمد على نعمائه».

انجام: «حمداً لا يحول حول درك كما يحمله العقول والصلوة على ما خير رسله صلوة تلقاه بالعقول ما كان

۱. در الهیات تهران (نسخه ش ۲۷۳/۱) گفته شده که کتاب در ۲۷

شعبان ۹۵۸/۹۵۷ق تألیف شده است اما در بخش

نسخه‌شناسی تاریخ کتابت را ۱ ربیع الاول ۹۱۳ق نوشته‌اند که

هر دو مورد می‌باید اشتباه باشد. در آستان قدس، ج ۱۸،

ص ۱۱۷ هم تاریخ تألیف کتاب سهواً ۹۷۳ق درج شده است.

۲. در بین سطور نام «مولانا حسین اردبیلی» نوشته شده است.

انجامه: «وقع الفراغ من تسويدها في ليلة السبت من اواسط آخر الربيعين من شهر سنة الف وعشر من الهجرة النبوية^(ص) الفقير الى الله اللطيف نظاما بادي احمد بن عبدالحی الشریف عفی عنهما وستر عیوبهما بمحمد وآله».

۴. **ترادف المفرد والمركب (الوضعية)** (۱۰۵ پ - ۱۰۷ ر) (منطق - عربی)

مؤلف: ابوالحسن بن احمد ابیوردی کاشانی (۹۶۶ق) کامل.

مجلس، ج ۳۲، ص ۱۴۱ و ج ۱۰، ص ۱۸۶۱؛ التراث العربی المخطوط، ج ۹، ص ۴۱؛ سنه، ج ۲، ص ۱۷۳؛ ملی تهران، ج ۱۲، ص ۵۵۲.

آغاز: «الحمد لله رافع درجات اهل التجريد وواضع فرايد اسماءه في خزائن قلوب ارباب التفريد والصلوة على محمد خاتم الانبياء وآله ائمة الهدى. وبعد يقول راجي عفو ربه الصمد ابوالحسن بن احمد لما طال التشاجر بين الاعلام في جواز ترادف المفرد والمركب فرأيت ان اورد ما ظهر عندي فيه في رسالة».

انجام: «وان اراد انه التفصيل بحسب المفهوم يعزم فافهم انه من مزال اقدام الافهام ومحل يحير الاوهام والحمد لله الملك العلام».

۱. جالب آن که فهرستگاران هر دو کتابخانه برای توجیه انتساب کتاب به شیروانی در تاریخ کتابت هر دو نسخه تشکیک کرده‌اند. رک: وزیری یزد، ج ۳، ص ۸۷۸-۸۷۹ و آستان قدس، ج ۴، ص ۲.

۲. در نام مؤلف اثبات الواجب عربی اختلاف است. در مرعشی، ج ۴، ص ۱۸۹-۱۹۰ و ج ۳۲، ص ۹۷۸ نگارنده را ظهیرالدین بن ملا مراد تفرشی (بعد از سال ۱۱۲۰ق) و در بروجردی قم، ج ۱، ص ۶۷ سید محمد بن عبدالکریم طباطبائی بروجردی (ح ۱۱۶۰ق) دانسته‌اند.

۳. آغازی که شیخ آقا بزرگ برای این رساله نقل کرده شبیه آغاز نسخه ماست اما انجام آن شبیه اثبات الواجبی است که در پاورقی قبل، از آن یاد شد. احتمالاً آن نسخه مجموعه‌ای بوده که هر دو رساله را داشته است.

نسخه‌ای هم که اسم او در پایان نوشته شده به صورت «مولانا ابی الحسن طاب ثراه» است. در سپهسالار، ج ۵، ص ۵۹۵ حدس زده‌اند مؤلف می‌باید ابوالحسن ابیوردی مؤلف روض الجنان باشد.

در بسیاری از فهرستها این کتاب با نام اثبات الواجب / الصانع به محمد بن حسن شیروانی (۱۰۳۳-۱۰۹۸ق) نسبت داده شده که این انتساب به چند دلیل درست نیست:

۱. نسخه‌هایی از کتاب در دست است که پیش از زندگی شیروانی کتابت شده‌اند. مانند نسخه ش ۱۱۶۶ وزیری یزد در ۹۸۳ق و ش ۵۳۴ آستان قدس رضوی در ۱۰۱۱ق^۱ و نسخه حاضر در ۱۰۱۰ق.

۲. در پایان چند نسخه به صراحت نام کتاب و مؤلف ذکر شده است: «هذا آخر ما وجدته من الكتاب الموسوم بالمعارف في المعارف الالهية من مصنفات... مولانا ابی الحسن طاب ثراه». رک: نشریه نسخه‌های خطی، ج ۱۱، ص ۸۱۱؛ سپهسالار، ج ۵، ص ۵۹۵؛ وزیری یزد، ج ۳، ص ۸۷۹ (در عکس صفحه خاتمه نسخه).

۳. از سوی دیگر دو رساله کوتاه دیگر با نام اثبات الواجب به شیروانی نسبت داده شده است. یکی به عربی که نسخه‌هایی از آن در عکسی مرکز احیاء، ج ۱، ص ۴۴ و فاضل خوانسار، ج ۱، ص ۱۹۲ معرفی شده^۲ و دیگری به زبان فارسی که در مجموعه عبدالعظیم قریب دستنویسی از آن نگهداری می‌شود (برای نسخه آن رک: نشریه نسخه‌های خطی، ج ۵، ص ۶۴۶).

شیخ آقا بزرگ تهرانی از این کتاب دو بار در ذریعه یاد کرده است: یک بار در ج ۱، ص ۱۰۷ که آن را از آن شیروانی دانسته^۳ و بار دیگر در ج ۲۱، ص ۱۸۸ با نام المعارف و ناشناخته.

آغاز: «مقصود الكتاب ما يحتوي عليه سوارق. الشارق الاول في اثبات الصانع وفيه لمعتان. اللمعة الاولى في ذكر ما تقرر لدينا في اثبات هذا المطلب».

انجام: «والجواب ان الكلام ازلي لكن تعلقاته بالاشخاص والازمان حادثه».

ثلاثة فصول: الاول في مهية الصلوة. والثاني في ظاهر الصلوة وباطنها... الفصل الاول في مهية الصلوة. يحتاج هذا الفصل الى مقدمة فنقول ان الله تعالى لما خلق الحيوان من بعد النبات والمعادن».

انجام: «فان لذة الجماع لا يتصور للعنين ولذة النظر لا يصدق به الاكمه».

انجامه: «تمت الرسالة في يوم الاربعاء رابع عشر شهر محرم الحرام سنة ١٤٩ [١٠٤٩] ببلدة همدان حرس عت حوادث الزمان».

٧. [تعليقة الانموذج] «١٣١ پ - ١٤٤ ر» (منطق - عربي)
مؤلف: ناشاخته

آغاز: «اعلم ان الفاضل الدواني ذكر في انموذجه المسئلة التاسعة من المنطق استدلال الرئيس في الشفا على ان التصور لا يفيد التص (كذا) لانه اذا كان هذا الفرد المتصور سواء كان موجوداً او لا... اقول وفيه بحث اما اولاً فلانه منقوص بافادته التصور فان المقدمات حاوية فيها».

انجام: «اللهم وفقنا واحفظنا من الضلالة والاضلال والطغيان ولا ملجاء الا اليك والاعتماد عليك وبك حاصمت وتكملت وباحتث يا اكرم الاكرمين ويا ارحم الراحمين».

انجامه: «تمام شد اين رساله شريفه نفيسه دقيقه عاليحضرت سيد المحققين و سند المدققين استاد الكل في الكل دام ظله العالي در صباح جمعه سيم شهر ذي القعدة الحرام سنه عشر والف من الهجرة النبوية ص در بلدة طيبة هراة در مدرسه ميرزا اسكنه الله تعالى في دار القرار في مقام الابرار در خدمت خدام والا مقام آخند الانامي قاضي زاده مد ظله العالي وانا الفقير الحقير نظامابادي احمد بن عبدالحى الشريف اوتى كتابهما بيمينهما بحق النبي والولي وآلهما

كسى كه دست و دلش را صد اضطراب بود
يقين كه صورت خنثى چنين خراب بود».

٨. گفتارهای پراکنده «١٤٤ پ - ١٤٧ ر»
بدين ترتيب:

نقل قولی از شرح اشارات محقق طوسی درباره عشق،

٥. تحقيق الوجود الذهني «١٠٨ پ - ١٢٦ ر»

(منطق - عربي)

مؤلف: ابوالحسن بن احمد ابیوردی کاشانی (٩٦٦ق)

تنظیم شده در یک لمعه و دو اشراق:

لمعة: اتفق كلمة الكلمة كلاً على ان للاشياء سوى هذا الظهور الظاهر المكشوف الذى يعلمه كل احد ظهور آخر يعبر عنه بالوجود الذهني.

الاشراق الاول: في نقل اشكالات وقعت للناس وتفصيل ما قيل في حلها.

الاشراق الثاني: في الاشارة الى تحقيق الحق واطهار شىء من خبايا هذا المبحث المفصل.

كامل.

مجلس، ج ٩، ص ٣٩٣ و ج ١٠، ص ١٨٦٠-١٨٦١؛ آستان قدس، ج ٢٤، ص ٥١.

آغاز: «عز من على اعلام كبريائه من ان تنالها سهام اشعة الاوهام وعلى من عز سرادقات عزه من ان يحيطها حبال دراية الافهام... وبعد فيقول احوج العبيد... ابوالحسن بن احمد... لما تأملت في مباحث الوجود العلمى والظهور الذهني وتعمقت فيما بقى ممن سبقنا فى هذا المطلب من الاقوال الشتية والمذاهب المتفرقة المختلفة المخالفة لما هو حقيقة الامر».

انجام: «واما الاشكال الثامن والتاسع فوجوه اجوبتها قد ظهرت بما ذكرنا على ما لا يذهب عليك ولنختم الكلام بحمد الله الملك العلام مصلين على نبيّه محمد سيد الانام وآله العظام».

انجامه: «تمت هذه الرسالة الشريفة في منتصف ليلة الثلاثاء من شهر سنة عشر والف».

٦. الصلاة (ماهية الصلاة؛ اسرار الصلوة)

«١٢٦ پ - ١٢٩ پ» (فلسفه احكام - عربي)

مؤلف: حسين بن عبدالله ابن سينا (٣٧٠-٤٢٨ق)

اين نسخه مقدمه کوتاه آغاز کتاب را ندارد.

دنا، ج ٧، ص ١٥٥-١٥٧؛ مصنفات ابن سينا، ص ١٧٥؛ عکسى مرعشى، ج ٣، ص ٥٨٤.

آغاز: «هذه رسالة ألفها الشيخ الرئيس فى اسرار الصلوة. قسمت هذه الرسالة ثلاثة أقسام وشرحتها فى

مراتب به خاطر فاطر این شکسته بال خادم الفقرا پیر سلیمان بن پیر احمد هفشوی (این کلمه با رنگ سرخ بین سطور اضافه شده) رسیده بود در حیز تحریر درآورد. امید که در مقام اصلاح کوشند و نظر از معایب و سهو و زلل بیوشند والحمد لله رب العالمین والصلوة علی محمد وآله الطاهرین. تم فی غرة الرجب سنة ۱۰۷۰».

چند برگ اول رساله تصحیحات زیادی دارد و حتی روی بعضی عبارات خط کشیده و جملات دیگری را جایگزین کرده‌اند.

۱۰. حاشیه تسدید القواعد فی شرح تجرید العقائد

«۱۵۲ پ» (کلام-عربی)
 مؤلف: علی بن محمد گرگانی، میر سید شریف (۷۴۰-۸۱۶ ق)
 یک صفحه از آن است.
 کتابشناسی تجرید الاعتقاد، ص ۴۴-۴۶؛ دنا، ج ۴، ص ۷۵-۷۷.

۱۱. رمح الخط فی نظم رسم الخط «۱۵۳ پ-۱۶۵ پ»

(رسم الخط-عربی)
 مؤلف: سید محمد بن محمد مهدی سیفی قزوینی (۱۱۴۹ ق)
 منظومه کوتاهی در قواعد و آداب رسم الخط عربی است. نوشته شده در ۱۱۲۳ ق.
 این عناوین در نسخه ما دیده می‌شود:
 - رسم اسماء الحروف.
 - الابتداء والوقف.
 - الهمزة.
 - الوصل.
 - الزیادة.
 - النقص.
 - الابدال.

در صفحه عنوان زیر نام کتاب یک بیت در توصیفش نوشته شده است:

۱. رک: جدید گلباگانی، ج ۶، ص ۳۴۵۷.

۲. این جملات خط خورده و به جایش با شنگرف نوشته شده: «بعضی از سالکان مسالک تحقیق».

حساب ستاره سکزیلدوز، حدیثی از موسی^(ع) درباره ایام عسر در ماههای سال، عبارات روی تاج انوشیروان، گفته‌ای از ذوالنون مصری، دعای منقول از امیرالمؤمنین^(ع) و چندین دعای دیگر برای زیادت مال و محافظت و مانند آنها.

اشعاری از باقر چلبی رومی به ترکی، آصف خان، نوایی، شریف، لسانی، مولانا جامی، مولانا ضیاءالدین محمد سلمه الله، حافظ، اشعار نجومی از خواجه نصیرالدین طوسی، مظفرحسین سلمه الله، ... مؤمن رضوی، لشیخنا دام ظلّه العالی (که منظور او شیخ بهایی است) و عرفی.

۹. [وجود] «۱۴۷ پ-۱۵۲ ر» (فلسفه-فارسی)
 مؤلف: پیر سلیمان بن پیر احمد هفشوی (سده ۱۱ هـ)
 با عنوان «قوله - ش [شرح]».

آغاز: «الحمد لله الواحد الاحد المتفرد بالوجود والوجود والصلوة علی الاول بعد الاول اشرف الكل وسيد الرسل محمد العارف بحق اليقين... و بعد این چند کلمه‌ای است در توضیح کلمات شریفه فاضل عالم ربانی عارف معارف سبجانی حضرت نصیر الانامی که حسب الالتماس فضیلت و افادت شاه سالک مسالک التحقیق المدعو بچلبی^۲ در تحقیق معنی وجود و خلاقی که واقع است میانه هر طایفه از عقلا و عرفا نوشته بودند... قوله بدان ایدک الله وایانا که هر عاقل از لفظ وجود معنی می‌فهمد که منافعی عدم و نیستی است. ش. مراد آن است که هر عاقلی خواه کامل العقل و خواه ناقص العقل که او را بهره‌ای از عقل باشد».

انجام:

«سوفسطایی که از خرد بیخبر است

گوید که عالم خواب و خیال گذرست
 آری عالم خواب و خیالست ولی

پیوسته درو حقیقتی جلوه‌گرست
 و هذه هی المذاهب المسلوکة فی هذا الباب والله الموفق للصواب والیه المرجع والمآب. این مراتب سخن مستغنی است از شرح آن چه در تحقیق و توضیح این

- ۱۴۱۶ق؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۲۷۶؛ ذریعه، ج ۱۷، ص ۵۶-۵۷؛ آستان قدس رضوی، ج ۵، ص ۵۸۸-۵۸۹ و ج ۲۱، ص ۱۰۹۰-۱۱۰۰.
- آغاز: «من شرح قواعد الفاضل العالم العامل التحریر بهاء‌الدین محمد المشتهر بالفاضل الهندی علی القواعد قدس سره. وتطهير الارض باجراء الماء الجاری ومنه المطر حين نزوله او الزاید علی الكر من الراكد.» با علامت بلاغ مقابله در پایان.
۱۳. الالفیة «۱۶۸ پ- ۱۹۱ پ» (فقه-عربی)
 مؤلف: محمد بن مکی عاملی، شهید اول (۷۳۴-۷۸۶ق) کامل.
- ذریعه، ج ۲، ص ۲۹۷-۲۹۸؛ التراث العربی المخطوط، ج ۲، ص ۲۳۰-۲۳۳، مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۱۴۱-۱۴۸؛ الشهدی الاول حیاتہ وآثارہ، ص ۱۷۷-۱۸۰؛ دنا، ج ۲، ص ۱۱۵-۱۲۴.
- آغاز: «الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی افضل المرسلین محمد وعترته الطاهرين. اما بعد فهذه رسالة وجيزة فی فرض الصلوة اجابة لالتماس من طاعته حتم واسعافه غنم.»
- انجام: «ولو اطلق القضا علی الصلوة الطواف والجنابة فمجاز وكذا النذر المطلق والله اعلم بالصواب.»
- در برگ اول رساله نوشته شده: «کاتبه باقر فی ۱۱۲۰.»
۱۴. تنفیسی الهموم «۱۹۲ ر- ۱۹۵ پ» (عرفان-فارسی)
 مؤلف: محمد محسن بن مرتضی فیض کاشانی (۱۰۰۶-۱۰۹۱ق) کامل.
- مثنوی عرفانی کوتاهی است که می‌باید آن را در اواخر عمر سروده باشد. چه فیض در آن از هشتاد سالگی خود سخن گفته است:
- عشر هشتم ز عمر شد آخر
 بر جبین آن چه بود شد ظاهر
 (۱۹۲ پ)
- از سوی دیگر فیض از این مثنوی در فهرست دوم
- هذا کتاب حسنه جلی فی نظمه وقدره علی کامل.
- الهیات مشهد، ج ۳، ص ۹۸۱؛ جلیلی کرمانشاه، ص ۲۰۷؛ مجلس، ج ۴۳، ص ۳۷، ش ۱۵۳۴۷.
- آغاز:
 بسم الله الرحمن الرحيم
 قال قوام شاکراً للنعم
 حمداً لمن علّمنا بالقلم
 ثم صلوة وسلاماً کالديم...
 وانجاب من نورهم الظلام
 نظمت للکتاب رسم الخط
 نظماً رشيقاً مثل رمح الخط
 مخاطباً کل فتی ذکى
 مهذب اخلاقه رضی
 الحد للخط علی ما نهجا
 رسم اسماء الحروف
 تصویرک اللفظ باحرف الهجاء
 اذا المسى باسم حرف عینا
 انجام:
 «خط کلا نوعین حیث احتملا
 والیاء فی الحرف بلی الی علی
 فهذه قواعد الکتاب
 والان وقت الختم للکتاب
 فالنرم القصد بلا تخط
 وقوم الخط برمح الخط
 تم ریح الخط فی نظم رسم الخط ونسأل الله التوفیق
 لملازمة الرضا ومجانبة السخط بحق ن والقلم وما
 یسطرون یمین ناظمه قوام‌الدین محمد الحسنی احسن
 الله خاتمه سنه ۱۱۲۳.»
۱۲. کشف اللثام عن قواعد الاحکام «۱۶۷ ر» (فقه-عربی)
 مؤلف: محمد بن حسن اصفهانی، فاضل هندی (۱۰۶۲-۱۱۳۷ق)
 فائده کوتاهی از کتاب است.
 مقدمه مفصل چاپ جامعه مدرسین حوزه علمیه قم،

- تألیفات خود (نوشته شده در ۱۰۸۹ق) یاد کرده است که زمان تقریبی سرایش آن را معلوم می‌کند. بنابراین این ابیات مربوط به زمانی است که شهرت فیض روزافزون بوده همان طور که خودش سروده:
- شعر و تصنیف من به هند رسید
شهرت کاذبم به سند رسید
صیت من رفت تا به خطه شام
سوی من رو نهاد خاص و عوام
(۱۹۲ پ)
- در اصول و فروع شرع شریف
کرده‌ام تا به قرب صد تصنیف
نثر و منظوم و فارسی عربی
کرده‌ام در افاده بوالعجبی
(۱۹۳ ر)
- تاکنون نسخه دیگری از تنفیص الهموم پیدا نشده و نسخه حاضر منحصر به فرد است.
کتابشناسی فیض کاشانی، ص ۱۰۹ و ۱۲۷ و ۲۴۴-۲۵۱.
آغاز:
- می‌کنم حمد خالق یزدان
که دلم را گسست از دو جهان
می‌کنم بعد از آن درود نثار
بر نبی و وصی و اهل و تبار
انجام:
- چون جواب سؤال شد معلوم
شد در آن هم زیاده زان مفهوم
بس کن ای فیض از کلام و حدیث
حق نگهدارت ز خبث خبیث...
وان که پاک طینتش از عیب
در دل از عیب ناک نبود ریب
سخن ضیف یافت چون انجام
ختم شد والسلام والاكرام
۱۵. آب زلال «۱۹۵ پ- ۱۹۷ پ» (عرفان-فارسی)
مؤلف: محمد محسن بن مرتضی فیض کاشانی (۱۰۰۶ - ۱۰۹۱ق)
کامل.
- کتابشناسی فیض کاشانی، ص ۱۳۳-۱۳۴؛ دنا، ج ۱، ص ۳-۴.
آغاز: «فیاض علی الاطلاق را حمد و سپاس بی‌منتها و رسانندگان فیض او را بر مستعدان درود و ثنا».
انجام:
از سر تا پای گوش بادت
وین آب زلال نوش بادت
۱۶. نبراس الضیاء فی معنی البداء (نبراس الضیاء و تسواء السواء فی شرح باب البداء و اثبات جدوی الدعاء) (کلام-عربی)
مؤلف: محمد باقر بن محمد استرآبادی، میرداماد (۱۰۴۰ق) کامل.
دنا، ج ۱۰، ص ۵۵۰-۵۵۱؛ معجم التراث الکلامی، ج ۵، ص ۳۵۵.
آغاز: «سبحانک اللهم و بحمدک تعالی جدک و تعاضم مجدک بدت آلاؤک الباهرة فی السماء و الارض لا بصار العالیات و السافلات».
انجام: «احاطة تدبیره الفیاضی فی جهتی المبداء و المنتهی و اعتباری الفعالیة و الغائیة و حیثیتی الاولیة و الآخریة و بالنظر الی جناب الاعلی».
انجامه: «تمت هذه الرسالة الشریفة الموسومة بنبراس الضیاء من تصانیف افضل المحققین و اکمل المدققین سلطان الفضلاء المتبحرین و برهان العلماء و المتکلمین مفخر القدمات و المتأخرین زبدة الحكماء المتألهین فی العلم و الرشاد و الفضل و السداد میر محمد باقر المشتهر بین الانام بمیرداماد حشره الله مع آیاته الطیبین الطاهرین من الائمة المعصومین و سلک فی سلک من انعم الله علیهم من النبیین و الصدیقین و الشهداء و الصالحین ضحوة يوم الاحد سابع الشهر الخامس من السنة الرابعة من العشر الثالث من المائة الثانية عشر من هجرة خیر البریة ۱۱۲۴ علی یمینی الدائرة و انا المذنب الراجی فضل جناب الکبریاء و شفاعة الشفعاء يوم الجزاء ابن مولانا محمد تقی درمنی محمد صادق عفی عنهما و اولادهما بمحمد و علی».

۱۷. اللَّبِّ (لب القول في معنى حدوث العالم، حدوث العالم) «۲۲۲ پ - ۲۲۶ پ» (فلسفه - عربی)
 مؤلف: محمد محسن بن مرتضی فیض کاشانی (۱۰۰۶ - ۱۰۹۱ ق)
 در نسخه با نام «رساله حدوث العالم من فیض افاض الله جلّ و علا شایب غفرانه و رضوانه».
 کتابشناسی فیض کاشانی، ۲۵۳-۲۵۴؛ دنا، ج ۸، ص ۹۹۵ - ۹۹۶.
- آغاز: «حمداً لمن کان لم یزل بلازمان ولا مکان والان کما علیه کان والصلوة علی من کان نبیاً و آدم بین الماء والطين».
- انجام: «ومن ذلك نظماً و نثراً و لتختتم الکلام حامدين لله مصليين علی اهل بیت العصمة فقد کمل لبّ القول فی معنی الحدوث و تمّ و الحمد لله وحده و صلی الله علی محمد و آله و سلم».
۲۱. عین الحکمة «۲۲۹ پ - ۲۵۹ پ» (فلسفه - عربی)
 مؤلف: محمد تهرانی رازی، قوام‌الدین (۱۰۸۹ ق)^۱
 کامل.
 مجلس، ج ۵، ص ۴۲۱-۴۲۳ و ج ۳۲، ص ۲۵۶ و ۳۴۷؛ دنا، ج ۷، ص ۶۹۹-۷۰۰.
- آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة علی خير خلقه محمد وآله الطاهرين.^۲ اما بعد يجب ان يعلم ان لكل علم لا بد من ثلاثة امور ان لم يكن شىء منها لم يكن ذلك العلم الموضوع والمسائل والمبادئ».
- انجام: «وراجعاً الى فاعله الذى هو الفاعل والغاية بذاته فسبحان الذى بيده ملكوت كل شىء واليه ترجعون. سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين».
- انجامه: «تمت على يدى الفقير محمد صادق».
- این مجموعه چند کتاب و رساله جدا بوده که در یک مجلد صحافی شده‌اند.
 خط: نستعلیق، دو رساله ریح الخط و الالفیه به نسخ، رساله پانزدهم شکسته نستعلیق.
- رساله سوم. کاتب: احمد بن عبدالحی شریف
۱۹. اشعار پراکنده «۲۲۷ ر»
 اشعار پراکنده‌ای از جامی و صایب رضی الله عنه و شوکت است.
۲۰. اشعة اللمعات «۲۲۷ پ - ۲۲۸ ر» (عرفان - فارسی)
 مؤلف: عبدالرحمن بن احمد جامی (۸۱۷-۸۹۸ ق)
 در این نسخه فقط مقدمه کتاب نوشته شده است.
 فهرستواره، ج ۷، ص ۸۰-۸۱؛ دنا، ج ۱، ص ۱۰۲۷-۱۰۲۸.
۱. تاریخ دقیق درگذشت او بر برگ ۵ رساله ش ۱۰۲۱۳ کتابخانه مجلس به نظم ثبت شده است: عصر روز جمعه ۸ ذیقعد ۱۰۸۹ ق.
۲. در حاشیه آغاز کتاب چنین اصلاح شده است: «الحمد لله الذى هدانا الصراط المستقيم صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم».

آغاز:

«لولا لمعات برق نور القدم

من نحو حمى الجود وحمى الكرم...»

پاكا خداوندی كه آینه حقیقت محمدی را مطرح اشعه

لمعات جمال حقیقی».

انجام موجود: «در ایماء و الماع به بعضی حقایق و معارف و مصطلحات موقوف بر سماع كه محتاج الیه و موقوف علیه شرح مذکورست فمن جملتها».

۲۱. عین الحکمة «۲۲۹ پ - ۲۵۹ پ» (فلسفه - عربی)
 مؤلف: محمد تهرانی رازی، قوام‌الدین (۱۰۸۹ ق)^۱

کامل.

مجلس، ج ۵، ص ۴۲۱-۴۲۳ و ج ۳۲، ص ۲۵۶ و ۳۴۷؛ دنا، ج ۷، ص ۶۹۹-۷۰۰.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة علی خير خلقه محمد وآله الطاهرين.^۲ اما بعد يجب ان يعلم ان لكل علم لا بد من ثلاثة امور ان لم يكن شىء منها لم يكن ذلك العلم الموضوع والمسائل والمبادئ».

انجام: «وراجعاً الى فاعله الذى هو الفاعل والغاية بذاته فسبحان الذى بيده ملكوت كل شىء واليه ترجعون. سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين».

انجامه: «تمت على يدى الفقير محمد صادق».

این مجموعه چند کتاب و رساله جدا بوده که در یک

مجلد صحافی شده‌اند.

خط: نستعلیق، دو رساله ریح الخط و الالفیه به نسخ،

رساله پانزدهم شکسته نستعلیق.

رساله سوم. کاتب: احمد بن عبدالحی شریف

۱. تاریخ دقیق درگذشت او بر برگ ۵ رساله ش ۱۰۲۱۳ کتابخانه

مجلس به نظم ثبت شده است: عصر روز جمعه ۸ ذیقعد

۱۰۸۹ ق.

۲. در حاشیه آغاز کتاب چنین اصلاح شده است: «الحمد لله الذى

هدانا الصراط المستقيم صراط الذين انعمت عليهم غير

المغضوب عليهم».

الانام وعترته الاماجد العظام. اما بعد فان المولى
الفاضل العالم الذكى الالمعى المتوقد العاصى حبيب
الرحمن رقه الله فى مدارج العرفان والايقان قد قرأ
على رسالتي هذه قراه بحث وتدقيق وذاكرنى مذاكرة
تفتيش وتحقيق واجزت له ان يروى عنى اياها لمن
يحب ويرضى وكان ذلك فى مجالس اخرها حادى
عشر شهر رمضان سنه ۹۶۰ وكتب ذلك مولف
الرساله ابوالحسن بن احـ[مد] (كمى پارگى). با
اشعار پراکنده‌ای از شعرای مختلف مانند شیخ
سعدى، حسن دهلوى، قاضى نور، شیخ فیضى، امیر
خسرو، رومى، شیخنا مد ظله العالی، عرفى، شیخ
الرئیس، الخ بیگ میرزا، بابا نصیبى، لسانى، میر
حضورى، امام فخر رازى، قاضى احمد فکارى. معمای
مولانا میر حسین به اسم فصیح و بیک، معمای مولانا
محمد نصرالله به اسم کامى، معمای مولانا جلال الدین
محمد به اسم سلطان خلیل.

نسخه ۳ بار قیمتگذاری شده است: نصف قرش (که
خط خورده است)، ۴ قروش و یک بار به سیاق.

رساله اول با چند حاشیه به امضای منه رحمه الله.
در برگ ۱۰۵ ر این بلاغ قرائت دیده می‌شود: «بسم الله
الرحمن الرحيم. الحمد لله رب العالمين والصلوة على
خير خلقه محمد وآله اجمعين. وبعد فقد قرأ على
الاخ الفاضل العالم المتقى مولانا احمد ابن المرحوم
المغفور مولانا عبدالحي المعارف من اوله الى هنا قرأة
فهم وتدقيق وانا العبد الفقير الى الله القدوسى
حبيب الله بن على الطوسى عفا الله عنه».

بین دو رساله ششم و هفتم (برگهای ۱۳۰ پ و ۱۳۱ ر)
این یادداشتها آمده است: سه رباعی ترکی از فضولی
و تاریقلی (؟)، اشعاری فارسی از فرخى و نظیرى
نیشابورى و انورى و شیخ اوحدى و برای فتح
مقصود، نقل قولی از شیخ الرئیس از کتاب نجات و
طریق آب نیشان.

برگ ۱۴۴ پ تاریخ ولادت عبدالرزاق در شب
سه‌شنبه ۱۸ جمادى‌الاولى ۱۰۶۷ ق و مهر تملک
بیضوى با نقش: «المتوکل عبده محمدباقر...» (بقیه از

نظامابادى. تاریخ کتابت: شب شنبه اواسط
ربیع‌الثانى ۱۰۱۰ ق.

رساله پنجم. تاریخ کتابت: نیمه شب سه‌شنبه در
یکى از ماههای سال ۱۰۱۰ ق.

رساله ششم. تاریخ کتابت: چهارشنبه ۱۴ محرم
۱۰۴۹ ق در همدان.

رساله هفتم. کتابت: احمد بن عبدالحی شریف
نظامابادى. تاریخ کتابت: صبح جمعه ۳ ذیقعد ۱۰۱۰ ق
در مدرسه میرزا در شهر هرات در خدمت آخوند والا
مقام قاضى زاده.

رساله نهم. کتابت: پیر سلیمان بن پیر احمد هفشوی
(مؤلف). تاریخ کتابت: غره رجب ۱۰۷۰ ق.

رساله سیزدهم. کتابت: باقر. تاریخ کتابت: ۱۱۲۰ ق.

رساله شانزدهم. کتابت: محمدصادق بن محمدتقی
درمنى. تاریخ کتابت: پیش از ظهر یکشنبه ۷
جمادى‌الاول ۱۱۲۴ ق.

رساله بیست و یکم. کتابت: محمدصادق.

در بیشتر رساله‌ها عناوین و نشانیها شنگرف، در
حاشیه تصحیح شده.

در دو برگ ابتدای نسخه این یادداشتها دیده
می‌شود: مهر مدور بزرگ «المتوکل بالملك اللطيف
عبده محمدشريف ۱۰۶۵» (این مهر در برگ ۱۴۴ ر هم
نقش بسته است)، مهر بیضوى: «شرافت زمهر على
یافت شريف ۱۰۶۰» (و تکرار آن در برگهای ۱۰۷ ر و
۱۳۱ ر). تملک با این عبارات: «هو المالك، قد
استكتبه الفقير الى الله اللطيف احمد بن عبدالحی
الشريف... (وصالى)». مهر مدور: «مبشراً برسول ياتى
من بعدى اسمه احمد»، و یک مهر بیضوى کمرنگ
ناخوانا. اجازه قرائت رساله اثبات الواجب ابوالحسن بن
احمد به حبيب الرحمن. وی اثبات الواجب را در چند
مجلس که آخرین آنها در ۱۱ رمضان ۹۶۰ ق بود بر
مؤلف قرائت کرده بود (صفحه عنوان رساله اول).
احتمال دارد این اجازه به خط خود مؤلف باشد:
«بسمله. اثبات الواجب من الكلام حمد الملك العلام
والصلوة على حبيب الرحمن محمد المبعوث الى كافة

- بین رفته است). برگ ۱۴۵ پ تملک محمدامین.
در ۱۴۷ ر مهر تملک چهارگوشی ۳ بار نقش بسته
بوده اما هر سه را محو کرده‌اند. به همراه چند سطر
به سیاق.
فهرست رساله‌های مجموعه در پشت طبله اول جلد
نوشته شده است.
چندین جای نسخه مهر تملک کتابخانه جعفر
سلطان القرائی. بیشتر رساله‌ها رکاب‌دار.
کاغذ: بیشتر نسخه نخودی آهار مهره دوپوسته شده.
دو، ۲۵۹، یک برگ، ۱۹/۴×۱۲/۵، سطرها و اندازه‌ها
مختلف.
جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول. قطر: ۳.
خریداری از جعفر سلطان القرائی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۷۹۰۹۷]
- چنگ:**
(۹۰۰۳)
۱. نورس خیال (دبیاچه نوس) «۱ پ - ۴ پ»
(منشآت - فارسی)
مؤلف: محمد ظهوری ترشیزی (۱۰۲۵ ق)
از انجام افتادگی دارد.
رک: ش ۸۸۵۲/۶.
آغاز: «سرودسرایان عشرتگه قال که به نورس
سرایستان حال کار کام و زبان ساخته‌اند به شهد ثنای
صانعی عذب البیانند».
انجام موجود: «گوهر دارایی و فرمان‌فرمایی به کف
نیارند تفوق پادشاهان به هم به مهربانی».
۲. دبیاچه گلزار ابراهیم «۸ ر - ۹ ر» (منشآت - فارسی)
مؤلف: محمد ظهوری ترشیزی (۱۰۲۵ ق)
از آغاز افتادگی دارد.
رک: ش ۸۸۵۲/۵.
آغاز موجود:
تفاوت کفر و دین آمد به معنی
میان عدل او و عدل کسری
- انجام:**
عقل کل در مزرع استادیش
خوشه چین خرمن تعلیم باد
داستان شد ختم بستان رخس
غمیرت گلزار ابراهیم باد
تمت الدبیاچه بعون الله تعالی وحسن توفیقه بحق
محمد واله الطاهرین.
۳. منشآت «۹ پ - ۱۰ ر»
۴. ترکیب بند «۱۲ ر - ۱۲ پ»
مطلع:
می ریخت مدام می به جامم
آن ساقی چشم مست مخمور
انجام:
از رخت از نظر نهانست بی‌نوری دیده‌ام از آنست
انجامه: «کاتب الحروف محمد فهدی».
۵. ترجیع بند «۱۶ پ - ۱۷ پ» (ادبیات - فارسی)
مؤلف: محمد نصیر
از انجام افتادگی دارد.
آغاز:
ای نور چراغ چشم بیدار ای مونس جان عاشق زار
انجام موجود:
می‌فهمیدیم با هم ای دوست در دل رازی که بود مستور
۶. منتخب جامع الحکایات «۲۱ پ - ۲۲ ر و ۱۲۲ پ»
(داستان - فارسی)
از انجام ناتمام مانده است.
آغاز: «راویان اخبار و ناقلان آثار و محدثان داستان کهن
و خوشه چینان خرمن سخن در جامع الحکایات چنین
آورده‌اند که پادشاهی در نیشابور که او را به نام شاه
محمد نیشابوری می‌گفتند سه پسر داشت».
انجام: «فرزندان عرض کردند که ای پدر بزرگوار
می‌خواهیم که سفر کنیم به عنایت الهی شاید».

۷. ساده دل (حمار نامه) «۲۹ پ - ۳۱ ر»
(ادبیات - فارسی)
مؤلف: محمدقلی سلیم تهرانی (۱۰۵۷-ق)
کامل.
رک: ش ۸۹۴۲/۲۴.
آغاز:
ساده دلی را ز پی راه دور
گشت خری چون خر عیسی ضرور
جانب بازارچه شد جلوه گر
دید فضائی چو جهان پر [ز] خر
انجام:
هر که دل از حیلہ بد اندیش کرد
با کس دیگر نه که با خویش کرد
هست درین وادی پر گیر و دار
بر خر خود هر کسی آخر سوار
۸. اشعار
در جای جای جنگ از این شعرا سروده‌هایی نقل شده است:
ابراهیم ادهم، میرزا (۳۳ ر)
امیناء یزدی (۶۰ ر)
خسرو (۲۸ ر)
سلیم (۶۰ پ، ۱۲۳ ر)
شانی (۲۳ پ - ۲۶ ر با این انجامه: «این چند کلمه
بتاریخ ۱۲ شهر جمادی‌الاول ۱۹۶ [۱۰۹۶] مرقوم
رقم شکسته قلم گردید اگر سهوی شده هم خواهد
بخشید»)
شوکتی (۴۷ پ)
شیدا (۳۱ پ)
صایب (۲۶ پ - ۲۸ ر، ۳۹ ر، ۴۷ پ، ۶۰ پ، ۱۱۱ ر -
۱۱۶ ر)
صفی قلی بیگ (۱۸ ر، ۲۸ ر، ۳۱ پ، ۳۴ پ با این
انجامه: «این... بتاریخ ۱۹ شهر جمادی‌الاول ۱۹۶
[۱۰۹۶] در خدمت آقای مرتضی قلیبک در...
شهر یار نوشته شد»)
- صیدی طهرانی (۳۲ ر - ۳۴ ر، ۳۷ پ، ۴۰ ر - ۴۷ ر،
۱۱۶ پ)
طاهر، میرزا (۳۹ پ، ۴۷ پ)
عرفی، مولانا (۶۰ ر)
فیضی (۳۴ پ)
قدسی (۱۳ پ)
کامی (۳۱ پ)
کلیم (۱۹ ر - ۲۰ پ، ۶۱ ر - ۱۱۰ پ، ۱۱۹ پ)
محمدقلی سلیم (۳۱ ر)
مشرب (۳۹ ر)
معصوم، میرزا (۳۴ ر)
ناصر خسرو (۳۵ ر - ۳۶ پ)
وحشی (۳۷ ر، ۵۰ پ - ۵۹ پ)
وحید (۴۸ ر - ۵۱ ر)
هادی (۱۱۶ پ به خط خودش، ۱۱۸ ر)
اشعاری از لادری (۲۶ ر، ۲۸ پ)
و سه ماده تاریخ برای سلطنت شاه سلطان حسین
(۱۱۷ ر)
خط: نستعلیق و شکسته.
تاریخ کتابت: سده ۱۱ هـ، اشعاری هم در سده ۱۳ هـ
بدان اضافه شده. در برگهای ۲۶ و ۳۴ پ تاریخ
کتابت ۱۲ و ۱۹ جمادی‌الاول ۱۰۹۶ ق در خدمت آقای
مرتضی قلی بیگ ذکر شده است.
صفحات مجدول به زر محرر مشکى. بیشتر صفحات
نقره افشان، همه صفحات سه ستونه (به جز
بخشهایی که متن به نثر است). در صفحه آغازین
متن مهر چهارگوش: «لا اله الا الله الملك الحق المبين
عبده محمد يوسف ۱۱۵۷». آغاز نسخه یادداشت
طلب از آقا کریم (تاریخ آن پاره شده)، سه بار
قیمتگذاری نسخه به سیاق با یک تملک و یادداشت
یادگاری سیاه شده، در برگهای ۱۴ پ - ۱۵ ر تصویر
سه انسان کشیده شده است. از این تصاویر دو تا
جدید و یکی کهنه تر است. در گوشه بالایی پشت
همه برگها (تا برگ ۳۴) نام یک حیوان نوشته شده
است. چند برگی از وسط جنگ جا به جا شده. در پنج

آغاز: «اما بعد حمد الله على فضاله والصلوة والسلام
على اشرف الخلايق محمد وآله فيقول افقر العباد...
ايها اللهى عن العهد القديم
ايها الساهى عن النهج القويم».

انجام:

«يا بهايى فاتخذ قلبا سواه فهو ما معبوده الا هواه
تمت المنظومه الموسومه بالسوانح بحمد الله واو لا
وآخر».

۳. ساقى نامه «۷۳-۷۴ ر» (ادبيات-فارسی)

مؤلف: الياس بن يوسف نظامى گنجوى (۶۰۷ تا ۱۵ ق)

مجلس، ج ۸، ص ۲۱۷ و ج ۳۸، ص ۵۵۵؛ آستان قدس،
ج ۹، ص ۲۶۰؛ تذکره ميخانه، ص ۱۸-۲۶.

آغاز: ساقى نامه شيخ نظامى رحمه الله

بيا باغبان خرمى ساز کن گل آمد در باغ را باز کن
نظامى به باغ آمد از شهر بند بياراى بستان بچيني پرند
انجام:

بيا ساقى امشب به مى کن شتاب

که با دردسر واجب آمد گلاب
مى کاب در روى کار آورد
بدان مى که در سر خمار آورد

۴. منتخب مجمع الحکایات نوادر الاحکام «۸۱-۹۰ ر»
(داستان-فارسی)

آغاز: «منتخب از کتاب مجمع الحکایات نوادر الاحکام.
گویند شهر تبریز را زبیده خاتون منکوحه هارون الرشید
در سنه خمس و سبعین بنا نهاده و در سنه اربع و اربعین
ماتین بزلزله خراب گشت».

انجام: «و بغایت الغایت از مقدمش مسرور گشت
آنچنانکه واقع شده بود حکم فرمود سلطان و تمامی
ارکان دولت داعیان خشنود گشتند».

۵. خلاصه خمسہ نظامى «۹۰ پ-۱۰۴ پ»

(ادبيات-فارسی)

مؤلف: ناشناخته

گزیده موضوعی منظومه‌های نظامی است: «مثنوی چند

برگ آخر نسخه تک بیتهاى پراکنده و مشوش و
اکثراً بدون نام سراینده آمده است. با مهر کتابخانه
جعفر سلطان القرابى.

کاغذ: الوان آهار مهردار.

یک، ۱۲۴، یک برگ، ۱۱/۹×۲۲/۷، سطور چلیپا،
۱۵/۶×۸.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج، عطف و
سجاف عنابی؛ یک لا. درون قهوه‌ای. قطر: ۱/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرابى در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۰۹۶]

(۹۰۰۴)

مجموعه:

۱. [تذکره شعرا] «۱ ر-۴۶ پ»

(شرح حال سرایندگان-فارسی)

مؤلف: ناشناخته

از این کسان در آن یاد شده است: فردوسی (۱ ر)، فرخی
ترمذی (۱ پ)، ابوالفرج رونی (۳ ر)، مختاری غزنوی
(۱۰ پ)، عنصری (۱۴ ر)، منوچهری (۱۴ ر)، سوزنی
سمرقندی (۱۵ ر)، اثیر اومانی (۱۷ پ)، قطران تبریزی
(۱۹ پ)، سراج‌الدین قمری (۲۳ پ)، مسعود سعد
سلیمان (۲۴ ر)، سیف‌الدین اسفرنگ (۲۶ پ)، معزی
(۲۸ پ)، فلکی شیروانی (۳۰ ر)، ابوالعلاء گنجوی (۳۱
ر)، نظامی (۳۱ پ)، قوامی مطرزی (۳۲ پ)، سید حسن
غزنوی (۳۳ پ)، عمیق بخاری (۳۵ پ)، ادیب صابر
(۳۷ پ)، مجیرالدین بیلقانی (۳۸ ر)، شرف‌الدین شفروه
(۴۰ ر)، جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی (۴۱ ر)،
اثیرالدین اخسیکتی (۴۲ ر)، ازرقی (۴۲ پ)، مجدالدین
همگر (۴۳ پ)، نجیب‌الدین جریادقانی (۴۵ ر)، رفیع‌الدین
مسعود لبنانی (۴۶ ر).

۲. منتخب نان و حلواى شيخ بهاء‌الدین محمد سلمه الله

(ادبيات-فارسی)

«۵۹-۶۴ پ»

مؤلف: محمد بن حسین عاملی، شيخ بهایی (۹۵۳-۱۰۳۰ ق)

در پایان نسخه با نام السوانح خوانده شده است.

رک: ش ۸۸۰۶/۱.

- از گفتار... نظامی گنجوی... که مشحون است از مواعظ و حکم و مملو از نصایح و امثال عجم مانند درر ولالی از بحور خمسه استخراج نموده شد».
- از نام مؤلف نشانی در هیچ یک از نسخه‌ها نیامده است. اما کهنترین نسخه شناسایی شده آن در کتابخانه اسعد افندی نگهداری می‌شود که در ۱ ذیحجه ۸۸۳ ق کتابت شده است.
- در مقدمه از ۳۶ باب نام برده شده اما متن کتاب ۳۷ باب دارد:
- باب اول: در توحید.
 باب دوم: در نعت.
 باب سیم: در صدق.
 باب چهارم: در صبر.
 باب پنجم: در عشق.
 باب ششم: در رزق.
 باب هفتم: در قناعت.
 باب هشتم: در فال نیک.
 باب نهم: در نصیحت خاص.
 باب دهم: در نصیحت.
 باب یازدهم: در سیاست.
 باب دوازدهم: در صفت.
 باب سیزدهم: التجا به اهل دولت.
 باب چهاردهم: در عدل.
 باب پانزدهم: در سخا.
 باب شانزدهم: در عقل و سر.
 باب هفدهم: در رای و تدبیر.
 باب هیزدهم: در ادرار سخن.
 باب نازدهم: در تواضع.
 باب بیستم: در ریاضت.
 باب بیست و یکم: در اظهار اخلاص.
 باب بیست و دوم: در نگاه داشتن راز.
 باب بیست و سیم: در تحقیر.
 باب بیست و چهارم: در مکافات.
 باب بیست و پنجم: در شناختن.
 باب بیست و ششم: در تبری.
 باب بیست و هفتم: در منع عیب.
- باب بیست و هشتم: در تسکین غم.
 باب بیست و نهم: در تضرع و خواری.
 باب سی‌ام: در مذمت بسیار.
 باب سی و یکم: در مدح و ذم زمان.
 باب سی و دوم: در منع خنده.
 باب سی و سیم: در مذمت طین.
 باب سی و چهارم: در فواید.
 باب سی و پنجم: در شکایت فقر.
 باب سی و ششم: در امثال.
 نسخه ما ابواب ۲۰ تا ۳۰ را ندارد.
 نسخه‌ها در تعداد ابیات و ابواب و تقدیم و تأخر مطالب تفاوت‌هایی با هم دارند.
 منزوی، ج ۴، ص ۲۷۹۷-۲۷۹۹؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۶۹-۷۰؛ دنا، ج ۴، ص ۹۵۳-۹۵۴ و ۱۰۱۹ (آمیخته با نسخه‌های دیگر معرفی شده است).
 آغاز: «بعد از ادای وظایف شکر و حمد الهی و لطایف صلوات و سلام نامتناهی بر حضرت اقدس رسالت پناهی... اما بعد تعلیم کتب اتمه دین بمطالعه کلمات حکمت‌آمیز و تامل و تفکر».
 انجام:
 آن کس که ز خون خود نترسد
 از کشتن نیک و بد نترسد
 هر خانه که بی چراغ باشد
 زندان بود ار چه باغ باشد
۶. حکایات «۱۰۵-۱۰۸ پ»
۷. ذکر مفخرالدین و معزالاسلام خواجه همام تبریزی «۱۱۴-۱۱۴ پ»
 زندگی کوتاهی از او است.
۸. منتخب حبیب السیر «۱۱۷ ر» (تاریخ-فارسی)
 مؤلف: محمد بن همام‌الدین محمد شیرازی هروی، خواندمیر (۹۴۲ق)
 فهرستواره، ج ۱، ص ۶۱۰-۶۱۲.

۹. منتخب دیوان امیر خسرو دهلوی «۱۱۷ پ - ۱۲۷ پ» (ادبیات - فارسی)
 مؤلف: ابوالحسن بن محمود، امیر خسرو دهلوی (۶۵۱ - ۷۲۵ ق)
 مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۳۳۳ - ۳۳۶؛ منزوی، ج ۳، ص ۱۸۵۶ و ۲۳۱۶ - ۲۳۲۰.
 آغاز: ای ز خیال ما برون در تو خیال کی رسد
 یا صفت تو عقل را لاف کمال کی رسد
 گر همه مردم و ملک خاک شوند بر درت
 دامن عزت ترا گرد ملال کی رسد
 انجام: چه خوش حالی که گردم گرد کویت
 دلی پر خون گریبان پاره پاره
 به کویت کرده‌ام شب گریه خون
 جگرا نیک به دامن پاره پاره
۱۰. تاریخ وفات انوری و سلطان سنجر «۱۳۴ ر»
۱۱. منتخب کیمیای سعادت «۱۴۰ پ - ۱۴۱ پ» (فارسی)
 مؤلف: محمد بن محمد غزالی (۴۵۰ - ۵۰۵ ق)
 فهرستواره، ج ۶، ص ۵۷۰ - ۵۷۲؛ مؤلفات الغزالی، ص ۱۷۲ - ۱۷۸.
 آغاز: «منتخب از کیمیای سعادت من تصنیف احمد غزالی قدس سره. بدانکه آدمی را بهره‌زه و بازی نیافریده‌اند بلکه کاروی عظیمست و خطر وی بزرگ».
 انجام: «و بحراثت و تجارت و پس از این معنی حراثت و تجارت بشناسی انشاء الله تعالی».
۱۲. منتخب اخلاق محسنی «۱۴۳ پ - ۱۴۷ پ» (اخلاق - فارسی)
 مؤلف: حسین بن علی واعظ کاشفی (۹۱۰ ق)
 بخشهایی از باب ۲۶ و ۳۸ کتاب است.
 فهرستواره، ج ۶، ص ۳۰۳ - ۳۰۵.
 آغاز: «در صحبت اختیار کردن. صحبت نیکان و
- مجالست دانایان کیمیای سعادت ابدی و رهنمای دولت سرمردی است... باب در انجام حاجات. هر که خواهد که حاجتهای او نزد خدای تعالی روا شود بدانچه تواند باید که حاجت خلق برآرد».
- انجام: «و دو سه کس را نیز یک عمل نفرماید که چون شرکت پدید آید عمل ساخته و پرداخته نگردهد».
۱۳. منتخب گلستان «۱۵۱ ر - ۱۵۳ پ» (ادبیات - فارسی)
 مؤلف: مشرف بن مصلح‌الدین سعدی (۶۹۱ ق)
 آغاز: بنده همان به که ز تقصیر خویش
 عذر بدرگاه خدا آورد
 انجام: مراد ما نصیحت بود گفتیم
 حواله با خدا کردیم و رفتیم
۱۴. از مجمع الحکایات «۱۵۴ ر - ۱۶۷ پ» (داستان - فارسی)
 آغاز: «یکی از سلاطین بزرگی را پرسید که می‌گویند هر چیزی را ذکا نیست (کذا) زکات سلاطین چیست».
 انجام: «پس چون سلطان را طاعتی حاصل شد و معصیتی از من صادر نگشت محل شکرگزاری و سپاس داری باشد...
 کسی کاستعانت بدرویش برد
 اگر بر فریدون زد از پیش برد
 وبالله (کذا) المستعان علی ما تصفون. تمت».
۱۵. فرهاد و شیرین «۱۷۱ ر - ۱۷۷ پ» (ادبیات - فارسی)
 مؤلف: کمال‌الدین وحشی باقعی یزدی (۹۹۱ ق)
 گزیده‌ای از آن است.
 رک: ش ۸۹۴۲/۲۰.
 آغاز: زیبان دان رموز کیمیا کیست
 که گویم حل و عقد کیمیا چیست
 نه بحث ما در آن امر محالست
 که در ایبات نقش قیل و قالست

- انجام:** من اول کامدم بودم وفادار
در آوردم در انجا سر بدیوار
من اول کامدم بودم وفا کیش
دگرگون کردم اینجا عادت خویش
۱۶. منتخب تذکرة الاولیاء «۱۸۲ پ- ۲۰۸ پ» (فارسی)
مؤلف: محمد بن ابراهیم عطار (۶۲۷ق؟)
آغاز: «منتخب از کتاب تذکرة الاولیاء من تصنیف
حضرت شیخ عطار قدس الله ارواحه. الحمد لله رب
العالمین و العاقبة للمتقین... اما بعد ایزد تعالی حکایت
چند بر سبیل و طریق استفسار از شمایل اولیای کبار
نوشته اند از کتاب تذکرة الاولیاء».
- انجام:** یا کار بکام او شود یا بی یار
بر دارد و سر در سر آن کار کند
۱۷. منتخب اسرار نامه «۱۷۹- ۱۸۱ پ و ۲۰۹ ر- ۲۱۰ ر»
(ادبیات- فارسی)
مؤلف: محمد بن ابراهیم عطار (۶۲۷ق؟)
۱۸. منتخب دیوان شیخ کمال خجندی «۲۱۰ پ- ۲۱۴ ر»
(ادبیات- فارسی)
مؤلف: کمال الدین مسعود خجندی (۸۰۳ق)
رک: ش ۹۰۸۴/۱
آغاز:
افتتاح سخن آن به که کنند اهل کمال
بشنای لمن الملک خدای مستعال
پادشاهی که به پیراهن (کذا؛ پیرامن) جاهش نرسد
از ازل تا باید صحت (کذا؛ وصت) نقصان و زوال
- انجام:** خط تو که خوانند خط ریحانش
سنبل نکشند سر ز خط فرمانش
۱۹. رباعیات خیام «۲۱۴ ر- ۲۱۵ ر» (ادبیات- فارسی)
آغاز:
با تو بخرابیات همی گویم راز
به زانکه بمحراب کنم بی تو نماز
- انجام:** مقراض اجل طناب عمرش ببرید
دلالت امل بر ایگانش بفروخت
۲۰. حکایات «۲۲۷ پ- ۲۳۷ ر»
بخشهایی از کتابی است که نام آن را از ابتدای مطلب
پاک کرده اند. قسمتهایی هم گفته های عین القضاة
همدانی است.
۲۱. سؤال و جواب بوزرجمهر و استادش «۲۳۷ ر- ۲۳۸ ر»
(فارسی)
آغاز: «آغاز سؤال بوزرجمهر. از استاد خود پرسیدم
استفادت را و او جواب می گفت. گفتم ای استاد از خدای
تعالی چه چیز خواهم تا همه نیکی خواسته باشم».
انجام: «گفت سه چیز پرهیزکاری و بردباری و بی طمعی.
گفتم سرمایه حرب چیست؟ گفت عزم درست».
۲۲. نصایح لقمان حکیم به پسرش «۲۳۸ ر- ۲۳۸ پ»
(فارسی)
از انجام افتادگی دارد.
آغاز: «در اخبار آمده است که لقمان حکیم بیسر خود
را بدین چند کلمه پند میداد که یاد گیرد و بدان کار کند و
خردمند و زیرک گردد».
انجام موجود: «بر دوستی زنان اعتماد مکن. ناشمرده
بکار میر. از غیبت کسان یاد مکن».
۲۳. منتخب نصیحة الملوک «۲۴۱ ر- ۲۴۱ پ»
(اخلاق- فارسی)
از انجام افتادگی دارد.
آغاز: «معلوم شد که خسرو عادل دام دولة (کذا) قابل
ترتیب است و مستعار نصیحت اما بدانکه مالک رعیت را».

- انجام موجود: «جان در خطر نهند که بهزیمت پشت دادن به از آنکه با شمشیر مشت زدن».
۲۴. اصطلاحات صوفیه «۲۴۷ ر» (عرفان-فارسی)
 مؤلف: میر سید علی بن شهاب‌الدین همدانی (۷۱۴-۷۸۶ق)
 آغاز: «امیر سید علی همدانی فرماید که ای شاه جهان بدانکه این الفاظ جند که اکابران در شعر قرار داده‌اند میخانه و بتخانه و شرابخانه باطن عارفان و کاملان را گویند».
- انجام: «و باده فروش پیران و مرشدان را گویند و پیر مغان و پیر خرابات نیز مرشد را گویند».
۲۵. محمود و اباز «۲۵۵-۲۵۸ پ» (ادبیات-فارسی)
 مؤلف: علیقلی بیگ انیسی شاملو (۱۰۱۷ق)
 بخشی از منظومه است. در نسخه با نام «من محمود اباز یلقلی بیگ انیسی» خوانده شده.
 رک: ش ۸۹۸۲/۵۴.
 آغاز:
 شبی بر تخت دولت خفته محمود
 بباطن دیده نظاره بگشود
 مشاهده گشت صحرای مثالش
 چنین افکنند پرتو در حنائش
- انجام:
 کی این فکرم بخاطر نقش می‌بست
 که صیاد دگر صیاد ره بست
 قدم ننهادمی هرگز درین باغ
 بییاد صید دلرا کردمی داغ
۲۶. اشعار
 با سروده‌هایی از این کسان:
 آذری، شیخ (۱۲۸، ۱۳۰، ۱۴۸، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۴۹ ر، ۱۴۹ پ)
 آصفی، خواجه (۷۶ ر)
 ابراهیم، میرزا (۵۲ پ)
 ابن طغرل (۵۵ پ)
- ابن یمین (۵۳، ۵۵، ۱۳۹، ۱۴۰ ر)
 ابوالحسن تفرشی، امیر (۵۲ ر)
 ابوالحسن خرقانی، شیخ (۱۵۰، ۱۶۹، ۲۵۳ ر)
 ابوالقاسم کازرونی (۵۰ ر)
 ابوالقاسم، میر (۷۶ پ)
 ابوتراب مشهدی (۷۷ ر)
 ابوسعید ابوالخیر (۵۵، ۷۷، ۷۷، ۱۶۹، ۲۵۳ ر)
 ابوطالب تبریزی (۸۰ پ)
 اثیرالدین اخسیکتی (۱۳۳ ر)
 اثیرالدین اومانی (۱۲۸، ۱۶۹، ۲۵۳ ر)
 ادیب صابر (۷۷، ۱۱۱ پ)
 ازرقی (۱۰۹، ۱۱۲، ۲۱۹، ۲۴۳ پ)
 افضل‌الدین ترکه، خواجه (۷۶، ۱۳۰ پ)
 امامی هروی (۱۳۳، ۲۴۲ پ)
 امید (۶۸، ۷۱ ر)
 امیر خسرو دهلوی (۵۴، ۷۸، ۱۴۸ ر)
 امیر علیشیر (۲۱۰ ر)
 انوری (۵۴، ۵۵، ۶۶، ۷۱، ۱۱۱، ۱۳۰، ۱۳۴، ۱۳۴-۱۳۸، ۲۱۶ ر)
 انیسی تبریزی (۷۶ پ)
 انیسی، درویش (۷۶ پ)
 اوحدالدین، شیخ (۵۲، ۷۹، ۸۰ ر)
 اوحدالدین کرمانی، شیخ (۸۰، ۱۱۴، ۱۳۲، ۱۳۲ پ)
 اوحدی (۱۱۵ پ)
 بابا فغانی (۱۱۵، ۵۳ ر)
 باقر داماد، میرزا (۱۲۸ ر)
 بایزید بسطامی (۷۷ پ)
 بنایی (۵۳ ر)
 بهاء‌الدین محمد سلمه الله، شیخ (۵۵ پ)
 تراب، میرزا (۲۲۷ ر)
 تیمور علی منشی فراهی (۱۳۳ پ)
 جعفر قزوینی (۱۲۹ ر)
 جلال عضد، سید (۷۹ پ)
 جمال‌الدین حسینی (۷۶ ر)
 جمال‌الدین عبدالرزاق (۸۰، ۷۵، ۱۱۱ پ)

- جنابادی، حافظ کمال (۱۲۹ پ)
حافظ شیرازی (۷۹ پ)
حالتی (۵۴ پ)
حسابی، میرزا (۱۲۹ پ)
حسن، خواجه (۱۴۹ ر، ۱۴۹ پ)
حسن دهلوی، خواجه (۱۱۵ پ، ۵۳ ر، ۱۱۵ پ)
حسن غزنوی (۱۳۲ پ)
حسن لنکر کنافی (۶۷ ر)
حکیمی (۱۵۰ پ)
حمدالله، مولانا (۷۶ ر)
حیدر کلوج (۵۵ ر، ۱۷۰ پ)
حیرتی قزوینی (۵۳ ر، ۵۴ پ، ۵۵ ر)
خاقانی (۷۲ پ، ۷۳ ر، ۸۰ ر، ۸۰ پ، ۱۱۰ ر، ۱۵۰ ر، ۲۵۵ ر)
خضری، مولانا (۱۳۱ ر؛ ترجیع بند)
خواجهوی کرمانی (۷۸ پ، ۱۱۰ پ)
خیالی گیلانی (۱۶۹ ر، ۲۵۳ ر)
خیوقی (۷۶ ر)
داوری هندی (۷۷ پ)
رشید و طواط (۵۵ پ، ۱۳۳ ر، ۱۵۰ پ، ۱۶۹ پ، ۲۵۳ پ)
رضی الدین خوشاب سمرقندی (۱۱۰ پ، ۲۱۵ پ)
رضی الدین نیشابوری (۷۸ پ، ۷۹ پ)
رکنا، حکیم (۵۰ ر، ۵۲ پ، ۱۲۹ پ، ۱۶۹ ر، ۲۵۳ ر)
رکن الدین مکرانی (۵۵ پ)
رکن صاین (۴۹ پ)
رودکی (۱۲۹ ر)
ریاضی (۱۴۳ ر)
زاری شیرازی (۱۲۹ پ)
زلالی خنساری (۵۵ ر)
زین الدین خوافی، شیخ (۱۸۲ ر)
ساحری (۱۱۵ ر، ۱۱۵ پ)
ساکي سمرقندی (۷۶ پ)
سراج الدین علی خوافی، امیر (۵۵ پ)
سعدی (۵۵ ر، ۷۸ پ، ۸۰ پ، ۱۲۸ ر، ۱۴۲ پ)
- سلیمان (۱۴۸ ر، ۱۴۸ پ)
سلیمان ساوجی (۵۴ پ، ۵۵ پ، ۷۹ پ، ۱۳۹ ر)
سنایی (۴۷ ر از حدیقه، ۷۸ ر، ۷۸ پ، ۱۳۰ پ، ۱۳۳ ر، ۱۴۹ پ، ۱۵۰ ر)
شانی تکلو (۵۰ ر، ۵۰ پ، ۵۱ ر، ۵۳ پ)
شاه شجاع کرمانی (۷۹ پ)
شاهکی اصفهانی (۷۶ پ)
شرف الدین شفره (۷۹ پ، ۱۵۰ ر)
شعوری، میر (۷۶ پ)
شفایی (۵۲ پ، ۵۳ ر، ۱۶۸ پ، ۲۵۴ ر)
شمس الدین طیبسی، استاد (۷۹ پ)
صیرفی (۷۸ ر)
ضمیری اصفهانی (۵۳ ر)
ضیاء الدین فارسی (۸۰ پ)
طالعی (۱۶۹ ر، ۲۵۳ ر)
طوفی، مولانا (۵۵ ر)
طوقی تبریزی (۱۳۰ پ)
ظهير فاریابی (۵۲ پ، ۱۳۲ ر، ۱۳۳ پ)
عایشه سمرقندی (۱۳۳ ر)
عبدالرحمن جامی (۵۶ ر قصیده جلاء الروح، ۱۱۴ پ، ۱۱۶ پ، ۱۴۹ پ)
عبدالرزاق، خواجه (۱۱۱ ر)
عبدالغنی قرشی، میر (۷۸ پ)
عبدالله انصاری، خواجه (۲۵۵ ر)
عبدالواسع جیلی (۱۳۰ پ، ۱۵۰ ر)
عثمان مختاری (۷۰ ر، ۷۲ ر)
عراقی (۷۲ پ، ۷۷ پ، ۱۱۵ ر، ۱۱۶ ر، ۱۳۲ ر، ۱۴۹ پ، ۱۷۰ پ)
عرشی (۲۵۳ پ)
عرشی، طهماس قلی بیگ (۱۷۰ ر)
عرفی شیرازی (۶۷ ر، ۶۷ پ، ۶۹ ر، ۱۱۳ پ، ۱۱۴ پ، ۱۱۶ پ، ۱۳۳ پ، ۱۶۸ ر، ۱۶۹ ر، ۲۵۲ ر، ۲۵۳ پ، ۲۵۸ پ)
عزالدین شیروانی (۵۲ ر، ۷۲ ر)
عصمت، خواجه (۱۴۸ پ، ۱۴۹ ر، ۱۵۰ پ)

- عطار (۶۴ از مصیبت‌نامه، ۱۷۷ پ، ۲۲۶ ر)
 علی بافقی، شرف‌الدین (۸۰ پ)
 علی نقی (۵۵ پ)
 علی نقی، شیخ (۱۶۹ پ، ۲۵۳ پ)
 عمادی شهر یاری (۵۵ ر)
 عمیق بخاری (۷۷ ر، ۱۳۲ پ)
 عنصری (۷۷ ر)
 غازی قلندر (۱۶۹ پ، ۲۵۳ ر)
 غازی، میرزا (۵۳ ر)
 غزنوی، سید حسن (۱۳۰ ر)
 غوروانی، امیر سید محمد (۱۳۹ پ)
 فارغی تبریزی (۱۷۰ ر، ۲۵۳ پ)
 فخرالدین خالد (۵۴ ر)
 فخرالدین عراقی (۷۸ پ)
 فردوسی (۷۹ ر، ۱۰۹ ر)
 فصیحی انصاری سلمه الله (۵۰ ر، ۱۳۴ ر، ۱۳۹ پ،
 ۱۸۱ پ، ۲۲۷ ر)
 فلکی شیروانی (۱۱۱ پ)
 فیضی آگره (۴۸ ر)
 فیضی (۱۴۰ ر)
 قاضی نور (۱۲۸ پ، ۲۱۵ پ)
 قطران (۷۰ ر)
 قلبایا کاکلتاش (۵۸ پ)
 کاتبی (۱۱۵ ر)
 کسری کاشی (۷۷ ر)
 کفری هندی (۱۲۸ ر)
 کلبی تبریزی (۷۷ ر)
 کمال اسمعیل (۷۸ پ، ۷۹ ر، ۱۱۱ ر، ۱۲۸ ر، ۱۲۸ پ،
 ۱۳۲ ر، ۱۵۰ ر، ۱۵۰ پ)
 کمال خجندی (۷۸ ر، ۱۴۹ پ، ۲۵۴ ر)
 کوکبی (۷۷ ر)
 لسانی (۷۷ ر)
 مافی (۱۱۶ ر)
 مجدالدین همگر (۵۳ ر، ۷۸ پ، ۱۳۱ پ)
 مجنون عامری (۷۷ پ)
 مجیر السلطان (۱۱۱ پ)
 مجیر بیلقانی (۷۷ پ، ۱۵۰ ر)
 محبی (۱۴۰ ر)
 محرمی (۷۷ ر)
 محسن میر پادشاه، مولانا (۱۴۰ ر)
 محمد جامه باف، امیر سید (۵۰ پ، ۱۷۰ ر، ۲۵۳ پ)
 محمد صوفی (۷۴ پ، ۱۳۲ پ، ۲۵۱ ر)
 محمد طاهر بسطامی (۲۴۶ ر)
 محمد عصار، مولانا (۱۳۲ ر)
 محمد علی شفایی (۷۶ پ)
 محمد مؤمن ترکمان (۷۶ پ)
 محمد نجفی، سید (۱۵۰ ر)
 محمود بیگ سالم (۱۳۳ ر)
 محمود کاتب، مولانا حاجی (۱۱۳ پ)
 محنتی (۷۶ پ)
 مسعود بیگ ترکمان (۱۳۲ ر)
 مسعود سعد سلمان (۵۲ پ، ۷۷ ر، ۱۳۲ ر، ۱۵۰ ر،
 ۱۶۹ پ، ۲۵۳ ر)
 معزی، میر (۲۴۲ ر)
 معصوم بکری، میر (۷۶ ر)
 ملک معرف اصفهانی (۷۶ پ)
 منصور حلاج (۷۸ پ)
 منعمی (۱۷۰ ر، ۲۵۳ پ)
 مولوی (۷۷ پ، ۷۹ پ، ۱۲۹ ر، ۱۳۱ پ، ۱۵۰ ر، ۲۲۰ ر
 - ۲۲۶ ر، ۲۳۹ ر - ۲۴۰ پ، ۲۴۷ پ)
 میلی، میرزا (۵۴ ر، ۱۱۶ ر)
 نادری هروی (۷۶ پ)
 ناصر خسرو، سید (۲۱۵ پ)
 نثاری (۷۶ ر)
 نجیب‌الدین جربادقانی (۱۳۲ پ)
 نسیمی، سید (۱۴۹ ر)
 نظام استرابادی (۶۴ ر، ۱۳۳ ر)
 نظامی (۱۱۵ پ، ۱۲۹ ر)
 نظیری نیشابوری (۷۷ ر، ۱۲۸ ر، ۱۳۰ ر)
 نواب امیر الامرا (۵۳ ر)

از آغاز تا پایان سوره کهف. مجلد دوم آن به شماره ۹۰۲۰ می‌آید.

کشاف الفهارس، ج ۴، ص ۴۴-۶۶؛ دنا، ج ۸، ص ۵۸۵-۵۹۷؛ الشامل، تفسیر، ج ۱، ص ۱۵۵-۱۸۸ (۸۸۶ نسخه و ۸۳ شرح).

آغاز: «الحمد لله الذي انزل القرآن كلاماً مؤلفاً منظماً ونزله بحسب المصالح منجماً وجعله بالتحميد مفتحاً». **انجام:** «وان كان مضجعه بمكة كان له نوراً يتلأأ من مضجعه الى البيت المعمور حشو ذلك النور مليئة تصلون عليه حتى يستيقظ».

خط: نسخ خوش مشکول، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

نسخه پردازي عثمانی، آیات و عناوین و نشانیها شنکرف، صفحات مجدول به زر و لاجورد و مشکی،

کمی تصحیح شده، با یادداشتهای توضیحی و لغوی در هامش صفحات (این یادداشتهای بیشتر در صد برگ ابتدای نسخه است). حاشیه نویسیها پیش از جدول کشی نسخه نوشته شده چه در موارد متعددی رسم جدول به خاطر آنها ناقص شده است (برای نمونه برگ ۲۲ پ، ۲۵ ر، ۲۶ پ، ۲۸ پ و ...). برگ آغازین سرلوح مذهب و مرصع نفیس با پیشانی که درون آن بسمله به خط کوفی تزئینی سفیداب رنگ نوشته شده است. بندسازی شده. در اطراف پیشانی هشت کتیبه قلمدانی لاجوردی به همراه هشت دایره که درون آنها ستاره‌های هشت پر سبز و آبی رنگ نقش بسته. شرفه دار. دو صفحه اول بین جملات دوا بر زرین کوچک تحریر دار. در حاشیه برگ ۲۸۸ پ علامت سه نقطه شک. بین اشعار نیز از این علامت با رنگ شنکرف استفاده شده است.

در صفحه عنوان نسخه نام کتاب و مؤلف: «المجلد الاول من تفسیر الکشاف للعلامة الزمخشري (ره)»، تعداد اوراق و سطور نسخه (۳۶۳ ق، ۲۷ س) و یادداشتی پاک شده.

آغاز نسخه مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی و پایان آن مهر بیضوی به نقش: «عبده محمد جعفر ۱۲۴۷». نسخه برگ شمار دارد. جزوها ۸ برگی. رکابه دار.

نواب کامیاب (۱۲۸ ر)

نیازی قزوینی (۵۵ پ)

نیکی، مولانا (۵۰ ر)

والهی قمی، میرزا (۵۴ پ)

وحشی (۱۱۵ ر، ۱۶۹ پ، ۲۱۶ ر، ۲۵۳ ر)

وفایی شیرازی (۵۰ ر)

هاشم، میر (۷۶ پ)

هاشمی (۱۷۷ پ؛ از مظهر الآتار)

هجری سمرقندی (۱۳۰ پ)

هجری، میرزا (۷۶ ر)

همام تبریزی (۷۸ پ)

همایون پادشاه (۵۸ پ)

یلقلی بیگ انیسی (۱۳۲ ر)

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: اوائل سده ۱۱هـ.

عناوین و نشانیها شنکرف، صفحاتی که در آنها شعر نوشته شده چهار ستونه. در رساله‌های منتور بین پاره‌های اشعار سه نقطه مثلثی شنکرف رنگ، آغاز نسخه مهر بیضوی «شعاع ۱۳۱۵» و نمره ۹۵۵ که در کتابخانه‌اش بدین کتاب داده شده بود. این مهر در برگهای ۱، ۸۱، ۹۰، ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۴۰ پ و ۲۵۸ پ نیز دیده می‌شود. نسخه از انجام افتادگی دارد. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. رکابه دار. کاغذ: نخودی آهار مهره. بعضی از برگها دو پوسته شده.

دو، ۲۵۸، چهار برگ، ۲/۱۳×۲۳، سطور چلیپا و معمولی، ۲۰×۹/۵.

جلد: میشن قهوه‌ای ضربی با ترنج و سر ترنج، جدولدار گرهی و ساده، عطف و گوشه‌ها مرمت شده با چرم. قطر: ۳/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۱۸]

(۹۰۰۵)

الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل (تفسیر-عربی)

مؤلف: محمود بن عمر زمخشری (۴۶۷-۵۳۸ ق)

فتح اول: در بدء آفرینش و ایجاد آدم و سلسله نسب حضرت خاتم صلی الله علیه وآله وسلم.
 فتح دوم: در بیان مجملی از اخبار میلاد با اسعاد سید عباد.
 فتح سیم: در ذکر شمه‌ای از سوانح احوال ائمه قدسی نژاد.
 فتح چهارم: در انتقال به باقی آبا و اجداد شاه عدالت نهاد.
 فتح پنجم: در شرح احوال ایام صغر آن خسرو با دین و داد خلد الله تعالی ظل رافته علی مفارق الی البلاد الی یوم التناد.

و دفتر دوم «چون مقدمه مشتمل بر وقایع دوازده سال ابد حال اعلی حضرت شاه بی مثال سمت اشتمال دارد داعیه آن است که هر دوازده سال سوانح زمان فرخنده مجال آن حضرت را در ضمن دفتری بر منصفه شرح و بیان آرد».

فتوحات شاهی از منابع ارزشمند شناخت حوادث قبل از تشکیل سلطنت صفویه است و به دلیل حضور مؤلف در اردوگاه شاهی و ارتباط با افراد صاحب منصب اطلاعات جامع و موثقی هم از اوایل سلطنت شاه اسماعیل دارد.
 جلد اول، کمی از مقدمه کتاب (در حدود دو یا سه صفحه) افتادگی دارد.

چاپ: تصحیح محمدرضا نصیری، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۳ش، ۲۸+۶۴۲ص.
 ذریعه، ج ۱۶، ص ۱۱۷؛ فهرستواره، ج ۱، ص ۶۳۸؛ فرخنده پیام، ص ۱۸۷ - ۱۹۰؛ دانشگاه تهران، ج ۹، ص ۱۱۹۲؛ مجلس، ج ۱۰، ص ۵۵۸ - ۵۶۲؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۲، ص ۲۶۳؛ وزیری یزد، ج ۱، ص ۱۶۱ - ۱۶۵؛ «فتوحات شاهی»، عبدالعلی کارنگ، در جهان اخلاق، ش ۵، فروردین ۱۳۳۶ش، تبریز، ص ۷۱-۷۵ (که همین نسخه یعنی نسخه سلطان القرای را معرفی کرده است)؛ میکروفیلمهای دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۴۵؛ کتابخانه ملی اتریش، ص ۲۷۶ (با نام تاریخ شاه اسمعیل و ناشناخته)؛ بخارا، ش ۴۴، مهر و آبان ۱۳۸۴ش، ص ۱۲۶-۱۲۷.

کاغذ: شکری آهارمهره، حاشیه بالایی کمی آبخورده. دو، ۳۶۳، یک برگ، ۱۶/۷×۲۴/۶، ۲۷ سطر، ۱۸/۷×۱۱/۵.

جلد: روغنی سبز نفیس، با ترنج و سرتنج قرمز و نقوش زرکوب، مجدول گرهی زرین، دورو، درون تیماج عنابی، عطف میسن زیتونی. قطر: ۴/۶.
 خریداری از جعفر سلطان القرای در آذر ۱۳۴۸ش.
 [شماره ثبت: ۸۵۳۳۴]
 (← تصویر)

(۹۰۰۶)

فتوحات شاهی

(تاریخ-فارسی)
 مؤلف: ابراهیم امینی هروی فرزند قاسم بن میرک محمدامین (ح ۸۸۲-۹۴۱ق)

تاریخ وقایع عصر صفوی مخصوصاً دوره شاه اسماعیل (۹۰۵-۹۳۰ق). ابراهیم امینی در سالهای ۹۱۰ تا ۹۱۶ق صدارت خاصه ابومنصور مظفر حسین میرزا (۸۴۲-۹۱۱ق) در خراسان را بر عهده داشت. چون سلطنت به ابوالفتح محمد شیبانی انتقال یافت مانند سایر صدور چندی مورد عذاب و شکنجه عبدالرحیم صدر قرار گرفت و پس از رهایی مدتی عزلت و انزوا اختیار کرد. در ۹۲۶ق مورد عنایت شاه اسماعیل قرار گرفت و به دربار او پیوست و از سال ۹۲۷ق در سن ۴۵ سالگی در دارالسلطنه هرات مأموریت یافت تا تاریخی برای رویدادهای آن حکومت بنگارد. فتوحات شاهی محصول آن فرمان است که در دو دفتر تنظیم شده: دفتر اول از آفرینش آدم و نیاکان پیامبر تا زمان شاه اسماعیل را در بر می‌گیرد و دفتر دوم شامل رویدادهای دوره شاه اسماعیل تا حوادث سال ۹۲۰ق است. وی در همین سال فتوحات شاهی را به صورت ناتمام رها می‌کند. می‌توان گمان برد که این ناتمامی از آن رو بوده که ظاهراً امینی نخواسته است شکست شاه اسماعیل در جنگ چالدران را ثبت کند.

شرح تقسیمات کتاب چنین است:

دفتر اول: مقدمه الفتوحات، مشتمل است بر پنج فتح:

آغاز موجود:

«راست همچون شهاب برق افروز

برق او دنواز دشمن سوز
نخل خوش آن نهال ظفر مهجۀ آینه جمال ظفر عالی
فطرتی که چون مهر و ماه دیده بر روی جهان آرایش
گشودند».

انجام: «بن ادریس بن برو بن مهلائیل بن قینان بن
انوش بن شیب بن آدم صلوات الله علیه علی نبینا وعلیه
وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین».

انجامه: «تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب فی يوم
الاربعاء ثامن شهر ذی قعدة الحرام سنه ۱۱۰۸ کتبه العبد
الاقبل العاصی محمدطاهر الکجوری».

خط: نستعلیق، کاتب: محمدطاهر کجوری، تاریخ

کتابت: چهارشنبه ۸ ذی قعدة ۱۱۰۸ق.

عناوین و نشانیها و آیات واحادیث و عبارات عربی با
شنگرف نوشته شده، بین پاره‌های اشعار سه نقطه
مثلی شنگرف رنگ، در ابتدای صفحه اول کتاب ابن
یادداشت نوشته شده: «هو، تاریخ فتوحات شاهی تألیف
ابراهیم (در اصل کلمه اسمعیل بوده که آن را خط
زده‌اند) امینی رحمه الله بامر شاه اسمعیل انار الله
برهانه. نسخه نادره است عزیز الوجود». به همراه
قیمت نسخه به ۵۰۰۰ (بدون واحد).

نسخه دو نوع رکابه دارد: یکی در سمت چپ پایین
صفحات که معمول همه نسخه‌هاست و دیگری وسط
بالای صفحات (در قسمت روی برگها). آثار رکابه ابن
نوع دوم در بیشتر موارد بر اثر صحافی و برش از بین
رفته اما نمونه‌های آن را می توان در برگهای ۷۴-۷۷،
۹۴، ۱۶۸ و ۱۶۸ دید. به جز این البته عبارات متداولی
مانند «هو» و «الحمد لله» نیز گاهی در بالای صفحات
نوشته شده است. نسخه وقف بوده و بالای بعضی از
صفحات کلمه «وقف» نوشته شده است. سطراندازی
شده با مسطره. جزوها ۸ برگی. با مهر کتابخانه جعفر
سلطان القرایی.

کاغذ: شکری نازک آهارمهره.

۲۹۳ برگ، ۱۸×۷/۲۴، ۱۵ سطر، ۵×۸/۱۷.

جلد: میشن زیتونی مجدول، درون کاغذ ابر و باد.

قطر: ۳/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۰۶]

(۹۰۰۷)

حدیقة المرام

(شرح حال نامه - عربی)

مؤلف: محمد مهدی بن محمد عارف الدین خان رونق، واصف
مدراسی (۱۲۱۷ق - زنده در ۱۲۷۴ق)

تذکره کوتاه امراء و علماء و شعرای معاصر مؤلف از
شهرهای مدراس و حیدرآباد است. وی در آغاز نوشته:
«ذکرت فیها بعض الطلبة ایضاً من الشیوخ ذانسیان
ووصفت العلماء بحسب اعتقادی و صفاً و کشف احوالهم
ما کانت عندی ثابتة کشفاً و ما بالغت فی مدحهم طمعاً
و ما اتبعت امر نفسی بالنسبة الی بعض الناس تبعاً
ورسمت بخطی لاهل بلدة المدراس و مضافاتها حرف
المیم و لاهل الحیدرآباد حرف الحاء و ذکرت احوال
بعض الامراء تشریفاً لکتابی...».

مؤلف در مقدمه از خود یاد نکرده، اما در برگ ۲۰ پ
از پسرش «مولوی عبدالباسط بن شیخ محمد مهدی
مؤلف الحدیقة» یاد کرده است. مرحوم احمد گلچین
معانی هم در حاشیه یادداشتی در تاریخ ۱۳۴۲/۶/۱۴ش
نوشته و مؤلف را معرفی کرده است.

کتاب به ترتیب حروف الفبا تقسیم شده و هر حرف در
یک فصل گنجانده شده است.

کامل.

تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۲، ص ۲۷۶-۲۷۷.

آغاز: «الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی
محمد سید المرسلین وآله وصحبه اجمعین. اعلم یا اخی
ان هذه نسخة مشتملة علی تذکره العلماء الاعلام سمیتها
بحدیقة المرام و ذکرت فیها... فصل الالف. افضل الدولة
مدظله العالی ابن ناصر الدولة المرحوم هو رئیس الاسلام
والمسلمین».

انجام: «مولوی یعقوب صاحب... قرأت عنده مفتاح
الصلوة وله ولد صالح حافظ القرآن لا زال سالماً آمین

آغاز موجود: «اذا كانت دار بين نفسين فادعى احدهما انه باع نصيبه من اجنبي وانكر الاجنبي ان يكون اشتراه». انجام: «وان جوزنا ان يكون منه لغلبة الظن الا يكون منه فمع العلم بانه ليس منه اولي. تم كتاب اللعان يتلوه كتاب العدد».

خط: نسخ کهن، تاریخ کتابت: سده ۵۶هـ.

عناوین درشت، در حاشیه کمی تصحیح شده. از برگ ۱۶۷ تا پایان نسخه خط و کتابت و کاغذ جدید تر و شاید متعلق به یک سده بعد از تاریخ اصلی نسخه باشد. پایان کتابها علامت (۷) .

آغاز نسخه این یادداشتها به چشم می خورد: نام کتاب: «قطعة من الخلاف من الشفاعة الى العدد»، تملک علامه مجلسی با عبارت: «لمحمدباقر بن محمدتقی»، مهر بیضوی: «یا ابا عبدالله»، تملک حاج محمدحسین خوچه چی، امانت سیدباقر، تملک سید باقر بن حسن حسینی که نسخه را به سید ابراهیم بن سید علی امانت داده بود، یادداشت محسن بن محمد تبریزی که در ربیع الاول ۱۳۳۱ق کتاب از حاج اعتضادالممالک بدو رسیده است با مهر چهارگوش او به نقش: «الوائق بالله الاحد عبده محسن بن محمد»، پس از آن تملک پسرش محمد در ماه شعبان (بدون ذکر سال) که نوشته کتاب از پدرش محسن بدو ارت رسیده است با مهر بیضوی: «الوائق بالله ابن محسن محمد ۱۳۲۸»، تملک حسن بن محمدامین حسینی در ۱۱۵۶ق.

پایان نسخه گفته‌ای از شبلی به خط کهن از زمان کتابت نسخه. با جزوهای ۱۰ برگی که تعداد آنها را به خاطر برش صحافی نمی توان تعیین کرد. جزوهای نسخه با حروف در گوشه بالای سمت چپ اولین برگ هر جزو شمارش شده است. در لبه بالا و پایین نسخه نام کتاب نوشته شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره. کمی آبخورده و مرمت شده. چهار، ۱۸۳، یک برگ، ۱۹/۸×۱۳/۱، ۲۳-۲۰ سطر، ۱۷×۱۱.

جلد: تیماج مشکی با ترنج و سرترنج و جدول گرهی.

مات فی التاسع والعشرين من شوال سنة الف ومأتین وثمانیة وخمسين». انجامه: «الحمد لله بتاريخ ۲ ماه مبارک ربیع الاول سنه ۱۳۳۵ هجری روز پنجشنبه اتمام یافت. کتبه سید محمد جلال الدین کان الله له».

خط: نسخ، کتاب: سید محمد جلال الدین، تاریخ

کتابت: پنجشنبه ۲ ربیع الاول ۱۳۳۵ق.

نسخه پردازای هندی، عناوین و نشانیهها به خط نستعلیق هندی شنگرف، آغاز نسخه یادداشتی از احمد گلچین معانی که در دوم تیر ۱۳۴۳ش در طهران این نسخه را به جعفر سلطان القرایی هدیه کرده است و نوشته که نسخه دیگری از آن در هیچ یک از کتابخانه‌های خصوصی و عمومی ایران نیست. در حاشیه برگ ۲۰ یادداشت دیگری از احمد گلچین معانی مورخ ۱۳۴۲/۶/۱۴ش در معرفی مؤلف کتاب. در موارد زیادی کلمات متن را سترده و صورت صحیح را با مرکبی پرننگتر جایگزین کرده‌اند. آثار سطراندازی کاملاً در نسخه مشهود است. جزوها ۸ برگی. دوخت صحافی از بین رفته و نسخه به صورت ۴ جزو جداگانه است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. رکابه دار.

کاغذ: صنعتی حنایی آهار مهره.

یک، ۲۸، دو برگ، ۲۰/۸×۱۶/۵، ۱۷ سطر، ۱۸×۱۰.

جلد: مقوا، رویه کاغذی، عطف و گوشه‌ها پارچه‌ای. قطر: ۰/۹.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۰۲]

(۹۰۰۸)

الخلاف

(فقه - عربی)

مؤلف: محمد بن حسن طوسی (۳۸۵-۴۶۰ق)

از آغاز افتادگی دارد. از اواسط کتاب الشفاعة تا پایان کتاب اللعان.

مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۷۸-۷۹؛ دنا، ج ۹، ص ۴۸۱- ۴۸۳؛ یادنامه شیخ طوسی، ج ۳، ص ۶۶۴-۶۶۵.

و از جمله محسنات آن است که در عصر روز جمعه ششم ربیع‌الاولی سنه ۱۲۴۰ به اتمام رسید در سال سی‌ام از جلوس آن سلطان صاحبقران به اتمام رسید و روز جمعه ماویش (کذا؛ مأوایش) عالم جبروت است و او مرتبه جمع جمیع صور عقلیه و قصوی درجات سلاک مسالک معارف نقلیه است. الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر...» (بقیه آن بریده شده است).

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱۳ هـ.

عناوین در دو برگ اول شنگرف و پس از آن نانوشته، همه عناوین به صورت مورب و با خطی ریز در حاشیه صفحات نوشته شده تا بعداً در متن شنگرف نویسی شود. نیمی از برگ پایانی نسخه بریده شده است. در حاشیه تصحیح شده، برگهای ۲۱۴ تا ۲۱۹ بر عکس صحافی شده‌اند.

پشت دفته دوم جلد چند یادداشت سیاق مربوط به محرم ۱۳۰۹ ق. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره. تهنقش‌دار.

یک، ۲۵۱، دو برگ، ۱۵/۳×۲۱/۷، ۱۸ سطر، ۵/۸×۱۴/۵. جلد: تیماج مشکی مجدول گرهی، عطف گالینگور. قطر: ۳/۶.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۰۰]

(۹۰۱۰)

مجموعه:

مؤلف: محمدتقی بن محمدزکی صاحب مازندرانی (-۱۲۵۶ق)

۱. دیوان صاحب مازندرانی «۱ پ - ۱۶۰ ر»

(ادبیات - فارسی)

در آغاز نوشته شده: «دیوان قصاید و غزلیات مرحوم میرزا تقی آقا رحمة الله معروف به علی آبادی و متخلص به صاحب‌دیوان بوده است».

دنا، ج ۵، ص ۲۴۲ - ۲۴۳؛ فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۵۳۵.

عطف و سجاف جدیدتر. قطر: ۳/۸.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۰۱]

(← تصویر)

(۹۰۰۹)

لمعات الهیه در معارف ربوبیه (شریفیه خاقانیه)

(کلام - فارسی)

مؤلف: عبدالله بن خان بابا مدرس زنوزی (-۱۲۵۷ق)

در الهیات و کلام شیعی برای آن که خوانندگان «براهین الهیه و دلایل کلامیه به تفصیل تمام و بسط مالاکلام اطلاع به هم رسانند».

نوشته شده به دستور فتحعلی شاه قاجار (۱۲۱۱-۱۲۵۰ق): «فرمودند که رساله‌ای در فن ربوبیات تألیف کرده و مختصری در علم توحید تصنیف نموده که مشتمل بر معرفت مبدء اشیاء و معرفت صفات جمالیه و جلالیه او و محتوی باشد بر براهین عقلیه قاطعه به نهجی که هر مسئله‌ای از مسائل ربوبیه و هر عقیده‌ای از عقاید دینی به مرتبه مشاهده و عیان آید و او را در آنها مجال توقف و مقام تأمل نماند... و مسمی گردانیدم این رساله را به شریفیه خاقانیه و این نسخه کریمه سلطانیه به لمعات الهیه در معارف ربوبیه و مرتب ساختم او را به فصولی و هر فصلی را به لمعاتی».

پایان یافته در عصر جمعه ۶ ربیع‌الاول ۱۲۴۰ ق.

در آغاز نسخه نام کتاب معارف الربوبیه نوشته شده است.

کامل.

فهرستواره، ج ۶، ص ۲۱۶؛ دنا، ج ۸، ص ۱۰۷۵-۱۰۷۶. آغاز: «حمد و ثنای نامتناهی واجب الوجودی را سزااست که به مجرد ذات پاکش ظاهر و هویدا و به قوت نور وجودش نهان و آشکار است».

انجام:

این نامه نه حقه در و مرجان است

اندر تن اهل فضل و دانش جان است

از طبع روان چون که به پایان آمد

تاریخش گفتم تحف خاقان است

آغاز:

کرا شاید ثنا زان پس که زبید آل یاسین را
جهان مجد و تمکین آسمان دانش دین را

انجام:

همی به اصفهان ترک شاهی بگفت
به خاک قم اندر به شاهی بخت
به دارای نو باد دوران به کام
به شاه کهن ملک دار السلام

۲. منشآت «۱۶۰ پ - ۱۶۵ ر» (ادبیات - فارسی)
شامل دو قسمت یکی به تقلید از مقدمه گلستان و دیگری
«مراسله‌ای که حسب الامر پادشاه جمجاه فتحعلی شاه
به قایم مقام نایب السلطنه در منع بدگوئی و عیب جوئی
امنای دولت خاصه امین الدوله عبدالله خان به خراسان
فرستاده شد».

آغاز: «یا رب شب دوشین چه مبارک سحری بود که با
جمع دوستان چون گل در بوستان خندان بودیم سخن به
سخن می رفت و بذله به طبیعتی می پیوست میر محضر
میرزا جعفر طبیب الله عیشه که به عادت وقت».

انجام:

«بتکده چین در او بدایع مانی
نامه شیرین در او صنایع شاپور
قصه هجران دراز».

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۳ هـ.^۱

صفحات مجدول به شنگرف، برگ آغازین نسخه
یادداشت حاج محمدابراهیم متخلص به مشتری و
ملقب به حسام الشعراء^۲ که در صفر ۱۳۰۲ ق کتاب را
به کتابخانه جناب اقبال الدوله (۱۲۶۴-۱۳۲۴ ق) هدیه
کرده است. وی در مورد آن نوشته: «هو الله تعالی. این
جلد دیوان قصاید و غزلیات و قطعه و رباعیات مرحوم
میرزا تقی آقا است با دو سه مراسلات انشای ایشان
رحمه الله تقدیم نمود این ثناگستر اقل الحاج
محمدابراهیم المتخلص ب مشتری و ملقب
بحسام الشعراء بجهة کتابخانه جناب جلالتماب آقای
اقبال الدوله دام اجلاله. بتاریخ صفر المظفر سنه

۱۳۰۲» این نسخه در کتابخانه اقبال الدوله نمره
۳۵۹ را داشته است (این شماره هم در صفحه عنوان
و هم در برجسب عطف نسخه دیده می شود).

در پایان این یادداشت سه مهر آمده است: مهر
بیضوی به نقش: «یا ابراهیم ۹۷» و «سعدالله المنشی»
و مهر مربع به نقش: «حسام الشعراء ۱۳۰۲». با مهر
کتابخانه جعفر سلطان القرایی. در حاشیه برگ ۲۸ ر
یادداشتی از او درباره زمان سرایش یکی از قصاید در
سال ۱۲۳۷ ق. پایان نسخه یک بیت شعر از سعدی.
جزوها ۸ برگی. رکابه دار.

کاغذ: فرنکی نخودی آهارمهره.

۱۶۵، یک برگ، ۴/۱۳×۲۲، ۱۵ سطر، ۵/۸×۱۶/۵.

جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول گرهی. قطر: ۲/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۰۹۱]

(۹۰۱۱)

کتاب السبعین

(کیمیا - عربی)

مؤلف: جابر بن حیان (۱۲۰-۱۹۸ ق)

این کتاب هنوز کامل منتشر نشده. ۱۰ رساله اول آن با
ترجمه فرانسه در ۱۹۸۳ م در پاریس چاپ شده است.
تاریخ نگارشهای عربی، ج ۴، ص ۲۶۷-۲۸۲؛ منتخبات
من نوادر المخطوطات العلمیة، ص ۸۰-۸۴ (معرفی
نسخه ش ۷۴۳ حسین چلیبی بورس، مورخ واسط
جمادی الآخر ۶۸۸ ق در تبریز)؛ اعلام الحضارة العربیة
الاسلامیة، ج ۱، ص ۲۲۱-۲۲۲ و رساله‌های آن جدا جدا
در ص ۲۲۵-۲۶۰؛ گلپایگانی جدید، ج ۶، ص ۲۳۸۹؛
مجلس، ج ۲۶، ص ۱۰۸؛ معجم تاریخ التراث الاسلامی،
ج ۱، ص ۷۵۵؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۲، ص ۱۱۳ و
۱۱۷؛ ملک، ج ۶، ص ۴۴۳-۴۵۲؛ کشف الظنون، ج ۲،
ص ۱۴۲۴؛ عکسی مرکز احیاء میراث، ج ۶، ص ۷۱-۷۲؛
بریتیش میوزیوم، ش OR.10764.

۱. نوشته شده پس از فوت صاحب دیوان چه کاتب در صفحه
آغازین کتاب از او با دعای درگذشتگان یاد می کند.

۲. برای زندگی او رک: فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۸۴۵.

۱. کتاب الالهوت « ۱ پ - ۵ ر »

آغاز: « کتاب الالهوت وهو المقالة الاولى من السبعين مقالة تأليف ابي موسى جابر بن حيان. الحمد لله شكراً لما وهب لنا و منحنا من فضله بغير استحقاق بل جوداً و تفضلاً علينا من غير سالفه... فيكون هذه جوامع ما في كتبنا المتقدمة والمتأخرة لانا جمعنا في هذه ما يحتاج إليه والسلم. وقد صنعت كتيبى هذه سبعين كتاباً وجعلت في كل كتاب منها فتناً وله اسم فما في كتابى هذا يعرف بكتاب الالهوت نذكر فيه الشىء الاعظم والذي يذكر فيه الاصول الداخلة في الشىء الاعظم».

انجام: «فينبغي ان يفوتك هذه المقدمات التى فى كتابى هذا ان اردت عمل الباب الاعظم فاعرفها وقد نصحتك ان شاء الله. تم كتاب الالهوت بحمد الله ومثته وهو الاول من السبعين».

۲. كتاب الباب « ۵ ر - ۹ ر »

آغاز: «بسمله والحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد خاتم النبيين وامم المرسلين وعلى آله الطيبين والعاقبة للمتقين وعلى آله وسلم. قد تقدم لنا كتاب قبل هذا سميناه كتاب الالهوت ذكرنا فيه اصول هذه الصناعة فى الشىء الاعظم وكيف يكون ونحن ذاكرون فى كتابنا هذا التدبير لتلك المقدمات فى الطريق الاوسط الذى هو بين السابع والثانى ورسمنا هذا الكتاب فى كتابنا المعروف بترتيب قراءة كتابنا».

انجام: «التي جزء أ على الف ومائتي الف اى جسم وقد تثبت هذا الاوزان فى موضع ان شاء الله».

۳. كتاب الثلثين « ۹ ر - ۱۲ ر »

آغاز: «يقول انه ذاكر باب الاعظم بتمامه فى هذه الثلثون كلمة فى مرتبة العليا قد صح ان اول ما يبدء به التقطير وهو ان يكون الحجر فى قرعه».

انجام: «فالق واحداً من الالف على الف كذلك الى منتهى الحساب وهذه كلمة ثلاثون وهى آخر ما فى الباب والكتاب فاعرفها واعمل بها ان شاء الله».

۴. كتاب المنى فى تدبير الحجر الاعظم فى مدة قريبة

« ۱۲ ر - ۱۷ ر »

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد خاتم النبيين وامام المرسلين وعلى آله الطيبين. اما بعد فان الوصف قد طال فى امر الباب الاعظم فى امره وامر التدابير اعنى ما ذكره الناس».

انجام: «واما ان يشمع بالماء وحده وهى المرتبة الثالثة فهذا نهاية ما فيه ولكن نار الحضان يجب ان يستعمل هنا فاعرف ذلك ان شاء الله».

۵. كتاب الهدى « ۱۷ ر - ۲۲ ر »

آغاز: «الحمد لله والصلوة على سيدنا محمد وآله وسلم. قد تقدم لنا من كتبنا هذه اربعة كتب كل واحد منها منفرد بنفسه فى فن من فنون الباب الاعظم فى قرب المدة على التأليف فى بُعد المدة وكلما جاء كتاب ثان نقصت فيه المدة على ما قد رسمنا من التأليف وكتابنا هذا يسمى الهدى نذكر فيه الباب الاعظم فى مدة عشرين يوماً».

انجام: «فاذا فهمت هذا من كتبنا فقد بلغت مرادك وان كنت لم تفهم هذا فاقرأ كتابنا فانك تصل فى قرب مدة الى ذلك ان شاء الله. كمل الكتاب بحمد الله ونعمته».

۶. كتاب الصفات « ۲۲ ر - ۲۶ پ »

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد نبيه وآله وسلم. ان الله تبارك وتعالى قد امتن على الناس بهذا الكتاب منة عظيمة لانا نهون لها... وكتابنا هذا يعرف بكتاب الصفات ونحن نذكر فيه التدبير الذى مضى فى كتبنا هذه فى خمسة عشر يوماً وكذلك ينقض فيما يأتى بعد ذلك من الايام قليلاً قليلاً».

انجام: «وعلى قدر ما تقاومه من البارد الرطب فى المعدة التى هو مضده يكون سرعة الهضم وابطائه فاعرف ذلك ان شاء الله والحمد لله رب العالمين».

۷. كتاب العشرة « ۲۶ پ - ۳۰ پ »

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد النبي وعلى آله وسلم. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا عدة

وبعد فانه قد سبق لنا قبل كتابنا هذا تسعة كتب في هذا الفن الواحد من الباب الكبير... وكتابنا هذا العاشر من هذه الكتب نذكر فيه هذا الباب في مدتها سبعة ايام ويكون كمثل ما مضى له الشرح الطويل وليس يجوز ان يكون في العالم لهذا الباب الاعظم تدبير هو اقرب من هذا ولا اسرع من هذه المدة».

انجام: «يخرج من النار في هذه المرة متهيبة فحينئذ فاستعملها فهذه جملة ما في هذا الباب الاعظم من التدابير ان شاء الله».

١١. كتاب الحي «٤١ پ - ٤٣ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على... تسليماً كثيراً. وبعد قد سبق لنا قبل كتابنا هذا عشرة كتب نذكر فيها من امر الحجر المطلوب ما فيه كفاية وغنى ولم يذكر معه غيره وضماننا في كتبنا ان يذكر الحيوان كله فما لم يذكر في الحيوان شىء افضل من هذا الحجر قدمناه على ساير الحيوان في تلك الاجزاء ونحن نستأنف ههنا الكلام في الحيوان فذكره قريباً في مدة تدبيره على ما شرطنا في الباب الكبير».

انجام: «فهذه المقدمات هى التى انا ذاكر تدابيرهم وآرائهم في ذلك لا زيادة على هذه المقدمة ولا نقصان منها فاعرفه ان شاء الله».

١٢. كتاب الحكومة «٤٤ ر - ٤٦ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... سلم تسليماً. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا احد عشر كتاباً في الحيوان كل ذلك وقد اسرفنا في فن واحد الكلام وهو المخصوص من الحيوان بنفسه في عشرة اجزاء من ذلك وقد تكلمنا في الكتاب الحادى عشر الذى هو قبل كتابنا هذا على اصول اصحاب الحيوان وما قالوا انه من ذلك ولم نذكر في ذلك تدبيراً وقد اثبتنا التدابير حينئذ على النسق في كتابى هذا وفيما يليه على شرح ما تقدم فى العشرة الاولى فى ذلك على الآراء ايضاً».

انجام: «وهو اعظم فى الفعل واما ان يكون بالمياه المحمره والتنسيقية له والتنشويه فاعلم ذلك. تم كتاب الحكومة».

كتب فى معنى واحد الا انها ناقصة المدة بعضها عن بعض بنقصان التدبير... وقد سميت كتابى هذا كتاب العشرة فاذكر فيه التدبير فى عشرة ايام على ما قد تقدم».

انجام: «ولو حسب ايضاً هذا الاعظم الذى فى المرتبة الثانية اذا كرر حتى يبلغ الى المرتبة الاولى يعلم ان الزمان فيهما واحداً ان شاء الله عزوجل».

٨. كتاب النعوت (كتاب التسعة) «٣٠ پ - ٣٤ پ»

آغاز: «بسمه والحمد لله كثيراً وصلى الله على سيدنا محمد نبيه وعلى آله وسلم. قد تقدم من كتبنا هذه السبعين ما قد مر الشرح فيه على النسق وانا مخبر فى كتابى هذا مثل ما اخبرت فى كتابى المتقدمة الا انى اشرح فى هذا ايضاً شرحاً قوياً لا فرق بينه وبين المتقدم من كتبنا وما يتأخر من هذا... فاقول ان الكتاب الذى قبل كتابنا هذا يعرف بكتاب العشرة وهو ان تدبير الباب الاعظم فى عشرة ايام ونحن نذكر ذلك ههنا فى تسعة ايام».

انجام: «فان اصباغها التى فيها يؤديها حينئذ ههنا فاعرف ذلك ان شاء الله. تم كتاب النعوت لجابر بن حيان».

٩. كتاب العهد «٣٤ پ - ٣٨ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد خاتم النبيين وامام المرسلين وسلم تسليماً. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا عدة كتب فى هذا الفن من حجر الاعظم وانا اذكر فى كتابى هذا ايضاً شيئاً مما قد تقدم ذكره من حجر الاعظم وتدبيره فى اقرب من المدة التى قد تقدمت كما شرطنا فى هذه الكتب كلها... وقد ذكرت التدبير الى آخره فى كتابى هذا فى ثمانية ايام».

انجام: «ثم هان عليه كالدخل فى صناعه من الصنایع اذ دخل اول دخول فتامل ثم انه يمهر بها ان شاء الله عزوجل. تم كتاب العهد لجابر بن حيان الصوفى».

١٠. كتاب السبعة «٣٨ ر - ٤١ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد خاتم النبيين وامام المرسلين وعلى آله الطيبين وسلم تسليماً».

۱۳. کتاب البلاغة «۴۶ ر - ۴۷ پ»

آغاز: «الحمد لله شكرياً كما هو اهله نحمده حمداً ابداً ونحن نسئله المزيد من فضله انه ولي ذلك والقادر عليه. وبعد فقد سبق لنا قبل كتابنا هذا اثنا عشر كتاباً فى الحيوان وفي كتابنا هذا ايضاً شىء من تدبير الحيوان على ايتلاف النسق فى التدبير فى ذلك وقد سميت كتابى هذا كتاب البلاغة ومعناه بلاغة هذا التدبير الذى فى هذا الكتاب وانا اشرح فيه طريق من ذكر الشعر ودبره وعمل به».

انجام: «واستوفى فى كل واحد من هذه فهذا آخر ما يتكلم به فى هذا المعنى فى هذه الكتب ان شاء الله عزوجل».

۱۴. كتاب المشاكلة «۴۷ پ - ۵۰ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد خاتم النبيين وامام المرسلين وعلى آله الصالحين والعاقبة للمتقين وسلم. وبعد قد سبق لنا قبل كتابنا هذا ثلاثة عشر كتاباً فى الحيوان صنعة ولن يصعها لتقوم ببعض وانما فرقنا ذلك الكثرة الشرح لتفهم ما بيناه فى كتابنا... والذى اذكره فى كتابى هذا العلامات التى يكون فى التدبير فى الاوقات المختلفة الصحيحة من السقيمة».

انجام: «فيعود الى الاول فافهمه ان شاء الله فهذه جملة العلامات المذكورة فى هذا الباب المحتاج الى معرفتها ان شاء الله».

۱۵. كتاب الخمسة عشر «۵۰ ر - ۵۲ ر»

آغاز: «الحمد لله كحمد الصادقين المقربين به وحده لا شريك له وان شبه الناس امره... قد سبق لنا قبل كتابنا هذا اربعة عشر كتاباً ذكرنا فيها علوماً كثيرة من الحيوان وتدبيره وقد ذكرت فى الكتاب الذى قبل كتابى هذا من العلامات الداخلة فى هذه التدابير اسماء كثيرة واستوفيت الكلام فيما ذكرته فيها وقد ذكرت فى كتابى هذا كل علامة يكون فى هذه التدابير فى اليوم الخامس عشر».

انجام: «وان عناصره تلطّف وتلطّفها ما يصفو او يصفى بها ما يعمل العمل الكامل ان شاء الله».

۱۶. كتاب الكفو «۵۲ ر - ۵۴ ر»

تنظيم شده در ۱۲ فصل.

آغاز: «الحمد لله مستوجب الحمد ومستحبه وسبحانه وتعالى عما يقول المبطلون علواً كبيراً... وبعد فقد سبق لنا قبل كتابنا هذا خمسة عشر كتاباً نذكر فى كل واحد منها شيئاً من علوم الحيوان من تدبيره وطبايعه وقد ذكرت فى كتابى هذا من الالوان المأخوذة من المدبر بعد الفراغ منه وانا اشرحها باسرها وهى ثلثمائة وستون لوناً... وقد سميت كتابى هذا كتاب الكفو وهو الكفو بمعرفة هذا الالوان ان شاء الله وهذه الالوان قد جعلنا كل ثلاثين لوناً منها فصلاً».

انجام: «فاذا رأيت ذلك فاحمد الله تعالى على ما بلغك. بلغنا الله واياك محابنا ورزقنا واياك من فضله الواسع انه سميع مجيب».

۱۷. كتاب الاحاطة «۵۴ ر - ۵۶ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... تسليماً. وبعد فانه قد سبق لنا قبل كتابنا هذا ستة عشر كتاباً نذكر فيها من علوم الحيوان ما امكننا... وانا اذكر فى كتابى هذا جملة الاوزان المحتاج اليها فى هذا الحجر».

انجام: «فهذه جملة طبائع الاجسام كلها قد عرفتكم بها فاعمل عليها وقس ان كانت لك قريحة ان شاء الله تعالى».

۱۸. كتاب الرواق «۵۶ ر - ۵۷ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله... تسليماً كثيراً. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا سبعة عشر كتاباً وانا اذكر فى كتابى هذا كيف اسلاف الطبايع وكيف يمكن من اراد ذلك الوصول اليه من حيث لا يلحقه فى ذلك خطأ ولا تعب به وهذا هو شىء من امر الموازين».

انجام: «وغير الدرب يعطل فحسبك فيما الناس فيه اكفى فكيف هذه الصناعة. تم كتاب الرواق تأليف ابوموسى جابر بن حيان».

۱۹. كتاب القبة «۵۷ پ - ۶۰ ر»

آغاز: «الحمد لله حمد من لم يكفر به قط ولم يعتوره فى

٢٢. کتاب المواهب «٦٤ ر - ٦٦ ر»
 آغاز: «الحمد لله رب... وسلم. وبعد قد سبق لنا قبل كتابنا هذا احد وعشرون كتاباً عشرون كتاباً منها فى الحيوان وكتاب قبل هذا ذكرنا فيه اصول النبات ونحن نذكر فى هذا الكتاب كيف وجوه التدابير لتلك الاسماء المتقدمة». انجم: «لان فيه العناصر الاربعة وهذه لا يدخل واحد منها على هذه الصفة فى الخماير ولا فى الملاغم فاعرف ذلك ان شاء الله».
٢٣. كتاب العطا «٦٦ ر - ٦٨ ر»
 آغاز: «الحمد لله حمد الصادقين المخلصين الراجعين من بعد الضلالة الى الهدى بفضل سيدى ومولاي الذى عما كنت فى نار جهنم فاخرجنى منها... وبعد فقد سبق لنا قبل هذا اثنان وعشرون كتاباً عشرون منها فى الحيوان وكتابان فى النبات ونحن نذكر فى كتابنا هذا شيئاً من تدابير الحيوان ايضاً على الشرط المقدم لنا فى كتب الحيوان».
- انجم: «فاستعمله فيما تريد من اعمالك. فهذه جملة التدابير المستعملة فى الحيوان من هذا الوجه فاعرفه ان شاء الله عز وجل».
٢٤. كتاب الملاعب «٦٨ ر - ٧٠ ر»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... تسليماً. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا ثلاثة وعشرون كتاباً منها عشرون فى الحيوان وثلاثة فى الاشجار. وقد ذكرنا من تدبير عناصر الاشجار ونحن نذكر فى كتابنا هذا تراكيب تلك العناصر».
- انجم: «فينبغى ان يحفظ هذه الوصايا فانها يعينك على ما اردت جملة من ذلك ان شاء الله عز وجل».
٢٥. كتاب المخنقة «٧٠ ر - ٧٢ ر»
 آغاز: «الحمد لله شكراً دائماً ينقذنا من سوء اعمالنا ويخرجنا ربنا من الظلمات الى النور غير محتاج الى الحمد فتبارك الله احسن الخالقين. وبعد فانه قد سبق لنا قبل كتابنا هذا اربعة وعشرون كتاباً فى الحيوان منها
- امرہ الشكوك ونسئله ان يقبلنا وينقذنا انه ولى ذلك... وبعد فقد سبق لنا قبل كتابنا هذا ثمانية عشر كتاباً كل واحد منها فيها شىء من اصول هذه الصناعة عظيم كبير. وقد اتيت فى كتابى هذا بمعرفة الاصول التى منها تكونت هذه الحجارة من الطبايع وأرى الوجه فى ذلك وكيف الوصول اليه».
- انجم: «وما فعله وما فيه من كل واحد من العناصر فاعلم ذلك وهذه قدرة عظيمة والحمد لله تعالى».
٢٠. كتاب الضبط «٦٠ ر - ٦٢ ر»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله... تسليماً. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا تسعة عشر كتاباً كل كتاب منها فى فن من الفنون وكتابى هذا فيه وجه ضبط تلك الاشياء المتقدمة وكيف ينبغى ان يعمل ووجه التحرز منها من الخطا فيها وهذا سر عظيم لهم ليقرب على الانسان ما يريد من ذلك».
- انجم: «فما ينصمك خلق مثل نفسك فهذا ما يجب لك علينا من نصيحة ومن الله تعالى تطلب الجزاء على ذلك والسلم».
٢١. كتاب الاشجار «٦٢ ر - ٦٤ ر»
 آغاز: «الحمد لله عز وجل ونشكره على ما فضلنا من طبقة العامة اولاً فانها من اعظم المنن وعلى ما وهبه لنا من علم وعافية وكفاية... وبعد فانه قد سبق لنا قبل كتابنا هذا عشرون كتاباً فى الحيوان خاصة قد جمع التدبير على جميع جنس الحيوان كله وقد جعلت هذه العشرين كتاباً عشرة اجزاء منها فى تدبير الحجر الحيوانى الواحد الاعظم والعشرة الثانية فى باقى الحيوان كله وقد اتيت فى كتابى هذا بالتدبير من الشجر والنبات قاطبة... وقد رسمت كتاب هذا بكتاب الاشجار لتعرف به وهو اول عشرة اجزاء فى علم النبات على ما سلف من ذلك فى الحيوان».
- انجم: «هذا آراء الناس كلهم فى امر الاشجار ونحن نستأنف العمل لهذه الاشياء التى قدمناها والله الموفق للصواب».

انجام: «الا ان الاحجار لكثرة اختلافها ما لا يدخل فى النبات والحيوان كدخول تلك فاعرف ذلك ان شاء الله».

۲۹. كتاب الرغبة «۷۸ ر - ۷۹ پ»

آغاز: «الحمد لله اوجب ما بدى به لله تبارك اسمه وتعالى وان كان حمداً بآله علانية واضمار عليه سواء... ثم انه قد مضى لنا من كتبنا هذه ثمانية وعشرون كتاباً... وانا ذاكر فى كتابى هذا وهو التاسع والعشرون من تدابير النبات جميع حلولات هذه الاشياء المستعملة فى النبات حلولاً لا يبعد عن مدبرها ويسهل عملها».

انجام: «على ان الزبيق صعب التدبير ولكنه دون الكبريت والقول فيه وفى الكبريت يقرب جداً فاعرفه ان شاء الله».

۳۰. كتاب الخلقه «۷۹ پ - ۸۱ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله... سلم تسليمًا. وبعد قد سبق لنا قبل كتابنا هذا تسع وعشرون كتاباً عشرون كتاباً فى الحيوان وتسعة فى الاشجار وكتابنا هذا آخر قولنا فى الاشجار... وانا ذاكر فيه الادهان والالبان وما فيها من الفعل والتأثير القريب وأرى انها افضل فى العمل ولنا كتاب يعرف بكتاب الالبان فى المائة واثنى عشر نذكر فيه كيف وجه استخراج الدهن من جميع النباتات ومن الحيوان والاحجار جميع الالبان وابلغ فيه وما فيه ما يستخرج دهنه ولينه واكثره الاشجار».

انجام: «وسوف نذكر ذلك عن آخره ان شاء الله ووجه آخر من اخراج الادهان للاجام كمثل الشمع وما جانسه وهى كذلك وسوف نأتى به فى المقالات الاخيرة ان شاء الله».

۳۱. كتاب الهبة «۸۱ پ - ۸۳ ر»

آغاز: «نحمد الله ونشكره على موهبته لنا العقل المميز لجميع الاشياء كلها لان كل عقل يميز كل ما فى العالم... قد سبق لنا قبل كتابنا هذا ثلاثون كتاباً، فى الحيوان عشرون كتاباً وفى النباتات عشرة وفى كتابى هذا الاحجار وابوابها على منهاج ما تقدم من هذه الكتب وقد سميت كتابى هذا كتاب الهبة وانا ذاكر فيه الاحجار التى تكون منها هذا الامر الجيدة التى ينبغى ان نستعمل».

عشرون واربعة فى النبات وانا ذاكر فى كتابى هذا الابواب المترتبة من هذه العناصر».

انجام: «وماء الزبيق وماء النوشادر ويسلك التدبير فانه فى الكل واحد ان شاء الله عزوجل».

۲۶. كتاب الاكليل «۷۲ ر - ۷۴ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... تسليمًا. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا خمسة وعشرون كتاباً عشرون منها فى الحيوان وخمسة فى الاشجار وكتابنا هذا يعرف بكتاب الاكليل وهو من الاشجار ونذكر فيه قرب التدابير لهذه الاشياء».

انجام: «والكلام على عطارده سواء الا فى عقدة فان الكبريت والنوشادر يتعلكان والزبيق ينسب بغير ذلك الوجه».

۲۷. كتاب الخلاص «۷۴ ر - ۷۵ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... وسلم. الحق ارشدنا الله واياكم انه سميع مجيب لذلك فضل الطبايع على جميع الاشياء التى يؤثر... وبعد ذلك فقد سبق لنا قبل كتابنا هذا ستة وعشرون كتاباً عشرون منها فى الحيوان وست فى الاشجار وهى النباتات وهو الجنس الثانى... وانا اذكر فى كتابى هذا الطريق الى معرفة تحمير تلك الارواح التى بيئناها لانا محتاج الى ذلك فيما تقدم فى الجنس جميعاً».

انجام: «فاما ان اردت النوشادر والكبريت فهو على عمل الزبيق فاعرف ذلك ان شاء الله عزوجل».

۲۸. كتاب الوجنة «۷۶ ر - ۷۷ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين مستوجب الحمد شكراً وتستحقه الشكر وتعالى عما يقول المبطلون علواً كبيراً... وبعد فقد مضى فى كتبنا هذه فى النبات ونحن نذكر فى كتبنا هذه النباتات وقد مضى منه صدر صالح وانا ذاكر فى كتابى هذا من وجوه التدابير والاعمال وما يكون لما مضى تماماً... وسوف اذكر فى كتابى هذا كيف ينبغى ان يدبر الارض المستخرجة من جميع انواع النبات بعد الاستقطار».

- انجام: «وكذلك القول على الادوية المبيضة التي هي ادويتها ادوية محمرة وهذا سدّر عجيب فاعرف ذلك ان شاء الله. تم كتاب الهبة لجابر بن حيان الصوفى الكوفى الازدئ».
٣٢. كتاب الروضة «٨٣ پ - ٨٥ ر»
 آغاز: «قد تقدم لنا قبل كتابنا هذا احد وثلثون كتاباً كل كتاب فى فن وفى كتابى هذا اذكر العلة فى زحل وتدابيره بحسب الطاقة وقد سميت كتابى هذا كتاب الروضة وانا استوفى فيه الكلام على زحل بحسب ما وصلنا اليه من ذلك».
- انجام: «فهذا ما فى الفضة من التدبير وفى جميع الاجسام كلها فاعرفها واعمل بها ان شاء الله».
٣٣. كتاب المشتري الناصع «٨٥ ر - ٨٧ ر»
 آغاز: «الحمد لله شكر العابدين له به والمقرين له به ولولاه لما عرفناه ولا وصلنا اليه ولكن له الفضل علينا ابتداء... قد سبق لنا كتابنا هذا اثنان وثلثون كتاباً فى الحيوان والنبات ومقالتان فى الاحجار وقد ذكرت فى كتابى هذا شيئاً من الاحجار ايضاً لتكون التأليف صحيحاً وقد خصصت كتابى هذا بذكر المشتري وعلله وتدابيره على رسم ما تقدم من ذكر اخيه وما يأتى من ذكر اخوته بعد».
- انجام: «ان يستعمل فى ادويته الكبريت فاعرف ذلك وكل دواء مجفف فاستخرج بحدسك وعقلك ذلك ان شاء الله».
٣٤. كتاب النغد «٨٧ ر - ٨٨ پ»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله... والعاقبة للمتقين وسلم الله. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا ثلاثة وثلثون كتاباً... وكتابنا هذا رابع من الاحجار وقد سميت كتابى هذا كتاب النغد وانا ذاك فى كتابى هذا جوهر المريخ وما فيه من العلل وردّه الى اصله كما فى اخوته المتقدمة».
- انجام: «وحله ايضاً بصفرا لفضة تصغيراً حسناً وان زاد صيرها ذهباً قائماً فى الخلاص وهذا مما يقام به البرهان».
٣٥. كتاب الطاهر «٨٨ پ - ٩٠ پ»
 آغاز: «كتاب الطاهر وهو الخامس والثلثون. وانا ذاك فيه الشمس وعللها وما فيها من التدابير بكلام استوفى فيه كل ما فيه».
- انجام: «فهذا مما تقام به البرهان فى ذلك وسوف يأتى من ذلك بما هو اقوى من هذا فى مواضعه ان شاء الله».
٣٦. كتاب الليلة «٩٠ پ - ٩٢ پ»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... للمتقين وسلم. قد تقدم لنا قبل كتابنا هذا خمس و ثلاثون كتاباً... وكتابنا سادس وثلثون فى الاحجار ايضاً وانا ذاك فيه سبب الزهرة وكيف ابتدأت وما علتها وكيف وجه تطهيرها ووجه تدابيرها وما طبعها واستوفى كلامى فى ذلك ان شاء الله».
- انجام: «فمن احسن التدابير التوتيا صبغ النحاس ذهباً تخالط الذهب الابريز قايم فى الخلاص. فاعلم ذلك ان شاء الله وفقنا الله واياك للرشاد انه قريب».
٣٧. كتاب النافع «٩٢ پ - ٩٤ پ»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... والعاقبة للمتقين وسلم. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا ستة وثلثون كتاباً... وكتابنا هذا ايضاً فى الاحجار وقد سميت كتاب النافع وانا اذكر فيه عطارد وما عليه وما ابتداء به اولاً لان يكون ووجه تدبيره».
- انجام: «ثم ارفعه فى اى وقت اردت عمله فاسبك بالزجاج فانه ينسبك فضة بيضاء احسن من كل فضة ان شاء الله».
٣٨. كتاب اللعبة «٩٤ پ - ٩٦ ر»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... المتقين وسلم. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا سبع وثلثون كتاباً كل كتاب فى فن من فنون هذه الصناعة... وكتابى هذا ثامن فى الاحجار ايضاً وقد سميت كتاب اللعبة وانا ذاك فى القمر وما خصه من الاحجار الذائبة السبعة وهو الفضة».
- انجام: «وان دبرت هذا الذى ذكرناه ههنا كان كما قد وصفناه ولم نرمز فى ذلك شيئاً فاعمل به رزقنا الله واياك انه على ذلك قدير».

انجام موجود: «فإذا بلغ ذلك فهو منتهى ما فى الماء للمرتبة الثانية لانه قد وجب من طول ما».
پس از آن برگهای ۱۰۶ پ - ۱۰۹ ر سفید مانده اند و فقط صفحه آخر از رساله ۴۳ آمده است.

۴۳. کتاب الوجه «۱۰۹ ر - ۱۰۹ پ»
آغاز موجود: «فهذه النار المستعملة فى الباب الثانى المذكور. فه. فاما النار المستعملة فى الباب الثالث الاصغر».

انجام: «فاما ساير الوجه فيه كذلك واستعمال النوشادر فى غسل اوساخ الارض والنار فاعرف ذلك ان شاء الله».

۴۴. کتاب التأثیر «۱۰۹ پ - ۱۱۲ ر»

از انجام نانوشته مانده است.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله... للمتقين وسلم. قد تقدم لنا قبل كتابى هذا ثلاثة كتب فى التفسير لما مضى من كتب هذه السبعين وقد سرحت فى هذه الثلاثة المتقدمة شيئاً من امر الماء والدهن وانا اتمم باقى ما يحتاج اليه الماء والدهن من التدبير فاعمل به».

انجام موجود: «ويؤخذ الوصل فيما بين القرعة وبين الفضبان ويحكم ثم يقطر كذلك».

برگهای ۱۱۲ پ - ۱۱۵ ر سفید. مقاله ۴۵ در نسخه ما نوشته نشده است. از اين شماره به بعد شماره مقالات كتاب جابر با شماره رساله های مجموعه ما هماهنگ نيست.

۴۵. کتاب الجواهر «۱۱۵ ر - ۱۱۷ پ»

آغاز موجود: «قد سلف لنا بذلك ما فى بعضه كفاية فإذا استخراجته من الصبغ فالتدبير فيه حينئذ على ثلثة وجوه».
انجام: «وجميع ما يلزم اسمه اللازم له من غير لا من نفسه فاعرف ذلك وتبينه ان شاء الله عزوجل كمل الجزء السادس والاربعين من السبعين».

۴۶. کتاب الهدى «۱۱۷ پ - ۱۱۸ ر»

از انجام نانوشته مانده است.

۳۹. کتاب المصادر «۹۶ ر - ۹۸ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين حمداً كثيراً ابداً دائماً لا انقضاء له الا بانقضائنا من العالم... وبعد ذلك فقد سبق لنا قبل كتابنا هذا ثمان وثلثون كتاباً... وقد سميت كتابى هذا كتاب الصادر وهو ايضاً من كتاب الاحجار وفيه من الاحجار غير السبعة البرانية والذى فى كتابنا هذا علم الارواح التى هى من المعدن على تكوين الاحجار والذى اذكر فى هذا الكتاب من ذلك الكبريت وحده وجميع اشخاصه واستوفى ذلك واصف وجوه تدابيرها بحسب ما عملنا له مما يقرب متناولة واذكر ايضاً طبعه».

انجام: «ان يكون اللون موافقاً للتأثير من ذلك الجوهر فاعرف ذلك ان شاء الله عزوجل».

۴۰. کتاب الجمع «۹۸ ر - ۹۹ پ»

آغاز: «الحمد لله على نعمائه ونستقبله من بداية ونسئله العفو عنا فى الدنيا والآخرة بمنه وفضله انه جواد كريم. وبعد فقد سبق لنا قبل كتابنا فى الفنون الثلاثة وكتابى هذا يسمى كتاب الجمع به وانا اذكر فيه استخراج الادهان ايضاً بالسير والعمل لا على ما ذكرناه فى ما سلف قبله من جهة العلم وابين ذلك واشرحه ان شاء الله».

انجام: «منها نوشادر ويجتذب هذه الادوية الحادة ما فى ذلك الجوهر من الملوحة فيعقدان جميعاً ان شاء الله».

۴۱. کتاب التفسير «۹۹ پ - ۱۰۳ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد خاتم النبيين وامام المرسلين وعلى آله الطيبين والعاقبة للمتقين والسلم. اعلم ان مقطر يخرج منه ماء ابيض لا بد من ذلك ضرورة على رأى العقل».

انجام: «او واحدة بعد التقطيره الاولى ليتطهر من اوساخه كما قد كنا طهرنا ماء الحجر الكريم».

۴۲. کتاب التلخيص «۱۰۳ پ - ۱۰۶ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... للمتقين وسلم. قد تقدم لنا قبل هذين الكتابين اربعون جزءاً فى الثلاثة الاجناس وما قد ذكرناه فى كتابنا الذى قبل هذا هو شىء من امر الماء وعرفنا العلة فى الماء بما قد مضى فيه».

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... وسلم تسليماً. وبعد قد سبق لنا قبل كتابنا هذا ستة واربعون كتاباً، اربعون منها فيها تدابير واعمال وستة منها فيها تفسير وشرح وهذه المقالة ايضاً فيها شرح كاخواتها المتقدمة التي قد سلف فيها القول».

انجام موجود: «وجميع ما يقال على الانسان من هذه الامور والاحوال قل ثم انه تعم هذه الامور كلها الوصول». كتاب ۴۷ كتاب الاجناس نانوخته مانده است.

۴۷. كتاب التبرية «۱۱۹ ر - ۱۲۰ ر»

بخشی از آغاز رساله نوشته نشده است.

آغاز موجود: «يميل وزنها وهذه الارض هي ارضه ارض الدهن هم فيركب هذه النار في هذه الآلة وتوقد عليها وقوداً».

انجام: «فاستعمل ما قد قدمنا الذكر فيه لتدرك ما تطلبه منه ان شاء الله وكذلك استلک لكل باب ما قد ذکر له ان شاء الله عزوجل. تمت المقالة الثامنة والاربعون».

۴۸. كتاب الحقائق «۱۲۰ ر - ۱۲۱ پ»

از انجام نانوخته مانده است.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... للمتقين وسلم. قد سبق لنا من الكتب قبل كتابنا هذا ثمان واربعون كتاباً كل ذلك فيها تدابير واعمال وتفاسير... وقد جعلت كتابي هذا وهو الكتاب التاسع والاربعون حاوياً للحد المستعمل في كتبنا هذه من التدابير في هذه الثلاثة الابواب التي هي من جوهر واحد ليقرب بذلك ما حدّها ويسهل على الطالب وانا ذاكر في كتابي هذا مما شرطنا ذكره من هذا الباب ركنين الكتاب الذي يلي كتابنا هذا في العدد فانا اذكر في كتابي هذا فالماء والهواء مختلف الكلام في النار والارض لما بعد».

انجام موجود: «وشدّ الوصل محكماً ثم اعد كذلك سبع مائة مرة فان الدهن حينئذ يقطر».

۴۹. كتاب القرار «۱۲۵ ر»

بخش کوتاهی از پایان کتاب است.

آغاز موجود: «لشرب من الماء بمقدار وزنها ثلثة مرار واربع او ما كان فانها كلما شربت كان او جد لها». انجام: «الا ما قد سميناها وقلنا استعمل هذا في موضع كذا وكذا فهذه جملة التدابير الداخلة في الباب الاعظم. تمت كتاب الخمسين من السبعين مقالة».

۵۰. كتاب العروس «۱۲۵ ر - ۱۲۶ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى... سلم تسليماً. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا خمسون كتاباً في جميع فنون الحكمة من اعمالها وتدابيرها وكتابي هذا انا اذكر فيه من الحكماء شيئاً وكذلك انا ذاكر فيه جملة ما بقي من كتبنا هذه الى انتقائها وانا مبتدى بذلك وبالله استعين».

انجام: «فانها يكون ذهباً باذن الله عزوجل. وان خالف فاعد عليها العمل حتى يكون كما ذكرناه فيها ان شاء الله عزوجل، تم كتاب الحادي والخمسون من السبعين».

۵۱. كتاب السلف «۱۲۷ ر - ۱۲۷ پ»

از انجام نانوخته رها شده.

آغاز: «الحمد لصاحب الحمد اوجب للشكر لمن هو مخلوق معاقب ونسئله الرضا عنا لما كان منا وهو اولي بالصفح عنا... قد سبقنا لنا قبل كتابنا هذا احد وخمسون كتاباً كل كتاب في فن من العلوم وانا متمم في كتابي هذا ما ابتدأت به ذكر الماء المستخرج من جميع الاشياء قاطبة».

انجام موجود: «ولكن تريد ان تعلم العلم اولاً ثم تنظر من اى وجه دخل عليه الفساد فتانيته».

۵۲. كتاب الطاهر «۱۲۸ پ»

فقط صفحه آخر اين رساله نوشته شده.

آغاز موجود: «خلاف ذكر ظهر ولكن في مدة ابعد وفي تقطير اكثر فاعرف ذلك وتحفظ».

انجام: «فاعمل بما قد ذكرناه في ذلك ولا يخالف ما قد ذكرنا لتصيب ما يجب بذلك ان شاء الله عزوجل. تم الكتاب الثالث والخمسون من السبعين مقالة».

انجام: «واستعمل فی التدبیر الثالث ما له من الجواهر وهي خارجة عن هذا الفن والتدبیر الثالث خارج عن هذا الفن ایضاً فاعرف ذلك ان شاء الله».

۵۷. کتاب الاعراض «۱۳۵ ر - ۱۳۶ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمین... سلم تسليماً. قد سبق لنا تسع وخمسون كتاباً في فنون ونحن نذكر في كتابنا امر النار والارض خاصة».

انجام: «لو اجتمعوا على ذلك ما قدروا عليه فتبارك الله احسن الخالقين فناديت ان لا اله الا انت سبحانك ربنا و تعاليت عما يقول المبطلون».

۵۸. کتاب الغسل «۱۳۶ پ - ۱۳۸ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمین... وسلم. قد سبق لنا ستون كتاباً استوفينا الذكر فيها للخمسين جميعاً وانا ذاکر في كتابي هذا الجنس الثالث وما فيه من العلة وهو الاحجار فابين ذلك وشرحه».

انجام: «ويشوي حتى نزول النفط عنه ثم يمتحن بعد ذلك بالسبک ويستعمل في الاعمال فان اردت تليينه فالتمس بقية الباب».

۵۹. کتاب التدابير «۱۳۸ پ - ۱۴۰ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمین... وسلم. قد مضى لنا احد وستون كتاباً في جميع الفنون وانا ذاکر في هذا الكتاب شيئاً من التدابير ان شاء الله. تصعيد الزبيق لسقراط يؤخذ منه نظيفاً رطلاً».

انجام: «وكذلك ساير ما ذكره من تدابير هذه الاشياء انما هو مثال لغيره فاعلم ذلك واعمل به ان شاء الله تعالى».

۶۰. کتاب المنهاج «۱۴۰ ر - ۱۴۱ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمین... وسلم تسليماً. قد مضى لنا اثنان وستون كتاباً في فنون وانا ذاکر في هذا الثالث والستين امر الكبريت المعدني وتدبيره ان شاء الله. ان الكبريت من معادن النفط».

انجام: «واعلم انه من الاسرار الكبار متى السبک لك في

۵۳. کتاب التكرار «۱۲۸ پ - ۱۲۹ پ»

از انجام نانوشتته مانده است.

آغاز: «الحمد لله رب العالمین وصلى الله... وسلم. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا ثلثة وخمسون كتاباً في جميع الفنون وهذا الكتاب الرابع والخمسون وهو قال لتلك الكتب في فنها وانا ابدى بالكلام على المنهاج ان شاء الله».

انجام موجود: «اعد عليه العمل كذلك سبع مائة مرة وهو على ما قاله سقراط وهو».

کتابهای ۵۵ (کتاب المحن) و ۵۶ (کتاب الخاتم) در نسخه نوشته نشده اند.

۵۴. کتاب القرمز «۱۳۱ ر - ۱۳۲ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمین... تسليماً. قد سبق لنا ست وخمسون مقالة في فنون الصنعة وانا اذكر في هذا السابعة والخمسين علل النار واقول انه احد العناصر».

انجام: «ويكون في صورة منها وزن درهم ثم تلقى منه وزن درهم على مائة درهم ايكون شما ان شاء الله والله استل على جميع امورنا حسن العون بمئه».

۵۵. کتاب الاختلاط «۱۳۲ ر - ۱۳۳ پ»

آغاز: «الحمد لله رب العالمین والعاقبة للمتقين وصلى الله على سيدنا محمد خاتم النبيين وسلم تسليماً. ما احسن الاعانة من الله سبحانه فمن اعانتة الفلاسفة ما اعطاهم من فضل عقولهم... ونحن نذكر في مقالتنا هذه وهي الثامنة والخمسون مع اخلاط الدهن والماء فافهم ما اقول لك فيه فاني ساذكر من العلامات اشياء يلحق الانسان الضنة بان يستعملها في هذه الجواهر...».

انجام: «ولم يزد احدهما على الآخر شيئاً فاخلطها ولا تخلطها وهي متفاوتة فيفد فاحفظ هذه الوصايا».

۵۶. کتاب الحدود «۱۳۳ پ - ۱۳۵ ر»

آغاز: «الحمد لله رب العالمین... وسلم تسليماً. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا ثمانية وخمسون كتاباً وقد شرحنا فيها شرحاً قوياً ومقالتي هذه انا ذاکر فيها حدود هذه الاشياء الثلاثة ليضح لك».

٦٤. کتاب المریخ والشمس «١٤٧ ر - ١٤٨ پ»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على نبيه محمد وعلى آله الطيبين. قد مضى لنا ستة وستون كتاباً في فنون شتى من الحكمة وانا ذاكر في هذا الكتاب علة المریخ والشمس على منهاج ما تقدم قبل هذا الكتاب».
 انجام: «كذلك في فعله إذا اضيف اليه استكماله صار كاملاً فما جاز على الجزء من الصحة والسقم جاز على الكل على هذه المقدمة».
٦٥. كتاب الامّ «١٤٨ پ - ١٥٠ ر»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلوته على سيدنا محمد النبي وآله واصحابه الطيبين. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا سبعة وستون كتاباً في جميع الفنون وكتابتى هذا قد ذكرت فيه شرح النحاس وحده».
 انجام: «هذه الادوية الحادة ما فى الجوهر من الملحوة فيقعدان جميعاً وهو له غاسول(?) وثبتت ان شاء الله».
٦٦. كتاب الظرائف «١٥٠ ر - ١٥١ پ»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين... واصحابه الطاهرين. قد سبق لنا قبل هذا الكتاب ثمانية وستون كتاباً فى جميع الفنون وكتابتنا هذا التاسع والستون نذكر فيه امر الزبيق والفضة وظرايف من اعمالها».
 انجام: «وعلى جميع الثلثين فانه من عجيب الابواب وهو صحيح تام وهو غير باب موسى وانما هو شبه به فاعرفه ان شاء الله».
٦٧. كتاب البيان والتبيين «١٥١ پ - ١٥٣ ر»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وآله اجمعين. قد سبق لنا قبل هذا تسعة وستون كتاباً كل كتاب منها فى فنّ من فنون الصناعة ونحن نذكر فى كتابنا هذا وهو السبعون وهو تمام كتبنا هذه الاشياء من تفاسير التدابير المذكورة فى كتابنا هذه فنبدء من ذلك بالحيوان».
 انجام: «فعلى من هو اعلم منه بحفظ ما فيها من معنى واعمل بما فيها فوالله لقد قربت ما فيها تقريباً كثيراً
- التدبير شىء من هذه الارواح فهو اكسير عظيم فاعرف ذلك هداك الله وايانا بحوله وقوته».
٦١. كتاب الخدع «١٤١ پ - ١٤٣ ر»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين... وسلم تسليماً. قد سبق لنا ثلثة وستون كتاباً فى فنون وانا ذاكر فى هذا الكتاب امر تدبير الزرنيخ ان شاء الله. والزرنيخ انواع كثيرة فاشرفها الاحمر والاسفر».
 انجام: «فتلقى على مثقال فضة صبغها ذهباً قائماً فى الخلاص وهما مما يصلح للمخرقين فاعرفه ان شاء الله عز وجل».
٦٢. كتاب المياه «١٤٣ ر - ١٤٥ ر»
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلوته على رسوله محمد وآله اجمعين. قد سبق لنا قبل كتابنا هذا اربعة وستون كتاباً فى فنون الصنعة وانا ذاكر فى كتابى هذا وهو الخامس والستون وجه حلولات هذه التدابير التى مضت قبل كتابى هذا وهو الزرنيخ والزبيق والكبريت».
 انجام: «واعمل به ليصح لك ما تطلبه من هذه الصناعة والدربة(?) بالصناعة يخرج لك هذه الاشياء الى الفعل من القوة ان شاء الله».
٦٣. كتاب الرصاصين (كتاب المشتري) «١٤٥ ر - ١٤٥ پ»
 از انجام نانوشته رها شده.
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد وآله اجمعين. قد سبق لنا خمسة وستون كتاباً فى الفنون المذكورة فى هذه الصناعة وقد كنا اتينا فى عشر مقالات من كتبنا هذه وهى من الثلاثين الى الاربعين باشياء من تدابير الاجساد السبعة وانا اذكر فى علل الاجسام فى باقى كتبى هذه ما يكون كمثلى التفسير لتلك المقالات وبالله التوفيق وقد جعلت فى كتابى هذا امر الرصاصين خاصة».
 انجام موجود: «وهو المعروف بالمرية عند اصحاب الزجاج ثم لينه واعجنه بعشرة دراهم زبيق او».

آغاز: «الحمد لله العلی القدير ربنا العظيم الخبير الذي علا على العباد بقدرته وقهرهم بعزته ... اما بعد فانا قد الفنا في هذه الصناعة كتباً كثيرة في فنون كثيرة شتى ورتبناها شتى».

انجام: «وان كان ممدوحاً ومن الله جل جلاله اسئل لك حسن التوفيق والتسديد والارشاد بلطفه وكرمه. هذا آخر كتاب المنفعة».

۷۱. اغراض كتاب المنفعة وتفسيره «۱۶۳ ر - ۱۶۴ پ»

آغاز: «هذا اغراض كتاب المنفعة وتفسيره واسمع ما فيه من الرمز واللفظ. اعلم ان الرمز في هذا الكتاب قليلة جداً».

انجام: «واعلم ان الرماد ليس برماد في الحقيقة ولكنه ارضية الحجر المطلوب. تم».

۷۲. يادداشتهاي پراکنده «۱۶۴ پ - ۱۶۵ ر»

در پایان نسخه اقوال کوتاهی در کیمیا از مصحف یوشع، کتاب الصفة جابر، اوزاعی در الدر المکنون فی مباحل الحجر وتدبيره و مجر يطی.

خط: نسخ. تاریخ کتابت: صفر ۱۲۸۸ق.

عناوین و نشانیها شنگرف و در چند قسمت لاجوردی. در این موارد کلمات با شنگرف اعراب گذاری شده اند. در حاشیه تصحیح شده، از سه نقطه شک در حاشیه صفحات زیادی استفاده شده است. از آن جایی که بخشهایی از کتابها هم نانوشته مانده به نظر می رسد نسخه صحیحی برای استنساخ در اختیار کاتب نبوده است.

برگ پایان نسخه یادداشتی است که نوشته نسخه به خط جمشید الثانی غیاث الدین علی محمد اصفهانی پسر محمد حسین اصفهانی است (۱۲۱۵-۱۲۹۳ق) و گزیده ای از شرح حال او. متن این یادداشت که امضا ندارد چنین است: «این کتاب من البدایة الی النهایة بخط مرحوم مآ علی محمد اصفهانی است. مرحوم ملا علی محمد پسر محمد حسین اصفهانی است و مرحوم میرزا عبدالغفار نجم الدوله پسر اوست. او

وینبغی ان یعاون استاده بدرسه لها النصب بها بدرسه ما یجب ان شاء الله عزوجل».

انجامه: «تمت المقالة السبعون بحمد الله ونعمه وهي آخرها وصلى الله على سيدنا محمد نبيه وعلى آله وسلم تسليماً كثيراً دائماً ابداً في شهر صفر من سنة ۱۲۸۸».

لعمرك ان جابر غير واهٍ باقوال تبرهن للعقول واعمال مشرفة غوالٍ مصححة الرواية والنقول فلم ينكر جلالتها لئله سوى ذى ظلمة سفه جهول وكيف يسوع دفع ضعيف رأى وسيان الاتام مع الكهول نقول بان جابر نعم واهٍ لما ملا الجبال مع السهول».

پس از رساله های هفتادگانه، ۴ رساله دیگر هم از جابر در نسخه استنساخ شده است:

۶۸. كتاب الرحمة الصغير «۱۵۵ ر - ۱۵۷ ر»

تاریخ نگارشهای عربی، ج ۴، ص ۳۰۴.

آغاز: «قال جابر بن حيان قال سيدى جعفر يا جابر فقلت ليبيك يا سيدى فقال هذه الكتب التي صنفتها جميعاً وذكرت فيها الصنعة وفصلتها فصولاً وذكرت فيها من المذاهب وآراء الناس».

انجام: «واجعل لى فى اكسيرك نصيباً يخرجه عنى لوجه الله تعالى للفقراء والمساكين والله تعالى خليفتى عليك وهو حسبي ونعم الوكيل».

۶۹. كتاب جنات الخلد «۱۵۷ ر - ۱۵۹ پ»

تاریخ نگارشهای عربی، ج ۴، ص ۳۰۳.

آغاز: «قال جابر فى هذا الكتاب المعروف بجنات الخلد مبقلة قريبة فى تدبير الحجر الحق الكريم الذى امتلأت الدنيا منه وذلك ان تأخذ منه ما شئت».

انجام: «ولو شرحت وصف هذا الماء لما وسعت مصاحف اهل زمانى واذا فتح لك هذا الباب وقفت على الكنز الذى لا ينفد ابداً وانظر منها ما يقر عينك به والسلام».

۷۰. كتاب المنفعة «۱۵۹ پ - ۱۶۳ ر»

تاریخ نگارشهای عربی، ج ۴، ص ۳۰۴.

میکروفیلماهای دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۵۱-۵۲؛ معجم التاريخ التراث الاسلامی، ج ۳، ص ۲۳۹۷.

آغاز: «ابتدای کلام واجب الاکرام به حمد پادشاهی سزاوار است که چون تقدیرش به تکوین سلطنت صاحب دولتی متعلق گردد... چنین گوید الفقیر الی الله تعالی احمد بن محمد... بن خلکان که چون از تعادم ایام بنا بر محبت و حرصی که به استعمال احوال ملوک و سلاطین».

انجام: «و در زیاده از سی حرف در کلام الله تصحیف می‌نموده والسلام والحمد لله رب العالمین. جزو اول از تاریخ قاضی شمس‌الدین احمد بن خلکان بعون الله المستعان به اتمام مقرون شد و در جزو ثانی آن اسم ابوعمرو و قبیل ابویحیی حماد بن عمرو... بعجزد الشاعر المشهور خواهد آمد ان شاء الله تعالی».

انجامه: «وکان الفراغ من تسویده سادس شهر جمادی الاولی بحسب الحکم و فرمایش سرکار عظمت مدار جلالت آثار فرزند ارجمند سلطان سلاطین دوران و فخر دودمان ایران و توران اعنی شاهزاده آزاده کامکار نامدار بهاء الدولة^۲ العلیة العالیة چونکه در جمع تواریخ مساعی جمیل به صدق ظهور رسانیده این حقیر فقیر کثیر التفسیر ابن مرحمت پناه ملا محمد مهدی آقا بابا الشهمیرزادی به سعی و اهتمام سرکار اطراف اللیل و آناء النهار در استکتاب آن ساعی می‌باشم فی احدی و سبعین و ماثنان بعد الالف من الهجرة النبویة ۱۲۷۱ امید که قبول مقبول طبع اشرف ارفع اعزّ والاگردد».

خط: نسخ. کاتب: آقا بابا بن ملا محمد مهدی شهمیرزادی به حسب دستور و فرمایش بهاءالدوله بهمین میرزا.^۳ تاریخ کتابت: ۶ جمادی الاول ۱۲۷۱ق.

۱. برای دو نسخه دیگر به خط او رک: سیهسالار، ج ۳، ص ۲۹۹-۳۰۰ (تاریخ طبرستان در یکشنبه ۱ رجب ۱۲۸۰ق) و ج ۵، ص ۴۲۱ (الکامل ابن اثیر).

۲. کلمه بهاءالدوله با مرکب شنگرف نوشته شده است.

۳. آقا بابا بن ملا محمد مهدی شهمیرزادی چندین سال به کتابت

رحمه الله در سال ۱۲۱۵ هجری متولد و در ۱۲۹۳ در طهران وفات یافت. از تصانیف او تکملة العیون در حلّ معادلات درجه سوم، جبر و مقابله مشتمل بر ۲۵ مسئله و کتاب دیگر در علم اعداد. و آن مرحوم مرد ریاضی و فاضل بود و به استنساخ کتب علاقه زیاد داشت.^۱ در سن هفتاد و هشت سالگی وفات کرده رحمه الله علیه».

دو برگ الحاقی در آخر نسخه سیاه مشق که پاک شده است. سطراندازی شده با قلم آهنی. در برگهای سفید بین رساله‌ها آثار این سطراندازیه‌ها کاملاً مشخص است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۸ برگی. رکابه دار.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.

۱۶۵، سه برگ، ۱۳/۷×۲۲/۳، ۱۹، سطر، ۱۴/۵×۸/۵. جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با تونج و سرتونج آسیب دیده، عطف و سجاف تیماج مشکلی. قطر: ۲/۷. خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۷۹۰۹۳]

(۹۰۱۲)

ترجمه و فیات الاعیان

(تاریخ-فارسی)

مؤلف: کبیر بن اویس لطیفی، قاضی‌زاده (۹۳۰ق)

ترجمه و فیات الاعیان و انباء ابناء الزمان ابن خلکان (۶۸۱ق) است. ترجمه کتاب در زمان سلطان سلیم بن بایزید عثمانی (۹۱۸-۹۲۶ق) آغاز شد اما پس از اتمام دو جلد آن سلطان سلیم درگذشت و مؤلف کتاب را به پسر و جانشینش سلطان سلیمان خان قانونی (۹۲۶-۹۷۴ق) تقدیم کرد.

به همین مناسبت در مقدمه کتاب درگذشت و مراسم خاکسپاری سلطان سلیم گزارش شده است.

جلد اول (از ابو عمران ابراهیم بن زید کوفی نخعی تا ابوالقاسم حماد بن ابی لیلی شایور کوفی).

فهرستواره، ج ۳، ص ۲۰۸۶؛ مجلس، ج ۲، ص ۳۱۸ (مانند همین نسخه جلد اول) و ج ۳۰، ص ۱۳۱-۱۳۲؛

تلخیص من المنطق املیته علی سبیل الار[تجال] مستعیناً
بِالله ولی التوفیق وهو حسبنا ونعم الوکیل. الباب الاول فی

→ کتب تواریخ برای شاهزاده بهاءالدوله مشغول بود. خود او در
انجامه نسخه ش ۳۴۶ فیروز مجلس در ۱۲۷۳ق می‌نویسد:
«حسب الفرمان... بهاءالدوله... چون در استکتاب تواریخ و
اتباع آن مساعی جمیله مبذول می‌دارد لهذا این قلیل
البضاعه... حال مدت پنج سال سفرأ و حضرأ و لیلاً و نهارأ به
کتابت تواریخ اشتغال دارم» (مجلس، ج ۲۱، ص ۱۱۸).
تا آن جا که جستجو کردم وی در میان سالهای ۱۲۷۰ تا
۱۲۷۶ق این کتابها را برای بهاءالدوله نوشته است:

۱. سیاست نامه، خواجه نظام‌الملک طوسی، در سلخ صفر
۱۲۷۰ق. ملک، ج ۳، ص ۴۸۰-۴۸۱.
  ۲. مجموعه ۵ کتاب بدین ترتیب: ۱. جامع التواریخ، رشیدالدین
فضل‌الله ۲. ذیل جامع التواریخ، حافظ ابرو ۳. تاریخ آل مظفر،
حافظ ابرو ۴. ظفرنامه تیموری، نظام‌الدین شامی ۵. ذیل ظفرنامه،
حافظ ابرو، در ۱۲۷۱ق. ملک، ج ۷، ص ۲۲۲.
  ۳. سه مجلد از کتاب زبده التواریخ، محمدرضی بن محمدشفیع
تبریزی، در ۱۲۷۲ و ۱۲۷۳ق. مجلس، ج ۲۱، ص ۱۱۷-۱۱۸.
  ۴. مجمل فصیحی، احمد بن محمد فصیحی خوافی، در شنبه ۱۲
محرم ۱۲۷۳ق در چهل روز. موجود در کتابخانه دانشگاه
کیمبریج، میکروفیلیمهای دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۸۵.
  ۵. تحفة العالم، عبداللطیف بن ابوطالب جزائری، در یکشنبه ۹
شعبان ۱۲۷۳ق. دانشگاه بوعلی همدان، ص ۷۷.
  ۶. مخزن افغانی، نعمه‌الله بن حبیب‌الله هروی، در ۱۲۷۳ق. ملک،
ج ۴، ص ۷۳۷-۷۳۸.
  ۷. تجارب السلف، هندوشاه نخجوانی، در ۱۲۷۴ق. ملک، ج ۲،
ص ۹۸.
  ۸. زبده التواریخ، محمدشریف بن مصطفی قاضی اردلان، در
یکشنبه ۲۷ رمضان ۱۲۷۵ق. موجود در کتابخانه دانشگاه
کیمبریج، میکروفیلیمهای دانشگاه تهران، ج ۳، ص ۱۸۸.
  ۹. بهاء التواریخ، محمدولی میرزا فرزند فتحعلیشاه قاجار، در دو
جلد به تاریخهای دوشنبه ۸ محرم ۱۲۷۶ق و ۲۱ جمادی الاول
۱۲۷۶ق. ملک، ج ۲، ص ۶۰.
- علاوه بر آن که کتاب در انجامه اکثر این نسخه‌ها به نام بهمن
میرزا اشاره کرده مهر و تملک او بر روی همه این نسخه‌ها دیده
می‌شود.

عناوین و نشانیها شنگرف، صفحات مجدول به زر و
شنگرف و لاجورد و مشکى و کمندکشی شده، بین
اشعار چهار ویرگول لوزی شکل به شنگرف. ابتدای
نسخه مهر مستطیل بزرگ بهاءالدوله بهمن میرزا بن
فتحعلی شاه قاجار به سجع: «بهاءالدوله بهمن را لقب
از ظل یزدان است ۱۲۴۸». این نسخه در سال ۱۲۷۱ق
وارد کتابخانه او شد و شامل ده هزار بیت است. به
نوشته او قیمت کتابت آن دو هزار و پانصد دینار شده
است. ابتدا و انتهای نسخه مهر کتابخانه جعفر
سلطان القرایی. جزوها ۸ برگی. رکابه دار.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.

دو، ۲۴۶، دو برگ، ۱۹، ۲۲/۱×۱۳/۸، سطر، ۱۶/۵×۹/۳.
جلد: میشن مشکى، مجدول گرهى، کمی مستعمل.
آستر و بدرقه کاغذ ابر و باد. قطر: ۲/۷.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۷۹۰۹۲]

(۹۰۱۳)

مجموعه:

۱. [تلخیص المنطق] «۱ پ - ۱۴ ر» (منطق - عربی)
مؤلف: ناشناخته
کتاب کوتاهی درباره مقدمات منطق. تنظیم شده در ۹
باب و هر باب در چند فصل:
الباب الاول: فی غرض المنطق.
الباب الثانى: فی ایناغوجى (کذا)، در چند فصل.
الباب الثالث: فی الحد والرسم.
الباب الرابع: فی القضايا، در چند فصل.
الباب الخامس: فی القضايا و جهاتها، در چند فصل.
الباب السادس: فی التناقض.
الباب السابع: فی العکس.
الباب الثامن: فی ما يجب قبوله من التصديقات وما لا
يجب.
الباب التاسع: فی الحجج، در چند فصل.
آغاز: «يا واهب العقل ومفيض العدل افض علينا انوار
الحق وطهر نفوسنا [عن] سيئات الخلق... وبعد فهذا

شارح از خود نام نبرده است. به همین دلیل علی رغم آن که با بسیاری از شروح آداب البحث مقایسه شد همچنان ناشناخته ماند. نسخه دیگری از آن به ش ۱۱۰۸ در آستان قدس موجود است که تاریخ کتابت جمادی الآخر ۸۰۹ ق دارد.

آستان قدس، ج ۱، ص ۳۲۱-۳۲۲.

آغاز: «احمد لله علی یتناخیر (کذا؛ ما یتناصر) من سوابق کرمه و ترادف من لواحق نعمه و الصلوة والسلام علی محمد خیر البشر المبعوث... وبعد فهذه خواص کتبناها علی سبیل الارتجال للرسالة الموسومة بأداب البحث للامام... محمد بن اشرف السمرقندی... قال المناظرة هي النظر بالبصرة من الجانبين في النسبة بين الشیئين اظهر للصواب. اقول لما كان الشارع في العلم الذي نحن بصدده يحتاج الى تصور مفهوم المناظرة».

انجام: «وهو علیه شمول الولاية ای يكون شمولاً الولاية علة لاحد المشمولين وقدمنا انه علی ذلك التقدير ثبت احد الولايتين فيثبت المدعى وليكن هذا آخر ما ذكرناه في هذه الاوراق والحمد لله التقدير الخلاق. تمت الكتاب بعون الملك الوهاب».

۴. [مسئله فيما يزول به احتمال الاشتراك]

«۴۵ پ - ۴۸ ر» (اصول فقه - عربي)

مؤلف: میثم بن علی بن میثم بحرانی (۶۳۶-۶۸۹ق)

می باید بخشی از کتابهای ابن میثم باشد.

آغاز: «مسئله فيما يزول به احتمال الاشتراك من كلام العلامة كمال الدين میثم یابن (كذا؛ یابن) علی البحرانی^۲ قال المشترك اما ان يدعى عن القرينة المعتلة للمراد منه فيكون محملاً بقوله تعالى والمطلقات يتربصن... قال الامام يبقى المشترك مجملاً وفيه نظر لانه انما يكون مجملاً من حيث انه لا يدري المراد من مفهوماته».

انجام: «الصلوة والجنون قول بالاشترک وعدم امکان الاثبات بهما علی وجه الجمع ظاهر. تمت الكتاب بعون الملك الوهاب».

۵. شرح آداب البحث «۴۸ پ - ۸۴ ر» (منطق - عربي)

مؤلف: مسعود بن حسین شیروانی رومی (۹۰۵-ق)

کامل.

غرض المنطق. العلم اما تصور وهو حصول حقيقة الشيء في الذهن واما تصديق وهو الحكم علی المتصور».

انجام: «يحرک فکّه الاسفل عند المضغ وهو لا يفيد اليقين لاحتمال ان يكون حال غير المذكور بخلاف حال المذكور كالتمساح».

انجامه: «وقد فرغت من تسويد هذه الرسالة الشريفة الوجيزة محمدجعفر موسوی بن محمدسعید المتخلص بغيرت في يوم الاثنين غرة شهر جمادی الثاني سنة ۱۱۸۳».

۲. ملجاء المناظرة «۱۵ پ - ۲۶ پ» (منطق - عربي)

مؤلف: ناشناخته

درباره آداب مناظره، در مقدمه و ۴ فصل و خاتمه: المقدمة: في ماهية البحث وانواعه وآدابه.

الفصل الاول: في التلازم.

الفصل الثاني: في التنافي.

الفصل الثالث: في الدوران.

الفصل الرابع: في طريق المناظرة بالتلازم والتنافي والدوران.

الخاتمة: في بيان المغالطات.

آغاز: «الحمد لله الذي نور قلوبنا بالهام الصواب وزين السنة بالحق وفصل الخطاب ثم الصلوة علی... وبعد فان العلماء بالمناظرة يشتملون فقوم بما قالوا يعتقدون ومنعه قوم آخرون... ان اكتب رسالة في هذا الفن مشتملة علی ابحاث لطيفة ونكات غريبة احبت سؤلهم حقق الله آمالهم وسميتها ملجاء المناظرة... ورتبتها علی مقدمة واربعة فصول وخاتمة».

انجام: «والعلم بفساد الصورة والمادة وجميع ما اوردها في هذه الرسالة حتى يقدر علی الدفع والالزام وبحيث عن المحالة والامحام وتحصيل لك المطلوب والمراد والله الفيض والالهام. تمت الرسالة الشريف بعون الملك اللطيف».

۳. شرح آداب البحث «۲۷ ر - ۴۵ ر» (منطق - عربي)

مؤلف: ناشناخته

شرح آداب البحث محمد بن اشرف سمرقندی (۶۰۰ق) است با عناوين «قال - اقول».

افاضه انوار وجود مکتومات ظلمات عدم را به عرصه ظهور درآورده».

انجام موجود: «و چون غرض تبرک ذکر اسماء عظیمه بود و مطلب به ذکر آن چه مذکور شد حاصل بود و بر این قدر اختصار کرده شد».

انجامه: «تمّ هذا الكتاب على يد الفقير المحتاج الى لطف ربه الغنى محمدجعفر ابن محمدسعید المتخلص بغيرت في سنة ۱۱۸۳».

۸. رموز و اصطلاحات کتابهای شهید ثانی (۱۲۴ ر)

آغاز: «اصطلاحات شهید علیه الرحمة. الاشهر ای فی الروایة. والظاهر ای فی الفتوی. والاشبهه ای فی ما علیه اصل الذهن من المعلومات».

انجام: «والشهید هو شیخنا شمس الدین محمد بن علی والقاضی هو ابن البراج والتقی هو ابوالصلاح».

۹. حقائق علم التوحید (الحکمة العرشية؛ العرشية)

«۱۲۴ پ - ۱۳۱ ر» (فلسفه - عربی)
مؤلف: حسین بن عبدالله ابن سینا (۳۷۰-۴۲۸ق)
 کامل.

مصنفات ابن سینا، ص ۷۵-۷۶؛ دنا، ج ۴، ص ۷۲۴-۷۲۵.
آغاز: «قال الشيخ الرئيس قد سألتني بعض عن نبیّی (کذا؛ من ینتمی) الی ان اذکر له رسالة مشتملة علی حقایق علم التوحید علی الوجه الذی ینبغ ان ینتقد فی الله تعالی وصفاته وافعاله مجتنباً جانب التقليد ما یلاً الی محض التوحید والتحقق علی سبیل الاختصار فاجبت الی ملتسمه مستعیناً بالله وبناء هذه الرسالة علی ثلاثة اصول: الاول: فی اثبات واجب الوجود. والثانی فی اثبات وحدانیته، والثالث فی نفی العلل عنه».

انجام: «فاذن الخیر مقصود بالقصد الاول والشر داخل فی القضاء بالعرض وان كان الكل بقدر هذا آخر الرسالة والحمد لله علی کل حالة».

انجامه: «تمت علی يد الفقير الحقیق محمدجعفر المتخلص بغيرت ابن محمدسعید فی سنة ۱۱۸۴».

دنا، ج ۶، ص ۳۹۲-۳۹۳؛ مرعشی، ج ۱۳، ص ۲۴۲ و ۲۴۴ (ناشناخته).

آغاز: «الحمد لله رب العالمین والصلوة علی نبیه محمد وآله وصحبه اجمعین. وبعد فقد قال الامام المحقق الهمام... شمس الملة والدين محمد السمرقندی... المنة علينا من منّ علیه لواهب افضل النعم الذی هو نعمه العقل وذلك الواهب هو الله تعالی... هذه رسالة فی آداب البحث وطرق المناظرة».

انجام: «والا یلزم ارتفاع النقیضین وهما یحصل المقصود كما مرّ فی الشق الاول من التردید المذكور».

انجامه: «تمت الكتاب علی يد الضعیف المحتاج الی رحمة الله ابن محمدصالح حسین بهبهانی غفر الله ذنوبهما وستر عیوبهما فی شهر جمادی الاول فی يوم الجمعة سنة احد ثلاثین ومائة والف من هجرة خیر المرسلین صلواة الله وعلیه وعلى آله اجمعین».

۶. حقایق الصنایع (صناعیه) (۸۵ ر - ۱۰۷ پ)

(فلسفه - فارسی)
مؤلف: ابوالقاسم بن میرزا بزرگ، میرفندرسکی (۱۰۵۰ ق)
 بخشی از مقدمه مؤلف افتاده است.

فهرستواره، ج ۶، ص ۱۳۴-۱۳۵؛ دنا، ج ۷، ص ۱۸۷-۱۸۹.
آغاز موجود: «غرض من الاغراض محدود الذات. پس درین حدّ قوه به منزله جنس است که شامل قوه متعلم و عالم است و به لفظ فاعلة جدا شده».

انجام: «و کتابهای زمانه اکثر دشخواریهایی لفظی را جامع است با رکاکت معنی و فرومایه گان بر او جمعند از فرومایه گی. تمت».

۷. شجره الهیه (۱۰۶ پ - ۱۲۳ پ)

(فلسفه و کلام - فارسی)
مؤلف: محمدرفیع بن حیدر حسینی طباطبایی، رفیعاً نائینی
 (۹۹۷-۱۰۸۲ ق)

این نسخه تا پایان مطلب پنجم را دارد.

فهرستواره، ج ۶، ص ۱۷۵ و ج ۹، ص ۳۳۶؛ دنا، ج ۶، ص ۳۵۱-۳۵۲.

آغاز: «حمد بی حد و ثنای بی عد معبودی را سزد که به

۱۰. خلق الاعمال «۱۳۱ ر - ۱۳۴ پ» (کلام-عربی)
 مؤلف: محمد بن اسعد دوانی (۸۳۰-۹۰۸ ق)
 کامل.
 رک: ش ۸۹۱۵/۱۵.
 آغاز: «اما بعد حمد الله فتح القلوب مفتح الغيوب
 والصلوة والسلام على صفيه المحبوب ونبيه المربوب
 وصحبه المطهرين».
 انجام: «وقابل جوده وبره فلينظر المتبصر فيه بنظر
 دقيق ويتفكر فيه بفكر عميق يتجلى عليه انوار التحقيق
 والله ولي التوفيق».
 انجامه: «تمت الرسالة الوجيزة على يد اقل الطلاب
 محمد جعفر المتخلص بغيرت ابن محمد سعيد الاصفهاني
 في يوم السبت الثامن من شهر جمادى الثانية سنة
 ۱۱۸۴».
۱۱. معنای الحمد لله «۱۳۵ ر»
 فائده کوتاهی بدون نام نویسنده.
 آغاز: «فان قيل معنى قوله الحمد لله ثابت الله وهو باطل
 لان الحمد فعل الحامد الحادث».
 انجام: «حيث ذكر المصدر اعني به الحمد واراد به
 الحاصل معنى المصدر اعني به المحمودية تأمل شرح».
۱۲. سرمایه ایمان «۱۳۵ پ - ۲۴۹ پ»
 (فلسفه وکلام-فارسی)
 مؤلف: عبدالرزاق بن علی فیاض لاهیجی قمی (۱۰۷۲-۱۱۰۸ ق)
 کامل.
 فهرستواره، ج ۶، ص ۱۶۶-۱۶۷ و ج ۹، ص ۳۴۴-۳۴۵؛
 ذریعه، ج ۱۲، ص ۱۷۲؛ منزوی، ج ۲، ص ۱۸۰۱؛ دنا،
 ج ۶، ص ۱۰۸-۱۱۱.
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على
 خير خلقه محمد وآله الطاهرين. اما بعد چنین گوید العبد
 الملتجی عبدالرزاق اللاهجي».
 انجام: «بر هر که عالم باشد به حسن معروف و قبیح
 منکر و تجویز تأثیر و انتفای مفسده کند. هذا آخر ما
 اردنا ایراد... وآله اجمعين».
۱۳. گوهر مراد «۲۵۰ ر - ۲۶۸ ر» (فلسفه وکلام-فارسی)
 مؤلف: عبدالرزاق بن علی فیاض لاهیجی قمی (۱۰۷۲-۱۱۰۸ ق)
 شامل دو قسمت تهذیب اخلاق (۲۵۰ ر - ۲۶۲ ر) و
 قسمت کاینات جو (۲۶۲ پ - ۲۶۸ ر) چنان که کاتب
 نوشته است: «نظر بر این که تهذیب اخلاق در سرمایه
 ایمان نبود از گوهر مراد مولانا ملا عبدالرزاق قدس سره
 که سرمایه هم از تألیفات اوست مسوده گردید و به جهت
 بلدیت به کاینات جو این فصل را نیز مسوده خواهم
 نمود» (پایان برگ ۲۶۲ ر).
 ذریعه، ج ۱۸، ص ۲۵۰؛ منزوی، ج ۲، ص ۸۳۴-۸۳۶؛
 فهرستواره، ج ۶، ص ۲۱۴-۲۱۵ و ج ۹، ص ۴۹۶؛ معجم
 التراث الکلامی، ج ۴، ص ۵۵۱-۵۵۲؛ دنا، ج ۸، ص ۹۷۴-
 ۹۷۹.
 آغاز: «در ذکر طریقه حکمت و دلالت بر تهذیب
 اخلاق. بدان که حکمت که علمی است به احوال اعیان
 موجودات علی ما هی علیه».
 انجام: «و اگر کبریت جید الجوهر و زبیب ردی الجوهر
 با عدم اسباب قبول صیغ صورت حدیدی عارض
 گردد».
 پس از این در برگهای «۲۶۸ ر - ۲۷۴ ر» بخش
 دیگری از گوهر مراد مربوط به نصوص جلیه بر خلافت
 امیرالمؤمنین^(ع) ذکر شده است.
 در نسخه اشاره‌ای به منبع این قسمت نشده و آن را
 مانند بخش جداگانه‌ای تحریر کرده‌اند. اما من آن را با
 کتاب گوهر مراد مطابقت دادم و منبع آن مشخص شد.
 آغاز: «در ذکر بعضی نصوص جلیه که در کتب و نسخ
 اهل سنت به طریق ایشان منقول شده که مشتمل است بر
 نصوص صریحه بر خلافت حضرت امیرالمؤمنین علی
 بن ابی طالب^(ع) و غرض از ذکر این نصوص با وجود».
 انجام: «و اخبار و احادیث ایشان نظر کند و ملاحظه
 نماید کافی است در ثبوت حجت و وضوح برهان قطع
 نظر از نقل متواتر».
۱۴. منقولات پراکنده «۲۷۳ پ - ۲۷۴ ر»
 درباره امیرالمؤمنین^(ع) از شرح فصوص قیصری و فواتح
 و خطبة البیان.

الرضا علیه وعلی آباءه الصلوة والسلام کتبه شیعتهم امان الله المراغی ۱۲۲۵ فی ۲۷ ذی حجة التی اتفق النوروز فی ۱۴ رابع عشرة و یوم الاضحی بالجمعة الف ومأتان واثنتان وخمسون ۱۲۵۲ من جناب اجتیا(?) الاجل میرزا مهدی ابن میرزا آقا محمد... غفر الله لهما وذلك كان یوم ارسال عروس السرمد حسین خان ابن احمد خان بیگلربیگی المرحوم والناس فی... (که چند کلمه بقیه را به خاطر ریز بودن بیش از حد به درستی نمی توان خواند).

پس از آن فایده کوتاهی درباره زندگی امام رضا(ع).

۱۸. المختصر النافع «۲۸۲ پ - ۳۶۲ ر» (فقه - عربی)

مؤلف: جعفر بن یحیی محقق حلی (۶۰۲-۶۷۶ق)

کامل. پس از مقدمه مؤلف کاتب در نصف صفحه فهرست ابواب کتاب را نوشته است و در پایان تاریخ ۳ شوال ۱۲۴۹ق بر نوشته اش زده است. پس از این فهرست دوباره کتاب ادامه پیدا می کند.

رک: ش ۸۸۰۱/۱.

آغاز: «الحمد لله الذي صغرت في عظمته عبادة العابدین وحضرت عن شكر نعمته السنة الحامدين... اما بعد فانی مورد لک فی هذا المختصر خلاصة المذهب المعتر بالفاظ محبرة».

انجام: «وغفر زله وجعل الى الجنة منقلبه انه لا يخيب من ساله ولا يخسر من امله».

انجامه: «وقد تمت وختمت تحريرها على يد شائقها وفقيرها بالطافه وامتنان الله بقلم امان الله بمراغة مولده هي من الآفات حريزة في عشرين فراسخ من سواد اعظم التبريز كنت اهلي خيرة مأتان وتسع واربعين والف هي التاريخ عصمنا الله من اللغو واللهب والتوبيخ هنيئاً للعلماء ماء حیات معانيه ويبعد من مراتبه ومعانيه بحرمت ائمة التقياء (كذا: الاتقياء) الاثني عشر لهم عهدی اولهم علی و آخرهم مهدی صلی الله عليهم كما صلی علی جدھم... كما قال يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليماً».

کاتب در صفحه شروع کتاب هم نوشته: «راقمه امان الله مراغی استغفر له».

۱۵. چند طریق مداوا از طریق دستور العملهای پزشکی و دعا «۲۷۴ پ»

از جمله دستور العمل ساخت مرکب طاووسی.

۱۶. مجمع الحساب «۲۷۶ پ - ۲۷۷ ر» (ریاضی - فارسی)

مؤلف: امان الله مراغی (سده ۱۳هـ)

نیم سطر آغاز کتاب ترکی است. نسخه ما فقط مقدمه کتاب را دارد. از این کتاب نامی در منابع و فهرستها نیافتیم.

آغاز: «بسمله. امان الله مراغی دیرکه حساب بخشی علم در و طریقه کل ادیان و سلمدر لاعلاج ۱۲۵. غره ربیع المولود درین سال میمنت مال ابواب المال افراد اوارجة(?) این مدعا را به اتصال مقدمه و دوازده جلد و خاتمه به مفاتیح قلم بیان بر وجنات صحیفه جلد اظهار گشوده و این رساله را مسمی به مجمع الحساب نمود و بالله التوفیق. مقدمه در بیان هیأت علم حساب و بیان موضوع آن. بدان که حساب علمی است که دانسته می شود به سبب آن طریق استخراج مجهولات عددی از معلومات مخصوصه».

انجام به سیاق است.

۱۷. شرائع الدین (اصول الدین) «۲۷۸ پ - ۲۸۱ ر»

(حدیث - عربی)

مؤلف: امام علی بن موسی الرضا(ع) (۱۵۳-۲۰۲ق)

کامل.

فهرستگان حدیث، ج ۴، ص ۱۶۹-۱۷۴؛ دنا، ج ۱، ص ۱۰۷۹-۱۰۸۰.

آغاز: «رسالة الشريعة المسمى برسالة الرضية الرضوية(ع). الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد وآله الطاهرين. اما بعد حدثنا ابوعلی محمد بن الحسين بن الفضل قال حدثني احمد بن علی بن حاتم عن ابيه».

انجام: «والاصرار على الصغائر من الذنوب والسلام على من اتبع الهدى... يا ارحم الراحمين».

انجامه: «فهذا تمام الشريعة المصطفوية المنقولة من لسان وخط امام بحق و وصفه المطلق علی ابن موسی

۱۹. معنای سجع «۳۶۳ر»
 ۲۰. باسط الایدی بالبینات وتساقط الایدی والبینات (احکام الید) «۳۶۳ پ - ۳۸۹ ر» (فقه - عربی)
 مؤلف: بهاء‌الدین محمد بن محمدباقر مختاری نائینی
 (ح ۱۰۸۰ - ح ۱۱۴۰ ق)
 کامل.
 دنا، ج ۱، ص ۳۹۲.
 آغاز: «حمداً لباسط الایدی بالایادی وباعث بیناته النوادی فی النوادی والبودی وسلاماً علی النبی الهادی للهوادی... اما بعد فهذه مسئله تعم به البلوی ولا یرجى من مدارکها المنّ بالسوی... حرّرت فیها ما لدی اجابة لمن تجب اجابته علیّ مستعجلاً لفصور الزمان عن زیادة تنقیر واتقان... وسميته بباسط الایدی بالبینات وتساقط الایدی والبینات... تحصیل اعلم ان الید دلیل شرعی علی ملک ذی الید دلّت النصوص واجماع المسلمین علی وجوب الحکم به».
 انجام: «و ثبوته لیس من الاصل فی شیء حتی تعارض بها الاستصحاب فاعرفه عسی ان ینفیک فی غیر ذلک من الابواب والحمد لله علی التوفیق لاصابة التحقیق وصلی الله علی النبی وآله ما آل شیء علی مآله وکتب مؤلفه الفقیر الی رحمة ربه الغنی ابن محمدباقر بهاء‌الدین محمد الحسینی النائینی الصالح اصلح الله حاله وباله ومحیی عن صحایف اعماله وباله واقراء المعارف وادّر عینه بدار فات العوارف واصبغ علیه یده ونصره بنصره وایده. تم بالخیر والحمد لله اولاً و آخراً».
 انجامه: «تمت کاتبه وراقمه حبیب‌الله المراغی ابن حاج الحرمین امام الشریفین المرحوم المغفور حاجی میرزا عبدالله المراغی «۱۲۳۸».
 ۲۱. اطباق الذهب «۳۹۰ پ - ۴۱۳ ر» (ادبیات - عربی)
 مؤلف: عبدالمؤمن بن هبة‌الله شفره اصفهانی (ح ۶۰۰ ق)
 کامل.
 رک: ش ۸۸۲۵/۱۸.
 آغاز: «اللهم انا نحمدک علی ما اسبلت من جلابیب
- کرمک وسبّلت من شآبیب نعمک».
 انجام: «وطیور فصاح تفرقت اجزأه فی جبال القدس فضمهنّ وإذا ابتلی ابرهیم ربه بکلمات فاتهمنّ».
 انجامه کاتب به ترکی نوشته شده اما آن را خط زده‌اند. تنها از آن می‌توان دریافت همان امان‌الله مراغی کاتب آن است که در ۱۱ جمادی‌الثانی در زمان حکومت فتحعلی‌خان استنساخ را به پایان رسانده است.
 خط: نسخ و نستعلیق.
 رساله اول. کاتب: محمدجعفر بن محمدسعید موسوی متخلص به غیرت.^۱ تاریخ کتابت: دوشنبه غره جمادی‌الثانی ۱۱۸۳ق. با حاشیه نویسی.
 رساله سوم. تصحیح شده. باحواشی به امضای «منه».
 رساله پنجم. کاتب: حسین بن محمدصالح بهبهانی.
 تاریخ کتابت: جمعه جمادی‌الاول ۱۱۳۱ق.
 رساله ششم. در حاشیه آن نوشته شده: «مقابله شد».
 رساله هفتم. کاتب: محمدجعفر بن محمدسعید متخلص به غیرت. تاریخ کتابت: ۱۱۸۳ق.
 رساله نهم. کاتب: محمدجعفر بن محمدسعید متخلص به غیرت. تاریخ کتابت: ۱۱۸۴ق.
 رساله دهم. کاتب: محمدجعفر بن محمدسعید اصفهانی متخلص به غیرت. تاریخ کتابت: شنبه ۸ جمادی‌الثانی ۱۱۸۴ق.
 رساله شانزدهم. کاتب: امان‌الله مراغی (مؤلف).
 رساله هفدهم. کاتب: امان‌الله مراغی برای میرزا مهدی بن میرزا آقا محمد. تاریخ کتابت: ۲۷ ذیحجه ۱۲۵۲ق مصادف با روز فرستادن عروس سرمد حسین خان بن احمد خان بیگلربیگی.
 رساله هجدهم. کاتب: امان‌الله مراغی در مراغه در فاصله ۲۰ فرسخی از شهر تبریز. تاریخ کتابت: ۱۲۴۹ق، شروع کتابت در ۳ شوال آن سال.
 رساله بیستم. کاتب: حبیب‌الله بن میرزا عبدالله مراغی. تاریخ کتابت: ۱۲۳۸ق.

۱. محمدجعفر غیرت اصفهانی (۱۲۱۵ق) برای شرح حال او رک:

فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۶۷۷.

عناوین و نشانیها شنگرف یا مشکی، بعضی از بخشها با شنگرف جدول کشی دارد، تصحیح شده و حاشیه نویسی دارد.

در برگ ۱۴ تملک علیقلی بن علی اکبر ارومیه ای در ۱۲۷۵ق با مهر بیضوی: «عبدالله الراجی علی قلی».

برگ ۱۴۲ پ مهر بیضوی: «انک حمید مجید».

رساله سرمایه ایمان (دوازدهم) در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ دارد. در آن از علامت سه نقطه شک هم استفاده شده است (برای نمونه برگ ۱۷۹، ۱۸۶، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۲ و ...).

با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. رکابه دار.

کاغذهای متفاوتی در نسخه به کار رفته که بیشتر آنها فرنگی است و رنگشان الوان، با آهار مهره.

یک، ۴۱۳، یک برگ، ۱۶/۴×۱۰/۷، سطور و اندازه ها مختلف.

جلد: تیماج مشکی ضربی با ترنج و سرترنج. قطر: ۵. خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۰۸]

(۹۰۱۴)

الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل (تفسیر - عربی)

مؤلف: محمود بن عمر زمخشری (۴۶۷-۵۲۸ق)

از سوره کهنف تا پایان سوره صافات.

رک: ش ۹۰۰۵.

آغاز: «بسمله. قرأ بفتح الهاء وكسر الباء وبكسرهما عاصم وبضمهما الحسن وقرأ الحسن ذكر رحمت ربك».

انجام: «وشهد له حافظاً يوم القيمة انه كان مؤمناً بالمرسلين والحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد الامين وعلى آله الاخيار الطاهرين. تم الجزء الثالث من الكشاف».

خط: نسخ معرب، تاریخ کتابت: سده ۷هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده، این تصحیحات به چند صورت است: گاهی در حاشیه با علامت صح و گاهی بدون علامت، در مواردی در خود متن اعمال شده بدین صورت که کلمه یا حرف

غلط تراشیده و با خطی جدیدتر و مشخص نسبت به نسخه اصلی درست شده. در چند مورد متن غلط خط خورده و صورت صحیح در هامش نوشته شده و گاهی هم اغلاط و موارد شبهه دار با علامت سه نقطه شک در حاشیه مشخص شده اند. نسخه علامت بلاغ دارد، با حاشیه نویسی در کناره صفحات و بین سطور به نشانیهای «صاح» و «ع م» و «ه» و «تاج المصادر» که بیشتر آنها لغوی است. معنای فارسی بسیاری از کلمات در هامش به خط کهن نوشته شده. برگ اول و دو برگ آخر و چند برگ از وسط مانند برگهای ۸-۶ و ۱۵ و ۱۵۴-۱۵۸ نو نویسی، کسی در بالای برگ ۹ و با قلم شنگرف افتادگیهای نسخه را مشخص کرده و نوشته: «سه ورق از اینجا افتاده است» و همچنین ۱۵۳ پ: «پنج ورق از اینجا افتاده است». برگ اول و ۱۹۰ ر مهر چهارگوش تملک به نقش: «عبدالله لطفعلی ۱۲۸۷»، و مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. برگ ۱۹۰ از برگهای الحاقی آغاز و انجام نسخه بوده که به اشتباه در وسط صحافی شده است. در حاشیه بعضی از برگها عدد ۴ به شنگرف نوشته شده که وجه استعمالش را در نیافتیم (برای نمونه برگ ۲۸۹ پ، ۳۰۷ پ، ۳۱۱ پ). نام کتاب بر لبه های کاغذی نسخه نوشته شده است. رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره ضخیم.

یک، ۳۸۴، یک برگ، ۱۶/۵×۲۴/۷، ۱۹ سطر، ۱۶/۵×۱۱.

جلد: تیماج. دفته اول عنابی فرسوده، دفته دوم مشکی با ترنج و سرترنج ضربی، عطف و سجاف مرمت شده و جدید. قطر: ۸/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۲۳]

(۹۰۱۵)

معارض النبوة فی مدارج الفتوة

(شرح حال پیامبران و امامان - فارسی)

مؤلف: محمد بن محمد معین مسکین فراهی (۹۰۷ /

۹۱۰ق)

آغاز و انجام افتادگی دارد.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سر ترنج و جدول
گرهی، درون ترنج با خط نستعلیق آیه «نصر من الله
وفتح قریب» نوشته شده است. قطر: ۵/۹.
خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۲۱]

(۹۰۱۶)

شرح اخبار التوحید والحجة (حدیث-عربی)

مؤلف: حیدرعلی بن محمد شیروانی (سده ۱۲هـ)

شرح احادیث بخشهای توحید و حجت از دو کتاب
الکافی کلینی (۳۲۹ق) و التوحید (۳۸۱ق) صدوق است.
در آغاز گوید: «انی لما رأیت کتاب الکافی... وکتاب
التوحید للشیخ النبیل الصدوق محمد بن علی بن بابویه
القمی... حاوین من اخبار التوحید والحجة الفراید
والفوائد ما لا یوجد فی مصنف ولا یتضمنه مؤلف
مشمولین علی بعض المتشابهات متناً او سنداً اجبت ان
اجمع منهما ومن غیرهما کتاباً مختصراً یتضمن من اصول
التوحید والحجة وفروعها المحکمة دون المتشابه
مقتصراً علی ما یجوز ویسوغ ویفید ویسیغ کما تنبه
المقدمة علی المرام والمراد».

نوشته شده در ۱۱۲۹ق در نجف.

کامل.

فهرستگان حدیث، ج ۴، ص ۲۱۳-۲۱۴؛ دنا، ج ۶،
ص ۵۶۱؛ ذریعه، ج ۴، ص ۱۸۲ و ۴۷۹؛ مجلس، ج ۱۶،
ص ۲۸-۲۹.

آغاز: «الحمد لله رب العالمین وصلوته وسلامه علی
خیر خلقه محمد وآله وعترته الطیبین الطاهرین. اما بعد
فیقول فقیر عفو الله تعالی حیدرعلی بن میرزا محمد
الشروانی انی لما رأیت... مقدمة اعلم انه لا یجوز
التعویل فی شیء مما یتعلق بالمدین اصوله».

انجام: «واما ما ینسب الی بعض العلماء استبعاد ذلك
فهو زور والرسالة المتضمنة له لیست له مزورة مكذوبة
علیه كما یظهر لمن نظر فی كلامه وتتبع احواله ومقالاته
والحمد لله وحده علی نعمه کلها وصلی الله علی خیرته
من خلقه محمد وعترته وآله الطیبین الطاهرین».

فهرستواره، ج ۳، ص ۱۷۷۶-۱۷۷۸؛ دنا، ج ۹، ص ۷۷۷
- ۷۷۹.

آغاز موجود: «حکمت و مگر در بردن خواجه^(ع) به
معراج چنان چه امام جعفر صادق می فرماید رضی الله
عنهما آن بود که حق تعالی می خواست... السادسة عشر
حکمت دیگر آن گفته اند که».

انجام موجود: «عقیل پرسید که این چیست؟ گفت این
دو ستون است قصر وجود برین مبتنی در قیام».

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۰هـ.

عناوین شنگرف، نشانیها شنگرف با این کیفیت:
بالای عناوین فرعی و ابتدای اقوال و گوینده آنها
خطی کوچک کشیده شده، بین جملات دوایر کوچک
یا ویرگولهای شنگرف. بین پاره‌های اشعار سه نقطه
مثلثی. درون کشیدگیهای حروف پر شده با شنگرف.
(این علائم بیشتر در ۱۰۰ برگ آغاز نسخه اعمال شده
است). نسخه در حاشیه تصحیح شده. کتاب برای
نشان دادن موارد مشکوک از دایره توخالی‌ای در کنار
سطور استفاده کرده است. در مواضع کاربرد این
نشان کلمه اشتباه مورد نظر با تراشیدگی در کتابت
مجدد اصلاح شده و یا دوباره همین علامت بر فرازش
ثبت شده است. موارد استفاده از این نشان بسیار
زیاد است که برای نمونه می توان به این برگها اشاره
کرد: ۴۷۸پ، ۴۸۱ر، ۴۸۳پ، ۴۸۹پ، ۵۰۰ر، ۵۵۸ر،
۵۵۸پ، ۵۵۹ر، ۶۱۲و... برگشمار کهن نسخه از
شماره ۴۳۹ شروع می شود که نشان دهنده میزان
افتادگی آغاز نسخه است و تا شماره ۸۲۵ ادامه
می یابد. در برگهای ۵۸-۵۹ روایتی درباره پدر و
مادر پیامبر اسلام^(ص) نقل شده بود که کسی آن را
خط زده و در هامش با عبارت تندی آن را غلط
دانسته است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی.
آثار سطراندازی در نسخه مشخص است. جزوها ۸
برگی. رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره، حاشیه بالایی صفحات کمی
رطوبت دیده.

۳۹۰، یک برگ، ۱۷/۴×۲۴/۵، سطر، ۱۱×۱۷.

انجامه: «وكان اتمامه في رابع شهر الله الاصم بيد الحقير الفقير العبد الاثيم ابن محمد محمدابراهيم عفى الله عن جرائمهما بالنبي والوصى ثم الوصى الى آخر المهدى عجل الله فرجه وسهل مخرجه والحمد لله رب العالمين وله الامين وهو الولي».

خط: نسخ، کاتب: محمدابراهيم بن محمد، تاريخ کتابت: ۴ شهر الله الاصم (سده ۵۱۳).

عناوين و نشانیها شنکرف، عناوين پيش از آن که در متن نوشته شوند در حاشیه با قلمی کوچکتر نوشته شده بودند. آغاز نسخه وقفنامه‌ای از خلیل تبریزی که کتاب را از محل ثلث مرحوم حاجی نورمحمد بر کافه طلبه علوم در ۱۲۴۹ق وقف کرده است. با مهر بیضوی به نقش: «خ ل یل ۱۲۳۲»، همین خلیل در پایان نسخه نوشته است: «اللهم القفر (کذا) للخليل والخليل يا رب الجليل». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرائی. جزوها ۸ برگي. نسخه رکابه به صورت متداول ندارد اما در سطر آخر پشت هر برگ کلمه آغازین سطر اول برگ بعد تکرار شده است. در پایین صفحه ۷۵ پ نوشته شده: «دو ورق بعد را می‌بایست پیش بیندازد صحاف سهو کرده است» (البته اکنون ترتیب برگها اصلاح شده).

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.

۳۲۱، یک برگ، ۱۷×۱۴/۸، ۲۰/۸، ۱۷ سطر، ۱۷×۵/۵. جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و چهار لچکی، مجدول گروهی. قطر: ۴/۲.

خریداری از جعفر سلطان القرائی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۱۳]

(۹۰۱۷)

دیوان کمال اسماعیل (ادبیات - فارسی)
مؤلف: اسماعیل بن محمد اصفهانی، کمال‌الدین (۶۳۵ق)
شامل قصاید و رباعیات و غزلیات (بنا بر یادداشتی این نسخه ۱۵۶۳۹ بیت دارد).

منزوی، ج ۳، ص ۲۴۹۴-۲۴۹۸؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۲۰۳-۲۰۴ و ج ۹، ص ۲۲۳۱-۲۲۳۲؛ دنا، ج ۵، ص ۳۴۰-۳۴۳.

آغاز: «به مدح صدر سعید شهید مرحوم مغفور رکن الملة والدين مسعود بن صاعد نور قبرهما گوید:

تسبارک الله ازین جنبش نسیم صبا
که لطف و صنعت او از کجاست تا به کجا

انجام:

نه دولت آن که دیده رویت گیرد

نه قوه پاکه ره به کویت سپرد

ای کاش رساند سخنی قاصد ازو

تا یک دو سخن به گفت و گویش گذرد

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۵۱۱.

عناوین شنکرف، در کنار بعضی از ابیات عدد ۲ نوشته شده است (مانند ۱۵۵ ر، ۲۰۲ ر، ۲۴۶ ر و بیشتر در بخش رباعیات آخر نسخه). در بعضی از صفحات اشعار در متن و حاشیه نوشته شده‌اند. اشعار حاشیه به خطی جدیدتر بعداً اضافه شده. در مواردی معنای بعضی از لغات در حاشیه یا بین سطور نوشته شده.

آغاز: نسخه تملک آقا عبدالرحیم ولد صدق کربلایی حمید در ۱۳۲۵ق و یادداشتی در معرفی کتاب از شعاع^۱ در ربیع‌الثانی ۱۳۳۷ق که نوشته چون نسخه غلطی ندارد محتمل است به خط خود ناظم باشد (؟) با مهر بیضوی او به نقش «شعاع ۱۳۱۵». وی به این کتاب در کتابخانه خود نمره ۸۴ داده بود. مهر او سه بار هم در صفحه آخر نسخه کوفته شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرائی. جزوها ۱۰ برگي. آثار سطراندازی با قلم آهنی در نسخه مشخص است. رکابه‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۳۶۵، یک بزرگ، ۱۷×۱۳/۶، ۱۷ سطر، ۱۴/۵×۶/۵.

جلد: میشن عنابی. قطر: ۵/۳.

خریداری از جعفر سلطان القرائی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۰۵]

۱. شعاع‌الملک، محمدحسین بن ابوالحسن متخلص به شعاع (۱۲۸۹ق-۱۳۲۴ش). برای زندگی او رک: تاریخ رجال ایران، مهدی بامداد، ج ۶، ص ۲۳۲-۲۳۳.

(۹۰۱۸)

لب لباب معنوی

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: حسین بن علی واعظ کاشفی (-۹۱۰ق)

کامل.

منزوی، ج ۴، ص ۳۰۹۴-۳۰۹۶؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۲۴۱-۲۴۴؛ دنا، ج ۸، ص ۱۰۱۲-۱۰۱۴.

آغاز: «بعد از تقدیم وظائف ثنای حضرت واجب الوجود عم جوده که لب لباب معنوی را که مراتب الحضر تین است به شرف انتخاب از مثنوی».

انجام:

پوست جنبان را از آن لب لباب

دیدها بر دوز تا روز حساب

عشقبازان را ازین ماء معین

فیض ده آمین رب العالمین

انجامه: «علی ید العبد المذنب سید مبارک ولد سید محمود ابن جلال الحسینی غفر ذنوبه و ستر عیوبه».

خط: نستعلیق، کاتب: سید مبارک ولد سید محمود

ابن جلال حسینی، تاریخ کتابت: سده ۱۱۰-۱۱۱ هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، صفحه اول سرلوح و

پیشانی مذهب و مرصع شرفه دار، درون ترنج وسط

پیشانی نام کتاب به قلم شنگرف در زمینه زرین.

صفحات مجدول به زر و لاجورد و مشک، ابتدای

نسخه دو برگ فهرست مطالب کتاب، به همراه یک

مهر مربع و یک تملک سیاه شده (وی نوشته بود که

کتاب به شماره ۴۲ داخل کتابخانه اش شده است). با

بلاغ مقابله. نسخه بدلها به دو صورت نوشته شده اند:

یا با مرکب مشک و متمایز شده با علامت «خ» و «ل» و

«خ ل» و یا با مرکب شنگرف در حاشیه. در این موارد

روی کلمه مورد نظر با عدد ۲ علامت گذاشته شده

است. در نسخه از علایمی مانند سه نقطه شک، عدد

۲ و نقطه انتخاب شنگرف و ≠ (برگ ۲۲۰ پ) در کناره

سطور زیاد استفاده شده است.

برگ پایانی نسخه دو رباعی از میرزا ابراهیم ادهم

سلمه الله و دستورالعملی برای طعم دهنده گی غذا. با

مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۱۰ برگی.

رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۲۳۹ برگ، ۱۱/۴×۱۹، سطر، ۶/۸×۱۳.

جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج و سرترنج و جدول

گرهی و ساده. قطر: ۲/۹.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۱۵]

(۹۰۱۹)

التحفة القوامیة فی فقه الامامیة

(فقه - عربی)

مؤلف: سید محمد بن محمد مهدی سیفی قزوینی (-۱۴۹۰ق)

کامل. شامل هر ۴ ربع کتاب.

ذریعه، ج ۳، ص ۴۶۲؛ دنا، ج ۲، ص ۹۹۰-۹۹۱؛

مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۱۳۸-۱۳۹.

آغاز:

الحمد لله الذی هدانا الی اتباع من بهم نجانا

محمد وآله الاطهار المصطفین السادة الابرار

انجام:

«تشرق كالشمس علی الآفاق

وتفرغ النور علی الاحداق

والحمد لله علی الهدایة

لدينه فی البدء والنهائة

تمّ الربع الرابع من التحفة القوامیة فی فقه الامامیة نظم

الفقییر الی الله الغنی قوام الدین محمد مهدی بن محمد

الحسنی عفی عنهما بدار الموحّدين قزوین بقریة

الحکاکان (در نسخه بدون نقطه) من قر الشهریار

والحمد لله رب العالمین» (نام شهر و قریه در انجامه

مؤلف با مداد خط خورده است).

انجامه: «تمّ الرّبع الثّانی من التحفة القوامیة فی فقه

الامامیة سنه اثنان وعشرین (پیش تر ستّ عشرة بوده که

خط خورده) ومائة بعد الالف علی ید اقلّ العباد

ابوالحسن بن محمد مقیم القزوینی» (پایان ربع دوم،

۱۱۱ ر)؛ «کتبه اقلّ الخلیقة بل اللاشیء فی الحقیقة

ابوالحسن بن محمد مقیم القزوینی فی شهر ۲۲ صفر

۱۱۲۲» (پایان کتاب).

خط: نسخ معرب، کاتب: ابوالحسن بن محمد مقیم

قزوینی، تاریخ کتابت: ۲۲ صفر ۱۱۲۲ق.

مؤلف نسخه را تصحیح کرده و علامت بلاغش به تاریخ ۱۱۲۵ق چندین جای نسخه دیده می‌شود (از جمله پایان هر ربع کتاب در صفحات ۵۷، ۱۱۱، ۱۶۵ ر و پایان نسخه) با مهر چهارگوش او به نقش: «مأمول العاقبة الحسنی قوام‌الدین» (که تاریخ آن به درستی خوانده نمی‌شود). به جز سال ۱۱۲۵ق از دو تاریخ دیگر هم در بلاغها یاد شده است: ۱۱۱۹ق (۱۳ر) و «بلغ سنه ۱۱۲۳ ثانیاً» (۱۰۵ر). همه این تصحیحات در متن اعمال شده و سیاهی ناشی از خط زدن عبارات قبلی در نسخه مشخص است.

در صفحه آغازین نسخه شعری از علی بن احمد حسینی حسنی به خط خودش خطاب به مؤلف در مدح کتاب نوشته شده در رأد الضحی دوشنبه ۱۲ ربیع‌الثانی ۱۱۱۷ق در دارالایمان اصبهان. متن این قصیده چنین است:

یا ایها المولی الذی

هو فی معارفه علم

لله تحفتک التلی

من لیس یقبلها ظلم

هیئات ینکر فضلها

وهو السراج علی علم

ابیاتها بممداها

تحکی الکوکب فی الظلم

لم یحو طرس مثلها

کلاً ولا رقم القلم

متی السلام علیک ما

غنی الحمام بذی سلم

و دو مهر تملک یکی دایره‌ای که بسیار کم‌رنگ است و دیگر چهارگوش به نقش: «عبدعلی الاعلی» و نام کتاب «تحفه قوامیه میرزا قوام قزوینی در علم فقه».

سه برگ آغازین نسخه فهرست مطالب کتاب و دو رباعی به عربی و فارسی در وصف کتاب و ماده تاریخ آن (۱۱۱۲ق) بدین ترتیب:

این تحفه کزو شود مسائل مفهوم

قدرش باشد بر اهل دانش معلوم

از لمعه منظومه و علم منظوم

فقه منظوم همچو عقد منظوم

***

تمت فرائدها النظیمه عمّت فوائدها العظیمه
تاریخ طلعتها الوسیمه لله تحفتی الجسیمه
در برگ ۳ ر تملک علی در ۱۲۹۴ق و دعایی برای
تسخیر اعداء، در برگ پایانی نسخه شعری از
قوام‌الدین محمد به خود او نوشته شده که مطلع آن
چنین است (۲۲۱ر):

فاوردت زمزماً بمکة لم اقتنع من حسوه بمکة
در پایان مهر مربع دیگری از مؤلف آمده که نتوانستم
سجّعش را بخوانم.

شماره کتابهای فقهی منظوم شده در بالای صفحات
نوشته شده است. برای پر کردن سطور گاهی از
علامت ۵ استفاده شده (۱۰۳ر). آثار سطراندازی در
نسخه مشخص است. نام کتاب در لبه نسخه آمده. با
مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۸ برگی.
رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی نخودی آهارمهره. با ته‌نقش صلیب
مزین.

۲۲۱ برگ، ۱۳/۸×۳/۲۰، ۱۲ سطر، ۱۴×۸/۵.

جلد: میشن تریاکی ضریبی با ترنج و سرترنج و
جدول. قطر: ۳/۳.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۲۰]

(۹۰۲۰)

الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل (تفسیر-عربی)

مؤلف: محمود بن عمر زمخشری (۴۶۷-۵۳۸ق)

نیمه دوم کتاب از سوره مریم تا پایان قرآن. جلد اول این
نسخه به شماره ۹۰۰۵ گذشت.

رک: ش ۹۰۰۵.

آغاز: «بسمله. کهبعض. ذکر رحمة ربک... کهبعض
بفتح الهاء وکسر الیاء قراءة حمزة وکسرهما عاصم
وبضمهما الحسن».

انجام: «انه هو الجواد الکریم الرؤف الرحیم. قال المصنف رحمة الله عليه في آخر نسخه و هذه النسخة... ورسوله وعلی آله واصحابه اجمعین».

خط: نسخ مشکول، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

نسخه پرداز عثمانی، آیات و عناوین و نشانیها شنگرف، صفحات مجدول به زر و لاجورد و مشکی، در موارد کمی در حاشیه تصحیح شده. با حاشیه نویسی به امضاهای «کشف» و «سعدالدین» و «۱۲». برگ آغازین نسخه یک پیشانی منقش مذهب و مرصع، ابتدای نسخه فهرست مطالب کتاب و دو بیت در وصف کتاب کشف:

ان التفاسیر فی الدنیا بلا عدد

ولیس یوجد فیها مثل کشف

ان کنت ذا بصر فالزم قرأته

فالجهل کالداء والکشف کالشافی

یک طغرا با مهر بیضوی: «احمد از محمد شفاعت خواهد»، تملک مصطفی پاشا زلف محمد بیگ خضر تاک نیکدر، و مهر چهارگوش به نقش: «افوض امری الی الله الغنی عبیده محمد...». بنا بر یادداشت‌های ابتدای نسخه کتاب مدتی در مناطق ترک نشین بوده است. نام کتاب به ترکی: «هذا کتاب کشف تفاسیر شریفه دندر نصف ثانیدر». با ورق شمار و سطر شمار نسخه: «۳۷۹ ق، ۲۷ س».

پایان نسخه دو مهر بیضوی به نقشهای: «عبیده محمد جعفر ۱۲۴۷» و «عبیده موسی الحسینی (۴)

۱۲۲». بالای صفحات کمی آبخورده. لبه‌های کاغذی ۳ طرف نسخه با نقش گل و بوته‌های زرین و زرافشان. جلد پیشین نسخه سرطیل دار بوده و آثار آن بر برگها باقیمانده است. نسخه برگشمار دارد. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۸ برگی. رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره. حاشیه بالایی صفحات آبخورده.

سه، ۳۷۹، یک برگ، ۱۶/۷×۲۴/۶، ۲۷ سطر، ۱۸/۸×۱۱/۵.

جلد: تیماج زیتونی، با ترنج و سر ترنج با زمینه عنابی

و تحریر و نقوش زرین، مجدول گرهی زرکوب، نفیس. دورو، درون تیماج عنابی. مرمت شده. قطر: ۴/۵. خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۳۵]

(۹۰۲۱)

مجموعه:

۱. نهج المسترشدين فی اصول الدين «۲ پ - ۲۴ پ» (کلام-عربی)

مؤلف: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ق) کامل.

مکتبه العلامة الحلی، ص ۲۱۴-۲۱۷؛ دنا، ج ۱۰، ص ۹۰۵-۹۰۷؛ معجم التراث الکلامی، ج ۵، ص ۴۲۹. آغاز: «الحمد لله المنقذ من الحيرة الضلال المرشد الى سبيل الصواب في المعاش والمآل».

انجام: «ومن اراد التوسط فعليه بكتابتنا منتهى الوصول والمناهج وغيرهما من كتبنا والحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد وآله اجمعين».

انجامه: «تم كتاب نهج المسترشدين في اصول الدين ليلة الثلاثاء من ذي الحجة سنة ثمان واربعين وثمانماية من هجرة نبوية على يد العبد الضعيف الى الله الغني... (نام کتاب را پاک کرده‌اند ولی احتمالاً ابوطالب بن عبداللطيف باشد) اصلح الله لي ولوالديه وللمؤمنين والمؤمنات بحق محمد خير العباد».

۲. تذكرة الواصلين في شرح نهج المسترشدين

«۲۵ پ - ۸۸ پ» (کلام-عربی)

مؤلف: عبدالحمید بن محمد اعرجی، نظام‌الدین (سده ۸هـ) کامل.

مرعشی، ج ۱۴، ص ۳۱۸-۳۱۹ (خط مؤلف)؛ آستان قدس، ج ۱۱، ص ۳۰۲؛ دنا، ج ۲، ص ۱۰۹۸؛ معجم التراث الکلامی، ج ۲، ص ۲۱۹-۲۲۰.

آغاز: «احمدک اللهم یا من ابهرت صنایع مخلوقاتہ عقول اولی الالباب واعجزت بدایع مصنوعاتہ ارباب النهی والصواب».

انجامه: «تم هذا الكتاب على يد العبد الضعيف الى الله الغنى... (نام کاتب محو شده است) غفر الله تعالى لى وللمؤمنين والمؤمنات بحق محمد خير العباد فى تاريخ سنة ثمان واربعين وثمانماية فى بلد السبزوارة».

خط: نستعلیق، نام کاتب از انجامه رساله اول و آخر مجموعه پاک شده ولى با دقت شاید بتوان کلمات ابوطالب بن عبداللطيف را خواند. تاريخ کتابت: شب سه شنبه ذیحجه ۸۴۸ ق (رساله اول)، پنجشنبه ربيع الاول ۸۵۰ ق (رساله دوم)، ۸۴۸ ق در سبزوارة (رساله چهارم).

عناوين و نشانیها شنگرف و بعضی موارد نانوشته، در مقدمه هر رساله بين جملات از دواير توخالی شنگرف استفاده شده. در حاشیه تصحيح شده، با کمی حاشیه نویسی. در این نسخه برای نشان دادن ضبطهای مشکوک از سه نقطه مثلثی شکل و یا چهار نقطه لوزی مانند در کنار سطور استفاده شده است. ابتدای نسخه این یادداشتها دیده می شود: مهر بیضوی: «عبدہ الراجی محمد حسین ۱۲۲۶» در شوال ۱۲۶۰ ق، فهرست رساله های موجود در مجموعه، یک نسخه پزشکی نوشته شده در شوال ۱۲۳۹ ق، فایده های از ابوحنیفه، حدیثی از پیامبر (ص) درباره از دواج، چند بیت شعر به فارسی و عربی، تملک محمد بن علی قاری با مهر مدور به سجع: «من خلوص الود العهد بالوفاء محمد بن علی الشریف القاری» و قیمت نسخه به سباق.

بين رساله اول و دوم دو حدیث از امام باقر (ع) و پیامبر (ص) (برگ ۲۵ ر)، برگ ۹۱ دعایی از امیرالمؤمنین (ع) از پیامبر (ص) منقول از حارث همدانی و دعایی که سه بار باید بر آب خوانده شود و تملک سید شمس الدین، سه برگ پایانی نسخه: مهر بیضوی: «عبدہ الراجی محمد مهدی ۱۲۷۴» و خطبه نکاح فاطمه زهرا (ص) که در بیت المعمور فرشته ای راحیل نام به امر کردگار خواند، و دستور خواندن سوره توحید و چند حرز. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرای. آثار سطراندازی در نسخه مشخص است. جزوها ۸ برگی. رکابه دار.

انجامه: «فهو كثير العلم من كان من اهل العلم فهو بمنقول منى اليه ومن كان من اهل الجهل فهو حرام عليه. فرغت من تسويده وقد بلغت تسعة عشر من السنن ودخلت فى سنة العشرين وهو شهر جمادى الآخر سنة ثلث وسبعماية فرغ من تعليقه الفقير الى رحمة الله تعالى عبد الحميد بن محمد بن الاعرج الحسينى مصنف الكتاب».

انجامه: «وقع الفراغ من تعليقه بعون الله وحسن توفيقه يوم الخميس من شهر ربيع الاول سنة خمسین وثمانماية. اللهم اغفر لكاتبه ولوالديه وللمؤمنين والمؤمنات وصلى الله على محمد وآله اجمعين».

۳. [کلام] «۸۸ پ - ۹۱ ر» (کلام - عربی)
بخشی از یکی از کتابهای علامه حلی (۷۲۶ ق) است.
آغاز: «قال الشيخ المحقق المدقق جمال الدين حسن بن يوسف المطهر الحلي تغمد الله بغفرانه واسكنه بحبوحة جنانه اختلاف الناس فى الايمان فذهبت الامامية الى انه المعرفة وهو مذهب جهم بن صفوان ونقل اليه ابو الحسين الاشعري وذهبت الاشعرية الى انه عبارة عن التصديق».

انجامه: «فافهم ما حققنا تسليماً من العذاب ان عملت بما تعلم والله اعلم واكرم وصلى الله على محمد وآله اجمعين وعترته الطيبين الطاهرين».

۴. منتهی السؤل فى شرح الفصول «۹۲ پ - ۱۳۰ ر»
(کلام - عربی)
مؤلف: علی بن یوسف بن عبدالجلیل نیلی (زنده در ۷۷۷ ق) کامل.

ذریعه، ج ۲۳، ص ۱۰؛ دنا، ج ۱۰، ص ۱۲۲؛ معجم التراث الکلامی، ج ۵، ص ۲۸۹.

آغاز: «الحمد لله مبدع نظام الاصول مخترع ترتيب الفصول بحكمته تبهر العقول ساطع الانوار الباهرة وخالق النفوس الطاهرة».

انجامه: «ان يجعلنا الله لمن شكر عمله وغفر ذنوبه وجعل الى الجنة منقلبة لانه لايجتنب من سأله ولا يخسر من امانة».

نام محمدولی میرزا در برگ ۲ ر به زر نوشته شده که نشان می‌دهد این نسخه، نسخه‌ای است که به او اهدا شده بود. در آغاز نسخه این یادداشت آمده است: «ترجمه روضه کافی که آخوند ملا مهدی معلم امام قلی میرزا کرده است به تاریخ چهارشنبه بیست دوم شهر ذالقعده داخل کتابخانه مبارکه گردید». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی. بالای بیشتر صفحات نوشته شده: «ا م ع». رکابه دار.

کاغذ: حنایی نازک آهار مهره.
دو، ۲۱۵، دو برگ، ۲۱/۶×۱۴، ۲۳ سطر، ۱۵×۸.
جلد: تیماج عنابی، با جدولهای زرین. دورو، درون مشکی. قطر: ۲/۹.
خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۰۴]

(۹۰۲۳)

دیوان اکسیر (ادبیات - فارسی)
مؤلف: محمدعظیم بن محمدجعفر، میرزا عظیم اکسیر اصفهانی (۱۱۶۹ق)
شامل غزلیات (۱ پ - ۱۶۹ ر) و رباعیات (۱۶۹ ر - ۱۸۴ ر).
مزوی، ج ۳، ص ۲۲۳۰؛ دنا، ج ۵، ص ۴۰ (از ۷ نسخه ذکر شده در آن جا تنها دو نسخه دیوان اکسیر است)؛ مشترک پاکستان، ج ۹، ص ۱۹۹۱؛ ریو، ج ۲، ص ۷۱۳ (به خط مؤلف؛ با آغازی شبیه به نسخه ما).

آغاز:

الهی لوح محفوظ سخن کن تار و پودم را
بکن صرف نوشتن چون قلم بود و نبودم را
ز هر مویم دهانی چون زره در شکر خود بگشا
به ذکر خویش گردان لحن داودی سرودم را

انجام:

یاقوت چو مشق خط ریحان کردی
در تن ز خط پشت بسی جان کردی
از خواندن خط آن گل رو چشمش
هر لحظه هزار ختم قرآن کردی

کاغذ: نخودی آهار مهره، رطوبت دیده.
دو، ۱۳۰، سه برگ، ۱۷/۸×۹، ۲۴ سطر، ۱۳/۵×۵.
جلد: مقوا، رویه کاغذ ابر و باد، عطف پارچه‌ای.
قطر: ۲/۴.
خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۰۷]

(۹۰۲۲)

ذخر المعاد

(حدیث - فارسی)
مؤلف: ملا مهدی (سده ۱۱۳ هـ)
ترجمه روضه کافی به دستور شاهزاده محمدولی میرزا فرزند فتحعلی شاه قاجار (۱۲۳۶-۱۲۴۳ق) حکمران یزد است.
نشریه نسخه‌های خطی، ج ۶، ص ۳۲۹ (با نام ترجمه روضه کافی از آخوند ملا مهدی از تلامذه حکیم ملا مهدی کرمانشاهی).

آغاز: «سیاس بی قیاس و نیایش بی آرایش مخصوص خداوندی است جلّت عظمته که معموره وجودش از دست انداز تظاول شهور و اعوام و محروسه جلالتش از دسترس تصرف عقول و اوهام. و بعد الحمد والصلوة چون بندگان سپهر مکان نواب مستطاب... گفت محمد بن یعقوب کلینی که حدیث کرد مرا علی بن ابرهیم از پدرش از علی بن فضال... که آن حضرت نوشتند این رساله را به سوی بعضی از اصحاب خود و امر فرمودند ایشان را به خواندن آن».

انجام: «از ما اهل بیت مردی را که عمل کند به کتاب خداوند بیند در شما منکری را مگر آن که آن را انکار کند».

انجامه: «تمت الكتاب بعون الملك الوهاب علی ید مترجمه فی السابع عشر من شهر شوال المکرم سنة ۱۲۳۹ والحمد لله اولاً و آخراً».

خط: نسخ، کاتب: خط: مؤلف، تاریخ کتابت: ۱۷ شوال ۱۲۳۹ق.

عناوین و نشانیها شنگرف، کمی تصحیح شده، با چند مورد حاشیه‌نویسی از مؤلف به امضای «منه»،

انجامه: «حرره العبد الحقیر محمدعظیم الاکسیر فی قریة کالپی من بلاد الهند فی سنة ۱۱۵۰. تمت».

خط: نستعلیق، کاتب: خط مؤلف، تاریخ کتابت: ۱۱۵۰ق در قریه کالپی از بلاد هند.

با اشعار اضافه شده فراوان در حاشیه و بین سطور، برگ آغازین نسخه دو مهر مربع از مؤلف که سجع هر دو را به سختی می توان احتمالاً چنین خواند: «جان اکسیر یاب ۱۱۵۰» و «بحق محمد اکسیر اعظم شد».

تعریف تصوف منسوب به امام جعفر صادق^(ع)، حرز یادگیری مطالب کتاب، روایت و دعا از حضرت ابی الحسن^(ع) و امیرالمؤمنین علی^(ع)، چندین دعا و حرز، مهر بیضوی به نقش: «صل علی محمد سنه...» که تاریخ آن خوانده نمی شود. مهر چهارگوش: «علی الحسینی» که در پایان نسخه هم نقش بسته است.

علاوه بر این مهر در پایان نسخه مهر مستطیل دیگری به نقش: «الواثق بالله الغنی عبده علی نقی بن عباس الحسینی ۱۱۲۲(ق)» دیده می شود، بعضی از بخشها را مؤلف سترده و اشعار و کلمات دیگری

جایگزین کرده است. وی در موارد زیادی ترتیب ابیات را به هم زده و برای مشخص شدن ترتیب جدید کنار آنها شماره گذاشته است. در صفحه آخر نسخه بخشی از یک نامه تحریر شده. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، جزوها ۸ برگی، رکابه دار.

کاغذ: نیلی آهار مهره، بعضی از برگها دو پوسته شده. دو، ۱۸۲، دو برگ، ۲۰/۵×۱۱/۷، ۱۵ سطر، ۱۳/۵×۷.

جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج و چهار لچکی و جدول گرهی، عطف و سجاج مشککی. قطر: ۲/۴.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۰۳]

(۹۰۲۴)

حاوی الاقوال فی معرفة احوال الرجال (رجال-عربی) مؤلف: عبدالنبی بن سعد جزائری (-۱۰۲۱ق)

مؤلف رجال حدیث را به چهار قسم (صحاح، موثقان، حسان و ضعاف) تقسیم نموده و در حالات هر یک،

مطالب الفهرست و الرجال شیخ طوسی، رجال الکشی و رجال النجاشی را با همان الفاظ آورده و مطالب خود را با عنوان «قلت» پس از آنها ذکر می نماید. این کتاب، مشتمل بر یک مقدمه و چند مقصد و یک خاتمه است و در آغاز و پایان آن چند فایده رجالی درج شده است.

چاپ: قم، مؤسسه الهدایة للاحیاء التراث، ۱۴۱۸ق، ج ۴.

کامل. شامل هر دو جزء کتاب (جزء اول در برگ ۱۱۰ پ پایان می پذیرد).

هندلیست نسخه های عربی کتابخانه بریتانیا، ج ۲، ص ۷۵؛ تراشنا، ش ۸۵-۸۶، ص ۲۴۹-۲۵۰؛ ذریعه، ج ۶، ص ۲۳۷؛ فهرستگان حدیث، ج ۱، ص ۲۴۶-۲۴۷؛ دنا، ج ۴، ص ۴۷۵-۴۷۶؛ ریاض العلماء، ج ۳، ص ۲۷۳ (با نام جمع الرجال فی احوال الرجال).

آغاز: «نحمدک اللهم علی ما هدیتنا لصحیح المقال من خلاصة الاقوال وحبوتنا من فهارست الرجال بحسن الرد والاعمال... اما بعد فلا یخفی ان علم الحدیث خطیر وقعه کثیر نفعه».

انجام: «التنبیه الخامس عشر قد سبق ان من اسباب التمییز بین الرجال معرفة الانتساب الی القبایل وامثالها... الیریوعی منسوب الی یربوع بن مالک بن حنظله بن مالک».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ (در زمان مؤلف). تنبیه ۱۵ در پایان کتاب به خط مؤلف است (برگهای ۲۳۰-۲۳۳).

عناوین و نشانیها شنگرف، عناوین به ثلث جلی، تصحیح شده و بلاغ مقابله دارد، نسخه در دست مؤلف بوده و او بعضی از عبارات را اصلاح کرده و روی بعضی دیگر خط کشیده و جملاتی جایگزین آنها نوشته است. با یادداشتهای توضیحی از او، نسخه دو

بار مقابله شده است چه بعضی از بلاغها به عبارات «ثم بلغ قبلاً» و «ثم بلغ» و نظایر آنهاست. در حاشیه صفحات از علایم سه نقطه شک و عدد ۲ استفاده شده است. وجه استفاده این عدد را در نیاقتم (برگ ۲۳، ۳۵، ۳۶، ۴۹، ۵۷، ۶۴ و... در برگ

(۹۰۲۵)

تاریخ قدیم یونان (تاریخ-فارسی)
 مؤلف: رجب علی خان منصورالملک (سده ۱۴هـ)^۱
 شامل ۲۰ فصل بدین ترتیب:
 فصل اول: جغرافیای یونان.
 فصل دوم: نژاد و مذهب یونانیان.
 فصل سوم: اعصار پهلوانی و دوره ما قبل تاریخی یونان.
 فصل چهارم: بقیه اعصار پهلوانی و دوره ماقبل تاریخی.
 فصل پنجم: وقایع بعد از جنگ تروا، حفریات و اکتشافات راجع به تاریخ یونان.
 فصل ششم: تاریخ اسپارت از مراجعت هراکلیدها تا جنگهای مدیک.
 فصل هفتم: تاریخ آتن تا جنگهای مدیک.
 فصل هشتم: دول کوچک یونان، مستعمرات یونانی.
 فصل نهم: جنگ اول مدیک.
 فصل دهم: دوره دوم جنگهای مدیک.
 فصل یازدهم: عظمت و ترقی آتن.
 فصل دوازدهم: ترقی افکار و علوم و صنایع در آتن در قرن پنجم یا قرن پریکلس.
 فصل سیزدهم: جنگهای پلوپونر.
 فصل چهاردهم: نفوذ و قدرت اسپارت، حکومت جباران سی گانه در آتن.
 فصل پانزدهم: اقتدار طب.
 فصل شانزدهم: اوضاع یونان قبل از استیلای مقدونیه (قرن چهارم).
 فصل هفدهم: اقتدار و استیلای مقدونیه.
 فصل هجدهم: اسکندر و فتوحات او از ۳۳۶ تا ۳۲۳.
 فصل نوزدهم: وقایع یونان بعد از اسکندر تا استیلای دولت روم.
 فصل بیستم: اطاعت یونان و مملکاتش به دولت روم از ۲۵۵ تا ۱۴۱.
 یک نسخه از این کتاب به شماره ۱۵۹۱۷ در کتابخانه آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود (جزو نسخه‌های

۵۸ خط خورده است). با این علامات در پایان بعضی از بندها: ۵ و ۵ و ۵.
 بدون آن که نسخه افتادگی داشته باشد چند برگ سفید در وسط آن صحافی شده است (۱۰۳، ۱۱۲، ۱۲۳، ۱۳۵ و ۲۱۵).
 یادداشتهای صفحه عنوان نسخه: چهار سطر به خط مؤلف شامل نام کتاب و خودش: «کتاب حای الاقوال فی معرفة احوال الرجال املاء فقیر عفو الله الغنی عبدالنبی بن سعد الجزائری محتداً ومولداً العروی مفطماً وبلوغاً وتحصیلاً عامله الله باحسن اعماله وجعل ذلك خالصاً لدیة بمحمد وآله»، تملک محمدخلیل قزوینی در ۱۲۶۸ق. تملک محمدکاظم شریف نجفی حسنی حسینی موسوی عربیضی اعرجی در ربیع الاول ۱۱۴۷ق. تملک و مهر بیضوی پاک شده محمدامین... در رجب ۱۲۲۶ق. تملک جعفر بن سید باقر با مهر بیضوی او به نقش: «جعفر الحسینی ۱۲۴۷»، یادداشت امانت کتاب از محمدامین خلف مرحوم شیخ محمدحسین نوشته سید محمد مهدی. یادداشت سید فلاح بن سید علی که کتاب را در ۱۸ جمادی ثانی سال ۱۱۰۳ق از شیخ سنکدر(?) بن حاجی حمد خریده است. و چند یادداشت کوتاه رجالی درباره تهذیب و کمال الدین و حسین بن سعید و نسبتهای طبری و بغوی و ثعلبی. با حاشیه‌نویسی به امضاهای «منه سلمه الله» و «هذا غایة ما قید بخطه ادم الله بقاه» و «بخطه سلمه الله» و مانند آنها. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. وی پشت دفة اول جلد یادداشتی به خط ثلث زیبا در ۱۳۷۸ق در معرفی کتاب نوشته است. جزوها ۱۰ برگی. رکابه دار.
 کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.
 دو، ۲۳۳، دو برگ، ۲۰/۲×۳۰/۳، ۲۵ سطر، ۲۰/۵×۱۴.
 جلد: تیماج مشکی ضربی با ترنج و سرترنج و جدول گرهی، عطف گالینگور مشکی. قطر: ۴/۷.
 خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۲۹]

← تصویر)

۱. رک: القاب رجال دوره قاجاریه، ص ۱۷۸.

فهرست نشده). آن نسخه در ۱۳۴۲ق به دست باقرخان تبریزی و صادق صور اسرافیل کتابت شده است. نسخه دیگری هم در مرکز احیاء میراث قم، ج ۱، ص ۴۶۲-۴۶۳ نگهداری می‌شود که ناقص است و تنها ۱۳ فصل کتاب را دارد. کتاب در آن جا به فضل الله نسبت داده شده که احتمال دارد کاتب آن نسخه باشد.

آغاز: «فصل اول. جغرافیای یونان. یونان شبه جزیره‌ای است در جنوب شرقی اروپا که در بحر ایض متوسط جلو آمده سکنه یونان در قدیم خود را هلن». انجام: «و مشار الیه در ۱۹۰۳ در سالونیک به دست یک نفر سوسیالیست کشته شد و پسرش Gilantin به جای او نشست و امروزه دارای افسر پادشاهی هلن است».

انجامه: «قد تمّت بعون الملک الوهاب هذه النسخة الشریفة فی التاريخ المملکت اليونانية عد زمان تمدنهم و ترفیهم و تزلهم ید الاقل الاحقر عبدالحسینخان تلمیذ المدرسة العلوم السیاسیة وقد فرغت من اتمام هذا الكتاب فی يوم الجمعة يوم الثلاثة من الايام الشهر ذیقعدة الحرام من الشهور السنة ۱۳۳۵».

خط: نستعلیق، کاتب: عبدالحسین خان شاگرد مدرسه علوم سیاسی. تاریخ کتابت: جمعه ۳ ذیقعدة ۱۳۳۵ق.

برگ آغازین نسخه یادداشتی از کاتب که کتاب را معرفی کرده و فائده آن و تاریخ را توضیح داده است با مهر بیضوی او: «عبدالحسین». و مهر کتابخانه باقر ترقی به شماره ۲۶، تصحیحاتی با مداد در متن کتاب اعمال شده است.

کاغذ: صنعتی نخودی خط‌دار. یک، ۱۰۵، یک بزرگ، ۱۷/۶×۱۹، ۲۲/۵ سطر، ۱۸/۵×۱۵/۵.

جلد: مشمع مشکی، عطف و گوشه‌ها تیماج قهوه‌ای. قطر: ۱/۳.

خریداری از باقر ترقی در تیر ۱۳۴۹ش.

[شماره ثبت: ۸۶۴۳۹]

(۹۰۲۶)

گلشن الشهداء

(ادبیات-فارسی)

مؤلف: فایق (سده ۱۳هـ)

نظم داستان کربلا و شهادت سیدالشهدا(ع) است:

میان سی و چهل هست و چل بمانده بسی

گذشته عهد جوانی همه به بوالهوسی...

کنون برآنم اگر ایزدم دهد توفیق

به وطن شهیدایم کند رفیق طریق

از ابتدای خروج شهنشه دو سرا

ز شهر فخر بشر تا به رجعت اسرا

همین قضیه جانسوز را به نقل صحیح

که کرده آن علمای امامیه تصحیح

چنان به نظم درآرم که منشی افلاک

ز آب دیده بشوید دفاتر خود پاک

(۷پ-۸پ)

از سراینده منظومه چیزی نمی‌دانیم جز آن که

تخلصش فایق است:

ز فرق فایق شوریده سر مدار دریغ

علی الخصوص درین ره که مطمح نظر است

(۷پ)

با جمیع دوستان این فایق دل خسته را

کن به سوی خیر خود پیوسته ملهم یا حسین

(۲۰۳پ)

این خدمت محقر فایق به حضرتت

بر موقع قبول در افتاد یا حسین

(۲۰۴ر)

وی در آغاز تصریح می‌کند نظم کتاب ۱۲۰۸ سال

پس از واقعه کربلا انجام شده است:

از آن قضیه هزار و دویست و هشت گذشت

قصاص گشت چه حاصل به ذوالفقار نگشت

(۷پ)

سروده شده در سال ۱۲۶۹ق. در پایان مقدمه

ناصرالدین شاه (۱۲۶۴-۱۳۱۳ق) را مدح کرده است.

کامل (از آغاز تا ۱۲۶ ر جلد اول و از ۱۲۹ پ تا پایان

جلد دوم).

الحساب وینفع بها لجميع الأخوان والأحباب والذاکرین
والنّاجین والباکین والمحرّونین فی هذه المصاب بجاه
محمّد وعلی وآلهما الهادین ولسبیل الصّواب فی ۳
ذیحجه الحرام من شهر سنه ۱۲۷۸» (پایان کتاب).

خط: نستعلیق شکسته آمیز، عبارات عربی‌ای که
که گاه در وسط متن آمده‌اند به نسخ، کاتب: مؤلف،
تاریخ کتابت: ۲۹ شوال ۱۲۷۸ق (جلد اول)، ۳ ذیحجه
۱۲۷۸ق (جلد دوم).

عناوین شنگرف درون کتیبه‌های ساده‌ای از همان
رنگ، صفحات مجدول به شنگرف و لاجورد، کمند
کشی شده با شنگرف، صفحه اول با پیشانی و نقوش
گل و بوته آبی و سرخ و سبز درون آن، در موارد
زیادی کلمه یا جملاتی پاک و به جای آنها عبارات
دیگری نوشته شده است (مانند ۵۸ پ، ۵۹ ر، ۶۱ ر،
۶۷ ر، ۷۵ پ و...). در صفحه آخر نسخه این
یادداشت آمده است: «این کتاب کتاب میرزا فضل‌الله
ابن میرزا جعفر ابن میرزا علی میرزا علی ابن میرزا
صالح و دیگر پسری میرزا فضل‌الله مرحوم میرزا
عبدالرحیم، پسری میرزا عبدالرحیم حقیر
محمدعلی» نوشته شده در ۱۴ شعبان ۱۳۱۳ق. با مهر
کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، رکابه‌دار، جزوها ۸
برگی.

در برگ ۱ ر- ۱ پ یک مثنوی اخلاقی آمده است:

آغاز:

وقساک الله ای فرزند مسعود

ز هر چت نیست در وی راحت و سود

کنند روز ترا مه ماه تو سال

خداوند تو با ایمان و اقبال

انجام:

به خلّاق جهان البتّه مستیز

ز نار معصیت چون دود بگریز

اگر آلوده خواهی شد به عصیان

مباش ایمان خود از خذلان یزدان

این مثنوی حدود ۱۴۰ بیت است.

کاغذ: صنعتی نخودی آهار مهره.

نشریه نسخه‌های خطی، ج ۷، ص ۲۱۴؛ سنه، ج ۲،
ص ۶۹.

آغاز جلد اول:

به نام آن که به لوح عدم بدون قلم

رقم زد این همه نقش بدایع عالم

جواد و حیّ و توانا و صانع و معبود

بلند و پست دو عالم ز جود او موجود

انجام جلد اول:

بده در طاعتش آن گونه میلی

که اکبر را بُدی در قلب لیلی

به اعمالش مده راهی ریا را

خلوصش ده رضای کسریا را

آغاز جلد دوم: مقدمه شهادت حضرت شهریار کشور

بلا و شاهسوار مضممار محنت و ابتلا امام العارفين و سید

العاشقین ابی عبدالله الحسین

گسسته قافله اختران قطار چرا

بگردد این شتر مهر بی‌مهار چرا

انجام جلد دوم:

گلشنی کز اشک چشم خون فشان پروردمش

زیب پایان یافت از الطاف بی‌پایان حق

سال اتمامش بجستم هاتفی از عرش گفت

شیعه دیوان حیدر بنده فرقان حق (۱۲۷۸)

انجامه: «وقد تمّت بحمد الله تعالی کتابه المجلّد الأوّل

من مجلّدی کتاب گلشن الشّهداء بید ناظمه العاصی

والغریق فی بحر المعاصی. اللهم اجعل سعیی فیہ خالصا

لوجهک الکریم و جُنّة واقیة لی من عذاب الجحیم

برحمتک یا ارحم من کلّ رحیم بحرمة محمد و آله

الأعظمین من کلّ عظیم فی ۲۹ شهر شوال المکرم

۱۲۷۸» (پایان جلد اول، برگ ۱۲۶ ر). «قد فرغت بعون

الله تعالی من کتابه هذه المراثی الموسومه بگلشن الشّهداء

بعد نظمه وتصحيحه بقدر الوسع والطّاقه فی حالة تفريق

البال وغایة اختلال الأحوال راجیاً من فضل الله تعالی

وکرمه بحرمة حضرت سید الشّهداء واولاده واصحابه

لعظم مصائبه وبلآئه وابتلائه ان یغفر ذنوبنا بطاعة محبته

وولآئه وان یجعلها لنا من احسن الذّخایر المعده لیوم

دو، ۲۱۷ برگ، ۲۰×۳۲/۸، سطر، ۲۲/۲×۱۴/۷.
جلد: میشن مشکی ضربی، با ترنج و سرترنج و
لچکی و چهار کتیبه در چهار طرف ترنج و جدول
گرهدار. قطر: ۳/۷.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۱۲]

(۹۰۲۷)

کتاب من لا يحضره الفقيه (فقه - عربی)

مؤلف: محمد بن علی بن بابویه قمی، شیخ صدوق

(۳۸۱-۳۱۱ق)

کامل (از آغاز تا پایان مشیخه).

کتابشناسی شیخ صدوق، ص ۲۶۳-۴۰۴؛ فهرستگان
حدیث، ج ۶، ص ۱۹-۱۰۴؛ دنا، ج ۸، ص ۵۰۶-۵۴۳.
آغاز: «اللهم انی احمدک واشکرک واؤمن بک واتوکل
علیک واقرّ بذنبی الیک واشهدک انی مقرّ بوحدانیتک».
انجام: «عن الحسن بن علوان عن عمرو بن ثابت عن
سعد بن طریف الخفاف».

انجامه: «تم کتاب من لا يحضره الفقيه تصنيف الشيخ
العالم السعيد المؤيد ابي جعفر محمد بن علي بن الحسين
بن موسى بن بابويه رضي الله جل ذكره عنه وارضاه علي
يد افقر عباد الله واقلمهم علماً وعملاً واكثرهم جهلاً وزلاً
تراب اقدام... (نام کتاب محو شده است) اللهم اعف عن
جرائمه وخطاياہ وجرائم آبائه واجعله من العالمين
العاملين ومن الذين لا خوف عليهم ولا هم يحزنون فانك
عنى عن عذابه وصلى الله على محمد وآله وقد وافق
الفراغ عصر يوم الخميس الاول من العشر الثاني من
الشهر الثامن من السنة السادسة من العشر التاسع من
المائة الاولى من الالف الثاني من الهجرة النبوية على
هاجرها وآله الف الف التناء والتحية حامداً مصلياً مسلماً
فى بلدة اصبهان صانها الله من الطوارق والحدثان وصلى
الله على محمد وآله ما دام الجديان» (پایان جزء چهارم،
۲۹۴ پ)؛ «لقد تمت اسانيد من لا يحضره الفقيه على
التمام والكمال تصنيف الشيخ الجليل ابي جعفر محمد بن
علي بن الحسين بن موسى بن بابويه القمي رضي الله عنه

وارضاه وجعل الجنة مثواه بحق محمد وآله الطيبين
الطاهرين الاخيار الانجيين بعون الله وحسن توفيقه على
يد اقلّ الخليفة بل اللاشى فى الحقيقة تراب اقدام
السادات والطلبة المحتاج الى ربه الغنى... (نام کتاب سیاه
شده است) قلمی شد فى تاریخ يوم الاثنين سابع عشر
شهر جمادى الاول من شهر سنة احدى ومائة بعد الالف
من السنة الهجرية على هاجرها الف الف التناء والتحية
اللهم اغفر جرائم كاتبه بمحمد وآله الامجاد رحم الله من
قال أمين» (پایان مشیخه، برگ ۳۱۴ ر).

با این بیوستها در پایان نسخه:

۱. ترتیب الفبایی مشیخه صدوق (۲۹۶ پ - ۲۹۹ ر

حاشیه).

مؤلف: ناشناخته

گلیایگانی، ش ۴-۵۳۵؛ آستان قدس، ج ۵، ص ۳۲۴-
۳۲۵.

آغاز: «هذا فهرست رجال سند كتاب من لا يحضره
الفقيه راعيت فيه الرجل والاب والاب مرتباً على حروف
التهجى ووضع ارقاماً على كل اسم فى الاصل بعدده
بالترتيب الذى ذكره المصنف ثم وضعت على كل رقم
على اسمه فى الاصل على ذلك الاسم فى هذا الفهرست
يستخرج الاسماء والاطلاع واشرت الى اسماء الذين
ذكرهم مكرراً بعين الطريق الاول او بغيره. باب الالف
ابان بن تغلب (۴۹)، ابان بن عثمان (۲۱۶)، ابن ابى نجران
(۳۱ و ۲۴۳)، ابن فضال (۲۵۷)».

انجام: «يوسف بن يعقوب (۳۴۲)، يونس بن عمار
(۱۸۹)، يونس بن يعقوب (۱۰۶)».

۲. طريق روايتى محمدباقر بن محمد تقى مجلسى

(۱۱۱۰ق) درباره كتاب من لا يحضره الفقيه (۳۱۵ ر).

۳. طريق روايتى اصحاب الاصول وراويان مشيخه

(۳۱۵ پ - ۳۳۶ ر).

در دواير شنگرف به ترتيب حروف الفبا و با
توضيحاتى در حاشيه و ميان دواير. مجموع اين دايره ها

جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار.
کاغذ: نخودی آهارمهره، بیشتر صفحات دوپوسته
شده.

دو، ۳۳۸ برگ، ۱۹×۲۶، ۲۱ سطر، ۹×۱۶.

جلد: تیماج قهوه‌ای، عطف گالینگور. قطر: ۴/۸.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۱۱]

(← تصویر)

(۹۰۲۸)

مجموعه:

۱. نهاية الاحكام في معرفة الاحكام (فقه-عربی)

مؤلف: حسن بن يوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ق)

کمی از آغاز افتادگی دارد. از فصل دوم در آداب مسواک
زدن تا پایان کتاب.

مکتبه العلامة الحلی، ص ۲۰۶-۲۰۸ و ۲۶۰؛ مقدمه‌ای بر
فقه شیعه، ص ۱۲۹-۱۳۰؛ دنا، ج ۱۰، ص ۸۶۳-۸۶۲.

آغاز موجود: «ومطهرة للثم ومجلة للبصر ويرضى
الرحمن ويبيض الاسنان ويذهب بالحفر... الثاني وضع
الاناء التي يغترف منها ماء الوضوء».

انجام: «بطل في غير الجنس وتخیر المشتري لتفرق
الصفقة ولو كان الذي من الجنس. الى ههنا وجد».

انجامه: «تم الجزء الاول من كتاب نهاية الاحكام في
معرفة الاحكام بعون الله وتوفيقه ويتلوه الجزء الثاني ان
شاء الله تعالى وكتاب الزكاة على يدي اضعف عباد الله
واوجههم الى غفرانه على بن عبدالعزيز الاسترآبادي
في تاريخ آخر سنة ستين وثمانماية في اوائل ذي الحجة
آخر نهار السبت والحمد لله وحده وصلى الله على محمد
وآله» (پایان جزء اول، برگ ۱۲۰ پ).

۲. الرسالة الكافية «۱۶۸پ» (کلام-عربی)

مؤلف: ناشناخته

تنها یک برگ از این رساله در نسخه باقیمانده است.
به نام و نشان مؤلف و نیز نسخه دیگری از کتاب دست
نیافتیم.

با عناوین «مسئلة - مسئلة».

همه راویان ذکر شده در مشیخه را در بر می‌گیرد. با
یادداشتهای توضیحی بیشتر به نشانه‌های «جم» و
«ست» و «جص» و «صه» و «م ت ق ره».

خط: نسخ، کاتب: نام او را محو کرده‌اند. تاریخ کتابت:

عصر پنجشنبه آغاز دهه دوم شعبان ۱۰۸۵ق در
اصفهان (پایان جزء چهارم، ۲۹۴ پ)، دوشنبه ۱۷
جمادی‌الاول ۱۱۰۱ق (پایان مشیخه).

عناوین و نشانیها شنگرف، برفراز ابواب و شروع
احادیث و آیات خط شنگرف رنگ کشیده شده. در

حاشیه تصحیح شده، با حاشیه‌نویسی و یادداشتهای
فراوان به نشانیهای مختلف از جمله «م ق ر سلمه

الله» و «م ت ق ره» و «ع ره» و «ص» و «ق» و «صراح» و
«س» و «سلط غفرله» و «کنز» و «نهایه» و «م ح ق قدس

سره» و «ملا مراد» و «ن ک» و همچنین یادداشتهای
فقهی به نقل از مدارک و الحبل المتین و مفتاح الفلاح و

مجمع البحار و جز آنها. در حاشیه صفحات نوع
احادیث بارموزی خاص به شنگرف نوشته شده است.

پس از جزء چهارم کتاب فایده‌ای از شیخ بهایی
در باره تعداد ابواب کتاب و نوع احادیث آنها به این
ترتیب (برگ ۲۹۵ ر):

در مجموع شامل ۶۶۶ باب.

جلد اول: ۳۰۷ باب؛ جلد دوم: ۲۲۸ باب؛ جلد سوم:
۱۷۸ باب؛ جلد چهارم: ۱۷۳ باب.

احادیث مسند: ۳۹۱۳، مرسل: ۲۰۵. تعداد کل
احادیث ۵۹۶۳ حدیث.

جلد اول: ۱۶۱۸ حدیث (۷۷۷ مسند، ۸۴۱ مرسل).

جلد دوم: ۱۶۳۷ حدیث (۱۰۶۴ مسند، ۵۷۳ مرسل).

جلد سوم: ۱۸۰۵ حدیث (۱۲۹۵ مسند، ۵۱۰ مرسل).

جلد چهارم: ۹۰۳ حدیث (۷۷۷ مسند، ۱۲۶ مرسل).

آغاز نسخه قیمت کتاب به سیاق، دو برگ آغازین
فهرست مطالب کتاب، برگ ۵ ر چند یادداشت درباره

«الماء يطهر ولا يطهر» به نقل از وافی ادام الله، فیض
مصنّفه و مراد. مهر چهارگوش به نقش: «تلك حجتنا

آتیناها ابراهیم» و مهر و تملکی پاک شده. آثار
سطراندازی در نسخه مشخص است. با مهر کتابخانه

هنا». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، رکابه دار، نام کتاب در دو لبة آن نوشته شده است.

جزوها ۱۰ برگی. در سمت چپ پایین برگ وسط هر جزو صحاف نشان خود را که عبارت از دو خط و یا گاهی سه خط ضربدار مانند باشد با قلم آهنی و یا چیزی شبیه به آن کشیده است (اثر آن را می توان در برگهای ۹، ۱۹، ۲۹، ۳۹، ۴۹، ۵۹، ۶۹، و... به همین سیاق دید). به جز این صحاف در برگهای دیگری هم از نشانیهای شبیه به این استفاده کرده که جای آنها نه در اول جزو است و نه در آخر یا وسط و بررسی آنها فرصت و دقت بیشتری می طلبد (برای نمونه ۶۴، ۶۵، ۶۷، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۴۵، ۱۵۶ ر). در نسخه از نشانههای سه نقطه شک (۳۴، ۴۴ پ) و عدد ۲ (۶۰، ۶۴ پ، ۷۷، ۸۲ پ و...) در کناره سطور استفاده شده است. در یک مورد بالای عدد ۲ سه نقطه گذارده شده (۱۸ ر).

کاغذ: حنایی و نخودی آهار مهره، حاشیه و متن بعضی از برگها کمی رطوبت دیده. چند برگ آخر نسخه وصالی شده.

دو، ۱۶۸، دو برگ، ۱۷/۴ × ۲۶/۳، ۲۷ سطر، ۱۳/۵ × ۲۱. جلد: میشن عنابی ضربی با ترنج و سرترنج منقش و دایره کوچک. در دو دفة جلد درون ترنج عبارت «یا محمد ۱۲۷۰» حک شده است. به همراه جدولهای گرهی و ساده. قطر: ۳/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۱۰]

(← تصویر)

(۹۰۲۹)

مختلف الشیعة فی احکام الشریعة (نقه - عربی)

مؤلف: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ ق)

جزء اول و دوم و سوم.

۱. برای زندگی او رک: طبقات اعلام الشیعة، قرن ۹ هـ،

ص ۱۲۶-۱۲۷ (محمد بن علی بن حسام عینائی عاملی).

آغاز: «الحمد لله موجد الخلاق عن عدم الذي استأثر بالوحدانية والقدم والصلوة على النبي المكرم... وبعد فهذه الرسالة الكافية في معرفة الله تعالى وصفاته وآثاره الوافية وهي خمسة فصول. الفصل الاول في التوحيد. مسألة النظر واجب لوجوب معرفة الله تعالى ولا الابه والعالم حادث لا يل له من محدث ضروري. مسألة وموجد العالم قديم ازلي باقى».

انجام موجود: «لان ذلك كله يستلزم الحدوث والامكان وهما على الله تعالى محال. مسألة ويستحيل عليه ان يرى».

خط: نسخ، کاتب: علی بن عبدالعزیز استرآبادی.

تاریخ کتابت: پایان روز شنبه اوایل ذی الحجه ۸۶۰ ق

(پایان جزء اول، برگ ۱۲۰ پ).

عناوین و نشانیها شنکرف، عناوین اصلی به خط ثلث جلی مشکی، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدل دارد. در بعضی از صفحات این تصحیحات و یادداشتهای کوتاه توضیحی بین سطور هم نوشته شده اند، در مواردی هم کلمه یا کلماتی خط خورده و اصلاح شده است، با حاشیه نویسی و یادداشتهای توضیحی در کناره صفحات با نشانیهای «ک» و «منه» و «ظ منه» و «ظ ح» و «تذکره» و «صحاح».

آغاز نسخه تملک لطفعلی بن علی بن لطفعلی بن احمد تبریزی با مهر مربع او به نقش: «عبده لطفعلی ۱۲۸۷» و فهرست ابواب کتاب و معرفتی آن از جعفر سلطان القرایی در ۱۳۷۸ ق.

پایان جزء اول کتاب انهایی از محمد بن علی بن حسام^۱ برای کاتب نسخه در ۱۰ رمضان ۸۶۲ ق با این عبارات: «انهاه ایده الله تعالی بعنايته ووقفه للخیر وملازمة طاعته قراءة مهذبة مرضية تشهد بفضلته وتدل على نبهله في مجالس متعددة آخرها عاشر شهر رمضان المعظم قدره سنة اثنين وستين وثمان مائة وكتب العبد الفقير الى الله تعالى محمد بن علي بن حسام عفا الله عنهم حامداً مصلياً مستغراً والحمد لله وحده وصلى الله على نبيه وعلى آله وصحبه وسلم» (۱۲۰ پ). در پایان کتاب هم علامت بلاغ دیده می شود: «بلغ المقابلة من كتاب الزكوة الى

المکرم انموذج السلف وبقية الخلف وحيد دهره
وفريد عصره جمال الحق والدين الحسن بن المطهر
الحلى قدس الله روحه ونور ضريحه بمحمد وآله.

طريق استخاره با عدد از شهيد قدس سره، دو مهر
تملك از يك نفر يكي چهارگوش به نقش: «المتوكل
على الله عبده مرتضى الحسينى ۱۱۲۴» و ديگرى
بيضوى بزرگ: «الواثق بالله الفنى عبده مرتضى
الحسينى ۱۱۲۵»، داستان ديدار ابن طاووس با صاحب
الزمان^(ع) در سرداب سرمن رأى و دعائى كه از آن

حضرت شنیده بود، تملك لطفعلی بن علی بن
لطفعلی تبریزی با مهر مستطیل او به نقش «عبده
لطفعلی ۱۲۸۷»، مهر بيضوى ديگرى به نقش:

«مرتضى بن محمد الحسينى ۱۰۳۴» (ابن مهر ابتدای
همه اجزاء و آخر کتاب زده شده است)، یادداشت
خریداری اسمعیل بن ابوصالح حسینی در ۱۱۴۷ق که

مهر او را پاک کرده‌اند، مهر مدور به نقش: «یا حکیم
من لا حکیم له، عبده حسن الحسينى»، تملکى در
ربیع الثانی ۱۰۳۳ق با مهر مدور «سماه العبد بملا^(ع)»

۹۹، و چند یادداشت شخصی بدین ترتیب: اول
آمدن ما در این خانه روز پنجشنبه هیفدهم
جمادى الآخر ۱۲۴۴ق، اول آمدن حضرات در خانه ما

روز جمعه ۲۴ جمادى الاول ۱۲۴۳ق، اول خروج
بازدهم شعبان، آمدن ما در خانه جناب یازدهم
شعبان ۱۲۴۴ق، و آن چه اجاره خانه قدیم داده‌ایم از

خدمان [خودمان] و از جانب حضرات شرکاء، دفعه‌ای
۳ ریال نو و... و قیمت نسخه به ۲۵ قران.

در پایان نسخه چندین مهر صفحه اول تکرار شده به
همراه مهری مستطیل شکل به نقش: «افوض امرى
الى الله عبده محمدقاسم ۱۱۱۰». پس از آن یک برگ

جدید به کتاب افزوده و یادداشت‌های فقهی
پراکنده‌ای در آن نوشته‌اند. با مهر کتابخانه جعفر
سلطان القرایى، اکثر صفحات جزء اول وصالى شده.

جزوها ۸ برگى. رکابه دار.

کاغذ: فرنگى شکری آهارمهره مرمت شده (از ابتدا تا
برگ ۱۲۸) و پس از آن شرقى نخودى آهار مهره.

مکتبه العلامة الحلی، ص ۱۷۴ - ۱۸۴ و ۲۵۲-۲۵۳؛
مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۱۲۷ - ۱۲۸؛ دنا، ج ۹،
ص ۲۷۶-۲۸۷.

آغاز: «الحمد لله محق الحق ومظهره وقامع الباطل
ومدمره مميّز الانسان عن غيره من انواع الحيوان بقوة
العرفان».

انجام: «اقرار العقلاء على انفسهم جايز وهذا عاقل اقر
بمحتمل فيه كغيره من العقلاء وكل اقرار فانه بخلاف
الظاهر. تم».

انجامه: «كتبه العبد تقى الدين بن شرف الدين الحسينى
فى شهر ربيع الآخر سنة احدى وسبعين وتسعمائة»

(پایان جزء اول، برگ ۱۲۸ ر)؛ «تم الجزء الثانى من
كتاب مختلف الشيعة فى احكام الشريعة ويتلوه فى الجزء
الثالث المقصد الثالث فى افعال الحج ان شاء الله تعالى

على يد العبد الفقير تقى الدين بن شرف الدين الحسينى
فى خامس عشر شهر شوال سنة اثنين وسبعين
وتسعمائة» (پایان جزء دوم، برگ ۱۹۵ پ)؛ «تم الجزء

الثالث من كتاب مختلف الشيعة فى احكام الشريعة ويتلوه
فى الجزء الرابع ان شاء الله تعالى كتاب الودعة على يد
العبد الضعيف المحتاج الى رحمة الله الملك الفنى
تقى الدين بن شرف الدين الحسينى تحريراً فى ۲۹ شهر

جمادى الآخر سنة ۹۷۳» (پایان نسخه).

خط: نسخ، کاتب: تقى الدين بن شرف الدين حسینی.

تاریخ کتابت: ربیع الآخر ۹۷۱ق (پایان جزء اول)، ۱۵

شوال ۹۷۲ق (پایان جزء دوم)، ۲۹ جمادى الآخر

۹۷۳ق (پایان کتاب).

عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و
نسخه بدل و علامت بلاغ دارد، این تصحیحات و
بلاغها از ملا فتح الله بن شکرالله کاشانی است که در

پایان جزء دوم نوشته: «قوبل بقدر الطاقة والامکان
حرره احقر عباد الله ابن شکرالله فتح الله عفى الله
عنهما». با کمی حاشیه نویسی.

صفحه عنوان نسخه این یادداشتها را دارد: نام کتاب

و مؤلف: «الجزء الاول من كتاب مختلف الشيعة فى احكام

الشريعة تصنيف الشيخ الامام العالم المعظم الفاضل

وصلی الله علی من لا نبی بعده محمد وآله الغر الميامین
اللهم وفق لتمام قراءته یا کریم» (پایان نسخه).

خط: نسخ، کاتب: محمد بن یوسف بن محمد بن
محمد بن زین الدین حسینی عاملی^۱. تاریخ کتابت:
پیش از ظهر پنجشنبه ۸ جمادی الاول ۱۰۱۹ق (پایان
جزء اول، برگ ۲۲۳ ر)؛ ظهر چهارشنبه ۲
جمادی الاول ۱۰۲۰ق (پایان نسخه).

عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده،
با علامت بلاغ مقابله به صورت «بلغ مقابله ومطالعة»
(۱۸۲ پ)، جزء اول کتاب با حاشیه نویسی فقهی به
امضای «ع ل» و «ایضاح» و «۱۲».

دو برگ آغازین نسخه این یادداشتها را دارد: نام
کتاب، فهرست مطالب نسخه با شماره صفحه، قیمت
نسخه تومان اعجمیات، و زیر آن نام کتاب و عدد ۱۵،
تملک علی اشرف بن عبدالله مراغی در ۱۴ ربیع الاول
۱۲۵۵ق با مهر مستطیل به نقش: «الوائق بالقائم
الاشرف عبده علی اشرف ۱۲۵۰»، و مهر مدور کوچک
دیگری از او: «علی اشرف ۱۲۴۲»، مهر چهارگوش به
نقش: «سلام قولاً من رب رحیم ۱۱۲۵»، چندین بیت
شعر به عربی در مراسله و جواب آنها، دو لغز منظوم،
اشعاری از شافعی، حدیثی از امیرالمؤمنین^(ع) به نقل
از خط ابن ادریس: «نقلت من خط جدی الشیخ
الجلیل زین المله والدین بن ادریس رحمه الله قال
وجدت علی ظهر... (یک کلمه پارگی) علیها خط
الشهید رحمه الله روی عن امیرالمؤمنین علیه
السلام». تملک کاتب نسخه محمد بن یوسف حسینی
نجفی، تملک محمدطاهر با مهر چهارگوش او به
نقش: «محمدطاهر» که آن را پاک کرده اند. یادداشتی
درباره برابری اوزان به مقیاس شهرهای تبریز و
مراغه و بغداد و رازی و شاهی و... با امضای مرزانا
مرزا آقا محمد دام فضله. از دعای نبوی^(ص) و
چندین یادداشت فقهی از منتهی المطلب و ذکری و
دعای اسب.

حاشیه بعضی از صفحات کمی آخورده.
یک، ۲۷۶، دو برگ، ۲۵/۵×۱۸/۲، ۳۰ و ۲۵ سطر،
۱۹/۵×۱۴.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و لچکی
و جدول، مرمت شده با چرم سرخ. قطر: ۴/۹.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۰۹]

(۹۰۳۰)

قواعد الاحکام فی معرفة الحلال والحرام (فقه - عربی)
مؤلف: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ق)
کامل.

مکتبه العلامة الحلی، ص ۱۳۵ - ۱۵۹ و ۲۴۶ - ۲۴۷؛
مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۱۲۱-۱۲۲؛ دنا، ج ۸،
ص ۲۸۱-۲۹۹.

آغاز: «الحمد لله علی سوابغ النعماء وترادف الالاء
المتفضل بارسال الانبياء لارشاد الدهماء».
انجام: «واصلح ما تجدد من الخلل والنقصان والخطاء
والنسيان هذه وصيتي اليك والله خليفتي عليك والسلام
عليك ورحمة الله وبركاته».

انجامه: «تم الجزء الاول من قواعد الاحكام ويتلوه
الجزء الثاني والحمد لله وحده وذلك ضحوة الخميس
(ابتدا کلمه السبب نوشته شده ولی خط خورده شده)
ثامن شهر جمادی الاول من شهر سنة تسع عشرة بعد
الالف علی يد اقل العباد واحوجهم الى رحمه ربه الغنی
محمد بن یوسف بن محمد بن محمد بن زین الدین
الحسینی العاملي عامله الله بلطفه الخفی والحمد لله رب
العالمین وصلی الله علی محمد النبی واله الطیبین
الطاهرین» (پایان جزء اول، برگ ۲۲۳ ر)؛ «تم قواعد
الاحکام فی معرفة الحلال والحرام ظهر الاربعاء ثانی شهر
جمدی الاول سنة عشرين بعد الالف بقلم افقر العباد
واحوجهم الى رحمة ربه الغنی محمد بن یوسف بن محمد
بن محمد بن زین الدین الحسینی العاملي عامله الله بلطفه
الخفی واصلاح احواله وبلغه آماله بمحمد وآله الطاهرین
حامداً لله تعالی ومصلياً ومستغفراً والحمد لله وحده

۱. وی پسر کاتب نسخه ش ۹۱۱۹ (مسالك الافهام) در همین
فهرست است.

افصح المتکلمین مولانا حکیم راجی کرمانی قدس سره».

عناوین شنگرف. ابتدای نسخه یادداشت خریداری کتاب در ۱۳۲۰.

پایان نسخه این یادداشتها و مهرها دیده می‌شود: مهر مستطیل: «افوض امری الی الله این... محمد جعفر ۱۲۶۲» با تاریخ فروختن کتاب در یکشنبه دهه اول ذی‌القعدة ۱۲۸۸ق از او، چند مهر از کاتب با این نقشاها: مهر بیضوی کوچک: «لاله» و مهر بیضوی «از جان و دل غلام علی هستم ۱۲۵۸» و مهر مستطیل او به همان نقش با ترکیب بندی جدید: «از جان و دل غلامعلی هستم ۱۲۵۲» (این دو مهر کاتب در آغاز نسخه هم دیده می‌شود). دو تاریخ به خط او در ۴ رجب ۱۲۵۷ق و ۲۹ رجب همان سال. همان جاکسی نوشته: «تاریخ انجام حمله حیدری ۱۴ رجب ۱۲۵۷». چند بیت شعر و یادداشت یادگاری محمدعلی بن عبدالرحیم در چهارشنبه ۱۳ جمادی‌الاولی ۱۳۰۶ق، صورت نامه‌های ماه و آن چیزهایی که باید با نگاه در آنها ماه را نو کرد و یک مهر بیضوی کوچک به نقش: «محمدتقی» که چند بار کوفته شده است.

با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. بالای اولین سطر اکثر صفحات حروف «امع» نوشته شده. آثار سطراندازی در نسخه مشخص است. رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی نخودی آهارمهره نازک. با چندین تهنقش متفاوت.

یک، ۲۹۷، دو برگ، ۲۰/۸ × ۲۵، سطر، ۲۳ × ۱۳. جلد: ساغری مشکی، عطف گالینگور آبی. قطر: ۵/۳.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۳۵]

(۹۰۳۲)

ترجمة الخواص (تفسیر زواره‌ای) (تفسیر - فارسی)
مؤلف: علی بن حسن زواره‌ای (سده ۵۱۰)
از ابتدا تا پایان سوره کهف.

در صفحه عنوان جزء دوم مهر تملکی بیضوی که از کلماتش فقط «من... محمد» خوانده می‌شود. پس از برگ ۹ یک برگ الحاقی برای نوشتن حواشی به نسخه چسبانده شده است. پایان نسخه وقت بیرون آمدن از مراغه ۱۷ صفر سنه ۱۲۳۸ق نوشته شده است. عناوین پیش از شنگرف نویسی در حاشیه نوشته شده بود که اکثراً در برش صفحات ناقص شده است. دارای برگشمار قدیمی. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

دو، ۴۵۱ برگ، ۱۸/۳ × ۲۷/۸، ۱۹ سطر، ۱۶/۵ × ۹/۵.

جلد: تیماج عنابی مجدول، عطف و سجاف جدید و عنابی. قطر: ۵/۷.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۳۶]

(۹۰۳۱)

حمله حیدری (ادبیات - فارسی)
مؤلف: بمانعلی راجی کرمانی (- بین ۱۲۳۷ تا ۱۲۴۱ق)
کامل.

منزوی، ج ۴، ص ۲۷۷۶ - ۲۷۷۷؛ فهرستواره، ج ۳، ص ۱۶۲۸ - ۱۶۲۹ و ج ۱۰، ص ۸۲۹؛ دنا، ج ۴، ص ۷۹۷ - ۷۹۸.

آغاز:

به نام خداوند دانای فرد که از خاک آدم پدیدار کرد
زصلصال ناچیز آدم کند به بزم قبولش مکرم کند
انجام:

به داور همه قهر و کین آورد

فسون با جهان آفرین آورد
ندانم ازین گردش روزگار

زکسردار وارون نساپایدار

خط: نستعلیق شکسته آمیز، کاتب: لاله با مهر بیضوی

او زیر امضا به نقش «لاله»، تاریخ کتابت: سده ۵۱۳.
(پس از درگذشت مؤلف: چه در آغازین صفحه نسخه نوشته شده: «وقایع اول کتاب حمله حیدری من کلام

الشهيد الاول حياته و آثاره، ص ۱۶۶-۱۷۳؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۱۳۶-۱۳۷؛ دنا، ج ۴، ص ۱۱۵۹-۱۱۶۵. آغاز: «الحمد لله الذي نطق السنننا بحمده والهم قلوبنا شكر رفته واطلق جوارحنا للقيام بورده... اما بعد فان علم الفقه لا يخفى شرفه وعلوه ومقداره».

انجام: «فيحكم به من غير يمين الراهن وهذان الفرعان مع اشتراط الرهن في البيع».

انجامه: «فرغ من تجهيزه آخر نهار الاثنتين سادس عشر رمضان المعظم من شهور سنة احدى وعشرين وثمان مائة بقلم العبد الضعيف الراجي ربه الخايف ذنبه علي بن محمد بن داوود بن سعد من بني اسماعيل من مشغرا اعانه الله تعالى على طاعته وختم له ولجميع المؤمنين والمؤمنات بالخير والحمد لله رب العالمين» (پایان جزء اول، برگ ۲۱۱ ر)؛ «هذا آخر كلامه قدس الله سره ورفع في عليين قدره وجعل الشهادة المختوم بها عمله من اعظم الاسباب المغفور بها ذلله كان الله لنا وله آمناً وملجأً وملجأً وملاذاً وجنحاً بمحمد وآله الطاهرين صلوات الله عليه وعلينا اجمعين. وافق فراغه عصر السبت ثامن عشر العقدة (كذا) من شهور سنة احدى وعشرين وثمان مائة بقلم العبد الفقير الى رحمة ربه علي بن محمد بن داوود بن سعد المشغري نشي بالجرمق وناهل بعمرما هما من عمل ناحية ارنوك غفر الله له ولوالديه ولمؤمنين» (پایان کتاب، برگ ۲۶۴ پ).

پیوست:

بین جزء اول و دوم مسائل الجبر والمقابلة محمد بن موسی خوارزمی (۱۸۴- بعد از ۲۳۲ ق) آمده است (۲۱۱ پ- ۲۱۲ ر).

اعلام الحضارة العربية الاسلامية، ص ۴۵۶-۴۵۷. آغاز: «مسائل في الجبر والمقابلة لمحمد ابن موسی الخوارزمی. رجل مات وترك ستة بنين واوصى لرجل بمثل نصيب الابن ولرجل آخر بربع ما ينفي من ماله بعد اخراج النصيب».

انجام: «يبقى مايتان واربعة وتسعون سهماً بين ست بنين لكل واحد تسعة واربعون».

دنا، ج ۲، ص ۱۱۲۵-۱۱۲۹؛ منزوی، ج ۱، ص ۱۳-۱۵. آغاز: «حمد بی حد و شکر بلاعد منعمی را سزد که شقایق حقایق قرآنی را در حدایق صدور انسانی بشکفانید».

انجام: «هر که آخر سورة الكهف بخواند سر تا قدم او را نور فرا گیرد و اگر همه سورة را بخواند آن نور ازو تا به آسمان برسد. صدق الله العظيم وصدق رسوله... وتسلیماً کثیراً».

انجامه: «قد وقع الفراغ من اتمامه في شهر صفر ختم بالخير والظفر سنة ۹۸۰».

خط: نستعلیق، آیات قرآن معرب، تاریخ کتابت: صفر ۹۸۰ ق.

نشانیها در بعضی از بخشهای نسخه شنگرف، تقسیمات قرآن در حاشیه به شنگرف، بر فراز آیات خط شنگرف رنگ کشیده شده، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی در ۱۳۶۵ ق در تبریز. وی در صفحه عنوان یادداشتی در معرفی کتاب نوشته است. پس از انجامه شخصی به نام حسین تاریخ نسخه را بازنویسی کرده است. در برگ پایانی نسخه احکام سعد و نحس بانگ کلاغ در هفت روز هفته نوشته شده است. دارای برگشمار قدیمی، جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار. در حاشیه صفحاتی که سوره‌ها آغاز می‌شوند از برجسب نشانه برای یافتن آسان آنها استفاده شده است. این برجسبها کاغذ آبی رنگ ضخیمی است که در دو طرف کاغذ چسبانده شده است.

کاغذ: نخودی آهار مهره، حاشیه صفحات کمی رطوبت دیده. بعضی از صفحات مرمت شده.

۵۳۲، یک برگ، ۱۷/۲×۲۴/۴ سطر، ۱۸/۵×۱۱/۵. جلد: تیماج عنابی، دورو، گرهدار. درون زرد، قطر: ۶/۹.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۴۴]

(۹۰۳۳)

الدروس الشرعية في فقه الامامية (فقه - عربي) مؤلف: محمد بن مکی عاملی، شهید اول (۷۳۴-۷۸۶ ق) کامل.

محاسبه ارث، حرز صداع و هر بیماری سر و پوست، آیات الشفا، و مواردی مانند آنها. دو صفحه آخر آبخوردگی به متن بسیار آسیب رسانده. برگ آخر نسخه ۳ یادداشت کوتاه به ترکی.

پایان نسخه این یادداشتهای تولد دیده می‌شود (چند تایی آنها مربوط به فرزندان کاتب نسخه است): تولد ابوالفضل محمد بن ابی‌العلی علی بن محمد بن داوود بن سعد بن مشغری در اول صبح روز یکشنبه پیش از انبساط روز ۲۳ ربیع‌الاول ۸۲۳ ق.

ولادت فاطمه ثانیه بنت علی بن محمد بن داوود بن سعد جرمقی (مشغری) در طلوع صبح سه‌شنبه ۲۳ ربیع‌الآخر ۸۲۶ ق (این تاریخ دوبار نوشته شده است).

ولادت فاطمه ثالثه در پایان روز ۳۰ شهر الحجة الحرام ۸۳۷ ق.

ولادت رضی‌الدین محمد بن علی بن محمد بن داوود بن سعد مشغری در شب شنبه ۱۷ صفر پایان شب ۸۲۱ ق، ۷ روز گذشته از کانون‌الاول وضعیت نجومی خورشید و طالع فرزند متولد شده.

ولادت فخرالدین محمد بن علی بن سعد در شب ۱۰ محرم ۸۴۸ ق.

ولادت فخرالدین ثانی بن علی بن سعد در شب جمعه نیمه شب ۳ ذی‌القعدة ۸۵۳ ق.

ولادت احمد بن علی بن محمد بن داوود بن سعد جرمقی در ۱۰ محرم ۸۳۴ ق و تطابق نجومی آن.

ولادت نجیب‌الدین احمد بن علی بن محمد بن داوود در ۳۰ جمادی‌الآخر ۸۴۳ ق هنگام طلوع فجر.

ولادت احمد ابوالفضل بن صدقه در شنبه ۷ شعبان ۸۸۴ ق.

ولادت یحیی ملقب به هبة‌الله بن شیخ زین‌الدین صدقه در روز یکشنبه ۲۱ جمادی‌الاول ۹۰۲ ق (حرف تاء در کلمه تسعمائه را ناشیانه پاک و تاریخ را سبعمائه کرده‌اند).

ولادت علی بن حسن بن صدقه بن محمد بن حاج جعفر در یکشنبه ۱۷ رمضان المبارک ۹۱۰ ق.

با حاشیه‌نویسی.

در پایان نسخه هم مسائلی از خوارزمی نوشته شده است (۲۶۶ ر - ۲۶۷ ر).

خط: نسخ، کاتب: علی بن محمد بن داوود بن سعد مشغری در جرمق و ناهل از نواحی ارنوک، تاریخ کتابت: آخر روز دوشنبه ۱۶ رمضان ۸۲۱ ق (پایان جزء اول)، عصر شنبه ۱۸ ذیقعدة ۸۲۱ ق (پایان نسخه).

عناوین و نشانیها شنگرف، عناوین به ثلث، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ دارد، با کمی حاشیه‌نویسی بیشتر در برگهای آغازین به امضاهای «منه ادم الله ایامه» و «در» و «ذکر» و بیشتر بدون علامت. ۳ برگ آغازین نسخه احادیث و دعاهاى مختلف و احراز و یادداشتهای پزشکی به اضافه نام کتاب و مؤلف. این دو نام درون مثلثی که از ویژگیهای متعدد به هم پیوسته شکل گرفته نوشته شده است: «کتاب الدروس الشرعیة فی فقه وهو تصنیف سیدنا الشیخ الواحد الاعظم السعید الشهدی افضل المتأخرین خاتم المجتهدین شمس المله والحق والدین ابی عبدالله محمد ابن مکی قدس الله روحه الزکیه و رفع نفسه الرضیه وحشره مع الایمه المرضیه امین یا رب العالمین» (کلمات شاخص آن به شنگرف نوشته شده است). فهرست مطالب کتاب، تملک عبدالحسین بن اعسم، تملک نظام‌الدوله، یادداشت عاریه کتاب نزد محمدعلی و تملک عبدالرحمن موصوف به طمع بن حسان (۴). در پایان نسخه هم ۵ برگ از این گونه یادداشتهای آمده است؛ بدین ترتیب: رقعة الجیب من الصحیفة عن سید العباد علی بن الحسین^(۵) به خط تاریخ ولادتها (که در ادامه خواهد آمد)، روایات طبی از امیرالمؤمنین^(۶)، معجون الفلاسفة، دستورالعملهای پزشکی و طبیعی، فی معرفة الغالب والمغلوب، اشعار از بنت الحارث بن عبدالمطلب بن عبدمناف، حکایت عالمی از علمای عامه بغداد که قصد مناظره با شیعیان داشت و ابیاتی که در خواب برای او خوانده شد، مسایل من فنون شتی و استخراجها بالجبر، چند مسئله درباره

و ۱۴ سال بعد در رجب ۹۳۸ ق با اضافات بیشتری کتاب را برای ظهیرالدوله محمد امیر بیگ وزیر از نو تألیف کرد (با نام بحر الجواهر).
دیباچه دو کتاب نیز مانند سایر مطالب آنها یکی است.

منابع کار هروی دو دسته بوده است: یکی کتابهای پزشکی و دیگر لغتنامه‌های عمومی. نام این کتابها آن چنان که خود او در آغاز کتاب نوشته، اینهاست: قانون و شروح آن، شفا، المنهاج، التقویم، الحاوی الکبیر، الموجز و شروح آن، نزهة الارواح، القاموس، الدستور، المغرب، المهذب، التاج، الدیوان، الصحاح، و آن چه در این منابع نیامده بود ولی از طبیبان زمان شنیده بود.

کامل.

فرهنگنامه‌های عربی به فارسی، ص ۱۹۷-۱۹۹؛ دنا، ج ۳، ص ۱۱۱۰؛ فهرستواره، ج ۵، ص ۳۴۰۴؛ مخطوطات اللغة العربية، ص ۵۲۰؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۳، ص ۱۰ و ج ۵، ص ۷۰۳ و ج ۱۱-۱۲، ص ۱۲۴ و ۹۰۷؛ ملی تهران، ج ۱۰، ص ۳۸۳-۳۸۴ (در آن جا زمان زندگی مؤلف را سده ششم دانسته‌اند که صحیح نیست)؛

۱. استاد عبدالحسین حائری در فهرست مجلس، ج ۱۹، ص ۱۶ کتابی طبی با نام الفوائد الافضلیة معرفی کرده‌اند که همانند جواهر اللغة لغات مستعمل سریانی و یونانی و عربی و فارسی را به همراه نام پزشکان و دانشمندان گزارش کرده است. این گزارش هم زبانی آمیخته از فارسی و عربی دارد. بر اساس این نزدیکها ایشان حدس زده‌اند که بحر الجواهر و جواهر اللغة بر مقیاس این کتاب تألیف شده باشد.

ایشان درباره همانندیهای این کتابها توضیح بیشتری نداده‌اند اما اگر تشابهی هم میان این کتابها باشد با توجه به زمان زندگی هروی می‌باید کتابهای او را مصادر اصلی تلقی کنیم. با همه این احوال در مقایسه‌ای که بین دو نسخه انجام دادم به شباهت چندانی میان دو متن بی‌نبردم. احتمال دارد منظور ایشان از نزدیکی دو کتاب همان شیوه نگارش و طرز تسویب لغات بوده باشد.

الفوائد الافضلیة از علی‌فضل بن محمد امین قزوینی است که در ۱۰۵۸ ق به نام شاه عباس نوشته شده است.

- ولادت محمد ملقب به صدقه بن حسن بن صدقه بن محمد بن جعفر در روز شنبه ۲۶ رجب ۹۲۰ ق.
- ولادت... (اسمش در وصالی از بین رفته است) بن صدقه بن محمد بن جعفر در روز سه‌شنبه ۱۳ شوال ۹۲۲ ق.

پشت طبله اول مهر تملک بیضوی که نیمی از آن سفید مانده و عبارت «عبده ابن... عبدالله» از آن خواننده می‌شود. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. آثار سطراندازی در نسخه مشخص است. در بعضی از برگها ابتدا یا انتهای همه سطور نقطه شنگرف رنگ کوچکی آمده که به نظر می‌رسد تزئینی باشد. این ویژگی بیشتر در برگهای ۳۷-۷۸ دیده می‌شود. بیشتر برگهای نسخه رکابه‌دار. جزوها ۱۰ برگی. زیر حروف «دال» در عنوان «درس» معمولاً یک نقطه آمده است (بیشتر در بخشهای آغازین نسخه).

کاغذ: نخودی و گل‌بهی آهار مهره.

دو، ۲۶۹ برگ، ۲۷/۲×۱۸، ۲۵ سطر، ۱۱×۱۹.

جلد: تیماج مشکی مجدول. قطر: ۵/۴.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۴۱]

(۹۰۳۴)

جواهر اللغة

(فرهنگ پزشکی - فارسی و عربی)

مؤلف: محمد بن یوسف طبیب هروی (سده ۵۱۰ هـ)

در این فرهنگ واژه‌های متداول عربی و سریانی و یونانی و لاتین که در زبان طبی عربی متداول بوده به ترتیب حروف اول و دوم کلمات تدوین و بیشتر به فارسی و گاهی به عربی گزارش شده است. احوال برخی از اطباء و فلاسفه معروف هم با استفاده از تألیف شهرزوری در کتاب آمده است.^۱

هروی دو فرهنگ پزشکی کوچک و بزرگ دارد. نخستین آنها همین جواهر اللغة است که در شوال ۹۲۴ ق تألیف و به جلال‌الدین ملک دینار غوری اهدا شده است. پس از آن در اثر پیش آمدهای خونین خراسان (حملات صفویه و ازبکان) آن را در بوته فراموشی نهاد

(۹۰۳۵)

(ادبیات - فارسی)

حملة حیدری

مؤلف: محمدرفع بن محمود باذل مشهدی (۱۲۳۰ق)
کامل.

منزوی، ج ۴، ص ۲۷۷۵ - ۲۷۷۶؛ فهرستواره، ج ۳،
ص ۱۶۲۷ - ۱۶۲۸ و ج ۱۰، ص ۸۲۶ - ۸۲۸؛ دنا، ج ۴،
ص ۷۹۳ - ۷۹۷؛ دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۱۱،
ص ۷۷ - ۷۹؛ دانشنامه جهان اسلام، ج ۱، ص ۱۹۱ -
۱۹۳.

آغاز:

به نام خداوند بسیار بخش

خرد بخش و دین بخش و دینار بخش

همه کار دنیا و دین کردگار

ازین هر سه نعمت نمود آشکار

انجام:

ترا دادم از گنده کار اطلاع

بکن با خود بسنجی تو روزی نزاع

بکن غور و انصاف در این سخن

وز آن پس تو دانی بکن یا مکن

انجامه: «تَمَّتْ الْكِتَابُ بِعَوْنِ الْمَلِكِ الْوَهَّابِ عَلِيٍّ
الْأَقْلَسَادَاتِ ابْنِ مَرْحُومِ حَاجِي سَيِّدِ مَهْدِي عَطَّارِ
مُحَمَّدِ عَلِيِّ تَحْرِيْرًا فِي ١٦ شَهْرِ جَمَادِي الثَّانِي سَنَةِ
١٢٢٨».

خط: نستعلیق، کاتب: محمدعلی بن حاجی سید

مهدی عطار، تاریخ کتابت: ۱۶ جمادی الثانی ۱۲۲۸ق.

عناوین شنگرف، کناره صفحات و بین اشعار مجداول

به شنگرف و لاجورد، کمندکشی شده با شنگرف،

برگ آغازین نسخه سرلوح مزدوج مذهب و مرصع،

حاشیه دو صفحه اول تشعیر سازی شده با گل و

بوته‌های زرین و مرصع، صفحه عنوان یادداشت

خریداری کتاب در جمادی الاول ۱۲۳۷ق به قیمت

سه تومان با مهر بیضوی: «عبده اسمعیل بن عبدالله

۱۲۲۹» و یادداشتی بدین ترتیب که «یک مجلد کتاب

حماسه گرو می‌باشد به مبلغ چهارده روپیه دو مثقال

شش نخد فی شهر ربیع الاول ۱۲۲۹». در حاشیه آن

دانشگاه تهران، ج ۱۰، ص ۳۴۳۲؛ مخطوطات الطب
الاسلامی فی مکتبات ترکیا، ص ۳۳۸؛ مشترک پاکستان،
ج ۱۴، ص ۱۶۷؛ کتابشناسی نسخ خطی پزشکی ایران،
ص ۹۵.

آغاز: «حمداً لعالم اعطی ذوی الافهام تحقیق دقایق
اللغات العربیة وشکر الوهاب ابدی علی اولی الالباب...
باب الهزلة الابط باطن المنكب وبکسر الباء بذكر ويؤنث
والجمع اباط ويقال له بالفارسية بغل».

انجام: «وهو آخر الامراض الحادة فان التجربة قد
شهدت ان بعد الاربعين قل ما يأتي بحران دفعة».

انجامه: «تمت الكتاب في هشتم شهر محرم الحرام سنة
خمسون ومائتين بعد الالف من الهجرة النبوية صلى الله
عليه وآله وسلم حرره اقل العباد كمتربن باقر ولد
آزين العابدين گليپايگانی زاده الله قدره وشرفاً بمئنه
وجوده وكرمه سنة ١٢٥٠».

خط: نسخ، کاتب: باقر بن زین العابدین گلیپایگانی،

تاریخ کتابت: ۸ محرم ۱۲۵۰ق.

عناوین و نشانیها شنگرف، کلمات مدخل با شنگرف

نوشته شده و با خطی از شنگرف بر فرازشان کشیده

شده، در حاشیه کمی تصحیح شده، با مهر کتابخانه

جعفر سلطان القرایی. کاتب به جای آن که رکابه را به

صورت مورب در پایین صفحه بنویسد آخرین کلمه

سطر پایانی برگها را در اولین سطر برگ بعد تکرار

کرده است. جزوها ۸ برگی. در سمت راست بالای ورق

وسط هر جزو نشان صحاف به صورت (ع) دیده

می‌شود.

کاغذ: فرنگی شکری نازک آهار مهره. ته‌نقش دار.

با نشان شبیری که تاجی بر سر دارد و درون

تاج مانند مزینتی محصور شده است و عبارت

BATTAGIO و در برگهای رو به روی آن عبارت

DE ETRRARI 18

یک، ۱۶۶، یک برگ، ۲۹/۵×۲۰/۱، سطر، ۲۳، ۱۶/۵×۹.

جلد: میسن قهوه‌ای مجداول گروھی. قطر: ۲/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۴۰]

۲. نسخه‌ای از این کتاب می‌شناسیم که در سال ۸۹۸ ق کتابت شده است و قوجوی با توجه به تاریخ وفاتش در این تاریخ نمی‌توانسته آن را تألیف کند. رک: ملی تهران، ج ۷، ص ۵۱ (با نام حاشیه بر شرح مطالع الانوار).

در فهرست مختصر مجلس، ص ۲۷۶ همین نسخه معرفی شده و مؤلف آن داود بن محمود رومی قیسری (۷۵۱ق) دانسته شده که سهو محرز است.

آستان قدس، ج ۱، ص ۲۷۱-۲۷۳ و ج ۲۴، ص ۱۴۵؛ سپهسالار، ج ۴، ص ۱۹۳؛ ملک، ج ۹، ص ۶۸-۶۹ (با نام حاشیه خطبه شرح مطالع)؛ آستانه قم، ص ۱۰۹؛ ملی تهران، ج ۷، ص ۴۰ (با نام حاشیه فیاض و انتساب آن به فیاض / میر ملا عبدالصمد)؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۷، ص ۵۳۴؛ مرعشی، ج ۳۲، ص ۲۷-۲۸

آغاز: «قال الاستاد قدس سره الفیاض الوهاب بیاناً للمعنی المراد من الفیاض هنا ثم اشار الی معناه اللغوی بقوله من فاض الماء فیضاً».

انجام: «مع تفاوت بین الواسطین فی الدخول والخروج والوجه الآخر لایح غیر ضعف و تکلف قال فالاولی الخ فی تعریف ههنا کتب المحشی. تم».

۲. [المنطق] «۱۰۸ پ - ۱۹۴ پ» (منطق-عربی)

مؤلف: ناشناخته

گزارش کتابی در علم منطق است.

آغاز: «الشرح الحمد هو الوصف آه الظاهر ان المراد هو المعنی المصدری الذی وقع صفة للواصف الحامد اعنی الاتیان بما يدل علی کون المحمود متصفاً بالجمیل».

انجام: «واعلم ان الدلیل المذكور بقوله لان الافکار انما یفید المطلوب لو کان المطلوب من قوله فلیوقف حصوله علی استحضار ما لا نهاییة له».

۳. حاشیه شرح مطالع الانوار «۱۹۵ ر - ۲۱۷ پ»

(منطق-عربی)

مؤلف: مسعود بن حسین شیروانی رومی (۹۰۵ق)

حاشیه مبحث مجهول مطلق شرح مطالع الانوار با

۱. انجام بیشتر نسخه‌ها با هم تفاوت دارد.

افزوده‌اند: «علاوه ده رویه در جمادی الاول ۱۲۳۷ و پس از آن هم ۲۴ رویه». پایان نسخه هم مهر بیضوی و تملک اسمعیل بن عبدالله آمده است. نقش مهر او در وسط این برگها نیز کوفته شده است: ۲۳، ۳۰، ۵۰، ۶۸، ۷۶ پ، ۱۰۲، ۱۱۸ ر (دو بار)، ۱۴۳، ۱۴۷، ۱۷۴ پ، ۱۸۸ پ، ۲۰۰ ر، ۲۰۱ پ، ۲۱۳ ر، ۲۴۸ ر، ۲۷۲ ر. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۱۰ برگی. رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره. نه‌نقش‌دار (علامت ماه سه بار در سه اندازه مختلف تکرار شده است).

یک، ۲۷۵، یک برگ، ۲۵/۳۲×۲۰/۵، ۲۵ سطر، ۲۵/۹×۱۳/۸.

جلد: روغنی مشکی با تریج و سرتریج و جدول منقش، عطف و سجاف میشن مشکی. کمی موربانه خورده و فرسوده. قطر: ۴/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۳۹]

(۹۰۳۶)

مجموعه:

۱. حاشیه حاشیه لوامع الاسرار فی شرح مطالع الانوار

«۱ پ - ۱۰۶ ر» (منطق-عربی)

مؤلف: داود شیروانی (سده ۹ه)

حاشیه بر حاشیه میر سید شریف گرگانی (۸۱۶ق) بر کتاب لوامع الاسرار فی شرح مطالع الانوار قطب‌الدین محمد بن محمد رازی (۷۶۶ق) است.

در بعضی از منابع (مرعشی، ج ۱۶، ص ۳۲۳-۳۲۴ و ج ۲۹، ص ۴۴۶؛ بروجرودی قم، ج ۲، ص ۳۲۵-۳۲۶؛ جدید گلبایگانی، ج ۳، ص ۱۴۵۱-۱۴۵۲، ش ۴۳۸۳-۴۳۸۵ و صدر بازار اصفهان، ج ۲، ص ۴۰۹-۴۱۰) این کتاب به قره‌داود بن کمال قوجوی (۹۴۸ق) نسبت داده شده اما این انتساب به دو دلیل صحیح نیست:

۱. حاشیه قوجوی بر شرح محمود بن عبدالرحمن اصفهانی (۷۴۹ق) است نه میر سید شریف. رک: کشف الظنون، ج ۲، ص ۱۷۱۷.

صفحات اشعار سعدی نوشته شده. این شعرنویسیها ترتیب و نظم ندارد و دلبخواه نویسنده‌شان بر بالای صفحات نشسته است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار. کاغذ: نخودی آهار مهره، بعضی از برگها دوپوسته شده. یک، ۲۱۷، دو برگ، ۱۲×۱۸/۷، ۲۳ - ۲۱ سطر، ۱۲/۵×۷/۵. جلد: گالینگور سرمه‌ای مجدول. قطر: ۳/۳. خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت ۷۹۱۳۷]

(۹۰۳۷)

روضه‌الاذکار

(دعا - فارسی)

مؤلف: محمد بن محمد رضا مجذوب تبریزی (سده ۱۱هـ) در اعمال روزها و ماهها و زیارات «خصوصاً در تعقیبات صلوة و ایام صوم و زیارات و در اعمال حج و مشاهد مقدسه و جهت ساعات ایام و ایام هفته و در اوقات متبرکه شهر و سنوات و جهت قضای حاجات و حصول مهمات و در رسوم عادات و امور معاملات و در رفع بلا یا و دفع اعدا و غیر آنها». دارای مقدمه و ۱۲ باب و خاتمه: مقدمه: در بیان ترغیب به دعا و آداب متعلق به دعا و داعی و طریق آن و در آن هفت مقام است. باب اول: در اعمال شبانه روز و آن مشتمل است بر پنج فصل. باب دوم: در بیان آن چه تعلق به ایام هفته دارد و در آن چهار فصل است. باب سیم: در بیان اعمال شهر و سنه و آن مشتمل است بر یک مقدمه و دوازده فصل و خاتمه. باب چهارم: در بیان زیارات ائمه معصومین^(ع) و آن مشتمل است بر مقدمه و دوازده فصل و یک خاتمه. باب پنجم: در بیان سایر اعمالی که مخصوص به وقتی دون وقتی نیست و آن مشتمل است بر پنج فصل. باب ششم: در بیان آمن از مکاید سحره و ابالسّه و در آن دو فصل است.

عناوین «قال الشارح» و «قوله». مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی قم، ج ۱، ص ۴۲۸. آغاز: «هذه حواش علی مباحث المجهول المطلق قیدتها بالتماس بعض الاخوان علی سبیل الاستعجال فی زمان اختلال البال اردت فیها سینها و شینها و اوضحت غنها و ثمینها تعمیماً للافادة... هذه شبهة لا خفا فی ان هذه العبارة ذکرا عبارة المصنف فان قبل آه یدل علی کون السؤال». انجام: «لزم امتناع الحكم علی ما هو مجهول مطلق وان ارید به ذلك المعنی و لیس المصنف كما هو المتبادر من العبارة ان ذلك معنی لغوی او اصطلاحی له و الله تعالی اعلم بالصواب... و آله البررة الکرام».

انجامه: «وقد تم فی شهر صفر سنة ثلث و عشرين بعد الالف من الهجرة سوده العبد الفقیر تاج‌الدین علی بن محسن الحسینی تجاوز الله عن سیاتهما تذکرة منی لصاحبه وفقه الله لما یحب و یرضا و جعل آخرته خیراً من دنياه».

خط: نستعلیق، کاتب: تاج‌الدین علی بن محسن حسینی کاشانی (رساله سوم)، تاریخ کتابت: صفر ۱۰۲۳ق.

۱۰۰ برگ اول عناوین شنگرف و پس از آن نانوشته، با حاشیه‌نویسی به امضای «منه» و «منه رحمه الله»، بعضی از صفحات به خطی جدیدتر است. در حاشیه تصحیح شده، با علامت سه نقطه شک که بیشتر در رساله دوم از آن استفاده شده است. در صفحه عنوان نسخه نام کتاب و مؤلفان این طور نوشته شده: «حاشیه داود قیصر و جمال‌الدین محمود بر شرح مطالع میر سید شریف فی علم الکلام». همان جا اندازه حاشیه مولانا داود را ۱۰ جزو نوشته‌اند، یادداشت خریداری کتاب از میرزا حبیب به قیمت ۱۰۰ (بدون ذکر واحد آن)، تملک محمد بن محمدطاهر فاضل و تملک کاتب نسخه تاج‌الدین علی بن محسن حسینی کاشانی، ۴ سطر از ۷۵ ر و همه ۷۵ پ به اشتباه کتابت شده بود که کاتب روی آنها خط کشیده و نوشته «باطل». بالایی بعضی از

باب هفتم: در بیان حفظ از محذورات و در آن چهار فصل است.

باب هشتم: در بیان آیات سبب کفایت و حفظ و شفا و در آن دو فصل است.

باب نهم: در بیان موجب حفظ قرآن و علوم دین و در آن دو فصل است.

باب دهم: در بیان اسم اعظم و اسمای حسنی و در آن چهار فصل است.

باب یازدهم: در بیان فضایل قرآن و در آن سه فصل است.

باب دوازدهم: در بیان دعای جوشن کبیر و در بیان مناجات حضرت امیرالمؤمنین^(ع).

خاتمه: در بیان فواید متفرقه (دارای ۱۰ فائده).

پایان یافته در ۱۰ شوال ۱۰۸۱ ق.

کامل.

ذریعه، ج ۱۱، ص ۲۸۷؛ دنا، ج ۵، ص ۹۹۱-۹۹۲.

آغاز: «لک الحمد والشکر یا سامع الدعاء لک المنّ والفضل یا معطی الوری... حمد بی حد و ثنای بی عدد بارگاه جلال قدس کریمی را سزاست».

انجام: «آن را بر برادران مؤمن یا به درویشان دهد و این کلمات بگوید پس به درستی که داده شود او را آن چه طلب کرده باشد ان شاء الله. قد تشرفت با تمام تألیفه عشر عاشر احدى وثمانین بعد الالف من الهجرة النبویة علیه وعلی آله الف الف التناء والتحیة».

انجامه: «قد فرغت من کتابت روضة الاذکار ابن حاجی محمدکاظم محمدرسول تبریزی فی سنّة عشرون محرم الحرام سنّة ۱۱۳ [۱۱۰۳ یا ۱۱۱۳] غفر الله له ولوالدیه ولاستاده بمحمد واولاده.

بدان امید نوشتم کلام حضرت دوست

که روز حشر به دستم جز این سخن ندهند

م م» (زیر آن نام کسی سیاه شده است).

خط: نسخ، عبارات عربی معرب، کاتب: محمدرسول

بن حاجی محمدکاظم تبریزی، تاریخ کتابت: ۲۶

محرم ۱۱۳ [۱۱۰۳ یا ۱۱۱۳ ق].

عناوین شنگرف، بر فراز آیات و دعاهای کوتاه و نام

معصومین و کلمات آغاز دستورالعملها خط شنگرف.

عناوین در حاشیه هم به شنگرف نوشته شده‌اند.

جدول برگهای ۱۹۷ پ - ۱۹۸ ر و ۲۶۹ ر - ۲۶۹ پ با

خطوط زرین ولی در ۱۸۵ پ - ۱۸۶ ر جایش سفید

مانده. جدول برگ ۵۵ ر - ۵۵ پ شنگرف رنگ، در

حاشیه تصحیح شده و نسخه بدل دارد، با چند

حاشیه از مؤلف به امضای «منه». در حاشیه برگهای

۱۸-۳۵ دعاهای پراکنده‌ای نوشته شده است بدین

ترتیب: رساله برای رزق و ادای دین از تصنیفات

مرحمت پناه آخوند ملا محمدباقر مجلسی غفر له^۱

بدین ترتیب:

آغاز: «رساله رزق و ادای دین از تصنیفات مرحمت

پناه آخوند مولانا محمدباقر مجلسی غفر له. بسمله.

الحمد لله خیر الرازقین والصلوة علی اشرف

المرزوقین محمد و عترته شفعاء المخلوقین اقول ممّا

جرب وروی لقضاء الدین وسعة الرزق المداومة علی

ما شاء الله».

انجام: «از کتاب اقبال برای این مطالب و حصول سایر

مقاصد دنیا و آخرت و کشف شداید دارین مجربست

وکتبته بیمینی الجانیه الفانیه فی اواخر شهر

جمادی الاخر سنه ۱۱ [بقیه آن در برش صفحه از بین

رفته] وانا الفقیر الی عفورته الغنی محمدباقر بن

محمد تقی... و عترته الاطیبین» نوشته شده حسب

الفرموده حاجی محمدنصیر تبریزی (۱۸ پ - ۱۹ ر).

از جمله تصنیفات مولانا محمدباقر، زیارت جامعه،

شرح دعای استغفار، دعایی از مولانا محمدهادی بن

ملا محمد صالح مازندرانی و منقولاتی از ابن طاووس

و مقیاس المصابیح و مصباح کفعمی. در صفحه خاتمه

تملک و مهر چهارگوشی بوده که سیاه شده است. در

حاشیه برگ ۲۹۹ پ نوشته شده: «یوم پنجشنبه سیم

ربیع الثانی ۱۳۴۳ از روس داخل تبریز شد» (بدون

امضا). برگ پایانی نسخه «بیان شهورنامه سال به

سال» که از سال ۱۰۱۰ تا ۱۱۵۲ را شامل می‌شود. با مهر

۱. از این رساله منسوب به مجلسی نسخه دیگری نیافتیم.

مهر مستطیل کوچک «هو العلی الاکبر» و یک مهر بیضوی سترده شده. کاتب پشت این صفحه روایت دیگری از رباعی انجامه را نوشته است:
 چو رخ نمود ز مغرب هلال ذی‌قعدة
 گذشته بود ز هجرت هزار و یکصد و پنج
 به روز پنجم شهر و دوشنبه هفته
 پر از لالی حکمت شد این مبارک گنج
 جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار.
 کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره. حاشیه صفحات کمی رطوبت دیده. ته‌نقش دار.
 یک، ۵۲۰، یک برگ، ۱۸/۳۰/۴×۱۸/۱ سطر، ۱۹/۵×۱۱.

جلد: تیماج مشکی ضربی با ترنج و سرترنج و جدول گرهی. قطر: ۷/۸.
 خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
 [شماره ثبت ۷۹۱۴۵]

(۹۰۳۹)

[موسوعة الطبی والاعتقادی] (چند دانشی-عربی)
 مؤلف: شاید محمد بن محمد غزالی (۴۵۰-۵۰۵ق)
 مقدمه مؤلف از نسخه ما افتاده است به همین جهت از نام کتاب و نویسنده چیزی نمی‌دانیم. تنها اشاره‌ای که در نسخه به مؤلف شده نوشته کاتب در انجامه است که مؤلف را غزالی دانسته است. اما من با تمام جستجویی که در آثار غزالی کردم کتابی که شبیه به این نسخه باشد و همچنین نسخه دومی از آن نیافتیم. به نظر می‌رسد این نسخه منحصر به فرد باشد.
 تنظیم شده در سه مقاله و هر مقاله در چند باب و هر باب در چند فصل:
 المقالة الاولى: فی الطب و فیه خمسة ابواب:
 الباب الاول: فی تشریح الابدان و کیفیة خلق الانسان.
 الفصل الاول: فی تشریح البدن.
 الفصل الثاني: فی کیفیة هیات الاعضاء.
 الباب الثاني: فی تشریح العظام و الاعصاب و العروق و فیه اربعة فصول.

کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۸ برگی. در گوشه سمت راست اولین برگ هر جزو نشان صحاف با عبارت «ام ع» نوشته شده است. رکابه‌دار.
 کاغذ: فرنگی شکری و نخودی آهار مهره.
 ۳۰۰ برگ، ۲۹/۵×۱۹/۴، ۲۲ سطر، ۲۰/۵×۱۰/۵.
 جلد: ساغری مشکی ضربی با ترنج و سرترنج و دو ردیف جدول گرهی، دورو، درون قهوه‌ای مجدول، عطف و سجاف میشن عنابی. قطر: ۴/۷.
 خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
 [شماره ثبت ۷۹۱۳۸]

(۹۰۳۸)

ترجمة الخواص (تفسیر زواره‌ای) (تفسیر-فارسی)
 مؤلف: علی بن حسن زواره‌ای (سده ۵۱۰ هـ)
 از سوره کهف تا پایان.
 رک: ش ۹۰۳۲.

آغاز: «الحمد لله الذي انزل على عبده الكتاب ولم يجعل له عوجاً قيماً. ثنا و ستایش مر خدای را آن که فرو فرستاد بر بنده خویش یعنی محمد».
 انجام: «و چون قل اعوذ برب الناس تلاوت کنی بگو در نفس خود قل اعوذ برب الناس والله الحمد والشکر علی تأییده و تسویده اولاً... الطاهرین».
 انجامه:

«چو رخ نمود ز مغرب هلال ذی قعدة
 ز هجرت نبوی شد هزار و یکصد و پنج
 دوشنبه خامس شهر از عنایت یزدان
 تمام گشت راز لؤلؤ این مبارک گنج
 به ید اضعف و اقل العباد محمدباقر بن پیر مزید
 خرقانی غفر الله ذنوبه فی بلدة الشماخی تم بالخیر».
 خط: نستعلیق، عبارات عربی معرب، کاتب:
 محمدباقر بن پیر مزید خرقانی در بلده شماخی،
 تاریخ کتابت: دوشنبه ۱۵ ذیقعدة ۱۱۰۵ق.
 با کمی تصحیح در حاشیه، آغاز نسخه یادداشتی در معرفی کتاب از جعفر بن ابوالقاسم بن عبدالرحیم سلطان‌القرایی تبریزی و مهر کتابخانه او. در صفحه خاتمه مهر بیضوی به نقش «یا محمد ادرکنی ۱۱۳۴» و

- الفصل الاول: فى النبوة والرسالة وفيه فصول.
- الفصل الثانى: فى بيان النبوة والرسالة وماهيتها.
- الفصل الثالث: فى حقيقة النبوة.
- الفصل الرابع: فى مراتب الانبياء والرسول.
- الفصل الخامس: فى تفضيل نبينا محمد صلى الله عليه وسلم.
- الباب الثانى: فى الوحي، وهى فصلان.
- الفصل الاول: فى ظاهر الوحي وبيانه.
- الفصل الثانى: فى حقيقة الوحي ومراتبه.
- الباب الثالث: فى المعجزة والكرامة وفيه ثلاث فصول.
- الفصل الاول: فى المعجزة وحقيقتها.
- الفصل الثانى: فى مراتب المعجزات والحكمة فى ظهور كل معجزة فى وقت من الاوقات.
- الفصل الثالث: فى الكرامة.
- الباب الرابع: فى الرؤيا وفيه فصلان.
- الفصل الاول: فى ماهية الرويا وحقيقته.
- الفصل الثانى: فى مراتب الرويا.
- الباب الخامس: فى الشريعة وفيه فصلان.
- الفصل الاول: فى بيان الشريعة وماهيتها.
- الفصل الثانى: فى تفصيل الشرايع التى فروع الشريعة.
- الباب السادس: فى دعوة الانبياء وكيفيتها وفيها بيان الفرقة الناجية وفيه ثلاثة فصول.
- الفصل الاول: فى ماهية دعوة الرسل وكيفيتها.
- الفصل الثانى: فى كيفية دعوة رسولنا محمد عليه السلام.
- الفصل الثالث: فى بيان الفرقة الناجية.
- الباب السابع: فى بيان الخلافة وفيه ثلاثة فصول.
- الفصل الاول: فى اثبات الخلافة.
- الفصل الثانى: فى شرايط الخلافة.
- الفصل الثالث: فى اخص الخلافة.
- آغاز موجود: «فى فضيلة محمد نبينا عليه السلام، الباب الثانى فى الوحي وفيه فصلان الفصل الاول فى ظاهر الوحي وبيانه. الفصل الثانى فى حقيقة الوحي ومراتبه».
- انجام: «هذا الكتاب فاذا ذكر العبد الضعيف بخير ذكر واحسن دعاء لعل الله يرحمه ببركة دعايك والله المستعان واليه المشتكى فى نوائب هذا... وصل يا رب على عبدك وتبيك محمد النبى الامى وعلى آله وسلم تسليماً كثيراً».
- الفصل الاول فى عدد العضلات وكيفية وضعها.
- الفصل الثانى: فى تشريح العظام.
- الفصل الثالث: فى تشريح الاعصاب.
- الفصل الرابع: فى العروق والشرايين.
- الباب الثالث: فى النبض وكمياته وكيفياته وفيه ثلث فصول.
- الفصل الاول: فى بياض النبض.
- الفصل الثانى: فى كمياته وكيفياته.
- الفصل الثالث: فى حقيقة النبض واثارته.
- الباب الرابع: فى الادوا والادوية وفيه فصلان.
- الفصل الاول: فى الامراض الجسمانية وادويتها وله طرفان.
- الفصل الثانى: فى الامراض الروحانية وادويتها.
- الباب الخامس: فى حفظ الصحة وفيه فصلان.
- الفصل الاول: فى ظاهر حفظ الصحة الجسدانية.
- الفصل الثانى: فى حفظ الصحة الروحانية.
- المقالة الثانية: فى الالهية وفيها ست ابواب.
- الباب الاول: فى ذات الله تعالى وفيه فصلان.
- الفصل الاول: فى توحيد ذاته.
- الفصل الثانى: فى وحدة ذاته تعالى.
- الباب الثانى: فى تشريح صفاته وفيه فصلان.
- الفصل الاول: فى تشريح الاسامى والصفات.
- الفصل الثانى: فى زيادة التحقيق فى بيان الصفات.
- الباب الثالث: فى امر الله تعالى وفيه فصلان.
- الفصل الاول: فى ظاهر الامر.
- الفصل الثانى: فى تحقيق الامر.
- الباب الرابع: فى فعله وخلقه، وفيه فصلان.
- الفصل الاول: فى افعاله ومخلوقاته.
- الفصل الثانى: فى حقايق افعاله.
- الباب الخامس: فى ترتيب الموجودات عن الله تعالى وفيه ثلاثة فصول.
- الفصل الاول: فى كيفية خلق العالم وابتدائه.
- الفصل الثانى: فى بيان الاخبار الواردة فى لفظ الاول.
- الفصل الثالث: فى كيفية خلق آدم (ع).
- المقالة الثالثة: فى النبوات وفيها سبعة ابواب.

انجامه: «... الفراغ من هذه النسخة الشريفة التي صنفها الامام... المدقق حجة الاسلام محمد الغزالي رحمه الله... والعشرين من شعبان سنة سبعين وسبعمئة. اللهم اغفر لصاحبه ولكاتبه ولمن قال آمين».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: بیست و چندم شعبان ۷۷۰ ق.

احتمالاً نسخه‌پردازی شده در آسیای میانه. عناوین و نشانیها شنگرف، صفحات مجدول به شنگرف، درون کشیدگیهای حروف «ن» و «ی» و «ب» و «ل» و «س» با شنگرف دورگیری و تزئین شده است. دارای بلاغ مقابله و کمی حاشیه‌نویسی و نسخه بدل به خطی جدیدتر. آیات قرآن به خط محقق درشت و سیاهتر نوشته شده‌اند. بین آیات قرآن دو علامت (X) به شنگرف. به همراه نشانه سه نقطه مثلثی در حاشیه بعضی از سطور (۳۰ پ، ۳۳ ر و...). با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۸ برگی. رکاب‌دار.

کاغذ: حنایی آهار مهره.

یک، ۱۶۶، یک برگ، ۲۵، ۲۳/۷×۱۱/۴ سطر، ۱۷×۶/۷. جلد: میشن قهوه‌ای مجدول. قطر: ۳.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت ۷۹۱۴۲]

(← تصویر)

(۹۰۴۰)

مجمّل الحکمة

(چند دانشی - فارسی)

مؤلف: ناشناخته

ترجمه رسائل اخوان الصفاست. از آن جا که ترجمه‌ها با هم متفاوتند مقدمه این نسخه را در این جا نقل می‌کنم: «اما بعد ازین بدانند که کتابهای حکمت بسیار است و بیشتر به لغت تازی است و اندکی به لغت فارسی است و در آن کتابها هیچ حظی نیست مانند سرود اختران و کتاب نام بارخدای و مرزبان‌نامه و آن چه بدین ماند و ما هیچ کتاب نیافتیم از آن چه در حکمت به کار آید که از ریاضی و منطقی و طبیعی و الهی جمله در وی باشد مگر

دانش نامه و آن به لفظی سخت مشکل است و بیشتر اشارت است و بعضی رمز است و کتاب مجمل الحکمة مجموع است ولیکن همچنین مرموز است و در آن حشو بسیار است و ما یک دو جای دیدیم که این کتاب را به فارسی نقل کرده بودند و همچنان مرموز گذاشته و حشو به جای ماند[ه] پس رأی مجلس سامی اجل سید بهاء‌الدین سیف الملوک شجاع الملک شمس الخواص تیمور گورکان ادامه الله علوه چنین اتفاق افتاد که این ضعیف را فرمودند که این کتاب را به فارسی دری نقل کنید و هر چه حشو است از و دور کنید و هر چه مرموز است آشکارا کنید و از حد رمز تصریح نمایید ما فرمان را پیش گرفتیم تا فرمان برداری توفیق بار آورد».

کامل.

منزوی، ج ۱، ص ۶۸۳-۶۸۵؛ مشترک پاکستان، ج ۱، ص ۸۳۰؛ دنا، ج ۹، ص ۱۱۷-۱۲۳.

آغاز: «سپاس و ستایش آن خدای را که واجب الوجود است و هر چه جز اوست ممکن الوجود است و هر چه ممکن الوجود است کرده اوست... رساله اول در ارثماطیقی. از جمله پنجاه و یک رساله که معروف است به اخوان الصفا و خلان الوفاء در تهنید نفس. بسمله. بدان که علوم حکمی چهار نوع است اول ریاضیات دوم منطقیات سیم طبیعیات».

انجام: «ترک لذتها به تقلید می‌کند و در حکمت به علم سری شدی کتاب مجمل الحکمة که اختیار و خلاصه رسائل اخوان الصفا و همگی سپاس و ستایش خدای راست جل جلاله و درود بی نهایت محمد مصطفی را صلی الله علیه وآله وسلم که سرور انبیاست و پیشوای اولیا و زیده و خلاصه حکما و اصفیاء».

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱ هـ.

عناوین و جدولها و شکلها شنگرف، در حاشیه کمی تصحیح شده، نام کتاب در ۳ لبه کاغذی و عطف نسخه «اخوان الصفا» ثبت شده. برگ آغازین نسخه ماههای ترکی و معنای فارسی آنها به خط ملا جمال مقصود و یادداشت امانت آقا میرزا عبدالوهاب و قیمت نسخه به سیاق، با مهر کتابخانه جعفر

واعظ ابروانی در ۱۲۷۱ق و مهر تملک چهارگوش به نقش: «عبدہ الراجی نجف‌علی»، تملکی در ۱۱ شوال ۱۲۵۸ق در دارالخلافه طهران با مهر مدوری که بیشتر آن سیاه شده و فقط کلمه «الطباطبایی» از آن خوانده می‌شود، گفته‌ای از غزالی به نقل از احیاء علوم الدین درباره تفسیر و جیز واحدی نیشابوری، بییتی از ابوعلی سینا خطاب به ابوسعید طائی و پاسخ طائی بدو، ۳ بیت در وصف کتاب تفسیر و جیز از یوسف بن محمود حافظی بخاری عم قدوة الاولیاء شمس‌الدین محمد بن محمد بن محمود مشهور به خواجه پارسا بدین ترتیب:

إذا شئت ان تلقی کتاباً ملخصاً

مصوناً عن التنطویل ملقی الزواید

فسبادر الی هذا الکتاب فانه

کتاب وجیز اللفظ جمّ الفواید

بحار المعانی تحته قد تلاطمت

فمن ینغمس فیها یفز بالفراید

وان وجیز الواحدی هو الذی

قصرته فرض علی کل واحد

نوشته شده به خط عبدالرزاق بن اعلی (ق) بن عبدالرزاق بن زین‌الدین علی طبیب کرمانی در ۸۸۷ق (وی مالک نسخه نیز بوده است)، چندین شعر مشهور عربی و فارسی بدون نام گوینده، نسخه دوبار قیمتگذاری شده: یک بار پاک شده و دیگری به سیاق.

در برگ اول کتاب تکرار تملک حسنعلی واعظ ابروانی در ۱۲۷۱ق و مهر تملک چهارگوش به نقش: «عبدہ الراجی نجف‌علی».

در صفحه خاتمه نسخه مهر تملک بیضوی به نقش: «احمد ابن نجف‌علی ۱۲۱۲» دیده می‌شود. بالای همان صفحه کسی نوشته است: «تتمه این تفسیر در جلد علیحده می‌باشد. باید ان شاء الله تعالی نوشت که از نصف آخر است تا آخر و جلدش زرد رنگ است والسلام».

در میان نسخه ۴ برگ کوچک رسید وصول سهیم

سلطان‌القرایی. در صفحه خاتمه نسخه مهر بیضوی «العبد المذنب سید علی‌الحسینی» و مهر چهارگوش: «الوائق بالله الغنی علی‌الواحدی الحسینی». پشت این صفحه تملک محمدطاهر بن شاهمیر اوحدی و تملک حسین ابن شاهمیر ... (پارگی) طاهر بن شاهمیر عابدا اوحدی. در برگ ۱۱۴ تملک علی ولد محمد. آثار سطراندازی در نسخه باقیمانده است. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

۲۱۱ برگ، ۱۲/۵×۱۸/۹، ۱۵ سطر، ۱۳/۵×۶.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و جدول. قطر: ۲/۷.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت ۷۹۱۳۴]

(۹۰۴۱)

الوجیز فی تفسیر القرآن العزیز (تفسیر-عربی)

مؤلف: علی بن احمد واحدی نیشابوری (۴۶۸ق)

از آغاز تا سوره ماعون، چند برگ از پایان افتادگی دارد. کشف الفهارس، ج ۴، ص ۲۷۴-۲۷۶؛ دنا، ج ۱۰، ص ۱۰۰۸-۱۰۰۹.

آغاز: «الحمد لله الکریم بالآیه العظیم بکبریائه القادر فلا یمانع والقاهر فلا ینازع العزیز فلا یضام».

انجام موجود: «ویمنعون الماعون الزکوة وما فیه منفعة من الفأس والقدر والماء والملح تلیت آیات».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۹هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، بر فراز آیات قرآن خط شنگرف رنگ. در پایان آیات دایره شنگرف توخالی یا علامت (ع). تقسیمات قرآنی به شنگرف در حاشیه و نام سوره‌ها در بالای صفحات نوشته شده است. در حاشیه تصحیح شده، در مواردی هم معنای فارسی کلمات در حاشیه آمده است.

صفحه عنوان نسخه این یادداشتها را دارد: تملک ابوطالب حسینی موسوی با مهر مدور او به نقش: «عبدہ ابوطالب الحسینی ۱۰۵۳»، تملک حسنعلی

اجلال اوج سپهر اقبال پرتو نور پروردگار سایه ظل آفریدگار خورشید جام ناهید بزم کیوان غلام مزین رزم شهاب تیر هلال کمان قمر رکاب مجزه قهرش سهم قضا را پر سهمش تیغ بلا را جوهر نیروی بازوی جلالت ساعد آستین سعادت مظهر آثار معدلت مظهر انوار مکرمت دارای صفات عالیله شاهزاده اعظم ملکزاده معظم حسنعلی میرزا نور الله تعالی مشکوة آماله بمصباح الاقبال این کمین بنده آستان فلک بنیان خانلر طهرانی به تحریر و تسوید دیوان عالیجه سلالة السادات مجتهد الشعرائی آقا سید حسین صفهانی (کذا) متلخص به مجمر پرداخت و قد وقع الفراغ عنه فی یوم الخمیس شهر شعبان المعظم من شهر سنة اربع و عشرين و مائتین بعد الالف من الهجرة المباركة الميمونة النبوية صلوات الله عليه وآله الطيبين الطاهرين. دیوان نهم است که استکتاب شد.

خط: نستعلیق، کاتب: خانلر طهرانی برای شاهزاده حسنعلی میرزا. این نهمین نسخه دیوان است که کاتب استنساخ کرده،^۱ تاریخ کتابت: پنجشنبه شعبان ۱۲۲۴ق.
عناوین شنگرف و به خط شکسته نستعلیق، کلمات محمد و حسین و فتحعلی شاه در قصاید به زر نوشته شده است. در صفحه عنوان نام کتاب را چنین نوشته‌اند: «دیوان آقا سید حسین متخلص به مجمر». در صفحه خاتمه این یادداشت آمده: «دیوان آقا سید حسین مجمر بتاریخ شهر ذیحجه الحرام ۱۲۲۹ داخل کتابخانه سرکار نواب والا شد». با مهر چهارگوش محو شده زیر آن. دارای مهر کتابخانه جعفر سلطان القرای. سطراندازی شده با قلم آهنی. جزوها ۸ برگ. رکابه دار.
کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهیره، باته‌نقش EGA و

حضرت امام^(ع) مربوط به محرم سال ۱۲۷۸ق که در پایان همه آنها مهر مستطیلی به نقش: «المتمسک بحبل الوالی عبده حسنعلی ۱۲۷۲»، کوفته شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرای، رکابه دار، جزوها ۸ برگ.
کاغذ: حنایی و نخودی آهار مهیره ضخیم.
یک، ۲۶۶، چهار (سفید) برگ، ۱۷/۵×۲۵/۸، ۲۳ سطر، ۱۹/۵×۱۲.
جلد: مقوا، عطف و سجاف تیماج مشکوی، یک لا. قطر: ۴/۸.
خریداری از جعفر سلطان القرای در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت ۷۹۱۳۳]

(۹۰۴۲)

دیوان مجمر

(ادبیات - فارسی)
مؤلف: حسین بن علی اردستانی اصفهانی، مجمر (۱۱۹۰-۱۲۲۵ق)

شامل دیوان قصاید (۱ پ)، المقطعات المسمی به آیین جم (۸۱ پ)، فی المقطعات (۸۷ پ)، المقطعات فی التاریخ (۱۱۲ پ)، غزلیات مسمی بتحفة الملوک (۱۱۹ پ)، دیوان غزلیات قدیم (۱۳۵ پ)، رباعیات (۱۶۳ پ) و فردیات (۱۶۸ ر)، بین بخشها برگهایی سفید مانده است.

منزوی، ج ۳، ص ۲۵۱۱-۲۵۱۲ و ۱۸۹۲؛ مشترک پاکستان، ج ۹، ص ۲۲۴۱-۲۲۴۲؛ دنا، ج ۵، ص ۳۵۷-۳۵۸. آغاز:

که کرد بسی مدد غنیر بسازگونه بنا
پراز اساس جهان سقف گنبد مینا
نه رنگ و خامه نقاش و خانه متفوش
نه چوب و تیشه نجار و طارمی برپا
انجام: و له

نیکوست جور گر چه نکویان بما کنند

لیک آن چنان که گاه وفا گه جفا کنند
انجامه: «حسب الفرمان قضا بنیان بندگان نواب مستطاب جناب همیون صدف بحر شرافت و جهانداری مبارک مخزن صدف سلطنت و کامکاری موج محیط

۱. نسخه دیگری از این دیوان به خط همین کاتب مورخ ۱۲۲۴ق در فهرست دائرة المعارف بزرگ، ج ۱، ص ۱۱۳ معرفی شده که آن نیز برای شاهزاده حسنعلی میرزا (والی فارس) نوشته شده است.

۸. نقش گلی هفت پر.
۱۶۹، یک برگ، ۱۶/۱×۲۷، ۱۱ سطر، ۱۷×۹/۵.
جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و جدول
گرهدار. قطر: ۲/۸.
خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت ۷۹۱۳۲]
۹. دو نامه از مرحوم قایم مقام فراهانی «۴۲ پ - ۴۵ پ»
۱۰. سواد رقعہ ایست که به یکی از دوستان نوشتم «۵۳ ر»
۱۱. طریقه ذکر شریف یا حی یا قیوم از عالی جناب آقا
محمد بیدآبادی «۵۷ پ» (فارسی)
۱۲. دو دعا از امیرالمؤمنین^(ع) «۵۷ پ»
۱۳. رمزگشایی کمال ظهوری و کمال شعوری و کمال دوری از
اسم حضرت فاطمه^(س) «۵۸ ر - ۵۸ پ» (فارسی)
۱۴. چند بیت شعر به عنوان یادگار به خط میرزا حسین
زنوزی «۵۸ پ و ۷۰ ر»
۱۵. کیفیت رفتن به اسلامبول «۶۱ پ - ۶۲ ر» (فارسی)
شرح کوتاهی از مسافرت زنوزی در سال ۱۲۷۴ ق به
اسلامبول است.
۱۶. از کتاب شمس المعارف «۶۳ پ - ۶۴ پ»
۱۷. پاسخ به سؤالی از اسلامبول درباره طالع عقرب
«۶۴ پ - ۶۵ ر»
۱۸. فی منتخب التوریه «۶۶ ر»
۱۹. دعایی از علی بن حسین^(ع) «۶۶ پ»
۲۰. از کشکول شیخ بهائی «۶۷ پ و ۶۹ پ»
۲۱. [نجوم منظوم] «۷۰ پ - ۷۱ ر»
چند شعر کوتاه درباره منازل کواکب سبعة، موضع
شمس، موضع القمر و سالهای ترکی است.
نقش گلی هفت پر.
۱۶۹، یک برگ، ۱۶/۱×۲۷، ۱۱ سطر، ۱۷×۹/۵.
جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و جدول
گرهدار. قطر: ۲/۸.
خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت ۷۹۱۳۲]
- (۹۰۴۳)
- جنگ فانی زنوزی:**
مؤلف: علی بن محمد حسن بن عبدالرسول زنوزی، فانی
(سده ۵۱۳ هـ)
تاریخ فوت او مشخص نیست اما از این جنگ برمی آید
که تا سال ۱۲۷۴ ق زنده بوده است. رک: سیمای خوی،
ص ۱۵۹-۱۶۰.
دفتر یادداشتهای پراکنده او است که این یادداشتهای در
آن دیده می شود:
۱. چند قاعده فلسفی «۱۴ ر - ۱۷ ر» (فارسی)
با عناوین «قاعده - قاعده» شامل ۱۱ قاعده.
آغاز: «قاعده. نسبت دو چیز را که بیکدیگر میدهند
اگر در بکرتبه نباشند مثل شمس و شعاعش و متکلم و
کلامش».
انجام: «قاعده در بیان علل اربع. علة چهار است:
مادی و صوری. فاعلی و غائی».
۲. دوره‌های آفرینش انسان «۱۷ پ - ۱۸ ر» (عربی)
۳. اطلاعات سه گانه حقیقت محمدیه «۱۸ پ»
۴. جدول ۵×۵ در توضیح انواع توحید و توصیف آنها
«۱۹ پ»
۵. ترتیب ایام و لیالی در سال ۱۲۶۹ ق در دو بیت «۲۰ ر»
۶. شرح خوابی که نویسنده پیامبر^(ص) و امیرالمؤمنین^(ع)
را دیده بود «۳۱ پ»
۷. تجزیه و ترکیب بسمله «۳۱ پ - ۳۲ ر»

۲۲. احادیث پراکنده «۷۲ پ- ۷۵ ر»
برگرفته از کتابهای اسرار الامامة، قرب الاسناد، روضة الكافي، روح الاحباب، کتاب الغيبة للشيخ، عيون اخبار الرضا، منهاج الامامة، الارشاد، منهاج الكرامة، الصافي.
۲۳. من کلام بوذرجمهر «۷۶ پ» (عربی)
۲۴. من شرح الزبارة «۷۶ پ»
۲۵. منقولاتی از تفسیر صافی و کتاب التوحید و تفسیر امام حسن عسکری «۷۷ ر»
۲۶. دعا برای درمان بواسیر که به خط استاد دام اجلاله دیدم «۷۷ ر»
۲۷. دستور العملهای پزشکی «۷۷ پ»
۲۸. در احکام سر تراشیدن در ایام ماه «۷۸ ر»
آغاز: «۱ ماه باعث کوتاهی عمر شود. ۲. بر آمدن حاجت. ۳. نقصان بدن. ۴. زیادتی مو».
۲۹. مستفاد از کلام امام^(ع) در خصوص خواب دیدن «۷۸ ر»
آغاز: «۱ ماه باطل. ۲ و ۳. بر عکس. ۴ و ۵. بتأخیر افتد». انجام: «۲۷ و ۲۸. درست باشد. ۲۹ و ۳۰. راست باشد».
۳۰. احکام خواب دیدن در روایت جناب سلمان «۷۸ ر»
به نقل از اختیارات مجلسی.
۳۱. روی المفید فی الاختصاص «۷۸ پ»
۳۲. صیغه‌های مختلف ماده نصر «۷۹ ر»
۳۳. طول و عرض شهر اسلامبول «۷۹ ر»
۳۴. صورت آنچه از کتب حاجی میرزا عبدالنبی و غیره در جمادی الاول ۱۲۶۱ موجود است «۷۹ پ»
۳۵. اشعار فانی (عربی و فارسی و ترکی)
در جای جای جنگ این شعرها را از خود نوشته است:
- در مدح جناب مولا، فانی گوید در مخمس قصیده مولوی علیه الرحمة «۲۰ پ- ۲۱ پ»
- ماده تاریخ مرحوم حجة الاسلام آخوند ملا محمد اعلی الله مقامه که فانی در زرنق نظم نمود «۲۸ ر»
- در مدح جناب مولا «۲۸ پ- ۲۹ پ»
- تضمین غزل حافظ در تعزیه «۳۰ پ- ۳۱ ر»
- ایضاً در احوال جناب قاسم که خطاب به جناب امام^(ع) می‌کند «۳۰ پ»
- قصیده در مدح که به جهت عید نوروز گفته شد، در ۷ جمادی الثانی ۱۲۶۹ ق «۳۳ پ- ۳۸ پ»
- به سرکار جلالتمدار رضا بیگ سفیر دولت علیه در پطرزبورغ نوشته فی ۱۹ ربیع الثانی ۱۲۷۴ ق «۴۶ پ- ۴۸ ر»
- به سرکار کمال افندی اعضای مجلس معارف و ناظر عموم مکاتب که سابق سفیر برلین بودند «۴۸ پ- ۴۹ ر»
- اشعار ترکی «۵۳ پ»
- در مدح حضرت رشید پاشا صدراعظم در اسلامبول در ماه صفر ۱۲۷۴ ق انشاد شد «۵۴ ر- ۵۵ ر»
- ما کتبه الی جناب جودت افندی من اعضاء مجلس تنظیمات و مجلس المعارف والوقعه نویس فی ۱۹ ربیع الثانی ۱۲۷۴ ق «۵۵ ر»
- به خدمت سرکار... افندی در وقتی که از روم... آمدند در ۲۰ شعبان ۷۴ تقدیم شد «۵۶ پ- ۵۷ ر»
- ۴ ماده تاریخ در سال ۱۲۷۴ ق «۷۱ پ»
- چندین معما «۷۲ ر»
- ماده تاریخ وفات در سال ۱۲۶۲ ق. نام آن شخص خط خورده و خوانده نمی‌شود. «۷۷ ر»
۳۶. اشعار پراکنده
از سروده‌های این شعرا نیز ابیاتی نقل شده است:
آقا خان محلاتی «۲۷ پ»
رباعیات ابوسعید ابوالخیر «۴۰ ر- ۴۰ پ»
امیرالمؤمنین^(ع) «۱۳ ر»

جلد: تیماج عنابی که بر اثر مرور زمان کدر شده است. ضربی با ترنج و سرترنج و جدول گرهی، یک لا. قطر: ۱.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۲۸]

(۹۰۴۴)

(ادبیات - فارسی)

مهر و وفا (مهر و ماه)

مؤلف: عارف (سده ۱۰هـ)

داستان دلدادگی وفا و مهر که در پایان مهر بر اثر بیماری جان می سپارد. این منظومه به تقلید از نظامی سروده شده و همانند او مقدمه مفصلی در مناجات پروردگار و حمد او و نعت پیامبر (ص) و صفت شب معراج و منقبت امیرالمؤمنین (ع) و مدیج حضرات ائمه اثنی عشری (ع) و صفت عشق و تعریف سخن دارد. پس از آن مدحیه شاه طهماسب صفوی (۹۳۰-۹۸۴ق) است که کتاب به او تقدیم شده:

زجان شاه جهان را پی روی کن

گدای شاه باش و خسروی کن

شهنشاهی که عالم را پناه است

شهنشاه جهان طهماسب شاه است

(۱۶ر)

سپس در سبب نظم کتاب می سراید: (۲۳ پ - ۲۴ ر)

سخن گویم به عشق یار گلچهر

زآیین وفا شیوه و مهر (و شیوه مهر)

کنم کاری ز طبع سحر پرداز

که تا باشد جهان گویند از آن باز...

بسیا عارف لب از هر گفتگو بند

سخن کوتاه کن این گفت و گو چند

صلای گفتگوی عاشقی ده

که از هر گفت و گو این گفت و گو به

(۲۵ پ)

با این همه از بی خریداری شعرش شکوه می کند

(۲۳ پ) و از قصد خود برای سفر به هند می گوید: (در

بخش «تعریف سخن که معیار عیار انسان است و فرق

بابا طاهر «۷۵ر»

حافظ «۷۶ر»

حسینعلی خان «۶۷ر»

سعدی «۶۹ر، ۷۶ر»

سلیمان ساوجی «۳۹پ»

شاهد «۶پ» در نسخه اسمی سیاه شده و این اسم جای آن نوشته شده است.

شمس تبریزی «۴۶ر»

طیب اصفهانی «۴۱ر»

طوفان، میرزا، نوشته شده در شوال المکرم ۱۳۶۶ق «۱ر-۱پ، ۷پ-۱۰ر و ۲۲پ-۲۳پ»

عالی پاشا «۴۹پ-۵۱ر»

عصمت «۴۱پ-۴۲ر»

فناى خوئی رحمه الله «۲۴ر-۲۶پ»

فندرسکی، میرزا ابوالقاسم «۱۰پ»

فیضی، آخوند «۱۲ر-۱۳ر»

قائنی «۵۲ر»

نظامی در کتاب خسرو و شیرین «۶۷ر»

نوایی «۵۲ر»

نورعلی شاه «۲ر-۵پ»

هما، میرزا «۶۹ر»

یغما «۵۵پ»

خط: نستعلیق و شکسته و تحریری. کاتب: جامع.

تاریخ کتابت: سده ۱۳هـ.

مطالب به گونه‌های مختلف چلیپا و معمولی و بدون

نظمی خاص نوشته شده است. چند جا برگهایی از

نسخه بریده شده (بعد از برگهای ۲۶، ۳۰، ۳۵ و ۴۷).

چند برگی هم در وسط نسخه سفید مانده. با مهر

کتابخانه جعفر سلطان القرایی. بعضی از بخشها خط

خوردگی و اصلاح دارد (مانند برگهای ۸ ر و ۲۱ ر و

۳۱ر).

کاغذ: فرنگی شکر آهار مهره.

دو، ۷۹، دو برگ، ۱۵/۹×۱۰/۶، سطور و اندازه‌ها

مختلف.

- فِرَق انسانی بدان»، برگ ۲۰ ر) مرا شد زان سخن گفتن فراموش که حیوان را نباشد بر سخن گوش از این معنی به هند است اشتیاقم که بس دلگیر از ملک عراقم کسان قایل و مقبول و زیرک همه رفتند سوی هند یک یک به هندستان کشد زان رو دل من که آدم را بود در هند مسکن فرستادم دل بسی پا و سر را کشد سوی پدر خاطر پسر را دل خود پیشتر کردم روانه که تا آیم پی دل بیلانه(؟) به طاووسان هندی می‌کشد دل منم طوطی مرا هندست منزل... به دیده خاک راه هند چینم که از آدم نشان در هند بینم (۲۲ پ- ۲۳ ر)
- از برگ ۱۳۴ پ تا پایان خاتمه کتاب است در مدح نواب جهانبانی گیتی ستانی ابوالفتح سلطان ابرهیم میرزا الصفوی الحسینی (۱۳۴ پ) و در نصیحت فرزند دلبنده اسمعیل ابقاه الله تعالی الملک الخلیل (۱۳۶ ر). ظاهراً مقارن با پایان یافتن منظومه پسرش می‌میرد و او به آخر کتاب مرثیه‌ای در سوک او می‌افزاید (۱۳۹ پ).
- پایان یافته در غره شوال ۹۷۶ق: چو باکلک قضا نقاش تقدیر رقم زد بهر این زبینه تحریر بعزّه بود غره ماه شوال زهجت نهصد و هفتاد و شش سال چو ماه عید فرخ طالعی بود که رخ در غره شوال بنمود (۱۴۰ پ)
- از این منظومه نسخه دیگری به دست نیامد.^۱ عناوین کتاب به ترتیب چنین است:
- طرازنامه نامی مطرز به نام لازم الاکرام واجب
- الوجودی است که مهر سپهر در هوای وفای او ذره ایست سرگردان و سپهر خورشید مهر در آیات کمالش با هزاران بنده حیران.
- مناجات در استدعای آن که ایزد تعالی سودازدگان سلسله....
- نعت شهسواری که میدان نه آسمان جولانگاه براق برق آسای اوست و اوج بلند او ادنی پا زیر پای عرش سمای اوست.
- صفت شب معراج که مشک چنین نمونه‌ای است از رنگ و بوی آن و عروج آن شاهباز بلند پرواز.
- در منقبت امیر المؤمنین و امام المتقین سرور غالب علی ابن ابی طالب علیه السلام الی قیام.
- در مدیح حضرات ائمه اثنی عشر سلام الله علیهم الی یوم المحشر.
- در مدح شاه دین پناه که فرق سران خاک آستان رفیع المکان اوست و رسوم سلطنت و جهانبانی.
- صفت عشق که مراد از هستی جهان اوست بلکه سرمستی کون و مکان ازوست.
- تعریف سخن که معیار عیار انسان است و فرق فرق انسانی بدان.
- سبب نظم این کتاب و الا خطاب که هر سطری فصل الخطابیست بلکه هر سطری کتابی.
- آغاز این داستان غم‌اندوز و ابتداء این حکایت جگر سوز.
- صفت شب تاریک آثار و خواب دیدن وفا مهر را و عاشق شدن به آن ماه خورشید رخسار.
- اضطراب نمودن شاهزاده از دیدن خواب و آشکارا شدن درد نهان آن بی‌تاب.
- ذکر واقف شدن مادر از حال زار پسر و رسانیدن این خبر به پدر.
۱. مهر و ماهی که از میر حسین عارف لاهوری در مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۸۴۹-۸۵۰ معرفی شده از روزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ق) است و با نسخه ما تفاوت دارد. همچنین مهر و ماه معرفی شده در ملک، ج ۴، ص ۸۰۱-۸۰۲ نیست.

- در مذمت زنان و محترز بودن از صحبت ایشان.
- صفت پیری که خزان بهار جوانیست و ایام ضعف و نابودی.
- مهیا ساختن شاه ایام اسباب سفر شاهزاده دلداده را و روان فرمودن به جانب شام.
- بزم آراستن شاهزاده وفا بر یاد مهر ماه سیما و متوجه به جانب شام شدن.
- در تعریف بیابان بی پایان و صفت گرما.
- صفت قلعه راه زنان و مسخر شدن به دست شاهزاده جهان.
- گذشتن شاهزاده از قلعه و رسیدن به دریا.
- رسیدن شاهزاده به جزیره و تمتع گرفتن از دریا.
- رسیدن شاهزاده وفا به مملکت شام و عاشق گشتن مهر خورشید مهر بدان خسرو عالی مقام.
- زاری نمودن مهر ماه سیما در مفارقت شاهزاده وفا.
- مناجات کردن مهر در طلب یار گلچهر.
- اضطراب نمودن شاهزاده افکار در هجر مهر خورشید رخسار.
- مناجات کردن شاهزاده خونین جگر در فراق مهر خورشید منظر.
- ظاهر ساختن مهر گلچهر حال خود را به دایه و واقف شدن دایه از راز آن ماه خورشید پایه.
- در آستانه رسیدن شاهزاده به حرم مهر و آگاهی یافتن از حال آن سرو گلچهر.
- نامه نوشتن عاشق زار به معشوق خورشید رخسار.
- رسیدن نامه وفا به مهر و جواب فرستادن و وعده وصال به باغ دادن.
- به باغ رفتن عاشق زار و معشوق مهر دیدار و تعریف گلهای باغ در شب تار.
- صفت سراپای مهر گلچهر که گلی بود از گلستان خوبی و سروی بود از سراپستان محبوبی.
- ذکر ملاقات مهر و وفا با یکدیگر و صفت مواصلت آن دو خورشید منظر.
- آمدن قیصر روم به محاربه خسرو شام و گرفتار شدن قیصر به دست شاهزاده نصرت فرجام.
- واقف شدن شاهزاده عالی تبار و طلب مواصلت نمودن از آن ماه مهر رخسار و امتناع مهر از خسرو شیرین گفتار.
- داستان رنجه شدن شاهزاده وفا از مهر گلچهر و شکوه نمودن او به دارا از بیوفایی و سرکشی.
- صفت خوبی و مجنونی دلارا و مایل گشتن شاهزاده وفا به صحبت آن ماه عالم آرا.
- داستان گرم شدن چشم شاهزاده وفا بر آفتاب رخسار دلارا.
- صفت دیوانه گشتن شاهزاده وفا و سر نهادن از سودای مهر مجنون وار به کوه و صحرا.
- آگاه شدن مهر از حال شاهزاده با دلارا و نامه نوشتن آن ماه گیتی آرا.
- جواب نامه مهر از جانب وفا و پشیمان شدن از مهر.
- تعریف بهار عنبر نسیم و صفت گلهای عنبر شمیم.
- عقد بستن کامران مهر را به شاهزاده عالی نسب و در کامرانی آن خسرو شیرین لب.
- تعریف شب عروسی و بزم طرب آن اختر برج سعادت در آن شب.
- ذکر آراستن مشاطه آن ماه اوج خوبی و آن مهر سپهر محبوبی.
- اضطراب شاهزاده وفا در هجر مهر عالم آرا و رسیدن مزده وصل درین ....
- ذکر زمستان و شدن وی و صفت صعوبت وی.
- مجلس آراستن شاهزاده بلند اختر به یاد مهر خورشید منظر.
- ذکر معاشرت و صفت مباشرت.
- صفت خزان و پریشانی بوستان از آن.
- ذکر بیماری شاهزاده وفا و وفات آن خسرو مهر سیما.
- عزاداشتن مهر عالم افروز به مرگ شاهزاده سیه روز.
- صفت بیماری مهر و وفات آن سرو گلچهر.
- مدح نواب جهانبانی گیتی ستانی ابوالفتح سلطان ابراهیم میرزا الصفوی الحسینی.
- در نصیحت فرزند دلبندم اسمعیل ابقاه الله تعالی الملک الجلیل.
- در خاتمت کتاب گوید.

یک یا دو برگ از پایان کتاب افتادگی دارد.

آغاز:

الهی از طریقت واقفم ساز

به اسرار حقیقت عارفم ساز

رهم بنما چنان سوی طریقت

که گردد منزلت سوی حقیقت

انجام: در خاتمت کتاب گوید:

بحمد الله که این فرخنده نامه

به پایان آمد از امداد خامه...

جهان از نوک کلکم گشته گل زار

بلی گل بشکفد پیوسته از خار

محال است این که آید شعر یک دست

به گلشن گر بود گل خار هم هست

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: اواخر سده ۱۰ و اوائل

سده ۱۱هـ.

نسخه با تزئینات و تذهیب بدین ترتیب: دو صفحه

اول تمام تذهیب مرصع و مذهب با پیشانی و کتیبه،

درون کتیبه با قلم سفیداب و به خط ثلث در زمینه

زرین نوشته شده: «کتاب مهر و وفا». حاشیه صفحات

تشعیر سازی شده با نقوش گل و بوته زرین در زمینه

لاجورد، بین سطور پلاندازی دندان موشی همراه با

نقوش گل و بوته، میان مصراعها جدول لاجورد محرر

مذهب، بقیه صفحات دارای جدول کشی ۱۱ لایه با

خطوط زرین و لاجورد و شنگرف و زنگار و قهوه‌ای و

نیلی و مشکی، بین مصراعها خطوط زرین، وسط این

خطوط یک صفحه در میان با طلا و نقره پر شده

است. ابتدای همه بخشها کتیبه زرین منقش مزین که

درون آنها با قلم سفیداب عناوین بخشهای کتاب را

نوشته‌اند. عناوین پیشتر با قلم مشکی در کتیبه‌ها

نوشته شده بود اما بعداً جدول مذهب و مرصعی روی

آن کشیده شده و همان کلمات با قلم سفیداب

تحریردار دوباره نویسی شده است. همه صفحات

زارافشان. حاشیه بالایی صفحات رطوبت دیده،

صفحه عنوان یک رباعی به خط عیسی خان علمدار

در سه‌شنبه ۲۳ ربیع‌الاول در فراه سنه ۱۵۹۹ق

[۱۰۵۹] و تملک مصطفی بن میر محمد و یک مهر

بیضوی که پاک شده است. به همراه ابیات پراکنده

دیگری به فارسی. با مهر کتبخانه جعفر

سلطان القزایی. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۱۴۱، یک برگ، ۱۹/۴×۱۱/۶، ۱۲ سطر، ۱۳/۲×۷/۸.

جلد: گالینگور کرمی. قطر: ۲/۷.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۲۹]

(۹۰۴۵)

نشر الامان فی الاسفار والاطوار (دعا-فارسی)

مؤلف: علی بن حسن زواره‌ای (سده ۱۰هـ)

گزارش امان الاخطار ابن طاووس (۶۶۴ق) به فارسی

است. در مقدمه می‌نویسد: «بنابراین حضرت... علی بن

موسی بن جعفر بن محمد بن محمد الطاوس العلوی

الفاطمی... کتابی تصنیف فرموده در آداب سفر و آن چه

می‌باید از رافع خطر از دعا و غیر آن در آن درج نموده به

ابلاغ وجهی به لسان عربی فصیح و بیان واضح ملیح.

بعضی از برادران دینی و دوستان یقینی استدعا نمودند

از بنده شرمنده... آن را فارسی نماید به جهت عموم

فائده اجابة لسؤلهم به قدر توانایی در آن شروع نمود به

عون ملک معبود بر نهج و ترتیب اصل».

در پایان دو نسخه موجود دیگر این کتاب در مکتبه

الزهراء اصفهان و ملک تهران تاریخ ۱۴ محرم ۹۵۸ق به

عنوان پایان تألیف ذکر شده اما نسخه ما در سال ۹۵۴ق

کتابت شده است. به نظر می‌رسد تاریخ ۹۵۸ق مربوط به

مادز نسخه آن دو باشد که در استنساخ نقل شده است نه

تاریخ تألیف.

ملک، ج ۵، ص ۲۰۵؛ ذریعه، ج ۲۴، ص ۱۵۸؛ مکتبه

الزهراء اصفهان، ص ۷۱؛ فهرستواره، ج ۸، ص ۱۰۳۳

(بدون معرفی نسخه‌ای از کتاب).

آغاز: «حمد و سپاس بی‌قیاس حضرت کردگاری را

رواست که... (یک کلمه پاره شده؛ ظاهراً بنای ارتقای

سالکان مسالک ایمان را در زمان امان داده از اخطار اسفار».

گردد؛ چه تحفه‌ای از برای ذخیره اخروی بعد از معرفت از آن نفیس تر نیست بنابراین ادعیه مأثوره که در ایام هفته و شهور حضرات ائمه انام علیهم افضل الصلوات بر آن مداومت می فرموده اند جمع نموده می آید درین رساله که اقسام (۶) یافته به تحفه الدعوات».

بیشتر مطالب آن از مصباح المستهد شایخ طوسی (۴۶۰ق) و منهاج الصلاح فی اختصار المصباح علامه حلی (۷۲۶ق) اخذ شده است.

مشمول بر مقدمه و دوازده باب و خاتمه:

مقدمه: در بیان تعریف و فضل و شرایط دعا و نیت و اوقات و امکان آن و تعقیب نمازهای پنج گانه از فرائض و نوافل و ادعیه ایام هفته.

باب اول: در عمل ماه رمضان المبارک و ادعیه آن.

باب دوم: در عمل ماه شوال.

باب سیم: در عمل ماه ذی القعدة.

باب چهارم: در عمل ماه ذی الحجه.

باب پنجم: در عمل ماه محرم.

باب ششم: در عمل ماه صفر.

باب هفتم: در عمل ماه ربیع الاول.

باب هشتم: در عمل ماه ربیع الآخر.

باب نهم: در عمل ماه جمادی الاول.

باب دهم: در عمل ماه جمادی الآخر.

باب یازدهم: در عمل ماه رجب.

باب دوازدهم: در عمل ماه شعبان المعظم.

خاتمه: در بیان اعمال و ادعیه و نمازهایی که مختص به وقتی از اوقات نمی شد.

از این کتاب تنها یک نسخه دیگر در مجموعه محدث ارموی می شناسیم که با شماره ۴۳۷۵/۴ به مرکز احیاء میراث قم منتقل شده است. آن نسخه ناقص است و تنها مقدمه کتاب را دارد.

کامل.

ذریعه، ج ۳، ص ۴۳۲؛ ریاض العلماء، ج ۳، ص ۳۹۵ (که نوشته: تحفه الدعوات فی اعمال السنة ونحوها بالفارسیة، رأیته فی بلدة اردبیل).

آغاز: «حمد بی حد و شکر بی عد حضرت معبودی را

آغاز ترجمه کتاب: «ابتدا می کنم به نام سامی حضرت معبودی که به رحمت شامله افاضه وجود و رزق فرمود بر ممکنات و به محض فضل وجود تخصیص نمود افاضه رحمت را به مؤمنان».

انجام: «زاد دنیا سبب حصول حظوظ نفس است و زاد آخرت سبب وصول به عتبه جلال قدس. اللهم ارزقنا زاد التقوی واحشرنا فی زمرة اهل التقی بجاه سید الانبیاء والائمة الهدی».

انجامه: «تم بحمد الله علی افضاله والصلوة والسلام علی سیدنا محمد وآله فی یوم الاحد سادس شهر محرم الحرام سنة اربع وخمسين وتسعمائة».

خط: نسخ، عبارات عربی معرب، تاریخ کتابت:

یکشنبه ۶ محرم ۹۵۴ق.

عناوین زرین، حاشیه برگها کمی رطوبت دیده، صفحه عنوان نام کتاب و تملکی در ۱۱ شوال ۱۲۵۸ق در دارالخلافه طهران با مهر مدور مالک که به هیچ وجه نمی توان آن را خواند. دیگر یادداشتهای این صفحه سیاه شده است. ۳۰ برگ اول وصالی و مرمت شده. همه یادداشتهای صفحه خاتمه سیاه شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۸ برگی. در گوشه سمت راست بالای ورق وسط هر جزو نشان صحاف با علامت (ع) آمده است. رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهر.

۱۴۸ برگ، ۱۱/۲×۱۷/۲، ۱۵ سطر، ۱۱/۵×۷/۵.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با تریج و سرتریج منقش و جدول گرهی. قطر: ۲/۳.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۲۷]

(۹۰۴۶)

تحفه الدعوات

(دعا-فارسی)

مؤلف: علی بن حسن زواره‌ای (سده ۱۰هـ)

مجموعه دعا‌های خاص روزها و ماههای معینی از سال است. در مقدمه گوید: «چون اوقات خجسته غایات آن است که به دعوات استجابت آیات و طاعات مصروف

(۹۰۴۷)

الهی نامه (منتخب حدیقه الحقیقه) (ادبیات - فارسی)

مؤلف: مجدود بن آدم سنایی (۵۴۵ق)

کامل.

رک: ش ۸۸۵۲/۴۵.

آغاز:

حمد و شکر و ثنا علی الاطلاق

ذات حق را رسد به استحقاق

آن که هم اول است و هم آخر

آن که هم باطن است و هم ظاهر

انجام:

گر بد است این عقیده و مذهب

هم برین بد بداریم یا رب

بسود نسیمی گذشته از مرداد

که درین گفته‌ها بدادم داد

پانصد و بیست و چار رفته زعام

پانصد و بیست و پنج گشته تمام

باد بر مصطفی درود و سلام

ابد الدهر صد هزاران عام

انجامه: «کتابه الحقیق الفقییر محمدابراهیم غفر ذنوبه

و ستر عیوبه سنه ۱۱۱۲».

خط: نستعلیق خوش، کاتب: محمدابراهیم، تاریخ

کتابت: ۱۱۱۲ق.

صفحات مجدول به شنگرف و زر و زنگار و مشکى و

لاجورد، صفحه آغازین دارای کتیبه ساده زرین،

عناوین نانوشته مانده ولی برای آنها کتیبه‌های ساده

زرینی کشیده شده است، متن زرافشان، سطور

پایانی بعضی از صفحات چلیپا، صفحه عنوان نسخه

یادداشت هبه کتاب از کسی که نامش پاک شده است

به تاریخ دوشنبه ۱۸ ربیع المولود ۱۲۰۴ق مطابق ۲۳

از ماه جلالی و سه بیت شعر با مداد به خط ملک

نوری. در صفحه خاتمه پس از انجامه یادداشت هبه

کتاب از طرف نظام‌الملک به فرزندش ناصرقلی خان

در ۲۵ ربیع‌الثانی ۱۳۳۱ق اقوئیل که نوشته: «ان شاء

الله تعالی بخواند و از رویش بنویسد» با مهر بیضوی او

سزد که امر به دعا و نیاز فرموده و به فحوای ادعونی
استجیب لکم باب اجابت را».

انجام: «وفی عدوهم ما یحذرون آله الحق آمین. هذا

آخر ما اوردناه فی هذه الرسالة الموسومة بتحفة الدعوات

التي كان اكثر نقلها من المصباح ومنهاج الصلاح و نرجوا

ان ینفعنا بها خالق الاجسام والارواح فی كل وقت من

الصباح والرواح. اللهم شارکنا فی دعاء الصالحین

وارزقنا شفاعة سید المرسلین والائمة المعصومین

صلوات الله وسلامه علیهم اجمعین».

انجامه: «ووقع اتمامها فی السابع عشرین من شهر

رمضان المبارک سنة اربع وثمانین وتسعمائة علی ید

الضعیف الحقیق المذنب العاصی تراب اقدام المؤمنین

المحتاج الی رحمة الله الملك الولی سعاده بن محمد بن

شاه علی المحلاتی غفر الله له ولوالديه والجمع (کذا)

المؤمنین والمؤمنات».

خط: نستعلیق، ادعیه نسخ معرب، کاتب: سعاده بن

محمد بن شاه علی محلاتی، تاریخ کتابت: ۲۷ رمضان

۹۸۴ق.

عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه به خطی

جدیدتر تصحیح شده و نسخه بدل دارد. در صفحه

عنوان نسخه چند یادداشت فقهی کوتاه به ترکی

نوشته شده بود که همه آنها را پاک کرده‌اند. در

حاشیه برگ ۱۹۷ پ یادداشت تولد رستم جعفرقلی

در شب دوشنبه ۲۲ رجب ۱۲۴۲ق دو ساعت به وقت

طلوع صبح مانده. حاشیه برگها کمی رطوبت دیده به

نحوی که به متن آسیبی نرسیده است. در حاشیه

بعضی از برگها مانند ۵۵ تا ۶۰ دعاهاى پراکنده‌ای

نوشته شده است. با مهر کتابخانه جعفر

سلطان القرایى. جزوها ۸ برگى. رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۱۹۸، یک برگ، ۱۲/۵×۱۸/۵، ۱۳ سطر،

۱۲/۵×۷/۵.

جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول. قطر: ۳/۲.

خریداری از جعفر سلطان القرایى در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۲۶]

ذو بهم و ستر عیوبهم فی احدی والعشرین من شهر ربیع الثانی لسنة خمس وثلثین وتسعمائة». در برگ آغازین با نام «ترجمه دیوان امیرالمؤمنین من مؤلفات حضرت مولانا الاعظم الاقدم القاضی امیرحسین طاب الله ثراه وجعل الجنة مثواه» خواننده شده است.

۲. گزیده فواتح سبعه «۲۰۶ پ - ۲۱۱ پ» (فارسی) مؤلف: ناشناخته

میبدی در آغاز شرح دیوان امیرالمؤمنین^(ع) خود مقدمه مفصلی در هفت فاتحه نوشته که به فواتح سبعه معروف است. در این نسخه گزیده‌ای از نوشته میبدی آمده است. آغاز: «هذا الفصل انتخب من فواتح شرح هذا الديوان المذكور. اول فتنه‌ای که میان اهل اسلام واقع شد آن بود که پیغمبر در مرض موت فرمود هلموا اکتب لکم کتاباً». انجام: «در سرّ من رأی در بیست و سوم رمضان سنه خمس و خمسين و مأتین متولد شد و امامیه گویند مهدی موعود اوست و در حرف لام گذشت. والله اعلم واحکم».

۳. شرح خطبة البيان «۲۱۲ پ - ۲۲۶ ر» (حدیث - فارسی) مؤلف: ناشناخته

در این شرح خطبه ۶۸ بند دارد که همه در حاشیه شماره گذاری شده‌اند.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على رسوله محمد افضل المرسلين وعلى آله وعترته الطاهرين. اما بعد بدان که ابتدای خطبة البيان که حضرت امیرالمؤمنین و امام المتقین علی بن ابی طالب علیه الصلوة والسلام فرموده بود این است که انا الذی عندی مفاتیح الغیب لا یعلمها بعد محمد غیرى».

انجام: «یعنی منم موصوف به هزار صفت از اوصاف خدای تعالی به غیر الوهیت او و امر حقیقی او کما قال الله تعالی الا له الخلق والامر تبارک الله رب العالمین ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم وصلى الله على خير خلقه محمد وآله اجمعين الطيبين الطاهرين برحمتك يا ارحم الراحمين».

به نقش: «نظام الملک ۱۲۹۰» و مهر بیضوی فرزندش به نقش: «ناصرقلی ۱۳۳۸». در برگ آخر نسخه تملک همین ناصرقلی خان و تملک کلعلی خان و سه ضرب المثل و مصراع که در دوشنبه ۲۰ محرم ۱۳۴۹ ق نوشته شده است (نام محرر سیاه شده). برگهای نسخه در صحافی جا به جا شده که می‌باید بر اساس برگ شمار قدیمی بالای صفحات اصلاح شود. جزو ۸ برگی. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. کاغذ: نخودی آهارمهره، متن و حاشیه، حاشیه‌ها فستقی.

یک، ۵۴، دو برگ، ۱۹×۱۲/۹، ۱۰ سطر، ۱۰/۸×۷/۲.

جلد: تیماج عنابی یک لا. قطر: ۱/۳.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۷۶]

(۹۰۴۸)

مجموعه:

۱. شرح دیوان امیرالمؤمنین^(ع) «۱ پ - ۲۰۶ ر»

(حدیث - فارسی)

مؤلف: حسین بن معین‌الدین میبدی (۹۱۱ ق)

این نسخه مقدمه مؤلف را ندارد.

فهرستگان حدیث، ج ۴، ص ۳۹۰ - ۳۹۸؛ دنا، ج ۶، ص ۷۰۳ - ۷۰۷.

آغاز:

«الناس من جهة التمثال اكفاء

ابوهم آدم والام حواء

یعنی جمعی که افراد حقیقه انسانند از روی صورت یکسانند چه پدرشان آدم و مادرشان حواست پس تفاخر به نسب عاری از حسب نه دأب مرد داناست».

انجام: «و طبیبان فرموده‌اند که گوهر را صلایه کنند و به او بدهند و پادشاه می‌فرماید زود بشکن و صلایه کرده بیاور».

انجامه: «تمت ترجمة ديوان المرتضى على بتوفيق الله الملك الولي علي يد اضعف عباد الله الغني محمد بن علي بن الحسن العريضي الحسيني عفي عنهم وكفر

امیرالمؤمنین^(ع) است. هر کلمه در چند بیت به همراه حکایتی منظوم به فارسی ترجمه و گزارش شده است. این احادیث از نثر الالکی طبرسی (۵۴۸ق) انتخاب شده‌اند.

پیش از این تنها یک نسخه از کلمات علیه غرا می‌شناختیم که در کتابخانه ملک الشعرا بهار نگهداری می‌شد (مورخ ۱۰۳۶ق)^۱ و بر اساس آن دو بار چاپ شده است: ۱۳۱۳ش به کوشش کوهی کرمانی و ۱۳۷۸ش به تصحیح محمود عابدی، تهران، میراث مکتوب.

نسخه ما منتخبی از کتاب است بدین صورت که برای هر کلمه تنها یک بیت ترجمه منظوم آن نقل و بقیه ابیات حذف شده است. در نسخه چاپی ۷۰ کلمه (سخن) آمده اما این نسخه ۱۰۰ کلمه دارد. به علاوه مقدمه کوتاهی دارد که در نسخه بهار و متن چاپی نیست.

فهرستواره، ج ۶، ص ۵۶۴ (با انتساب نادرست به مکتبی خراسانی از سده هشتم)؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۳، ص ۹۴؛ مجلس، ج ۳۷، ص ۱۹۷؛ منزوی، ج ۲، ص ۱۶۶۳؛ فهرستگان حدیث، ج ۴، ص ۵۲۸ و ج ۵، ص ۳۴۸-۳۴۹؛ تاریخ نظم و نثر فارسی، ج ۱، ص ۲۲۱ (با انتساب به مکتبی خراسانی).

آغاز: «الحمد لله على نعمائه والصلوة على خير انبيائه والاسلم على سيد اوليائه. اما بعد فهذه لآل منثورة وكلمات مأثورة عن اميرالمؤمنين... مشتملة على حكم وفوائد غير متناهية مع عدم التجاوز فى العدة عن المائة... قال عليه الصلوة والسلام جَلَّ من لا يموت:

آن کسی را بزرگ دان که اجل

نستواند بدو رساند خلل».

انجام: «بشّر نفسک بالظفر بعد الصبر

مژده ده نفس را که بی‌خبر است

کز پی هر صبورئی ظفر است

عقیب کل لیلة یوم

مکتب صبر کن بهر سوزی

کز پی هر شبی بود روزی».

۱. از سرنوشت این نسخه اطلاعی در دست نیست.

۴. دو حدیث در مناقب امیرالمؤمنین^(ع)

«۲۲۶ ر- ۲۲۵ پ حاشیه» (حدیث-فارسی)
از مناقب خطیب به روایت عبدالله بن مسعود و مناقب ابن مردویه به روایت ابوسعید خدری.

۵. نظم صد کلمه جاحظ «۲۲۶ پ- ۲۳۲ پ»

(حدیث-فارسی)
مؤلف: عادل بن علی بن عادل شیرازی خراسانی (سده ۱۰ هـ)
این کتاب از روی نسخه مورخ ۹۱۷ق دائرةالمعارف بزرگ اسلامی و همچنین نسخه نفیس آستان قدس رضوی به صورت چاپ عکسی و در میراث اسلامی ایران، دفتر دهم به صورت انتقادی منتشر شده است.
فهرستگان حدیث، ج ۳، ص ۱۵۲-۱۵۶؛ میراث حدیث شیعه، ج ۱، ص ۱۹۳؛ دانشگاه تهران، ج ۲، ص ۷۲۷ و ج ۱۳، ص ۳۱۷۶؛ دانشکده الهیات مشهد، ج ۱، ص ۳۶۵ (خط مؤلف)؛ دنا، ج ۸، ص ۱۱۶۲-۱۱۶۳.

آغاز:

بهترین هر کلام ای نور چشم مردمان

هست نام خالق بسیار بخش مهربان

هست امیر مؤمنان سرچشمه صدق و صفا

شیر یزدان شاه مردان ابن عم مصطفی

لو کشف الغطاء ما ازددت یقیناً

گر اجل بردارد از پیش حیوة مستعار

در یقین خود نیفزایم به ذات کردگار

انجام: اکرم النسب حسن الادب

از نسب هرگز نیابد کس بزرگی بی‌ادب

گر ادب داری چه حاجت تا بری نام نسب

اللهم اغفر رمزات الالحاظ وسقطات الالفاظ

وشهوات الجنان وهفوات اللسان

یا الهی بی‌رضایت گر زبان و چشم و دل

زشت گوید یا ببیند تا رود جائی مهل

۶. کلمات علیه غراء «۲۳۳ ر- ۲۳۹ ر» (حدیث-فارسی)

مؤلف: مکتبی شیرازی (زنده در ۹۴۱ق)

گزارش منظوم ۱۰۰ کلمه از سخنان پندآموز

انجامه: «تم هذا الدعاء المشهور بدعاء صاحب الزمان على يد الداعي المشتاق المتعطش الى زلال وصله وطلعته البهيجة محمود بن حسين بن جعفر الحسيني الواعظ في ما ۲۳ شهر جمادى الاول سنه ۹۵۲. اللهم اغفر لمن دعا كاتباً وقارياً بحقه وبحق آباءه المعصومين».

۱۰. روایتی از پیامبر (ص) درباره سلام بر اهل قبور «۲۴۴ ر»

۱۱. طریقه نماز روز عید غدیر «۲۴۴ ر- ۲۴۵ پ»

۱۲. احادیثی در فضایل امیرالمؤمنین (ع) از مسند و معالم التنزیل «۲۴۶ ر- ۲۴۶ پ»

۱۳. خطبه بدون الف امیرالمؤمنین (خطبه موقه)

«۲۲۷ پ- ۲۳۵ پ حاشیه»

با ترجمه زیرنویس به فارسی.

آغاز ترجمه: «ستودم کسی را که بزرگ شد منت او و تمام شد انعام او و پیشی گرفت به قهر او بخشایش او و تمام شده امر و فرمان او».

انجام ترجمه: «و به اخلاص دعا می کند دعا کننده شما پس آمرزش خواهند از پروردگار هر پرورنده برای من و برای شما».

۱۴. احادیث پراکنده «۲۳۵ پ- ۲۳۷ ر حاشیه»

از حضرت فاطمه و امام صادق و پیامبر و دیگر ائمه (ع).

خط: نسخ، کاتب و تاریخ کتابت: محمد بن علی بن

حسن عریضی حسینی در ۲۱ ربیع الثانی ۹۳۵ ق

(رساله اول)، اواخر ربیع الآخر ۹۳۵ ق (رساله ششم)،

محمود بن حسین بن جعفر حسینی واعظ در ۲۳

جمادى الاول ۹۵۲ ق (رساله دهم).

عناوین و نشانیها شنگرف، بین ابیات دوا بر شنگرف

کوچک، صفحه عنوان نسخه یک دعا و حرز نوشته

شده، در برگهای ۲۰۶ و ۲۲۶ ر مهری بیضوی بوده که

انجامه: «تم جمع هذه الكلمات العالیات بعون الله وحسن توفيقه في اواخر شهر ربيع الآخر لسنة خمس وثلثین وتسعمائة».

۷. دعایی از پیامبر (ص) که بر پر جبرئیل نوشته شده بود «۲۳۹ ر»

۸. ترجمه کلمات قصار امیرالمؤمنین (ع)

«۲۳۹ پ- ۲۴۲ ر» (حدیث- فارسی)

مؤلف: اسدی

ترجمه منظوم ۲۹ کلمه قصار امیرالمؤمنین (ع) به ترتیب حروف ابجد است. هر کلمه در دو بیت ترجمه شده.

این نسخه مقدمه آغاز کتاب را ندارد.

فهرستگان حدیث، ج ۳، ص ۱۳۴-۱۳۵؛ دنا، ج ۲، ص ۶۰۲-۶۰۳.

آغاز: «بسمله. هذا غرر و درر من كلام امیرالمؤمنین و امام المتقین اسد الله الغالب علی بن ابی طالب علیه الصلوة والسلام. اشرف العبادۃ الاخلاص بالشهادة.

همچو خورشید اگر شرف خواهی

آن شرف در عبادت خاص است

چون زبانت شود شهادت گوی

پس دلت را کمال اخلاص است»

انجام: «بشهادت علیک الكتاب یوم یقوم الحساب:

ای دل اسباب راه ساخته کن

که ترا عزم راه خواهد بود...

اسدی توبه کن که ناظر تو

مطلع پر گناه خواهد بود

بد و نیک تو بر تو روز حساب

نزد ایزد گواه خواهد بود»

۹. دعاء صاحب الزمان «۲۴۲ پ- ۲۴۳ پ» (دعا- عربی)

آغاز: «اللهم ربّ النور العظيم وربّ الكرسي الرفيع وربّ البحر المسجور ومنزل التوریه والانجیل».

انجام: «وسلم تسليماً كثيراً كثيراً. اللهم ارزقني طلعتة البهيجة برحمتك يا ارحم الراحمين».

محقق شیخ عبدالرحمن الشیرازی بن عبدالله الشیرازی (کذا؛ الشیرزی) تألیف کرده است و غایت جهد در تنضیم (کذا) و تنمیم آن مبذول داشته... از لغت تازی به زبان فارسی نقل کند و از کتب دیگر مثل جوامع اللذات و غیره مسئله‌ای چند که محتاج الیه باشد بدان الحاق کرده شود تا فواید آن عامتر و عواید آن تمامتر گردد امر اعلی را که نسبت به جهانیان فرض عین بلکه عین فرض است امتثال و انقیاد نموده معتزلاً بالعجز والقصور در آن معنی خوض پیوست و آن را از لغت تازی به زبان فارسی نقل نموده و در مواضع که احتیاج افتاد اصلاح تقدیم داشت و مسائلی دیگر که هم چند نیمه این کتاب بلکه بیشتر باشد از جزو علمی و نسخ ادویه و اشربه و غیرها به قدر قدرت و احتمال حال بعضی از مواضع دیگر بدان اضافه کرد و ترتیب آن را برقرار اصل گذاشت و این مجموعه را مناسب حال آن گنج الاسرار نام نهاد».

نوشته شده به دستور نایب السلطنة المعظم ابوالمعالی محمد بن عزالدین طاهر.
شامل دو جزو و هر جزو در ده باب و بعضی از ابواب در چند فصل.

بخشی از عناوین در نسخه ما ثانویس مانده است و تنها این عناوین را از آن می توان استخراج کرد:
مقدمه: در قوانین کلی امر باه.
جزء اول: در اسرار مردان که به امر مجامعت تعلق دارد و آن ده باب است:
باب اول: در مقدمه‌ای که معرفت آن در این علم ناگزیر باشد.

باب دوم: در معرفت اغذیه مفرده و ادویه مفرده زیاده کننده در باه، در ۳ فصل.

باب سیم: در معرفت غذاهای مرکبه زیاده کننده در باه.
باب چهارم: در معرفت داروهای مرکبه زیاده کننده در قوه باه، در ۴ فصل.

باب پنجم: در معرفت مسوحات و حملات و ضمادات زیاده کننده در باه، در ۴ فصل.

باب ششم: در معرفت ادویه‌ای که چون استعمال کنند در لذت مجامعت بیفزاید و تقویت کند.

آن را پاک کرده‌اند اما نقش کاملش در برگ ۲۴۲ ر همراه تملک سعید بن حاجی عبدالقادر عاشق آبادی آمده است: «یا حسین بن علی ادرکنی ۱۲۱۵». در همان برگ مهر بیضوی دیگری به نقش: «یا محمد الهاشمی ادرکنی» کوفته شده است. این دو مهر در پایان برگ ۲۴۳ پ هم دیده می‌شود. مهر اخیر مربوط به باقر بن محمد اصفهانی است که یادداشت تملکش در ربیع الاول ۱۰۶۰ ق در برگ ۲۴۳ پ نوشته شده است.

دو برگ اول رساله پنجم با حاشیه‌نویسی و ابیاتی که در کناره صفحات به متن افزوده شده است.

دارای سه نقطه شک. در چند مورد جای عبارات شبهه‌دار سفید مانده و این علامت در حاشیه نوشته شده است (برگ ۵۸ ر، ۸۸ پ، ۱۰۰ ر، ۱۰۵ ر، ۱۸۶ پ). در سه جا هم از آن برای پرکردن فضای خالی سطر استفاده شده (۶۸ پ، ۱۱۲ پ، ۱۵۴ ر؛ درباره این مورد آخری یقین ندارم وجه استعمالش همین باشد). علامت (۵) هم به همین دلیل در نسخه استفاده شده است. چندین جای نسخه مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، جزوها ۸ برگی، رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهر.
یک، ۲۴۶، یک برگ، ۱۸/۶×۱۲/۲، ۱۷ سطر، ۱۲×۷/۵.
جلد: میشن مشکی. قطر: ۳/۴.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۷۷]

(۹۰۴۹)

مجموعه:

۱. گنج الاسرار «۱ پ - ۶۴ پ» (پزشکی - فارسی)
مؤلف: نظام منشی

ترجمه الايضاح فی اسرار النکاح عبدالرحمن بن نصر بن عبدالله شیزری (۵۶۵ ق) است. در مقدمه گوید: «از آن جا که همواره دواعی همت همایون... خود را... به بنده و بنده زاده خویش نظام المنشی... ارزانی داشت که کتاب الايضاح فی اسرار النکاح را که استاد کبیر عالم

درباره انواع داروها و خواص دارویی سبزیجات و علاج چندین مرض متداول.

آغاز: «صفت داروها که موی را باطل کند و از بر آمدن باز دارد. اگر خواهند که موی باطل شود موی را بکنند و به عصار بنج که به فارسی بنگ گویند».

انجام: «بر سه پاره سفال آب ندیده بنویسند و در زیر پای حامله بنهند بعنایت الله تعالی آسان گردد: دح س ط م ا ن ف و».

۴. [اوزان و مقادیر] [۷۴ پ - ۷۸ ر] (ریاضی - فارسی) مؤلف: ناشناخته

می باید بخشی از کتابی مفصلتر باشد.

آغاز: «باید دانست که حبه و طسوج و قیراط و دانگ به حسب درهم فضی و مثقال ذهی مختلف می باشد چه اجزای مذکوره از درهم کمتر از اجزای مثقال است. اوزه که به فارسی برنج نامند».

انجام: «اما اوزانی که در بلاد عجم مشهور است. من شاهی و آن یکهزار و دوست مثقال است... پنجاه ثمن و یک من و پانزده نصف سیر است و آن را در اصفهان ده نار گویند».

انجامه: «تم بالخیر فی سنه ۱۱۱».

۵. [پیشگویی] [۷۹ پ - ۸۴ پ] (ستاره شناسی - فارسی) مؤلف: بزرگمهر

در پیشگویی و اختربینی به درخواست انوشیروان.

فهرستواره، ج ۴، ص ۲۸۴۴-۲۸۴۵.

آغاز: «شکر و سیاس بی قیاس حضرت پادشاهی را که ذات انسانی را مدرك جمیع علوم و مصرعات گردانیده... این کلمات عجایب از برای قرار بدن نوشیروان عادل ابوذرجمهر انشاء فرموده بود و معنی آن که مردم هر چه در دست یا در دل نشان کنند از روی این نسخه می توان یافت. البته البته پیدا شود از روی کواکب پیدا کرده است. فلک اعظم: آهن برنج روی ارز مسی سیم سرب زر».

باب هفتم: در معرفت ادویه ای که زنان را آبستن کند. باب هشتم: در معرفت آن چه در باه کند و شهوت جماع بمیراند.

جزو دوم: در اسرار زنان، در ۱۹ باب.

عناوین بابها در متن با آن چه در آغاز آمده یکسان نیست.

فهرستواره، ج ۵، ص ۳۶۶۱-۳۶۶۲ (از نظام متشهی؟)؛ آستان قدس، ج ۱۹، ص ۵۲۰؛ دانشگاه اصفهان، ج ۱، ص ۴۷؛ کشف الظنون، ج ۲، ص ۱۵۱۲؛ نشریه نسخه های خطی، ج ۱۱، ص ۹۳۵.

آغاز: «شکر و سیاس بی قیاس آن پروردگاری را که معلم اشیا و مظهر اسماست و مبدع صور بدایع و مسبب ضرر و منافع».

انجام: «اگر فرج زن درد کند شیر خر به خود برگیرد مفید بود و نیکو گردد. تمت الكتاب».

۲. [آداب ساختن رنگها و مرکب] [۶۵ پ - ۷۰ ر]

(علوم طبیعی - فارسی)

مؤلف: ناشناخته

شامل ترکیب ساختن رنگهای زرد، سرخ، آل، کبود، حلّ طلا، حلّ نقره، حلّ برنج، حلّ لاجورد، عمل شنجرف، عمل زنگار، در آداب مرکب ساختن.

بخش رنگهای آن شبیه به رساله ای است که در کتاب آرایبی در تمدن اسلامی، ص ۵۲۳-۵۲۵ چاپ شده.

آغاز: «رنگ زرد، قدری زعفران بیغش که تلخ باشد و رشته های باریک دراز دارد یکدیگر متفرق نه آن که رشته های سطر کوتاه دارد».

انجام: «نوع دیگر که یکی از شاگردان ملک الکتّاب جمال الدین یاقوت ترتیب کرده. نظم:

دوده شش کن هر یک از صبر و نبات و صمغ دو

زعفران دو نیل دو زنگار دو نیکو بسای

وانگهی این جمله حل کن با گلاب و آب مورد

گر مرکب ساختن داری هوس این است رای»

۳. [داروسازی و پزشکی] [۷۰ ر - ۷۴ پ] (فارسی)

جدا شده از کتابی و احتمالاً در ادامه رساله پیشین است.

انجام:

ای ز روی تو نور برده قمر

چه نهان می‌کنی بگویم پسر ی ر

ای مه عسید عالم ایرویت

در کف دست هست دارویت ی ر

۶. رباعیات در پیشگویی «۸۴ پ - ۸۸ پ»

در آغاز ۵ جدول ۴×۴ و سپس ۳۱ رباعی.

آغاز: اول

ای زلف سیاه تو چو زنجیر

لعل لب تو چو شکر شیر

شیرینی شکر تو دارد

در دست گرفته تو انجیر

انجام: سی و یکم

دل از سر سوز درد بلبل می‌گفت به باغ از غم گل
پر شد چمن از فغان بلبل در دست گرفته‌ای تو سنبل

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۲ هـ. در پایان

رساله چهارم تاریخ ۱۱۱۱ دارد که می‌باید ۱۱۱۱ق منظور باشد.

عناوین و نشانیها شنگرف، به جز بخشهایی از رساله اول که نانویس مانده است. رساله اول تصحیح شده، صفحه عنوان نسخه تملک علی بن لطفعلی تبریزی که در ربیع‌الاول ۱۲۷۶ق در نجف اشرف آن را خریده بود و دستور العملی برای روییدن محاسن و موی از روی نسخه ارسطو. در عطف و لیه کتاب نام آن گنج اسرار نوشته شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: فرنکی نخودی آهار مهره. با ته‌نقش خورشید که وسط آن صلیبی نقش بسته است.

۸۸ برگ، ۱۹×۱۱/۹، ۱۲ سطر، ۱۳/۵×۶/۵.

جلد: میشن قهوه‌ای ضربی با تریج و سر تریج منقش و جدول. طبله اول جدا شده. قطر: ۱/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۷۸]

(۹۰۵۰)

مجموعه:

۱. مرآت آگاهی (آئینه شاهی) «۱ پ - ۱۳۸ پ»

(کلام - فارسی)

مؤلف: محمدابراهیم بن محمدعلی طبسی خراسانی (سده

۱۱۳ هـ)

ترجمه و شرح مجالی المجالی محمد بن عبدالنسی اخباری (۱۲۳۲ق) است.

در مقدمه گوید: «چون... مولانا و مقتدانا الامیرزا محمد لال زالت انوار افادته مشرقه علی العلماء... رساله‌ای در تحقیق مبدء و معاد به طریقه علماء راسخین و شیوه عرفاء کاملین به عنوان ایجاز و اختصار مشتمل بر جواهر نفسیه و محتوی بر لآلی ثمینہ تصنیف فرموده و آن ابکار افکار... به نظر فیض منظر... مولانا علی النوری المازندرانی رسیده و آن محقق کلماتی چند جرحاً و تعدیلاً بر حواشی آن رساله نوشته و نظر به آن که آن انظار در نظر کیمیا اثر مصنف^(۲) به هیچ نحو از انحاء ورود نداشت لهذا در ثانی الحال غواصی بحار معانی نمود جواهر نفیسه و دراری ثمینہ دیگر به ساحل عبارات خفیه و اشارات لطیفه آورده و به اصل آن رساله ضم نموده در طی آن اباحت و انظار را به وجهی کافی و طریقی شافی دفع فرموده، لیکن چون در ضمن عبارات مشکله و الفاظ مغلطه به ایجاز و اختصار تمام ایراد شده بود و جز خاص الخاص را از آن حظی و بهره نبود این ذره بیمقدار... به ترجمه آن مشغول شده و در ضمن آن برخی از ایضاحات و شطری از توضیحات نموده و تحرز از استعارات و کنایات را نیز لازم شمرده تا هر کس را از آن بهره و نصیبی بوده باشد... موسوم به مرآت گاهی (کذا؛ آگاهی) و ملقب به آئینه شاهی نمود».

با عناوین مختلفی مانند: متن، ترجمه، شرح، حاشیه، افاده، مترجم گوید و جز آنها.

مترجم همان گونه که اصل کتاب به فتحعلی شاه قاجار (۱۲۱۲-۱۲۵۰ق) تقدیم شده، ترجمه را هم بدو اتحاف کرده است. پایان یافته در شب اول از هفته چهارم ذیقعد ۱۲۲۱ق در تهران. کامل.

اخلص السريرة ان في ذلك لعبرة لاولي الابصار...
(جای یک کلمه خالی) اللطيفة الانسانية المعبر عنها
بالروح والنفس الناطقة».

انجام: «بحکم الوجود والآخر بحکم الشهود والظاهر
بالحدود والباطن في الوجود ولا ينقص ولا يزيد وانه
حميد مجيد وصلى الله على محمد وآل محمد. تمة رسالة
شمس الحقيقة».

انجامه:

«شمس الحقيقة كوثر الانوارى

وشموسها انور قدس البارى

تحكى سماء نجوم بروجها

مصباح كل مطهر الاطرارى

تاريخها للذكر شمس صاخية

ذكرى لكل محدث اخبارى

قد تمت فى يوم دوشنبه بيست چهارم شهر

جمادى الاولى سنة ۱۲۷۱».

خط: نستعلیق، عبارات عربی نسخ، تاریخ کتابت:

دوشنبه ۲۴ جمادى الاولى ۱۲۷۱ق (رساله دوم).

عناوين و نشانیهها شنگرف، بر فراز عبارات عربی خط

شنگرف، بین اشعار سه نقطه مثلثی یا چهار نقطه

لوزی شکل شنگرف، در رساله دوم عناوين نانوشته

مانده است. بعضی از عناوين رساله اول در حاشیه

هم ذکر شده اند. بر برگ آغازین نسخه قیمت کتاب

۱۵۰۰ ریال به همراه نام غلط کتاب. در پایان سه برگ

سفید، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرابى و

یادداشت او در تصحیح نام کتاب در صفحه آغاز. آثار

سطراندازی در نسخه مشهود است. جزوها ۸ برگى،

رکابه دار، نام هر دو رساله در لبه جلد نوشته شده.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.

۱۴۶، سه برگ، ۲/۱۵×۲۱/۷، ۱۸ سطر، ۹×۱۵.

جلد: میشن عنابى ضربى با ترنج منقش و جدول.

قطر: ۲/۲.

۱. رساله اول آن مجموعه مجالى المجالى است که خراسانى آن را

در سالهاى ۱۲۲۳-۱۲۲۴ق کتابت کرده است.

عکسى دائرةالمعارف بزرگ، ج ۱، ص ۳۵۳؛ مرعشى،
ج ۱۵، ص ۱۰۶-۱۰۷؛ ذریعه، ج ۲۰، ص ۳۶۰.

آغاز: «گل حمدى که در گلشن زار بر شاخسار السنه
قابليت ممکنات چار باغ عوالم جلوه گرى نمايد و غنچه
ستایشی که با هزاران نیاز بر منابر».

آغاز ترجمه: «ابتدا می کنم به نام خداوند بخشاینده و
مهربان و ثنا و ستایش مخصوص ذاتی است که جامع
جميع کمالات است و درود و تحیت بر بندگان برگزیده
او که انبیاء و اولیاء عظام اند».

انجام: «در خانه اگر کس است یک حرف بس است.

قال قد تمت مجالى الانوار ولقبت بالتحفة العلوية لانها...

شرح اقول و تمت مجالى المجالى فى شهر ربيع الثانى من

اول سنة الاولى من العشر الثالث من المائة الثالثة من

الالف الثانى در دارالسلطنه اصفهان فى شدة ابتلاء

وامتحان والله المستعان. مترجم گوید که به اتمام رسيد

مرآت آگاهی و آينه شاهی در شب اول از هفته چهارم از

ماه يازدهم از سال دوم از عشر سيم از مائه سيم از الف

دوم از هجرت سيد انبياء و خلاصه اصفياء عليه افضل

التحية واسنى التناء در دارالسلطنه طهران صينت عن

الحدثان وحفت بالامن والامان الى قيام صاحب الامر

والزمان وصلى الله على محمد وآله. وجد بخط المصنف

قدس سره العزيز تاريخ شهادته:

صديق غلب صار تاريخنا

ظفرت واخيرتك بالياء (۱۲۳۲)».

۲. شمس الحقيقة «۱۳۹ ر- ۱۴۶ ر» (عرفان-عربى)

مؤلف: محمد بن عبدالنبي اخبارى نيشابورى (۱۱۷۸-

۱۲۳۲ق)

کامل.

مدرسه حجتیه قم، ص ۱۱۳ (ضمن مجموعه رسائل

اخبارى به خط محمد ابراهيم بن محمد على طبسى

خراسانى شاگرد او و مؤلف رساله پيشين مجموعه ما)؛

مجلس، ج ۱۱، ص ۳۰۸ و ج ۴۱، ص ۱۸۸.

آغاز: «الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى. فهذه

شمس الحقيقة لمن سلك الطريقة بل نور البصيرة لمن

جعفر سلطان القرایبی. سطراندازبها احتمالاً با قلم آهنی، رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی. کاغذ: نخودی آهار مهره.

دو، ۱۴۲، دو برگ، ۲۵/۶×۱۲/۴، سطر، ۱۹×۸. جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج و سرترنج و جدول، فرسوده. قطر: ۲/۴. خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۸۰]

(۹۰۵۲)

التوحید (حدیث - عربی)
مؤلف: محمد بن علی بن بابویه قمی، شیخ صدوق (۳۱۱-۳۸۱ق)

کامل.
دنا، ج ۳، ص ۳۸۸-۳۹۲؛ کتابشناسی شیخ صدوق، ص ۵۵-۷۰؛ فهرستگان حدیث، ج ۳، ص ۲۲۳-۲۳۱. آغاز: «الحمد لله الواحد الاحد لا شریک له الفرد الصمد الذی لا شیبیه له الاول القدیم الذی لا غایة له الآخر».

انجام: «عن کلب بن معویة قال ابوعبدالله علیه السلام لا تخاصم الا من قد ضاق بما فی صدره. تم کتاب التوحید».

انجامه: «تم کتاب التوحید والحمد لله وحده والصلوة والسلام علی من سرت به ذوابه عدنان وآله المنتجبین الکرام سیمیا امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب و آلهم وسلم تسلیماً کثیراً علی ید افقر العباد واحوجهم الی رحمة ربه الغنی محمد بن شمس بن علی بن حسن بن ابی الحسن الغایبی الشیبانی فی یوم الاحد فی اوایل جمادی الاول سنة تسع وسبعین وتسعمایة هجرية فی بلدة قزوین حرس الله من فیها من المؤمنین».

خط: نسخ خوش معرب. کاتب: محمد بن شمس بن علی بن حسن بن ابی الحسن غایبی شیبانی، تاریخ کتابت: یکشنبه اوایل جمادی الاول ۹۷۹ق در قزوین. عناوین یک در میان به ثلث بازر و لاجورد، در حاشیه تصحیح شده، با چند حاشیه کوتاه از میرداماد به

خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۷۹]

(۹۰۵۱)

دیوان شأنی تکلو (ادبیات - فارسی)
مؤلف: نفیس‌الدین شأنی تکلو (۱۰۲۳-۱۰۲۳ق)
شامل قصاید (۱ پ) و غزلیات (۶۲ پ) و رباعیات (۱۳۹ ر).

دنا، ج ۵، ص ۲۱۱-۲۱۲؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۷۸۷-۷۸۸؛ منزوی، ج ۳، ص ۲۳۷۰-۲۳۷۱؛ ذریعه، ج ۹، ص ۴۹۴-۴۹۵ (از همین نسخه هنگامی که در تملک سلطان القرایبی بوده یاد شده است). آغاز:

ای زسودا سایه بر زلف ایاز انداخته
گردن محمود را در دام ناز انداخته
در سلامتخانه دل‌های اهل عافیت
از فریب چشم ترکان ترکناز انداخته

آغاز غزلیات:

ای به ادای حمد تو زمزمه عقل و رای را
از تو حالات سخن طبع سخن سرای را

انجام:

دل بستۀ همت بلندم دارد
در گوشۀ فقر پای بندم دارد
هر چند که من قابل بزم تو نیم

دوری رفیقان گله‌مندم دارد
انجامه: «تمت الکتاب بعون الله الملك الوهاب تمام شد بتاریخ یوم الاثنین بیست و دویم شهر شوال سنة ۱۰۷۳ علی ید الضعیف النحیف ابن نظام‌الدین عبداللطیف عفی عنهما حسب الفرموده فضیلت و صلاحیت شعار مولوی مولا بدیع‌الزمان فیروزآبادی».

خط: نستعلیق، کاتب: عبداللطیف بن نظام‌الدین حسب الفرموده مولا بدیع‌الزمان فیروزآبادی، تاریخ کتابت: دوشنبه ۲۲ شوال ۱۰۷۳ق.

در برگ آغاز و انجام نسخه چند سطر مشق خط نوشته شده است. پایان نسخه هم چند سطر سیاه مشق و خط مشجره آمده است. دارای مهر کتابخانه

نشانی «م ح ق» و به خط او در برگهای ۲۵ پ و ۳۷ ر و ۱۴۶ پ.

برگ آغازین نسخه این یادداشتها را دارد: نام کتاب و مؤلف، تملک میرزا محمد مازندرانی، تملک محمدحسن بن محمدصادق که کتاب در ۱۲۸۲ق از پدر به او ارث رسیده بود با مهر بیضوی او به نقش: «ابن محمدصادق محمدحسن»، تملک آقا میرزا عبداللطیف... تملکی در ۹ ربیع الثانی ۱۲۸۹ق، حدیثی از تہذیب و قیمت نسخه به سیاق.

چندین جای نسخه مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، آثار سطراندازی در نسخه مشخص است، رکابه دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۳۱۶، یک برگ، ۱۲/۸×۱۷، ۱۳ سطر، ۵/۷×۱۲/۵. جلد: میشن عنابی ساده، عطف تیماج. درون کاغذ ابر و باد. پشت عطف جلد برچسب کاغذی قدیمی ثبت کتاب در کتابخانه‌ای به شماره ۲۹۱. قطر: ۴/۶. خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۸۱]

(۹۰۵۳)

دیوان صائب تبریزی

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمدعلی بن عبدالرحیم صائب تبریزی (۱۰۱۶-۱۰۸۱ق)

شامل غزلیات از آغاز تا قافیه او.

از انجام افتادگی دارد.

دنا، ج ۵، ص ۲۳۷ - ۲۴۲؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۹۰۹-۹۱۸؛ منزوی، ج ۳، ص ۲۳۹۱-۲۳۹۵؛ مشار فارسی، ج ۲، ص ۲۳۲۷.

آغاز:

اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوانها

نگشتی تا قیامت نو خط شیرازه دیوانها

نه تنها کعبه صحرائی است دارد کعبه دل هم

بگرد خویشتن از وسعت مشرب بیابانها

انجام موجود:

خیال موشکافان سر برون ناورد از جایی

مگر خط آورد بیرون سر از راز دهان تو

متاع یوسفی کز دیدنش شد چشمها روشن

به گرد بی نیازی می رود در کاروان تو

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۲هـ.

اشعار نوشته شده در متن و حاشیه، کناره صفحات و

بین غزلها مجدول به زر و شنگرف و مشکى، برگ

آغازین نسخه پیشانی مذهب و مرصع معمولی، ۲

برگ اول بین سطور و غزلها نقوش گل و بوته زرین. با

کمی تصحیح در حاشیه برگهای نسخه، در نسخه از

علامت سه نقطه شک بسیار استفاده شده است.

پیش از کتاب ۲ برگ و پس از آن ۲۲ برگ سفید

صحافی شده است. با مهر کتابخانه جعفر

سلطان القرایی. چند برگ اول نسخه ترمیم شده. بر

خلاف معمول نسخه‌ها که فقط قسمت پشت برگها

رکابه دارد در این نسخه پشت و روی همه برگها

رکابه دار است. رکابه‌ها درون جدول زرین انتهای

صفحات نوشته شده. جزوها ۸ برگی. در سمت راست

بالای ورق وسط جزوها و همچنین سمت چپ پایین

آن نشان صحاف که یک خط مورب است (/) دیده

می شود.

کاغذ: نخودی آهار مهره نازک.

دو، ۶۴۰، بیست و دو برگ، ۸/۱۵×۷/۲۶، ۱۴ سطر،

۱۱/۶×۲۲.

جلد: تیماج عنابی که بر اثر گذشت زمان تیره شده

است، ضربی با ترنج و سرترنج و چهار لچکی منقش

زرین، عطف و سجاف میشن مشکى. دورو، درون

میشن زیتونی با گل و بوته و جدول زرین. قطر: ۶/۱.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۸۳]

(۹۰۵۴)

لطائف الخیال

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمدصالح بن محسن نواب رضوی، صدرالممالک

(سده ۱۲هـ)

گزیده اشعار فارسی از شعرای متقدم و متأخر و سفینه

مسانندی است. محمدنصیر بن محمدجعفر رضوی

متخلص به نصرت مقدمه‌ای بر آن نوشته و این چنین

به سرخی) (۱ پ - ۱۰ پ)، مقدمه کتاب (۱۰ پ - ۱۵ ر)، بخش اشعار (۱۷ ر - ۳۱۳ پ).
با افتادگی از انجام.

فهرستواره، ج ۳، ص ۱۹۳۹؛ دانشگاه تهران، ج ۱۰، ص ۱۸۴۵-۱۸۴۶ (در آن جا کتاب خلاصه لطائف الخیال تألیف محمد دارابی شیرازی دانسته شده که صحیح نیست)؛ تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۲، پاورقی ص ۸۸-۸۹؛ مجلس، ج ۳، ص ۴۴۹-۴۵۱، ش ۱۱۷۰ (ظاهراً به خط مؤلف)^۱ و ج ۲۷/۲، ص ۱۵-۱۶ و ج ۳۰، ص ۳۲۹؛ سپهسالار، ج ۲، ص ۴۷۹-۴۸۲ و ج ۴، ص ۳۸۶-۳۸۷؛ مجله کتابداری، ش ۳۶، ۱۳۸۰، ص ۷۲ (نسخه دانشگاه داکا)؛ آستان قدس، ج ۷، ص ۲۹۸؛ ملک، ج ۴، ص ۷۰۶؛ منزوی، ج ۴، ص ۳۰۹۸-۳۰۹۹؛ «سفینه‌ای ناشناخته (از مجموعه خطی محدث ارموی)»، سید جعفر حسینی اشکوری، در هدیه بهارستان، ص ۵۱۷-۵۶۲؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۵، ص ۴۹۵.

آغاز مقدمه: «بسمله. لمؤلفه

ای از تو بلند تارک و تاج سخن

گوهر ز تو یافت بحر مواج سخن
... بلند خیالان محفل دانش و آگاه‌دلان فسحتکده
بیش که آشنایان زبان وحی و حاجیان سراپرده
مخفیات الهام».

انجام مقدمه: «چنان که کلمه شکن مثلاً پیش از کلمه فکن. دگر کلمه سازد قبل از کلمه سوزد و نقل شده و علی هذا القیاس ایضاً تمت تمام شد».

بعد از مقدمه ۳ صفحه اشعار پراکنده نوشته شده و پس از آن متن اصلی کتاب آغاز می‌شود (برگ ۱۷ ر).
آغاز کتاب: ابتدای لطایف الخیال. حرف الف. بسمله.
وحید

۱. آن نسخه هم ناقص و از حرف دال تا حرف یاء است. یک برگ از حرف میم در ابتدا و چند برگ آن هم در پایان جا به جا صحافی شده است. آن نسخه و نسخه ما نسبت به هم کم و زیاد دارند و مطابق هم نیستند اما خط هر دو شبیه هم است.

سخن گفته: «جناب... میرزا محمد صالحای رضوی... با وجود کثرت مشاغل صفوی و صرف همت والا نهمت به کسب معارف حقیقه اخروی در فواصل اوقات به قدر انتهای فرصت از هر گلشنی گلی نوشکفته و از هر مرغزاری سنبل‌ی تازه رسته و از هر نهالی ثمر نوری خیالی فراهم آورده گلدسته بسته بودند؛ به خاطر دقایق ذخایر خدام والا مقام معزی الیه رسید که آن گلدسته‌های رنگین را... یک جا جمع نموده و به ترتیبی خاص که هر آئینه باعث تسهیل شناختن مقام هر از آنها تواند بود مرتب و به لطایف آن خیال ملتفت سازند لهذا جهت تبیین این مرام حسب الاشارة خدام والا مقام مشار الیه این حقیر بی بضاعت ابن محمدجعفر الرضوی محمدنصیر متخلص به نصرت این شکسته بسته را که به طریق براعت استهلال محتوی است بر اسامی تخلصات شعرائی که درین مجموعه اندراج یافته مقدمه بیان ترتیب آن نموده» (۱۳ ر).

وی پس از آن توضیحاتی درباره روش ترتیب اشعار نوشته است (ذیل عنوان ذکر قاعده و بیان ترتیب اشعار).
در برگ ۱۷ پ مثنوی کوتاهی از یحیای استرآبادی خالص تخلص در تاریخ تألیف کتاب آمده است:

جمع بنموده میرزا صالح

آن که او را به وصف حاجت نیست

هیچ وصفی به از سیادت نیست
خالص این تحفه تمام عیار

هست مجموعه بهشت و بهار
خواهی از زمین کتاب تاریخش

شد «کل انتخاب» تاریخش
برابر سال ۱۱۰۴ ق.

نسخه این بخشها را دارد: فهرست اسامی و فهرست تخلصات شعرائی که درین کتاب مذکور است به ترتیب حروف تهجی. در هر فهرستی بیست و هشت باب است و در هر بابی نیز اوایل حروف هر اسمی ملاحظه شد (آن چه اسم معلوم نشد همان تخلص نوشته می‌شود و آن چه اسم معلوم بود اسم نوشته می‌شود و تخلص بر بالای اسم

- سلسله الاولیاء نوریخس قهستانی، محمدتقی دانش پزوه، در جشن نامه هانری کرین، زیر نظر سید حسین نصر، ۱۳۵۶ش، ص ۱-۶۱؛ میکروفیلمهای دانشگاه تهران، ج ۳، ص ۲.
- آغاز موجود: «ابوسهل الصعلوک. ابن سلیمان الصعلوک صحب ایضاً المرتعش توفی سنه تسع وستین و ثلثمائة».
- انجام موجود: «حاجی محمد العصار التبریزی... و غیرها اشعار لطیفه توفی فی تبریز سنه ثلث او اثنین و تسعین و سبعمائه و دفن بچرنداب».
- خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۵۱۳، نام مشایخ اصلی به زر و دیگر مشایخ به شنگرف و خط ثلث نوشته شده است. خطوط و دوایر با شنگرف، برگشمار نسخه (مربوط به زمان کتابت) از شماره ۷ آغاز می‌شود. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.
- کاغذ: فرنگی نیلی آهار مهره مرمت شده، با ته‌نقش D & G, SUPERFINE, FOOLSCAPE, 1866
- یک، ۱۱، یک برگ، ۲۴×۲۱/۵، سطور و اندازه‌ها مختلف. قطر: ۰/۷.
- جلد: گالینگور قهوه‌ای ضربی.
- خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
- [شماره ثبت: ۷۹۱۸۲]
- (← تصویر)
- (۹۰۵۶)
- شاهد عرش‌ی
مؤلف: محمد مؤمن بن عبدالله اکبرآبادی عرش‌ی (۱۰۹۱ق)
منظومه‌ای عرفانی به پیروی از مثنوی مولوی است:
مولوی در مثنوی استاد من
کرد از فیض سخن ارشاد من
(۱۱۹ پ)
- کتاب این عنوان را دارد:
- مناجات به درگاه واهب العطا یا جل شانہ.
- نعت سید المرسلین خاتم النبیین صلی الله علیه وآله وسلم.
- در منقبت امام حسن علیه السلام.
- در منقبت حضرت امام حسین علیه السلام.
- در بیان ظهور انوار عشق که آفتاب عالمتاب آسمان وحدت است و ماهتاب شب افروز جهان کثرت.
- داستان پروازی هزار داستان گلشن محبت.
- داستان شاهباز بلند پرواز عنقا شکار.
- داستان پیر طریقت.
- داستان پیر حقیقت.
- عاشق شدن پسر بازرگانی بر دختر بادشاه.
- واقف شدن بازرگان بر حال پسر.
- رسیدن موسم بهار چمن نگار و مشرف شدن عندلیب دیوانه به جلوه پری چهر گلرخسار و پروانه ساختن جان به شمع دیدار و گدازش شمع حسن بر آتش پروانه عشق جان نثار.
- قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم المجاز قنطرت الحقیقت.
- خواب دیدن دختر والی مصر یوسف علیه السلام را.
- برآمدن ابراهیم پیغمبر از غار و مشاهده نمودن انوار مطلق در آئینه آفتاب و ماه.
- حکایت محققانه بر سبیل تمثیل.
- جلوه‌نمائی شاهد روح که ابواب عشق بر روی اوست مفتوح.
- در بیان تقوی پشت و پناه سالکان طریقت است.
- در صفت نیک خوئی که سرمایه آبروی زندگانیست و پیرایه حیات جاودانی.
- در صفت محبت که راهنمای وادی حقیقت است.
- قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم الفقر فخری.
- داستان حضرت شاه دل آگاه معرفت انتباه.
- در صفت توکل که تاج آرای مسند نشین تحمل است.
- تفسیر آیه کریمه فاستقم كما امرت.
- داستان نزاکت طبع سخن‌ساز که محرم محفل ناز و نیاز است.
- داستان در بیان تفضیل عشق بر عقل معاد و تفضیل معاد بر عقل معاش.
- آگاه ساختن عالمان دنیاطلب ملوک‌آمیز غفلت شکار.

- داستان پیر معجزنمای ابراهیم علیه السلام.
 - داستان اظهار نمودن بطلان آئین هند و هندوستان.
 - داستان شیخ هوش پرور شهرت دوست که به واسطه نام ترک روزی غذا نمود.
 - داستان دنیا دوستان صیاد پیشه که به دام آرزو گرفتار آمده خود را در بند هوا افکنده اند.
 - حکایت.
 - حکایت.
 - قال النبی علیه السلام اعدا عدوک نفسک التی بین جنیبک.
 - قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم کما تعسیون (کذا؛ تعیشون) تموتون کما تموتون تبعسون کما تبعسون تحشرون.
 - داستان بیوفائی دنیا و گردش چرخ ستمکار.
 - قال النبی علیه السلام حب الدنيا راس کل خطیئة.
 - سوال و سوسه انگیز و جواب لطافت آمیز.
 - قال علیه السلام شارب الخمر ملعون.
 - حکایت.
 - در صفت شب معراج.
 - سوال عالم سفلی از عالم علوی و جواب عالم علوی به عالم سفلی از عالم علوی.
 - تفسیر آیه قل لا اسالکم علیه اجرا الا الموت (کذا؛ المودة) فی القربی.
 - تفسیر آیه یا ایها الذین آمنوا آمنوا.
 - سوال نمودن حکیمی از شاه ولایت پناه و جواب باصواب یافتن و به شرف اسلام مشرف شدن.
 - در منقبت امیرالمومنین علیه السلام و بیان رویت حضرت ذوالجلال والاکرام.
 - سوال و جواب در مسئله رویت.
 - در مدح حضرت ولایت دستگاه مرشد خدا آگاه میر عبدالله سلام الله علیه.
 - در مدح حضرت قدوت العاشقین میر محمد صالح سلام الله علیه.
 - در بیان ظهور تصرف ولایت.
 - نصیحت فرزند ارجمند.
 - فی مدح قطب الواصلین قدوة السالکین شیخ البر والبحر حضرت فریدالدین گنج شکر قدس الله سره العزیز.
 - ایضاً فی مدحه.
 - حکایت.
 - حکایت.
 - اظهار غیرت (پس از آن افتادگی دارد، بعد از برگ (۱۲۴).
 - اظهار عجز و نیازمندی به درگاه کریم بنده نواز.
 - در خاتمه کتاب گوید.
 در ضمن نصایح پایان نسخه از اجدادش شاه نورالدین ولی و شاه طیب نام می برد و فرزندش را به پیروی از رویه ایشان توصیه می کند (۱۱۳ ر - ۱۱۳ پ).
 چون محمد عارف آمد نام تو
 از می عرفان شود پر جام تو
 (۱۱۲ ر)
 در خاتمه کتاب چنین سروده:
 من به طرز مولوی گویم سخن
 تو چه می گویی بگو باری به من...
 عرشیا صد آفرین بر جان تو
 تازه بادا همچو گل ایمان تو...
 شاهد عرشی است نام این کتاب
 می شود از بابهایش ففتح باب
 در پایان ماده تاریخ پایان تألیف دارد: لسیّد حقایقی
 خجسته
 زهی خجسته کتابی که شاهد عرشی است
 ازو همیشه بود جان مؤمنان خوشحال
 مگر کلام الهی به سلک نظم آمد
 که قال او همه حال است و حال او همه قال
 چو عاشقان به تو پرسند سال اتمامش
 بگو به شاهد عرشی بود جمال کمال
 کامل.
 مزوی، ج ۳، ص ۲۹۳۳ (که تنها همین نسخه معرفی شده است)؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۹۳۸ (دیوان او).
 آغاز:
 حمد آرایم به نام ذو الجلال
 قال را افروزم از انوار حال

- از بهار و باغ دل گویم سخن
 بشکفانم از نسیم جان چمن
انجام:
 خواهم از لطف خداوند کریم
 باسط و باری و غفار و رحیم
 تا کند مقبول طبع خاص و عام
 این کتاب مثنوی را والسلام
انجامه: «تمت تمام شد به وقت ظهر روز جمعه در ماه
 ربیع الاول راقم شیخ عیسی تم تم تم».
خط: نستعلیق، کاتب: شیخ عیسی، تاریخ کتابت:
 ظهر روز جمعه ماه ربیع الاول (سده ۱۱هـ).
 نسخه پردازی هندی، عناوین شنگرف، آغاز نسخه
 تملک... پارسا، پایان نسخه چند بیت شعر و آداب
 قرائت و فال و دعای نادعلی، در صفحه خاتمه اوراق
 کتاب یکصد و سی و شش نوشته شده. جزوها ۸
 برگی. بانسان صحاف در ورق وسط جزو (گوشه سمت
 راست بالا به صورت یک یا دو خط مورب کوچک و
 گوشه پایین سمت چپ به صورت خط ایستاده
 کوچک). با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایبی.
 رکاب‌دار.
 کاغذ: نخودی آهار مهره.
 یک، ۱۳۰، یک برگ، ۱۲/۴×۲۰/۹، سطر، ۱۵×۷/۵.
 جلد: میشن مشکی مجدول. قطر: ۲/۳.
 خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ش.
 [شماره ثبت: ۷۹۱۶۷]
- (۹۰۵۷)
- تحفة بهایی**
 مؤلف: اسماعیل بن نظام الملک ابرقوهی (سده ۸هـ)
 مجموعه در ترسل و نامه‌نگاری نوشته شده به نام
 خواجه بهاء الدین ابوالفتح محمود نظام الملکی (از
 نوادگان خواجه نظام الملک طوسی) در ۷۴۶ق در
 کرمان.
 شامل بیست باب و بعضی از ابواب در چند فصل
 بدین ترتیب:
- باب اول: در مطالع مکتوبات.
 باب دوم: در عرض خدمت و دعا.
 باب سیوم: در فراق و اشتیاق.
 باب چهارم: در وفا و ثبات و فصل در معنی اعراض.
 باب پنجم: در آنک بی وداع مفارقه افتد و فصلی مشتمل
 بر وداع.
 باب ششم: در آنک پیش از ملاقات نویسند.
 باب هفتم: در شکر حق و خلق و در آن دو فصل باشد:
 فصل اول: در شکر حق به وقت حصول مراد و انقطاع
 ماده فساد.
 فصل دوم: در شکر خلق.
 باب هشتم: در انواع شکایات و در آن پنج فصل است:
 فصل اول: در شکایت روزگار.
 فصل دوم: در شکایت از ملال و اختلال حال.
 فصل سیوم: در شکایت از اهل روزگار.
 فصل چهارم: در شکایت از طالع.
 فصل پنجم: در شکایت از ظلم و خرابی.
 باب نهم: در عذر خواهی و در آن ده فصل است:
 فصل اول: در عذر از گناه.
 فصل دوم: در عذر از تبرک و فایده تبرک.
 فصل سیوم: در عذر از ایجاز.
 فصل چهارم: در عذر از ترک القاب.
 فصل پنجم: در عذر از ترک مکتوب نوشتن.
 فصل ششم: در عذر از ترک عنوان.
 فصل هفتم: در عذر از ابرام.
 فصل هشتم: در آنک مکتوب مفرد نوشته باشد.
 فصل نهم: در آنک سلام در آخر نویسند.
 فصل دهم: در آنک در ظهر نویسند.
 باب دهم: در شفاعت و سبارش (سفارش).
 باب یازدهم: در تهانی و در آن یازده فصل است:
 فصل اول: در عید.
 فصل دوم: در صوم و برآة و غیره.
 فصل سیوم: در نؤروز.
 فصل چهارم: در مولود.
 فصل پنجم: در صحت.

- فصل ششم: در تهنیت به مسهل.
 فصل هفتم: در منصب و خلعت.
 فصل هشتم: در فتح.
 فصل نهم: در مراجعت از سفر.
 فصل دهم: در زفاف.
 فصل یازدهم: در ختنه کردن.
 باب دوازدهم: در تعازی و در آن سه فصل است:
 فصل اول: در تعزیه رجال.
 فصل دوم: در تعزیه اطفال.
 فصل سیوم: در تعزیه عورات.
 باب سیزدهم: در تسلیه و تمنی.
 باب چهاردهم: در صورتی که به کنایه نویسند.
 باب پانزدهم: در نصایح و در آن نوزده فصل است:
 فصل اول: در نصیحه مطلقاً و رساله قانون الملک و دستور وزارت.
 فصل دوم: در صبر و تأنی.
 فصل سیوم: در انتهاز فرصه و تعجیل.
 فصل چهارم: در تحمل و مداراة.
 فصل پنجم: در دفع دشمن.
 فصل ششم: در آنک با دانا صحبه دارد.
 فصل هفتم: در نصیحت به معنی تخویف و تهدید.
 فصل هشتم: در حذر از سلاطین.
 فصل نهم: در کتمان راز و قلّه کلام و سکوت.
 فصل دهم: در مشاوره.
 فصل یازدهم: در حزم و احتیاط.
 فصل دوازدهم: در مسافرة و عکس آن.
 فصل سیزدهم: در اکتساب آداب و فضیله انساب و احساب.
 فصل چهاردهم: در حسب و نسب.
 فصل پانزدهم: در علو همة.
 فصل شانزدهم: در تواضع و انصاف.
 فصل هفدهم: در عمل صالح و قول مصلح.
 فصل هجدهم: در قناعة و تحمّل و عزا و توکل.
 فصل نوزدهم: در آنک رسول دانسته فرستند.
 باب شانزدهم: در طلب و استغاثه و در آن هشت فصل است:
- فصل اول: در طلب مطلقاً.
 فصل دوم: در طلب پروانه و تشریف و توقیع.
 فصل سیوم: در سبارش.
 فصل چهارم: در طلب تفقد و عیاده.
 فصل پنجم: در وفاء وعده و اتمام کار.
 فصل ششم: در طلب حضور.
 فصل هفتم: در طلب اجازه که به مجلسی حاضر شوند.
 فصل هشتم: در طلب مکتوب و خبر و جواب مکتوب.
 باب هفدهم: در دعا و در آن شش فصل است:
 فصل اول: در صباح.
 فصل دوم: در رواج.
 فصل سیوم: در آنک وقتی که مکروهی رسیده باز رسد.
 فصل چهارم: در دعاء مسافر.
 فصل پنجم: در دعاء اموات و اهل عزا.
 فصل ششم: در دعاء متفرق.
 باب هجدهم: در جواب.
 باب نوزدهم: در مدح و ذم و فضایل و ردائیل و در آن هفت فصل است:
 فصل اول: در عقل و عقلا.
 فصل دوم: در علم و علما و یک دو مکتوب در مصطلحات علمی.
 فصل سیوم: در عدل و عادلان.
 فصل چهارم: در جود و جواد.
 فصل پنجم: در شجاعة و شجاع.
 فصل ششم: در مکارم اخلاق و محاسن اوصاف مطلقاً.
 فصل هفتم: در ذمّ به اضداد و دیگر فضایل.
 باب بیستم: در اوصاف متفرقه.
 مؤلف در پایان مقدمه خود افزوده اگر سعادت مساعدت کند و «این ابواب ناتمام و این آغاز آغاز به انجام رسد ذیلی که مشتمل باشد بر امثله و عهدنامه‌ها و امثال این تحریرات بدان ملحق گرداند».

عباراتی که مناسب هر بخش بوده در حاشیه به نسخه افزوده است. در حاشیه برگ ۱۴۰ ر یک مهر مدور کهن و در حاشیه برگ ۲۶۲ ر یک مهر بیضوی بوده که هر دو را محو کرده‌اند.

برگهایی از نسخه افتادگی داشته که از روی نسخه مهدی بیانی نونویس شده است. برگهای نونویس نسخه بدین ترتیبند: ۱، ۱۵۶، ۲۴۰-۲۵۲ و برگ آخر. بنا بر خاتمه‌ای که در پایان نسخه ما آمده و در آن نسخه بیانی به دقت توصیف شده، نسخه او به خط ابوالفتح مسعود بن حجاج بن ابی‌بکر در ۷ شعبان ۷۶۳ق کتابت شده است. در آن نسخه پس از پایان کتاب ۱۰ رباعی به خط تعلیق فرحشاه بن احمد حسینی در اواسط شهر الله الحرام شعبان ۷۶۳ق نوشته شده بود که کاتب همه را در نسخه ما رونویس کرده است.^۱

پس از انجام کتاب خاتمه‌ای در ۴ صفحه از جعفر سلطان‌القرایی مالک پیشین نسخه شامل توصیف کتاب و شرحی در باب نسخه دکتر مهدی بیانی و تکمیل این نسخه (یادداشت او امضا ندارد). او نوشته که این نسخه در بهمن ۱۳۲۹ش در تهران به او هدیه شده بود و وی نواقص کتاب را با خط شکسته که از انواع خطوط به خط تعلیق نزدیکتر است شبیه نسخه تحریر کرده. محل کلماتی که در نسخه مهدی بیانی ناخوانا بوده در نسخه ما سفید مانده است.

چند سطر از آغاز نسخه بیانی ناقص بوده و بدین جهت آغاز کتاب هم در نسخه ما کامل نیست. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، رکابه دار، جزوها ۸ برگی.

رسم الخط نسخه: قاعده دال و ذال فارسی در آن رعایت شده است. در عبارات عربی «ی»های پایان کلمات که به صورت الف کشیده خوانده می‌شوند دو نقطه درون شکم «ی» دارند ولی در جملات فارسی برعکس است و «ی»هایی که به صورت یاء کشیده

مؤلف دو جا به جد وزیر خود اشاره کرده است. در برگ ۱۵ ر اشعاری به عربی از جد خود می‌آورد: «للوزیر ابی الفرح (کذا؛ ابی الفرج) جدّ المؤلّف اعلیّ شأنه». و همچنین در برگ ۲۲۹ پ: «قال جدّ المؤلّف الوزیر ابوالفرج تاب ثراه الفتوة ید مبدول وبشر مبتول...».

وی اشعار فراوانی هم از خود به عربی و فارسی نقل کرده است: ۱۶ ر، ۹۳ ر، ۱۴۶ ر، ۱۵۸ پ، ۱۷۰ ر (در صفة عمارتی که خود بنا کرده)، ۱۸۳ ر، ۲۲۵ ر و جز آنها.

منزوی، ج ۳، ص ۲۰۸۸-۲۰۸۹؛ ادبیات تهران، ج ۳، ص ۹-۸ (با نام ترسل و بدون نام مؤلف)؛ آستان قدس، ج ۷، ص ۸۵۱-۸۵۲؛ حدیث عشق، ج ۲، ص ۱۶۶؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۵، ص ۵۶۶؛ ملک، ج ۷، ص ۵۵-۶۴؛ میکروفیلمهای دانشگاه تهران، ج ۲، ص ۱۴۹ و ۲۹۲؛ مشترک پاکستان، ج ۵، ص ۶۰۹.

کمی از آغاز افتادگی دارد.

آغاز موجود: «فالحمد لله الذی ابتدع الوری و انالهم فضلاً نظام مقاله ثم الصلوة علی الهداة و ختمهم و علی صحابته الکرام و آله. اما بعد چنین گوید محرّر این کلمات و جامع این قراین و ابیات اسمعیل بن نظام الملک الابر قوهی المشتهر بغیاث الدین».

انجام:

«چراغ خاطر داعی اگر چه بی نورست

ز عکس رای تو بادا همیشه پاینده
مأمول از مکارم صاحب مروتی که به مطالعه او رسد
آن که به حکم کرم ترتیب و تهذیب آن فرماید بالخیر
والسعاده والحسنی».

خط: نسخ با مایه‌های تعلیق، تاریخ کتابت: سده ۸ هـ.

عناوین به خط تعلیق شنگرف، بین مصراعها به تناسب دایره کوچک یا ویرگول شنگرف رنگ و یا دو ویرگول روی هم و... کشیده شده، بر فراز نام اشخاص و کلمه آغاز برخی از ابیات خط شنگرف. با علامت سه نقطه شک در کنار سطور. نشانیها شنگرف، در حاشیه کمی تصحیح شده، حاشیه بعضی از برگها آبخوردگی دارد. کسی با خطی جدیدتر اشعار و

۱. خود مرحوم مهدی بیانی نسخه ملکی‌اش را در ضمن مقاله‌ای در نشریه نسخه‌های خطی، ج ۲، ص ۴۳ معرفی کرده است.

نیمه دوم این کار با ویرگول ماندهای شنگرف صورت گرفته است.

دو برگ آغازین نسخه این یادداشتها را دارد: معرفی قساتون الادب از کتاب کشف الظنون به خط سلطان القرای، صورت کتابهای ملاحمد و ملا حسام و قیمت هر کدام از کتابها به سیاق، معنای کلمه علی، ابیاتی از مولانا دده، دستورالعملی پزشکی برای بیماری عسر البول، تفال شخص ترک زبانی به دیوان حافظ، تملک رجب بن عبدالله که نامش را سیاه کرده‌اند و نقش مهری که محو شده است. بین دو کتاب طاء و عین دو برگ سفید گذاشته شده. در برگ ۱۶۳ ر چند بیت از حافظ نوشته شده.

بعد از کتاب نشانه‌های معرفت مؤنث از مذکر در زبان عربی به همان خط کتاب (برگهای ۳۵۷ پ - ۳۵۸ ر). آغاز: «بدانک چون کسی خواهد که در زبان عربیت معرفت مؤنث از مذکر بداند ویرا به سه علامت تواند دانستن یکی علامت از وی الف ممدوده بود». انجام: «والخَبِیْ اسب زودرو بود و الخَبِیْة مرد کوتاه باشد».

در صفحه پایانی کتاب منقولانی از رشحات علی بن حسین واعظ کاشفی، در برگ ۳۵۸ پ سال شمار وقایع تاریخی عثمانی از سال ۶۹۹-۹۱۷ ق. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرای، رکابه‌دار، جزوها ۱۰ برگی.

پشت طبله اول جلد چندین یادداشت تاریخی یا شخصی درباره اتفاقات سالهای ۹۶۷-۹۷۰ ق به ترکی. ادامه این یادداشت پشت سرطبل نسخه آمده است. پشت طبله دوم جلد نامه‌ای از خلیل چلبی افندی و نسخه‌ای پزشکی به ترکی.

کاغذ: نخودی آهار مهره. دو، ۳۵۸، دو برگ، ۱۶/۴×۲۵/۴، ۲۳ سطر، ۱۲/۵×۲۰. جلد: تیماج مشکی مجدول گرهی، با نقوش ضربی، عطف گالینگور، سرطبل دار. قطر: ۶/۲. خریداری از جعفر سلطان القرای در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۶۵]

(← تصویر)

خوانده می‌شوند این دو نقطه را دارند. حروف پ و چ و ژ گاهی با سه نقطه و گاهی با یک نقطه نوشته شده‌اند. گ هم سرکش ندارد.

کاغذ: نخودی نازک آهار مهره. با برگهای الحاقی فرنگی، نخودی ضخیم.

دو، ۲۷۳، یک برگ، ۱۰×۱۶/۴، ۱۷ سطر، ۱۱×۶.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج زرین منقش و سرتنج و چهار لچکی و جدول گرهی. قطر: ۳/۷. خریداری از جعفر سلطان القرای در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۶۶]

(← تصویر)

(۹۰۵۸)

قانون ادب

(لغتنامه - فارسی)

مؤلف: حبیب بن ابراهیم تغلیسی (سده ۶ هـ)

در پایان نسخه ما تاریخ تألیف کتاب چهارشنبه وقت چاشتگاه ۷ شوال ۵۹۴ هـ نوشته شده است. کامل.

فرهنگنامه‌های عربی به فارسی، ص ۶۸-۷۶؛ دنا، ج ۸، ص ۲۶-۲۷؛ مجله تحقیقات اسلامی، س ۵، ش ۱ و ۲، ص ۱۶۳؛ معجم التاریخ التراث الاسلامی، ج ۲، ص ۱۰۲۹.

آغاز: «سیاس خدای را که قادر بر کمال است قدیم و توانا و بی‌زوال است کریم بزرگوار و ذوالجلال است خالق سموات و ارضین و جبال است».

انجام: «الواو ملازه، الهاء مرک، اللام الف جانوری بود مانند مَلِخ، الیاء حکایت چگونگی آواز. تمت».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۸ هـ.

نسخه پرداز عثمانی. عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ دارد، این بلاغها در صفحه خاتمه تاریخ داشته اما بر اثر پارگی نسخه نمی‌توان آن را خواند. با کمی یادداشتهای توضیحی در هامش صفحات. حاشیه تعدادی از برگها کمی رطوبت دیده. در بخشی از نسخه لغات با خط شنگرف رنگ کوچکی بر فراز شان از هم متمایز شده‌اند. در

(۹۰۵۹)

هفت اقلیم

(شرح حال سرایندگان - فارسی)

مؤلف: امین بن احمد رازی (سده ۵۱۱ هـ)

کامل.

تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۲، ص ۴۱۰-۴۱۴؛
فهرستواره، ج ۳، ص ۱۹۶۸-۱۹۶۹؛ دنا، ج ۱۰، ص ۱۱۸۶-۱۱۸۸.

آغاز:

«خرد هر کجا گنجی آرد پدید

به نام خدا سازد آن را کلید

خدای خرد بخش بخرد نواز

همان ناخرمدند را چاره ساز...

حمد مر خدای جلّ جلاله که عندلیب زبان در قفس
دهان به ذکر او رطب اللسان است».

انجام: «قدری که دور می شود چوب از دست او به
حرکت در می آید هر چه خواسته او را نگاه دارد
توانسته چون تیری که از کمان جهد به مکان اصلی
می رود العهده علی الراوی».

انجامه: «تمت الكتاب بعون الملك الوهاب في غرة
شهر شوال المكرم سنة ۱۲۵۵ حسب الفرمودة عاليجاه
رفيع جا يگاه عظمت و جلالت دستگاه فخامت و مناعت
اكتناه ابهت و بسالت همراه مجدت و محمديت انتباه عمدة
الخوانين العظام مقرب الحضرة العلية الخاقانية
محمدحسن خان امير تومان و حاكم ولايات عراق ادام
الله دولته و شوكنه سمت تحرير يافت. كتبه العبد المذنب
الحقير سراپا تقصير ابن محمدابراهيم حسن الكوهيني
التفرشي».

خط: نستعلیق، کاتب: حسن بن محمدابراهیم

کوهینی تفرشی^۱ برای محمدحسن خان امیر تومان و

حاکم ولایات عراق، تاریخ کتابت: غره شوال ۱۲۵۵ق.

عناوین و نشانیها شنگرف، نشانه‌ای که در نسخه

برای متمایز کردن پاره‌های اشعار و یا بعضی از

عبارات و بندها از هم مورد استفاده قرار گرفته سه

نقطه مثلثی شکل شنگرف یا چهار نقطه لوزی شکل

است. اسامی شهرها و شماره اقلیمهای کتاب در

حاشیه صفحات به شنگرف نوشته شده است، شماره

هر اقلیم به مانند سرصفحه در گوشه سمت چپ

بالای صفحات و نام شهر و منطقه به مثابه پاصفحه در

پایین سمت چپ نوشته شده است. صفحات

جدول کشی شده با زر و لاجورد و مشکی و کمند

شنگرف. در صفحه عنوان به اشتباه نام کتاب زینت

المجالس آمده که کسی آن را خط زده و صورت صحیح

تاریخ هفت اقلیم را نوشته است. نام کتاب به همین

صورت در برجسب کاغذی عطف نسخه هم آمده

است. ۵ برگ ابتدایی نسخه فهرست خلاصه اسامی

شهرهای اقلیم و اسامی مشایخ و اعیان و شعرای

آنها. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی. جزوها ۸

برگی. رکابه دار، رکابه‌ها معمولاً چند کلمه‌ای است.

کاغذ: فرنگی نخودی نازک آهار مهره با ته‌نقش.

۳۱۷ برگ، ۱۹/۸×۲۸/۵، ۱۹ سطر، ۲۰/۱×۱۳/۲.

جلد: نیماج مشکی ضربی با ترنج و دوسر ترنج و دو

شمسه در بالا و پایین آن و جدول گرهی. قطر: ۴.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۶۳]

(۹۰۶۰)

زینة التواریخ

(تاریخ - فارسی)

مؤلف: محمدرضی بن محمدشفیع تبریزی (۱۲۲۳ق)

در تاریخ عمومی از آغاز خلقت تا روزگار فتحعلی شاه

(۱۲۱۲-۱۲۵۰ق) و به نام او، در یک آغاز و دو پیرایه و

یک انجام.

آغاز: در کیفیت آفرینش زمین و آسمان و علم تکوین.

۱. دو نسخه دیگر از هفت اقلیم می‌شناسیم که همین کاتب آنها را

استنساخ کرده است: یکی در کتابخانه ملک تهران، به تاریخ

سه‌شنبه آخر جمادی‌الاول ۱۲۶۲ق؛ و دیگری در دانشکده

ادبیات تهران، با نام فخرالدین بن محمدابراهیم کوهینی (که

صحیح همان کوهینی است) تفرشی به تاریخ سه‌شنبه ۲ شعبان

۱۲۵۹ق برای یکی از بزرگان. رک: ملک، ج ۴، ص ۸۴۹ و

ادبیات تهران، ج ۳، ص ۷۱.

پیرایه اول: که بر ذکر قصص انبیاء و اولیاء کرام و حکماء عالی مقام و علماء اعلام محتوی است بر دو وجه قرار گرفت.

وجه اول: در بیان احوال انبیاء مقدم بر بعث سید بنی آدم (ص) و حکماء و سایر امم و آن بر دو گونه است. گونه اول: در نگارش حالات پیغمبران پیشین تا بعثت حضرت خاتم النبیین سلام الله علیه و علیهم اجمعین. گونه دوم: در گزارش حکایات حکماء حق بین و عرفاء حکمت آیین.

وجه دوم: در ایراد اخبار حضرت سید المرسلین و عترت طاهرین صلوات الله علیهم و علماء ملت متین و آن نیز بر دو گونه است.

گونه اول: در ذکر آثار خلاصه موجودات و ائمه هدایت علیهم صلات الصلوات.

گونه دوم: در بیان اطوار علماء دین مبین و اصحاب کشف و یقین.

پیرایه دوم: که در بیان سلاطین معدلت آیین و شهریاران با عز و تمکین در آن منظوی است باز دو وجه طراز یافت.

وجه اول: در بیان وقایع عهود تاجداران کامکار تاهنگام طلوع خورشید جهان افروز دولت قاجار و آن بر دو گونه است.

گونه اول: در ذکر سیر خسروان قبل از بعثت مفخر کاینات.

گونه دوم: در ایراد مآثر پادشاهان بعد از بعثت سرور مخلوقات.

وجه دوم: در نشر آثار دولت جاوید مدت سلسله علیه قاجار و آن نیز بر دو گونه است.

گونه اول: چگونگی افتتاح صباح آن دولت قویم الارکان را از زمان نواب کامیاب فتحعلی خان تا انجام روزگار سلطنت شهریار فردوس مکان راوی است.

گونه دوم: صادرات خاصه عهد فرخنده فرجام خلافت و فرمانروایی و دوران دوران خجسته ایام معدلت و جهان آرابی اعلی حضرت خاقان کشورگشا و دارای ملک ستار حاوی.

انجام: در تفصیل مجملی از حالات حکما و فصحا که در

مهد این دولت پرورش یافته‌اند و اشعار بر بعضی از اشعار شعری شعار که از مطلع افکارشان تافته.

رضی مستوفی چندی پس از اختتام جلد اول در ۱۲۱۸ق درگذشت و پس از آن بنا بر دستور فتحعلی شاه کار تألیف کتاب به عبدالکریم بن علی رضا شریف اشتهاردی واگذار شد. وی شرح این واقعه را در خانمه جلد دوم آورده است. عبدالرزاق دنبلی هم در این تألیف نقش داشته است. کامل.

دنا، ج ۵، ص ۱۲۸۶-۱۲۸۷؛ فهرستواره، ج ۱، ص ۶۲۹-۶۳۰؛ مجلس، ج ۲۱، ص ۱۱۰-۱۱۸؛ تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۲، ص ۶۵۱؛ اهدایی رهبری مشهد، ج ۸، ص ۴۲۵-۴۲۶.

آغاز:

«اول دفتر به نام ایزد دانا

صانع و پروردگار و حی و توانا...

بهار رخسار شاهدان نو و کهن حکایت ستایش خداوند جان بخش جهان آفرین است و نگار دستان بتان سخن داستان».

انجام: «و استادان شیرین سخن مستبح او گوهرها سفته‌اند و هفت بندی به آن حسن تألیف نگفته‌اند. والحمد لله وحده والصلوة علی خیر خلقه وآله الکرام فانها احسن ختام».

انجامه: «حسب الامر عالیجاه رفیع جایگاه دولت و اقبال همراه عزت و اجلال پناه شوکت و جلالت دستگاه نتیجه الخوانین العظام بارآورده دهقان بزرگی ثمره شجره معدلت گستری منظور نظر لطف حضرت سبحان محمد [زمان] خان خلف الصدق نواب مستطاب معلی القاب قمر رکاب فلک جناب گردون مآب صدرالوزراء فخر الانبیاء والامراء... الدولة العلیة العالیة صدر اعظم منبع الجود والاحسان حاجی محمدحسن... سمت نگارش یافت ۱۲۳۷» (چند کلمه آن محو شده است).

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: ۱۲۳۷ق برای

محمدزمان بن محمدحسن صدر اعظم.

عناوین و نشانیها شنگرف و در بخشهایی از نسخه

نانوشته.

در صفحه عنوان نسخه این یادداشتها دیده می‌شود: تملک احمد کتابفروش طهرانی در ۶ شوال المکرم ۱۳۳۵ق، یک رباعی یادگاری به خط زین‌العابدین بن میرزا اسمعیل اشتهدادی الاصل اصفهانی مسکن در ۲۵ شعبان ۱۲۳۹ق، یادداشتی درباره عرض و طول و ارتفاع گنبد سلطانیه و گوشوارهای گچ آن و حجره‌های آن به خط سیاق با مهر بیضوی کوچکی به نقش: «محمدزمان ۱۲۱۵». و دوبار قیمتگذاری نسخه یکی به سیاق و دیگری ۳۰۰ ریال.

در برگ آخر نسخه مهر بیضوی محمدزمان که نسخه به درخواست او کتابت شده است دوباره دیده می‌شود. و یادداشتی بدون امضا که نوشته کتاب را در ذی‌حجه ۱۳۳۵ق در دارالخلافه طهران از آقا میرزا احمد کتابفروش مقیم بازار حلبی سازها به قیمت دو تومان و پنجهزار خریده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، جزوها ۸ برگی، رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی نخودی و فستقی نازک آهار مهره.

یک، ۴۱۲، برگ، ۲۰/۸×۲۹/۸، سطر، ۱۳×۲۱/۵.

جلد: روغنی مرغش با ترنج و سرترنج و لچکی، منقش به گل و بوته و جداول، درون روغنی سرخ با چند شاخه گل نرگس. عطف تیماج مشکلی، فرسوده. قطر: ۵.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۶۲]

(۹۰۶۱)

مجموعه:

مجموعه اشعار و سروده‌هایی است که مهدی بن محمد صابر شیرازی (بعد از ۱۲۸۹ق) جمع کرده است.^۱ بخشهای این جنگ چنین است:

۱. دیوان وصال شیرازی «۱ پ - ۱۵۰ پ»

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمدشفیع بن محمداسماعیل وصال شیرازی، میرزا

کوچک (۱۱۹۷-۱۲۶۲ق)

دنا، ج ۵، ۴۴۳-۴۴۴؛ متزوی، ج ۳، ص ۲۵۹۹-

۲۶۰۰؛ مشترک پاکستان، ج ۹، ص ۲۳۱۴.

آغاز:

وصف تو جز این نیافت عارف دانا

کز همه وصفی منزهی و میرزا

وصف تو گویند اگر ز غایت بینش

مدحت خورشید گفته‌اند به عمیا

انجام:

گر چه راه عشق پایانیش نیست

عاشقا چندان که بتوانی بسوی

عالمی مست شرابند و وصال

از دو زلف عنبرین بویی بسوی

انجامه: «حسب الاشارة عالیجاه رفیع جایگاه عمده الاعاظم ونتیجه الاعیان مقرب الخاقان سرکار شوکت مدار مهرعلی خان نوری نور الله قلبه و زاد الله عمره وعزّه مبادرت نمود اقل خلیقه بل لا شی فی الحقیقه مهدی بن محمد شیرازی المتخلص بصابر غفر الله ذنوبه و ستر عیوبه فی عاشر شهر ربیع الاول فی سنة ۱۲۵۷».

۲. دوازده بند «۱۵۲ پ - ۱۵۶ ر» (ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمدشفیع بن محمداسماعیل وصال شیرازی، میرزا

کوچک (۱۱۹۷-۱۲۶۲ق)

در سوگواری و تعزیه سیدالشهداء^(ع).

آستان قدس، ج ۱۷، ص ۴۷۵؛ ملک، ج ۸، ص ۳۹۳؛

متزوی، ج ۴، ص ۲۸۱۴؛ ذریعه، ج ۸، ص ۲۷۰.

آغاز:

این جامه سیاه فلک در عزای کیست

وین جیب چاک گشته صبح از برای کیست

این جوی خون که از مزه خلق جاری است

تا در مصیبت که و در ماجرای کیست

انجام:

زان سان که بر کشنده او وصل او حرام

سازی حرام فرقت او بر وصال او

شیرازیان که تعزیه اوست کارشان

بخشای جمله را و ز دلت بر آرشان

۱. از وی جنگ دیگری به شماره ۷۴۹۶ در کتابخانه مجلس

نگهداری می‌شود. رک: مجلس، ج ۲۵، ص ۲۶۴.

۳. مراثی «۱۵۶ پ- ۱۵۸ پ» (ادبیات- فارسی)
 مؤلف: محمد شفیع بن محمد اسماعیل وصال شیرازی، میرزا کوچک (۱۱۹۷-۱۲۶۲ق)
 مرثیه در سوگ سیدالشهدا^(ع) سروده شده در ۱۲۴۶ق.
 گلیایگانی جدید، ج ۴، ص ۱۹۳۵، ش ۵۸۹۹ و ج ۷، ص ۴۲۷۰؛ ملک، ج ۹، ص ۷۴.
 آغاز:
 هزار و یکصد و هشتاد و پنج رفته ز سال
 که کس ندیده خوشی در جهان به هیچ احوال
 بلی چگونه کسی روز خوش دگر بیند
 میان ما و خوشی دور شد هزاران سال
 انجام:
- چه تخم طاعت حق نیست آب دیده حسود
 نخست تخم فشانند و آن گه آب دهند
 تو سر کشی و حسین از سر وفا سر داد
 چه ادعایی وفا می‌کنی که شرمت باد
 انجامه: «حسب الامر سرور معظم و قبله مکرم عمده
 الخوانین العظام مقرب الخاقان عالیجاه مهر علی خانا
 نوری دام عمره و عزّه و دولته به تحریر این مراثی جناب
 خامس آل عبا حضرت سید الشهداء علیه صلوات الله
 الرحمن پرداخت اقل خلیقه بل لا شیء فی الحقیقه
 مهدی بن محمد شیرازی المتخلص بصابر و کان ذلک فی
 سلخ ذا الحجه فی سنه ۱۲۵۶».
۴. پیر و جوان (بهار و خزان؛ بهاریه) «۱۶۰ پ- ۱۶۵ پ»
 (ادبیات- فارسی)
 مؤلف: محمد نصیر بن عبدالله طبیب اصفهانی (۱۱۹۱ق)
 کامل.
 رک: ش ۸۹۹۰/۱۹.
 آغاز:
 شیبی با نوجوانی گفت پیری
 کهن ددی کشی صافی ضمیری
 چو خم صاحب‌دلی روشن روانی
 درین دیر کهن پیر مغانی
- انجام:
 اگر دست علی دست خدا نیست
 چرا دست دگر مشکل گشا نیست
 به حق جوئی حق را ره‌نما اوست
 ز کار اهل دل عقده گشا اوست
۵. دیوان صابر شیرازی «۱۶۶ پ- ۱۷۳ ر»
 (ادبیات- فارسی)
 مؤلف: مهدی بن محمد صابر شیرازی (بعد از ۱۲۸۹ق)
 فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۵۳۳-۵۳۴. نسخه‌ای از
 منتخب اشعار او به خط خودش به شماره ۵۵۷۳ در
 کتابخانه ملک نگهداری می‌شود (مورخ چهارشنبه ۱۸
 رمضان ۱۲۶۵ق).
 آغاز:
 ای نور تو گردیده عیان در همه اشیا
 رخ کرده نهان از همه و اندر همه پیدا
 یک پرتو خورشید رخت نیر اعظم
 یک رشحه ابر کرم حاصل دریا
 انجام:
- با تو در پرده نشاید سخن هجران گفت
 داوریهاست مرا با تو چه رخ بگشایی
 صابرت ترک می و شاهد و ساغر نکند
 گر شیبی با تو بریزد به قدح مینایی
 انجامه: «بتاریخ یوم الثلاثاء عاشر شهر ربیع الثانی
 صورت اختتام پذیرفت راقمه قائله صابر فی سنه
 ۱۲۵۷».
۶. منتخب اشعار «۱۷۴ پ- ۱۷۹ پ» (فارسی)
 مجموعه تک بیتهایی است که جامع و کاتب مجموعه،
 صابر شیرازی، انتخاب کرده است.
 از سروده‌های این کسان در آن یاد شده است: سعدی،
 عاشق اصفهانی، مشتاق، درویش مجید، فردوسی، آذر،
 عبدالله خان، حافظ، صباحی، میلی، ترک، کلیم، امیر
 صالح، حضوری قمی، حاجت شیرازی، جامی، محتشم،
 غیرت اصفهانی، نادم، شاهی، امیر همایون، ظهوری،

نجم‌الدین کبری، مقصود هروری، سلطان ابوسعید، ابوالفرج، سعدی شیرازی، راهب، وجهی اصفهانی، بزمی، مجد همگر، ملا مؤمن، خواجه شمس‌الدین حافظ، مایل، غیاث‌الدین یزدی، سعدالدین حموی، فضولی بغدادی، کمال اسمعیل، شمس‌الدین کورت، حکیم ثنائی، امیر خسرو، صاحبی کاشانی، فردوسی طوسی، بابا افضل کاشی، ملا جامی، زین‌الدین ساعد خبوشانی، شاه سبحان، ابن یمین، یحیی بن محمد، شیخ ابوعلی سینا، مهری، میرزا جعفر صافی، عذری شاملو، هاتف اصفهانی، امام قلی خان، پیر جمال، شوخی خوانساری، شاه طاهر، سید محمود پوریای ولی، رشید کرمانی، شیخ ابوالحسن خرقانی، سید محمد نجفی، آهی جغتائی، نصرالله شیرازی، مولوی معنوی، درویش شاهکی، علاء‌الدین سمنانی، محوی همدانی.

آغاز: رباعیات متفرقه:

ای عشق تو کشته عارف و عامی را
سودای تو گم کرده نکونامی را
شوق لب میگون تو آورده برون
از صومعه بسایزید بسطامی را

انجام: محوی همدانی

محوی به هوای دل نوائی نرنی

در کوچه کس در سرائی نرنی

بیگانگی تمام عالم دیدی

زنهار که حرف آشنائی نرنی

انجامه: «به تحریر این رباعیات پرداخت اقل خلیقه

مهدی بن محمد شیرازی المتخلص بصابر فی سنه ۱۲۵۷».

خط: نستعلیق، کاتب: مهدی بن محمد شیرازی

متخلص به صابر برای مهرعلی خان نوری، تاریخ

کتابت: ۱۰ ربیع‌الاول ۱۲۵۷ق (رساله اول)، سلخ

ذیحجه ۱۲۵۶ق (رساله سوم)، سه‌شنبه ۱۰

ربیع‌الثانی ۱۲۵۷ق (رساله پنجم)، ۱۲۵۷ق (رساله

هفتم و هشتم).

برگ آغازین نسخه سرلوح مذهب و مرصع نفیس و

پرکار که درون کتیبه آن عبارت بسمله در زمینه زرین

میرزا احمد قزوینی، طوقی تبریزی، دانش طوسی، وحشی بافقی، نظیری نیشابوری، اسیر اصفهانی، قاضی سلیم رومی، ملک قمی، هاشمی بخارایی، اسیری اصفهانی، غالب، اهلی، رفیق اصفهانی، مولوی رومی، تأثیر، بابا فغانی شیرازی، طوفان، میرزا شرف جهان، اختری یزدی، علائی، هاشمی قمی، میر حضور، مسعود ترک، حالتی ترکمان، حکیم شفایی، ذوقی، صافی، مصلح اصفهانی، قسمتی، ولی، صباحی، عرفی، صفی، نظام.

آغاز: افراد متفرقه، شیخ مصلح‌الدین سعدی:

اگر تو فارغی از حال دوستان یارا

فراغت از تو میسر نمی‌شود ما را

تو آن درخت گلی کاعتدال قامت تو

ببرد رونق سرو بلند با [۷] را

انجام:

گفته بودم چو بیایی غم دل با تو بگویم

چه بگویم که غم از دل برود چون تو بیایی

۷. دیوان صابر شیرازی «۱۷۹ پ - ۱۸۱ پ»

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: مهدی بن محمد صابر شیرازی (-بعد از ۱۲۸۹ق)

در نسخه با عنوان «افراد من کلام صابر شیرازی» نوشته شده است.

آغاز:

رفتی و می‌کشد مرا زلف تو از قفای تو

تا به کجا توان زدن بوسه به خاک پای تو

انجام:

به آستان کوی تو عمری است کز وفا

چون حلقه‌ایم بر در و محروم از دخول

انجامه: «راقمه قائله مهدی بن محمد شیرازی

المتخلص بصابر غفر الله ذنوبی فی سنه ۱۲۵۷».

۸. رباعیات متفرقه «۱۸۲ پ - ۱۸۹ ر» (فارسی)

از این کسان: سلمان ساوجی، صافی اصفهانی، مهستی

گنجه‌ای، حالتی ترکمان، فدائی گیلانی، خیام، شیخ

انجامه: «تمت هذا الكتاب التبصرة في اوایل شهر ذوالحجة سنة تسع وثمانین وثمانمائه علی يد العبد الضعیف المذنب المحتاج الی الله القهار عبدالحسین بن جعفر بن حسن باتار اللهم اغفر لی ولابویه ولجميع المؤمنین والمؤمنات وصلى الله على محمد وآله اجمعین».

۲. قصیده در مدح چهارده معصوم^(ع) (۱۲۴ پ - ۱۲۵ ر)
مؤلف: محمد بن حسام‌الدین خوسفی قاتنی، ابن حسام
(- ۸۷۵ یا ۸۹۳ ق)

آغاز:

إلهی بأعزاز [آن] چند تن
که هستند فخر زمین ذمن (زمن)
بنور تو ای داور آب خاکه
بدین جارده نام معصوم پاک

انجام:

خدایا مرا در سرانجام کار
زنیکان و زنیک مردان شمار

۳. ارشاد المسترشدين وهداية الطالبين

(الاعتقادية الفخرية) (۱۲۵ پ - ۱۳۹ ر) (کلام-عربی)
مؤلف: محمد بن حسن حلی، فخرالمحققین (۶۸۲-۷۷۱ ق)
کامل.

رک: ش ۳/۸۹۰۰.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيد المرسلين محمد النبي الصادق الامين وعلى آله المعصومين اما بعد فيقول محمد بن الحسن بن المظهر انى امليت هذه الرسالة لارشاد المسترشدين وهداية الطالبين وبيئت فيها ما يجب على المكلفين من الاعتقاد».

انجام: «وعن قول المعصوم الى قول مجتهد فايها المؤمنون تمسكوا او اعتمدوا عليه والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته وصلى الله على نبينا محمد وآله اجمعين. تمت هذه النسخة الشريفة الموسومة بارشاد المرشدين المعروفة بواجب الاعتقاد».

نوشته شده است. دو صفحه اول بين سطور پلاندازی شده و مجدول به شنگرف و زر و لاجورد و مشکی، ديگر صفحات نسخه مجدول به زر و لاجورد و مشکی و کمنددار. در صفحه عنوان تملکی بوده که آن را سیاه کرده‌اند ولی این عبارت از آن باقیمانده است: «نمره ۴۲۴ دواوين شعراى فرس». پایان رساله اول مهر مربع به نقش: «عبدہ الراجی مهر علی ۱۲۵۶» که نسخه به اشاره او کتابت شده بود (برگ ۱۵۰ پ). رکابه‌دار، جزوها ۸ برگي. آن گونه که از ظواهر صحافی و دوخت نسخه مشخص است بخشی از نسخه از آخر آن جدا شده است.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره، با تهنه نقش مدور کوچکی در گوشه صفحات با نقش تاج که بالای آن کلمه LONDON و پایینش عبارت SUPERFINE درج شده است.

دو، ۱۸۷ برگ، ۲۱،۲۰/۷×۱۱/۹ سطر، ۱۵/۹×۷/۳.
جلد: تیماج مشکی با جداول زرین، دو رو، درون عنابی با جداول زرین. قطر: ۲/۶.
خریداری از هدایت ارشادی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۶۹۷]

(← تصویر)

(۹۰۶۲)

مجموعه:

۱. تبصرة المتعلمين فى احكام الدين «۱ پ - ۱۲۴ ر»
(فقه-عربی)

مؤلف: حسن بن يوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ ق)
کامل.

مکتبه العلامة الحلی، ص ۷۲-۷۷ و ۲۳۳-۲۳۵؛ دنا، ج ۲، ص ۷۶۹-۷۷۱.

آغاز: «الحمد لله القديم سلطانه العظيم شأنه الواضح برهانه المنعم على عباده بارسال انبيائه».

انجام: «والدية على العاقلة فهذا خلاصة ما اثبتناه فى هذا المختصر ونسأل الله تعالى ان يجعل ذلك لوجهة (كذا) خالصة انه قريب مجيب».

ص ۱۵۹-۱۶۰؛ فهرست دائرةالمعارف بزرگ، ج ۲، ص ۱۴۶ (با تردید در نام مؤلف).

آغاز: «الحمد لله باری المخلوقات وموقق الخیرات وصلى الله على اشرف البریات محمد وآله الهداة ما تعاقب الجدیدان وسار النیران وبعد فهذه رسالة یحتوی علی ما یجزی المكلف به فی معرفة صلوته ومقدماتها علی وجه الایجاز والاختصار وسميتها شذرة النضید وهدایة المستفید وفيها بابان».

انجام: «وبعد الفراغ التعقیب ولا حصر له وافضله تسبیح الزهراء علیها السلام وهذا آخر ما اردنا ذكره و قصدنا مصره والحمد لله اولاً و آخراً وباطناً وظاهراً... رب العالمین...».

خط: نسخ، کاتب: عبدالحسین بن جعفر بن حسن باتار (رساله اول)، تاریخ کتابت: اوائل ذیحجه ۸۸۹ ق (رساله اول).

عناوین شنگرف و مشکى جلی، برای پرکردن فضای خالی سطرها از سه دایره تو خالی که به شکل مثلث درآمده‌اند استفاده شده (برای نمونه برگ ۱۱۶ پ، ۱۱۹ پ، ۱۲۲ ر). در حاشیه تصحیح شده، با نشانی «ه» حاشیه‌نویسی دارد، معنای فارسی بعضی از کلمات به خطی کهن همزمان با کتابت نسخه در حاشیه و بین سطور نوشته شده است.

یادداشت‌های صفحه عنوان نسخه: دو رباعی کهن فارسی و چند تک بیت، چندین حرز و دعا. مهتر مسدوری که در دایره کوچک وسط آن عبارت «مرتضی...» و دور تا دور آن ابیات: «ناد علیاً مظهر العجایب / تجده عوناً لك فی النوائب / کل هم وغم سینجلی / بولایتک یا علی یا علی» به خط ثلث نقش بسته است.

در صفحه خاتمه رساله اول این ابیات به خطی کهن از زمان کتابت متن نوشته شده است (۱۲۴ ر):

نویشتم خط بدینجا بصد درد و غم

که شاید بخواند یکی درومند

***

۴. دعاء مبارک و مستجاب مروی عن النبی (ص)

«۱۴۰ پ - ۱۴۲ پ»

با مقدمه‌ای مفصل به فارسی درباره خواصش.

آغاز: «روایت کرده‌اند از رسول ص که گفت پیاموزید این دعا را و پیاموزانید صالحان را و میاموزانید بدان را. به حق آن کسی که فرستاد مرا به حق به پیغمبری... اللهم انک حمید مجید ودود شکور کریم رحیم».

انجام: «واذا حرماوا شکروا و اذا ساءوا استغفروا و اذا سلبوا صبروا».

۵. غزل در مدح ائمه «۱۴۳ ر»

مؤلف: احمد جامی

آغاز: مدح دوازده امام

ای ز مهر حیدرم هر لحظه اندر دل صفاست

از پی حیدر حسن ما را امام رهنماست

انجام:

شاعران از بهر سیم و زر سخنها گفته‌اند

احمد جامی غلام خاصه شاه اولیاست

۶. شذرة النضید وهدایة المستفید «۱۴۳ پ - ۱۵۴ ر»

(فقه - عربی)

مؤلف: احمد بن محمد ابن فهد حلی (۷۵۶-۸۴۱ ق)

احکام نمازگزاردن، تنظیم شده در دو باب:

الباب الاول: فی مقدماتها وهی احدى عشر، در دو فصل: الفصل الاول: فی الطهارة واقسامها، دارای دو بحث.

الفصل الثانی: فی باقی المقدمات.

الباب الثانی: فی الصلوة وفيه فصول:

الفصل الاول: فی اعدادها والواجب منه.

الفصل الثانی: فی افعالها وهی ثمانية.

الفصل الثالث: فی احکام السهو.

الفصل الرابع: فی صلوة الكسوف.

الخاتمة: المرأة كالرجل فی الصلوة الا ما استثنی...

موسوعة مؤلفی الامامية، ج ۵، ص ۹۱؛ عکسی مرعشی،

ج ۳، ص ۲۴۸؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۱۱-۱۲، ص ۷۲۴؛

نسخه پژوهی، ج ۳، ص ۳۵۶؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه،

مظفرالدین شاه قاجار (۱۳۱۴-۱۳۲۴ق) مقارن شد کتاب را بدو تقدیم کرده است. مؤلف در وصف اقدامات مظفرالدین شاه نوشته: «در ابتداء جلوس بر سریر سلطنت از روی حسن فطرت و پاکی طینت خدمت بزرگی به حضرت ثامن الائمه فرموده که مالیات املاک موقوفه آن حضرت را که سالی یکهزار و ششصد خروار جنس و ششصد تومان نقد بوده است به قید تخفیف ابدی مقرر و تقدیم فرموده».

مشمتمل بر یک مقدمه و هشت باب و یک خاتمه:

مقدمه: در بحث از مسئله امامت و اثبات مذهب حق از میان اقوال.

باب اول: در ذکر شمه‌ای از احوال امام المجتبی و سید المرتضی ثامن الائمه الهدی ابی الحسن الثالث علی بن موسی الرضا سلام الله علیه، در چند فصل.

فصل اول: در بیان اثبات امامت آن حضرت به اخبار مأثوره مخصوصه از رسول خدا و سائر ائمه هدی (ع).

فصل دوم: در تعیین اسم مبارکش و القاب شریفه و کنیه آن حضرت است.

فصل سیم: در تاریخ تولد و مدت عمر و ایام امامت آن حضرت.

فصل چهارم: در عدد زوجات و اولاد آن بزرگوار است.

فصل پنجم: در عدد اصحاب آن حضرت و ذکر اسامی آنها و ادعیه مأثوره از آن حضرت و توسل جستن به آن جناب و نماز آن حضرت و شعراء مخصوص آن حضرت است.

باب دوم: در معجزات آن حضرت است، در دو فصل:

فصل اول: در معجزات زمان حیات آن حضرت است.

فصل دوم: در معجزات بعد از وفات آن حضرت است.

باب سیم: از ابواب کتاب در بیان چند فصل است.

فصل اول: در بیان علت طلبیدن مأمون حضرت رضا را به خراسان و به اصرار تمام آن جناب را ولیعهد خود گردانیدن.

فصل دوم: در ذکر جمله‌ای از وقایع و اخبار و ظهور بعضی از کرامات آن حضرت از هنگام خروج از

نویشتم خط بدینجا که تا خواند

که بی شک من نمانم خط بماند

هر آن عاقل که این خط را بخواند

یقین داند جهان بر کس نماند

***

هر که خواند دعا طمع دارم

زانک من بنده گنه کارم

پایان رساله اول در سه سطر صیغه شرعی از دواج به عربی و فارسی نوشته شده است.

پایان رساله سوم صیغه وکالت برای پرداخت زکات فطر به عربی و فارسی.

پس از رساله ششم در برگ پایانی نسخه دو دعا یکی به خطی کهن و دیگری جدیدتر نوشته شده است. در برگ پایانی نسخه قیمت کتاب به سیاق. آثار سطراندازی در برگها بر جای مانده است. پشت عطف کتاب برجسب کاغذی نام کتاب و شماره‌اش در کتابخانه‌ای بدون ذکر نام. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، رکابه‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره، حاشیه صفحات کمی آبخورده.

یک، ۱۵۴. یک برگ، ۱۷/۳×۱۲/۲، سطر، ۱۴×۸.

جلد: تیماج مشکی. درون کاغذ ابر و باد. قطر: ۲/۸.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۵۰]

(← تصویر)

(۹۰۶۳)

حجج الرضویة

(شرح حال امامان - فارسی)

مؤلف: اسماعیل بن محمد محسن شریف شاهرودی (سده

۵۱۴)

در شرح حال سلطان علی بن موسی الرضا (ع) که: «در تألیف آن... به قدر وسع و توانایی بذل مجهود در تصحیح احادیث و تنقیح روایات آن نموده و مسمی نمود آن را به حجج الرضویة».

از آن جا که زمان اختتام و انجام کتاب با او ان دولت

فصل دوم: در زیارت آن حضرت و در بیان آداب و مقدمات زیارت آن حضرت است.

باب هشتم: در بیان جمله‌ای از مسائل متفرقه است. خاتمه: در شرح حال حضرت معصومه علیها سلام بنت موسی بن الجعفر^(ع) و شرح شمه‌ای از تاریخ قم و فضیلت آن بلدة طیبه.

در پایان خاتمه، مختصری از احوال میرزای قمی (۱۱۵۲-۱۲۳۱ق) آمده است.

پایان یافته در اوائل رجب ۱۳۱۴ق (در نسخه آستان قدس تاریخ انجام ۲۵ رجب ۱۳۱۴ق قید شده است). کامل.

آستان قدس، ج ۵، ص ۱۲۸-۱۲۹؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۳، ص ۸۸؛ ادبیات مشهد، ص ۵۴.

آغاز: «الحمد لله الذی خلق انواراً وجعلهم بعرضه محققین ومنّ علینا بهم وجعلنا من موالیهم التابعین... و بعد چنین گوید که به مضمون حدیث شریف مثل اهل بیتی».

انجام: «و سادات والا مقام و سلاطین اسلام و بزرگان دین و دولت بوده است. اللهم اجعل تلك البلدة الکریمة مقرّنا فی حال حیوتنا ومدفنتنا بعد مماتنا واغفر لخطیئتنا بمحمد وآله الاطهار. ثم الحمد لله علی البلوغ الی هذا المرام والصلوة والسلام علی محمد وآله الکرام وقد فرغ منه مؤلفه الفقیر الی الله الغنی فی اوائل شهر رجب المرجب سنة رابع عشرة وثلثمائة بعد الالف من الهجرة المبارکة علی صاعها وآله الوف تحية و ثناء ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظيم (۱۳۱۴)».

خط: نسخ خوش، عبارات عربی معرب، تاریخ کتابت: سده ۵۱۴هـ.

به قرینه آراستگی و آرایشهای نسخه احتمال دارد این نسخه، نسخه‌ای باشد که برای تقدیم به شاه در نظر گرفته شده بود. صفحه اول و سطور که از مظفرالدین شاه نام برده شده پلاناندازی بین سطور دارد. عناوین و نشانیها شنگرف، بر فراز آیات قرآن و عناوین فرعی خط شنگرف رنگ، صفحات مجداول به شنگرف و زر و لاجورد و مشکی، کمندکشی شده،

مدینه طیبه تا حین ورودش به شهر نیشابور و از آن جا به طوس.

فصل سیم: در ورود آن حضرت به شهر مرو که مقرر خلافت مأمون بود و قرار دادن مأمون آن جناب را ولیعهد خود و قبول کردن آن بزرگوار از روی اکراه و اجبار به جهت خوف بر هلاکت خود.

فصل چهارم: در بیان بعضی از وقایع زمان ولیعهدی آن جناب.

باب چهارم: در ذکر مجلس مناظره آن جناب با اهل ادیان و کسانی که گفتگو در توحید نموده‌اند نزد مأمون ملعون.

باب پنجم: در ذکر جمله‌ای از اشعار منسوب به آن جناب و در بیان شمه‌ای از اخلاق حمیده و صفات پسندیده و وصف عبادات آن سرور است، در سه فصل:

فصل اول: در ذکر اشعاری که انشاد فرموده‌اند.

فصل دوم: در شمه‌ای از اخلاق حمیده و صفات پسندیده آن بزرگوار است.

فصل سیم: در وصف عبادات آن عالی مقدار است.

باب ششم: در بیان علت و سبب اقدام کردن مأمون دون بر قتل آن جناب و ذکر اخبار چندی از رسول خدا و ائمه بر آن [که] مأمون آن سرور را به زهر شهید نمود... و در بیان محل قبر آن سرور، در چندین فصل: فصل اول: در ذکر اقدام نمودن مأمون بر قتل آن جناب.

فصل دوم: در ذکر اخبار و ادله معتبره از طرف خاصه بر اثبات مذهب مختار آن که مأمون آن جناب را مسموم نمود.

فصل سیم: در اختلاف میان خاصه و عامه در جهت وفات آن حضرت.

باب هفتم: در ذکر ثواب زیارت قبر مطهر علی بن موسی و زیارات مأثوره از ائمه علیهم السلام در خصوص زیارت آن حضرت، در دو فصل:

فصل اول: در ذکر اخبار وارده در ثواب زیارت قبر مطهر علی بن موسی الرضا در ارض طوس است.

صفحه اول سرلوح مزدوج مرصع مذهب با زمینه لاجورد که درون کتیبه آن عبارت بسمله نوشته شده است. با کمی تصحیح، چند مورد حاشیه‌نویسی از مؤلف به نشان «منه» دارد. حاشیه برگ ۳۶۷ ر و ۳۶۷ پ دو یادداشت به خط مؤلف به نقل از ریاض الفضايل شيخ حر عاملی. در حاشیه برگ ۳۶۶ یادداشتی از جعفر بن صدیق‌الملک در شوال ۱۳۱۰ق در شرح حال ذکر یا بن آدم. در صفحه عنوان یادداشت خریداری کتاب از احمد حسینی در محرم ۱۳۲۴ق در دارالخلافه طهران. نسخه را پسرش محمدرضا خان خریده بوده است. ابتدای نسخه ۵ برگ و در انتها ۲ برگ سفید، با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: حنایی آهار مهره نازک، بیشتر برگها دوپوسته شده.

پنج، ۳۷۶، دو برگ، ۱۴/۵×۲۶/۲، سطر، ۱۸/۹×۹/۲. جلد: میشن عنابی ضربی با تریج منقش زرین و فستقی و جدولهای گرهی. قطر: ۴/۳. خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۵۱]

(۹۰۶۴)

مصباح المتهجد و سلاح المتعبد (دعا-عربی)
مؤلف: محمد بن حسن طوسی (۳۸۵-۴۶۰ق)
کامل.
آستان قدس، ج ۶، ص ۲۸۹-۲۹۱؛ دنا، ج ۹، ص ۶۸۲-۶۷۸.

آغاز: «الحمد لله وليّ الحمد ومستحقه وصلى الله على خيرته من خلقه محمد وآله الطاهرين من عترته وسلّم تسليمًا. سألتكم ايديكم الله ان اجمع عبادات السنة». انجام: «وقد وفينا بما شرطناه في صدر هذا الكتاب ونسئل الله تعالى ان يجعله لوجه خالصاً وينفعنا ولمن يعمل به او ببعضه ونسئله ان لا يخلينا من دعائه عقيب العمل بما عملناه ان شاء الله تعالى».

انجامه: «الحمد لله مما استكتبت ببلدة شيراز صانها الله عن الاعواز هذا الكتاب وفقني الله وسائر الاخوان للعمل

والانتفاع به وانا العبد الاثيم محمد بن حبيب الله الحسيني سنة ۱۰۹۹» (يادداشت سفارش دهنده نسخه در صفحه عنوان).

خط: نسخ، دعاها معرب، تاريخ كتابت: ۱۰۹۹ق در شيراز برای محمد بن حبيب الله حسيني.

صفحه آغازين كتاب سرلوح مزدوج مذهب مرصع نفيس و دقيق با کتبيبه زرپوش. صفحات جدول کشي شده با زر و مشکي و کمند شنگرف، عناوين و نشانها در متن و حاشيه شنگرف، در حاشيه تصحيح شده و نسخه بدل دارد، نسخه بدلها با سه علامت «خ» و «خ ل» و «نخل» از هم تفکيک شده‌اند. در صفحه عنوان نام کتاب و مؤلف: «کتاب مصباح المتهجد للشيخ الطوسي نورالله مضجعه» و يادداشت سفارش دهنده نسخه آمده است. در حاشيه صفحه خاتمه نسخه هم اين بلاغ نوشته شده است: «هو، بلغ بحمد الله وحسن توفيقه مقابلة هذا المصباح قدس الله روح مصنفه وطاب رمس مؤلفه بنسخ متعددة منها نسخة معتمدة مصححة صححها بعض الفضلاء رحمه الله وكتب عليها انه صححها بنسختين معتمدتين صححوهما الفضلاء وكتبوا على احدهما انها قبولت في الحلة مع نسخة الاصل التي خطها المصنف طاب ثراه وانها قبولت مرة اخرى بمشهد مولانا على صلوات الله عليه بنسخة مصححة صححها المصنف انتهى. فصح كتابنا ان شاء الله تعالى الا ما زاغ عنه البصر ووقع الفراغ من تصحيحه يوم السبت السابع عشر من شهر شوال من شهر سنة ۱۰۹۹ تسع وتسعين بعد الالف وانا العبد المذنب الاثيم عند ربه الكريم محمد بن حبيب الله الحسيني».

۶ برگ الحاقی آغازین نسخه پیش از شروع کتاب این یادداشتها را دارد: صورت وجهی که به عوض طلب مردم داده شده است در ۱۲۱۸ق به خط سیاق، چند

۱. با تعجب کهنترین نسخه مصباح المتهجد مورخ ۵۰۲ق که در آستان قدس نگهداری می‌شود در این فهرست مشترک معرفی نشده است.

... حضرت صبور بی ملال و شکور بی زوال عمت عطیاته و تایت پلیاته در کتاب کریم».

انجام: «خود به اعلی مراتب آباء عظام و افضی مآرب اجداد کرام خود بر ساد

پر نور باد چشم پدر از چنین پسر

موفور باد قدر پسر از چنان پدر».

انجامه: «تمت الكتاب بعون الملك الوهاب في ثالث شهر صفر ختم بالخير والظفر على يد العبد الفقير ... (نام کاتب سیاه شده) اللهم اغفر لکاتبه ولصاحبه ولمالکه ولقاریه ولمن نظر فيه بحق الحسين واخيه وجدّه وابیه وصاحبته وبنیه ولجميع المومنین والمومنات والمسلمین والمسلمات وسلم تسليما كثيرا كثيرا في سنه ۹۱۸».

خط: نستعلیق، نام کاتب را پاک کرده‌اند، تاریخ کتابت:

۳ صفر ۹۱۸ ق.

عناوین و نشانیها به تناوب با زر و شنگرف و لاجورد و زنگار نوشته شده است. صفحات مجدول به زر و لاجورد و مشکی، صفحه اول سرلوح مذهب مرصع با کتیبه قلمدانی زربوش که نام کتاب به خط ثلث در آن نوشته شده است. بین اشعار و در پایان نقل قولها دایره توخالی.

در صفحه عنوان نسخه این یادداشتها دیده می‌شود:

نام کتاب، سه بار قیمت‌گذاری کتاب که یک بار آن زیر کاغذ وصالی رفته و دو بار دیگر به سیاق، تملک عبدالله بن حاجی اسمعیل عرب در سال ۱۱۶۶ ق با

مهر بیضوی او: «افوض امری الی الله ابن حاجی اسمعیل عبدالله»، مهری چهارگوش که به درستی

توانستم آن را بخوانم اما از آن محمدظاهر نامی است. مهر کتابخانه مجدالدین نصیری و مهر کتابخانه

جعفر سلطان القرایی. مهر کتابخانه مجدالدین نصیری محو شده و تنها از اثرات باقیمانده و

شمایلش می‌توان آن را شناخت. یادداشت خرید به وساطت آخوند ملا محمد لاهیجانی، و چندین مهر

سیاه شده.

آثار سطراندازی در نسخه مشخص است. جزوها ۸

برگی. رکابه‌دار.

دعا و حرز برای قضای حوایج مشروعه و طلب جاه و عزت و جز آنها، دستور العمل للرؤیا فی المنام، اعمال شب آخر ماه رمضان به نقل از «من عمل اعمال السنه للاستاد الاستناد فیض ادم الله فیضه و افضاله»، منقولاتی از مصباح کفمی، چند روایت نبوی (ص) در روایت دعاهاى مختلف و نوشته‌ای پاک شده که ظاهراً وقفنامه نسخه بوده است.

پس از کتاب در دو صفحه پایانی نسخه هم این یادداشتها دیده می‌شود: آداب روز نوروز، رقعه الجیب و اسماء اصحاب کهف.

بعضی از نقطه‌گزاریه‌ها و اعرابها که در متن اشتباه شده بود با شنگرف اصلاح و در حاشیه همان سطر عدد ۲

نوشته شده است. برای نمونه برگهای ۳۵ پ، ۳۶ ر، ۵۲ پ، ۵۴ پ، ۶۱ ر، ۱۴۷ پ، ۲۱۱ ر و... دیده شود. این

عددگاهی با علایمی مانند ح و / و نقطه‌ای برفرازش ترکیب شده است. با مهر کتابخانه جعفر

سلطان القرایی. آثار سطراندازی در نسخه مشخص است. رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی نازک آهار مهره.

شش، ۲۶۶، یک برگ، ۱۵/۶×۲۶/۷، ۲۲ سطر، ۱۹/۷×۹/۴.

جلد: میشن قهوه‌ای مرمت شده، عطف و گوشه‌ها گالینگور، دو رو، درون تریاکی مجدول با زر. قطر:

۳/۵

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۵۳]

(۹۰۶۵)

روضه الشهداء (تاریخ پیامبران و امامان - فارسی)

مؤلف: حسین بن علی واعظ کاشفی (-۹۱۰ ق)

کامل.

رک: ش ۸۸۴۱/۱۰۷.

آغاز:

«ای شربت درد تو دواى دل ما

آشوب بلای تو عطای دل [ما]

کاغذ: نخودی آهار مهره.

دو، ۲۳۷، سه برگ، ۱۷/۹×۲۵/۴، ۱۹ سطر،
۱۷/۵×۱۰/۲.جلد: میشن سرخ، عطف و سجاف میشن مشکی.
قطر: ۳/۷.خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۵۴]

(← تصویر)

(۹۰۶۶)

کشف الآیات

(علوم قرآنی-عربی)

مؤلف: محمدرضا بن عبدالحسین نصیری طوسی (زنده در

۱۰۹۷ق)

کامل.

دنا، ج ۸، ص ۶۰۱-۶۰۳.

آغاز: «کشف قناع عذار عذراء المقال باسم الله الكبير
المتعال وحليتها في حجلة الكمال بحلية حمد الله ذي العز
والجلال»انجام: «یهدی. احقاف ۱۰ من ۳. یدیها بقره ۶ من ۷.
یدی من التوریه آل عمران ۱۰ من ۵ صف ۶ من ۱».

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

عناوین و نشانیها و کلمات قرآنی شنگرف، کمی
تصحیح شده، با مهر تملک محمدباقر یهودی و مهر
کتابخانه جعفر سلطان القرایی و یادداشت اهدای
کتاب به مقرب الخاقان فرزند مکرم در شعبان
۱۲۷۳ق با مهری بیضوی که وسط آن نشان شیر و
خورشید و در اطرافش این عبارت نوشته شده است:
«اعتمادالدوله میرزا آقا خان صدر اعظم دولت علیه
ایران. ۱۲۶۸». این مهر از آن میرزا آقا خان نوری صدر
اعظم (۱۲۲۲-۱۲۸۱ق) است که کتاب را به فرزندش
بخشیده است. پایان نسخه یک برگ الحاقی فهرست
مواضع کشف الآیات، جزوها ۸ برگی. رکابه دار.

کاغذ: فرنگی شکری نازک آهار مهره.

۳۱۰، دو برگ، ۱۲/۱×۲۸/۹، ۱۹ سطر، ۱۳/۵×۷.

جلد: تیماج زیتونی، جدولدار گرهی. قطر: ۳/۴.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۵۵]

(۹۰۶۷)

غور الفوائد و درر القلائد (الامالی) (حدیث-عربی)

مؤلف: علی بن حسین موسوی بغدادی، شریف مرتضی (۳۵۵-
۴۳۶ق)

کامل.

دنا، ج ۷، ص ۷۸۷-۷۹۰ و ج ۲، ص ۱۴۴ و ۲۸۱.

آغاز: «قال الشريف الامام الاجل المرتضى علي بن...
تأويل آية. قال الله جل من قابل واذا اردنا ان نهلك قرية
امرنا مترفيها ففسقوا فيها... في هذه الآية وجوه من
التأويل كل منها يبطل الشبهة».

انجام:

حسبک من تحصينها ضمها منك الى خلق كريم ودين
لا تظهرن منك على عورة فيتبع المقرون حبل القرين
خط: نسخ معرب کهن، تاریخ کتابت: سده ۶ و ۷هـ.
متأسفانه انجامه کاتب را به کلی سیاه کرده اند.عناوین مشکی درشت. تصحیح شده، با
حاشیه نویسی به خط کاتب نسخه و خطهای
جدیدتر. بیشتر حاشیه نویسیهای جدید لغوی و به
زبان ترکی است. با نشانه های «اخ» و «اختری» و یا
بدون نشانه. پایان بیشتر بندها علامت (ع)، در
چند برگ آغاز نسخه علایمی با شنگرف به متن
اضافه شده.سه برگ الحاقی آغازین نسخه این یادداشتها را دارد:
نام کتاب و مؤلف، خریداری علی اکبر پیشنماز نجل
نوایی، انتقال کتاب از میرزا احمد بن میرزا محمد بن
میرزا محمد به حاجی محمدکریم عطار، مهر مدور:
«عبد (ع) احمد بن زین الدین»، بخشی از تفسیر
سوره تحریم از تفسیر حزیری درباره او و ثمانیه در
قرآن که به پنج مورد بالغ می شود. نقل قول کوتاهی از
تفسیر مجمع اللطاف فی الجمع بین لطایف البسیط
والکشاف از احمد بن عبداللطیف تبریزی و
یادداشتی در معرفی این کتاب (در آخر سوره کهف
آن تفسیر نوشته شده که تألیف این مجلد در ۱۴

(۹۰۶۸)

شرح منهج الوصول الى علم الاصول (اصول فقه - عربی)
مؤلف: عبيدالله بن محمد فرغانی عبری (۷۴۳ق)

شرح منهج الوصول الى علم الاصول قاضی بیضاوی (سده ۷هـ) است. در آغاز گوید: «اما بعد فان الطلبة لما راوا ما كتبناه في شرح بعض المختصرات من مصنفات... عبدالله بن ابی القاسم علی بن عمر البيضاوی تغمده الله... وافياً بحل ذلك منزهاً عن الاخلال والاطناب... التمسوا مني شرح ساير مختصراته مرة بعد اخرى فاستغفيت من ذلك لاشتغالي... فلما تواتر الاستدعاء والسؤال ولم يبق للمطلب والمدافعة متسع ومجال... ابتدأت بشرح المختصر المسمى بمنهج الوصول الى علم الاصول ناوياً ان آخر الله تعالى في الاجل وساعد القدر الاشتغال بشرح المختصر الباقي المسمى بالغاية القصوى في دراية الفتوى اذ تقديم اصول الفقه على اوجب واولى».

آن را به سلطان قضاة العالم ملك وزراء العرب و العجم شمس الدنيا و الدين محمد حسینی يزدي تقديم کرده است. با عنوان «قال - اقول».

کامل
کشف الظنون، ج ۲، ص ۵۵۴؛ دنا، ج ۶، ص ۱۱۰۹ - ۱۱۱۰؛ کتب خطی اصفهان، ج ۲، ص ۱۰۷؛ الشامل، فقه و اصول، ج ۵، ص ۵۹۲-۵۹۵.

آغاز: «الحمد لله الذي اعلا معالم الاسلام وبيّن لطرق المعاش والمعاد قوانين الشرع والاحكام والصلوة على نبيه خير الانام... قال اصول الفقه معرفة دلایل الفقه اجمالاً... اقول لما وجب على الحايض في كل علم».

انجام: «واذا لم يجب عليه جاز له الاستفتاء في اصول الدين واذا جاز له جاز لغيره اجماعاً فجاز الاستفتاء في اصول الدين لكل واحد سواء كان مجتهداً او لا. والله اعلم بالصواب».

انجامه: «وقد وقع الفراغ من تسويده في الثامن والعشرين من شهر المبارك شعبان المعظم سنة ستة وثلث وسبعماية في شب تبريز في المدرسة الشافعية ومصلياً على نبيه محمد وآله اجمعين وسلم تسليمًا كثيراً كثيراً».

شعبان ۱۷ق پایان یافته است. یادداشت کوتاهی درباره شعرای جاهلیت و کسانی از ایشان که اسلام آورده‌اند، قیمت نسخه که خط خورده، و فهرست مجالس کتاب.

یادداشت‌های صفحه عنوان: نام کتاب و مؤلف به خط کهن: «... (به اندازه دو کلمه در ابتدا تراشیده شده و با خطی جدید «الجز الاول من / هذا» نوشته شده) کتاب غرر الفراید و درر القلائد املا السيد الاجل المرتضى علم الهدی ذی المجدين ابی القسم علی بن الحسین بن موسی الموسوی رضی الله عنه»، تملک عمر بن عبدالوهاب بن ابرهیم بن محمود بن علی بن محمد عرضی شافعی قادری در ۱۵ ذی القعدة الحرام ۱۰۱۶ق به قیمتی که پاک شده، همو مؤلف کتاب را معتزلی مذهب دانسته است: «هذا الكتاب الغالب على مولفه الاعتزال في الاصول والعقاید والتشيع فلا نعتن مما يجد فيه موافقا لمذهبي المعتزله والشيعة». تملک محمد بن کمال الدين بن حمزه حسینی حنفی نقیب السادة الطالبية در دمشق در سال ۱۰۸۳ق (سنه ۱۰۸۳ بالزاء الزاعی)، تملک ابرهیم بن محمد حسینی، تملک عبدالله بن زین‌الدین بصری با مهر مدوری که وسط آن عبارت بسمله نوشته شده ولی اطرافش خوانده نمی‌شود. مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، مهر مستطیل: «عبد محمد حسین ۱۲۲۱» و مهر مستطیل: «نوشته بر در جنت به خط جلی / شفیع روز قیامت محمد علی است».

در صفحه اول کتاب مهر چهارگوش: «عبد محمد حسن».

نام کتاب نوشته شده روی برچسب کاغذی عطف کتاب. جزوها ۱۰ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره ضخیم.

سه، ۱۸۷، دو برگ، ۱۷/۱×۲۵، ۱۷ سطر، ۱۸/۵×۱۲.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با تریج منقش، عطف و سجاف تیماج قهوه‌ای. قطر: ۴/۱.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۵۷]

(← تصویر)

(۹۰۶۹)

مجموعه:

مؤلف: فتح‌الله جرعه تبریزی (سده ۱۱۳هـ)

۱. دیوان جرعه تبریزی «۱- ۸۸ پ» (ادبیات-فارسی) شامل غزلیات. در نسخه نیز با همین نام خوانده شده است: «دیوان غزلیات مرحوم جرعه علیه الرحمه». مجلس، ج ۳، ص ۲۰۷ و ج ۳۸، ص ۴۳۸؛ مرکز احیاء، ج ۵، ص ۱۸۸-۱۸۹؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۶، ص ۱۰۲؛ فرهنگ سخنوران، ج ۱، ص ۲۰۹.

آغاز:

ای ز همه در حجاب و بر همه پیدا
جان جهان در هوای مهر تو شیدا
گرچه نهان در دلی از دامن وصلت
دست طلب کوتاه است و پای تمنا

انجام:

بیان من تو را افسانه آید
چه داند حال شهری روستایی
اثر از جان و دل نگذاشت جرعه
نگار ما ز روی دلربائی

۲. عشق نامه «۸۹ پ- ۱۵۷ پ» (ادبیات-فارسی) حکایات گوناگونی درباره حالات عشق و احوال عاشق و معشوق که آن را به درخواست معشوقش سروده است^۲ (برگ ۱۰۵-۱۰۷ ر در سبب نظم کتاب و گفتگو با معشوق).

عناوین مثنوی عشق نامه:

- گفتار اندر آفرینش عالم و قدرت مصور بنی آدم.

۱. همانند آن چه در مقاله آقای محمد تهرانی نشان داده شده است. رک: «نشان صحاف (نکته‌ای درباره جزو بندی و ترفند صحاف)، نامه بهارستان، س ۱۰، ش ۱۵، ۱۳۸۸ش، ص ۱۳۱-۱۳۶.

۲. مرا وقتی به ری دل در گرو بود

هوس ذوق نظر را پیشرو بود

(۱۰۵ ر)

خط: نسخ، تاریخ کتابت: ۲۸ شعبان ۷۳۶ ق در شب تبریز در مدرسه شافعیه.

عناوین شنگرف، از برگ ۹۸ تا پایان نسخه عناوین نانوخته. در حاشیه تصحیح شده، با نشانی بلاغ بر بالای بعضی از صفحات. در برگهای آغازین نسخه اصل متن در کناره صفحات نوشته شده است (با نشانی متن). نیمه آغازین نسخه یادداشتهای توضیحی و حاشیه‌نویسیهای مختلف با نشانیهای «ص» و «ه» و «۵» و «صف» و «نور» دارد. برگهای ۳۱ تا ۶۰ نونویس از سده ۱۲هـ. برگ ۶۱ از سده ۱۳هـ. بعضی از حواشی در برش صفحات از بین رفته و ناقص شده‌اند. در دو برگ آغازین و انجامین نسخه چند یادداشت در اصول فقه نوشته شده است. در صفحه عنوان تملک محمدعلی بن علی با مهر بیضوی: «عبد محمدعلی بن علی» و تملکی سیاه شده. پشت هر دو طبله جلد چند یادداشت معاملاتی و ماده تاریخ وفات شیخ محمدحسن بن شیخ موسی بن شیخ باقر از حسین بن شیخ محمد بن شیخ حسین باقر الجزائری المظفری.

در برگ ۱۲۸ ر تملک عبدالحمید بن محمدعلی بن علی بن لطفعلی بن رحمة تبریزی مجتهدی. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۸ برگی. در ورق وسط هر جزو (سمت راست بالا) نشان صحاف دیده می‌شود. این نشان به صورت خط مورب کوچکی است که با خط زن یا قلم آهنی ایجاد شده و تنها در نور مشاهده می‌شود.^۱ رکابه‌دار. کاغذ: نخودی آهار مهره. بخشهای نونویس دوپوسته شده، کمی آخورده.

۱۲۸ برگ، ۲۳×۱۵/۶، ۲۷ سطر، ۱۸×۱۱/۵.

جلد: مقوا، عطف و سجاف تیماج عنابی فرسوده. قطر: ۲/۷.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۵۸]

(← تصویر)

سلطان‌القرایی و مهر حسن محمدزاده، آثار
سطراندازی روی کاغذ باقیمانده است، جزوها ۸
برگی، رکابه‌دار.
کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.
۱۵۷ برگ، ۱۶×۲۲/۲، ۱۷ سطر، ۷×۱۴/۵.
جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول. با نقوش ضربی، قطر:
۲/۷.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۷۹۱۵۹]

(۹۰۷۰)

دیوان صائب تبریزی (ادبیات-فارسی)
مؤلف: محمدعلی بن عبدالرحیم صائب تبریزی (۱۰۱۶ -

۱۰۸۱ق)

شامل غزلیات.

رک: ش ۹۰۵۳.

آغاز:

زهی به غمزه جانسوز برق مذهبها
به خنده شکرین نوپهار مشربها
به یک کرشمه که درکار آسمان کردی
هنوز پی برد از شوق چشم کویها

انجام:

ز لوح سینه من نقش هر دو عالم شست
دگر چه نقش زند تا بر آب درویشی
نقاب دار کنند آفتاب را صایب
اگر برافکنند از رخ نقاب درویشی
انجامه: «تم الغزلیات بعون الله تعالی وحسن توفیقه
حرره الفقیر محمدکاظم بن میرزا علی خاتونابادی
غفرالله ذنوبهما سنه ۱۶۱ هجری».

خط: نستعلیق، کاتب: محمدکاظم بن میرزا علی
خاتونابادی، تاریخ کتابت: ۱۰۶۱ق.

در حاشیه بعضی از صفحات مانند ۱۳۵ پ و ۲۵۹ ر و
۲۹۶ ر و ۳۰۸ پ و ۳۲۸ اشعاری به خط خود صایب
به نسخه اضافه شده است، نسخه علامت بلاغ دارد
(برگ ۳۷ پ)، صفحات مجدول به شنگرف و لاجورد،

- در این که خانه دل خاص حضرت لامکانست اگر چه
تعیین مکان او را برون از حیث امکانست.
- اندر کیفیت دل و قدرت آفریننده آب و گل.
- در این که اسرار غیبی در آئینه دل مردان خدا عکس
پذیرد و تمثیل در این باب است.
- گفتار اندر معراج حضرت رسالت پناه صلی الله علیه
و آله.

- در مدح شاهنشاه اقلیم ولایت علی مرتضی.

- در تجلی انوار حسن معشوق و عشق عاشق.

- تمثیل حربا و آفتاب و اسرار عشق.

- در سبب نظم کتاب و گفتگو با معشوق.

- حکایت قبله‌نما و جذبات عشق.

- سؤالات شخصی از مجنون و پاسخ او.

- سؤال و جواب مرد عارف و شیخ صنعان.

- عاشق شدن شیخ صنعان به دختر ترسا.

- حکایت مرد عاشق و گفتگوی شخصی با او.

- حکایت به طریق تمثیل در اسرار عشق.

- ایضاً در همین مقام.

- حکایت مست و گفتگوی مردی با او.

به نظر می‌رسد منظومه از انجام ناقص باشد اما کاتب
در پایان آن کلمه «تمت» را نوشته است.

آغاز:

خداوندا عنایت کن زبانی

که پردازد به معنی داستانی

زبانی عنصرش از عشق و مستی

ز هر وصفی به ذوقش چیره دستی

انجام:

مگر حال دل مفتون بدانند

چو بپند دلت استغنا نراند

وگر نه کار من چون دل خرابست

روان تشنه را ره بر سراپست

خط: شکسته نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۴هـ.

عناوین رساله دوم تا ص ۵۶ شنگرف و پس از آن
ننوشته. ابتدا و انتهای نسخه مهر «قرائتخانه رفعت
ایران ۱۳۴۰ تبریز» و مهر کتابخانه جعفر

۱۰ جمادی الاول ۱۲۶۸ ق به صورت ذیل است:

۱. ثبت ارقام مبارکه که به خصوص مطالب دول خارجه صادر می شود (ص ۱ - ۱۳۲).
۲. سواد احکام دارالخلافه (ص ۱۳۹ - ۱۴۱).

آغاز: «به عمده عالیجاه میر کاظم خان به شرح آن که از قرار رقیمة جناب جلالت مآب اجل اکرم اتابک اعظم امیر کبیر با احتشام مقرر است».

انجام: «صورت سؤال و جواب را مصحوب ... اول هر ماه برای استحضار نواب والا خواهد فرستاد».

خط: نستعلیق شکسته و سیاق، تاریخ کتابت: ۱۲۶۷ و ۱۲۶۸ ق.

صفحات مجدول به مشکی، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایبی.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.

۷۱. پنج (سفید) برگ، ۳۳/۶ × ۲۰/۸، سطور مختلف.

جلد: میشن مشکی مجدول فرسوده. قطر: ۱/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۷۱]

(۹۰۷۲)

جنگ:

این مجموعه از دو بخش تشکیل شده است:

۱. اشعار «۱ - ۱۰۹ پ» شامل سروده‌هایی از این کسان: آذری، شیخ (۹۲ - ۹۳ ر) آگهی یزدی (۱۸ ر) ابن حسام (۷۹ - ۸۵ ر) ابن یمین (۹۹ پ حاشیه) ابوتراب بیگ (۱۰۵ پ - ۱۰۷ پ شامل ترجیع بند و اشعار دیگری از او) ابوسعید، شیخ (۳۸ پ حاشیه) احمد جام (۳۸ پ حاشیه) امیدی طهرانی (۷۳ ر، ۱۰۴ ر) امیر خسرو دهلوی (۵۷ پ - ۷۲ پ از هشت بهشت، ۱۰۱ ر حاشیه از قران سعدین) بابا طاهر همدانی (۱۰۰ ر حاشیه)

صفحات ۱-۲۰ فهرست مطالع غزلیات نسخه، ابتدای نسخه چند رباعی به خط سید محمدرضا به جهت یادگاری در جمعه ۲۴ شعبان ۱۱۸۶ ق در قصبه بزنجرد در حین طلوع شمس هنگامی که شمس در ۲۸ درجه عقرب بود، از همین محمدرضا در بعضی از برگهای نسخه یادداشت دیده می شود مثلاً در برگ ۲۱۶ ر یک بیت شعر به خط او در یکشنبه ۲۴ ربیع الاول ۱۱۸۸ ق در اطاق بالاخانه در قصبه بزنجرد به اتفاق اخوی آقا محسن نوشته شده است، برگ ۲۴۰ ر مهر مستطیل: «ان الله يحب الصادقین» که تاریخ آن خواننده نمی شود و یادداشت سید محمدرضا حسینی در عصر سه شنبه ۲ جمیدالاول ۱۱۸۷ ق در حسینی که شمس در پنج درجه جوزا بود به اتفاق اخوی آقا محسن در بالاخانه. در برگ ۲۶۸ ر یادداشت و یک بیت شعر از او در عصر چهارشنبه ۱۰ جمیدالاولی ۱۱۸۸ ق هنگامی که آفتاب در بیست و پنج درجه سرطان بود. گوشه برگ ۱۳۴ پ مهر بیضوی: «العبد المذنب محمد». در حاشیه برگ ۱۸۰ پ نوشته شده: «هر کس این کتاب را دور نماید بی شک داخل بهشت نمی شود». پایان نسخه دو یادداشت از عبدالعظیم بن سید محمد حسینی در یکشنبه ۵ شوال ۱۱۸۴ ق درباره ولایت بزنجرد و اوضاع آن جا. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایبی، جزوها ۸ برگی، رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۳۳۲، یک برگ، ۳۰/۳ × ۱۶، ۱۹ سطر، ۲۲/۴ × ۹/۶.

جلد: تیماج مشکی سوخت مجدول با ترنج و سرترنج زرین و شنگرف منقش. قطر: ۴/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۷۲]

(← تصویر)

(۹۰۷۱)

کتابچه مراسلات دولتی (فارسی)
صورت مراسلات دولتی ۲۰ جمادی الاول ۱۲۶۷ ق تا

- بدیعی تبریزی (۳۱ ر)
بنایی (۴۱ پ حاشیه)
جامی (۷۷ ر - ۷۸ پ از سلسله الذهب، ۸۵ پ، ۲ ر حاشیه)
حسین ثنائی، خواجه (۱ پ - ۱۴ پ)
حیرتی (۹۶ ر - ۹۸ ر حاشیه که اشعار او را پاک کرده‌اند)
خاقانی شروانی (۱۸ ر)
خوش قدم (۷۶ ر)
خیام (۴۰ ر، ۹۸ پ حاشیه)
رکن مسعود، حکیم (۱۰۸ ر)
سعدی (۲۶ پ، ۴۲ ر، ۱۱۴ پ، ۴۱ ر حاشیه)
شاه طاهر خواندی (۲۳ ر - ۲۶ پ، ۲۹ ر)
شاه قاسم انوار (۴۸ پ)
شفایی، حکیم (۴۲ ر، ۱۰۰ پ حاشیه)
شوریده مداح (۹۸ ر - ۱۰۲ پ شامل قصیده ولایت نامه علی ابن ابوطالب، سروده شده در ۷۷۰ ق)
صایب، میرزا (۱۶ ر در ربیع الاول ۱۱۰۸ ق نوشته شریف، ۱۱۰ پ)
... طایری (۴۲ پ حاشیه)
ظہیر فاریابی، خواجه (۳۴ پ)
عراقی (۴۰ ر حاشیه)
عرفی شیرازی (۷۵ پ، ۱۰۳ ر، ۱۰۸ ر، ۴۳ ر حاشیه)
عطار (۱۰۸ ر، ۱۰۰ ر حاشیه)
علی نقی، شیخ (۴۲ ر حاشیه)
فروغی مداح (۳۲ پ - ۳۴ پ)
قاسم بیگ حالتی (۴۱ ر حاشیه)
قطران، حکیم (۱۰۱ پ حاشیه)
کاتبی نیشابوری علیه الرحمة (۴۰ پ)
کمال خجند (۴۰ پ حاشیه)
کوچک (۳۹ ر حاشیه)
محتشم (۱۰۰ پ حاشیه)
مولوی معنوی (۱۰۲ پ حاشیه)
میلی مشهدی، میرزا قلی (۴۵ پ)
نظام، مولانا (۱۸ پ - ۲۲ پ، ۳۸ ر - ۴۰ پ، ۴۴ ر، ۸۵ پ - ۹۱ پ، ۹۳ ر - ۹۵ پ، ۱۶ ر - ۳۷ پ حاشیه، ۴۴ ر - ۹۵ پ حاشیه)
- نظامی (۱۰۸ ر، ۳۹ ر حاشیه)
نظیری (۴۳ پ حاشیه)
هاتفی (۱۶ پ، ۴۹ ر - ۵۷ پ از هفت منظر)
۲. فرهاد و شیرین «۱۱۰ ر - ۱۵۳ پ» (ادبیات - فارسی)
مؤلف: کمال‌الدین وحشی بافقی یزدی (۹۹۱-ق)
از آغاز کمی افتادگی دارد.
رک: ش ۸۹۴۲/۲۰.
انجام موجود:
ندارد راه فکرم روشنائی
ز لطف پرتوی دارم گدایی...
فی توحید
به نام چاشنی بخش زبانها
حلاوت سنج معنی در بیانها
انجام:
نوای عشق‌بازان خوش نوایست
که هر آهنگ او را ره به جایست
اگر چه صد نوا خیزد از آن چنگ
چو نیکو بنگری باشد یک آهنگ
انجامه: «د[ر] ربیع الاول سنه عشر و الف ۱۰۱۰ به تحریر پیوست کتبه بلبل کشمیری».
خط: نستعلیق. بخش اول کتابت شده در سده ۱۱ ه و بخش دوم به خط بلبل کشمیری^۱ در ربیع الاول ۱۰۱۰ ق.
در پایان قصیده میرزا صائب در برگ ۱۶ ر با خطی مغایر نوشته شده است: «فی شهر ربیع الاول ۱۱۰۸ قلمی شد. حرره شریف».
نام شعرا و عناوین مثنوی فرهاد و شیرین شنگرف رنگ، بر فراز ابیات ترجیع خطی شنگرف کشیده شده است. اشعار حاشیه صفحات در برگهای ۳۸-۴۲ نیز با شنگرف کتابت شده. برخی از ابیات با خطوط شنگرف خط خورده است (مانند ۳۵ ر و ۷۷ پ)، تا برگ ۱۰۹ اشعار در متن و حاشیه کتابت شده‌اند. در سالهای اخیر در چند مورد سروده‌هایی با خودکار آبی به نسخه اضافه شده است (مانند ۲۴ پ، ۲۵ ر، ۱. رک: فرهنگ سخنوران، ج ۱، ص ۱۴۰).

۲۶ پ). در برگ ۱ یک سطر به خط مشجره.

در لابه لای اوراق نسخه اثر چندین مهر دیده می‌شود: مهر بیضوی: «عبدالله الراجی حسین بن محمد» (۳، ۴۳ پ)، مهر بیضوی: «خاک راه علی حبیب‌الله» (۳۱، ۷۲ پ، ۸۵ ر)، مهر مربع: «یا محمود» (۱۴۵ ر) و یک مهر بیضوی پاک شده در ۱۸ ر و ۴۴ پ و مستطیل شکل در ۴۳ پ. در برگ ۱ یک مهر لاستیکی جدید کاملاً سیاه شده و تنها از آن کلمه طهران و نمره ۲۰۹۰ خوانده می‌شود.

چند جای نسخه یادداشت یادگاری از میرزا محمود (مانند ۱۱۶ پ، ۱۱۹ پ، ۱۲۳ پ، ۱۳۵ پ، ۱۳۷ پ، ۱۴۴ پ، ۱۴۸ پ و ۱۵۳ پ). در حاشیه برگ ۱۴۹ پ فهرست چندین عنوان کتاب که در تملک کسی بوده است. در حاشیه برگهای ۱۱۶ پ، ۱۱۹ پ، ۱۳۵ پ، ۱۳۷ پ، ۱۴۰ ر، ۱۴۴ پ، ۱۴۸ پ و ۱۵۳ پ چند یادداشت درباره کارهای روزمره و یادگاری و قهر کردن و آشتی به خط بد. نوشته‌های هامش برگهای ۹۶-۹۸ ر به عمد سیاه شده است.

نسخه دو برگ شمار قدیمی دارد که بر اساس آنها می‌توان فهمید حجم اولیه نسخه بیش از دو برابر اوراق کنونی بوده است. علاوه بر آن در صحافی اوراق جا به جا شده‌اند. نسخه در هیئت کنونی پس از برگهای ۱۴ و ۳۷ و ۹۵ و ۱۰۳ و ۱۰۹ افتادگی دارد. با سه نقطه شک در ۷۲ پ و ۷۳ ر و ۱۱۳ پ. رکاب‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره. با وصالی و مرمت‌های غیر اصولی زیاد.

چهار، ۱۵۳، سه برگ، ۱۸×۱۱/۹، ۱۲ و ۱۵ سطر، ۱۴×۷. جلد: پارچه ابریشمی سبز، بخشهایی از آن بر اثر مرور زمان رنگ خود را از دست داده است. قطر: ۳/۸. خریداری از هدایت ارشادی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۶۹۶]

(۹۰۷۳)

مجموعه:

۱. جواهر الفقه «۱ پ - ۸۱ پ» (فقه - عربی)
مؤلف: عبدالعزیز بن نحریر طرابلسی، ابن براج (۴۸۱ ق)
کامل. در نسخه با نام «جواهر الفقه للقاضی ابن البراج

من الامامیه قدس سره».

ذریعه، ج ۵، ص ۲۵۶-۲۵۷؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۸۲؛ دائرةالمعارف بزرگ، ج ۳، ص ۹۵-۹۷؛ دنا، ج ۳، ص ۱۰۸۴.

آغاز: «الحمد لله على ما انعم به علينا من البصيرة في الدين وفضلنا على كثير من العالمين حمد المشعريين العارفين... اما بعد فانه لما كانت ايدى حضرة القضاة».

انجام: «وهذا من احسن استخراج صلوات الله عليه وعلى ابن عمه وزوجته وابنائهم الائمة الابرار من عترته والحمد لله رب العالمين والصلوة على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين وسلم تسليماً كثيراً».

انجامه: «حرر في ربيع ثاني من سنة ۱۲۷۶ من الهجرة على مهاجرها وآله السلام».

۲. اشاره السبق الى معرفة الحق «۸۲ پ - ۹۵ ر»

(فقه - عربی)

مؤلف: علی بن حسن بن ابی‌المجد حلبی (سده ۵هـ)

بخشی از کتاب است برابر با ص ۶۶-۱۱۶ از چاپ جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، تحقیق ابراهیم بهادری، ۱۴۱۴ ق، قم. در نسخه با نام «کتاب الاشارات لابن ابی المجد الحلبي رض».

مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۸۳؛ ذریعه، ج ۲، ص ۹۹؛ دنا، ج ۱، ص ۸۴۲-۸۴۳.

آغاز: «بسم الله وبه نستعين. واذ تقدم الكلام في ارکان التكليف العقلي فتشیر بعده الى ارکان التكليف وهی خمسة الصلوة والزکوة والصوم والحج والجهاد».

انجام: «او عطش مفرط یرجى زواله او حمل او رضاع یخشی معهما علی الولد و تفویت النية الى بعد الزوال».

۳. الهدایة «۹۶ پ - ۱۲۷ ر»

مؤلف: محمد بن علی بن بابویه قمی، شیخ صدوق (۳۱۱ -

۳۸۱ ق)

کامل.

کتابشناسی شیخ صدوق، ص ۴۰۵-۴۰۹؛ دنا، ج ۱۰، ص ۱۱۴۶.

سعید صاحب الجامع اعلا الله مقامهم ونور ضرائحهم و فرغ يراع الفقير الى الله المنان احمد بن الشيخ حسن قفطان في جمادى ثانی من شهر سنة ۱۲۷۶ وانا بری من صحتها لمكان غلط النسخة المنقول منها وهو كثير الا اذا وفق الله تعالى لمقابلتها وله الحمد اولاً و آخرأ و صلى الله على محمد وآله الطيبين الطاهرين وسلم».

خط: نسخ، کاتب: احمد بن شيخ حسن قفطان، تاريخ کتابت: ربيع الثاني ۱۲۷۶ق (رساله اول)، جمادى الثاني ۱۲۷۶ق (رساله چهارم).

عناوين در متن و حاشیه شنگرف، نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و در بعضی موارد نسخه بدل دارد، آغاز نسخه تملک لطفعلی بن علی تبریزی با مهر مربع او به نقش: «عبده لطفعلی ۱۲۸۷»، در برگ ۶ ر هم یادداشت کوتاهی از او با امضای لطفعلی در سال ۱۲۸۹ق دیده می‌شود، در برگ ۳۶ پ و ۷۸ پ دو حاشیه از «احمد» که می‌باید همان کاتب باشد، در پایان نسخه او چنین نوشته است: «بلغ والله اعلم بالتحقیق اثننا عشر الفاً وثلثمائة حسب فی النسختين فتقاربا بتفاوت يسير دون المائة حرره احمد قفطان» (۱۷۱ پ)، بالای همه صفحات نسخه عبارت «بسم الله» نوشته شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، رکابه دار، جزوها ۸ برگی، کاغذ: فرنکی فستقی آهار مهره، دو، ۱۷۱، دو برگ، ۲۰/۲×۱۳/۹، سطر، ۱۸×۹/۵.

جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج و سرتنج و چهار لچکی و جدولهای گره دار و ساده، قطر: ۱/۹.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۷۰]

(۹۰۷۴)

کتاب من لا يحضره الفقيه (فقه - عربی)
مؤلف: محمد بن علی بن بابویه قمی، شیخ صدوق (۳۱۱-
۳۸۱ق)
جلد سوم و چهارم (۱۱۸ پ) و مشیخه (۲۲۴ ر).
رک: ش ۹۰۲۷.

آغاز: «الحمد لله الذي له الخلق والامر وهو احسن الخالقين وصلى الله على محمد خاتم النبيين وآله الابرار اجمعين. اما بعد ما يجب ان يعتقد في التوحيد من معاني اخبار النبي والائمة».

انجام: «ورث الاخ الذي اخا بينهما في الاظلة ولم يورث الاخ من الولادة والحمد لله».

۴. نزهة الناظر في الجمع بين الاشباه والنظائر

«۱۲۸ پ - ۱۷۱ ر» (فقه - عربی)
مؤلف: احتمالاً مهذب الدين حسين بن سعيد نبلي (سده ۵۷)
کتاب در اکثر منابع تألیف يحيى بن احمد بن سعيد حلی (۶۰۱-۶۸۹ق) نویسنده جامع الشرايع دانسته شده است. اما ميرزا عبدالله افندی اصفهانی و به تبع او شيخ آقا بزرگ تهرانی کتاب را نوشته مهذب الدين حسين بن سعيد نبلي می‌دانند و معتقدند يحيى حلی تنها نسخه‌ای از این کتاب را استنساخ کرده بوده و همین امر موجب اشتباه نام مؤلف شده است.
ظاهراً تألیف سال ۶۷۴ق.
کامل.

در نسخه با نام «نزهة الناظر في الجمع بين الاشباه والنظائر ليحيى بن سعيد صاحب الجامع».
ذریعه، ج ۲۴، ص ۱۲۵-۱۲۶؛ رياض العلماء، ج ۵، ص ۳۳۸؛ مقدمه‌ای بر فقه شيعه، ص ۱۰۷-۱۰۸؛ كشف الحجب والاستار، ص ۵۸۰؛ دنا، ج ۱۰، ص ۶۵۸-۶۶۰؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۱۱، ص ۷۰۹ (با معرفی نسخه دانشگاه لس آنجلس. در آن نسخه کتاب به سید ابن داود صاحب کتاب الرجال نسبت داده شده است).
آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة على رسوله محمد وآله اجمعين. اعلم اني قد صنفت لك هذا وجمعت فيه بين الحكم ونظيره».

انجام: «فاصاب رجلاً عيب الزمناه الدينة وإيما رجل اخذ في الطريق فاصابه عيب فلا دية له».

انجامه: «تمت هذه الاجزاء وهي جواهر الفقه للقاضي ابن البرزاج وبعدها اشارة السيق للشيخ علاء الدين ابى الحسن بن ابى المجد الحلبي قدس سره وبعدها هداية الصدوق رحمه الله وبعدها نزهة الناظر للشيخ يحيى بن

آغاز: «ابواب القضايا والاحكام. باب من يجوز التحاكم اليه ومن لا يجوز. قال ابو جعفر محمد بن علي بن الحسين بن موسى بن بابويه القمي».

انجام: «عن الهيثم بن ابي مسروق النهدي عن الحسين بن علوان عن عمرو بن ثابت عن سعد بن ظريف الخفاف».

انجامه: «كتبه العبد الفقير سليمان گلستانه غفر له».

خط: نسخ خوش، کاتب: سلیمان گلستانه، تاریخ کتابت: سده ۱۲هـ.

عناوین و نشانیها شنکرف، صفحات مجدول به زر و لاجورد و مشکی، کمنددار، آغاز نسخه و آغاز جزء چهارم کتاب (برگ ۱۱۹ پ) دو سرلوح مذهب مرصع نفیس با پیشانی مزین و جدولهای بندرومی شده. در حاشیه نسخه بدلهای زیادی دارد، بخشهایی از نسخه با حاشیه نویسی های لغوی و فقهی و روایی به نشانه های مختلف مانند «ص» و «ق» و «ه» و «ح نع» و «ح تع ری» و «م ح ر».

در دو برگ آغازین نسخه این یادداشتها نوشته شده است: گفته ای از کتاب مغرب، فهرست بخشی از مطالب کتاب، تملک عنایت الله بن عبدالکاف ... نائینی در سال ۱۱۴۳ق با مهر مستطیل او: «المذنب عنایت الله ۱۱۳۱» و تملک دیگری با مهر بیضوی: «لا اله الا الله الملك الحق المبين عبده...» که نام دارنده آن را پاک کرده اند. این دو مهر در صفحه پایانی نسخه هم دیده می شوند.

آغاز نسخه یادداشتی بدین ترتیب در معرفی نسخه آمده که بخشی از آن در صحافی از بین رفته است: «جلد ثانی من لا يحضر کاغذ هندی مجدول سرلوح تهذیب (کذا) جلد کذا... مرزا سلیمان گلستانه خوش نویس و اوراق... ۱۲۴ ورق و خمس خرمة (کذا) و اجرة کتابت الف...». بالای نوع کاغذ به خطی جدیدتر «خانیالقی» نوشته شده است.

با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۸ برگی. رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره مرغوب.

سه، ۲۴۶، دو برگ، ۲۰/۷×۲۱، ۳۳/۱ سطر، ۲۲/۷×۱۲. جلد: تیماج مشکی مجدول زرین، دو رو، درون تیماج سرخ با جدولهای زرین، سجاف پارچه ای، عطف ترمیم شده. جلد پیشتر سرطبل داشته است. قطر: ۳/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۷۵]

(۹۰۷۵)

مجموعه:

۱. نفائس الفنون فی عرایس العیون «۲ پ - ۱۹۶ ر» (چند دانشی - فارسی)

مؤلف: محمد بن محمد آملی (سده ۸هـ) کامل.

ریو، ج ۲، ص ۴۳۵-۴۳۸؛ مشترک پاکستان، ج ۱، ص ۸۳۸-۸۳۹؛ مزوی، ج ۱، ص ۶۹۱-۶۹۳؛ دنا، ج ۱۰، ص ۷۵۰-۷۵۳.

آغاز: «حمد و ثنا و شکر بی انتها حضرت پادشاهی را که افکار اذکیا و انظار عقلا در بیدای عظمت و معرفت کبریای او از قصور ادراک».

انجام: «به هر عدد کلمه ای بگیرد به هر جا که آن دو حرف در اول کلمه باشد آن چیز که آن کلمه بر وی افتد ضمیر آن کس باشد و الله اعلم بالصواب».

انجامه: «تم کتاب نفایس الفنون فی عرایس العیون حامداً لله ومصلياً ومسلماً علی نبیه محمد صلوات الله علیه وآله وسلم. تم الاستنساخ عصر یوم الاحد من ایام ۲۱ شهر محرم الحرام من شهر سنة ۱۲۲۵ فی محروسة مراغه صینت عن الآفات».

۲. الرسالة المعزیه (الکیمیاء) «۱۹۶ ر - ۲۰۲ پ»

(کیمیاء - عربی)

مؤلف: منصور بن عزیز فاطمی، الحاکم بامر الله (۳۵۶-۴۱۱ق) بروکلیمان، ج ۴، ص ۳۲۷ و ج ۹، ص ۲۹۳؛ دنا، ج ۸، ص ۸۷۸ (سه عنوان)؛ تاریخ نگارهای عربی، ج ۴، ص ۳۵۵.

فوجد فيها دفترًا مكتوباً في رق ووجد معها برنية صغيرة من بلور مخلوة دواء اصفر كان الزعفران وكان الكتاب مكتوباً بالسرياني ولم يفتن والدي ولا اصرف همه على الصنعة وقال ان هذا سحراً.. وطرح الدفتر في خزانة الكتب... فلما توفي والدي^{۳۳} واخذت خزانة الكتب فوجدت ذلك الكتاب فيها فصفحته وكان عندي طبيب نصراني فاعطيته الكتاب فقرأه بلسان السرياني وقال لي ان هذا الكتاب مشتمل على الكيمياء فقلت له اريد ان تنقله الى العربية فقال ما لي بزمان اتفرغ لذلك ولكن انفذ الى فلان العتيق فارسل عليه رجلاً محتشماً يسأله ويهدى شيئاً من الظرايف فاخذ الكتاب ونقله من السرياني الى العربية في مدة عشرة ايام. فلما وقفت عليه كل اشغالي تركت وعكفت فلم ادرسه الكتاب ليلاً ونهاراً حتى حفظت الكثرة وجعلت اخالط المتعرضين بالصنعة ولم ازل اسألهم عن كل ما اشكل عليّ من ذلك وعن اسماء كل الادوية وعن كيفية التصعيد والتطعيم وكيف يكون وعن التشويه وكيف هي وعن الحل والعقد وكل ما قرأته في الكتاب اسألهم عنه... وكان في جملة هذا الكتاب بعد شرح طويل ووصف مياه كثير منه الماء الجموحى وماء المريخ وماء الضابط وماء القابض وغير ذلك من المياه المذكورة في هذا الكتاب ومن بعد ذلك ذكر الخمسة والاربعين باباً. الخلاصة التي ذكرناها في التذكرة ولم يكن الكتاب سواها من الابواب الا شروح التدايب ووصف المياه الا بالغة ولا بد للصنعة منها فيدوننا من الخمسة والاربعين باباً بباب واحد منها فعلمناه على الوصف الذي ذكره في الكتاب فلم نجزم ولم نزد ولم ننقص».

انجام: «ثم يلقي منه قيراطاً على ثلاثة دراهم يصبغها ذهباً حسناً يساوي مثقاله خمسة عشر قيراطاً».

۵. [الكيمياء] [۲۱۲ ر - ۲۱۲ پ] (كيميا-عربي)
به اطلاع بیشتری درباره مؤلف جز آن چه که در آغاز و انجام آمده دست نیافتیم.

آغاز: «ابواب عن افادات الشيخ الامام الزاهد محمد بن عبيدالله بوزياني في سنة تسع وسبعين واربعة [مائة] وهي عشرة ابواب. الباب الاول منها قال تأخذ زيبيق

آغاز: «این رساله‌ای است که حاکم بالله به جهت پسر خود تصنیف کرده است. يتلوه الجزء الثاني ثم قال وهذا عمل زين الحكماء. اما بعد فاني الفيت رسالة مرقوة على الامام العالم السيد الشريف ابى العباس احمد بن سعدالله الهاشمي خاطب فيه ابناً له وقدم في صدرها ما لا يضمر صدقه اذ لا تعلق له بالصناعة من جهة علم عمل».

انجام: «و شدّ الوصل واوقد عليه يوماً و ليلة فانه يخرج مكلساً يستنزل ينزل فرخة صابرة والله اعلم بحقائق الامور».

۳. [كيميا] [۲۰۲ پ - ۲۰۳ ر] (كيميا-فارسی)
چند دستورالعمل کیمیایی است. دارای این بخشها: در ساختن شبه، در عمل ساختن سفید روی از کتاب نزهة نامه، ابقر ثابت کننده، عمل ترکیب قمر، عمل عقد الزیبق، باب از عمل میر حسین، عمل ایضاً از میر حسین، از قول آقا هادی در گرفتن زرکش، عمل در اذابت طلق، در اذابت ملح، در ساختن نظرون، نرم کردن جسد، عمل در تیزابی که احجار و املاح را ذایب کند، در رنگ قمر.

آغاز: «در ساختن شبه که مانند شمس شود و بی ظل بود. به قول میر جعفر خراز بیاورد روح توتیا را و بگدازد و بریزد به سطبری پول».

۴. التذكرة [۲۰۳ پ - ۲۱۲ ر] (كيميا-عربي)
مؤلف: عبدالجبار بن احمد همدانی (۳۲۵-۴۱۵ ق)
ترجمه شده از متون کیمیای سريانی.

مجلس، ج ۱۲، ص ۵۹-۶۰؛ تاریخ نگارهای عربی، ج ۴، ص ۳۵۱-۳۵۲؛ رضا رامپور، ج ۵، ص ۴۴۰-۴۴۱ (در آن جا گفته شده که متن همدانی پس از سال ۴۷۹ ق بازنویسی شده است)؛ دنا، ج ۲، ص ۱۰۹۰ و ج ۸، ص ۸۷۶.

آغاز: «قال القاضي الاجل السيد العالم الحكيم عبدالجبار الهمداني: ان سبب وصولي الى هذه الصنعة وتبحري فيها وبلوغى ما بلغت منها ان والدي^{۳۴} كان قاضياً بهمدان فاتفق انه هدم حايطاً من الدار فوجد في الحايط برنية خضراء قد اوثق ففتحها راسها برصاص

مفقور بسرنج الاسرب فاسحقه».

انجام: «ولا ینسلخ عنه فی عشرين سنة ولو نه باللون المذكور فانه یخرج مثل الابریز بامر الله تعالی. تمت الابواب المختصرة التي ذكرها الشيخ الزاهد عز الاسلام محمد بن عبيدالله الزورماجانی اطال الله بقائه وبلغه فی الدارين مناه».

۶. **الکیمیاء** (۲۱۲ پ - ۲۱۵ پ) «(کیمیاء-عربی) فوائد و دستورات عملهای پراکنده در علم کیمیاء. بخشهایی از آن از کتاب التذکره همدانی گرفته شده است. با افتادگی از انجام.

پس از برگ ۲۱۵، هشت برگ از نسخه افتاده است.

۷. **مثنوی در معرفت وزنهای سنگ ترازو** (۲۲۳ ر)

(فارسی) بخشی از کتابی است. از آغاز افتادگی دارد. این رساله درباره صنعت کیمیاء بوده که به واسطه افتادگی تنها یک صفحه از آن باقی مانده است.

آغاز موجود:

«چو آید ذوبش افکن فندق آن

گرفته توبه با انبور گردان...

در بیان معرفت وزنهای سنگ ترازو که جمله ده وزن سنگ درین صنعت در کارند.

چنین فرمود پیرم کاندرین راه

ز سر صنعت از وی گشتم آگاه».

انجام:

چو وزن من دگر از رطل باید

دو نسیم اوقیه ده رطل شاید

به هر جایی که باید وزن در کار

ازین فهرست گیری یاد هشدار

۸. **اسکندریه** (پرسش و پاسخ) (۲۲۳ ر - ۲۲۵ ر)

(فلسفه و کلام-فارسی)

مؤلف: علی بن محمد گرگانی، میر سید شریف (۷۴۰-۸۱۶ ق) کامل. در نسخه با نام «از افادات میر سید شریف قس در اقوال اصحاب ظاهر و ارباب تأویل» خوانده شده است. رک: ش ۸۸۷۱/۱۸.

فهرستواره، ج ۶، ص ۷۰-۷۱؛ دنا، ج ۱، ص ۸۱۴-۸۱۶. **آغاز:** «بر مقتضای فرمان بندگی حضرت سلطان جلالی خلد الله ملکه و خلافته کلمه‌ای چند از اقوال اصحاب ظاهر و تأویل آن وجه که مسموع بود مکتوب گشت... مقدمه در تمهید معذرت جهت قصور ادراک و عبارت. اکابر علمای بحث و فکرت تصریح کرده‌اند».

انجام: «لمعه‌ای از آن مرتبه چون برق خاطف ظهور کند و اشارات ایشان به توحید از آن جا ناشی گردد و الله الموفق للصواب والیه المرجع والمآب».

۹. **[تهلیلیه]** (۲۲۵ ر - ۲۲۵ پ) «(نحو و کلام-فارسی) مؤلف: ناشناخته

در معنای لا اله الا الله و ترکیب آن و در پایان درباره توحید، تنظیم شده در ۳ فایده:

فایده اول: آن که توحید در شریعت عبارت از آن است که امام حجة الاسلام ابومحامد (کذا؛ حامد) محمد الغزالی رضی الله عنه بیان فرموده‌اند و جمیع علمای ملت اسلام تلقی به قبول نموده که التوحید اعتقاد عدم الشریک فی الالهیه و خواصها.

فایده دوم: آن است که ایمان در شریعت عبارت از اقرار است به زبان و اعتقاد کردن است به دل.

فایده سوم: در آن است که طایفه‌ای خود را در صورت اهل علم می‌نمایند و از حقیقت علم خیر ندارند.

آغاز: «الحمد لولیه والصلوة علی نبیه. بر ضمائر ارباب بصائر پوشیده نیست که کلمه طیبه لا اله الا الله و ترکیب لا واجب الوجود الا الله مشتمل است بر استثناء الله از اله و از واجب الوجود و اتفاق علمای شریعت».

انجام: «بدین که حلال را حرام گفتند افترا کردند بر خدای عزوجل و گمراه شدند و از جمله راه یافتگان نبودند و آیات و احادیث درین باب بسیار است و درین مختصر بدین قدر اختصار کردیم تمت الرسالة».

۱۰. **نزهة النواظر وتنبيه الخواطر** (مجموعه ورام) (۲۲۶ پ - ۲۹۱ ر) «(حدیث-عربی)

مؤلف: ورام بن ابی فراس بن حمدان (۶۰۵ ق)

کامل.

- ذریعه، ج ۲۴، ص ۱۳۰-۱۳۱؛ فهرستگان حدیث، ج ۶، ص ۱۹۱-۱۹۶؛ دنا، ج ۱۰، ص ۶۶۲-۶۶۵ (نام مؤلف در آن جا به اشتباه مسعود بن عیسی ورام ثبت شده است)^۱.
- آغاز: «الحمد لله الاول بلا ابتداء والآخر بلاء انتهاء والظاهر الغایب عن نوافذ الابصار والباطن المدرك بوجود الآثار».
- انجام: «واحسن فان لم ار شيئاً قط اشد طلباً ولا اسرع دركاً من حسنة محدثة لذنب قديم وليس يتقوى الله طالب عبادة (كذا) ولكنما التقوى مجانية الشبه».
- انجامه: «تم مجموعة الورام بعون الله الملك العلام في شهر محرم الحرام من شهر سنة ۱۲۳۴».
۱۱. اخلاق ناصری «۲۹۱ ر - ۳۲۲ پ» (اخلاق - فارسی) مؤلف: محمد بن محمد بن حسن طوسی، خواجه نصیرالدین (۵۹۷-۶۷۲ق) کامل. رک: ش ۴/۸۸۵۶.
- آغاز: «حمد بی حد و مدح بی عدد لایق حضرت عزت مالک الملکی باشد که همچنان که در بدو فطرت اول هو الذی یدو الخلق».
- انجام: «با دشمن معامله چنان کن که در حکومت ظفر ترا بود. با هیچ کس سفاهت مکن و با همه کس تواضع کن».
۱۲. منطق الطیر «۳۲۳ ر - ۳۵۰ پ» (ادبیات - فارسی) مؤلف: محمد بن ابراهیم عطار (۶۲۷ق؟) کامل. دنا، ج ۱۰، ص ۲۳۰-۲۳۴؛ منزوی، ج ۴، ص ۳۲۳۶-۳۲۴۳؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۱۹۳-۱۹۸.
- آغاز: آفرین جان آفرین پاک را آن که جان بخشید و ایمان خاک را عرش را بر آب بنیاد او نهاد خاکیان را عمر بر باد او نهاد
- انجام: «شوخی و بیشرمی ما در گذار شوخی ما پیش چشم ما بیار تمت مقامات الطیر و منطق الطیر لشیخنا العطار حشره الله مع الابرار».
۱۳. انوار سهیلی «۳۵۰ پ - ۴۳۰ ر» (داستان - فارسی) مؤلف: حسین بن علی واعظ کاشفی (-۹۱۰ق) کامل. در آغاز با سه نام «کتاب همایون نامه، کتاب انوار سهیلی، کتاب کلیله و دمنه» خوانده شده است. فهرستواره، ج ۱، ص ۲۸۱-۲۸۳؛ دنا، ج ۲، ص ۲۴۹-۲۵۳.
- آغاز: «حضرت حکیم علی الاطلاق جلّت حکمته که وظایف لطایف حمد و ثنای او به حکم وان من شیء الا یسیخ بحمده بر زبان جمیع موجود است».
- انجام: چون که بدین پایه رساندم کلام به که کنم ختم سخن والسلام انجامه: «تمت الکتاب المسمی بالانوار السهیلی مرة ویهمایون نامه تارة وبکلیله و دمنه ایضاً فی اول من شهر جمادی الاول من شهر سنة ۱۲۲۴».
۱۴. کشف الآیات «۴۳۰ پ - ۵۰۵ پ» (علوم قرآنی - عربی) مؤلف: محمدرضا بن عبدالحسین نصیری طوسی (زنده در ۱۰۹۷ق) نام مؤلف و کتاب در آغاز «کتاب کشف الآیات من مؤلفات الشیخ عبدالرضا بن عبدالحسین نصیری طوسی» و در مقدمه «محمد بن رضا بن عبدالحسین نصیری طوسی» آمده که هر دو غلط است. کامل. رک: ش ۹۰۶۶.
۱. رک: خاتمة مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۴۵۸-۴۵۹ و ج ۳، ص ۴۵.

- واربعین و خمسائة...
زیادة المرء فى دنياه نقصان
وربحه غير محض الحق خسران».
۱۷. من كتاب الاعاذه «۶۲۴ پ»
بخش کوتاهی از کتاب است بدون نام و نشان مؤلف.
۱۸. رشحات القدس فى شرح نفحات الانس
«۶۲۵ پ - ۷۶۵ ر» (شرح حال پیران - فارسی)
مؤلف: درویش علی بوزجانی (سده ۱۰ هـ)
شرح و توضیح نفحات الانس جامی (۸۹۸ ق) و گزارش
عبدالغفور لاری (۹۱۲ ق) بر آن کتاب است.
پایان یافته در روز جمعه ۲۰ رمضان ۹۵۶ ق.
نام کتاب در آغاز «رشحة النفحات بر نفحات الانس
ملا جامی» نوشته شده است. در نسخه ما دو صفحه از
مقدمه کتاب و برگهای ۶۳۵ پ - ۶۳۶ ر نانویش رها
شده است.
- مجلس، ج ۱۰، ص ۴۰۷ - ۴۰۸؛ فهرستواره، ج ۳،
ص ۲۱۴۸ و ج ۷، ص ۴۳۵؛ منزوی، ج ۲، ص ۱۱۷۶؛
تسراتنا، ش ۷، ص ۱۵۳؛ ذریعه، ج ۲۲، ص ۳۲۳.
آغاز: «باسمه نبدء فى كل كتاب وكلام وبه نختم فى كل
خطاب ومقام. حمد و ثنا و منتهای بی منتهاى خدای راکه
روایح نفحات را موجب انس دلهای طالبان آگاه
گردانید».
- انجام:
«هست تاریخش چو فیاض ابد
نام نیکش تا ابد فیاض باد
تمام شد کتاب رشحات القدس در شرح نفحات الانس
به توفیق و یاری حضرت باری عزّ و علا در روز جمعه
بیستم شهر رمضان المبارک در سال نهصد و پنجاه و
شش از هجرت حضرت رسالت پناه علیه من الصلوات
اتّمها ومن التحیات اعمها و در تاریخ اتمام آن گفته شده.
رباعی:
این نسخه که شد ز غیب نامش رشحات
در شرح دقایق کتاب نفحات
- آغاز: «کشف نقاب عذار عذراء المقال باسم الله الكبير
المتعال وحليتها فى حجلة الكمال بحلية حمد الله ذى
الغرر والجلال».
- انجام: «يديها: بقره ۶ من ۷. يدئ من التورية: آل
عمران ۱۱۰ - ۵. صف ۶ من ۱».
- انجامه: «قد نقل هذا الكتاب من نسخة نسخها المصنف
بخطه وهذه صورة خط المصنف: ختمت الكتاب بيديّ
واتمته بعون الله بيديّ محتسب الاجر ليوم بين يدي وانا
العبد الاحقر محمدرضا بن عبدالحسين النصيرى
الطوسى مصنف هذا الكتاب غفر الله له ولوالديه يوم
صلوة الجمعة ثانى شهر الله المبارك سنة ۱۰۶۷ مطابق
لتخاقوى ثيل التركية بدارالسلطنة اصفهان حميت عن
طوارق الحدثان كتبتة وانا المصنف لهذا الكتاب فى ۲۲
شهر صفر المظفر سنة ۱۰۷۳ مطابق لپارس ثيل. انتهى.
ووقع الاستنساخ عن تلك النسخة التى ثقة بيد الجانى
مهرعلى ايده الله بلطفه الخفى والجلى فى سنة ۱۲۲۴.
اللهم اغفر له ولوالديه واحسن اليهما واليه».
۱۵. مجمع الامثال «۵۰۵ پ - ۶۲۴ ر» (ادبيات - عربى)
مؤلف: احمد بن محمد ميدانى نيشابورى (۵۱۸ ق)
كامل.
دنا، ج ۹، ص ۵۸ - ۵۹؛ معجم التاريخ التراث الاسلامى،
ج ۱، ص ۴۱۰.
آغاز: «ان احسن ما يوشح به صدر الكلام واجمل ما
يفصل به عقد النظام حمد الله ذى الجلال والاكرام
والافضال والانعام».
- انجام: «الاتقياد لاوامر الهمم المنيفة من نتايج الاخلاق
الشريفة لو وضع الصدق على جرح برىء والصبر مفتاح
الفرج».
۱۶. القصيدة النونية «۶۲۴ ر - ۶۲۴ پ» (ادبيات - عربى)
مؤلف: على بن محمد بستى (ح ۳۳۵ - ۴۰۰ / ۴۰۱ / ۴۰۳ ق)
رك: ش ۸۹۵۱ / ۱۶.
آغاز: «اخبرنا الامام المفتى الكبير ابو عبدالله الحسن
بن العباس بن على الرستمى سماعاً فى رجب سنة سبع

کاتب چندین جای داداشتهایی درباره نحوه استنساخ رساله اول مجموعه نوشته است. وی در پایان مقاله دوم از قسم اول (برگ ۶۵ ر) نوشته که نظر به عنایت اشتها دعاى استفتاح و دعاى سمات آنها را از نسخه اسقاط نموده است. در برگ ۹۵ ر هم نوشته: «فن چهارم که علم مقالات اهل عالم است اشتهاً بعد از فن منطق نوشته شده تا دانند». در برگ ۱۱۶ پ آمده: «این مقاله می‌بایست بعد از فن تواریخ نوشته شود اشتهاً درین جا نوشته شد تا دانند». و شبیه آن در ۱۱۹ ر. و در برگ ۱۴۵ ر: «فن کیمیا مقابله نشده و از نسخه مغلوط نوشته شده تا دانند».

بعضی از رسالات در حاشیه تصحیحاتی دارند. پایان کشف الآیات (برگ ۵۰۵ پ) مهر تملک مربع محمد بن مشکوة در صفر ۱۲۹۳ق با نقش: «محمدن المذنب» و در زیر آن یادداشت پسر او غلامعلی مصباح بن مشکوة الممالک که نوشته این جزوه را از ورثه او در ربیع الثانی ۱۳۳۸ق خریده است.

در برگ ۶۲۴ پ دو بیت در ذم کتب و کتابت در شوال ۱۲۸۸ق به خط محمد (همان محمد بن مشکوة است).

مهر مشکوة در بالای صفحه ۴۳۱ ر هم دیده می‌شود ولی در آن جا سعی کرده‌اند آن را سیاه کنند.

هم اکنون برگهایی از وسط نسخه افتاده است. نسخه برگشمار کهن دارد که از روی آن می‌توان مواضع افتادگی را مشخص کرد (تا شماره ۷۶۷ عدد دارد).

در پایان کتاب موجودی آن را چنین نوشته بودند: «عدد ورقهای کل کتاب: ۷۵۰؛ عدد حروف ورق کتاب: ۷۹۰۰؛ عدد بیت کتاب ۱۱۸۵۰۰».

در برگ پایانی نسخه غزلی نوشته شده در ۲۶ شوال ۱۲۸۷ق.

دارای مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.
دو، ۷۲۸، دو برگ، ۳۱/۳×۲۰/۶، سطور چلیپا، ۲۲/۵×۱۵.

در نهصد و پنجاه و ششم گشت تمام از هجرت مصطفی علیه الصلوات والحمد لله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً و الصلوة والسلام علی رسولہ محمد وآله و عترته الطیبین الطاهرین».

انجامه: «تم الاستنساخ منتصف ذی قعدة الحرام من شهر سنة ۱۲۲۴ فی محروسة مراغه والله الحمد».

۱۹. تازیانه سلوک (العینة؛ رازنامه؛ کتاب الامام الغزالی الی عین القضاة همدانی) (۷۶۵ ر - ۷۶۷ ر)

(عرفان - فارسی و عربی)

مؤلف: احمد بن محمد غزالی (-۵۲۰ق)

کامل.

رک: ش ۸۹۴۴/۱۰.

آغاز: «سلام الله علی المجلس الیسمی المنعمی الاقضوی الرضوی الصفوی الکفوی الجمالی الشرفی... وبعد یا سید الکبراء قولاً مطلقاً شهدت بذلک السن والحساد نهبک الله لمالک».

انجام: «و مدد الطاف هر روز افزون بمنّه و فضله و عمیم طولہ و نعوذ بالله من دعاء لا یسمع و قلب لا یخشع و نفس لا تشیع و علم لا ینفع و الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله و صحبه الطاهرین».

انجامه: «تمت الرسالة کتب العبد الاقل مهر علی فی شهر ذیقعدة الحرام من شهر سنة ۱۲۴۱».

خط: نستعلیق، کاتب: مهر علی در مراغه، تاریخ

کتابت: عصر یکشنبه ۲۱ محرم ۱۲۲۵ق (رساله اول)،

محرم ۱۲۳۴ق (رساله دهم)، ۱ جمادی الاول ۱۲۲۴ق

(رساله سیزدهم)، ۱۲۲۴ق از روی نسخه‌ای که مؤلف

در ۲۲ صفر ۱۰۷۳ق کتابت کرده بود (رساله

چهاردهم)، نیمه ذیقعدة ۱۲۲۴ق (رساله هجدهم)،

ذیقعدة ۱۲۴۱ق (رساله نوزدهم).

همه صفحات دو ستونه، بدین صورت که ستون دوم

خلاف جهت ستون اول کتابت شده است. عناوین و

نشانیها و اشکال شنگرف، آغاز نسخه دو نامه

دوستانه کوتاه و فهرست مطالب مجموعه آمده است.

جلد: میسن مشکی مجدول. ساده. قطر: ۷/۳.
 خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
 [شماره ثبت: ۷۹۱۷۴]

(۹۰۷۶)

تفسیر اهل بیت اظهار^(ع) (تفسیر-عربی)

مؤلف: محمد بن محمد صالح دماوندی (سده ۱۲ه)^۱
 ترجمه و شرح تفسیر صافی فیض کاشانی (۱۰۹۱ق)
 است در ۱۲ جلد. این نسخه جلد یازدهم (از سوره فتح تا سوره صف).

با نشانیها و عناوین و علائمی مانند «اصل»، «مع»، «اصلحی»، «حی»، «حو»، «اصلحو»، «حا»، «جامع تفسیر»، «ل»، «ع»، «جامع ترجمه» و مانند آنها که معنایشان مشخص نشد.

تاکنون تنها یک نسخه دیگر از این کتاب (از جلد دهم) در مرعشی، ج ۲۸، ص ۲۹۴-۲۹۶ شناسایی شده است.

آغاز: «بسمله. یا محسن قد اتیک المسیء انت المحسن وانا المسیء محمد بن محمد صالح الدماوندی اصلح الله حالهما واستصلح اعمالهما بمحمد وعلی و آلهما صلوات الله علیهما وعلیهم اجمعین. و بعد این مجلد یازدهم است از مجلدات دوازده گانه تفسیر اهل بیت اظهار که بر طبق ترجمه تفسیر صافی سرچشمه فیض مردم هوشیار فراهم آمده است از کتب فارسی لؤلؤ صدف تقوی بحار الانوار... سورة الفتح... انا فتحنا لک فتحاً مبیناً. اصل. شیخ طبرسی روایت کرده است که چون این آیه نازل شد».

انجام: «هر که مداومت کند خواندن سوره صف را در نمازهای واجب و سنت خدا او را در صف ملائکه و انبیا جا دهد».

انجامه: «مع. این آخر جلد یازدهم است از مجلدات دوازده گانه تفسیر اهل بیت و به عبارت دیگر این آخر شهر یازدهم است از شهرهای عرض سابعه اعنی اقلیم هفتم عالم علم رفتیم از پی فتح شهر دوازدهم از این شهرها به تاریخ شهری از شهرهای اواخر هذه المائة

الثانیة بعد الالف

عبری که هست ظاهر و باطن تمام او
 آلوده نقایص و صافی کلام او
 صافی چه کرد ترجمه او خود بدیده گفت

تفسیر اهل بیت به تاریخ و نام او ۱۱۸۸.

خط: نستعلیق، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: ۱۱۸۸ق.
 عناوین شنگرف و در بعضی از بخشها نانوشته، در بعضی از صفحات جا برای افزودن چند سطر یا چند کلمه سفید گذاشته شده است، با اضافاتی در حاشیه نسخه. مؤلف گاهی که کتابت صفحه‌ای خراب شده و طرز کتاب پردازی آن دلچسبش نبوده دو صفحه را به هم چسبانده است (مانند برگهای ۴، ۱۰۹، ۱۱۸ و ۱۸۰). برای اصلاح جملات و سطور هم عبارت صحیح را روی کاغذ جداگانه‌ای نوشته و در محل مورد نظر چسبانده است. برای نمونه برگهای ۲، ۹۸، ۱۱۶، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۳۱، ۱۳۱، ۱۷۶، ۱۸۲ و... دیده شود.

یادداشتهای صفحه عنوان نسخه:

- یادداشت تملک کتاب در کتابخانه همایون میرزا:
 «این یک مجلد کتاب شرح تفسیر اهل بیت اظهار با چند جلد کتاب دیگر که در ظهر هر یک این شروح مسطور است از نظر مبارک شاهزاده اراده (آزاده) همایون میرزا^۲ دام ایام اقباله گذشت و داخل کتابخانه نواب معزی الیه گشت و کان ذلک فی شهر محرم الحرام سنه ۱۲۳۶ه. با مهر مستطیل به سجع: «طلوع کوکب تو در زمانه میمون است / خجسته بخت تو و طلعت همیون است».

- یادداشتی از علی اصغر در غره ربیع المولود

۱. احتمال دارد جنگ ش ۳۳۹۶ دانشگاه تهران مورخ ۱۱۹۲ق از آن او باشد. رک: دانشگاه تهران، ج ۱۱، ص ۲۳۹۷-۲۳۹۸.
۲. ظاهراً منظور همایون میرزا منخلص به حشمت (۱۲۱۶-۱۲۷۳ق) پسر شازدهم فتحعلی شاه قاجار و داماد میرزا شفیع مازندرانی صدراعظم است. رک: رجال ایران، مهدی بامداد، ج ۴، ص ۴۳۰.

(۹۰۷۷)

جلاء الأذهان و جلاء الأحزان (تفسیر گازر)

(تفسیر - فارسی)

مؤلف: حسین بن حسن جرجانی (سده ۵۸)

در این نسخه نام مؤلف ابوالمحاسن بن الحسین بن الحسن الجرجانی نوشته شده است. دو جلد اول کتاب، از آغاز تا سوره کهف.

منزوی، ج ۱، ص ۳۹-۴۲؛ مشترک پاکستان، ج ۱، ص ۴۸؛ دنا، ج ۳، ص ۶۷۶-۶۸۰.

آغاز: «سپاس و ثنا و حمد بی منتها مرخدای راکه این هفت گنبد ایوان معلق و آسمان بلند ایوان مطبّق که هر یک مناط قنادیل».

انجام: «از بالای سر او نور پدید آید به مکه که خشوش فرشتگان باشند و هر که سوره بخواند وی را نوری باشد از زمین تا آسمان».

انجامه: «سپاس و منت موقفی راکه به کمال عنایت و لطف بی نهایت بنده خود حسین بن محمد را بتوفیق تحریر تفسیر کلام معجز نظام خود موفق گردانید و حمد فراوان معبود حقیقی راکه بیمن تأییدات بیغایاتش قلم خجسته رقم این بنده گنه کار جلد اول ازین تفسیر باخر رسانید الحمد لله علی کل نعمائه ووقع اتمام ذلک المرام فی احسن الایام اثنی عشر من شهر ربیع الثانی سنة ۱۰۲۵ خمس وعشرون بعد الالف من الهجرة النبویة علیه التحیة» (پایان جلد اول، برگ ۲۱۹ ر؛ این انجامه مربوط به نسخه‌ای است که نسخه ما از روی آن کتابت شده است)، «بحمد الله والمنة که بیمن عنایات ازلی و تأیید بی‌نهایت لم یزلی این جلد تفسیر با تمام رسیده و خاتمه اهتمام رقم بر خاتمه این ورق کشید. شعر:

صد شکر کز الطاف خدای متعال

وز استمداد روح پیغمبر و آل

این مقصد اقصی که مراد دل بود

قد تمت حامداً علی احسن حال

فی شهر سنة ثلاث وتسعين بعد الالف من الهجرة النبویة علیه التحیة. کتبه بیده الفانیة الجانیة سلطانمحمود بن محمد مؤمن قوژدی الجنابدی غفر ذنوبه» (پایان جلد دوم، برگ آخر نسخه).

۱۳۳۵ق که نوشته این کتاب را هنگام تقویم و حراج کتب مرحوم ملا تقی ساعد الشریعه مرندی، آقا محمدحسن کتابفروش به دو قران قیمت نمود: «اقل الحاج برداشتم ورثه آن مرحوم قیمت او را از بابت اجرت خودم که مأمور به نوشتن کتب و قیمت آن بودم بخشیده و این را به هدیه دادند و هکذا رساله بیست باب مرحوم مبرور شیخ بهاءالدین علیه الرحمة راکه در هفت قران قیمت کرده بود به من هدیه دادند یعنی در مقابل اجرت دادند».

یادداشتی از حاج علی اصغر در ۲ جمادی الاول ۱۳۳۵ق لوی ٹیل مطابق ۵ حوت درباره آب و هوا و ترس از خشکسالی.

شرحی درباره گرانی و قحطی سال ۱۳۴۱ق که قیمت گندم مخلوط با خاک به سه تومان ترقی کرد و آن هم یافت نمی‌شد و در کوچها جنازه پهلوی جنازه افتاده بود. و پس از آن ارزانی و فراوانی سال ۱۳۴۲ق تنکوژنیل.

تاریخ حرکت آقای ولی نعمتی و حضرت مستطاب حجة الاسلام شریعتمدار آقای حاج میرزا محسن آقای مجتهد برای تغییر آب و هوا به طرف قراجه داغ در سال ۱۳۴۱ق و شرح کوتاهی از سفر به خط علی اصغر. او همچنین نوشته این سفر سفر دویم حضرت معظم الیه بود.

مهر بیضوی به نقش: «عبده الراجی محمود» که خط خورده است.

مهر کوچک بیضوی با نقش «اویس» که نقش آن در صفحه اول و آخر هم به چشم می‌خورد. صاحب مهر در آن جا نوشته که نسخه را به قیمت ۷ قران خریده است.

با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایبی. رکابه دار.

کاغذ: فرنگی نخودی مهره کشی شده ضخیم.

۱۸۲، یک برگ، ۲۰/۲ × ۳۳/۳، ۲۸ سطر، ۲۵ × ۱۳.

جلد: تیماج مشکی ضربی با ترنج و سر ترنج و چهار لچکی منقش زرین. قطر: ۴/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۴۷]

سلجوقی است که از وسط نسخه افتاده بودند و در این جا صحافی شدند.

فهرستواره، ج ۱، ص ۶۰۵-۶۰۷ و ج ۲، ص ۸۹۹؛ دنا، ج ۳، ص ۵۴۷-۵۴۸.

آغاز موجود: «آمده گفت سال تو چند است؟ او به دو سال از عمر ابراهیم زیاده... فصل سیم از جمله اول از باب ثانی در قصه اولاد و احفاد حضرت ابراهیم و درین فصل دو ذکر است».

انجام موجود: «چنان که پیغامبر صلی الله علیه و سلم فرموده است بگوئید لا اله الا الله و محمد رسول الله و علیاً ولی الله این کلمه شهادت است هر که بگوید».

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۰هـ.

عناوین و نشانیها سنگرف، بر فراز عبارات عربی خط سنگرف، بین پاره‌های اشعار سه ویرگول مثلثی شکل سنگرف. چند تصحیح مختصر در حاشیه دیده می‌شود. بقیه این اصلاحات به همراه یادداشتهای کوتاهی که در حاشیه صفحات نوشته شده بود سیاه شده است. چندین جای نسخه اشعار یا آیات و یا یادداشتهای یادگاری نوشته شده از جمله در شوال ۱۲۸۳ق (۲ر)، چندین بیت شعر در جمادی الاول ۱۲۷۱ق (۲۰۹ر)، یادداشتی درباره قحطی سال ۱۲۸۷ق و کمبود غلات و مرده خواری و گوشت سگ خوردن مردم نوشته شده در ۱۲۹۰ق (۲۲۰ر)، غزلی از محمد بن صفی به جهت صاحبی محمد صالح در ۷ شهریور ۱۱۶۹ق (۳۰۰ر)، یادداشت یادگاری در ۱۳۰۲ق (۳۰۶ر) و چند مورد دیگر اشعار مختلف بدون تاریخ. در حاشیه برگ ۱۳۰ ر چند سطر به خط مشجره، حاشیه برگ ۱۵۷ ر دو بیتهای بابا طاهر.

بالای برگ ۱۱ ر مهری بیضوی که کلمه «فاطمه» از آن خوانده می‌شود. صفحات ۹۲ پ و ۱۵۵ ر و ۱۵۶ ر مهر مستطیل کوچکی که احتمالاً این‌گونه خوانده می‌شود: «بنده خاص امیرالمؤمنین از روی اخلاص محمدابراهیم است». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرای. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار، بخشهایی که نسخه افتادگی داشته و رکابه صفحات با متن

خط: نستعلیق، آیات و عبارات عربی نسخ معرب. کتاب: سلطان محمود بن محمد مؤمن قوزدی جنابدی، تاریخ کتابت: ۱۰۹۳ق. از روی نسخه‌ای که حسین بن محمد در ۱۲ ربیع الثانی ۱۰۲۵ق کتابت کرده بود.

عناوین سنگرف، بر فراز آیات قرآن خط سنگرف، در موارد کمی در حاشیه تصحیح شده، بخش‌بندی اجزای قرآن در حاشیه به خط ثلث نوشته شده، در صفحه عنوان کسی به خطی جدید مشخصات نسخه را این‌گونه نوشته: «قطع رحلی کوچک، کاغذ اصفهانی شگری، خط متن نستعلیق، کتابت قلم متوسط، آیات نسخ کتابت متوسط». در حاشیه برگ ۷۸ ر ماده تاریخ زندگی شاه قطب‌الدین حیدر (۵۰۵-۶۱۱ق)، آغاز و انجام نسخه مهر مستطیل به نقش: «المتوکل علی الله عبده اسحق» که تاریخ آن به درستی خوانده نمی‌شود، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرای. آثار سطراندازی در کنار سطور مشخص است. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار.

کاغذ: شگری آهار مهره نازک، چند برگ از آغاز و انجام نسخه مرمت و وصالی شده.

یک، ۳۹۱، یک برگ، ۲۷/۵×۱۵/۵، ۲۹ سطر، ۳۶/۳×۲۳/۴.

جلد: تیماج مشکی، عطف و گوشه‌ها گالینگور مشکی، دو رو، درون میسن قهوه‌ای. قطر: ۴/۴.

خریداری از جعفر سلطان القرای در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۴۸]

(۹۰۷۸)

جامع التواریخ رشیدی

(تاریخ-فارسی)

مؤلف: رشیدالدین فضل‌الله همدانی (۷۱۸ق)

این نسخه از آغاز و انجام و وسط افتادگی دارد. از قصه حضرت ابراهیم تا ذکر احوال سلطان جلال‌الدین در هندوستان. از برگ ۳۳۹ تا پایان نسخه برگهای پراکنده‌ای از بخشهای سلطان جلال‌الدین و مأمون و القائم بالله و المعز بالله و چند خلیفه دیگر عباسی و سلطان ملک‌شاه

آغاز:

الهی عشق را کام دلم کن غم دلدار آرام دلم کن
 ز کام عشق شیرین کامیم ده بـــه آن آرام... ده
 انجام موجود:

که شد بر شاه راه کلک نیرنگ

ز جوش لفظ راه رهروان تنگ

نمی دانست کلک نکته پیرا

کدامین را کشد در قید انشا

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۲هـ.

عناوین درون جدولهای زرین به شنگرف، صفحه اول
 سرلوح و کتیبه مذهب و مرصع داشته که بیشتر آن
 پاره شده، بعضی از سطرهای پاره شده آن صفحه نیز
 دوباره نویسی شده است، صفحات مجدول به زر و
 شنگرف و مشکی، برگ ۱۰ ر یادداشت تاریخ مکتب
 آمدن پاشاخان و علی در صفر ۱۲۳۴ق. برگ ۳۹ ر
 نقش مهری بیضوی که بسیار بد بر کاغذ نشسته و
 تنها کلمه «محمد» از آن خوانده می شود. برگ ۶۴ ر
 مهر بیضوی به نقش «شرافت علی... خاقان». در
 حاشیه برگ ۲۴۱ ر یادداشت تولد یاشارخان در روز
 شنبه ۲۶ شوال ۱۲۴۱ق. با مهر کتابخانه جعفر
 سلطان القزایی. رکابه دار.

کاغذ: شکری آهار مهره نازک، مرمت شده.

یک، ۲۴۴، یک برگ، ۲۹/۱×۱۶، ۲۱، سطر، ۲۳/۶×۹/۴.

جلد: تیماج زیتونی مجدول گرهی، عطف گالینگور

قهوه‌ای، آستر بدرقه کاغذ ابر و باد. قطر: ۴/۱.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۹۷]

(۹۰۸۰)

جنگ

این نسخه جنگی از احادیث و روایات و داستانهای و
 اقوال کوتاه است که به سلیقه کاتب از این منابع انتخاب
 شده است: کافی، مجمع البیان طبرسی، رجال کشی،
 مقامات حریری، تاریخ احمد بن محمد بن ابراهیم بن ابی
 بکر بن خلکان، احوال قرامطه از تاریخ الکامل ابن اثیر

صفحه مقابل سازگاری ندارد یک یا چند برگ سفید
 گذاشته‌اند تا در آینده آن بخشها نونویس شود
 (مانند برگهای ۲۸ و ۲۹ و ۱۲۰ و ۳۳۷ و ۳۳۸ و ۳۴۱ و
 ۳۴۳ و ۳۴۴ و...).

کاغذ: نخودی آهار مهره، حاشیه صفحات رطوبت
 دیده و در مواردی کپک زده، مرمت و وصالی شده به
 صورتی نه چندان فنی.

چهار، ۳۶۰، یک برگ، ۲۵، ۳۵/۴×۲۴/۲، سطر،
 ۲۸×۱۸.

جلد: میشن مشکی ساده. قطر: ۶/۲.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۴۹]

(۹۰۷۹)

فردوس خیال

(عرفان - فارسی)

مؤلف: رضی

مثنوی اخلاقی و عرفانی مفصلی است که پس از
 مقدمه‌ای طولانی در حمد خدا و معراج و منقبت
 پیامبر (ص) و امیرالمؤمنین (ع) و تعریف سخن در برگ
 ۲۳ پ با عنوان: «تحریر سبب نظم این مثنوی که سواد
 است از مجموعه دل در هم به خانه خیال طرار مشکین
 راقم» چند بیت در توصیف توانایی اش در نظم و نشر
 می سراید و در نهایت به نام کتاب اشاره می کند:

چو گفت این کلک را گوهر فشان کرد

قلم را در سخن شیرین زبان کرد

چو نقشی بود از باغ جمالش

مسمی کرد فردوس خیالش

(۲۵ پ)

سراینده آشکارا از نظامی گنجوی تأثیر پذیرفته و
 کتابش را بر پایه مثنویهای او سروده است. نام کامل او را
 نمی دانیم فقط از برخی از ابیات بر می آید تخلصش
 رضی بوده است (برگهای ۲۳ ر، ۳۱ پ، ۴۵ ر و...). در
 پایان بسیاری از عنوانها غزلی از خود آورده است.
 به نظر می رسد کمی از پایان نسخه افتاده باشد.

بن جبیر اسدی (۴۳ ر)، فقهای سبعة (۴۳ پ)، سلافه بنت یزدجرد (۴۴ پ)، ابن اثیر (۴۴ پ)، عمرو بن عبید معتزلی (۴۵ ر)، عبدالله بن مبارک مروزی (۴۵ ر)، جعفر برمکی (۴۵ پ)، فضل برمکی (۴۵ پ)، لامیه العجم طغرائی (۴۶ پ - ۴۸ پ)، صلاح الدین احمد بن عبدالسید اربلی (۴۸ پ)، عبدالله بن معتز (۴۹ ر)، ابن طولون (۴۹ ر)، عبدالرحمن بن ابی لیلی بشار (۴۹ پ)، محمد بن علی پدر سفاح عباسی (۴۹ پ)، بوران بنت الحسن (۵۰ ر)، حارث محاسبی (۵۰ ر)، ابن خازن (۵۰ ر)، فضل بن ربیع (۵۰ پ)، فضل بن سهل (۵۰ پ)، فضل بن مروان (۵۱ ر)، حسن بن سهل سرخسی (۵۱ ر)، طاهر ذوالیمینین (۵۱ پ)، ابی محمد عبدالله بن قاسم مظفری شهرزوری (۵۲ ر - ۵۳ پ)، عبدالملک بن مروان (۵۳ پ)، قاضی ابی علی بن ابی القاسم علی تنوخی (۵۴ ر)، ابن خشاب بغدادی (۵۴ پ)، عبدالله بن طاهر (۵۴ پ)، عبدالله بن طاهر (۵۴ پ)، عبيدالله بن عبدالله بن طاهر (۵۴ پ)، فضیل بن عیاض (۵۵ ر)، ابویوب سلیمان وزیر المنصور (۵۵ پ)، ابوالعمیثیل (۵۶ ر)، خیزران مادر هارون الرشید (۵۶ ر)، عبدالله بن محمد انباری (۵۶ ر)، محمد بن عبدالکریم شهرستانی (۵۶ ر)، خواجه نظام الملک طوسی (۵۶ پ)، حجاج بن یوسف ثقفی (۵۷ ر)، سلطان ظافر عبیدی صاحب افریقیه و مصر (۵۷ پ)، ابو محمد عبیدالله المهدي (۵۹ ر)، ابو عبدالله حسین بن احمد شیعی (۵۹ پ)، جوهر بن عبدالله کاتب رومی (۵۹ پ)، الملک الظاهر غیاث الدین غازی بن سلطان صلاح الدین یوسف بن ایوب (۶۱ ر)، کافور بن عبدالله اخشیدی (۶۱ پ)، ابو دلامه زید بن جون (۶۱ پ)، ابوالقاسم احمد المستعلی صاحب دیار المصرية والشامية (۶۲ ر)، ارتق بن اکسب (۶۲ ر)، ابو مسلم خراسانی (۶۲ پ - ۶۴ پ)، صاحب بن عباد (۶۵ ر)، جعفر بن قلاح کنامی (۶۵ پ)، جعفر بن فرات معروف به ابن خنزابه (۶۵ پ)، عبدالوهاب بن علی ثعلبی (۶۶ ر)، ابن جنی نحوی (۶۶ ر)، عبدالؤمن بن علی قیسی کوفی (۶۶ پ)، سری سقطی (۶۷ ر)، شبلی (۶۷ ر)، جنید (۶۷ ر)، کتاب الجفر (۶۷ ر)، ذوالنون

(۵۸ ر)، خصال، حیوة الحیون (کذا)، کشاف، امالی شیخ طوسی، یکی از رسایل میرداماد، قتیبة (کذا؛ غنیة) النزوع ابن زهره حلبی، المصباح شیخ طوسی، الذکری شهید، تفسیر قاضی بیضاوی، التحفة الشاهیه علامه شیرازی، المناقب، علل الشرايع، السراير، کشف الغمة، کتاب توحید صدوق، قرب الاسناد، القاموس، تفسیر عیاشی، المغرب، روضة الواعظین، الصحیفة الكاملة، جنة الامان کفعمی، شرح نهج البلاغة ابن ابی الحدید، روضة المنجمین، درة الغواص، صحیفة الرضا، حواشی بر صحیفة سجادیه با امضای م ح ق، الفصول بقراط.

بیشتر جنگ را شرح حال و سروده‌هایی از شعرای معروف عرب در بر گرفته است. شامل این افراد: ابن هبیره (۲۶ پ)، محمد بن ادریس شافعی (۲۷ پ)، قاضی ابوبکر محمد بن طیب باقلانی (۲۷ پ)، محمد بن محمد غزالی (۲۷ پ)، مالک بن انس (۲۸ ر)، محمد بن حسن شیبانی (۲۸ ر)، ابو عمر عبدالرحمن بن عمرو اوزاعی (۳۱ ر)، اصمعی (۳۱ پ)، مؤیدالدین طغرای (۳۲ ر)، ابوسلمه حفص بن سلیمان وزیر سفاح (۳۲ پ)، ربیع بن سلیمان (۳۳ ر)، حنین بن اسحاق عبادی (۳۳ پ)، ثابت بن قره (۳۳ پ)، جریر بن عطیه (۳۴ ر)، ابو حامد احمد بن ابی طاهر اسفراینی (۳۴ پ)، احمد بن محمد قدوری (۳۴ پ)، ابوتام حبیب بن اویس (۳۵ ر)، ابراهیم بن محمد زجاج نحوی (۳۶ ر)، نقطویه نحوی (۳۶ ر)، ابو عبدالله واسطی (۳۶ ر)، احمد بن حنبل (۳۶ پ)، صاحبان صحاح سته (۳۶ پ - ۳۷ ر)، سلیمان بن اشعث سجستانی (۳۷ ر)، مبرد (۳۷ پ)، محمد بن سایب کلبی (۳۸ ر)، ابوالعباس احمد بن یحیی ثعلب نحوی (۳۸ ر)، ابو شجاع شاور بن مجیر (۳۸ پ)، ربیعة الراي (۳۹ پ)، رایعه عدویه (۴۰ ر)، یحیی بن ام الطویل مطعمی (۴۰ ر)، صعصعة بن صوحان (۴۰ پ)، سفیان ثوری (۴۱ ر)، محمد بن مسلم زهری (۴۱ پ)، محمد بن حنفیه (۴۱ پ)، محمد بن عبدالرحمن بن ابی لیلی (۴۲ ر)، ابن سیرین (۴۲ ر)، ابو اسمعیل حماد بن ابی حنیفه (۴۲ ر)، ابن حاجب (۴۲ پ)، شریک بن عبدالله (۴۲ پ)، سفیان بن عنبه هلالی (۴۳ ر)، سعید بن مسیب (۴۳ ر)، سعید

حسن بصری (۹۶ ر)، امیر تیمور (۹۶ ر)، المعتضد بالله عبّاسی (۹۶ پ)، جعفر برمکی (۹۷ ر).
 همچنین یادکرد از سلسله‌های پادشاهی دنیای قدیم: ملوک یونان (۴ ر)، ملوک الحیره (۴ پ)، خلفاء بنی امیه (۹۸ پ)، ملوک بنی العباس (۹۹ ر)، ملوک بنی الصفار (۱۰۰ ر)، آل سامان (۱۰۰ ر)، آل بویه (۱۰۰ پ)، الغزنویة (۱۰۰ پ)، السلجوقیة (۱۰۱ ر)، الخوارزم شاهیه (۱۰۱ پ)، الغوریة (۱۰۱ پ)، ملوک کورت (۱۰۱ پ)، ملوک المغول (۱۰۱ پ)، الاتابکیة السقریة (۱۰۲ ر)، آل مظفر (۱۰۲ ر)، الایلخانیه (۱۰۲ ر)، سرداریه (۱۰۲ ر)، التیموریه (۱۰۲ پ)، ترکمان (۱۰۲ پ)، عثمانیه روم (۱۰۳ ر)، السلاطین الصفویة ادام الله برّهم وعدلهم وملکهم الی یوم الدین (۱۰۳ ر)؛ آخرین تاریخی که در این بخش یاد شده به تخت نشستن شاه سلطان حسین در ذیحجه ۱۱۰۵ ق است)، ملوک الیمن (۱۲۲ پ)، ملوم الفرس ومدة سلطنتهم (۱۲۳ پ - ۱۲۵ پ).

با این کتاب و رساله‌واره‌ها که به صورت جداگانه می‌توان از آنها یاد کرد:

۱. الناسخ و المنسوخ «۵ پ - ۲۴ پ» (علوم قرآن - عربی) مؤلف: احمد بن عبدالله ابن متوج بحرانی (۸۲۰ ق) در صفحه عنوان (۵ ر) نام آن چنین آمده است: «الرسالة فی الناسخ و المنسوخ من الایات، تصنیف الشیخ الفاضل العالم الصالح الراوندی طاب ثراه وهو اسمه هبة الله بن سلامة».

کامل.

التراث العربی المخطوط، ج ۱۳، ص ۵ - ۶؛ دنا، ج ۱۰، ص ۴۳۵ - ۴۳۶.

آغاز: «الحمد لله لم ینسخ من آية الا وقد اتی بخیر منها او مثلها والصلوة علی نبیه وعترة المعصومة فی قولها وفعالها. وبعد فان من ادعی التفقه فی الشرعیات».

انجام: «وعامر بن الطفیل وقیل هی مکّیة لا ناسخ فیها ولا منسوخ وكذلك الفلق والناس واختلف فی نزولها».

۲. طبقات الانبیاء وبعض احوالهم «۹۰ پ - ۹۲ ر» از آدم تا اسکندر ذوالقرنین. نویسنده از او پس از عیسی

مصری (۶۷ پ)، عاضد بن یوسف عبیدی از ملوک عبیدیة در مصر و آفریقا (۶۷ پ)، حماد الراویه (۶۸ ر)، حماد عجرد (۶۸ پ)، بشار بن برد (۶۸ پ)، محمد بن جریر طبری (۶۹ ر)، ابوعلی فارسی (۶۹ ر)، ابن دهان نحوی (۶۹ ر)، خلیل بن احمد فراهیدی (۶۹ پ)، حسین بن منصور حلاج (۷۰ ر)، ذوالرمة (۷۰ ر)، محمد بن زیاد معروف به ابن اعرابی کوفی (۷۰ پ)، ابو الهذیل محمد بن هذیل علاف (۷۰ پ)، ابو علی محمد بن عبدالوهاب جبائی (۷۱ ر)، محمد بن مستنیر قطرب نحوی (۷۱ ر)، متنبی (۷۱ پ)، محمد بن احمد ترمذی (۷۱ پ)، قابوس بن وشمگیر (۷۲ ر)، ابو عبید قاسم بن سلام (۷۲ ر)، قاسم بن فیره شاطبی (۷۲ ر)، ابو عمرو بن علا بن عمار تمیمی مازنی (۷۲ ر)، سیبویه (۷۲ پ)، علی بن احمد بن متویه واحدی (۷۲ پ)، اخفش (۷۲ پ)، ابن رومی (۷۲ پ)، سیف الدین علی بن محمد آمدی (۷۳ ر)، ابو الحسن اشعری (۷۳ ر)، مقنع (۷۳ ر)، عبدالکریم بن ابی بکر سمعانی (۷۳ پ)، امام الحرمین جوینی (۷۴ ر)، ابن خشاب (۷۴ پ)، ابن درید (۷۴ پ)، ابو محمد عبدالله بن احمد شریف مصری (۷۴ پ)، ابو عمرو عامر بن شراحیل شعبی (۷۴ پ)، بایزید بسطامی (۷۵ ر)، طاووس یمانی (۷۵ ر)، ضحاک بن قیس احنف (۷۵ ر)، شریح قاضی (۷۵ پ)، سلطان سنجر (۷۵ پ)، اعمش (۷۶ ر)، ابو الهذیل حنفی (۷۶ ر)، سعد بن محمد ضیفی تمیمی ملقب به حیص بیص (۷۶ ر)، روبة بن عجاج بصری (۷۶ پ)، ابونواس (۷۶ پ)، ابو الفرج عبدالرحمن بن علی حنبلی (۷۶ پ)، خالویه (۷۶ پ)، ابو معشر جعفر بن محمد بلخی منجم (۷۷ ر)، ابراهیم بن عباس صولی (۷۷ ر)، طویس مغنی (۷۷ ر)، ابو العلاء معری (۷۷ پ)، احمد بن محمد ثعلبی نیشابوری (۷۸ ر)، منصور عبیدی (۷۸ ر)، ابراهیم بن مهدی عموی مأمون (۷۸ پ)، ابو نصر فارابی (۸۲ ر)، ابن سینا (۸۲ ر)، سعید بن جبیر (۸۷ پ)، ابو عثمان بکر بن محمد مازنی بصری نحوی (۸۸ ر)، ابو زید و ابو هیثم خالد بن عبدالله (۸۸ پ)، احمد بن فارس بن زکریا (۸۸ پ)، علی بن الحسین زین العابدین^(ع) (۸۹ ر)، سید مرتضی علم الهدی (۸۹ پ)،

یاد کرده و نوشته در نوبت او اختلاف است.
 آغاز: «فصل فی ترتیب الانبیاء و ذکر اعمارهم و انسابهم.
 آدم علیه السلام. ابوالبشر بین خلقه و بعث محمد صلی
 الله علیه و آله خمسة آلاف و ثمانمائة سنة و عاش آدم
 علیه السلام تسعمائة و ستین سنة».
 انجام: «التاسع انه رای فی منامه كانه اخذ بقرنی
 الشمس. العاشر انه كان له قرنا من من نحاس».
 ۳. ذکر اسامی حکماء یونان و فرس و بیان طریقهم
 «ص ۹۲ پ ۹۵»
 آغاز: «اسامی الحکماء المتقدمین اولهم هو والد الحکماء
 هرمس الهرامسه المصری وهو المعروف بادریس النبی
 علیه السلام و الرحمه و قیل هرمس كان یقرأ الحکمه
 عنه جده».
 پس از آن به ترتیب این مباحث آمده است: ذکر حکماء
 اسلام، معنای یونان، تفسیر اسامی بعض الحکماء
 بالیونانیة، الحکمة من ای الاقالیم ظهرت، یقال ان سبع
 نفر من الحکماء اجتمعوا فی بیت الذهب بالهند.

۴. اصناف الناس و اهل الاقالیم و البلاد «۱۰۷ ر - ۱۰۸ ر»
 آغاز: «اعلم ان جمیع الناس فی مشارق الارض و مغاربها
 و جنوبها و شمالها و ان كانوا نوعا واحدا یتمرون بثلاثة
 اشیاء الاخلاق و الصور».
 انجام: «لعدم استعدادهم و استحقاقهم بما غلبت سجایاهم
 الهمیمة اعادنا الله من ذلك».

خط: نستعلیق. تاریخ کتابت: سده ۱۲هـ (در زمان
 سلطنت شاه سلطان حسین صفوی بین سالهای
 ۱۱۰۵-۱۱۳۵ق، برگ ۱۰۳ر).

عناوین و نشانیها شنگرف، صفحه پردازی نسخه
 نامنظم است. در پایان بیشتر بخشها علامت که
 وسطش با مرکب سرخ پر شده است. برگ ۶ ر مهر
 مستطیل بزرگ تاجداری که نقش آن چنین است:
 «هو المالك. من عواری الزمان لدی الجانی هادی
 الحسینی افجۀ». بالای برگ ۱۳۲ ر عبارت «یا کبیکج»
 آمده. در آخرین برگ الحاقی نسخه نوشته شده:

(۹۰۸۱)

مجموعه:

۱. نقش بدیع «۶ پ - ۱۸ پ» (ادبیات - فارسی)
 مؤلف: غزالی مشهدی (۹۳۶-۹۸۰ق)
 با مقدمه ای نصف صفحه ای در آغاز.
 رک: ش ۸۴۸/۴۸.
 آغاز:
 «المئة لله که ز نیستی رستم
 از تنگدلی و تنگدستی رستم
 یعنی که غنی شدم به معشوق ازل
 و ز تنگ خودی و خود پرستی رستم
 انسان را در طریق بندگی و شناخت هیچ حاجابی
 بزرگتر از هستی نیست و هیچ سدّی عظیمتر از خودی...
 بسم الله الرحمن الرحيم
 نقش بدیع است ز کلک قدیم
 عقل چه داند که کلام خدا
 چون نشد اول به الف ابتدا»
 انجام:
 به که کشم پنبه غفلت ز گوش
 تا شوم از دعوی باطل خموش
 سر به گریبان عدم در کشم
 مهر نهم بر لب و دم در کشم
 انجامه: «تمّة الكتاب بعون الله الملك الوهاب فی
 تاریخ یوم السبت السادس شهر ذی قعدة سنة ثلث و عشر
 و الف. من الهجرة النبوية حرّره العبد دوست محمد».

۲. اسرار نامه «۲۰ ر - ۵۸ پ» (ادبیات - فارسی)
 مؤلف: محمد بن ابراهیم عطار (۶۲۷ق؟)
 بخشی از منظومه است.
 مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۱۶۵-۱۶۸؛ منزوی، ج ۴، ص ۲۶۲۸-۲۶۳۲؛ دنا، ج ۱، ص ۷۹۰-۷۹۲.
 آغاز:
 زهی شدت که در حجت گرفت
 نه برگ خامشی نه روی گفتن
 زهی رخصت که گر راهی نبود
 کسی را زهره آهی نبود
 انجام:
 سخن با دردتر زین کس ندیدست
 کزین هر بیت خونی می چکیدست
 من این اسرارنامه چون نوشتم
 ز بهر پور خود تخمی بکشتم
 انجامه: «تمت فی تاریخ ۲۱ شهر رمضان المبارک سنة
 ثلاث عشر والف من الهجرة العبد دوست محمد
 البجستانی».
۳. منصور نامه (حلاج نامه؛ هیلاج نامه) «۵۹ پ - ۶۳ ر»
 (ادبیات - فارسی)
 مؤلف: عطار تونی (سده ۵۹)
 کامل.
 منزوی، ج ۴، ص ۳۳۲۹-۳۳۳۰؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۶۱۶-۶۱۸؛ دنا، ج ۱۰، ص ۱۲۱۴.
 آغاز:
 بود منصوری عجب شوریده حال
 در ره تحقیق او را صد کمال
 حال او حال عجب بود ای پسر
 نی چو حال این کسان بیخبر
 انجام:
 ور به خود نتوانی آن بت را شکست
 همتی خواه از دل مردان رست
 در حقیقت مرد معنی دار باش
 همنشین خواجه عطار باش
۴. کنز الرموز «۶۳ پ - ۷۵ پ» (ادبیات - فارسی)
 مؤلف: حسین بن عالم، امیر حسینی هروی (زنده در ۷۲۹ق)
 کامل.
 مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۳۹۳-۳۹۴؛ منزوی، ج ۴، ص ۳۰۶۰-۳۰۶۲؛ دنا، ج ۸، ص ۸۱۴-۸۱۵.
 آغاز:
 باز طبعم را هوایی دیگرست
 بلبل جان را نوایی دیگرست
 باز شهباز دلم پرواز کرد
 تا چه رسم است این که باز آغاز کرد
 انجام:
 چون بدانستم که حیرت در ره است
 پس یقینم شد که خاموشی به است
 طول و عرضی خواستم این نامه را
 مصلحت نامه شکستم خامه را
۵. نامه عبدالله از یک به قیصر روم «۷۵ پ - ۷۶ ر»
 (نامه نگاری - فارسی)
 دانشگاه تهران، ج ۱۶، ص ۷۴۹.
 آغاز: «هو. سواد کتابت که عبدالله خان اوزبیک به
 قیصر روم نوشته. سریر سپهر نظیر خلافت و جهانبانی و
 اورنگ فیروزه سلطنت و کامرانی به میامن اهتمام و
 اجتهاد عالی حضرت گردون بسطت خلافت مرتبت».
 انجام: «تحریک صلاسل اخلاص و ... مبانی
 اختصاص نماند اختصاص تمام. ختم شد و سلام و اکرام.
 در چهارم ماه رمضان... (یک یا دو کلمه پارگی)».
۶. زاد المسافرین «۷۶ پ - ۹۵ ر» (ادبیات - فارسی)
 مؤلف: حسین بن عالم، امیر حسینی هروی (زنده در ۷۲۹ق)
 کامل.
 مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۳۸۸-۳۹۲؛ منزوی، ج ۴، ص ۲۸۴۹-۲۸۵۱؛ دنا، ج ۵، ص ۱۱۴۷-۱۱۴۹.
 آغاز:
 ای برتر از آن همه که گفتند
 آنها که پدید یا نهندند

- آن جا که تویی چو من نباید
کس محرم این سخن نباید
- انجام: این نور به هر طرف که تابد
یعنی که قبول هر که یابد
زین گنج که رایگان گشادم
- آرد به دعای خیر یادم
- انجامه: «تمت کتاب زاد المسافرین فی تاریخ ۷ شهر
شوال سنة ثلاث عشر والف من الهجرة النبویه ص کتبه
العبد دوست محمد غفر الله ذنوبه».
۷. روشنایی نامه «۹۵ پ - ۱۰۱ ر» (ادبیات - فارسی)
مؤلف: ناصر خسرو قبادیانی بلخی (۳۹۴-۴۸۱ق)
کامل.
مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۱۶-۱۷؛ منزوی، ج ۴،
ص ۲۸۴۲؛ دنا، ج ۵، ص ۹۷۵-۹۷۶.
- آغاز: به نام کردگار پاک داور
که هست از فهم و عقل و فکر برتر
هم او اول هم او آخر ز مبدا
نه اول بود و نه آخر مر او را
- انجام: ز سر عقل واقف شد روانم
بدانستم که من چیزی ندانم
بدین نادانی و عجزم بیخشی
مرا از فضل راه راست بنمای
- انجامه: «تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب فی
تاریخ ۲۰ شهر شوال سنة ۱۰۱۳ حرره العبد
دوست محمد ابن علی دوست».
۸. سعادت نامه «۱۰۱ پ - ۱۰۵ ر» (ادبیات - فارسی)
مؤلف: ناصر خسرو قبادیانی بلخی (۳۹۴-۴۸۱ق)
کامل.
مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۱۷؛ منزوی، ج ۴، ص ۲۹۱۰؛
دنا، ج ۶، ص ۱۱۹.
- آغاز: دلا همواره تسلیم رضا باش
به هر حالی که هستی با خدا باش
خدا را دان خدا را خوان به هر کار
مده این یاوران را به ازو کار
- انجام: ازین بند آن که بر جانش فرج نیست
مکن عیش که بر اعمی حرج نیست
سعادت یار خواهی در همه کار
سخنهای شریف از گوش مگذار
- انجامه: «تمت الكتاب فی تاریخ سنة ۱۰۱۳».
پس از کتاب یک رباعی از عطار آمده است.
۹. ده نامه (منطق العشاق) «۱۰۵ پ - ۱۱۲ پ»
(ادبیات - فارسی)
مؤلف: اوحالدین بن حسین اوحدی مراغه‌ای (۶۷۲-
۷۳۸ق)
کامل.
مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۳۹۴-۳۹۵؛ منزوی، ج ۴،
ص ۲۸۱۸-۲۸۱۹؛ دنا، ج ۱۰، ص ۲۳۵.
- آغاز: به نام آن که ما را نام بخشید
زبان را در فصاحت کام بخشید
به نور خود بر افروزنده دل
به نار بیخودی سوزنده دل
- انجام: بسپوشان هر چه ما کردیم و گفتیم
مکن پیدا اگر چیزی نهفتیم
در آن روزی که باشد در جهان نور
مدار از اوحدی توفیق خود دور
- انجامه: «تمت الكتاب فی تاریخ ۲۳ شهر شوال سنة
۱۰۱۳ حرره العبد دوست محمد ابن علی دوست».
۱۰. رقعہ واعظ شیرازی به محتشم کاشانی «۱۱۳ ر»
آغاز: «رقعه‌ای [که] میر صدرالدین واعظ شیرازی به

- مولانا محتشم کاشی نوشت. ملاذ الاناما خداوندگار آ
امروز در مسجد جامع به رقعہ منظومہ موسومہ کہ بہ نظم
الجواهر مزین است مشرف شدہ.»
انجام: «و هر دو از مردم آدمی باشیم. باید که من بعد به
تقلید ملا خلیل عطار در کسب اعتبار نکوشید.»
۱۱. سیر الطالبین «۱۱۳ پ - ۱۲۵ ر» (عرفان - فارسی)
مؤلف: میر سید علی بن شهاب‌الدین همدانی (۷۱۴-۷۸۶ق)
مجموعه گفته‌ها و سروده‌های میر سید علی همدانی که
یکی از عقیدتمندان او برهان بن عبدالصمد پس از
حیاتش جمع کرده است. در مقدمه گوید: «اما بعد این
جوهر الفاظی است که از الهامات ربانی در بیان حقایق
عرفانی و دقایق اعیانی که الشیخ الكامل المحقق
الصمدانی المعروف بسید علی الهمدانی - روح الله روحه
و دام لنا فتوحه - بر اوراق مختلفه نوشته شده بود، از
برای رونندگان و طالبان آگاه آله آن را جمع کرد و ترتیب
داد اضعف عباد الله وافقرهم برهان بن عبدالصمد و این
رساله را سیر الطالبین نام نهاد.»
با عنوان «ای عزیز».
کامل.
- فهرستواره، ج ۷، ص ۵۰۷؛ مشترک پاکستان، ج ۳،
ص ۱۵۷۱-۱۵۷۲؛ دنا، ج ۶، ص ۲۷۸؛ احوال و آثار و
اشعار میر سید علی همدانی، ص ۱۱۳-۱۱۷.
- آغاز: «حمدی که بر ورق احداق بصایر اولی الابصار
از ملاحظه آثار غایت آن عاجز و ثنایی که افهام و عقول
اهل دهور و اعصار از مطالعه نهایت آن قاصر... اکنون
بدان ای حبیب لیب که شرط طالبان صادق آن است که
چون قدم همت در راه طلب نهد.»
انجام: «و روح انس مشاهدات اهل کشف و شهود
محرم نگرداند ان شاء الله الکریم المنان ان نرینا مکاید
النفس وغوایل الدنیا کما اراها عبادة الصالحین بفضله
وارحم الراحمین.»
۱۲. لوایح «۱۲۵ پ - ۱۳۴ پ» (عرفان - فارسی)
مؤلف: عبدالرحمن بن احمد جامی (۸۱۷-۸۹۸ق)
کامل.
رک: ش ۸۹۴۴/۲۱.
- آغاز: «بسمله. ربّ و قفنا للتکمیل والتتمیم ولا احصى
ثناء علیک کیف وکل ثناء یعود الیک... خداوندا سپاس
تو بر زبان نمی‌آریم و ستایش تو بر نمی‌شماریم.»
انجام:
ای در غم او فتاده چاکت به کفن
آلوده مکن ضمیر پاکت به سخن
چون لال توان بود دروگر پس از این
لب بگشایی به نطق خاکت به دهن
انجامه: «قد وقع الفراغ من تسوید هذه النسخة الشریفة
فی یوم الاثنین ۲۲ شهر ذی قعدة الحرام سنة ۱۰۱۳ ثلث
عشر والف من الهجرة النبویة نَمَقَه العبد الاقل
دوست محمد غفر الله ذنوبه ولوالدیها (کذا) آمین رب
العالمین.»
۱۳. کتابت خان احمد که به نواب اشرف نوشته و جواب
کتابت پادشاه جم جاه به خان احمد «۱۳۴ پ - ۱۳۵ ر»
آغاز: «عرضه داشت غلام خانواده علیه عالیہ احمد
الحسینی به درگاه انجم سپاه کیخسرو مرتبت فریدون
معدلت جمشید رتبت.»
۱۴. نزهة الارواح «۱۳۵ پ - ۱۷۲ ر» (عرفان - فارسی)
مؤلف: حسین بن عالم، امیر حسینی هروی (زنده در ۷۲۹ق)
کامل.
رک: ش ۸۹۴۳/۲.
آغاز:
«به توقیعی شو روشن دیدم آواز
سخن را هم به نامش کردم آغاز...
سپاس بی قیاس و منتهای بی منتها ملکی را که ملکش
بی انبازست و درگاه لطفش در گاه و بی‌گاه بر درستگان
او بازست.»
انجام: «و از دیده هر نادیده ناحفاظ که یحرّون الکلم
عن مواضعه و یراون (کذا) الناس ولا یذکرون الله الا
قلیلاً از حال ایشان خبر می‌دهد محفوظ ماند ان شاء الله
تعالی وحده العزیز.»
انجامه: «قد وقع الفراغ من تسوید هذه الرسالة اللطیفة

مرقوم کلک شکسته رقم گردید. امید که موجب یادآوری باشد و سهو و خلل را اغماض نمایند. والسلام علی من اتبع الهدی».

۱۶. مقامات ابوسعید ابوالخیر «۱۷۴ ر - ۱۹۰ ر»

(شرح حال پیران - فارسی)

چند حکایت از کتاب مقامات ابوسعید است به انتخاب کاتب نسخه.

فهرستواره، ج ۸، ص ۹۳۴.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة على محمد سيد الاولين والآخرين وآله الطيبين الطاهرين الراشدين المعصومين. اما بعد پوشیده و مخفی نماند از جانب عزیزی چنین مأمور شد که از کتاب مقامات حضرت قدوة المحققين و سلطان العارفين شيخ ابوسعید ابوالخیر... بعضی سخنان و حکایات انتخاب نموده کتابت شود. بنابراین این بنده گستاخی نموده... حکایات و کلمات متفرقه از آن کتاب پرفیض نقل می نماید».

انجام: «گریستن بر خلق افتاد و حالت خوش رفت اکنون این دو بیت بعد از وفات شیخ کرامات او بر زبان تو رانده است».

انجامه: «تمام شد حکایتی چند که از مقامات جناب شیخ ابوسعید ابوالخیر انتخاب نموده به تحریر پیوست فی تاریخ ۹ شهر ربیع الاول سنه ۱۰۱۴».

۱۷. مرآت المحققین «۱۹۰ پ - ۲۰۱ پ» (فلسفه - فارسی)

مؤلف: محمود بن عبدالکریم شبستری (۶۸۷-۷۲۰ ق)

کامل.

رک: ش ۵/۸۸۸۵.

آغاز: «حمد بی حد و ثنای بی عد حضرت ذوالجلالی را که آثار قدرت او در عالم آفاق و انفس چون آفتاب جهانتاب بر چشم اهل بصیرت تابان».

انجام: «اما چون نظر به ذات حق تعالی می کنیم همه در تصرف امر و قدرت یک ذات مشاهده کنیم و درین جا وحدت روی نماید ان شاء الله تعالی».

الشریفة المیمونة المتبركة المسمى بنزهة الارواح الامیر الحسينی سادات فی ثامن عشر شهر ذوالحجة الحرام (در بالای این عبارت نوشته اند: احدى عشر شهر رجب الحرام که با توجه به سال ۱۰۲۵ می باید همین صحیح باشد) سنة ۱۰۲۵ اربع وعشرين والف حرره العبد المذنب العاصی الراجی الی رحمة الله الغنی العزیز دوست محمد بن علی دوست بدستانی غفر الله تعالی ذنوبهما وستر عیوبهما بحق محمد وآله الامجاد بالنون والصادم م م».

۱۵. یونسیه (نفسیه) «۱۷۲ پ - ۱۷۳ پ» (عرفان - فارسی)

مؤلف: شاه نعمت الله ولی کرمانی (۸۳۴ ق)

کامل.

فهرستواره، ج ۸، ص ۱۱۰۱؛ دنا، ج ۱۰، ص ۱۲۶۰؛ کتابخانه آستان قدس، ش ۵۷۷۰/۸۶.

آغاز:

«همچو یونس مانده در ماهی نهان

چون هدایت آمد و دادش امان
برادران شریعت و طریقت و حقیقت را معلوم باشد
که درویشی از روی استفاده ازین تراب قدوم درویشان
فقیر حقیر سوال کرد که یونس در بطن ماهی در
دریا چهل روز ماند مراد ازین چه بوده است و در نفس
انسان چیست».

انجام:

دل گفت مرا علم لدنی هوس است

تعلیم بکن اگر ترا دست رس است

گفتم که الف گفت دگر هیچ مگوی

در خانه اگر کس است یک حرف است

انجامه: «تمت هذا الرسالة الشریفة بعون الملک

الوهاب بتاريخ یوم الاحد خمس عشر شهر رجب المرجب المبارک سنة خمس عشرین والف در دار العبادة یزد مبارک در آستانه متبرکه منوره مطهره شاهزاده افضل اکمل اعلم مصدر مروّت و احسان شاهزاده رضا خلاصه همه اشیا حسب الصلاح صلاحیت و تقوی... خالص و خلاصه اهل صلاح درویش خالصی

برای متمایز کردن پاره‌های اشعار از علامت (هـ) و (ک) استفاده شده است. در برجسب کاغذی پشت عطف نوشته شده: «فهرست این کتاب در پشت کتاب نوشته شده است. کتابی است بسیار نافع و خطی است.»

۴ برگ اول نسخه یادداشتهای پراکنده زیادی بدین ترتیب دارد: دو فهرست از رساله‌هایی که در جوف این مجموعه می‌باشند یکی از آنها مورخ ربیع‌الثانی ۱۲۶۹ق به خط حاج میرزا احمد که جعفر سلطان‌القرایی او را میرزا احمد دیوان بیگی مؤلف حدیقه الشعراء دانسته است و نوشته که در صفحه اول نقش بدیع مهر و امضای او به چشم می‌خورد، چندین غزل و رباعی از سعدی و جامی و شیخ ابوسعید ابوالخیر و درویش اخلاص (با این یادداشت در پایان: در وقتی که از بلده هراة برگشته بودم در قریه از غند به خدمت درویش قلمی شد). و درویش حسینی گنابادی در غره ذیقعه سنه الف ۶ من اربع به خط خودش، یک رباعی از قاسم علی جنابدی در ۳ شوال ۱۰۲۴ق از خودش حسب الفرموده قدوت السالکین و اکمل الکاملین درویش اخلاص، یک رباعی نوشته شده حسب الفرموده صاحب بیاض در ۲۰ شعبان ۱۰۲۴ق به خط جلال‌الدین... اشعاری از خود درویش اخلاص و دیگرانی که نامشان نوشته نشده است. چندین مهر و یادداشت تملک بدین ترتیب: تملک حاج میرزا احمد، مهرهای بیضوی به نقش: «عبده الراجی محمدتقی ۱۲۲۱» و «بنده آل محمد تقی ۱۲۲۱» و «عبده محمدتقی» که تاریخش به درستی خوانده نمی‌شود و «عبده محمدتقی بن حیدرعلی» و «تلك الجنة التي يورث من عبادنا من كان تقياً ۱۱۱۱» و مهر مستطیل: «لا اله الا الله الملك الحق المبين عبده محمدتقی ۱۲۲۵»، تملک محمدرضا بن میرزا محمدتقی در جمادی‌الاول ۱۲۵۰ق (وی نسخه رازیده الاطیاب نامیده است). تملکی در شعبان ۱۲۶۲ق با مهر مربع: «الله حسبی وکفانی احمد ۱۲۶۶». مهر بیضوی «شعاع ۱۳۱۵» (مهر او در آغاز و پایان همه

انجامه: «تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب في دار العبادة يزد مبارك حسب الصلاح فضيلت پناه وحيد العصري درویش خالصی این ورق چند از تتمه کتاب مذکور مرقوم کلک صداقت رقم شد. امید که سهو و خلل را اغماض فرمایند. کتبه الفقیر راقم صحایف عصیان مرزا تقی گیلانی فی شهر رجب المرجب سنة ۱۰۲۵ لوی نیل.»

۱۸. رساله حکمت در معرفت انسان

«۱۹۰ پ - ۱۹۱ ح حاشیه» (اخلاق - فارسی)

مؤلف: ناشناخته

آغاز: «بسمله. رساله حکمت در معرفت انسان. بدانند که از حیوانات آن چه به درجه ملکی نزدیک است انسان است و او از جسم و جان مرکب است و صاحب عقل و تمیز است و رای کلی استنباط کند.»

انجام: «و دماغ و سینه چون افلاک و اعضای رئیسه چون کواکب و قوتها چون ملائک و نفس انسانی پروردگار والله اعلم بالصواب.»

خط: نستعلیق، کاتب: دوست محمد بن علی دوست بدستانی / بچستانی (بیشتر مجموعه به خط اوست)، مرزا تقی گیلانی (رساله هفدهم).

تاریخ کتابت: شنبه ۶ ذیقعه ۱۰۱۳ق (رساله اول)، ۲۱ رمضان ۱۰۱۳ق (رساله دوم)، ۷ شوال ۱۰۱۳ق (رساله ششم)، ۲۰ شوال ۱۰۱۳ق (رساله هفتم)، ۱۳ق (رساله هشتم)، ۲۳ شوال ۱۰۱۳ق (رساله نهم)، دوشنبه ۲۲ ذیقعه ۱۰۱۳ق (رساله دوازدهم)، ۱۸ ذیحجه ۱۰۲۴ یا ۱۱ رجب ۱۰۲۵ق. تاریخ به عدد ۱۰۲۵ و به حروف ۱۰۲۴ق نوشته شده است (رساله چهاردهم)، یکشنبه ۱۵ رجب ۱۰۲۵ق در دارالعباده یزد برای درویش خالصی (رساله پانزدهم)، ۹ ربیع‌الاول ۱۰۱۴ق (رساله شانزدهم)، رجب ۱۰۲۵ق در دارالعباده یزد برای درویش خالصی (رساله هفدهم). نشانیها شنگرف، عناوین یک در میان با شنگرف و زعفران، بالای همه صفحات نام رساله‌های مجموعه نوشته شده است. در حاشیه کمی تصحیح شده. رساله‌های منظوم ۴ ستونی. در رساله‌های مستور

انجامه: «تم الكتاب على يد احقر العباد محمدحسين بن المرحوم احمد المحمدية النائيني غفر الله لهما وقد قوبل مرتين: مرة مع الكتب المصححة ومرة مع نسخة الاصل ومن الله ارجو التوفيق انه خير الرفيق» (پایان جلد اول، برگ ۱۵۶ ر)؛ «قد فرغت من تسويده في عشر الأخر من شهر ربيع الاخر في دارالسلطنة اصفهان صانها الله عن الحدثن في سنة ستين وماتين بعد الف وقد امرني باتمام المجلد الثاني من الكتاب افضل الفضلاء وعلامة العلماء الاعز الامجد مولانا محمد المراغي مد الله تعالى ظلاله وانا العبد تراب اقدم المؤمنين والطلاب ابن المرحوم احمد المحمدية النائيني محمدحسين غفر الله له ولو اديه ولجميع المؤمنين والمؤمنات بحرمة محمد سيد السادات» و در زیر آن «قد قابلت هذه النسخة الشريفة المنيفة مع نسخة الاصل من القوانين المتقنة المحكمة مع جناب مولانا ومقتدانا الملام محمد بن المرحوم المغفور ملا محمدحسين المراغي من بداية المجلد الثاني الى نهايته وكتبت ذلك رجاء لدعاء الخير في حقنا من الطالبين المؤمنين» (پایان کتاب).

خط: نسخ، کاتب: محمدحسين بن احمد محمدبه نائيني به امر محمد بن محمدحسين مراغي در دارالسلطنة اصفهان، تاريخ کتابت: دهه آخر ربيع الثاني ۱۲۶۰ق.

عناوين در متن و حاشيه به شنگرف، نشانيها شنگرف، بر فراز عبارات مهم و عناوين فرعي خط شنگرف، برگ آغازين کتاب و برگ ابتدای جلد دوم (۱۵۶ پ) سرلوح مزدوج مذهب و مرصع، حاشيه‌های دو صفحه اول تشعيرسازي شده با نقوش گل و بوته زرین، صفحات مجدول به زر و شنگرف و لاجورد و مشکي، کمندکشي شده، باکمی تصحيح و حاشيه‌نويسی، کاتب نسخه را دو بار به همراه محمد بن محمدحسين مراغي مقابله کرده که یک بار آن با نسخه اصل بوده است. آغاز نسخه تملک محمد بن حسن مراغي در دارالسلطنة اصفهان در حجره‌اش از حجرات مدرسه صدر در جمادی الاخر ۱۲۶۱ق و دو تملک و مهر پاک شده ديگر، با يادداشت کوتاهی

رساله‌های نسخه دیده می‌شود). مهر مربع: «... محمدتقی ۱۲۲۴» و مهر مربع بزرگ به نقش: «العبد محمدتقی بن حیدرعلی بن عزیزالله» و يادداشت امانت کتاب از ميرزا محمدرضا. بر برگ اول رساله نقش بدیع تملک ميرزا احمد بن آقا ابوالحسن شیرازی با مهر مربع او: «ابن ابوالحسن احمد الشریف ۱۲۷۰»^(۴). در حاشیه برگ ۷۸ ر مهر بیضوی به نقش: «یا امیرالمؤمنین ۱۷۶»، در حاشیه برگهای ۴۸ ر و ۱۱۹ پ و ۱۲۷ پ و ۱۶۷ پ مهر بیضوی: «الوائق بالله الغنی عبده رجب علی ۱۰۷۷». برگ آخر نسخه تملک شرف‌الدین حسن ... در ۱۰۹۷ق. چندین جای نسخه مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی. آثار سطراندازی در نسخه مشخص است. رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهروه نازک، بعضی از برگها دویوسته شده.

پنج، ۱۹۶ برگ، ۱۹، ۲۳/۵×۱۶/۵ سطر، ۱۵/۵×۱۰. جلد: تیماج مشکي، دورو، درون قهوه‌ای. قطر: ۲/۹. خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۹۸]

(۹۰۸۲)

القوانين المحكمة

(اصول فقه - عربی)

مؤلف: ابوالقاسم بن حسن گیلانی قمی (۱۱۵۲-۱۲۳۱ق)

دو جلد کامل.

ذریعه، ج ۱۷، ص ۲۰۲؛ مشار عربی، ص ۷۱۷؛ التراث العربی المخطوط، ج ۱۰، ص ۱۵۶-۱۶۳؛ سپهسالار، ج ۱، ص ۶۰۳-۶۰۶ و ج ۵، ص ۴۱۱-۴۱۲؛ آستان قدس رضوی، ج ۶، ص ۷۳-۷۴ و ج ۱۶، ص ۳۶۲-۳۸۵؛ جنگ، ج ۱، ص ۴۹۱؛ دنا، ج ۸، ص ۳۲۶-۳۴۳.

آغاز: «الحمد لله الذي هدانا الى اصول الفروع وفروع الاصول وارشدنا الى شرايع الاحكام بمتابعة الكتاب».

انجام: «واهل بيته الطاهرين المطهرين عن الارجاس والادناس افضل الصلوات والتحيات. صورة خط المصنف وقد فرغ مؤلفه... مسلماً والحمد لله رب العالمين».

این دیوان جز دیوان مراثی اوست. قسمت کمی از اشعار این نسخه عربی و ترکی است اما بیشترین آنها به فارسی سروده شده‌اند.

دنا، ج ۵، ص ۳۱۸-۳۱۹؛ فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۷۱۹؛ منزوی، ج ۳، ص ۲۴۷۱-۲۴۷۲؛ مشترک پاکستان، ج ۹، ص ۲۲۱۱؛ مجلس، ج ۱۵، ص ۲۳۹-۲۴۰ (نام مؤلف در آن جا سهواً عبدالرسول بن محسن بن زین العابدین زنوزی فنا آمده است) و ج ۲۶، ص ۳۹۳-۳۹۴؛ در دانشگاه تهران، ج ۲، ص ۶۳-۶۵ به خاطر همنامی شاعر با نیاش سهواً دیوان از نیای او - عبدالرسول بن حسن زنوزی (زنده در ۲۱۶ق) - دانسته شده است.

آغاز: «در توحید حق و شرح بعضی نکات که محقق الوقوع والا ثبات می‌باشد و ذکر فضیلت بلا که لازمه انبیا و اولیاست طبع ملهم در این مراتب به این ابیات گویا شد:

ستایش خداوند ایجاد را

که الفت به هم داده اعداد را

نخستین که بنیاد آدم نهاد

به آب و به آتش به خاک و به باد».

انجام:

حَبَّ عَلِيٍّ نِعْمَةٌ تَمَنَّهَا   وَكُلَّ ذَلِكَ جَزَاءُ مَنْ شَكَرَ
وَكَانَ الْآيَاتُ كَلِّاً مَدْحَهُ   كَلَامُهُمْ صَعْبٌ وَسَّرَّ مَسْتَرَّ
خط: نستعلیق شکسته آمیز، تاریخ کتابت: سده ۱۳هـ.

عناوین شنگرف و در بعضی از بخشها نانوشته،

مرحوم سلطان‌القرایی دو یادداشت در اول و آخر

نسخه در معرفی کتاب نوشته است. وی در آغاز گفته:

«به یک ورق به قافیه کور دوم، کور دوم مانده می‌گوید

سید شیراز هم نام محمد هم علی است

آمده از بهر دفع منکران با ذوالفقار

۱. این منظومه کوتاه در ۱۷ بیت دربارهٔ اصحاب اجماع است که به

سید رضا فرزند سید بحر العلوم (۱۲۵۳ق) نیز نسبت داده شده

است. رک: ذریعه، ج ۲، ص ۱۲۰، ش ۴۸۱؛ فهرستگان حدیث،

ج ۱، ص ۱۴۰-۱۴۱؛ دانشگاه تهران، ج ۸، ص ۱۹۱.

درباره معانی کلمه التنزه. پایان نسخه تملکی در نجف اشرف در ۱۲۷۶ق با مهر مستطیل: «الواثق بالله الغنی موسی بن جعفر» و قصیده کوتاهی از سید بحر العلوم طالب ثراه در ۷ بیت دربارهٔ اصحاب عده در الکافی نوشته شده در ۹ محرم الحرام ۱۲۷۹ق و ۹ بیت از منظومه رجالی او با آغاز:

قد اجمع الكل علی تصحیح ما

یصخ عن جماعة فلیعلما^۱

چندین جای نسخه مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۸ برگگی. در گوشه پایین سمت چپ ورق وسط هر جزو نشان صحاف آمده است. (نشان وی خط ممتد کجی است که با خطزن کشیده شده و تنها در مقابل نور قابل رؤیت است). در لبه کاغذی پایین جلد و پشت عطف نام کتاب نوشته شده. رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.

چهار، ۲۶۹. چهار برگ، ۱۷×۲۷/۲، ۲۷ سطر، ۱۸/۴×۱۰/۷.

جلد: تیماج زیتونی ضربی که به مرور زمان بعضی از بخشهای آن به قهوه‌ای تغییر رنگ داده، با ترنج و سرترنج و چهار لچکی و جدولهای گرهی، بالا و پایین ترنج روی جلد دو کتیبه قلمدانی کوچک و در ۴ طرف آن ۴ ستاره کوچک ضرب شده است. دو رو، درون عنابی. قطر: ۳/۳.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۹۹]

(← تصویر)

(۹۰۸۳)

دیوان فنا

(ادیات - فارسی و عربی و ترکی)

مؤلف: عبدالرسول بن محمد حسن زنوزی، فنا (۱۲۶۳ق)

شامل اشعار مختلف در قالبهای مثنوی و قصیده و غزل و قطعه و ترجیع‌بند و رباعی که بدون ترتیبی خاص نوشته شده‌اند. نسخه ما همچنین بعضی از ماده تاریخها و ساقی نامه او را دارد. بیشتر اشعار با توضیحی درباره نحوه سرایش و مضمون همراه است.

جزوبندی نسخه منظم و یکدست نیست. رکابه‌دار.
کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.
۱۹۲ برگ، ۱۸/۸×۳۱، ۱۵ سطر، ۱۰×۲۱/۵.
جلد: میشن مشکی مجدول گرهی. قطر: ۲/۶.
خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۷۹۲۰۱]

(۹۰۸۴)

مجموعه: ۱

۱. دیوان کمال خجندی «۱ پ - ۴۵ ر» (ادبیات - فارسی)
مؤلف: کمال‌الدین مسعود خجندی (۸۰۳ ق)

۱. برای بررسی مشخصات قوانین ترسل معین عباسه شهرستانی نسخه ش ۲۳۶ کتابخانه سنا (سنا، ج ۱، ص ۱۱۷-۱۱۸) را در دست مطالعه داشتم که متوجه شباهتهای فراوان آن نسخه با نسخه حاضر شدم. پس از مطابقت و مقایسه بیشتر برای من اطمینان حاصل شد که این دو نسخه پیشتر یکی بوده‌اند اما کسی آنها را از هم جدا و در دو مجلد صحافی کرده است. خط، ترتیبات و ترتیهای آغاز رسائل، پیشانیهای ابتدای کتابها، جدول‌کنشی حاشیه صفحات، اندازه کاغذ و جدولها، تعداد سطور، خط یادداشتهای حاشیه صفحات و برافزوده‌های ابتدای رساله‌ها و همه مشخصات نسخه‌پردازی و آرایشی دو نسخه کاملاً شبیه هم است. حتی جنس و رنگ و نوع دوخت و نقوش عطف و طلاکاریهای جلدشان دقیقاً یکی است که نشان می‌دهد در یک کارگاه از هم جدا شده‌اند.

روی هر دو نسخه یادداشت تملک مهدی بیانی و دستخط او آمده است. وی این نسخه را در ۲ خرداد ۱۳۳۱ ش در تهران به جعفر سلطان‌القرایی هدیه کرده بود و یادداشت و مهر تملکش هم در ابتدای نسخه ش ۲۳۶ سنا مورخ ۲۸ آذر ۱۳۲۴ ش دیده می‌شود. آیا می‌توان احتمال دارد این کار به دست او انجام شده باشد؟

با این که این دو نسخه حداقل از اوائل دهه سی از هم جدا شده بودند اما از قضا در زمانی نزدیک به هم وارد گنجینه کتابخانه مجلس شده و دوباره در کنار هم قرار گرفتند: نسخه ش ۹۰۸۴، در آذر ۱۳۴۸ ش از سلطان‌القرایی و نسخه ش ۲۳۶ سنا با دیگر کتابهای مهدی بیانی در آبان ۱۳۴۷ ش از خانواده او خریداری شدند.

علاوه از آن چه کاتب مزبور فوق نگاشته در بعض غزلیات و قصاید نیز از علی محمد شیرازی نام برده شده که مطالعه و دقت لازم دارد.

و در پایان نوشته: «هو. در کتابخانه آقای حاج محمد نخجوانی دیوانی خطی که تاریخ کتابت آن ۱۲۶۲ هجری قمری بود از مرحوم فنا دیدم. این دیوان همه در مرثی است و جز یک قصیده که در آخر آن نسخه کتابت شده بود از اشعار دیوان حاضر در آن نسخه نبود. در مقدمه دیوان مذکور که با نثر فارسی است چنین نوشته: راقم این ابیات لطیفه عبد اهل قبول عبدالرسول المتخلص بالفنا بن میرزا محمدحسن الحسینی الزنوزی الاصل. اما نسخه‌ای که پیش مرحوم میرزا محمود قلندر شاه در کرمانشاه بود با نسخه حاضر قریب الاسلوب بوده مع الوصف غالب اشعار این نسخه در نسخه قلندر شاه نیست و بعضی قصاید و غزلیات نسخه قلندر شاه در این نسخه ثبت نشده. سلطان‌القرایی».

وی همچنین در برگ ۶۲ ر کاتب نسخه را کثیر السهو و غلط‌نویس دانسته و مواردی از سقطات و اغلاط او در کتابت را تذکر داده است. در دو جای نسخه کسی به اشعار فنا خرده گرفته و آنها را شرک و غلو خوانده است. یکی در برگ ۶۱ پ در حاشیه قصیده‌ای از او با مطلع:

چو معشوق ازل برقع بر افکند از رخ زیبا

شد از مهر رخس هر ذره خورشید جهان آرا
چنین نوشته است: «این قصیده شرکیه جناب فنا خجندت ده این سبا است الحق والانصاف داد شرک را داده است». و دیگری در برگ ۱۷۰ ر در حاشیه ترجیع‌بند مدح امیرالمؤمنین^(ع) نوشته: «سبحان الله این چه شرکها است فاعتبروا یا اولی الابصار. حرزه العبد الذلیل لربه الجلیل خوئی». وسط نسخه برگهای ۳۵ و ۱۱۴ سفید مانده است. آخر نسخه دستخط فدوی خضرلوی^(ق) اقدم در قریه علی شیخ در ۳۲/۱۰/۲۴. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی.

انجام:

مدار ای اهل نادانش
تو صحبت تا نباشی در ندامت
بهشت جاودان باشد نصیبت

که ایشان را نه بینی در قیامت
خط: تعلیق، چهار ستونی، تاریخ کتابت: سده ۹هـ.
بین اشعار عبارات مختلفی برای متمایز کردن آنها
نوشته شده است از جمله: «وله»، «ایضا له»، «ومن
افکاره غفر الله له»، «ومن منشاته»، «ومن واردات
ذهنه»، «ومن کلامه»، «ومن مخترعانه»، «ومن نتایج
افکاره»، «ومن ابکار افکاره»، «ومن نتایج انفاسه» و
مانند آنها، این عناوین به ترتیب به سه رنگ زر و
لاجورد و شنگرف به خط محقق جلی زیبا نوشته
شده‌اند. صفحات جدولبندی شده با زر و لاجورد و
مشکی. در حاشیه چند مورد تصحیح دیده می‌شود.
کلمه تصحیح شده در متن با علامت ۷ کوچکی
مشخص شده است. با نشانی سه نقطه شک در ۹ پ،
۱۲ پ، ۲۱ ر، ۲۷ پ، ۳۰ ر و... در کنار سطرها یا در
جدول بین اشعار در وسط صفحه.

تزیینات و یادداشتهای صفحه عنوان نسخه: وسط
صفحه ترجیحی زرین و مرصع که درون آن به خط ثلث
و قلم زر تحریر دار مشکی نوشته شده: «دیوان شیخ
کمال خجندی». تاریخ تولد محمدطاهر میرزا در روز
جمعه ۵ ساعت از آفتاب گذشته ۲۱ شوال سال ۵۰...
مطابق ۱۸۳۴ عیسوی در دارالسلطنه اصفهان
(بخشهایی از این یادداشت در صحافی از بین رفته
است. خود این یادداشت در ۱۱ شوال ۱۲۶۶ق برابر با
سال ۱۸۵۰ عیسوی نوشته شده است). یادداشتی از
هادی بن ولی حسینی در ۱۲۷۶ق که نوشته این کتاب
لغو و پوچ را از کتابخانه نواب اشرف والا محمدطاهر
میرزا گرفته و مطالعه کرده است. وی این دیوان را به
اشتباه از ابن‌یمین دانسته است: «در تاریخ ۱۲۷۶ این
دیوان لغو و پوچ را از کتابخانه نواب اشرف والا روحی

۱. کذا؛ می‌گذد.

فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۷۶۸؛ منزوی، ج ۳،
ص ۲۴۹۸-۲۵۰۱؛ دنا، ج ۵، ص ۳۴۳-۳۴۵؛ مشترک
پاکستان، ج ۷، ص ۴۷۹-۴۸۰ و ج ۹، ص ۲۲۳۰-۲۲۳۲.
آغاز:

افتتاح سخن آن به که کنند اهل کمال
به ثناى ملک ملک خدای متعال
پادشاهی که به پیرامن جاهش نرسد
از ازل تا به ابد وصمت و نقصان و زوال

انجام:

لب تو آفریده از جان است
آفرین خدای بر جانت
زاهد انگشت می‌کند و^۱ چو کمال
گر چه شیرین لب است دندانت

۲. دیوان ناصر بخارایی «۴۶ پ - ۷۸ ر» (ادبیات - فارسی)
مؤلف: ناصر بخارایی (۷۷۹ق)

به همراه مقدمه‌ای کوتاه از ناصر بخاری در آغاز دیوان
که نوشته: «جنسی شریف تر و نوعی لطف (کذا؛ لطیف تر)
از ابکار افکار بلاغت و اصحاب فصاحت نیست، چه
الفاظ غریب و معانی عجیب عشق‌آمیز طرب‌انگیز در
ضمن آن مندرج است مناسب نمود ستمی چند از
جوهر منظوم درین درج درج کردن. اگر بیتی مصنوع یا
غزلی مطبوع در نظر صاحب دلی مقبول نماید و به
حضرت حق جل و علی کار جمعی پریشان فراهم آید».
فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۹۱۰؛ منزوی، ج ۳،
ص ۲۵۵۹؛ دنا، ج ۵، ص ۴۰۷؛ مشترک پاکستان، ج ۷،
ص ۴۱۸ و ج ۹، ص ۲۲۸۲-۲۲۸۳.

آغاز: «حمد بی حد و مدحت بی عدد واجب الوجود
مطلق را که طویلۀ صید امکان از پیدای ناپیدای عدم به
قید امکان درآورد...»

فی توحید باری تعالی عزّ اسمہ
ای ز ما وصف تو در مستی خیال انگیختن
وز سر دیوانگی فکر محال انگیختن
بی نهایت را به عقل منتهی نتوان شناخت
نفس ناقص کی تواند این کمال انگیختن».

فداه محمد طاهر میرزا گرفته، قدری از شعر بیمزه این‌همین دیدم. هزار حیف از قلم و کاغذ که این اشعار را نوشته، در حقیقت زحمت خیلی کشیده. ازین زیاده دماغ ندارم». یادداشت مهدی بیانی که در ۲ خرداد ۱۳۳۱ش در تهران نسخه را به جعفر سلطان‌القرایی هدیه کرده است و یک جدول نجومی. صفحه آغازین رساله اول پیشانی مذهب و مرصع به سبک تیموری که درون آن عبارت «وقال لهم بالصواب» به قلم شنگرف با تحریر سفیداب نوشته شده است.

بخش انجامین صفحه خاتمه رساله اول (برگ ۴۵ ر) که احتمالاً انجامه کتاب را داشته بریده شده است.

صفحه عنوان رساله دوم هم با ترنج مذهب و مرصعی که درون آن با خط ثلث زرین نام دیوان نوشته شده است: «دیوان مولانا ناصرالدین بخاری» و مهر مدوری پاک شده. درون ترنج دو کتیبه کوچک زمینه مشکی با نقوش سفیداب رنگ دیده می‌شود.

صفحه اول رساله دوم پیشانی بزرگ مذهب و مرصع با شمس زرین در وسط و دو کتیبه در سمت چپ و راستش که عبارت «بسم الله افتتحت» و «علی الله توکلت» درون آنها نوشته شده است.

در برگ آخر یادداشتی از میرزا محمدحسین گیلک مازندارانی (کذا) درباره کتابی ۴ جلدی شامل عجایب و غرایب فراوان در ۱۲۹۶ق و فایده‌ای نجومی نوشته شده در ماه یازدهم سال ۱۲۶۵ق درباره پیش‌بینی روز شروع ماه رمضان در سالهای ۱۲۶۶ تا ۱۲۷۳ق.

حاشیه برگ ۲۱ پ یادداشت تولد کسی در ۱۱۶۱ق که نامش سیاه شده است. حاشیه برگ ۳۲ ر نقش مهری هشت ضلعی با عبارت: «محمد طاهر ۱۱۷۳»، حاشیه برگ ۳۵ پ هم یادداشتی که متن آن از بین رفته اما تاریخ ۱۲۶۳ق دارد. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، رکابه دار.

رسم الخط نسخه: پ و گ و ز به دو صورت یک نقطه و سه نقطه نوشته شده‌اند. زیر حرف «س» هم در بیشتر موارد سه نقطه گذاشته شده است در بعضی از کلمات

سرکش «ک» و «گ» هم با «ء» نوشته شده است.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۷۸، یک برگ، ۲۳/۲×۳۱/۳، ۲۹ سطر، ۱/۱۶×۲۴.

جلد: میشن تریاکی. قطر: ۱/۳.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۲۰۰]

(← تصویر)

(۹۰۸۵)

مثنوی معنوی

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمد بن محمد بلخی، جلال‌الدین مولوی (۶۰۴-

۶۷۲ق)

کامل.

رک: ش ۳۱/۸۸۴۱.

آغاز: هذا کتاب المثنوی المعنوی وهو اصول اصول

الدین فی کشف اسرار الوصول والیقین

بشنو از نی چون حکایت می‌کند

و از جداییها شکایت می‌کند

انجام:

آب جان را ریز اندر بحر جان

تا شوی دریای بیحد و کران

قصه کوتاه کن که رفتم در حجاب

من خممش والله اعلم بالصواب

انجامه: «تم المثنوی المعنوی المولوی قدس سره فی

غرة شهر جمادی الثانی سنة ثلث وتسعمئة الهجرية

النبوية علیه افضل التحیات واکمل التحیات علی يد العبد

الفقیر المذنب المحتاج الی الله الصمد قطب‌الدین بن

محمد اللهم اغفر له ولوالديه واحسن اليهما والبه بحرمة

محمد وآله وصحبه وجميع انبيائک واولیائک واهل

طاعتک آمین رب العالمین. تم».

خط: نستعلیق، کاتب: قطب‌الدین بن محمد، تاریخ

کتابت: غره جمادی الثانی ۹۰۳ق.

عناوین شنگرف، صفحات و بین اشعار مجدول به زر

و لاجورد و مشکی، ۴ ستونی. ابتدای هر دفتر مثنوی

یک سرلوح مذهب مرصع نفیس یا یک پیشانی پرکار

زیبا و نفیس نقش بسته است. برگهای ۱ پ و ۶۰ پ و ۲۳۸ پ دارای سرلوح مذهب مرصع و نفیس پرکار با پیشانی و بندسازی شده، برگهای ۱۱۳ پ و ۱۸۲ پ و ۳۰۴ پ دارای پیشانی نفیس مذهب مرصع. آغاز نسخه تملک کسی در سال ۱۲۰۶ق که نامش در صحافی و مرمت نسخه از بین رفته است. برگ اول نسخه نونویس است و سبک سرلوح آن جدیدتر از دیگر تزئینات نسخه و مربوط به عصر صفوی است. دو برگ پایانی نسخه این چند یادداشت را دارد:

۱. السجل المعلق علی المشاهد فی غیبة الامام الحاکم
«(۱-۶ ر)»

مؤلف: حمزه بن علی بن احمد، هادی المستجیبین (سده ۵هـ) شامل پاره‌ای دستورات که می‌باید هنگام غیبت حاکم در مکانهای عمومی آویزان شود. نوشته شده در ذیقعد ۴۱۱ق.

آغاز: «نسخة السجل الذی وجد معلقاً علی المشاهد فی غیبة مولانا الامام الحاکم. بسم الله الرحمن الرحیم والعاقبة لمن تیقظ من وسن الغافلین وانتقل عن جهل الجاهلین واخلص منه الیقین... اما بعد ایها الناس فقد سبق الیکم من الوعد والوعظ والوعید من ولی امرکم و امام عصرکم».

انجام: «والتعیین علیهم والمشیة لله تبارک وتعالی والتوفیق به والسلام علی من اتبع الهدی واخشی عواقب الردی وسدق (کذا) بکلمات ربّه الحسنى وکتب مولی دولة امیر المؤمنین سلام الله علیه فی شهر ذی القعدة سنة احد عشرة واربعمائة... تحتفظ اصحاب العمل بهذه الموعظة من المتقین... حرام حرام علی من لا ینسخها ویقراها علی التوابین فی جامع اسفل وحرام حرام علی من قدر علی نسخها وقصر والحمد لله وحده».

۲. السجل المنهی فیہ عن الخمر «(۶-۹ ر)»

مؤلف: حمزه بن علی بن احمد، هادی المستجیبین (سده ۵هـ) منشور بازداشتن مردم از میگساری است که در ذیقعد ۴۰۰ق صادر شده.

آغاز: «السجل المنهی فیہ عن الخمر. بسم الله الحمد لله الذی اعز الاسلام باولیاه المتقین وخصّ حدوده لمن

تملك اسحق بن محمدرضا صدوقی تبریزی که نامش را کمرنگ و مهرش را محو کرده‌اند با این عبارات: «هو الباقی. سیصد و شصت سال از تحریر این کتاب مستطاب گذشته در جنرال فونسل گری بغداد در قصبه کاظمین^(ع) ابتیاع گردید. علی ید الاقل اسحق بن محمدرضا الصدوقی التبریزی فی ۹ شهر رمضان المبارک من شهر سنة ۱۲۸۹»، ۴ بیت شعر در مدح امیر المؤمنین^(ع) از همو که آنها را هنگامی که به شرف آستان بوسی حضرت امیر المؤمنین^(ع) مشرف شده بود بالبدیهه سروده بود، وی این ابیات را بعد از مراجعت در لوحه بزرگی نوشته به آستان مقدس ایشان تقدیم کرد. و ۳ رباعی دیگر نوشته شده در سالهای ۱۳۰۴ و ۱۳۰۵ق، با چندین نقش مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایسی. جزوها ۱۰ برگی. رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره نازک.
۳۷۴. یک برگ، ۲۰/۲×۱۹/۵ سطر، ۱۴/۴×۸/۵.
جلد: تیماج مشکی، جدولدار زرین گرهی، دورو، درون عنابی. قطر: ۳/۷.
خریداری از جعفر سلطان القرایسی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۷۹۲۰۴]

(← تصویر)

(۹۰۸۶)

مجموعه رسائل دروزیه:

(عقاید و تاریخ دروزی-عربی)

دانشگاه تهران، ج ۸، ص ۳۴۴-۳۵۳؛ عکسی مرکز

استحفظه من ایمة دینه وامنایه المیامین».

انجام: «وقبیح النکلة والتبدل والله حسب امیرالمؤمنین ونعم الوکیل. وکتب فی شهر ذی القعدة سنة اربعماية والحمد لله وحده وصلواته علی رسوله خاتم النبیین وآله الطاهیرین وسلامه».

۳. خبر اليهود والنصارى وسؤالهم لمولانا الامام الحاكم

«۹- ۱۷ پ»

مؤلف: حمزه بن علی بن احمد، هادی المستجیبین (سده ۵هـ) گزارشی از گفتگوی عده‌ای از یهود و نصارا با رهبر دروزیه درباره ویران کردن خانه‌ها و پاره کردن کتابهایشان است. این گفتگو در نهایت به قانع شدن اهل ذمه می‌انجامد.

آغاز: «خبر اليهود والنصارى وسؤالهم لمولانا الامام الحاكم بامر الله امیرالمؤمنین صلوات الله علیه عن شیء من امر دینهم باعتراضه اعتراضه فيه وانكار انكره علیه والجواب علی ذلك بما اختصهم من القول واسكتهم وانصرفوا مقهورین والحمد لله رب العالمین. بسمله. حدّث من وثق به وسكن الی قوله مع اشهار الحديث فی ذلك الوقت انه حضر فی موقف من مواقف الدهر وصاحب العصر مولانا الامام الحاكم بامرالله امیرالمؤمنین سلام الله علیه اذ وقف بین یدیه بالقرافه فی مقابر تعرف بقباب الطیر نقرأ فسلموا علیه فوق علیهم».

انجام: «ولا نرتاب به قد سمعنا لو فهمنا والله الحجة البالغة رب العالمین وصلى الله على نبيه وآله الطاهیرین. تم الكلام فی هذا الفصل وحسبنا الله ونعم الوکیل والحمد لمولانا وحده و به استعین».

۴. ماکتبه القرمطی الی الحاكم بامر الله عند وصوله الی مصر

«۱۷- ۱۸ ر»

نامه قرمطی هنگام رسیدن به مصر به الحاكم بامر الله و پاسخ آن است.

آغاز: «نسخة ماکتبه القرمطی الی مولانا الحاكم بامر الله امیرالمؤمنین عند وصوله الی مصر. بسمله. اما بعد فقد وصلنا بالترك الخراسانية والخیل العربية والسیوف الهندية».

آغاز جواب: «فاجابه سلامه علينا. اما ما ذکرته من خفة ركايبك فذلك من قلّة صوابك وذلك لامر محتوم فی کتاب معلوم».

انجام: «وخشى عواقب الردى وخاف الله فی الآخرة والاولی وهو حسبنا وكفى والیه یشیر كل من دعا».

۵. میثاق ولی الزمان «۱۸- ۱۹ ر»

مؤلف: حمزه بن علی بن احمد، هادی المستجیبین (سده ۵هـ) عهدنامه‌ای برای آموزش و اقرار به اعتقادات و عمل بدانهاست.

آغاز: «میثاق ولی الزمان. توکلت علی مولانا الحاكم الاحد الفرد الصمد المنزه عن الازواج والعدد اقرّ فلان بن فلان اقرار اوحيه علی نفسه واشهد به علی روحه».

انجام: «ولا فی الارض امام ووجود الا مولانا الحاكم جلّ ذكره كان من الموحدین الفایزین وکتب فی شهر کذا وكذا من سنة کذا وكذا من سنین عبد مولانا جلّ ذكره ومملوکه حمزه ابن علی ابن احمد هادی المستجیبین المنتقم من المشرکین والمرتدین بسيف مولانا الحاكم جلّ ذكره وشدة سلطانه وحده تم».

۶. کتاب النقض الخفی «۱۹- ۳۲ ر»

مؤلف: حمزه بن علی بن احمد، هادی المستجیبین (سده ۵هـ) حکم نسخ شرایط گذشته و تعریف بعضی از معتقدات باطنیه و تأویل ایام و ماهها و اعداد و برخی از اصطلاحات. تقدیم شده به حضرت لاهوتی در صفر ۴۰۸ ق (سال اول ظهور).

آغاز: «الکتاب المعروف بالنقض الخفی وقد رفع الی الحضرة اللاهوتية. توکلت علی مولانا البار العلام العلی الاعلی حاکم الحکام من لا یدخل فی الخواطر والاهام حروف. بسمله. دعاة عبده الامام کتابی الیکم معاشر الموحدین لمولانا سبحانه وحده المستجیبین لحقایق الجواهر الحقیقیة... اما بعد فقد سمعتم قبل هذه الرسالة نسخ الشریعة باسقاط الزکاة عنکم وان الزکاة هی الشریعة بکمالها وقد بیّنت لکم فی هذه الرسالة نقضها دعامة دعامة ظاهرها وباطنها وان المراد فی النجاة فی غیر هذین جمیعاً».

- انجام: «قاتلهم المولى سبحانه ومن عذابه لا ينفكون. والحمد والشكر لمولانا وحده لا شريك له سبحانه وسلامه علينا وتحياته لدينا وبركاته علينا... ورفع هذا الكتاب الى الحضرة اللاهوتية فى شهر صفر سنة ثمان واربعماية من الهجرة (كذا) وهى اول سنة ظهور عبد مولانا ومملوكه هادى المستجيبين المنتقم من المشركين بسيف مولانا جل ذكره لا شريك له ولا معبود سواه وحسبنا مولانا وحده. قوبل بها وصحت».
۷. بدو التوحيد لدعوة الحق «۳۲ ر - ۳۶ پ»
 مؤلف: حمزه بن على بن احمد، هادى المستجيبين (سده ۵۵) حكم نسخ هفت حكم و جعل هفت حكم به جاى آنهاست. نوشته شده در رمضان ۴۰۸ ق (سال اول ظهور).
 آغاز: «الرسالة الموسومة بدو التوحيد لدعوة الحق. توكلت على مولانا البار العلام العلى الاعلى حاكم الحكام من لا يدخل فى الخواطر والاهام... بسمله. حدود عبد مولانا الامام كتابى اليكم معاشر الاخوان المستجيبين الى دعوة مولانا الحاكم الاحد الفرد الصمد جل ذكره عن الصاحبة والولد».
- انجام: «بسيف مولانا وشدة سلطانه وحده لا نستعين بغيره ولا نتكل على سواه والحمد والشكر لمولانا وحده وهو حسبي ونعم النصير المعين. عملت هذه الرسالة فى شهر رمضان اول سنين قايم الزمان وهى سنة ثمان واربعماية من الهجرة. تمت والحمد لمولانا وحده وبه فى كل الامور نستعين».
۸. ميثاق النساء «۳۶ پ - ۴۰ ر»
 مؤلف: حمزه بن على بن احمد، هادى المستجيبين (سده ۵۵) پيمان نامه زنان براى پذيرش معتقدات آيين دروزى.
 آغاز: «ميثاق النساء. توكلت على مولانا الحاكم سبحانه وعز عن حكومة الاهام سلطانه ولا معبود سواه. لما نظرت معاشر الحدود الروحانيين بنوره التمام».
- انجام: «وكان لهم ثواب الملايكة المقربين والانبياء المرسلين وتخلصن من شبكه ابليس اللعين والحمد لمولانا حمد الشاكرين وهو حسبي ونعم النصير المعين».
۹. البلاغ والنهاية فى التوحيد الى كافة الموحدين المتبريين من التلحيد «۴۰ ر - ۴۸ پ»
 مؤلف: حمزه بن على بن احمد، هادى المستجيبين (سده ۵۵) اصول عقايد مذهب دروز دربار هادى توحيد و بشارت به موحدان. نوشته شده در محرم ۴۰۹ ق (سال دوم ظهور).
 آغاز: «رسالة البلاغ والنهاية فى التوحيد الى كافة الموحدين المتبريين من التلحيد. تأليف عبد مولانا جل ذكره هادى المستجيبين المنتقم من المشركين بسيف مولانا جل ذكره رفع نسختها الى الحضرة اللاهوتية بيده فى شهر المحرم الثانى من سنينه المباركة نسخت عن قايم الزمان بغير تحريف ولا تبديل... قد سمعتم معاشر الموحدين لمولانا سبحانه العابدين له وحده دون غيره الطالبين».
- انجام: «وتجازى كل نفس بما كسبت وهم لا يظلمون. والحمد لمولانا وحده لا شريك له وحسبنا للمولى ونعم النصير المعين. وكتب نسختها فى شهر المحرم الثانى من سنين عبد مولانا جل ذكره حمزة ابن على ابن احمد هادى المستجيبين المنتقم من المشركين بسيف مولانا جل ذكره وشدة سلطانه وحده. تمت رسالة البلاغ والنهاية بحمد مولانا ومنه».
۱۰. الغاية والنصيحة «۴۸ پ - ۵۹ پ»
 مؤلف: حمزه بن على بن احمد، هادى المستجيبين (سده ۵۵) نصيحت به كسانى است كه نخست دعوت را پذيرفتند اما پس از چندی مرتد شدند و در افعال صاحب الزمان به ترديد افتادند.
 نوشته شده در ربيع الآخر ۴۰۹ ق (سال دوم ظهور).
 آغاز: «الغاية والنصيحة. توكلت على امير المؤمنين جل ذكره وبه استعين فى جميع الامور. من عبد امير المؤمنين جل ذكر مولانا ومملوكه حمزة بن على ابن احمد هادى المستجيبين الى جميع من استجاب لدعوة مولانا جل ذكره وعبادته وادعا منزلة».
- انجام: «ولا هم يحزنون بشرك الباطن ویرحمنا وایاکم

المنتقم من المشركين بسيف مولانا جل ذكره وشدة سلطانه وهو نعم النصير المعين والحمد والشكر لمولانا وحده تمت».

۱۳. كشف الحقائق «۸۷ ر - ۱۰۱ ر»

مؤلف: حمزه بن علي بن احمد، هادي المستجيبين (سده ۵ هـ) شرح و تعريف مطالبى مانند سابق، تالى، كلمه، موت و عدم، مرزوق و رازق، مفتوق و فائق، ماهيت نور، كيفيت خلقت، هيولا، عقل، اراده، صفات مولا و... بعضى از اين مفاهيم مطابق با حساب جمل شرح شده‌اند. نوشته شده در رمضان ۴۰۹ ق (سال دوم ظهور).

آغاز: «الموسومة بكشف الحقائق. توكلت على مولانا البار العلام من لا يدخل في الخواطر والاهام ولا تحوط به الشهور والاعوام المنزه عن الناطق والاساس والامام حاكماً يجلّ وصفه عن الحكام. الحمد لمعنى المعانى ربّ السماء والاسم والشكر للعلى الاعلى خالق الروح والجسم مبدع الاحاد والازواج فى القدم».

انجام: «مبدى كل شىء ومعيد كل شىء سبحانه وتعالى عمّا يصفون والحمد لمولانا وحده وهو حسبنا ونعم المعين النصير. وكتب فى شهر رمضان الثانى من سنين هادى المستجيبين المنتقم من المشركين بسيف مولانا وشدة سلطانه. تمت الرسالة بحمد مولانا ومنه».

۱۴. سبب الاسباب وكنز لمن ايقن واستجاب

«۱۰۱ ر - ۱۱۲ ر»

مؤلف: حمزه بن علي بن احمد، هادى المستجيبين (سده ۵ هـ) پاسخ اشكالاتى است كه بر كتيبه هادى المستجيبين گرفته شده بود.

آغاز: «الرسالة الموسومة بسبب الاسباب والكنز لمن ايقن واستجاب. توكلت على مولانا البار العلام العلى الاعلى حاكم الحكام من لا يدخل فى الخواطر والاهام ويجلّ ذكره عن وصف الواصفين وادراك الانام حدود دعوته حروف. بسملة. الحمد لمولانا الذى ليس له فى السماء نظير ولا فى الارض من هو به خبير ولا له مشير».

انجام: «ويعتقدون فيه الملحدون ويتقولون المشركون

ولجميع المؤمنين به والموحدين له. والحمد والشكر لمولانا جل ذكره... وكتب فى شهر ربيع الآخر الثانى من سنة عبد مولانا ومملوكه حمزة ابن على بن احمد هادى المستجيبين المنتقم من المشركين بسيف امير المؤمنين وشدة سلطانه وحده لا شريك له تمت بحمد مولانا وحده».

۱۱. كتاب حقايق ما يظهر قدام مولانا من الهزل

«۵۹ پ - ۷۱ ر»

مؤلف: حمزه بن علي بن احمد، هادى المستجيبين (سده ۵ هـ) در اثبات آن كه همه افعال و سخنان صادر شده از مولا چه هزل و چه جد در يك درجه از اهميت است.

آغاز: «كتاب فيه حقايق ما يظهر قدام مولانا جل ذكره من الهزل وذلك بالتأيد لتفاهيم الزمان مظهر الكلمة والبيان على ذكره. بسملة. صفات عبده الامام. الحمد والشكر لمولانا جل ذكره وبه استعين فى الدين والدنيا واليه المعاد الذى يحيى ويميت».

انجام: «تنجوا من عذاب الدين وشقوة الدنيا بمئة مولانا وقوته والحمد والشكر لمولانا وحده فى السراء والضراء وهو حسبنا ونعم النصير المعين. تمت الرسالة بحمد مولانا وحده قوبل بها وصحت».

۱۲. السيرة المستقيمة «۷۱ ر - ۸۷ ر»

مؤلف: حمزه بن علي بن احمد، هادى المستجيبين (سده ۵ هـ) تأويل تاريخ مطابق معتقدات دروزى است. نوشته شده در جمادى الاول ۴۰۹ ق (سال دوم ظهور).

آغاز: «بسم الله الرحمن الرحيم صفات عبده الامام. رسوم النطقاء الحشوية ومذاهب الظواهر الناموسية والزخاريف الشركية قالوا بان البارى سبحانه».

انجام: «فعلبيكم الخزي والعذاب عاجلاً وأجلاً ومولانا سبحانه ليس بظلام للعبيد. والحمد والشكر لمولانا وحده فى السراء والضراء والشدة والرخاء وهو حسبنا ونعم النصير المعين. وكان فراغ تأليف هذه السيرة بتأيد مولانا سبحانه وجلت قدرته فى جمادى الاول الثانى من ظهور... (يك كلمه محو شده) عبد مولانا جل ذكره ومملوكه حمزة ابن على بن احمد هادى المستجيبين

شامل دو عریضه او به شاهزاده اردشیر میرزا و یکی دیگر از شاهزادگان. مجلس، ج ۱۰، ص ۶۷۹؛ دانشگاه تهران، ج ۱۲، ص ۲۹۶۳.

۴. اشعار «۱۱» ر

از این کسان: مولانا نظیری، صیرفی قمی، مولانا ظهوری، نواب سلطانتعلی بیگ سلمه الله.

۵. محمود و ایاز «۱۱ پ - ۱۴ پ» (ادبیات - فارسی) مؤلف: محمدحسن زلالی خوانساری (۱۰۳۱ق) بخشی از آغاز این منظومه است. رک: ش ۸۸۳۴/۲. آغاز:

[به نام آن که] محمودش ایاز است

غمش بستخانه ناز و نیاز است

انجام موجود:

که تا جوشد ایازش از می رشک
به خون دیده غلطاند سر اشک

۶. بخش کوتاهی از مقامات حمیدی «۱۵ ر»

۷. چند تاریخ تولد «۱۷ ر»

شامل ۳ تاریخ تولد در سالهای ۱۲۱۷ و ۱۲۳۳ و ۱۲۴۷ق.

۸. اشعار نظیری «۱۷ پ - ۱۸ پ»

۹. اشعار مولانا ولی دشت بیاضی «۱۹ ر - ۲۰ پ»

۱۰. نامه قآنی «۲۱ ر - ۲۱ پ»

به شاهزاده اعظم اردشیر میرزا.

۱۱. از منشآت ابوالفیض فیضی دکنی «۲۲ ر - ۲۳ ر»

مؤلف: ابوالفیض بن مبارک دکنی، فیضی (۹۵۴-۱۰۰۴ق)

علو کبیراً. تمّ الجزء الاول ویتلوه الثانی ان شاء مولانا وبه التوفیق فی جمیع الامور معلّ علة العلل ومولانا حسبنا ونعم المعین النصیر».

خط: نسخ معرب کهن، تاریخ کتابت: سده ۵۷ هـ.

نام رساله‌ها زعفرانی محرز، عناوین به شنگرف و زنگار، نشانیها شنگرف، بین جملات دوایر توپر شنگرف، بعضی از برگهای اسیدی و فرسوده شده است. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. کاغذ نخودی آهار مهره ضخیم.

دو، ۱۱۲، یک برگ، ۱۸/۸×۱۲/۷، ۱۳ سطر، ۱۵×۱۰.

جلد: تیماج ضربی کهن مرمت شده، با ترنج و جدولهای گره‌دار، سرطبل دار. قطر: ۳/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۲۰۳]

(← تصویر)

(۹۰۸۷)

جنگ:

جنگی شامل مطالب مختلف و متنوع به شرح زیر است:

۱. اشعار پراکنده «۳ ر - ۸ پ» (فارسی)

بخشی از اشعار سراینده‌شان مشخص نیست اما از این کسان یاد شده است: هجری رازی، خواجه نصیرالدین طوسی، آخوند ملا عبدالرزاق فیاض تخلص، غیاثی حلوی، نورالدین عبدالرحمن جامی (که بیشتر اشعار ازوست)، نواب جنت مکان شاه طهماسب علیه الرحمة، سعدی، میر والهی قمی.

۲. منشآت «۹ ر - ۱۰ پ» (نامه نگاری - فارسی)

مؤلف: ابوالقاسم بن عیسی فراهانی، قائم مقام (۱۱۹۳-۱۲۵۱ق)

(۱۲۵۱ق)

شامل نامه‌های او به میرزا صادق، وقایع نگار، میرزا فضل الله، در تعزیه پسر فاضل خان و میرزا محمد خان شیرازی.

۳. منشآت «۱۰ پ - ۱۱ ر» (نامه نگاری - فارسی)

مؤلف: حبیب الله بن محمدعلی قآنی شیرازی (۱۲۲۳-۱۲۷۰ق)

(۱۲۷۰ق)

۱۲. اشعار خواجه حسین ثنایی مشهدی «۲۳ پ - ۲۶ پ»
بحر جنب که در میانه عرب مشهور و معروف است ...
ای مرکز دایره امکان
وی زبده عالم کون و مکان».
۱۳. اشعار فیاض «۲۷ ر»
با افتادگی از آغاز.
به خط محمدابراهیم که آخرین آنها تاریخ ۱۰ شعبان
۱۵۹ [۱۰۵۹] دارد.
۱۴. اشعار میرزا قلی میلی ترکمان علیه الرحمة
«۲۷ پ - ۲۸ پ»
۱۵. ادامه منشآت قآنی «۳۰ ر - ۳۱ پ»
۱۶. اشعار پراکنده «۳۳ ر - ۴۰ ر»
از میان شاعران این بخش تنها نام شهاب الدین ادیب
صابر نوشته شده است.
۱۷. نان و حلوا «۴۰ پ - ۴۴ پ» (ادبیات - فارسی)
مؤلف: محمد بن حسین عاملی، شیخ بهایی (۹۵۳-۱۰۳۰ ق)
کامل.
رک: ش ۸۸۰۶/۱.
- آغاز: «بسمله. اما بعد حمد الله علی افضاله والصلوة
والسلم علی اشرف الخلائق محمد وآله...
ایها الاهی عن العهد القديم
ایها الساهی عن النهج التوریم».
- انجام:
یا بهایی اتخذ قلباً سواه
فنهونا مبعودة الا هواء
هر چت از حق باز دار[د] سر به سر
نان و حلوا نام آن دان ای پسر
۱۸. شیر و شکر «۴۴ پ - ۴۶ پ» (ادبیات - فارسی)
مؤلف: محمد بن حسین عاملی، شیخ بهایی (۹۵۳-۱۰۳۰ ق)
کامل.
رک: ش ۸۸۵۲/۳۸.
- آغاز: «احمد الله علی جزیل آلائه واصلی علی اشرف
انبیائه واولیائه. اما بعد این شکسته بسته چند است که در
۱۹. قحطیه (وصف قحط) «۴۷ پ - ۴۸ پ»
(ادبیات - فارسی)
مؤلف: ابوطالب کلیم کاشانی (-۱۰۶۱ یا ۱۰۶۲ ق)
مثنوی ای است در توصیف خشکسالی دکن در ۱۴۷
بیت.
مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۸۷۶؛ منزوی، ج ۴، ص ۳۲۹۸؛
دانشگاه تهران، ج ۹، ص ۱۲۴۳؛ ذریعه، ج ۱۹، ص ۲۶۱؛
مجلس، ج ۳۶، ص ۴۳۱؛ ملک، ج ۸، ص ۳۴۲.
- آغاز:
چو اقبال از نظام الملک برگشت
بگشت بخت او شبنم شرر گشت
نهال دولت او ایسن بر آورد
که از خود چون چنار آتش برآورد
- انجام:
چه می گویم دو کس در یک سرا چیست
دو منزل را یک آدم این امان نیست
ز چندین مهره خاک مجازی
بمانده یک دو بسی پایان بازی
۲۰. قضا و قدر «۴۹ ر - ۵۱ ر» (ادبیات - فارسی)
مؤلف: محمدقلی سلیم تهرانی (-۱۰۵۷ ق)
کامل.
مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۸۶۴-۸۶۶؛ منزوی، ج ۴،
ص ۳۰۴۴؛ دنا، ج ۸، ص ۲۴۹-۲۵۰.

آغاز:

شنیدم روزی از خونابه نوشی
چو گل از پاره تن خرقه پوشی
در معنی بکوش خود کشیده
شده همچون عصای خود جریده

انجام:

درین دریای خون خوار آشنا کیست
خدا دست تو گیرد ناخدا کیست

۲۱. نامه سلطان ملک‌شاه به حسن صباح و جواب او

« ۵۱ پ - ۵۲ پ »

آغاز: «مکتوبی که سلطان ملک‌شاه رحمة الله به حسن صباح نوشته مصحوب ضیاء‌الدین صدر مروزی به الموت فرستاد. تو که حسن صباحی و دین و ملت نو پیدا کرده‌ای و مردم را می‌فریبی». از انجام ناقص است.

۲۲. اشعار پراکنده « ۵۳ ر »

افتادگی دارد. با تاریخ ۱۱۶۳ ق.

۲۳. اشعار « ۵۳ پ - ۵۴ ر »

شامل یک قصیده و یک قطعه، بدون نام شاعر.
آغاز: «این قصیده را در وقتی که از جانب نواب کامیاب همیون شاه صفی خلعت به والی هرات و امرای خراسان می‌برده و به تقریب مدد خرجی که نواب اعلیٰ ... نوشته بودند وارد بلده طهران شده مسوده نمود.
صبح شد باز کزین دایره دورنما
به سعادت شود آن نقطه زرین پیدا

۲۴. گفته‌هایی از خواجه عبدالله انصاری « ۵۴ پ »

۲۵. دیباچه‌ای که شیخ ابوالفیض فیضی بر مجموعه یکی از اعزه نوشته « ۵۴ پ »

مؤلف: ابوالفیض بن مبارک دکنی، فیضی (۹۵۴-۱۰۰۴ ق)

رک: ش ۸/۲۸. ۸۹۰۸

آغاز:

«این نادر مجموعه اقسام سخن
گل‌های کلام او بود چون گلشن
... این نه مجموعه بل مجمعیست از الفاظ و معانی
رنگین. این بیاض بل سوادبست از زلف حور العین».

۲۶. اشعار « ۵۵ پ »

از میرزا جلالا، سلیمان قزوینی، میرزا جلال اسیر و
غیاثای حلوابی.
نوشته شده به خط مرادعلی دماوندی در ۱۰۵۷ ق.

۲۷. احادیث مختلف « ۵۶ ر »

۲۸. سحر حلال « ۵۷ ر - ۶۳ ر » (ادبیات-فارسی)
مؤلف: محمد بن یوسف اهلی شیرازی (۹۴۲-۹۴۲ ق)
کامل.

مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۶۷۲-۶۷۳؛ منزوی، ج ۴،
ص ۲۹۰۲-۲۹۰۴؛ دنا، ج ۶، ص ۴۹-۵۰.

آغاز: «چنین گوید غواص دریای سخن سازی اهلی
شیرازی که روزی در محفل صفت نشینان بارگاه حقیقت
و بزرگان...

ای همه عالم بر تو بی شکوه

رفعت خاک در تو بیش کوه».

انجام:

بر لب بحر از همه سو فارغم

رسته‌ام از ناوک و سوفار غم

شرطه شد از همّت محمود باد

آخر کار همه محمود باد

محمدحسین بن ادیب بیضایی کاشانی متخلص به
پرتو^۱ برگ آخر مثنوی را تکمیل کرده است. وی در
پایان شرح حال کوتاهی از اهلی و یک غزل و ماده
تاریخ وفات او را نوشته است.

۱. رک: فرهنگ سخنوران، ج ۱، ص ۱۶۴.

۲۹. اشعار «۶۵ر»
از میرزا محمد امین حسینی طالب ثراه و مولانا کمال الدین حسین لاری.
۳۰. دیباچه‌ای که مولانا حسین خوانساری جهت جنگ ولد حکیم داود انشا فرموده‌اند «۶۵پ - ۶۸ر»
مؤلف: حسین بن محمد خوانساری (۱۰۱۶-۱۰۹۸ق)
رک: ش ۸۸۵۲/۷.
آغاز: «سبحان الله این چه گوهر گرانمایه و اختر بلند پایه است که آشنایان زبان وحی و الهام به سخنش موسوم کرده‌اند».
انجام: «قصوری نیست و اگر بند بر زبان خامه گذارم دوری نه به عقل انساب خواهد بود و به صواب اقرب اذا لم يستطع امرأ».
۳۱. دیباچه‌ای که مولانا کنجی جربادقانی نوشته است «۶۹ر»
آغاز: «حمد بی حد و ستایش بی عد مر پروردگاری را سزوار است که اول قلم قدرتش مطلع بلند طاق ابرو».
۳۲. اشعار پراکنده «۶۹پ»
از این کسان: شیخ الرئیس ابوعلی سینا، شیخ نظامی، من مثنوی ملا عبدالله مروارید.
۳۳. منشآت «۷۰پ - ۷۲پ» (نامه نگاری-فارسی)
مؤلف: نصیرالدین بن محمد نصیرای همدانی (۱۰۳۰ق)
به قطبشاه والی گلکنده، بر بیاض موسوم به نورس، در بیاض... نظام، به میر معین خراسانی جهت طلب آب باغ محمدرضا زابلی (?) که در اصفهان واقع است.
مشترک پاکستان، ج ۵، ص ۸۸-۹۱؛ دنا، ج ۱۱، ص ۱۲۹۷-۱۲۹۸.
۳۴. نمونه انشاء «۷۲پ»
۳۵. منقولاتی از بحر السانح وارسته «۷۳پ - ۷۵ر»
آغاز: «جمعی که دیده دیدن مختصات حقیقت در لباس مجاز دارند هر چه خلق از رطب و یابس».
۳۶. مکتوبی که از جانب اکبر شاه به نواب رضوان دستگاه شاه عباس انار الله برهانه انشا نموده بود «۷۵پ - ۷۷ر»
آغاز: «ستایش و نیایش عتبه کبریای احدیت جل جلاله قدسه بمثابة یست که اگر جمیع نقاط عقول».
۳۷. من منشآت حکیم ابوالفتح جیلانی «۷۸پ»
(نامه نگاری-فارسی)
مؤلف: مسیح الدین ابوالفتح گیلانی (۹۹۷ق)
به خان خانان و میرزا جعفر آصف خان.
مشترک پاکستان، ج ۵، ص ۴۲-۴۴.
۳۸. ترجمه خطبة البیان «۷۹پ - ۸۲پ»
(حدیث-فارسی)
مؤلف: ناشناخته
هیچ یک از شروع و ترجمه‌های معرفی شده در فهرستگان حدیث، ج ۳، ص ۶۸-۶۹ و ج ۴، ص ۳۷۱-۳۷۵ نیست.
آغاز: «بسمله وبه ثقتی. اما بعد این رساله‌ای است که منقول است به اسناد متصل از سلمان فارسی و ابوذر غفاری... انا الذی عندی مفاتیح الغیب لا یعلم ما بعد محمد غیرى... معنی این کلام فرح انجام آن است که من گشاینده علم غیبم و بعد از حضرت خاتم النبیین (ص) علم غیب کسی بهتر از من که علیم نداند».
- انجام: «انا موصوف بتسعمایة وتسع وتسعون صفات من صفات الله بغير الالهية والخلق والامر. یعنی منم موصوف شده به هزار کم یک کلمه صفات خدای تعالی غیر الوهیت و خلق و امر چنان چه حضرت باری عز اسمه در صفات خود فرموده الا له الخلق والامر. اما در آخر خطبه فرموده انا عبدالله ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم».
- انجامه: «حسب الامر بتاریخ اوایل شهر ذیحجه سنة ست وخمسین والف رقم شد ابن محمد ابراهیم».
۳۹. وصایای پیامبر (ص) به امیرالمؤمنین (ع) «۸۳ر - ۸۵ر»
(حدیث-فارسی)

- آغاز: «روایت است که حضرت رسالت پناه^(ص) وصیت فرموده و حضرت ولایت پناه صلوات الله و سلامه علیه را از برای کار دین و دنیا و امر و نهی تا آن حضرت به خلاق تعلیم نمایند... یا علی تو از من همچنانی که هارون از موسی. اما بعد از من پیغمبری نیست و اگر نه تو پیغمبر می‌بودی».
- انجام: «این وصیتها را حفظ کن چنان که من از جبرئیل حفظ کردم که علم اولین و آخرین درین است والسلام علی من اتبع الهدی».
۴۰. خطبه محذوف الالف امیرالمؤمنین^(ع) «۸۵ پ - ۸۶ پ»
۴۱. آزاد نامه «۸۷ پ - ۸۹ ر»
- مؤلف: محمد معصوم بن حسین منشی بروجردی (سده ۱۱ هـ)
- آغاز: «حسب الاشارة عاشقی که مرتبه عشق را به کمال رسانیده و از میامن التفات گوشه چشم معشوق از دام آزاد گردیده این شکسته بسته که مسمی به آزادنامه است به خامه کمترین درمندان محمد معصوم بن حسین منشی بروجردی نگارش پذیرفت. امید که به نظر انور دقیقه پرسیان رسیده خلعت اصلاح و قبول در پوشد. در عشق جو طاق جفا آوردی با جور و ستم مهر و وفا آوردی».
- انجام: «و از مطلع الانوار طبع فیاضم این رباعی به وصف حال خود بشنو: در عشق به کام دل خویشم دیدی گلهای گلستان وصالم چیدی آزاد شدی چو شد مرادت حاصل آزاد مراد خویشان گرد[یدی]».
۴۲. فوائد پراکنده «۹۰ پ»
- شامل: داستان مناظره فضال بن فضال با ابوحنیفه، داستان بخشش امام حسین^(ع)، نقلی از تفسیر منیر درباره حضرت ابراهیم^(ع) و یک رباعی از ابوالحسن خرقانی و فواید آن.
۴۳. تهنیت نامه از جانب نظام الملک به واسطه نواب خلیفه به سلطان «۹۱ ر»
- آغاز: «هر چند تعاقب ایادی و آلالی حضرت ذوالجلال و تواتر نعم و عطایای سلطان بی‌همال».
۴۴. چند نامه کوتاه «۹۱ پ»
- شامل صورت کتابی که از روی موسیقی دانی نوشته شده و صورت رقعہ مولانا گاهی.
۴۵. غزل سعدی «۹۳ ر»
- به خط محمد تقی ذاکر قزوینی ولد مرحوم مشهدی سلطان.
۴۶. اقسام فقر «۹۳ پ»
۴۷. روایتی از پیامبر اسلام^(ص) درباره متعه «۹۴ پ - ۹۵ ر»
۴۸. دو حکایت از ابراهیم ادهم و بهلول «۹۵ ر - ۹۵ پ»
۴۹. اختیارات مسیر قمر «۹۸ پ»
- مؤلف: محمد بن محمد بن حسن طوسی، خواجه نصیرالدین (۵۹۷-۶۷۲ق)
- فهرستواره، ج ۴، ص ۲۷۸۵-۲۷۸۷؛ احوال و آثار خواجه نصیر، ص ۵۶۶-۵۶۷؛ دنا، ج ۱، ص ۴۴۵-۴۴۸ (با سه عنوان).
- آغاز: هر گهی کامد به تأیید خدای لم یزل جرم مه در خانه مریخ یعنی در حمل نیک باشد هم سفر هم دیدن روی امیر جامه پوشیدن حریر و صید افکندن به تیر
- انجام: دعوت خود نیک باشد دعوت اشراف نیز و نسدرو نیکو بود پوشیدن این چار چیز هم کلام و هم قبا و هم کمر هم پیرهن و آن چه در تن داری آن را نیز بخشیدن به من

۵۰. بخشی از کتاب شرف النبی «۹۹ پ»
 مؤلف: محمد بن علی راوندی (سده ۵۶)
 بخش مربوط به ابراهیم نبی^(ع) و خلیل بودن او.
 میکرو فیلمهای دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۳۴ و ج ۲، ص ۴؛
 فهرستواره مینوی، ص ۱۷۴.
- انجامه: «به تاریخ سلخ شهر جمیدی الثانی سنه ۱۰۵۸
 که میهمان بندگان علامی فهمی استنادی استنادی
 آخوندی سلمه الله تعالی و ابقاه بود حسب الامر واجب
 الاذعان خدام عالی حضرت مخدومی ملاذی استظهاری
 آقایی ام مرقوم قلم شکسته رقم گردید. راقمه العبد
 الاثیم محمد ابراهیم هرازی».
۵۱. جداول نجومی «۱۰۱ پ - ۱۱۰ ر»
 بدین ترتیب:
 جدول الموامرة فی الاختیارات علی کون القمر فی
 البروج «۱۰۱ پ - ۱۰۲ پ»، جدول الاختیارات علی
 کون القمر متصل بالکواکب، سهم الحوادث جدول
 الاختیارات، فی احکام ظنین الاذنی، فی معرفة حال
 المسروق «۱۰۳ ر»، جدول معرفة اختلاجات الاعضاء
 مبنی علی کون القمر فی البروج «۱۰۳ پ»، جدول
 اختلاجات جمیع الاعضاء یمیناً و شمالاً، جدول
 اختیارات ساعات الايام واللیالی عن قول الحکماء
 «۱۰۴ ر»، جدول معرفة احکام زجر الفال علی رای
 الحکماء «۱۰۴ پ - ۱۰۵ ر»، جدول احکام الفصد فی
 ایام شهور العربیة، جدول احکام الارقونوع، فی معرفة
 احوال المریض «۱۰۵ پ»، جدول احکام الرعود یری
 من مواضع القمر، جدول احکام ذو ذنابة، جدول احکام
 الزلازل یری من موضع الشمس فی العربیة، جدول
 احکام قوس و قزح «۱۰۶ ر»، جدول الاختیارات علی
 کون القمر فی حالته، الاختیارات فی الابتدآت، جدول
 الاختیارات کون القمر خالی السیر فی البروج، جدول
 ایام منحوسه در شهور عربیة منقول از علی بن
 ابی طالب^(ع)، جدول ایام منحوسه از شهور رومیة منقول
 از موسی^(ع) «۱۰۶ پ»، جدول اختیارات ایام الفرس،
 جدول اختیارات منازل القمر «۱۰۷ ر»، جدول المعرفة
 الاحکام السبت، فهرست رجال الغیب، جدول المعرفة
 سکر یلدوز «۱۰۷ پ»، فی احکام الحیاة والمماة، فی
- احکام الغالب والمغلوب، جدول معرفة ساعات وصول
 کوکب کف الخضیب به دایره نصف النهار «۱۱۰ ر».
۵۲. دستور ساخت معجون سقنقور از بقراط و فواید آن
 «۱۱۰ پ»
۵۳. فتحنامه قندهار «۱۱۱ پ - ۱۱۲ ر»
 شرح مواقع فتح قندهار به دست نظر علی خان متولی و
 حاکم دارالارشاد اردبیل و درگیری او با اورنگ زیب. در
 رمضان ۱۰۵۹ ق.
 آغاز: «هو. حکم جهان مطاع شد آن که سادات عظام و
 ارباب و اهالی کرام و وزیر و کلاتر و نایب داروغه و
 مستوفی و سایر عمال و متصدیان».
۵۴. از سخنان ابراهیم خواص «۱۱۲ ر»
۵۵. دیباچه خوان خلیل «۱۱۲ پ - ۱۱۷ پ»
 (منشآت - فارسی)
 مؤلف: محمد ظهوری ترشیزی (-۱۰۲۵ ق)
 نیمی از برگ آخر کتاب پاره شده است.
 رک: ش ۸۸۵۲/۱.
 آغاز:
 «ای از تو بر اهل ملک و اکلیل سیبیل
 کز (گر) ذکر جلیل است و گر قدر جلیل
 ... شکر موهبت جلیلی را که حضرت ابراهیم خلیل
 یکی از پیشکاران خوان خلّت اوست چه اندازه شرح و
 بیان».
 انجام موجود: «نور منم. لسی خشک... بر آب به
 طوفان... خوان بیان من هم».
۵۶. غزلی از ملا درکی قمی «۱۱۹ ر»
۵۷. نورس خیال (دیباچه نورس) «۱۱۹ پ - ۱۲۱ ر»
 (منشآت - فارسی)
 مؤلف: محمد ظهوری ترشیزی (-۱۰۲۵ ق)
 نیمی از برگ آغازین کتاب افتاده است.
 رک: ش ۸۸۵۲/۶.

- انجام:**
هم به آهنگ تثنای نغمه قانون دهر
هم به وفق مدعایش رسم قانون زمان
زین دعاها بر اجابت منت بسیار باد
۵۸. دیباچه گلزار ابراهیم «۱۲۱ پ - ۱۲۴ ر»
(منشآت - فارسی)
مؤلف: محمد ظهوری ترشیزی (۱۰۲۵ ق)
کامل.
رک: ش ۸۸۵۲/۵.
- آغاز: «خرمی چمن سخن به طراوت حمد بهار پیرایی
است که گلزار ابراهیم در رخسار یوسف طلعتان نمرود
نخوت رسانیده».
- انجام:**
تا پذیرد عثرت (کذا) و عیش اختتام
عیشهای عالمی تقسیم باد
داستان شد ختم بستان رخش
غیرت گلزار ابراهیم باد
- انجامه:** «این دو دیباچه انشاء... صاحب النظم والنشر
مولانا ظهوری... رقمزده کلک... اقل خلق الله حسن...
بودند اما از بزرگی قطع بیاض چنان که مولانا فرموده که
وصلش در نعل زین بنگر می خواست دریا را چون در
آغوش پنجه و کنار آئینه زانو نمی گنجید و بیان را جای
دست و پا زدن نبود به همان جهت کلمه‌ای چند که
مرغوب طبع سخن شناسان و اهل تمیز بود صورت
تحریر یافت والسلام علی من اتبع الهدی» (بعضی از
کلمات به خاطر وصالی درست خوانده نمی شوند).
۵۹. گفته‌ای از خواجه نظام الملک «۱۲۴ ر»
۶۰. اشعار پراکنده «۱۲۵ ر»
از امینا، مولانا محمد خان قدسی، مشفق، محمود بیگ
فسونی و دو نفر دیگر که نامشان خوانده نمی شود.
۶۱. رقعهای که طالب علمی در طلب نوشتن نوشته
«۱۲۵ پ»
آغاز: «دست برد برد به مرتبه‌ای در اجرام علوی و اجسام
سفلی اثر کرده که آفتاب عالمتاب».
- انجامه:** «حسب الاشارة صاحب سفینه مضیع این صفحه
گشت. سوده ابن محمد تقی الاصفهانی محمدشفیع عفی
عنهما».
۶۲. ماده تاریخ ساخت بنایی در شمیران از میرزا
محمدشفیع «۱۲۵ پ»
۶۳. شعری از شیخ فیضی آگره «۱۲۶ ر»
۶۴. صورت کتابت شاهزاده... (در صحافی از بین رفته) که به
نواب کامیاب اشرف اقدس ارفع اعلا نوشته «۱۲۶ ر»
آغاز:
«ما به این در نه پی حشمت و جاه آمده‌ایم
از بد حادثه این جا به پناه آمده‌ایم
مشتاق بساط بوس بعد از عرض دعا مکنون خاطر را
به دستیاری».
۶۵. رساله علم «۱۲۶ ر - ۱۲۸ ر»
مؤلف: سید علی بن هارون، شاه قاسم انوار (۷۵۷-۸۳۷ ق)
از انجام ناتمام مانده است. در نسخه ما با نام «حقایق
الاسرار» خوانده شده است.
رک: ش ۸۹۶۳/۹.
- آغاز: «شکر و سپاس و حمد بی قیاس سزاوار
حضرتی است که ذات او از صفت امکان و صفات او از
سمت نقصان».
- انجام موجود:** «و هر چند چیزی خوردی چون بیرون
آمدی پرسیدندی که هیچ خوردی تشنیع آغاز کردی که».
۶۶. از لطایف و داستانهای بهلول «۱۲۸ ر»
۶۷. چند بیت شعر «۱۲۹ ر»
بدون نام سراینده، یکی از آنها برای یادگاری از آن
عبداللطیف مدرّس نور در ۲۳ رجب ۱۲۱۹ ق.
۶۸. داستانی از موسی^(ع) نبی «۱۲۹ پ»

نقل از خط السید الاجل میرزا ابراهیم حسنی همدانی،
نقل از قلم فیض رقم شیخ بهاء الملة و الدین محمد،
وصیت ملاء روم، افلاطون، ارسطاطاليس، رایت فی
کتاب بخط قدیم، ابراهیم خلیل^(ع)، از نوشته‌های احمد
مکی بگری خوارزمی، امیرالمؤمنین^(ع)، اسکندر، علی
بن الحسین^(ع)، شیخ مفید، نهج البلاغة، سقراط.
از انجام افتادگی دارد.

۷۳. سراج المنیر «۱۳۷ پ - ۱۶۳ ر» (اخلاق - فارسی)

مؤلف: محمدشرف بن محمد کاشف شیرازی (۱۰۰۱ -
۱۰۶۰ ق)

کامل.

رک: ش ۸۸۵۲/۲۱.

آغاز: «ستایش کریمی را که حلیه خلّتش زیوری است
زبینه و رشحه محبتش گوهری است ارزنده».

انجام:

چو غنچه کشتی سر چه در جنب خویش
سخن گو که روز خموشی است پیش
در این دم که هستیم باشیم شاد
که خواهیم این روز را کرد یاد

۷۴. دستور العمل منظوم ختم قرآن در یک هفته «۱۶۳ پ»

در ۸ بیت.

آغاز:

روز جمعه ز اول قرآن تا به آخر مانده بر خوان

انجام:

تا به پایان سورة الرحمن

پسینجشنبه تتمه قرآن

این چنین ختم اگر تمام شود

همه کار تو با نظام شود

۱. برای اطلاعات بیشتر درباره این کتاب رک: مجلس، ج ۲۱،

ص ۲۱۷-۲۱۹.

۲. منظور مظفر بن محمد قاسم گنابادی (زنده در ۱۰۲۴ ق) است.

۶۹. صلح نامه نواب خاقان و سلطان مراد خواندگار روم در

سنه پارس ثیل «۱۳۰ ر»

(ترکی)

از انجام افتادگی دارد.

آغاز: «الحمد لله العزيز الكريم الذي افتتح ابواب
الصلح والصلاح وارتفع ظلام المصاف والكفاح».

انجام موجود: «جانین اولان وجه وجیه اوزره احوال
صلحه فیصل و یرلک».

۷۰. نامه «۱۳۱ ر - ۱۳۱ پ»

مؤلف: نصیرالدین بن محمد نصیرای همدانی (۱۰۳۰ ق)

در این نامه از یکی از تألیفاتش یاد می‌کند: «ثانیاً
عبارتی که درین اوان به اصفهان فرستاده بودند وافر
عالی به محل آن شرف صدور یافته بود مع انها فیها
مطمح انتظار گشته رساله‌ای در حل آن تحریر یافته و آن
را به شجره مبارکه موسوم شده»^۱.

کتابخانه مجلس، ش ۲۳۲۷، ص ۵۹۸؛ ملی تهران، ج ۶،
ص ۸۴۹.

آغاز: «هو. ایضاً به مولانا مظفر منجم^۲ نوشته در
زمانی که در فرح آباد بوده: سلامی به لطافت زنده رود و
سفای تحفه رود و دعایی به نکته چهارباغ».

انجام: «وصافی الازال (کذا) کاسمه تقیاً محمداً به
خدمت فرستاده شد به نظر التفات درآرند و از روی
توجه به سرپای آن برسند که خالی از مزه نیست».

انجامه: «وقد انتهى السواد الی البیاض بتاريخ ۲۲ شهر
ربیع الاول سنه ۱۰۶۴ که روانه سفر خیراثر مازندران
بهشت نشان بود سمت تحریر پذیرفت. حرره العبد ابن
علیرضا محمد ابراهیم الرازی».

۷۱. روایاتی از پیامبر اکرم (ص)^(ص) «۱۳۲ ر»

۷۲. ادعیه و سخنان پندآموز «۱۳۲ پ - ۱۳۴ پ»

از این کسان و بدین ترتیب: کلماتی منقول از صحف
ابراهیم خلیل^(ع)، پیامبر اسلام (ص)، شاه کرمانی، از خط
میرداماد طاب ثراه، از کتاب الصراط المستقیم (من
البدایع العقلیة التي اوردناها فی کتاب الصراط المستقیم)،

۷۵. مجموعه تک‌بیتها و عباراتی که در منشآت و نامه‌ها استفاده می‌شود «۱۶۴ ر»
۷۶. صورت کتابتی که از جانب نواب کامیاب جنت مکان شاه طهماسب به خواندگار نوشته و التماس گناه سلطان بایزید نموده «۱۶۶ ر- ۱۶۴ پ»
- آغاز: «همای زرین بال همایون فال و طایر مشکین جناح عزت و اجلال که از هوای».
۷۷. صورت کتابت مولانا وحشی که به مطلوب نوشته «۱۶۶ ر- ۱۶۴ پ»
- آغاز:
ای پیک باد صبح پشتاب
مرا هجران ز پا افکنده دریاب
۷۸. اقوال پراکنده «۱۶۷ ر»
- از افلاطون، محمد فضل بلخی، بهلول، نامه نواب نذر محمد خان اوزبک به نواب کامیاب اشرف اعلی، ابیاتی از اکبر شاه غازی که در فتح پور روز جمعه غره جمیدی‌الاول ۹۷۸ق سروده بود، امام غزالی، از دستور الملوک، چند بیت از میر رونق و ملاکنانی (۴).
۷۹. دیباچه اکبر نامه «۱۶۷ پ- ۱۷۲ ر» (منشآت-فارسی)
مؤلف: ابوالفضل بن مبارک دکنی، علامی (۹۵۸-۱۰۱۱ق)
در نسخه با نام «خطبه اکبر نامه که شیخ ابوالفضل آکره نوشته رحمه الله تعالی».
- فهرستواره، ج ۲، ص ۱۱۳۱-۱۱۳۳؛ دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ج ۹، ص ۷۲۰-۷۲۲؛ دانشنامه ادب فارسی، ج ۴، ص ۲۴۲.
- آغاز: «الله اکبر این چه دریایی است ژرف و این چه شناختی شگرف که حقیقت پذیران دقیقه‌رس».
- انجام: «نشو و نما می‌شد به همین عبارات دیباچه تاریخ اکبر نامه به اختتام یافت».
- سطر آخر که شامل انجامه بوده پاره شده است.
۸۰. رقعهای که به چلبی بیگ علامی نوشته بود «۱۷۲ پ»
مؤلف: ابوالفضل بن مبارک دکنی، علامی (۹۵۸-۱۰۱۱ق)
آغاز: «المنة لله که از آغاز ابتسام صبح اقبال که مبداء جلوس اقدس بر اورنگ سلطنت است».
۸۱. اشعار «۱۷۳ ر»
از میرزا فصیحی و صایب و بابا افضل و رشیدا و منصف و مولانا وحشی و شیخ سعدی.
۸۲. صحت و مرض (حسن و دل؛ روح و بدن)
«۱۷۴ پ- ۱۷۷ پ» (عرفان-فارسی)
مؤلف: محمد بن سلیمان فضولی بغدادی (سده ۵۱۰هـ)
بخش کوتاهی از کتاب است.
رک: ش ۸۸۵۲/۲۳.
۸۳. نامه نگاری امیرالمؤمنین^(ع) و معاویه
«۱۷۸ ر- ۱۷۸ پ و ۱۸۱ پ» (عربی)
برگهای آن جا به جا صحافی شده است.
انجامه: «کتبه داعی صاحب الکتاب ومخلصه اخلاصاً خالیة من الريب محمد صالح عفی عنه بالنبي وآله».
۸۴. المقالة التکلیفیه «۱۷۸ پ» (کلام-عربی)
مؤلف: محمد بن مکی عاملی، شهید اول (۷۳۴-۷۸۶ق)
بخش کوتاهی از کتاب است.
الشهید الاول حیاته وآثاره، ص ۲۱۶-۲۱۹؛ دنا، ج ۳، ص ۲۸۱.
انجامه: «کتبه داعیه محمد صالح عفی عنه».
۸۵. خطبه مرقعی که نواب آصف خان میرزا جعفر قزوینی نوشته «۱۷۹ پ- ۱۸۰ ر»
آغاز:
«ای صفحه رخت ورق انتخاب حسن
سرلوحه جبین تو زیب کتاب حسن
... چون از بدو فطرت میان حسن و طبیعت نسبت
محبت ثابت است بهر چه اطلاق لفظ حسن حقیقتاً».

۸۶. من منشآت میرزا محمد رفیع دستور (۱۸۰-۱۸۱ ر) «آغاز:» چون فراشان قضا و قدر در فضای هوا فرش سنجایی گسترانیدند و طراحان تقدیر بر بساط زمین».
۸۷. من منشآت شیخ ابوالفضل که در زایچه طالع اکبر پادشاه نوشته (۱۸۱ ر - ۱۸۱ پ) مؤلف: ابوالفضل بن مبارک دکنی، علامی (۹۵۸-۱۰۱۱ ق) آغاز: «مرکز طلوع نور نور نیر اعظم و سطوح اکبر یعنی سعادت ولادت حضرت شاهنشاهی ظل اللهی ظهور نتیجه آمل».
۸۸. اشعار (۱۸۲ ر) از مولانا سیف الملوک دماوندی و مولانا سالیلی دماوندی.
۸۹. حظیات (۱۸۲ پ - ۱۸۴ ر) «اخلاق و آداب - فارسی» مؤلف: صادقی افشار کتابدار (۹۴۰-۱۸/۱۰۲۲ ق) تنظیم شده در ۴ فصل: فصل اول: در آداب عشق و میل بر سبیل هزل و طریق اجمال آن. فصل دوم: در لازمیات سفر و تدارک آن. فصل سیوم: در نادریات و کلفیات و مخلات و بی فکریات. فصل چهارم: در ذکر فصول اربعه و سلوک آن. منزوی، ج ۵، ص ۳۵۵۵؛ دانشگاه تهران، ج ۱۶، ص ۵۴۲؛ سنا، ج ۲، ص ۱۲۲؛ ملی تبریز، ج ۳، ص ۱۱۱۹-۱۱۲۳؛ ملک، ج ۴، ص ۶۵۷-۶۵۸ و منابع آنجا؛ آینه میراث، ش ۲۳، زمستان ۱۳۸۲ ش، ص ۱۴۵-۱۸۴. آغاز: «یار ز سختهای هوس دورم دار وز حرف هوا به لطف مهجورم دار هر چند که ناصواب گفتم سخنان از گفتم ناصواب معذورم دار این چند کلمه مطایبه انگیز لطایف آمیز که نفس ارباب
- عشرت و طبع اصحاب صحبت را به دستگیری کلمه ذکر وصف العیش نصف العیش حظ کامل و لذت شامل بخشند... مرتب ساخت و به چهار فصل و پانصد خط پرداخت و به حظیات موسوم گردانید».
- انجام: «ومدعا از تن خیال پلاو نابود تنبیهی است... خوردن و دادنست نه از برای نهادن. ع. برای... خریدن نکوست (بعضی از کلمات وصالی شده)».
۹۰. چند حکایت (۱۸۴ پ) از جبریل بن بختیشوع و لوامع الاشراف جلالی و ابن سینا.
۹۱. نامه به سلطان عثمان خان برای سفارت ابراهیم آقا (۱۸۵ پ - ۱۸۶ پ) آغاز نامه افتادگی دارد.
۹۲. صورت کتابت مولانا سعدالدین ملای سلطان مراد خوانندگار روم به نواب اشرف شاه عباس (۱۸۶ ر - ۱۸۶ پ)
۹۳. صورت کتابتی که همیون پادشاه به حضرت شاه طهماسب علیه الرحمه نوشته (۱۸۶ پ - ۱۸۷ ر)
۹۴. صورت جواب کتابت همیون پادشاه از جانب شاه جنت مکانی شاه طهماسب علیه الرحمه (۱۸۷ ر - ۱۸۷ پ)
۹۵. صورت مکتوبی که همایون پادشاه به نواب جنت مکان شاه طهماسب نوشته (۱۸۷ پ - ۱۸۸ ر)
۹۶. صورت رقعهای که حکیم رشدی قمی به حضرت سیادت پناه علامی میرزا ابراهیم همدانی نوشته (۱۸۸ ر)
۹۷. فوائد پزشکی (۱۸۸ پ - ۱۹۴ ر) دستور عملهای پزشکی مختلفی است که در آن از این کسان یاد شده: مولوی حکیم محمد باقر رحمه الله، حکیم

۱۰۶. گفتارهای پراکنده «۱۹۹ پ - ۲۰۰ ر»
شامل اشعاری از قاسم بیگ حالتی که به جهت مسیب خان تکلو گفته‌اند، ظهوری، میر والهی قمی، شیخ ابوسعید، واهب مستوفی یزد، و چند دستورالعمل دارویی. یکی از آنها ساخته حکیم محمدهاشم.
۱۰۷. منشآت «۲۰۰ پ - ۲۰۶ ر»
شامل این نامه‌ها:
- صورت مکتوب سلطان حسین میرزا بايقرا که در جواب کتاب شاه اسمعیل علیه الرحمة والمغفرة والرضوان نوشته است.
- صورت فتح‌نامه حضرت شاه اسمعیل ماضی بر سر علا دولت ذوالقدر.
- صورت کتابتی که شاه عباس به شاه سلیم نوشته.
- نامه ... به شیبک خان شیبانی.
- صورت کتابت سلطان سلیمان به شاه طهماسب.
- نامه جواب سلطان سلیمان خواندگار روم که نواب شاه طهماسب علیه الرحمة والمغفرة نوشته.
۱۰۸. گفتارهای پراکنده «۲۰۶ ر - ۲۱۱ ر»
شامل حکایت خواجه مجدالدین همگر و زن پیرش، یوسف پیامبر، عزرائیل، کشف الاسرار، جواهر الاسرار از شیخ آذری، وصایای امام رضا^(ع) به مامون نوشته شده در ذیقعد ۱۰۴۳ ق به خط رضی حسنی (ص ۲۱۰ پ)، حدیث از امام صادق^(ع)، و اشعاری از صایب و جلال ابن جعفر فراهانی.
۱۰۹. منشآت «۲۱۱ پ - ۲۲۰ پ»
شامل این نامه‌ها:
- سواد کتابت عبدالمؤمن خان به نواب کامیاب همیون اعلی که جانها فدای خاک پایش باد شاه عباس الحسینی الموسوی الصفوی بهادر خان خلد الله دوام دولته نوشته.
- جواب کتابت عبدالمؤمن خان که نواب همایون غفران پناه نوشته.
- عمادالدین محمود، حکیم محمدزمان، امیر کمال‌الدین حسین، حکیم عبدالله دماوندی، ارسطو و جالینوس.
۹۸. نامه علمای ماوراءالنهر به علمای مشهد و جواب ملا محمد رستم‌داری مشکک «۱۹۴ پ - ۱۹۶ پ»
(منشآت - فارسی)
رک: ش ۸۸۸۵/۱۴.
آغاز: «پوشیده نیست بر هیچ مؤمن عاقل عالم که تعرض به اموال و نفوس کسانی که گوینده کلمه لا اله الا الله».
۹۹. گفتارهای پراکنده «۱۹۶ پ»
از غرر الفوائد و دررالقلاید سید اجل علم الهدی و چند نقل از شگفتیهای ولایات هندوستان و تبت.
۱۰۰. صورت فتح‌نامه‌ای که نواب اشرف با پادشاه ترکستان نوشته‌اند «۱۹۷ ر»
۱۰۱. حکایت پادشاهی که هر سال وزیر خود را به سگان آدم‌خوار می‌داد «۱۹۷ پ - ۱۹۸ ر»
۱۰۲. معنی حروف تهجی «۱۹۸ پ»
آغاز: «الالف: مرد پیرزن. الباء: کثیر الجماع. التاء: گاودوش. الثاء: هر چه نرم بود».
۱۰۳. لغز «۱۹۸ پ»
مجموعه چند لغز کوتاه درباره لاله، شمشیر، خربزه، هندوانه، بادام و ماکوی شعربافی.
۱۰۴. دستورالعمل ساخت مفرح «۱۹۸ پ»
دستورالعمل ساخت مفرح مبهی مقوی دل و دماغ و جگر و کمر و باه و پشت و گرده و سایر منافع بدنی که حضرت استاذی حکیم عمادالدین محمود جهت نواب اسکندرخان ساخته بودند.
۱۰۵. فتح‌نامه قندهار «۱۹۹ ر»
از طرف علی پاشا حاکم بصره.
از انجام ناقص است.

خواجه علی رضا (برگ ۲۲۰ پ).
 نوشته‌ها چلیپا و معمولی. نسخه به اشکال مختلفی
 نوشته شده از کتابت دفتری معمولی تا چند ستونی و
 چلیپا و یا در خانه‌های ۴ تایی و ۸ تایی.
 بین بخشها برگهای سفیدی هم مانده است.
 در ص ۴۸ ر و ۵۵ و ۷۹ پ و ... علامت وقف نوشته
 شده (با قلم شنگرف). نسخه وقف بوده. برخی از
 برگها وصالی شده. با مهر کتابخانه جعفر
 سلطان القزایی.
 کاغذ: الوان آهار مهره. مرمت و وصالی شده.
 سه، ۲۲۰، یک، ۲۸/۴×۱۵/۱، سطور و اندازه‌ها
 مختلف.
 جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و چهار
 لچکی، با چند ردیف جدول ساده و گرهی، عطف
 گالینگور. قطر: ۴/۱.
 خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
 [شماره ثبت: ۷۹۲۰۲]

(۹۰۸۸)

مطلع السعدین و مجمع البحرين (تاریخ-فارسی)
 مؤلف: عبدالرزاق بن اسحاق سمرقندی (۸۱۶-۸۸۷ ق)
 جلد اول.
 فهرستواره، ج ۲، ص ۱۰۸۰-۱۰۸۱؛ ج ۹، ص ۷۳۳-
 ۷۳۴.
 آغاز: «حسن مطلع انوار اخبار در افتتاح مقال و لطف
 مظهر آثار اخبار در ایضاح مبدا و مآل».
 انجام:
 «لب کاریز پر طلق است و روی حوض پر نقره
 میان رود پر یشم است و پشت کوه پر مرمر
 وذلک صبح یوم الخمیس منتصف جمادی الاخری
 سنه احدى وسبعین وثمانیة نقل من مسودة... مولانا
 عبدالرزاق بن مولانا اسحق السمرقندی».
 خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱ هـ.
 جای عناوین سفید مانده است، صفحات مجدول به
 زر و لاجورد و مشکی، در صفحه عنوان یادداشت

ایضا کتابت عبدالمومن خان که نوشته.
 جواب نامه عبدالمومن خان که از اسفراین مصحوب
 امام قلی شاطر فرستاده شده است.
 صورت کتابت نواب همایون اعلی شاه عباس که به
 عبدالمومن خان ازبک نوشته.
 صورت کتابت عبدالمومن خان ازبک که به خدمت
 نواب شاه عباس نوشته.
 صورت جواب کتابت عبدالمومن خان که نواب اشرف
 شاه عباس مصحوب امام قلی بیگ فرستاده.
 ایضا منه.
 رقعته‌ای که مولانا ظهوری در جواب رقعته عمادای
 چادرباف نوشته.
 انجمه: «حسب الاشارة بندگان مخدوم علی الاطلاق
 وملاذ باستحقاق نور دیده احبا خواجه علی رضا سلمه
 الله تعالی مسوده شد. حرره اقل خلق الله حاجی مؤذن».
 مطالب این نسخه در طول حدود دو قرن به تفاریق
 نوشته شده است. به مرور زمان برگهایی هم از آن
 افتاده و بخشهایی هم خصوصاً در اوایل بدان الصاق
 شده است. در هیئت کنونی نام این کتابان و تاریخها
 در آن موجود است: محمدابراهیم در ۱۰ شعبان
 ۱۰۵۹ اق (برگ ۲۶ پ)، درویش علی هروی (برگ
 ۴۶ پ)، ۱۱۶۳ اق (برگ ۵۳ ر)، مرادعلی دماوندی در
 ۱۰۵۷ اق (برگ ۵۵ ر)، محمدحسین بن ادیب بیضایی
 کاشانی متخلص به پرتو برگ آخر سحر حلال را
 نونویس کرده است (برگ ۶۳ ر)، ابراهیم بن محمد در
 اوائل ذیحجه ۱۰۵۶ اق (برگ ۸۲ پ)، محمدتقی ذاکر
 قزوینی ولد مرحوم مشهدی سلطان (برگ ۹۳ ر)،
 محمدابراهیم هرازی در سلخ جمادی الثانی ۱۰۵۸ اق
 (برگ ۹۹ پ)، حسن (برگ ۱۲۴ ر)، محمدشفیع بن
 محمدتقی اصفهانی (برگ ۱۲۵ پ)، عبداللطیف
 مدرس نور در ۲۳ رجب ۱۲۱۹ اق (برگ ۱۲۹ ر)،
 محمدابراهیم بن علیرضا رازی در ۲۲ ربیع الاول
 ۱۰۶۴ اق هنگامی که روانه سفر سازندران بود (برگ
 ۱۳۱ پ)، محمدصالح (برگ ۱۷۸ پ)، رضی حسنی در
 ذیقعد ۱۰۴۳ اق (برگ ۲۱۰ پ)، حاجی مؤذن برای

۲. جلد دوم، کتاب صلوات، پایان یافته در روز جمعه ۳ رجب ۱۱۷۸ ق در نجف رو به روی ضریح مطهر که نسخه ما همین مجلد است.

۳. نیمه دوم از جلد سوم، از صلاة اللیل تا آخر کتاب دعا، پایان یافته در روز جمعه ۲۴ شعبان ۱۱۷۸ ق در نجف.

۴. جلد هشتم، کتاب مکاسب تا آخر وصایا، پایان یافته در جمعه ۷ شوال ۱۱۷۸ ق در نجف.

۵. جلد نهم، کتاب نکاح و طلاق، پایان یافته در جمعه ۵ ذیقعد ۱۱۷۸ ق.

این نسخه از آغاز افتادگی دارد، شامل باب دوم تا باب پنجاهم کتاب صلوات.

ذریعه، ج ۱۴، ص ۱۹۹؛ فهرستگان حدیث، ج ۴، ص ۴۶۷-۴۷۷؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۷، ص ۵۱۶؛ مجلس، ج ۳۷، ص ۱۸۳-۱۸۴ و ۳۷۹؛ آستان قدس، ج ۱۴، ص ۳۱۴-۳۱۵.

آغاز موجود: «مساوی فیطول ذلک علیه فیقول یا رب اتامرنی الی النار فیقول الجبار... الخصال فی (الضعیف) عن ابیه (ثقة) عن سعد (ثقة) عن سلمة... الباب الثانی فی علل الصلوة وانواعها والمفروض والمسنون منها».

انجام: «اذا غیرت لون البشرة والدع الدفع والرکس ردّ الشیء مغلوباً».

انجامه: «هذا آخر ما اردنا تألیفه من المجلد الثانی من مجلدات کتاب الشفاء فی اخبار آل المصطفی وهو الجزء الاول من کتاب الصلوة واتفق الفراغ من تألیفه یوم الجمعة ثالث شهر رجب من شهور سنة الف ومائة وثمان وسبعین وكان ذلک فی الروضة الشریفة العلویة مواجهاً للقبّة المنور والضریح المطهر مع استقبال القبلة وارجو من صاحب المرقد الشریف وهو امیرالمؤمنین حقاً وصدقاً ان یجعلہ خالصاً له اذ هو وجه الله وحرر هذه النسخة مؤلفها المسکین محمدرضا بن عبدالمطلب التبریزی عفی عنهما».

خط: نسخ، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: جمعه ۳ رجب ۱۱۷۸ ق در روضه امیرالمؤمنین^(ع) رو به روی ضریح مطهر.

خریداری کتاب از سیدکتابفروش در سال ۱۲۶۰ق و یک بیت شعر از مولانای روم، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی. پشت طبله اول جلد و در حاشیه بعضی از صفحات یادداشتهای مطالعه کتاب دیده می‌شود. رکابه‌دار، جزوها ۸ برگ. در لبة نسخه نام کتاب نوشته شده است.

کاغذ: نخودی آهار مهره، رطوبت دیده و آسیب خورده که بر اثر آن بعضی از صفحات به هم چسبیده است.

۲۷۹ برگ، ۲۰/۹×۱۸/۹، ۲۳ سطر، ۲۱×۱۳/۱.

جلد: گالینگور قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و لچکی و چهار کتیبه قلمدانی، با جدولهای گره‌دار. قطر: ۴/۴.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۷۹۱۶۸]

(۹۰۸۹)

الشفاء فی اخبار آل المصطفی (حدیث - عربی)

مؤلف: محمدرضا بن عبدالمطلب تبریزی، قاضی عسکر

(۱۲۰۸-ق)

موسوعه حدیثی است که به شیوه بحار الانوار تألیف شده و در آن احادیث مصادر حدیثی شیعه جمع شده است.

احادیث به ترتیب موضوعی تنظیم شده‌اند. ابتدای هر حدیث نام منبع آن آمده است. سپس متن حدیث ذکر و نوع سند (مرفوع، مسند، مرسل و...) و وضعیت راوی (ثقه، حسن، ضعیف، مجهول و...) بررسی شده است. پس از آن هم با عنوان «اللغة» معانی لغات مهجور و مشکل متن حل شده است.

تبریزی در مقدمه، اسامی منابع خود را با شرح حال کوتاهی از مؤلفانشان ذکر کرده است.

این کتاب متجاوز از پانزده جلد بوده و آنچه تاکنون از مجلدات آن شناسایی شده چنین است:

۱. جلد اول، کتاب طهارت، پایان یافته در روز جمعه ۵ جمادی الثانی ۱۱۷۸ ق.

انجام: «و از زلال احسان بی امتنانت جرعه‌ای به کام
این سوختگان چکان...
از پی تست این همه امید و بیم

هم تو بیخشی و بیخش ای کریم».

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، صفحه اول سرلوح
مذهب و مرصع نفیس و پرکار با پیشانی که درون آن
نام کتاب با قلم سفیداب در زمینه لاجورد نوشته
شده است: «مطلع السعدین فی (کذا) تصنیف
عبدالرزاق سمرقندی»، دو صفحه اول بین سطور
طلاندازی شده، درون طلاندازها گل و بوته‌های
شنگرف و لاجورد کشیده شده است، حاشیه این دو
صفحه تشعیرسازی شده با طلا، صفحات ۱۰ لایه
جدول کشی با زر و شنگرف و لاجورد و زنگار و
مشکی و زعفران و قهوه‌ای دارد. بین اشعار سه نقطه
مثلثی شنگرف، این نسخه در اصل هر دو جلد کتاب
را داشته اما جلد اول آن از نسخه ما جدا شده و فقط
برگ آخر آن در ابتدای نسخه باقیمانده است. بخشی
از صفحه خاتمه نسخه که احتمالاً انجامه کاتب را
داشته بریده شده است.

یادداشتهای برگهای الحاقی ابتدای نسخه: یادداشت
محمدعلی لاهجانی ملقب به امین دیوان^۱ که کتاب را
در رشت در شب ۵ شعبان ۱۲۸۵ق لوی نیل برای
فرزندش زین العابدین خان ملقب به امیر خان خریده
بود. یادداشت دیگری هم از او دیده می‌شود که ضمن
مطالعه نسخه نکته‌ای را یادداشت کرده است. نوشته
مفصلی هم از زین العابدین دیده می‌شود که تاریخ
شب ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۳۰ق را در پایان خود دارد. در
این یادداشت از فوائد تاریخ و تکرار آن سخن گفته و
متذکر شده که این کتاب را ۴۵ سال قبل پدرش به او
بخشیده است. فهرستی از کتابهای کسی که حروف
الفا را از چپ به راست نوشته است. و یادداشتهایی

عناوین و نام کتابهایی که از آنها مطالبی نقل شده در
متن و حاشیه به خط ثلث جلی و قلم شنگرف،
نشانیها شنگرف، با کمی اضافات و تصحیحات در
حاشیه، در بسیاری از صفحات کتاب فضایی به اندازه
چند کلمه برای مشخص کردن وضعیت رجال حدیث
سفید گذاشته شده است، در مواردی کلمه یا جملاتی
خط خورده است. عناوین به قلم سیاه خفی در
حاشیه نسخه پیش نویس شده‌اند تا آن که بعداً آنها را
به خط شنگرف در متن وارد کرده‌اند، پایان نسخه دو
صفحه «در بعضی از احوالات جدی الامجد مؤلف
مرحوم طاب ثراه از کتاب مرحوم عبدالرزاق بک
المسمی بکتاب آتشکده» نوشته شده در روز یکشنبه
۱۸ ربیع الاول ۱۳۱۶ق به خط محمد بن صدر الثانی.
در صفحه خاتمه تملکی در شهر المبارک ۱۲۷۶ق در
ارض المقدسه که مهر و نام آن پاک شده است و مهر
مدور مؤلف به نقش: «محمد رضا عفی الله عنه». با مهر
کتابخانه جعفر سلطان القرایی، رکابه دار، جزوها ۶
برگی.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.

یک، ۳۱۹، یک برگ، ۲۱/۲ × ۲۶/۷ سطر،
۲۳/۵ × ۱۲.

جلد: میشن بنفش ضربی با تریج زرکوب و سر تریج و
لچکی و جدولهای گره دار. قطر: ۴/۴.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۶۴]

(← تصویر)

(۹۰۹۰)

مطلع السعدین و مجمع البحرين (تاریخ-فارسی)

مؤلف: عبدالرزاق بن اسحاق سمرقندی (۸۱۶-۸۸۷ق)

جلد دوم.

رک: ش ۹۰۸۸.

آغاز: «فاتحة کلام حمد و ثناء ملک علامی باید که
ستایش و ثنا از ضمیر منیر چون خورشید جهانگیر تا
مدارج سپهر برین برآید».

۱. همان که یادش در القاب و مناصب عصر قاجاری و اسناد امین
الضرب، ص ۶۲ آمده است.

خط: نستعلیق، کاتب: شاه حسین با استعجال، تاریخ کتابت: ۱۰۰۴ق.

بیشتر عناوین با طلا و بعضی شنگرف، صفحه آغازین نسخه سرلوح مرصع و مذهب پرکار با پیشانی نفیس و نقوش گل و بوته در زمینه‌های طلا و لاجورد، صفحات مجدول به زر و شنگرف و لاجورد و زنگار و مشکی. دو برگ اول و یک برگ آخر متن و حاشیه که به همین دلیل جداول آنها را از نوکشیده‌اند. اشعار داخل جداول زرین، در صفحه عنوان نام کتاب و تملک فرهاد میرزا در ۲۳ رجب ۱۲۸۳ق، به جز اینها یادداشتهای دیگری هم در ابتدا و انتهای نسخه بوده که همه را محو کرده‌اند، نام کتاب در لبه‌ها و عطف آمده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایبی. رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره. یک، ۱۷۸، یک برگ، ۲۶/۱×۱۴/۶، ۱۸ سطر، ۲۰/۷×۱۱. جلد: میشن قهوه‌ای مجدول گرهی، درون مشمع سرخ. قطر: ۲/۹.

خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۴۳]

(← تصویر)

(۹۰۹۲)

حاشیة المختصر

(بلاغت - عربی)

مؤلف: عثمان بن عبدالله خطابی / خطابی، نظام‌الدین

(۹۰۱ق)

کامل.

دنا، ج ۴، ص ۳۹۵-۴۰۲؛ التراث العربی المخطوط، ج ۴، ص ۴۷۳-۴۷۶؛ آستان قدس، ج ۲۵، ص ۴۴-۵۸؛ سپهسالار، ج ۲، ص ۴۰۶-۴۰۹؛ ذریعه، ج ۶، ص ۷۰-۷۱؛ بروکلیمان، ج ۵، ص ۲۶۱.

آغاز: «نحمدک اللهم علی ما اعطانا من سوابغ النعم و یوالغ حکم و نصلی علی نبیک الهادی».

انجام: «لا یحتمل هذا والاوولی ان یق [یقال] المتروک بالمتروک الیه فیقال یتروک المعین الی غیر المعین او الخطاب».

درباره زندگی مؤلف و سال شمار کوتاهی از وقایع تاریخی.

در حاشیه برگ ۱۶۳ ر یک مهر مربع پاک شده، برگ ۳۰۳ ر مهر مستطیل: «... لطف الهی... ۱۱۶۶». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایبی. دارای یادداشتهای مطالعه او ابتدای نسخه و در هامش صفحات. رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره نازک.

چهار، ۳۰۵، دو برگ، ۲۰/۲×۳۳، ۲۴ سطر، ۲۳/۱×۱۳/۳.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و لچکی و دور تا دور آن کتیبه‌های قلمدانی، سطح همه جلد با نقوش گل و بوته تزیین شده است، عطف و سجاف تیماج عنابی، مجدول گرهی. دورو، درون تیماج عنابی سوخت نفیس با ترنج و سرترنج و چهار لچکی منقش مذهب و مرصع. قطر: ۳/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۷۹۱۶۹]

(← تصویر)

(۹۰۹۱)

تذکره الشعراء (تذکره دولتشاه)

(شرح حال سرایندگان - فارسی)

مؤلف: دولتشاه بن علاءالدوله بختیشاه سمرقندی (سده ۹ه)

کامل.

رک: ش ۵/۸۸۳۶.

آغاز: «تحمیدی که شاه باز بلند پرواز اندیشه به ساحت فضای آن پرواز نتواند نمود و تحمیدی که سمیرغ قاف قلّه عقول انسانی».

انجام:

«آتش خور عود شب را سوخت از دمه‌های صبح

آسمان را گوی هیهات گرد شکل مجمری

حق سبحانه این امیر کبیر را سالها بر مفارق شکسته

حالا نمدود و پاینده داراد ان شاء الله».

انجامه: «کتبه العبد الاقل علی طریق الاستعجال

شاه حسین غفر ذنوبه و ستر عیوبه سنه ۱۰۰۴».

انجامه: «تم هذا الكتاب بعون الملك الوهاب في المدرسة الرفيعة المدعوة الموسومة بالامامية الواقعة في دارالعلم شيراز صينت عن الاشرار والاعواز حُفَّت بالنصر والاعزاز في تاريخ شهر شعبان المعظم من شهر سنة ثلث وتسعين بعد الف كتبه العبد المذنب المحتاج الى عفو ربه الغني زين الدين علي بن صدرالدين محمد عفي الله عنهما».

خط: نسخ، کاتب: زين الدين علي بن صدرالدين محمد در مدرسه اماميه شيراز، تاريخ کتابت: شعبان ۱۰۹۳ق.

عناوين و نشانيها شنگرف، در حاشيه تصحيح شده، با علامت بلاغ مقابله، نيمه اول نسخه داراي حاشيه نوبسي بين سطور و کناره صفحات با امضاهاي مختلفي مانند «۱۲» و «ملا حامد» و «ملا فصيح رحمه اه» و «م ن» و «سيف ره» و «منه» و «س» و «خواجه» و «حسن چلبی رحمه اه» و «حامد الغفاری رحمه اه» و «ع ل» و «ضياء الدين» و «ص» و «ع ب» و چند حاشيه لغوی از تاج و قاموس.

در آغاز نسخه اين يادداشتها نوشته شده است: نام کتاب «کتاب حاشيه خطائي بر مختصر تلخيص»، تملك ضياء لشکر تقی دانش و نمره ۷۸ برای اين کتاب در کتابخانه او، مهر تملك بيضوی شکل به نقش: «ابن محمد حسين ابوالقاسم التمامي» (که تاريخ آن خوانده نمی شود)، مهر مربع کوچکی با نقش: «يا امام حسين ۱۱۲۷»، مهر مستطيل به نقش: «لا اله الا الله الملك الحق المبين محمد حسين بن ابوالقاسم التمامي ۱۲۳۳» و حديثي نبوی درباره شعر لبید.

در برگ آخر نسخه هم نقش دو مهر اخير به اضافه دو مهر ديگر ديده می شود: مهر بيضوی ضياء لشکر: «ضياء لشکر ۱۳۳۶» و مهر بيضوی کاتب به نقش:

«الواثق بالله الغني زين الدين علي ۱۰۸۰». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرايی. سطراندازی شده با قلم آهنی، رکابه دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره. دوپوسته شده.

دو، ۱۳۸، دو برگ، ۱۷/۴×۹/۹، ۱۴ سطر، ۱۱×۴/۵.

جلد: دورو، بیرون تیماج عنابی روغنی، با جدولهای گرهی و ساده زرین، درون تیماج زیتونی با جداول طلا، سرطبل دار. قطر: ۲/۲.

خریداری از جعفر سلطان القرايی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۲۳۰]

(۹۰۹۳)

مجموعه:

۱. سجع المطوق «۲ پ - ۴۰ پ» (شرح حال - عربی) مؤلف: محمد بن محمد جذامی فارقی، ابن نباته (۶۸۶ -

۷۶۸ق)

شرح حال کسانی است که بر کتاب مطلع الفوائد و مجمع القرائد او تقریظ نوشته بودند. وی در ذیل ترجمه احوال هر یک، رسائل و مکاتبات ادبی خود با آنان را نیز ضمیمه کرده است.

قاهره، ادب، ج ۴، ص ۸۰-۸۱؛ دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۵، ص ۲۲-۲۹؛ میکروفیلمهای دانشگاه تهران، ج ۳، ص ۱۵۶؛ خدیویه، ج ۴، ص ۲۶۲؛ الازهر، ج ۵، ص ۱۳۹؛ مخطوطات الادب فی المتحف العراقي، ص ۳۴۴؛ کشف الظنون، ج ۲، ص ۹۷۹؛ بروکلمان، ج ۱۰، ص ۳۲-۲۴؛ آوارت، ج ۷، ص ۵۸۱؛ ج ۹، ص ۳۴۶.

آغاز: «رب اوزعنی ان اشکر نعمتک التي انعمت علیّ و علی والدی... الحمد لله الذی امر بشکر الاحسان و امدنا بمعونة الکلم الحسان و دلنا علی ذخایر القول».

انجام: «وقال

لا ینکر المعشوق فی خده

دم الشهید الصابر المغرم

فالريح ریح المسک باد کما

سمعتم واللون لون السدم».

۲. دیوان الحاجری «۴۲ پ - ۷۳ پ» (ادبیات - عربی)

مؤلف: عیسی بن سنجر حاجری اربلی (۵۸۲-۶۳۲ق)

در کتیبه آغاز دیوان از شاعر بدین صورت یاد شده: «... (به اندازه دو کلمه خالی) فاضل عصره و فرید دهره اللوزعی الامام المفتی الهمام حسامالدين عیسی بن

ج ۱۱، ص ۲۸۹ و ج ۳۱، ص ۸۴؛ فاضل خوانساری، ج ۱، ص ۱۷؛ قاهره، ادب، ج ۳، ص ۲۳۴-۲۳۵.

آغاز: «قال الامام الكامل والمصير بروضة بلاغته سبحان باقل المتوج بكلماته هام الاشعار وملبسها بالفاظه حلل البلاغة والافتخار كمال الدين ابن النسيه يمدح الامام الناصر امير المؤمنين باكر صبو حاك اهني العيش باكره

فقد ترتم فوق الايك طائره».

انجام:

فى خلقه وخلقه طبع الغزال والنمر
ان طريق ناطرى الى محيا خطرى
انجامه: «هذا آخر ما وجدته فى النسخة المنقول عنها
واسأل الله الفوز بما فى غيرها من الزيادة والحاقه بما هو
مكتوب فى هذه الاوراق انه المعطى لكل احد ما اراده
وانا العبد الفقير المنتسب الى النسب الامجد احمد بن
لطف الله بن محمد الحسينى الحنفى عاملهم الله تعالى
بلطفه الخفى بمصر القاهرة المعزىة فى آخر اول الربيعين
لسنة عشر والف من الهجرة النبوية».

۵. ديباچه ديوان ابن النبيه «۱۱۰ پ - ۱۱۱ ر»

(ادبيات-عربى)

آغاز: «ديباچه ديوان ابن النبيه وجدتها فى بعض النسخ
بعد ما كتبت ديوانه بمصر القاهرة المعزىة. الحمد لله الذى
بث ارواح العقول فى اجساد الصور وعمر البسيط بانواع
الحيوان».

انجام: «على المؤلفين والناظمين وليعفوا وليصفحوا الا
تحبون ان يغفر الله لكم وهو ارحم الراحمين. تمت الديباچه».

۶. اشعار پراکنده «۱۱۱ پ - ۱۲۸ ر» (ادبيات-عربى)

تا برگ ۱۱۴ ر اشعار به خطى جديدتر نوشته شده اند و
يادداشتهاى لغوى و توضيحي نيز در كناره ابیات آمده
است. اما پس از اين صفحه اشعار به خط كاتب اصلى
نسخه است. در اين برگها در حاشيه هر شعر شرح حال
كوتاهى از شاعر به نقل از ابن خلكان و در چند مورد هم
از جوهرى و ابن اثير نوشته شده است.

سنجر بن بهرام الازبلى المولد المعروف بالحاجرى
رحمه الله تعالى آمين».

بروكلمان، ج ۵، ص ۱۷-۱۸؛ ملك، ج ۸، ص ۱۷۲-۱۷۳؛
مجلس، ج ۲، ص ۲۵۶؛ قاهره، ادب، ج ۳، ص ۲۳؛ آستان
قدس، ج ۷، ص ۸۴۶؛ كشف الظنون، ج ۱، ص ۷۸۳؛
عكسى مركز احياء، ج ۲، ص ۴۵۳.

آغاز:

ما للدموع تسيل سيل الوادى

احدى بركب العادية حادى

نعم استقلوا ظاعنين و خلفوا

ناراً لها فى القلب قدح زناد

انجام:

جعلت فداه من معل و ممرض

و محتجب بين الاسنة معرض

وفى القلب من اعراضه دون حجه

انجامه: «نمقه العبد الفقير الى كرم ربه الغنى احمد بن
لطف الله بن محمد الحسينى عاملهم الله تعالى بكرمه
السنى واتم كتابته فى آخر ذى الحجة الشريفة لسنة تسع
عشرة والف بقسطنطينية الحمية».

۳. اشعار «۷۴ پ - ۷۸ ر»

(ادبيات-عربى)

از اين كسان: ابن زربك سلطان مصر، شريف رضى،
ابوبكر احد الخالدين، صولى، بحترى، ابى تمام،
امرؤ القيس، ابى سنا الملك، ابو عبدالله حسن بن على
قمى، غزى، عمارة يمنى، داعى، ابن قلاقس، ميرد، محمد
بن عبید ازدى، ابن منير، ابى فراس، ابن فارس، ابن نباته،
قاضى فاضل، ابى العلاء معرى، منازى، تمامى،
ابن رومى، ابو محمد عبدالجليل بن وهبون، ابن عنين،
ابن شهيد، شهاب الدين مصرى، مجير الدين ابن تميم،
مهيبار ديلى، ابن لبانه، ابن نفساد، على باخرزى،
مجدالدين ابراهيم.

۴. ديوان ابن نبيه «۷۸ پ - ۱۱۰ ر» (ادبيات-عربى)

مؤلف: على بن محمد ابن نبيه (۵۶۰-۶۱۹ق)

دائرة المعارف بزرگ اسلامى، ج ۵، ص ۳۳-۳۴؛ مجلس،

حسن بن محمد بن هارون وزیر مهلبی، صفی‌الدین ابی‌المحسن عبدالعزیز بن سراپا حلی، ابومحمد حسن بن علی بن احمد ابن وکیع، ابوالحسن سرّی بن احمد کندی رفاه موصلی، ابوالعالی سعد بن علی حظیری دلال‌الکتب، ابوالفضل عباس بن احنف حنفی، ابومحمد عبدالله بن قاسم منعوت به مرتضی شهرزوری، عبدالله بن سعد موصلی ابن دهان، ابوالفرج عبدالواحد بن نصر، ابوالحسن علی بن عبدالعزیز قاضی جرجانی، ابوالحسن علی بن جهم بن بدر، ابوالحسن علی بن عباس ابن رومی، ابوالحسن علی بن محمد تهامی، قاضی ابوعلی تنوخی، محمد بن داود ظاهری اصفهانی، ابوالحسن محمد بن عبدالله ابن سگره هاشمی بغدادی، ابومنصور عبدالملک بن محمد بن اسماعیل ثعالبی، ابی‌القاسم علی بن اسحاق بن خلف بغدادی زاهی، ابوشجاع محمد بن حسین ظهیرالدین رودراوردی، ابوالقاسم عبدالکریم بن هوازن بن عبدالملک بن محمد قشیری، ابوالعلاء احمد بن عبدالله بن سلمان بن محمد بن سلیمان تنوخی معزی، ابوالحسین یحیی بن عیسی بن مطروح جمال‌الدین مصری، نصرالله بن عبدالله بن مخلوف بن قلاقس اسکندری، ولید بن عبید بن یحیی بحتری، ابوبکر محمد بن باجه اندلسی ابن صائغ، ابوعبدالله هشام بن معاویه ضریر نحوی کوفی، ابوفراس همام بن غالب بن صعصعة تمیمی فرزذق، ابوجعفر محمد بن عبدالملک ابن ابان معروف به ابن زیات، ابی‌زکریا یحیی بن سعید بن مبارک، ابولید احمد بن عبدالله بن زیدون مخزومی اندلسی قرطبی، مامای (? شامی، صدرالدین ابن مزجل شافعی، محمد بن عفیف، شیخ تلعفری، شرف‌الدین حلاوی، ابی‌الفتح بستی، منصور، احمد بن بقا، محمد بن عبدالسلام، ابوالقاسم هبة‌الله بن قاضی رشید مشهور به ابن سنالملك مصری، ابراهیم مبلط، ابن دقیق، دامینی مالکی، شیخ ضیاء‌الدین مقدسی، خطیب شروینی.

۹. الفاکهة البدرية «۱۵۱ پ - ۱۶۸ ر» (ادبیات - عربی)
مؤلف: محمد بن ابی‌بکر دامینی (۷۶۳-۸۲۷ ق)

از این کسان: ابوتمام، بحتری، مبرد، عتبی، ابن‌رومی، ابن‌دعبل، شیخ برهان‌الدین قیراطی، ابومنصور علی بن حسن مشهور به سرّ، ابوالفتح محمد بن عبدالله سبط تعاویذی، شیخ احمد عنایاتی، ابن‌نباته مصری، ابن ابی‌الوفاء، علاء‌الدین، شیخ الاسلام عمر ابن وردی، شیخ شمس‌الدین نواجی، ابن مطروح، ابوالفتوح یحیی بن حبیب بن امیرک حکیم سهروردی، قاضی ابوالفرج معاف بن زکریا معروف به ابن طرار جریری، ابن حزم اموی ظاهری، ابن مقری یمانی زبیدی.

۷. منتخب وفيات الاعیان «۱۲۹ ر - ۱۳۵ ر»

(شرح حال نامه - عربی)

شرح حال متنبی، زمخشری و حریری صاحب مقامات از وفيات الاعیان ابن خلکان (۶۸۱ ق) است.

۸. اشعار «۱۳۶ ر - ۱۵۰ پ» (ادبیات - عربی)

چند جمله کوتاه درباره زندگی و تاریخ حیات و ممات بعضی از این شعرا به روایت ابن خلکان در حاشیه صفحات نوشته شده است.

شعرا سروده‌های این کسان است: خلیل بن احمد، ابی‌نواس، مأمون، بهاء سخاوی، ابی‌یحیی عیسی بن سنجر بن بهرام حاجری، ابوعلی عبدالرحیم بن قاضی اشرف مصری معروف به قاضی فاضل، ابوبکر احمد بن محمد بن حسین ازجانی، ابونصر احمد بن یوسف منازی کاتب، ابوالقاسم احمد بن محمد بن اسمعیل طباطبا شریف حسنی مصری، ابومحمد عبدالحکم بن خطیب ابی‌اسحاق مصری، ابواسحاق ابراهیم بن هلال صابی، ابوعبدالله ابراهیم بن محمد بن عرفه ازدی ملقب به نفطویه نحوی واسطی، ابوالفضل احمد بن حسین بن یحیی بن سعید همدانی، ابوالحسین احمد بن منیر طرابلسی، ابوالعباس احمد بن ابی‌الحسین رفاعی مغربی، ابی‌الصلت امیه بن عبدالعزیز اندلسی، ابی‌المعاد بشار بن برد عقیلی، ابواسحاق اسماعیل بن قاسم بن سوید معروف به ابی‌العناهیة، ابوتمام حبیب بن اوس، ابواسماعیل حسین بن علی طغرابی اصفهانی، ابومحمد

پایان یافته در شب ۲۲ محرم ۷۹۰ ق.

کامل.

در حاشیه، اشعاری که از لحاظ لفظ و معنا به متن نزدیک بودند نوشته شده است.

بروکلمان، ج ۱۰، ص ۹۱-۹۳؛ معجم التاريخ التراث الاسلامی، ج ۵، ص ۲۴۹۵ (الفواکه البدیة).

آغاز: «قال الحبر الامام والبحر الهمام العلامة التحریر... بدرالدین محمد بن الدمامینی المخزومی المالکی... اما بعد حمد الله المنظومة الآؤه يعقود الدرر المنثورة نعمه على ساير البشر... فان جماعة من الاصحاب رغبوا ان اکتب لهم شيئاً مما سنع للقريحة القريحة نظماً وتراً وسمع به الفكر الفاتر سجعا وشعرا... وسميت الفاكهة البدیة لاشتماله على زهر المنظوم والمنثور».

انجام: «وقلت أيضاً

ومليحة كالبدر فزت يحسنها

وانوف عذاً لى عليها راغمه

ختمت على قلبى فقلت لعاذلى

دعنى فانى نلت حسن الخاتمة والحمد لله اولاً و آخراً... وعلى آله وصحبه نجوم الهدى وبدور التمام. قال المصنف كان الفراغ من تعليق هذه الاوراق ليلة الاثنين والثاني من شهر الله المحرم مفتتح شهر عام تسعين وسبعائة قدس الله روحه وجعل فى روض الجنان ضريحه آمين».

۱۰. پراکنده‌ها (۱۶۸ پ - ۱۷۴ پ)

مؤلف: محمد بن ابی بکر دمامینی (۷۶۳-۸۲۷ ق)

مطالب پراکنده‌ای به نظم و نثر و چند نظیره که به وزن و قافیه اشعار او سروده‌اند.

خط: نسخ به شیوه ترکی، کاتب: احمد بن لطف‌الله بن

محمد حسینی حنفی در قسطنطنیه (رساله دوم) و

قاهره (رساله چهارم)، تاریخ کتابت: آخر ذیحجه

۱۰۱۹ق (رساله دوم)، آخر ربیع الاول ۱۰۱۰ق (رساله

چهارم).

نسخه پردازى عثمانی. عناوین به شنگرف درون

کتیبه‌های زرین، آغاز کتابها بین عبارات و جملات دوایر زرین اما در دیگر بخشها ویرگول مانند شنگرف، تا برگ ۷۳ همه صفحات مجدول به طلای تحریردار. برگ ۱ پ و ۴۲ پ دارای دو سرلوح مذهب و مرصع شرفه‌دار با پیشانی. درون سرلوح اول یادداشت تملک محمدهادی و مهر بیضوی کوچک او: «محمدهادی» نقش بسته است.

۳ برگ اول نسخه این یادداشتها را دارد: فهرست رساله‌های مجموعه، تملک میر ابراهیم در ۱۰۹۶ق و ابی بکر بن رستم بن احمد شروانی و مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. اشعار پراکنده‌ای از این کسان: ابی نواس، ملیحه ابن حزم ظاهری، امرئ القیس، ابوتمام و بعضی بدون نام سراینده و منقولاتی از جوهری، شیخ‌زاده، شرح حساسه، مغنی اللیب، کشف و مفتاح السعاده.

رساله اول در حاشیه تصحیح شده و معنای بعضی از کلمات دشوار آن از قاموس و مختار و جوهری نوشته شده است. بین رساله اول و دوم (برگ ۴۱) چند بیت از مشکلات ابی تمام و شرح آن بیشتر منقول از کتابی که ابن اثیر در محاکمه بین دو طایفه ابی تمام و بحتری نوشته بود.

دیوان ابن نبیه با یادداشت‌های لغوی و توضیحی در شرح معنای اشعار در کنار صفحات، در برگ آخر نسخه هم چند شعر از ابن وردی و فاضل شهاب با توضیحات لغوی از جوهری و شرح لایمه آمده است.

سطراندازی اوراق در بعضی از برگها مشخص است، در کنار بعضی از سطرها «م» کوچکی نوشته شده که حدس می‌زنم برای انتخاب ابیات است (مانند برگهای ۱۲۳ پ، ۱۳۶ پ، ۱۳۷ پ، ۱۴۲ پ، ۱۴۵ ر، ۱۵۶ پ، ۱۵۷ ر و...)، جزوها ۱۰ برگی، رکابه‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۱۷۵، یک برگ، ۱۲/۵×۱۹/۸، ۲۱ سطر، ۱۵×۸.

جلد: مخمل سرخ، عطف و سجاف تیماج مشکى، با جداولهای زرین گرهی. قطر: ۲/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۳۱]

(۹۰۹۴)		جنگ
ابن معلم	(ادبیات-عربی)	جنگ اشعاری از سده نهم هجری است که ابیاتی از این
ابن نباته		شعرا در آن نقل شده:
ابن نبیه		ابراهیم بن ادهم
ابن نحاس		ابراهیم بن عباس
ابن وکیل		ابراهیم جرجانی، ابی اسحق
ابن هانی		ابن اصبع
ابن هفان		ابن بلقینی
ابنه عقیل بن علی بن ابی طالب		ابن بیاضی
ابوالبشر مامون خوارزمی		ابن جزری
ابوالعناهیة		ابن جوزی
ابو تمام		ابن جیوش
ابوعبیده خواص		ابن حججاج
ابوعلی سینا		ابن حیثه نمیری
ابوعمر عاصی		ابن خشاب
ابومسعود جرجانی		ابن خلکان
ابونصر نسفی		ابن خیاط
ابی الاسود دثلی		ابن درید
ابی بکر		ابن رشیق
ابی بکر اسماعیل		ابن رومی
ابی بکر خوارزمی		ابن ساعاتی
ابی بکر عبدالقاهر		ابن سیار قاضی هرات
ابی بکر لاسکی		ابن صخر هدلی
ابی دلف خزرچی		ابن طهر
ابی سعید رستمی		ابن عباس
ابی سعید هیتمی		ابن عساکر
ابی سهل صعلوکی		ابن عقیف الدین
ابی الشبعی		ابن عمید
ابی الطیب		ابن عنین
ابی عامر فضل تمیمی		ابن غانم
ابی عبدالرحمن نیلی		ابن فارض
ابی عبدالله شیرازی		ابن کورات رملی
ابی العشار ابن حمدان		ابن مطروح
ابی العلاء، شیخ		ابن معتز
ابی عمیشل		
ابی الفرغ ابن هندو		

بستی	ابی الفضل بن ابی نصر احمد بن علی
بشار بن عمر	ابی الفضل همدانی
بهاء‌الدین جوینی	ابی محمد باقی
تمیم بن نویره	ابی محمد فیاض
تهامی	ابی محمد مخزومی
جارالله زمخشری	ابی محمد واثقی
جرجانی	ابی المفاجر همدانی
جریر	ابی منصور ثعلبی
جیلی	ابی نصر قشیری
حاجری	ابی نواس
حجت صولی	ابی نویره ربوعی
حریری	ابی الولاء
حسین بن عبدالرحیم	ابیوردی
حکم بصری	ابی هلال عسکری
خلیل بن احمد نحوی	ابی یغفور یحیی کاتب
خمایش	احمد بن حسن میمندی وزیر
خنساء	احمد بن علی بن اسماعیل میکالی
دیک الجن	احمد بن محمد اخسیکتی
ذوالنون مصری	احمد بن محمد بن مظفر، ابی علی
ذی الرّمة	احمد بن یعقوب
رابعه	احمد همدانی
رستمی	احنف بن قیس
رشید	اسحاق بن ابراهیم
رشیدالدین وطواط	اسماعیل بن عباد
رضی موسوی	اعشی میمون
زمخشری	افضل‌الدین ماهابادی
زهیر بن ابی سلمی	امام امیرالمؤمنین ^(ع)
سدیدالملک	امام زین العابدین ^(ع)
سری الوفا	امیر دمشقی
سعید بن مبارک	امیه بن ابی صلت
سموئیل بن عادی	امیه بن ابی طیب
سهل بن حسن، امام ابی الطیب	بارع زوزنی
سهل بن محمد کاتب، ابی ذر	بحتری
سید ملک طالیسی صدرالدین	بدیع‌الزمان همدانی
سیف الدوله	بدیع طوسی

عمر ختّام	شافعی
عمر کی مهینی	شبلی
عمر مطوعی	شرف‌الدین حلی
عمر و بن عدی	شروین قیروانی
عمیدالملک ابونصر کندری	شریف
غزی	شمس‌الدین بن واعظ کوفی
فخرالدین رازی	شمس‌الدین تلمسانی
فرزدق	شمس‌الدین کیشی
فضل بن عباس	شهاب‌الدین محمد حلبی
قابوس بن وشمگیر	شهاب‌الدین مقتول، شیخ
قاضی ابی‌الحسن تنوخی	صاحب الطرائف
قاضی ارجانی	صاحب منتجب‌الدین
قاضی یحیی بن صاعد	صفی حلی
قهستانی	صوری
قیروانی	صولکانی
کئیّر	صینی
کریم بن رافع حمدانی	ظہیرالدین شاه
کشاجم	عاتکه بنت زید
کمال‌الدین بن عطار	عبدالرحمن
کمال القاضی	عبدالقادر گیلانی
مالک بن اسماء	عبدالله بن قیس
ماهر	عتاب بن محمد دهستانی
میرد	عرجی
متنبی	عروہ بن ورد
مجنون عامری	عزالدین احمد بن غانم قدسی
محمد بن ضیا قاضی	عز ضریب
محمد بن عمر اصفهانی	عضدالدین بن کمال
محمد بن محمد، ابی حنیفه	عظاملک
محمد بن نباته	عقیف‌الدین سلیمان عابدی
محمد زیدی	علی بن جهم
محمود وراق	علی بن حسن
محبی‌الدین بن عربی	علی بن حسن باخرزی
مرادی	علی بن حسین حسینی
مروان بن ابی حفصه	علی بن حسین همدانی
مروان قاضی حنبلی	عمر بن عبدالعزیز

چهارگوش به نقش: «الواثق بالله عبده علی بن لطفعلی» (تاریخ آن خواننده نمی‌شود)، تملک عبدالحمید مجتهدی بن محمدعلی بن علی بن لطفعلی بن رحمت تبریزی با مرکب بنفش، نام کتاب: «مجموعة فوائد حجة فی الادب» و قیمت نسخه دوازده ریال.

در برگ انجام تملک محمدعلی بن علی بن لطفعلی بن احمد تبریزی با تاریخ پاک شده که احتمالاً ۱۲۹۹ است. مهر بیضی: «عبده محمدعلی بن علی ۱۲۹۴». و تملک عبدالحمید مجتهدی که در آغاز نسخه هم بود. بالای صفحه ۹ مهر مدور ترکی به سجع: «دائم امان حقه اوله محمدامین». در ص ۱۵۲ اشعاری از محمودفا اسکندرانی مدفون در قاهره در حدود سده ۱۱-۱۲هـ به نسخه افزوده شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی چندین جای نسخه. بعضی از صفحات یادداشتهای لغوی فارسی دارد که بیشتر آنها برگرفته از کنزاللغة است. نسخه حاشیه‌های دیگری هم با علامت «لمحرره» و «نهایه» دارد. کنار بعضی از ابیات کلمه «مکرر» یا حرف «م» نوشته شده است (مخصوصاً در برگهای آغازین نسخه).

بین پاره‌های اشعار دوایر توپر شنگرف (این علامت از ص ۳۴ به بعد استفاده شده است). با علامت دایره توخالی کوچک در کنار بعضی از مصراعها (برای نمونه ص ۹، ۷۲، ۱۲۳، ۱۴۰، ۱۴۵، ۱۵۸، ۱۵۹ و...) و علامت سه نقطه شک در حاشیه بعضی از سطور (مانند ص ۱۵، ۲۶، ۳۰، ۸۴ در بالای صفحه، ۱۲۳، ۱۴۳، ۱۴۸، ۱۷۱، ۳۱۶ و...). در حاشیه بعضی از ابیات هم عدد ۲ نوشته شده است (برای نمونه ص ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲ و...).

از برگ ۱۵۵ به بعد برگها برعکس صحافی شده‌اند. آهار بعضی از صفحات بر اثر برخورد یک جسم نوک تیز شبیه به خطزن و قلم آهنی خراشهایی پیدا کرده است. دقیقاً متوجه نشده‌ام این خراشها و علامتها برای منظور خاصی استعمال شده یا نه (مثلاً

مسلم بن ولید

مطرائی

معزی

مکرجی

منصور حلاج

منصور فقیه

منصور هروی

مویدالملک طغرائی

مهیار

مؤید بن مهلب

نابغه

نصر مرغینانی

نظام‌الدین بن اسحاق اصفهانی

نمیری

نوح بن منصور

واوا دمشقی

وجیه الدوله

وحیدالدین عمر

وزیر ابی القاسم

ولید بن یزید

هذلی

هذیل اشجعی

یزید

علاوه بر اشعار در ص ۱۰۱-۱۱۴ منتخباتی از نهج البلاغه و در ص ۳۷-۳۸ بخش کوتاهی از کتاب الیمینی للعتبی کتابت شده است.

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۹هـ.

اشعار معمولاً در دو ردیف نوشته شده‌اند: ردیف اصلی که به صورت معمولی است و در کنار آن ردیفی به خط چلیپا که حدود یک سوم عرض هر صفحه را شامل می‌شود.

۴ برگ آغاز و ۲ برگ انجام به خطی جدیدتر است و بعداً به نسخه الحاق شده. پشت هر دو طبله جلد به خط همین صفحات اشعاری نوشته شده است.

یادداشتهای و مهرهای نسخه: در برگ آغاز مهر

۱۱. گل مرجان در وصف جمال دلبران و لب و دندان ایشان.
۱۲. گل رعنا در مدح قامت سهی قدان زیبا.
۱۳. گل بنفشه و شب‌بو و عنبربو در تعریف خط دلبران مشک مو.
۱۴. گل سنبل در تعریف زلف بتان مشکین کاکل.
۱۵. گل نرگس در تعریف چشم دلبران ملک صورت پری حسن.
۱۶. گل خُرفه در تعریف خال نازنینان طرفه.
۱۷. گل خطمی در شکایت از جور رقیب دیو سیرت علک البطمی.
۱۸. گل نار در دلخوشی به جور و جفای دلدار.
۱۹. گل حنا در حد جور و جفای یار بی پروا.
۲۰. گل داودی در تدبیرات دلبران محمودی.
۲۱. گل سوسن در تدبیر عاشق برای خانه بردن معشوق گل پیرهن.
۲۲. گل نیلوفر در اظهار امتنان از لطف دلبر رشک قمر.
۲۳. گل یاسمن در امیدواری به التفات معشوق سیم تن.
۲۴. گل توتیا در عذر خواهی عاشق جفای یار را.
۲۵. گل بوداق در بی التفاتی محبوب سیمین ساق.
۲۶. گل زبان در قفا در راضی بودن رقیب بی حیای پرجفا.
۲۷. گل نسترن در زیر منت معشوق نرفتن.
۲۸. گل بستان افروز به ترس انداختن از عشق بتان خانه سوز.
۲۹. گل زرد در مفارقت حضور دلدار در قواعد دلبری فرد.
۳۰. گل لاله در اشعار مناسب بی اثری ناله.
۳۱. گل میخک در تسلی خود از جور رقیب بد نمک.
۳۲. گل خیری راضی نمودن به دوستی زبانی از دوست بی خیری.
۳۳. گل نسربین در تعریف دلبر سخن شیرین و سیاه‌بختی عاشق مسکین.
۳۴. گل خطمی خطا در رفتن همراهان و ماندن ما و وداع رققا.

ص ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۲۷، ۷۳، ۹۰، ۱۵۱ و بسیاری از دیگر صفحات). جزوها ظاهراً ۱۲ برگ است. اما بعضی از بخشها نامنظم‌اند و شاید نسخه افتادگی هم داشته باشد.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

۱۶۸ برگ، ۱۷×۱۳/۲، سطور و اندازه‌ها مختلف.

جلد: مقوا، رویه کاغذ ابر و باد. وسط ترنج تیماج مشک‌ی با نقوش زرین، عطف و سجاف تیماج قهوه‌ای جدول دار، یک ل، بیاضی. قطر: ۲/۹.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۳۲]

(۹۰۹۵)

گلدسته

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمدتقی همدانی (سده ۱۳ هـ)

منتخب موضوعی از تک بیت‌های شاعران فارسی زبان است. نام شاعران در وسط دو مصراع با خط شنگرف نوشته شده.

تقدیم شده به محمد شاه قاجار (۱۲۵۰-۱۲۶۴ق) و شاهزاده بهمن میرزا (۱۲۲۶ق-) در سال ۱۲۵۶ق. شامل هفتاد و دو گل:

۱. گل همیشه بهار در توحید و حمد حضرت آفریدگار.
۲. گل آفتاب گردان در منقبت خاتم انبیا پیغمبر آخر الزمان.
۳. گل صباح و مساء در مدح سرور اولیا امیرالمؤمنین علی مرتضی.
۴. گل ارغوان در اشعار ابرار به مذاق اهل عرفان.
۵. گل قلمکار در شکایت از روزگار غدار و مردم نابکار.
۶. گل سوری در تعریف معشوق به آیین دلبری.
۷. گل زعفران در شکایت از آلام ایام هجران.
۸. گل حسرت در آرزوی مواصت و وصل دلبر ماه طلعت.
۹. گل مینا در تملق و التماس به باد صبا و بیک نامه بر برای بردن نامه معشوق باوفا.
۱۰. گل جعفری در اشعار نصیحت‌گری.

۳۵. گل مخملی در خوبتر بودن خار از گل و زندان از چمن مجملی.
۳۶. گل زنبق در تملق کردن از معشوق بر ده سبق.
۳۷. گل شبدر شکوه از شبهای بی سحر.
۳۸. گل گاو زبان در شکایت از معلم بی انصاف و امان.
۳۹. گل بابونه در یاد نکردن دلدار و یاد کردن عاشق با صبر و درونه.
۴۰. گل پودنه در تدبیر پیدا کردن دل چون آتش زنده و شکوه از آن.
۴۱. گل لاله سرنگون در محجوبی محبوب ساده از آن و شرم عاشق دل خون.
۴۲. گل شفتالو در دعای وصال و صبر به هجر و نیاززدن عاشق به معشوق دلجو.
۴۳. گل آذرگون در تعریف محبت و عشق بی آرام و سکون.
۴۴. گل شقایق در تعریف شراب مرّوق.
۴۵. گل آلبالو در ممنون بودن از بدگو.
۴۶. گل کافشه در سخن درشتی با ضرب و مناقشه.
۴۷. گل کاسنی در سخن درشتی معشوق به عاشق بی کمی و کاستی.
۴۸. گل قرنفل صد برگ در شکوه از ناله و گریه و دلخوشی از ناله‌های عاشق بی نوا و مرگ.
۴۹. گل خطمی شجری در شکایت از جفای دلبران رشک پری.
۵۰. گل نرگس فرنگی در التماس به معشوق شوخ و شنگی که مرا از هجر مده دلتنگی و وداع دلبر دل سنگی.
۵۱. گل رازیانه در تعریف ناله و آه با زبانه عاشقانه.
۵۲. گل بوستان در گله از بی طالعی عاشقان سوخته جان.
۵۳. گل شاه پسند در اظهار نیکبختی و راه ندادن غم به دل دردمند و وصول شکایت به رفقای دوستی پیوند.
۵۴. گل سعتر در این که نگاه معشوق خون عاشق افسرده جگر است.
۵۵. گل بادرنجبویه در تأثیر نکردن پند به عاشق با ناله و مویه.
۵۶. گل بیدمشک التماس به دل و چشم و جان برای فدا شدن از شکایت از دل.
۵۷. گل ریواس در نومیدی بی قیاس از مطلوب دلبری اساس.
۵۸. گل سنجده در استدعای تکلم از مطلوبی که از برای یک گنجه رنجه.
۵۹. گل شلغم در ممنون بودن از نامرادی در عالم و ستیزه با فلک ستم.
۶۰. گل مفرح در تفریح خاطر به غربت و تنهایی در زیر این فیروزه قدح.
۶۱. گل بومادران در بیقدری وفای یاران و حسن وفاداری ایشان.
۶۲. گل کدو در گوش نکردن عاشق به نصیحت دو رو.
۶۳. گل سیب در خلاف وعده به عاشقان محنت نصیب.
۶۴. گل به در افتادن کار به گره و از شتاب صبوری به.
۶۵. گل آلو در انتظار دلبر آفتاب طلعت ماه رو.
۶۶. گل یاسمن سفید در اشعار مناسب بهار و عید.
۶۷. گل نارنج در تعریف گوشه گیری از محنت و رنج این سرای سینج.
۶۸. گل سریش در امیدواری و تسکین دل‌های پر ریش.
۶۹. گل بوقلمون در اشعار اضداد شعرای بلاغت نمون.
۷۰. گل پایچال در بیوفایی دنیای خسران مآل و تعزیت دوستان وفا خصال.
۷۱. گل سیب زیر زمین در هزلیات مردم بد آیین.
۷۲. گل مریم در اشعار متفرقه شعرای فصاحت شیم. با مؤخره کوتاهی در پایان که در آن از... گروسی دام مجده و دولته (نامش را پاک کرده‌اند) یاد شده است. در پایان بیشتر بخشها یک یا دو صفحه برای اضافه کردن اشعار، سفید گذاشته شده است. کامل.
- مرکز احیاء، ج ۸، ص ۱۱۳-۱۱۴؛ مجلس سنا، ج ۲، ص ۸۴ (بدون نام نویسنده).
- آغاز: «بعد از آرایش گلستان حمد حضرت آفریدگار و پیرایش بوستان نعت رسول مختار و طراحی خیابان مناقب ائمه اطهار».

انجام:

«شاخ گلی از بستن خود عار مدار

عمر منی از بهر همین کوتاهی
... امید که از راه مراحم بیکران چشم از حقارت این تحفه
مورانه پوشند و به سلیقه مستقیم به اصلاح آن کوشند».

خط: شکسته نستعلیق، کاتب: سده ۱۳ هـ.

عناوین و نام شعرا شنکرف، نام شعرا در جدول وسط
صفحه نوشته شده. صفحه آغازین کتاب دارای
سرلوح مذهب و مرصع کم کار با کتیبه بسمله.
صفحات مجدول به زر و لاجورد و مشک، عناوین
درون جدولهایی ساده نوشته شده‌اند. بالای برگ
آغازین و انجامین نسخه مهر مستطیل به نقش:
«محمدحسین ۱۲۷۸». با مهر کتابخانه جعفر
سلطان القرایی. رکابه دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: حنایی آهار مهره.

سه، ۱۱۰، سه برگ، ۱۷/۳×۱۰/۶، ۱۴ سطر، ۱۳/۵×۸.

جلد: میشن قهوه‌ای، ساده. قطر: ۱/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۲۹]

شهر رمضان المبارک سنة تسع واربعین و تسعمایة علی
ید اقل العباد مرشد الکاتب الشیرازی».

خط: نستعلیق، کاتب: مرشد کاتب شیرازی، تاریخ
کتابت: رمضان ۹۴۹ ق.

عناوین به لاجورد درون کتیبه‌های زرین که با نقوش
گل و بوته مذهب و مرصع تزیین شده‌اند. صفحه اول
دارای سرلوح و پیشانی مذهب و مرصع نفیس و پرکار،
دو صفحه اول بین سطور طلااندازی شده. با نقوش گل و
بوته شنکرف و لاجورد، همه صفحات مجدول به زر و
شنکرف و لاجورد و مشک، متن زرافشان، رکابه دار، با
مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. دو برگ آغازین و
برگ پایانی نسخه مرمت شده.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

دو، ۴۲، یک برگ، ۱۸/۵×۱۰/۲، ۱۲ سطر، ۱۴/۲×۶/۹.

جلد: چرم سرخ مجدول. قطر: ۱/۳.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۴۰]

(← تصویر)

(۹۰۹۷)

غرة المنتخب الجواهر العلیة (حدیث - فارسی)

مؤلف: علی بغدادی (سده ۱۱۰ هـ)

ترجمه و شرح صد کلمه از کلمات کوتاه امیرالمؤمنین (ع)
که از کتاب دیگر مؤلف منتخب الجواهر العلیة برگزیده
شده است. وی در مقدمه شرح مفصلی درباره روش
کارش آورده است: «چنین گوید خاک راه پیروان
معصومین... علی البغدادی... که چون در عنفوان جوانی
و بدو فطرت حق سبحانه و تعالی هدایت به سلوک راه
قویم این فرقه ناجیه داد و اعتصام به ذیل راهنمایان
طریق مستقیم یافت به مطالعه کتب مشحونه به آثار و
اخبار این گروه باشکوه مثل کتاب واحده و کشف الغمة
و نهج البلاغة و فصول مهمه و سایر کتب مشحونه بر آن
اشتغال نمود و از هر یک بعضی از جواهر کلمات

۱. چاپ شده در میراث حدیث شیعه، ج ۷، ص ۲۱۱-۲۳ به تصحیح
هادی ربانی. برای نسخه‌های آن رک: فهرستگان حدیث، ج ۶،
ص ۱۳۲.

(۹۰۹۶)

گوی و چوگان (حائنامه) (ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمود بن محمد عارفی هروی (۷۹۱-۸۵۳ ق)

کامل.

دنا، ج ۸، ص ۳۸۰-۹۸۱؛ منزوی، ج ۴، ص ۳۰۹۱-۳۰۹۳.

آغاز:

ز آن پیش که حسب حال گویم

از صانع ذوالجلال گویم

آن خالق ماه و خور که چون گوی

زو چرخ فتاده در تکاپوی

انجام:

بخشید مرا به لطف بسیار

چو کانی و هزار دینار

تا هست فلک بقای شه باد

در دست ملک دعای شه باد

انجامه: «تم الكتاب بعون الملك الوهاب فی تاریخ

انجام: «و مقتضی آن است که جزای این خیر و نیکی به او رساند و عطوفت و رأفت الهی شامل آن کس گردد بی حد و قیاس والله رؤوف بالعباد و عطوف علی الناس». انجمه: «کاتبه محمدهادی شیرازی غفر ذنوبه ۱۰۹۷».

خط: نستعلیق خوش، عبارات عربی و آیات نسخ

معرب، بخش تقدیم نامه آغاز نسخه به ثلث، کاتب:

محمدهادی شیرازی، تاریخ کتابت: ۱۰۹۷ق.

نسخه زیبا، عناوین و نشانیها شنگرف، صفحه

آغازین نسخه سرلوح مذهب و مرصع با کتیبه و

پیشانی. کتیبه آن قلمدانی و زربوش است و درون آن

چیزی ننوشته‌اند. پیشانی هم با نقوش گل و بوته

اسلیمی زرین تزئین شده و درون آن عبارت بسمله

نوشته شده است. کلمات قصار امیرالمؤمنین نوشته

شده درون کتیبه زرین تحریردار، در حاشیه همه این

کتیبه‌ها سه نقطه مثلث شکل (۰) کشیده شده است.

بین پاره‌های اشعار هم از این علامت استفاده شده.

صفحات مجدول به زر و مشکی، دو صفحه آغازین

نسخه (تقدیم نامه کتاب) مزین با نقوش گل و بوته

اسلیمی مذهب و مرصع به لاجورد و شنگرف، در

حاشیه برگ ۸۳ پ نقش ناقصی از یک مهر بیضوی

دیده می‌شود که فقط تاریخ آن یعنی سال ۱۱۸۹

خواننده می‌شود. با مهر کتابخانه جعفر

سلطان‌القرایی. رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: شکر آهار مهره، حاشیه‌های بالایی و پایین

صفحات کمی آبخورده.

چهار، ۸۵، یک برگ، ۱۲×۱۹، ۱۴ سطر، ۱۲×۷/۱.

۱. بنا بر این مقدمه مشخص می‌شود که علی بغدادی کتابی با نام

الجواهر العلیة ندارد و منتخب الجواهر العلیة اشاره به انتخاب از

جواهر کلمات امیرالمؤمنین^(ع) است نه کتاب دیگری که خلاصه

آن باشد (در ذریعه، ج ۵، ص ۲۷۳ و ج ۲۲، ص ۳۹۴ خلاف این

مطلب نوشته شده است).

۲. تاکنون تاریخ دقیق حیات علی بغدادی مشخص نبود اما از این

تقدیم نامه همزمانی او با شاه طهماسب مشخص می‌شود.

حضرت امیرالمؤمنین... اختیار کرد و مدتی مدید بنا بر موانع در سلک خیابا ماند تا بعد از آن بر کتاب غرر الحکم و درر الکلم... فایز گشت و از آن جا که فی الواقع بحری زخارست چیزی کم از بسیار آن جمع کرد غیر از صد کلمه مشهوره و آن چه در نثر اللثالی مسطور است...

دو هزار و دو بیست کلمه از جمله آنها برچید و بر ترتیبی

لایق بر نهج حروف تهجی مرتب شد و از کلمات مزبوره

آن چه به حسب لفظ کم بود با دیگری مثل او جهت

رعایت سجع و یا نزدیکی در معنی یکی شمرد و آن چه

از این جمله نبود یا قرینه نیافت به یکی گرفت و از این

جهت بر عدد مذکور تعداد یافته والا زیاده ازین عدد

است و موسوم به منتخب الجواهر العلیة گردانید... و صد

کلمه از آن که اول موارد الف بود که مورد همزه است

ترجمه و اندک شرحی با سخنان مناسب نوشته شد که

نفع آن به آسانی به بعضی که زود به مقاصد و مرام آن

توانند رسید رسند و چون مطبوع طباع سلیمه گردد ان

شاء الله تعالی تتمه منتخب را با آن چه ترجمه نوشته شده

شرحی مناسب نوشته شود بمنه و فضله و این صد کلمه

را غرة المنتخب الجواهر العلیة نام شد»^۱.

تاکنون نسخه دیگری از این کتاب شناسایی

نشده است.

در آغاز نسخه دو برگ تقدیم نامه کتاب به شاه

طهماسب بهادر خان (۹۳۰-۹۸۴ق) و خزانه عامره او

آمده است. این تقدیم نامه مربوط به نسخه اصل بوده که

در این نسخه هم آن را نقل کرده‌اند «۱ پ - ۲ ر»^۲.

کامل.

آغاز تقدیم نامه: «چون انتظام این جواهر اعجاز مآثر و

التیام چنین درر کثیرة المفاخر در قرون و اعصار سابقه و

دهور و ازمنه سالفه برین گونه ترتیب و تنسیق نیافته بود».

آغاز کتاب: «حمد و ثنای بی منتهای واجب الوجودی

را عمّت آلاؤه و تواترت نعمائوه که زبان فصیح البیان

حضرت خاتم نبوت و متمم دایره فتوت و مروت...

الشکر علی النعمة جزاء لماضیها... شکر سپاس و

ستایش منعم است به ازاء نعمتی که از منعم به شاکر رسیده

باشد و نغمه (کذا؛ نغمه) اسمی است بر وزن فعله مشتق از

نغمه به فتح نون و نغمه افراد و فروع بسیار دارد».

جلد: گالینگور عنابی جدید، دو رو، درون تیماج
عنابی قدیمی با جدولهای زرین. قطر: ۱/۸.
خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۴۲]

(۹۰۹۸)

گلستان سعدی (ادبیات - فارسی)
مؤلف: مشرف بن مصلح‌الدین سعدی (۶۹۱ق)
کامل.

دنا، ج ۸، ص ۹۳۳-۹۴۴؛ مشترک پاکستان، ج ۱۴،
ص ۴۹-۸۵؛ مشار فارسی، ج ۴، ص ۴۲۸۳.
آغاز: «منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب
قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت».

انجام:

«یا ناظرأ فیہ سل بالله مرحمة

علی المصنف واستغفر لکاتبه
واطلب لنفسک من خیر یرید بها».

خط: شکسته نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۳هـ.

نسخه نفیس، عناوین و نشانیها و اعراب ابیات عربی
شنگرف، صفحه اول سرلوح قاجاری مذهب و مرصع
مزدوج نفیس و پرکار با کتیبه قلمدانی زریوش. دو
صفحه اول بین سطور طلاندازی شده، حاشیه این
دو صفحه مزین با نقوش گل و بوته مذهب و مرصع.
همه صفحات نسخه مجدول به زر و شنگرف و
لاجورد و زنگار و مشکسی و بین سطور و اشعار
جدولبندی زرین. گم‌ندکشی شده.

دارای دو مجلس مینیاتور: برگ ۹ پ مجلس دیدار
عاشق و معشوق در بوستان و برگ ۲۹ ر مجلس بزم و
سازنوازی که جدید است و به جای یک صفحه از متن
گلستان آن را تصویر کرده‌اند.

در آغاز نسخه یادداشت قادر که نوشته در ۲۷ رمضان
۱۳۲۷ آقای دبیر دیوان این کتاب گلستان خط درویش را
به او هدیه داده است. با بلاغ مقابله، دارای مهر کتابخانه
جعفر سلطان القزایی. رکابدار، جزوها ۸ برگی.
کاغذ: شکری و حنایی نازک آهار مهره.

یک، ۵۵، دو برگ، ۱۱/۶×۱۶/۲، ۱۵، سطر، ۱۴/۶×۸/۱.
جلد: تیماج عنابی سوخت با ترنج و سرترنج و
جدولهای گرهی زنگاری، درون کاغذ ابر و باد.
قطر: ۱/۳.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۴۱]

(← تصویر)

(۹۰۹۹)

مجموعه:

۱. لیلی و مجنون (ادبیات - فارسی)
مؤلف: مکتبی شیرازی (زنده در ۹۴۱ق)
یک یا دو برگ از آغاز نسخه افتاده است.
منزوی، ج ۴، ص ۳۱۰۴-۳۱۰۸؛ مجلس، ج ۸، ص ۴۲۸
و ج ۲۶، ص ۳۴۴؛ فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۸۷۲؛
مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۵۲۵-۵۲۶؛ دنا، ج ۸،
ص ۱۱۴۵-۱۱۴۹.
آغاز افتاده:

روی صنم از تو عنبرین خال

مرغ سخن از تو گوهرین بال

با دید تو در بلند و پستی

[ممانع نشود حجاب] هستی

انجام:

باد اول و آخرش درین دیر

اول به صواب و آخرش خیر

شد نامه تمام و قصه کوتاه

المسنة و البقاء لله

انجامه: «تحریراً فی تاریخ یوم الثلاثاء نهم شهر
جمادی‌الاول سنه ۱۰۸۶ در دارالسلطنه حیدرآباد
خجسته بنیاد صانها الله تعالی عن الآفات والعاهات
سمت انجام یافت. کتبه الفقیر الحقییر محمد مسیح
الشریف الشیرازی غفر الله ذنوبه و ستر عیوبه».

۲. لیلی و مجنون (۱ - ۴۲ پ حاشیه) (ادبیات - فارسی)
مؤلف: عبدالله بن محمد هاتفی (۹۲۷ق)

بخش کوتاهی از آغاز نسخه افتاده است.

منزوی، ج ۴، ص ۳۱۱۴-۳۱۱۵؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۶۴۷-۶۵۰؛ دنا، ج ۸، ص ۱۱۴۹.

آغاز موجود:

شیرازه او اگر نباشد

اوراق فلک ز هم بپاشد

زان چرخ نمی‌رود به یک جای

کش بسته به تخته فلک پای

انجام:

کان روز که هاتفی به صد درد

از مجلس دوستان شود فرد

ای واهب جمله کریمان

روزی کنیش بقای ایمان

انجامه: «در حالت بیدستی و کمال تزلزل... و تشویش

در بلده طیبه شیراز مرقوم ساعد اعجاز مساعد شد.

تحریراً فی شهر جمادى الاول ۱۱۵۶ العبد الخاطی

محمدرضاء منشی غفر له».

رساله اول در متن و رساله دوم در حاشیه نسخه

نوشته شده. خط: متن نستعلیق، حاشیه شکسته.

رساله اول: محمد مسیح شریف شیرازی در سه‌شنبه

۹ جمادى الاول ۱۰۸۶ق در دارالسلطنه حیدرآباد.

رساله دوم: محمد رضا منشی در جمادى الاول

۱۱۵۶ق در شیراز.

یک یا دو برگ از آغاز مجموعه افتاده است. صفحات

مجدول به زر و لاجورد و شنگرف و مشکى،

کمندکشی شده. عناوین به شنگرف درون کتیبه‌های

زرین، در پایان نسخه غزلی از محمد جعفر به خط

خودش در سه‌شنبه ۳ شوال ۱۱۶۵ق برای مخدومی

ملا محمد حسین به یادگاری نوشته شده است با مهر

مستطیل او به نقش: «عبده محمد جعفر ۱۱۶۵»، و غزل

دیگری به خط غلام حسین در پنج‌شنبه ۱۰

ربیع‌الاول ۱۲۶۳ق و مهر مستطیل به نقش: «الله

محمد علی ۱۱۵۹». نسخه رطوبت دیده و کپک زده و

اوراق آغازین آن فرسوده است. رکابه‌دار، با مهر

کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: حنایی آهار مهره.

دو، ۹۰، دو برگ، ۱۰/۶×۱۸/۴، ۱۲ سطر، ۵/۳×۱۱/۶.

جلد: گالینگور نارنجی. قطر: ۱/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۳۹]

(۹۱۰۰)

دیوان نظمی بهبهانی

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمد میرک بهبهانی، نظمی (سده ۱۱هـ)

نسخه ما افتادگیهای زیادی از آغاز و وسط دارد و از این رو به صراحت از آن مشخص نمی‌شود که «نظمی» ذکر شده در آن کیست. اما با مقابله و بررسی اشعاری که از نظمی در تذکره نصرآبادی نقل شده مشخص شد اشعار از آن نظمی بهبهانی است.

شامل: قصاید (۱ ر - ۳۴ پ)، مقطعات و ماده تاریخها

(۳۴ پ - ۳۸ پ و ۴۴ ر - ۵۰ پ)، غزلیات (۵۱ پ -

۹۵ پ و ۳۹ ر - ۴۳ پ) و رباعیات (۹۵ پ - ۱۰۰ ر).

با افتادگیهایی از آغاز و وسط نسخه، از جمله پس از برگهای ۱۹ و ۳۸ و ۴۳ و ۶۱... (به جای برگهای افتاده کاغذ سفید گذاشته شده است).

تاکنون نسخه دیگری از این کتاب پیدا نشده است.

منزوی، ج ۳، ص ۲۵۷۸ (همین نسخه)؛ میکرو فیلمهای

دانشگاه تهران، ج ۳، ص ۲۱ (از روی همین نسخه)؛

فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۹۴۴؛ دانشگاه تهران، ج ۱۰،

ص ۱۵۵۲ و ج ۱۱، ص ۲۳۴۶ (جنگ عجزی بهبهانی)

و ج ۱۶، ص ۶۹۸؛ تذکره نصرآبادی؛ ج ۱، ص ۴۰۶؛

منتخب اللطائف، ص ۴۱۰؛ کارنامه بهبهان.

آغاز موجود:

آن که خورشید فلک را نیر اعظم نمود

کرد او را از کرم ناموس اکبر در زمین

ای مسبین رفعت او بینات و بسینه

ای رهین منت او مؤمنات و مؤمنین

انجام:

دوزخ شرری ز آه مستش باشد

فردوس متاع زیر دستش باشد

نه مرکز چرخ هفت غربال زمین

یک دایره بلند و پستش باشد
انجامه: «تم بعون الله تعالی وحسن توفيقه فی سلخ
شهر ذیقعدة الحرام سنة الرابعة والثمانين بعد الالف من
الهجرة النبوية صلى الله عليه وآله على يد الضعيف
على نقى ابن عبدالقادر الكاتب عفى الله عنهما وغفر».

خط: نستعلیق، کاتب: علی نقی بن عبدالقادر کاتب،
تاریخ کتابت: سلخ ذیقعدة ۱۰۸۴ق.

صفحات مجدول به زر و لاجورد و شنگرف و زنگار و
مشکی، بین اشعار کتیبه‌های زرین با نقوش گل و
بوته، در پایان مقطعات (برگ ۵۰ پ) مهری بیضوی به
نقش: «المؤمن حی فی الدارین ۱۱۱۰» دیده می‌شود.
ابتدای غزلیات (برگ ۵۱ پ) سرلوح مذهب و مرصع با
پیشانی که نام کتاب درون آن نوشته شده بود اما آن
بخش کنده و سوراخ شده و همان مهر بیضوی پیشین
در وسط سرلوح نقش بسته است. دو صفحه آغازین
غزلیات بین سطور طلاندازی دندان موشی شده.
بعضی از صفحات هم جابه جا صحافی شده‌اند، با مهر
کتابخانه جعفر سلطان القرایبی. جزوها ۸ برگی.
رکابه‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره، متن و حاشیه.

پنج، ۱۰۰، سه برگ، ۱۲/۶×۲۰/۷، سطر، ۱۴×۷/۳.
جلد: میشن زیتونی مجدول که در اثر مرور زمان
تغییر رنگ داده و بخشهایی از آن قهوه‌ای شده
است. قطر: ۱/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۳۸]

(۹۱۰۱)

دیوان جامی

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: عبدالرحمن بن احمد جامی (۸۱۷-۸۹۸ ق)

منزوی، ج ۳، ص ۲۲۶۴-۲۲۷۰؛ مشترک پاکستان، ج ۷،
ص ۵۹۱-۵۹۹ و ج ۹، ص ۲۰۲۴-۲۰۸؛ دنیا، ج ۵،
ص ۹۱-۱۰۰ و ج ۸، ص ۷۵۱-۷۵۳.
شامل این بخشها:

۱. قصاید «۱ پ - ۵۸ پ»

آغاز:

زان پیش کز مداد دهم خامه را مدد
جویم مدد ز فضل تو ای مفضل احد
باشد که طی شود ورق علم و فضل من
حمد ترا به فضل تو بگویم نه فضل خود

انجام:

در دل خود تخم قناعت فشان

بهرتر ازین هیچ زراعت میدان
تخم پراکنده که در گل بود
تخم پراکندگی دل بود
تم القصاید
به همراه چند ترجیع بند و مرثیه (۵۲ ر).

۲. غزلیات «۵۹ پ - ۳۰۹ ر»

آغاز:

بسم الله الرحمن الرحيم
اعظم اسماء علیم حکیم
محترمان حرم انس را
تازه حدیثی است ز عهد قدیم

انجام:

کسی کو ماند از دلدار خود باز
ز درد و غم کجا یابد رهایی

۳. قطعات «۳۰۹ ر - ۳۱۱ پ»

آغاز: فی المقطعات

رخ زرد دارم ز دوری آن در
ز وه داغ و دردم درون دل آذر

انجام:

ز هفت عضو یکی باد یا دو کم آن را
که هشت و هفت مرا شش رقم زند یا پنج

۴. رباعیات «۳۱۱ پ - ۳۲۳ ر»

آغاز:

یا من ملکوت کل شیء بیده
طوبی لمن ارتضاک ذخر العده

- انجام: نام لب خود بگو به ما لیک چنان
کاندر گفتن لب ت به دندان نرسد
۱۰. رباعیات و تک بیت «۴۵۸ پ - ۴۶۴ ر»
آغاز: تا ما ره تسبیح و ثنا می‌پویم
سبحانک لا علم لنا می‌گویم
- انجام: آمد آن سرو روان بیرون بیا گیسو کشان
شد مرا مربوط با هر موی او رگهای جان
- انجامه: «سمت اتمام و صفت اختتام یافت دیوان اکمل
المکملین و افضل المتکلمین الناطق بلسان الالهامی
مولانا نورالدین عبدالرحمن الجامی قدس الله نفسه
السامی علی انامل العبد شیخ محمد بن فخرالدین احمد
السلطانی احسن الله عواقبهما فی سلخ رمضان سنة
۹۱۴ م» (برگ ۳۲۴ ر): «سمت اتمام و صفت اختتام
پذیرفت دیوان اکمل المکملین الناطق بلسان الالهامی مولانا
عبدالرحمن الجامی قدس الله نفسه السامی علی انامل
العبد شیخ محمد بن فخرالدین احمد الکاتب السلطانی
اصلح الله شأنهما فی شوال سنة ۹۲۱ الهجرية و السلم»
(۴۶۴ ر).
- خط: نستعلیق، کاتب: شیخ محمد بن فخرالدین
احمد کاتب سلطانی، تاریخ کتابت: سلخ رمضان
۹۱۴ ق (برگ ۳۲۴ ر)، شوال ۹۲۱ ق (برگ ۴۶۴ ر).
- نسخه نفیس، دارای تزئینات نفیس و زیبا بدین
ترتیب:
- برگ آغازین نسخه سرلوح مذهب و مرصع نفیس که
درون آن ترنجی شش پر رسم شده. داخل ترنج
عبارت «هو الله الاعلی» به خط کوفی تزئینی با قلم
لاجورد تحریردار نوشته شده است. این صفحه متن
و حاشیه شده و بدین جهت اطراف سرلوح کمی
آسیب دیده. برگ ۵۹ پ سرلوح مذهب و مرصع،
زمینه لاجورد، با پیشانی بزرگ که در اطراف آن ۶
کتیبه قلمدانی کشیده شده، شرفه‌دار، برگ ۳۲۵ پ
سرلوح مزدوج مذهب مرصع گنبدی شکل با زمینه
زرین که وسط آن ۴ ترنج لاجورد مزین نقش بسته،
شرفه‌دار، برگهای ۵۲ و ۶۲ و ۸۲ پ و ۸۷ و ۱۲۶ ر
و ۱۲۶ پ و ۱۲۹ پ و ۱۹۰ پ و ۱۹۵ ر و ۳۰۹ ر و ۳۱۱ پ و
۵. تک بیتها «۳۲۳ ر - ۳۲۴ ر»
۶. مقدمه دیوان «۳۲۵ پ - ۳۲۶ پ»
نوشته شده در ۸۸۲ ق.
آغاز: بسم الله الرحمن الرحیم املی حمد المنان الکریم
... متکلمی که خلعت اعجاز کلام معجز طراز قرآن را
به ماء نفی».
- انجام: خردمند دانا به سرّ حروف
از آن گفته دریافت تاریخ سال
۷. کتاب قصاید «۳۲۶ پ - ۳۴۵ ر»
آغاز: درین صحیفه چو آغاز کردم املی را
گرفتم از همه اولی ثنای مولی را
- انجام: مقاصد مهیا مطالب محصل
عساکر مرتب ممالک مسخر
۸. دیوان متوسط (غزلیات) «۳۴۵ پ - ۴۵۳ پ»
آغاز: انما الله اله واحد فهو الغایب و هو الشاهد
می‌کند در همه اضداد ظهور نیست یا هیچ یک از اشیا ضد
انجام: به کف نبودت چو زر سخن گر شود
کجا یار سیمبر نهد گوش بر سخن
۹. قطعات «۴۵۳ پ - ۴۵۸ ر»
آغاز: هیچ کس را نشود دنیی و دین جمع به هم
وای آن کس که به دنیی است گرفتار شده
- انجام: گفتم فروش اسب و بخر بهر خود خری
زیرا که هست بهر خطابت خری پسند

جمله پس از برگهای ۹ و ۱۰ و ۱۲ و ۱۸.
متروی، ج ۳، ص ۲۳۷۷؛ ذریعه، ج ۹، ص ۵۰۸؛ فرهنگ
سخنوران، ج ۲، ص ۴۹۶.
آغاز:

ز مهر نیست که گیرد سراغ خانه ما
بر آن سر است که سوزند آشیانه ما
فغان که مرغ دل من اسیر صیادی است
که هرگز نشود نبود فکر آب و دانه ما
انجام موجود:

سفله پروردی جهان این بس
که نموده است چون تویی را کس

۲. پیر و جوان (بهار و خزان؛ بهاریه) «۳۲ ر - ۳۹ پ»
(ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمدنصیر بن عبدالله طیب اصفهانی (۱۹۱۰ ق)

از انجام افتادگی دارد.

رک: ش ۸۹۹۰/۱۹.

آغاز:

شبی با نوجوانی گفت پیری
کهن دردی کشی صافی ضمیری
چه خم صاحبدلی روشن روانی
درین دیر کهن پیر مغانی

انجام موجود:

عیان نور خدایی از جیبش

برون دست خدا از آستینش

خط: شکسته نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱۳ هـ.

عناوین شنگرف، برگ آغازین نسخه چندین سطر
سیاه‌مشق نوشته شده است. ابتدا و انتهای نسخه
نقش چند مهر بیضوی کوچک محو شده. در برگ
پایانی نسخه نامه دوستانه کوتاهی آمده است. با آثار
سطراندازی روی اوراق. رکابه‌دار، با مهر کتابخانه
جعفر سلطان‌القرایی،

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.

۳۹، یک برگ، ۱۶/۲×۱۰/۴، ۱۱ سطر، ۱۲×۶/۵.

جلد: تیماج مشکی یک لا، با جدولهای گره‌دار و

۳۲۶ پ و ۳۴۵ پ و ۳۵۶ ر دارای کتیبه مذهب و
مرصع که برخی با زمینه زر و برخی لاجورد است.
درون همه آنها با قلم سفیداب و خط ثلث عناوین
کتابت شده است. به جز این عناوین اشعار در بخش
قصاید به قلم زر یا لاجورد محزر مزین. در بخش
رباعیات بین هر یک از آنها یک سطر نقوش تزئینی
گل و بوته که ۴ شکل و ترکیب کلی دارد و به تناوب
تکرار می‌شوند. در بخش قطعات آخر نسخه نیز
همین رویه با اشکال دیگری دیده می‌شود.

همه صفحات و بین اشعار جدولبندی شده به زر و
لاجورد و مشکی، بین اشعار و درکناره آنها نقوش گل
و بوته مذهب و مرصع، دو انجامه کاتب در برگهای
۳۲۴ ر و ۴۶۴ ر پوشیده از تزئینات مذهب و مرصع که
به صورت دو گوشه مثلثی شکل آن را در برگرفته‌اند.
با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، جزوها ۸
برگی، رکابه‌دار، پشت عطف کتاب نوشته شده «دیوان
جامی خطی».

کاغذ: نخودی آهار مهره، برگ ۱-۱۸ متن و حاشیه.
حاشیه کاغذ فرنگی ته‌نقش‌دار. با علامت صلیب که
درون شکل جام‌مانند مزینی قرار گرفته و
GIACOMO در زیر آن نوشته شده است. در سمت
دیگر هم عبارت VIGO.

دو، ۴۶۴، دو برگ، ۱۴/۱×۲۴/۹، ۱۵ سطر، ۱۵/۵×۷/۵.

جلد: تیماج عنابی، با جدولهای گرهی زرین. قطر: ۴/۸.
خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۳۷]

(← تصویر)

(۹۱۰۲)

مجموعه:

۱. دیوان شحنة «۱ پ - ۳۱ پ» (ادبیات - فارسی)

مؤلف: محمد مهدی بن محمد حسن شحنة خراسانی اویهی

(۱۲۴۷-ق)

شامل غزلیات (۱ پ - ۲۱ پ)، رباعیات (۲۲ پ - ۳۰ ر)
و هزلیات (۳۰ پ - ۳۱ پ).

از پایان افتادگی دارد. با افتادگی فراوان از وسط از

مقاله دوم: در فلزات و در وی هفت باب است و خاتمه:
 باب اول: در طلا.
 باب دوم: در نقره.
 باب سیوم: در مس.
 باب چهارم: در قلعی.
 باب پنجم: در اسرب.
 باب ششم: در آهن.
 باب هفتم: در خار صینی.
 خاتمه: در مرکب از فلزات و نسبت ایشان با یکدیگر.
 پایان یافته در پنجشنبه ۲۲ جمادی‌الثانی ۸۸۶ ق.^۱
 بعد از برگ اول نسخه یک یا دو برگ از دیباچه آن
 افتاده است.
 فهرستواره مینوی، ص ۱۸۱؛ فرهنگ ایران زمین، س ۴،
 ص ۱۸۵-۳۰۲؛ فهرستواره، ج ۵، ص ۳۸۱۷-۳۸۱۸؛
 دنا، ج ۳، ص ۱۱۱۳-۱۱۱۵؛ سپهسالار، ج ۴، ص ۱۲۴-۱۲۵؛
 مجلس، ج ۲/۲، پاورقی ص ۶۳.
 آغاز: «ستایش و سپاس بی اندازه و قیاس صناعی راکه
 جوهری صنعتش بازار کاینات به جواهر ثوابت و
 سیارات آراسته داشت».
 انجام: «و از برنج چهل و پنج مثقال و از آهن چهل
 مثقال و نیم و سه تسو و در قلعی سی و هفت مثقال و نیم
 باشد والله اعلم وصلى الله على محمد وآله وسلم».
 خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۹هـ.
 عناوین شنگرف، با سه نقطه شک در کنار بعضی از
 سطور، برگ آغازین کتاب سرلوح مذهب مرصع با
 لاجورد و پیشانی که درون آن نام کتاب به خط ثلث در
 زمینه زر نوشته شده: «کتاب جواهر نامه»، صفحات
 مجدول به زر و لاجورد و مشکى. اشعار درون جداول
 زرین.
 در صفحه عنوان نسخه این یادداشتها نوشته شده
 است: تملک حسین بن محمد با مهر مدور او به
 سجع: «یا عالمأ بحالی علیک اتکالی الفقیر حسین
 بن محمد»، مهر بادامی شکل به نقش: «منتظر فیض

۱. این تاریخ در پایان بعضی از نسخه‌ها آمده اما با تاریخ زندگی
 شاهان آق قویونلو که کتاب به آنان اتحاف شده سازگار نیست.

ساده. قطر: ۱.
 خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
 [شماره ثبت: ۸۵۳۳۶]

(۹۱۰۳)

جواهر نامه

(علوم طبیعی - فارسی)

مؤلف: محمد بن منصور دشتکی (۸۲۸-۹۰۳ ق)

نوشته شده به نام سلطان حسن بهادر خان آق قویونلو
 (۸۶۱-۸۸۲ ق) و پسرش ابوالفتح خلیل بهادر سلطان
 (۸۸۲-۸۸۳ ق).

تنظیم شده در دو مقدمه و دو مقاله:

مقدمه: در مواد اجسام معدن و کیفیت تکون ایشان و
 امور متعلقه به آن.

مقاله اول: در جواهر، و در وی بیست باب است و خاتمه:
 باب اول: در دُر.

باب دوم: در یاقوت.

باب سیوم: در زمرد.

باب چهارم: در زبرجد.

باب پنجم: در الماس.

باب ششم: در عین الھر.

باب هفتم: در لعل.

باب هشتم: در فیروزه.

باب نهم: در یازهر و سایر احجار حیوانی.

باب دهم: در عقیق.

باب یازدهم: در بعض اشیاء یاقوت.

باب دوازدهم: در جزع.

باب سیزدهم: در مغناطیس.

باب چهاردهم: در سنباده.

باب بانجدهم: در دهنده.

باب شانزدهم: در لاجورد.

باب هفدهم: در مرجان و بسد.

باب هشتدهم: در یشم.

باب نوزدهم: در بلور.

باب بیستم: در جَمَسْت.

خاتمه: در احجار متفرقه و نسبت جواهر با یکدیگر، در
 ۲۰ فصل.

نوشته شده است: «صاحبه کاتبه احمد بن محمد بن ابی طالب الاوی».

صفحه عنوان نسخه دارای جدول و کتیبه زرین زنجیره دار نفیس که درون آن چند یادداشت به این کیفیت نوشته شده است.

– نام کتاب به خط ثلث جلی زرین تحریر دار.

– نام مؤلف به سنگرف که بعداً اضافه شده.

– عبارت: «صاحبه کاتبه احمد بن [محمد] د بن ابی طالب الاوی» به قلم لاجورد و اعراب سنگرف.

– شش سطر به خط محمد بن ابی طالب آوی به قلم زر که بخشی از آن سترده شده. آن چه از نوشته اش باقیمانده حاکی از هبه کتاب به کسی است.

نیمی از این صفحه بریده شده است. بعداً در سده ۱۱ ه کسی بخش ناقص را نونویس کرده و به نسخه افزوده است. در این بخش نونویس دو مهر و یک یادداشت بوده که همه سیاه شده است. خطوط این صفحه همه به ثلث است.

صفحه آغازین کتاب بسمله به خط کوفی تزیینی با نقوش گل و بوته به زر و لاجورد و زنگار و سنگرف نفیس.

در حاشیه تصحیح شده. عناوین ابواب به خط ثلث جلی و قلم زر تحریر دار مشکئی، اعراب آنها به لاجورد، نام اولین فصل هر باب به لاجورد و بقیه سنگرف. عناوین سنگرف رنگ با قلم مشکئی اعراب دارد. کلمات معنا شده در حاشیه به سنگرف با خط لاجوردی رنگی بر فرازشان دوباره نویسی شده اند. بین لغات علامت ل که وسطش با سنگرف پر شده و بین اشعار سه نقطه مثلثی سنگرف کشیده شده است. در کناره بایها هم علامت ل آمده است.

ظاهراً نسخه وقف بوده زیرا کلمه وقف در ابتدای هر باب نوشته شده بود اما بعداً کسی همه آنها را خط زده است. این امر سبب شده نام ابواب قلم خوردگی و آسیب داشته باشد. شماره جزوها به خط زیبای اعراب دار در گوشه سمت چپ بالای برگ آغازین هر جزو نوشته شده است. دارای ۲۷ جزو و ۱۲ برگ.

الهی محمد...» (دو بار اثر این مهر دیده می شود)، تملک علی بن شیخ حاجی با مهر مدور ناخوانا، یک مهر مربع طغرابی به نقش: «العبد المذنب محمد ۱۱۹۵»، دو مهر مدور سیاه شده و یادداشت کوتاهی درباره آمدن مهمان.

با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرای، رکابه دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره، صفحات رطوبت دیده.

۹۴ برگ، ۱۱/۶×۹/۴، سطر، ۱۱/۷×۶/۱.

جلد: دو رو، بیرون تیماج مشکئی ضربی با ترنج و چهار لچکی و جداول منقش زرین، ترمیم شده، درون عنابی سوخت با ترنج و سر ترنج و چهار لچکی لاجورد و جداول و نقوش زرین. قطر: ۱/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرای در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۲۸]

(۹۱۰۴)

صاح اللغه

(لغت - عربی)

مؤلف: اسماعیل بن حماد جوهری فارابی (۳۹۳ق)

از آغاز تا فصل میم از باب عین. از انجام افتادگی دارد. بروکلان، ج ۲، ص ۲۶۰-۲۶۳؛ آستان قدس، ج ۱۳، ص ۴۰-۴۸؛ مخطوطات اللغة العربیة، ص ۵۲۶-۵۳۶؛ قاهره، لغت، ص ۱۲۹-۱۴۱؛ فهرست ظاهریه، علوم اللغة العربیة، ص ۳-۱۷؛ کشف الظنون، ج ۲، ص ۱۰۷۱؛ مجله معهد المخطوطات العربیة، ش ۴۸، ربیع الاول - رمضان ۱۴۲۵ق، ص ۲۷-۲۸ (نسخه ای از زمان زندگی مؤلف)؛ فرهنگنامه های عربی به فارسی، ص ۱۴۲-۱۴۷؛ نوادر المخطوطات العربیة، ص ۳۴-۳۷.

آغاز: «الحمد لله شکرأ علی نواله والصلوة علی محمد وآله. اما بعد فانی قد اودعت هذا الكتاب ما صحّ عندی». انجام موجود: «المنع خلاف الاعطاء وقد منع فهو مانع وممنوع... وتمیيع مثله والمیيعه».

خط: نسخ معرب، کاتب: احمد بن محمد بن ابی طالب

آوی، تاریخ کتابت: سده ۸ ه. نسخه انجامه ندارد اما در صفحه عنوان به خط لاجورد نام کاتب این گونه

رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی.
کاغذ: نخودی آهار مهره، کمی رطوبت دیده.
یک، ۳۲۲، یک برگ، ۱۷/۳×۲۶/۳، ۲۷ سطر،
۱۹/۵×۱۲/۵.
جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و جدول، سجاف و
عطف جدیدتر، مرمت شده و مستعمل. قطر: ۵/۴.
خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۲۷]
(← تصویر)

(۹۱۰۵)

دیوان انوری

(ادبیات - فارسی)
مؤلف: محمد بن علی بن اسحاق ابیوردی، انوری (سده ۵هـ)
شامل قصاید (۱ پ - ۲۱۷ ر)، مقطعات (۲۱۷ ر -
۳۲۰ پ)، غزلیات (۳۲۰ پ - ۳۸۴ ر) و رباعیات
(۳۸۴ پ - ۴۰۷ ر).
منزوی، ج ۴، ص ۲۲۳۵-۲۲۴۲ و ۱۸۴۷؛ دنا، ج ۵، ص ۵۸
- ۶۸؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۴۱ و ج ۹، ص ۱۹۹۶
- ۱۹۹۹.
آغاز:

صبا به سبزه بیاراست دار دنیی را
نمونه گشت جهان مرغزار عقبی را
نسیم باد در اعجاز زنده کردن خاک
ببرد آب همه معجزات عیسی را
انجام:

بسا دلبرم از زبان باد سحری
گل گفت پیایی به چمن درنگری
گفت آیم اگر تو جامه بر خود نداری
چون رنگ به خنده بیرون نبری
انجامه: «با تمام رسید و باختتام انجامید کلیات سلطان
الشعرا و برهان الحکما اوحدالدین حکیم انوری نور الله
مرقده بتاریخ رابع شهر ربیع الاول سنه ثمان و ثمانین
و تسعمایه الهجریه المصطفویه علی ید اضعف الخلائق
سوزی بن علی الساجی».
خط: نستعلیق، کاتب: سوزی بن علی ساوجی^۱

تاریخ کتابت: ۴ ربیع الاول ۹۸۸ق.
عناوین شنگرف، حاشیه صفحات و بین اشعار
مجدول به زر و لاجورد و مشکی.
ابتدای نسخه این یادداشتها دیده می‌شود: یادداشت
علی قلی که این نسخه را از سرکار نواب والاخان عمو
در ۲۷ محرم ۱۲۸۲ق هدیه گرفته است با مهر بیضوی
او: «عبده علی قلی»، یک بیت شعر به خط او در شوال
همان سال، زیر آن یادداشتی در غره صفر ۱۲۸۵ق از
شکرالله، مهر مستطیل بزرگی به سجع: «سرو رشید
جهان آن که غلام علی است / از خلف فتحعلی شاه
محمد قلی است». در زیر آن نوشته شده: «در سال
سنه ۱۲۲ بدست آمد». در کنار این مهر بدیع الزمان
میرزا در شوال ۱۲۸۴ق یادداشتی در معرفی صاحب
مهر نوشته است: «این خط و مهر جد امجد بنده درگاه
نادر قاجار است. نام نامی آن علین آرامگاه محمدقلی
میرزا^۲ از پادشاه ایران ملک آرا لقب داشت و مقرر
حکمرانی آن حضرت طبرستان و جرجان و استرآباد
بود و حکمرانی طوایف آن الی حد خیوق و خوارزم و
جرجان و استرآباد از جانب آن حضرت به پدر بزرگوار
این فقیر بدیع الزمان میرزا که از پادشاه صاحب...
داشت مفوض بود. فی شهر شوال ۱۲۸۴». چندین
بیت از قائم مقام، آن چه از ده مواجب آخوندی
رسیده است در ۱۵ رجب ۱۲۸۲ق به سیاق، یادداشت
یادگاری ایام درس در ۶ شعبان ۱۲۸۲ق در بالاخانه در
خدمت استاد کل جناب آخوند ملا عبدالعلی.
پایان نسخه هم این یادداشتها آمده است: تملک

۱. کاتب نسخه یعنی سوزی ساوجی (۱۰۱۴ق در اصفهان) خود از
شاعران سده یازدهم بوده که صاحبان تذکره‌ها او را به خوبی
خط ستوده‌اند. رک: فرهنگ سخنوران، ج ۱، ص ۴۷۵.
علاوه بر این نسخه، از دستنوشته‌های او در ملک، ج ۸،
ص ۴۶۰-۴۶۲ و تاریخ سلطنتی، ص ۴۷۱ و ۶۲۹ نیز یاد
شده است.
۲. محمدقلی میرزا فرزند دوم فتحعلی شاه (۱۲۰۳-۱۲۸۹ق).
رک: القاب رجال دوره قاجاریه، ص ۱۷۰ و رجال ایران، بامداد،
ج ۳، ص ۴۷۱-۴۷۳.

انجامه: «تمّ الكتاب بعون الملك الوهاب واليه المرجع والمآب من يد العبد المذنب علی بن سلمان بن حسنی فی يوم الثالث وقت الضحی من شهر المبارک ربیع الاول التاريخ فی سنه ۸۴۵».

۲. مرقات (صحائف) (۹۲ پ - ۱۸۹ پ) «

(لغت - عربی به فارسی)

مؤلف: ناشناخته

فرهنگ لغت دستگاهی عربی به فارسی برای مبتدیان است: «فهذه صحایف تتضمن اشياء مترجمة لابّد للمبتدی ان يتعلّمها ولمرید الادب ان يتحقّقها ويتیقّنّها لتكون مرّاة الى معرفة كلام العرب وتوطئة للسلوك (كذا) طریق الادب».

نام کتاب هم از همین بخش دیباچه کتاب گرفته شده است.

تنظیم شده در ۱۲ باب:

الباب الاول: فی ذکر المبادئ والاعضاء.

الباب الثاني: فی ذکر اصناف الناس والجرّف.

الباب الثالث: فی ذکر الادواء والامراض.

الباب الرابع: فی ذکر الاطعمة والاشربة.

الباب الخامس: فی ذکر الامتعة والاسلحة والاقمشة.

الباب السادس: فی ذکر ما یلبس ویفرش.

الباب السابع: فی ذکر سایر کحیوان من السباع والبهائم

والطيور والحشرات وغيرها.

الباب الثامن: فی ذکر السماء وما يتعلق بها.

الباب التاسع: فی ذکر الارض وما يتبعها.

الباب العاشر: فی ذکر النبات والشجر.

الباب الحادی عشر: فی ذکر الابنية والامکنة.

الباب الثاني عشر: فی ذکر فصول مفردة ومتفرقة.

هر باب هم به چندین فصل بدون شمارش تقسیم می شود.

کتاب در بیشتر منابع به حسین بن ابراهیم نطنزی (۴۹۷ق) منسوب شده اما صحت این نسبت به کلی محل تردید است. هر چند علینقی منزوی چنین اظهار داشته: «نخستین کس که این کتاب را به نطنزی نسبت داده است

علی قلی در سال ۱۲۸۱ق: «این کتاب از مال نواب مستطاب ارفع اشرف والا خانعمو به بنده درگاه التفات کردند. حررها علیقلی در ششم شهر ذیقعدہ سنه ۱۲۸۱». یادداشت دیگری از او که نوشته ۲۰ شعبان ۱۲۸۹ق در خدمت جناب فضایل مآب آخوند ملا عبدالعلی مشغول تدریس خواهیم شد. تاریخ از شیر واگردن بدیع الزمان میرزا ملقب به آقا بزرگ در غره ربیع الاول ۱۲۸۵ق نوشته شکرالله. یادداشت یادگاری شکرالله در ۱۰ صفر ۱۲۸۵ق. تاریخ تشریف آوردن جناب آخوند به مکتب خانه در غره ذیحجه الحرام ۱۲۸۲ق و صورت میراثی که پس از کربلایی صادق بر جای مانده است.

برگهای ۱ و ۲ و ۸-۹ و ۱۲-۱۴ و ۴۴-۴۹ و ۹۷-۱۰۰ و ۱۵۰-۱۵۲ و ۲۱۹ و ... نونویس. در بعضی از صفحات معنای لغات به شنگرف در هامش یا بین سطور نوشته شده است. ابتدای برخی از اشعار بحر آنها آمده. در عطف جلد نام کتاب «دیوان انوری خطی، ۴۰۰ ساله». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. رکابه‌ها با خطی جدید به نسخه اضافه شده.

کاغذ: نخودی آهار مهر، متن و حاشیه، حاشیه‌ها فرنگی شکری آهار مهر.

یک، ۴۰۸، یک برگ، ۱۵×۲۵/۲، ۱۷ سطر، ۱۴/۸×۷/۲.

جلد: میشن مشکی جدولدار گرهی. قطر: ۵/۴.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۲۶]

(۹۱۰۶)

مجموعه:

۱. مقدمه الادب «۱ پ - ۹۱» (لغت - عربی به فارسی)

مؤلف: محمود بن عمر زمخشری (۴۶۷-۵۳۸ق)

رک: ش ۸۸۱۷/۱.

آغاز: «الحمد لله الذي فضّل علی جميع اللسنة لسان العرب كما فضّل الكتاب المنزل به علی سایر الكتب».

انجام: «قیس شبر. قدر راحة. مثقال ذرة. علی حدة. علی حیالة. اللهم لاهم».

خط: نسخ آمیخته به تعلیق معرب.
 رساله اول. کاتب: علی بن سلمان بن حسنی، تاریخ
 کتابت: پیش از ظهر سه‌شنبه ۳ ربیع‌الاول ۸۴۵ ق.
 مقدمه این کتاب با خطی جدیدتر بین سطور به
 فارسی ترجمه شده است. با حاشیه‌نویسی از صحاح و
 قانون الادب و «ه».
 رساله دوم. تاریخ کتابت: ۸۷۰ ق. در این رساله لغات
 بین سطور به ترکی ترجمه شده‌اند.
 نسخه‌پردازی عثمانی، لغات بین سطور به فارسی و
 ترکی ترجمه شده‌اند. با حاشیه‌نویسی. عناوین و
 نشانیها شنگرف، بین کلمات معنا شده یا سفید مانده
 و یا از ویرگول شنگرف رنگ استفاده شده. در برگ
 ۹۱ پ کسی قصد داشته فهرست ابواب و فصول
 رساله دوم را بنویسد اما تنها بخشهای باب اول از آن
 کتابت شده است. صفحه عنوان نسخه تملک سید
 احمد فهیم عریف به طاش آبادی قاضی‌زاده و مهر
 کتابخانه باقر ترقی به شماره ۴۳ و تملک عثمان بن
 جعفر. در پایان نسخه یادداشت محمد بن احمد
 قاضی و اشعار کوتاهی از متنبنی و ابوتمام و واحدی.
 آغاز و انجام نسخه و در حاشیه بعضی از صفحات
 کلماتی به عنوان مشق خط نوشته شده است. در
 حاشیه سطور از این سه علامت بسیار استفاده
 شده: (هـ) و (و) و (ن). گاهی در یک صفحه
 از علامت اخیر سه بار استفاده شده است. پشت دفه
 اول جلد یادداشتهایی بوده که به واسطه چسباندن
 برگ ثبت کتاب در آن جا خوانده نمی‌شود. رساله دوم
 با شنگرف برگشمار دارد. جزوها ۱۰ برگی.
 کاغذ: نخودی آهار مهره.
 ۱۸۹، یک برگ، ۱۸×۱۲/۵، ۷ سطر، ۱۴×۹.
 جلد: تیماج قهوه‌ای با جدول گرهی و زنجیره، کهن و
 اندکی فرسوده یک طبله آن از نسخه جدا شده.
 عطف پارچه‌ای. قطر: ۴/۲.
 خریداری از باقر ترقی در آذر ۱۳۴۸ ش.
 [شماره ثبت: ۸۵۷۳۵]
 (← تصویر)

بلوشه در فهرست کتابخانه ملی پاریس است که در ج ۲،
 ص ۱۷۲-۱۷۳ هنگام معرفی نسخه آن کتابخانه، پس از
 نقل بخشی از دیباچه که با منقول کشف الظنون و با نسخه
 فخرالدین نصیری تهران و الوجدان در بورس مطابقت
 دارد، متذکر می‌گردد که نام مؤلف در دیباچه نیامده است
 و فقط مردی ترک که مطلع بر تاریخ ادب و مالک نسخه
 بوده در پشت نسخه آن را به نطنزی نسبت کرده است.
 باری در انشاء و مضمون دیباچه مرقات با مضمون
 دیباچه دستور اللغة نطنزی شباهتی دیده می‌شود، اما
 دکتر علی اشرف صادقی در مقاله‌ای انتساب کتاب را رد
 کرده و آن را از آن مؤلف ناشناسی از قرن ششم یا آغاز
 قرن هفتم دانسته است. رک: «بحثی درباره فرهنگ
 عربی به فارسی المرقاة و مؤلف آن»، در نشر دانش،
 زمستان ۱۳۸۱ ش، ص ۱۸-۳۱.
 کامل.

فرهنگنامه‌های عربی به فارسی، ص ۲۶-۲۷؛ منزوی، ج ۳،
 ص ۲۰۲۴-۲۰۲۵؛ میکروفیلیم‌های دانشگاه تهران، ج ۱،
 ص ۱۷۶ (لغت عربی به فارسی ناشناخته)؛ آستان قدس
 رضوی، ج ۱۳، ص ۱۳۱-۱۳۲؛ دنا، ج ۹، ص ۴۱۳
 -۴۱۴؛ فهرستواره مینوی، ص ۱۳۷-۱۳۸؛ مجلس، ج ۲۶،
 ص ۴۴۳ (که نسخه ناقص و ناشناخته‌ای از آن معرفی
 شده است)؛ ملک، ج ۱، ص ۶۱۷-۶۱۸ (با نام اللغة
 العربیة بالفارسیة، ناشناخته)؛ نسخه کهنه و ناقص
 الطریفینی از آن هم در فهرست کتابخانه محمدحسین
 شریعتی قم، ص ۹۸-۹۹ معرفی شده است.

آغاز: «الحمد لله مبدع الاشياء بقدرته ومصورها ببدایع
 حکمته والصلوة والسلام علی المبعوث الی كافة الانام...»
 الباب الاول فی ذکر المبادی والاعضاء. الشیء چیزی.
 العین والذات هستی. العدم نیستی. الجوهر گوهر.
 انجام: «العهد والامان ییمان بستن. البصیرة بناى
 درون. البهجة زیبای. الفوز والمفازة والظفر والنجاح
 پیروزی».

انجامه: «تم هذه النسخة الشریفه بعون الله الملك
 الوهاب والیه المرجع والمآب سنة سبعون وثمانمائه».

(۹۱۰۷)

زبدة البيان في رسوم مصاحف عثمان

(علوم قرآنی-عربی)

مؤلف: ناشناخته

کتاب کوتاهی درباره رسم الخط قرآن است. در مقدمه گوید: «ان الائمة صنفوا كتباً جمّة في هذا الشأن واعقلها العقيلة (كذا؛ العقيلة) للامام ابي القاسم الشاطبي الحاوية لما في المفتح للشيخ الكبير ابي عمرو الداني رحمهما الله الجامع لما في هذا البيان لكن الاولى لنظمه صعب الافادة والثاني اطنب بكثره اسانيد والتعليل والرواية ولتنخللها بين المسائل احتيج لبيان الاتفاق والاختلاف الى الاعادة وايضاً طولاهما وشرهما بالتكرارات حذراً من خلط الروايات لينتفع به اولوا العنايات ولما قصر الهمم العاليات او لا يفي الوقت ليحيط العلم بجميع الغايات وسيأتى انه يلزم على نساخ كلام المجيد متابعة المرسوم فى الكتابات اقتصرت فى هذا الكتاب على اصول المسائل ومعظم التعليقات بحيث لم اترك شيئاً من رسوم المصاحف الستة العثمانية... التى ارسلت الى البلدان مختصراً على نحو عشر الفاظ».

تنظيم شده در ۱۰ باب:

۱ باب در فرش الحروف (فرش الحروف من علم رسوم المصاحف وفيه باب واحد فى اربع ارباع: الربع الاول من الفاتحة الى الاعراب (كذا؛ الاعراف). الربع الثانى: من الاعراف الى مريم. الربع الثالث: من مريم الى ص. الربع الرابع: من ص الى آخر القرآن).

و ۹ باب در اصول (الاصول من علم الرسوم) بدین ترتیب:

الباب الاول: فى حذف الالف واثباتها وزيادتها.

الباب الثانى: فى حذف الياء واثباتها وزيادتها.

الباب الثالث: فى حذف الواو واثباتها وزيادتها.

الباب الرابع: فى قياس الهمزة.

الباب الخامس: فى الهمزة التى وقعت على خلاف هذا القياس.

الباب السادس: فى الالفات المنقلبة عن الواو.

الباب السابع: فى الالفات المنقلبة عن الياء.

الباب الثامن: فى المقطوعات والموصلات.

الباب التاسع: فى هاء السكت.

پیش از شروع ابواب کتاب ۵ مقدمه و ۵ فائده فنی در مقدمات وجوه اعجاز قرآن و تاریخ جمع آوری قرآن آمده است:

المقدمة الاولى: فى وجوه اعجاز القرآن.

المقدمة الثانية: فى سبب جمع القرآن فى خلافة ابي بكر.

المقدمة الثالثة: فى سبب جمع القرآن فى خلافة عثمان وكمية مصاحفه وكيفية كتابتها.

المقدمة الرابعة: فى ترتيب سور القرآن ونسبها (كذا؛ نسبتها) الى مكان نزولها.

المقدمة الخامسة: فى تعريف الخط وتقسيمه.

الفائدة الاولى: فى حكمة مصطلح الرسم.

الفائدة الثانية: فى انه هل وجب متابعة مصطلح الرسم فى كتابة القرآن ام لا.

الفائدة الثالثة: فى معنى الحديث المتواتر وهو انه (القرآن انزل على سبعة احرف...).

الفائدة الرابعة: فى القرات المقبولة والمردودة.

الفائدة الخامسة: فى انه هل يجوز خلط القرات ام لا.

مؤلف در کتاب از خود نام نبرده. در مقدمه پس از آن که اسم کتاب ذکر شده ۳/۵ سطر خالی مانده است.

کامل. به جز نسخه ش ۴۵ اياصوفياى استانبول نسخه ديگرى از اين کتاب پيدا نشد. اين نسخه پيشتر در اختيار سيد محمدعلى روضاتى بوده و او آن را در کتابخانه هاى اصفهان، ص ۷۷-۷۹ و کتب خطى اصفهان، ج ۱، ص ۴۳۵-۴۳۶ معرفى کرده است.

آغاز: «الحمد لله الذى شرفنا بالايمان وعزنا بالاسلام واحسان وخصصنا بخير كتاب هو حجة الحق ونور الهدى والفرقان».

انجام: «وقد سبق حذف الف الكلمت فى القاعده الثامنة وفى الفرش وسبق رسم منوه بالواو فى الباب السادس والله اعلم».

انجامه: «تمت رسالته زبدة البيان فى رسوم مصاحف عثمان كتبه محمدا مین ولد على اكبر اصفهانى اثنا عشرى فى يوم السبت من عشر اول ربيع الاول سنة ۱۸۸ فى

مسجد شیخ لطف‌الله نور الله مرقده».

خط: نسخ، کاتب: محمدامین بن علی اکبر اصفهانی
اثنا عشری، تاریخ کتابت: شنبه دهه اول ربیع‌الاول
۱۰۸۸ق در مسجد شیخ لطف‌الله نور الله مرقده.
عناوین و نشانیها شنگرف، بر فراز عناوین فرعی خط
شنگرف، اندکی تصحیح شده، ابتدای نسخه تملک
سید محمدعلی روضاتی و مهر کتابخانه باقر ترقی و
حدیثی از رسول اکرم (ص) نوشته شده در روز جمعه
۸ جمادی‌الثانیه ۱۱۲۸ق. پایان نسخه یادداشتی در
بیان معانی حروف تهجی و فال‌نامه حروف. جزوها ۸
برگی. رکابه‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

۵۱، یک برگ، ۱۳×۱۸، ۱۹ سطر، ۸×۵/۱۴.

جلد: تیماج زیتونی یک لا، سجاف و عطف با تیماج
عناجی، دورو، درون تیماج عناجی. قطر: ۰/۹.
خریداری از باقر ترقی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۷۳۶]

(۹۱۰۸)

قصاید خمسه

(فارسی)
قصاید پنج‌گانه پنج پسر وصال شیرازی (۱۲۶۲ق) در
توصیف زلزله بهار سال ۱۲۶۹ق شیراز است. بدین
ترتیب:

۱. قصیده وقار (۱۲۹۸ق) با مطلع:

دل در غم و خاطر دژم و سینه به تاب است

شهری به خروش است و جهانی به عذاب است

۲. قصیده حکیم (۱۲۷۴ق) با مطلع:

به سال دو صد و شصت و نه از ورای هزار

ز سال هجرت اعظم محمد مختار

۳. قصیده داوری (۱۲۸۴ق) با مطلع:^۱

شبی کشیده به رخساره نیلگون معجز

به قیر روی فرو شسته توده اغبر

۴. قصیده فرهنگ (۱۳۰۹ق) با مطلع:

از این منازل ویران و این دیار خراب

غریب نیست گر آید همی غریو غراب

۵. قصیده توحید (۱۲۸۶ق) با مطلع:

امسال خرمی نبود هیچ در بهار

یا رب کجا شد آن همه خوشی که داشت یار

آغاز: وقار ابن وصال

دل در غم و خاطر دژم و سینه به تاب است

شهری به خروش است و جهانی به عذاب است

انجام:

تا شاخ گل بلرزد از باد مهرگان

تا بر دمد بنفشه و سوری به نوبهار

چون سرخ گل هماره بمان شاد و سرخ رو

خصمت بنفشه وار سیه روی و سوگوار

انجامه: «حسب الاشارة بندگان ذی شوکت و شان

سرور اهل صفا و قبله ارباب وفا حضرت مرتضوی

حسب مصطفوی نسب سرکار مشیرالملک دام اقباله

العالی به تحریر قصاید خمسه پرداخته شد. ولی دریغ که

از پریشانی زلزله میسر نشد که از خطش حظی برده شود

یا چنان که پیش نهاد خاطر فاطر بود در خورد حضور

مبارکش گردد از آن که در این اوضاع باد و خاک پاک

کردن غبار و خاک از قلم دشوارتر از بر شدن بر افلاک

است. اگر خداوند حیات عاریت برقرار دارد ازین بعد

امیدوارم که چیزی در خور ملاحظه جنابش این شکسته

بال برنگارد و من الله التوفیق».

خط: نستعلیق ممتاز، تاریخ کتابت: سده ۵۱۳ برای

مشیرالملک.^۲

عناوین شنگرف، با مهر کتابخانه جعفر

سلطان‌القرایی و یادداشت ایشان. وی معتقد است

نسخه خط داوری پسر وصال شیرازی است. آغاز و

انجام نسخه مهر بیضوی: «شعاع ۱۳۱۵». آثار

سطراندازی در نسخه مشخص است.

۱. این قصیده در برگهای ۷۳ پ - ۷۴ ر شکرستان پارس (نسخه ش

۹۱۵۵ مجلس، معرفی شده در همین جلد) نیز نقل شده است.

۲. وی می‌باید ابوالحسن شیرازی پسر محمدعلی مشیرالملک

(۱۲۲۶-۱۳۰۳ق) باشد که از سال ۱۲۶۲ق وزیر فارس شد و

مدت سی سال در این سمت برقرار ماند. رک: القاب رجال دوره

قاجاریه، ص ۱۵۲.

کاغذ: حنایی آهار مهره.
یک، ۱۸ برگ، ۲۰×۱۳، ۹ سطر، ۱۲×۷/۵.
جلد: مقوا، رویه کاغذی، عطف تیماج قهوه‌ای. قطر:
۰/۶.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۶۰]

جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج و سرترنج و جدول،
دورو، درون زیتونی، سرطیل دار، روی سرطیل نیم
ترنج منقش. قطر: ۴/۲.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۶۱]

(۹۱۱۰)

مجموعه دعا (دعا-عربی)
شامل دعاهاى احتجاب، به جهت کید و سحر، دعاء
لجميع المهمات، دعای رفع هم و غم، دعای مهمات.
خط: نسخ معرب ممتاز، تاریخ کتابت: سده ۱۳هـ.
صفحه اول سرلوح مزدوج مذهب مرصع پرکار، همه
صفحات مجدول به زر و زنگار و لاجوردی و شنگرف
و گم‌نندکشی شده با زر و مشکى، بین سطور
طلاندازی شده، حاشیه دو صفحه اول تشعیرسازی
گل و بوته مذهب و مرصع، عناوین ادعیه درون
کتیبه‌های قلمدانی لاجورد با نقوش طلاکه نام دعا به
قلم زر و خط ثلث تحریردار درون آنها نوشته شده
است. بین جملات و آیات دواپرسش پر زرین
تحریردار با نقوشی به شنگرف و زنگار. با مهر
کتابخانه جعفر سلطان القرایی. در صفحه شناسنامه
آن را به خط نیریزی دانسته‌اند که شاید منظور سبک
کتابت نیریزی بوده است.
کاغذ: نخودی آهار مهره.

دو، ۶، یک برگ، ۱۹/۴×۱۲/۵، ۹ سطر، ۱۴/۱×۷/۸.

جلد: تیماج عنابی. قطر: ۱.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۵۸]

(۹۱۱۱)

شرح الالفیة (شرح الخلاصة) (نحو-عربی)
مؤلف: محمد بن محمد ابن مالک طایی، ابن ناظم (۶۸۶ق)
کامل.
دنا، ج ۶، ص ۴۴۸-۴۵۳؛ فهرس المخطوطات المصورة،
قاهره، ج ۱، ص ۳۸۵؛ مشارع عربی، ص ۵۴۲؛ التراث

(۹۱۰۹)

غور الحکم و درر الکلم (حدیث-عربی)
مؤلف: عبدالواحد بن محمد آمدی تمیمی (-۵۱۰ق)
کامل.
فهرستگان حدیث، ج ۵، ص ۱۱۶-۱۲۵؛ کتابشناسی
غور الحکم در مجله علوم حدیث، ش ۱۱.
آغاز: «الحمد لله الذي هدانا لتوفيقه الى جادة طريقه
وقضلنا بتوحيده على كافة عبیده».
انجام: «يقبح بالرجل ان يقصر عمله عن علمه ويعجز
فعله عن قوله».
با ترجمه زیر سطور به فارسی.
آغاز ترجمه: «سپاس مر خدای را آن چنان خدای که
راه نمود ما را به توفیق خود به سوی میانه راه خود و
افزون گردانید ما را به یکی گفتن او».
انجام ترجمه: «زشت می نماید مرد را آن که کوتاه آمد
او از دانش او و ناتوان آمد فعل او از گفتار او».

خط: نسخ معرب، ترجمه زیر سطور به نستعلیق،
تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و
نسخه بدل دارد، برای متمایز کردن احادیث از
نشانیهایی مانند (۵) و (۵) و (۵) و (۵) استفاده
شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.
رکابه‌دار. جزوها ۸ برگی. نام کتاب در لبه جلد نوشته
شده.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره، با ته‌نقش بزرگ روی
اکثر صفحات.

۲۲۲، یک برگ، ۱۹/۳×۱۱، ۱۱ سطر، ۲۱/۵×۱۲/۵.

خط او. و مهر بیضوی: «عبده عبدالجلیل بن وهاب...»
و دعای بعد از نماز عصر روز جمعه از الخضر.

پایان نسخه یادداشت مطالعه از رضی‌الدین بن بیلوی شافعی: «الحمد لله وبعد فقد طالع هذا الكتاب من اوله الى اخره الفقير الحقير رضی‌الدین ابن البیلوی الشافعی» و قرائت نسخه بر استادی که نامش خوانده نمی‌شود، یادداشت تملک سید... بن سید محمد عبدالله قزیب‌البان در غره شوال ۱۰۹۶ق که نسخه از پدرش به او رسیده بود با مهر بیضوی: «عبده عبدالله». و عبارت «یا کبیکج احفظ من...» (در وصالی بقیه آن از بین رفته است).

با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. شامل ۲۲ جزو ۱۰ برگ. این شمارش در گوشه سمت چپ بالای اولین برگ هر جزو با عدد انجام شده است. رکابه‌دار. برگ ۷۸ نونویس.

کاغذ: نخودی و گل‌بهی آهار مهره.

دو، ۲۱۴، یک برگ، ۱۴/۷×۲۰/۸، ۲۱، سطر، ۱۱×۱۵.

جلد: تیماج مشکی با ترنج ضربی بزرگ، درون آن طلاکاری منقش، مجدول. سرطبل دار، روی لبه آن یک ترنج منقش ۱۴ پر. بخشی از عطف جلد از بین رفته و زیر آن کاغذهایی که برای جلد سازی استفاده کرده‌اند مشخص شده است. قدمت این کاغذها به سده‌های ۸ و ۹ه‌باز می‌گردد و نشان می‌دهد صحافی نسخه مربوط به زمان کتابت است. درون کاغذ ابر و باد. قطر ۵/۲.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۵۷]

(۹۱۱۲)

تفسیر الأئمة لهداية الأمة (تفسیر - فارسی و عربی)

مؤلف: محمدرضا بن عبدالحسین نصیری طوسی (زنده در

۱۰۹۷ق)

روش مؤلف این تفسیر چنان است که پس از آوردن چند آیه، ترجمه فارسی آنها را در زیر همان سطور می‌آورد. سپس به نقل اخبار و احادیث به فارسی می‌پردازد (به

العربی المخطوط، ج ۷، ص ۸۹-۹۱؛ آستان قدس، ج ۱۲، ص ۱۱۴-۱۲۲؛ کشف الظنون، ج ۱، ص ۱۵۱؛ بروکلان، ج ۵، ص ۲۷۸-۲۷۹ (با نام الدرّة المضيئة)؛ جهود النحویین فی خدمة الفیة ابن مالک: دراسة بیلوی جغرافية للحركة العلمية التي قامت عليها، حسین برکات، در معهد المخطوطات العربية، س ۴۶، ش ۱، ربیع الاول ۱۴۲۳ق، ص ۷۳؛ نسخه ش ۱۱۶۵۱ کتابخانه مجلس هم همین کتاب است که در مجلس، ج ۳۴، ص ۳۱ ناشناخته مانده. آن نسخه قدیمی و کتابتش مربوط به سده ۹ه‌است.

آغاز: «قال الشيخ الامام العالم بدرالدین محمد بن الشيخ الامام العالم... اما بعد حمد الله سبحانه بما له من المحامد علی ما اولاه من نعمه البوادی والعواید».

انجام: «بانه قد انهي غرضه من هذا النظم وانه قد اشتمل علی اعظم المهمات من علم العربية. تم ختم الکلام بحمد الله تعالی وبالصلوة علی نبیه محمد... العلی العظيم».

انجامه: «وقع الفراغ من کتابته يوم الاربعاء السادس والعشرين من صفر المبارک عام عشرين وثمانی مائه والحمد لله علی کل حال وحسبنا الله ونعم الوکیل وما توفیقی الا بالله علیه توکلت».

خط: نسخ خوش، تاریخ کتابت: چهارشنبه ۲۶ صفر ۸۲۰ق.

ابیات اصل و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حاشیه‌نویسی دارد، دارای بلاغ مقابله در بعضی از برگها از جمله ۱۳۸ پ و ۱۹۸ پ و پایان نسخه. فواصل عبارات با سه و برگول مثلثی شکل شنگرف مشخص شده است.

یادداشت‌های آغاز و انجام نسخه و حاشیه‌نویسیهای صفحات مربوط به مناطق عثمانی است.

یادداشت‌های ابتدای نسخه: تملک عبیدالغنی مشهور به هبرای در ۱۱۱۶ق، وی قیمت نسخه را

«ثمنه عروس اسدی ش ۲» نوشته است. تملک سید نعمت‌الله بن سید عطاءالله افندی صادقی در ۱۱۲۱ق به قیمت ۵ فروش و یک مصریه با مهر بیضوی او: «وما توفیقی الا بالله عبده نعمة الله»، دو یادداشت نحوی به

۸. یک جلد از سوره انبیا تا سوره مؤمنین، در کتابخانه مدرسه آیت الله بروجردی کرمانشاه، ش ۱۴۱،^۱ مدرسه بروجردی کرمانشاه، ص ۱۱۱-۱۱۲.^۲ این نسخه وقفنامه شاه و تملک افندی را ندارد ولی در ابتدای نسخه به خط افندی نوشته شده: «هذا المجلد من القصاص الی آخر حم سجدة».

علاوه بر این سبک نگارش و خط و نسخه پردازی و اندازه نسخه کاملاً شبیه نسخه‌های دیگر این دوره است. نکته گفتنی دیگر آن که هیچ یک از این نسخه‌ها انجامه کاتب و تاریخ کتابت ندارد.

از سوره قصص تا پایان سوره سجده و یک صفحه از آغاز سوره احزاب (بخشهای نوشته شده از سوره احزاب را خط زده‌اند). از انجام افتادگی دارد.

دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۴۵-۴۶ و ج ۲، ص ۶۹۷-۶۹۸؛ منزوی، ج ۱، ص ۲۶-۲۷؛ کشف الفهارس، ج ۳، ص ۲۰۴-۲۰۷؛ دنا، ج ۳، ص ۱۱۹-۱۲۰؛ فهرست مخطوطات مکتبه الامام الحکیم العامه، ج ۱، ص ۱۲۶؛ «تحقیق و پژوهشی در تفسیری مخطوط از تفاسیر شیعه به نام تفسیر الائمة لهدایة الامة»، سید احمد تویسرکانی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، دوره دوم، ش ۲۰ و ۲۱، بهار و تابستان ۱۳۷۹ش، ص ۱۴۱-۱۵۸.

آغاز: «سورة القصص. فصل فی خواصها. الصدوق فی باب ثواب من قرأ الطواسین الثلث من کتاب ثواب الاعمال مرسل».

انجام موجود: «سورة الاحزاب... ای پیغمبر بپرهیز از خدای و پیروی مکن کافران».

خط: بخش عربی تفسیر نسخ و بخش فارسی نستعلیق شنگرف، آیات قرآن ثلث جلی معرب.

۱. این نسخه وقفنامه شاه سلطان حسین را ندارد.

۲. شاید نسخه ش ۱۲۶۰ کتابخانه کاخ گلستان هم جزو همین دوره باشد. آن نسخه از آغاز و انجام افتادگی دارد اما اندازه‌ها و تعداد سطور و نوع صفحه‌پردازی آن شبیه به نسخه‌هایی است که ذکر شد. رک: کتب دینی سلطنتی، ص ۱۶۷-۱۶۸.

خط نستعلیق و مرکب شنگرف، آن گاه همان مطالب را با تفصیل بیشتری به عربی بیان می‌کند (با خط نسخ و مرکب مشکلی). از این جهت تفسیر بسیار مفصلی است و شیخ آقا بزرگ دوره کامل آن را بالغ بر سی جلد ذکر کرده است.

این نسخه یکی از مجلدات دوره کامل این کتاب است که در تملک میرزا عبدالله افندی (ح ۱۱۳۰ق) صاحب ریاض العلماء بوده و او آنها را به فرزندش میرزا احمد بخشیده است. دستخط و مهر و امضای وی در بالای برگ اول همه این دوره دیده می‌شود. این دوره را بعدها شاه سلطان حسین صفوی (۱۱۰۵-۱۱۳۵ق) در محرم ۱۱۲۹ق بر مدرسه سلطانیه اصفهان وقف کرد و وقفنامه و مهر او هم در ابتدای همه نسخه‌ها الصاق شده است. تاکنون از این دوره این نسخه‌ها را می‌شناسیم:

۱. جلد دوم. در یکی از کتابخانه‌های اصفهان، ش ۱۵۸، کتب خطی اصفهان، ج ۱، ص ۱۴۲-۱۴۵.

۲. یک مجلد شامل آیه ۲۱۹ سوره بقره تا آخر آن. در کتابخانه آیت الله حججی نجف آباد، ش ۱، حججی نجف آباد، ص ۱۷-۱۹.

۳. یک مجلد شامل سوره‌های آل عمران و نساء. در کتابخانه آیت الله مرعشی قم، ش ۶۵۳۶، مرعشی، ج ۱۷، ص ۱۱۸.

۴. جلد نهم: سوره یوسف تا سوره نحل. در یکی از کتابخانه‌های اصفهان، ش ۱۵۹، کتب خطی اصفهان، ج ۱، ص ۱۴۵.

۵. جلد دهم: سوره بنی اسرائیل. در یکی از کتابخانه‌های اصفهان، ش ۱۶۰، کتب خطی اصفهان، ج ۱، ص ۱۴۵.

۶. جلد چهاردهم: سوره قصص تا سوره احزاب. در یکی از کتابخانه‌های اصفهان، ش ۱۶۱، کتب خطی اصفهان، ج ۱، ص ۱۴۵-۱۴۶.

۷. یک جلد از سوره نور تا سوره نمل. در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ش ۱۰۶۵۲ که من آن را در فهرست دانشگاه، ج ۲۰، ص ۱۳۴-۱۳۶ معرفی کرده‌ام.

عناوین ثلث شنگرف، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.
 نشانیه‌ها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده. بین آیات
 واحادیث علامت (س) به شنگرف. چند جای نسخه
 کلمه وقف نوشته شده. تقسیمات قرآنی و شماره
 سوره‌ها در حاشیه به شنگرف نوشته شده. بر
 پرچسب کاغذی عطف جلد نام کتاب به صورت:
 «تفسیر امیر کبیر منشی الممالک... رضا» آمده است.
 در لبة کاغذی بالای نسخه نام سوره‌هایی که در این
 مجلد تفسیر شده‌اند نوشته شده است.

آغاز نسخه این یادداشتها دیده می‌شود: یادداشتی
 به خط میرزا عبدالله افندی اصفهانی که نوشته: «هذا
 المجلد من القصص الی آخر حم سجدة» (نوشته او
 امضا ندارد اما کاملاً شبیه دستخط او در دیگر
 نسخه‌های این تفسیر است). مهر مستطیل: «یا امام
 حسن»، یادداشت محمدابراهیم بن زین‌العابدین
 نصیری طوسی^۱ به خط رقاع زیبا با مهر مستطیل او:
 «علی بس است ظهیر محمدابراهیم ۱۰۸۷»، وی
 نسخه را استکتاب کرده بوده است. با این عبارت:
 «هو. استکتبته راجیا من الله تعالی توفیق فهمه
 ودرک معضلاته وانا العبد الاقل محمدابراهیم بن
 زین‌العابدین النصیری الطوسی عفی عنهما بالنبی
 والوصی». تملک محمدابراهیم قزوینی با مهر
 مستطیل او: «تلك حجتنا اتیناها ابراهیم» و مهر
 کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

پایان نسخه یادداشتی یادگاری در ۱۰ محرم ۱۲۱۹ق
 که پس از زیارت اهل قبور و فیض ناب از صحبت
 جناب ملا محمدکاظم و مستفیض از مطالعه این کتاب
 نوشته شده است.

جزوها ۸ برگی. در بالای اولین برگ هر جزو نشان
 صحاف با عبارت «ربّ یسر» نوشته شده است.
 رکابه‌دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره، دوپوسته شده.

یک، ۲۴۵، دو برگ، ۳۷/۲×۲۳/۸، ۲۸ سطر، ۲۸×۱۵.
 جلد: تیماج سرخ، مجدول زرین، دورو، درون
 مشکی، نسخه پیشتر سرطیل داشته که اکنون از آن

(۹۱۱۳)

مرآة الفصاحة (شرح حال سرایندگان - فارسی)
 مؤلف: محمد مفید بن محمد نبی شیرازی، داور (۱۲۵۱-
 ۱۳۲۵ق)

تذکره شعرای فارس؛ تنظیم شده در یک فاتحه و ۲۸
 حرف و یک خاتمه.

فاتحه: در بیان سه امر:

امر اول: در بیان معنی شعر و آغاز انشاء آن و ابتدای نظم
 عربی و فارسی.

امر دوم: در تعریف علم عروض و بحور شعر و اقسام
 کلام منظوم.

امر سوم: در توصیف فارس عموماً و شیراز خصوصاً.

خاتمه: در ذکر احوال و اشعار مؤلف.

تاریخ پایان یافتن کتاب در آخر نسخه ۲۲ صفر
 ۱۳۱۶ق نقل شده است. اما مسلماً مؤلف پس از این
 تاریخ هم مطالبی بدان افزوده؛ مثلاً در برگ ۳۳ ر در

۱. وی برادرزاده مؤلف کتاب است و در پایان نسخه‌ای از کشف

الآیات، مورخ ۱۰۸۲ق، بدین مطلب اشاره کرده. رک: نشریه
 نسخه‌های خطی، ج ۷، ص ۲۰۷ و ملی تهران، ج ۱۵، ص ۶۰
 (نسخه پیشتر در مجموعه حسین مفتاح بود اما بعداً به این
 کتابخانه منتقل شد).

تملك محمدابراهیم بن زین‌العابدین نصیری را در چند نسخه
 دیگر هم دیده‌ام که بعضی از آنها تألیف عمویش است. برای
 مشخصات آنها رک: مرعی، ج ۱۱، ص ۳۳۳ (تفسیر الائمة)؛
 فیضیه، ج ۱، ص ۲۱۱؛ دانشگاه تهران، ج ۳، ص ۵۱۶ و ج ۹،
 ص ۱۳۲۹؛ الهیات تهران، ج ۱، ص ۶۳۲؛ کتب خطی اصفهان،
 ج ۲، ص ۲۰۱؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۱۱، ص ۹۱۷؛
 مجلس، ج ۲۵، ص ۴۵۵ و ج ۳۷، ص ۳۵ و نسخه ش ۹۱۱۷ در
 همین مجلد.

شرح حال ادیب شیرازی نوشته: «و تا اکنون سنه ۱۳۱۹ شخصت سال از عمرش می‌گذرد».

چاپ: با تصحیح محمود طاووسی، شیراز، نوید شیراز، ۱۳۷۱ ش. کامل.

تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۲، ص ۲۴۷ - ۲۶۳؛ فهرستواره، ج ۳، ص ۱۹۵۳.

آغاز: «ستایش مر خدایی را که نشانه‌های توانایی و دانایی خود را در آفاق وانفس به آفریدگان نموده و زبان سخنوران بلکه لسان حال و مقال هر شیء را».

انجام:

«ان الصلوة علی النبی محمد

نَدْبٌ اِذَا ذَكَرَ اسْمَهُ تَعْظِيماً

يَا اَيُّهَا الْمُسْتَدِينُونَ بِدِينِهِ

صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيماً

قد تمّ تألیف کتاب مرآة الفصاحة فی الثانی والعشیرین من صفر السنة السادسة عشر بعد الثلاثمائة والالف من الهجرة».

انجامه: «ونقل من خطّ المؤلف قدّس الله نفسه وطیب رمله فی ۱۹ شعبان المعظم سنة ۱۳۲۹ من الهجرة».

خط: نستعلیق، عناوین ثلث جلی، کاتب: حاجی

میرزا ابراهیم نیریزی متخلص به ساکت^۱ (بنا بر

نوشته شعاع‌الملک در آغاز نسخه)، تاریخ کتابت: ۱۹

شعبان ۱۳۲۹ق از روی خط مؤلف.

عناوین شعرا به خط ثلث جلی مشکئی، با کمی

تصحیح در حاشیه صفحات، ۷ برگ آغازین نسخه

فهرست مطالب و شاعران کتاب آمده است. در

صفحه عنوان محمدحسین شعاع‌الملک نوشته:

«تذکره مرآة الفصاحة تألیف مرحوم شیخ مفید داور به

خط حاجی میرزا ابراهیم نیریزی متخلص به ساکت.

این کتاب از روی خط مؤلف نسخه شده. تحریراً فی

یوم چهارشنبه ۲۷ شهر ربیع‌الاول ۱۳۴۷ هجری

نبوی ص ع محمدحسین شعاع‌الملک». کتاب در

کتابخانه شعاع شماره ۴۲۲ داشته است. با مهر

بیضی او در ابتدا و انتهای نسخه به نقش: «شعاع

۱۳۱۵». بالای همان صفحه تعداد اوراق کتاب دوازده

جزو یک دس[سته] نوشته شده است. به همراه حق

الکتابه به سیاق که آن را پاک کرده‌اند. با مهر کتابخانه

جعفر سلطان‌القرایی. از ایشان چند یادداشت در

حواشی نسخه با مداد به یادگار مانده است. از جمله

درباره شرح حال و صاف شیرازی صاحب تاریخ معجم

در حاشیه نوشته است: «قول مؤلف - طاب ثراه - در

ترجمه حال و صاف الحضرة مضطرب است. رجوع

شود به فهرست کتب مخطوطه نگارنده سطور

سلطان‌القرایی» (برگ ۱۶۲ ر). پایان نسخه دو برگ

کوچک شامل نامه محمدعلی سدیدالسلطنه در

شرح احوال خودش ضمیمه شده است (به خط

خودش). این نوشته تاریخ ۱۳۲۱ق دارد. رکابه‌دار.

جزوها ۸ برگی.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره، با ته‌نقش روسی و

تاریخ ۱۸۸۶م.

۱۷۴ برگ، ۱۵/۵×۲۲/۷، سطر، ۱۶/۵×۱۰/۵.

جلد: مقوا، روبه‌کاغذ ابر و باد، عطف و گوشه‌ها میشن

قهوه‌ای. قطر: ۲/۲.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۵۶]

(۹۱۱۴)

مخزن الاسرار فی معرفة احکام الائمة الاطهار

(فقه - فارسی و عربی)

مؤلف: محمدعلی بن محمدحسن آرائی کاشانی (۱۱۷۷-)

(۱۲۴۴ق)

مجموعه سؤال و جواب فقهی که به ترتیب معمول کتب

فقهی مرتب شده است.

۱. شرح احوال او در حرف «س» همین کتاب ذکر شده است. داور

درباره او نوشته: «اسمش میرزا ابراهیم نیریزی، ادیب و فاضل

و خط‌نسخ را نیکو کرده و نثر و نظم مطبوع دارد و با صاحب

مرآة الفصاحة آشنایی زیاد دارد و به شغل کتابت و معلمی

اشتغال دارد و به سفر طهران و غیر آن رفته» (برگ ۷۳ ر).

ابتدای نسخه فهرست کتابخانه مؤلف «تفصیل کتبی که این حقیر دارم بدین موجب است: از ایتبای و ارثی» به خط مؤلف و تملک محمدعلی بن علی بن لطفعلی تبریزی در ۱۲۹۹ق با مهر بیضوی: «عبد محمدعلی بن علی ۱۲۹۲(۴)» و تملک عبدالحمید بن محمدعلی مجتهدی و یک حرز نوشته شده در شنبه ۲۳ ذی قعدة ۱۲۳۴ق، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

جزوها ۸ برگي. با نشان صحاف به صورت علامت (۴) در سمت راست گوشه بالایی ورق وسط هر جزو. رکابه‌دار. در بخشهای اولیه عناوین پیش از شنگرف نویسی با خطی ریز در حاشیه نوشته شده بود.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.

یک، ۳۸۰، یک برگ، ۱۵×۲۱/۲، ۱۹ سطر، ۵×۱۳/۵.

جلد: میشن قهوه‌ای مستعمل. قطر: ۴/۹.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۵۳]

(۹۱۱۵)

مجموعه:

مؤلف: محمدباقر بن محمدجعفر بهاری همدانی (۱۲۷۷-)

(۱۳۳۳ق)

فهرستگان حدیث، ج ۱، ص ۲۱۲-۲۱۳؛ مضی المقال، ص ۸۷؛ میراث شهاب، ش ۱۳، ص ۴-۸؛ مرعشی، ج ۳۱، ص ۱۴۲-۱۴۶ و ۲۰۷-۲۱۰.

۱. تلخیص الرسائل الرجالية «۱ پ- ۹۸ ر» (رجال-عربی) گزیده ۱۷ رساله رجالی محمدباقر بن محمدتقی شفتی (۱۲۶۰ق) است که در ۱۷ فصل تنظیم شده:

الفصل الاول: فی اتحاد معویة المنسوب الی شریح مرة و میسرة بن شریح اخرى و التعدد ظاهر (پایان یافته در شب ۱۰ ربیع المولود ۱۳۱۳ق).

الفصل الثاني: فی محمد بن الفضیل (پایان یافته در ۲۰ ربیع المولود).

آغاز: «حمد بیرون از اندازه و حد حضرت خداوندی را سزد که به واسطه ارسال رسل و انزال کتب و آراء رسل». **انجام:** «و تصرف چون دلیل رضا است آن را از مسقطات خیار می‌شمارند نه این که تصرف خودش برآسه مسقط علی حده باشد».

در آغاز کتاب نجاسات مؤلف یکی از رساله‌های خود با نام قاعة الشبهه را ضمیمه کرده و متن کاملش را آورده است: (۱۵ ر- ۲۹ پ).

آغاز: «الحمد لله علی ما هدانا الی سبیل الخیر والرشد و جنبنا عن طریق الغی والعناد... وبعد فیکول الفقیر... انی کنت برهة من الازمان فی الحائر الحسینیة... عند السید التنجیب... سید علی الطباطبائی وولده الفاضل... السید محمد... بمباحثه الفقه والاصول حتی انتهى البحث الی مسئله تنجیس المتنجس الی لم یتکلم فیها بخصوصها احد سوی المحدث الکاشانی... امرنی السید المعظم الیه ان اکتب رساله اجمع فیها عبارات الاصحاب واذکر فیها الأدلة... وسميتها قاعة الشبهه فی تنجیس ما لاقی المتنجس برطوبته».

انجام: «فهی علنیة من جهة و حکمیة من اخرى. ولیکن هذا آخر ما اردنا ایراده... بمحمد وآله اشرف البریات وصلی الله علی محمد وآله اکرم المخلوقات تم والؤه عم».

خط: نستعلیق، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: سده ۱۳هـ.

عناوین و نشانیهها شنگرف، تصحیح شده و در حاشیه اضافات دارد، با خط خوردگی در متن. صفحات سفیدی میان نسخه باقیمانده که مؤلف به مرور زمان مطالبی بدانها می‌افزوده است.

۱۳ برگ ابتدایی نسخه فهرست مطالب کتاب به خط خود مؤلف است. این فهرست مقدمه‌ای هم دارد که در آن نوشته: «چون این کتاب مسمی به مخزن الاسرار را بر ترتیب کتب فقهیه ترتیب دادم و مسائلی چند در آن درج کردم و لیکن بعض مسائل آن در غیر موضع خود سمت ذکر یافت بر خود لازم شمردم که فهرستی از برای آن ترتیب دهم لهذا به ذکر این فهرست پرداختم».

- الفصل الثالث: فی محمد بن خالد البرقی.
- الفصل الرابع: فی احمد بن محمد بن خالد البرقی.
- الفصل الخامس: فی محمد بن احمد عن العمركی.
- الفصل السادس: فی محمد بن اسمعیل عن الفضل بن شاذان فی اسناد الكلینی^(۲۵) (پایان یافته در یک مجلس در شب ۲۸ ربیع المولود ۱۳۱۳ق).
- الفصل السابع: فی احمد بن محمد بن عیسی (پایان یافته در یک مجلس در جمعه ۷ ربیع الثانی ۱۳۱۳ق).
- الفصل الثامن: فی شهاب بن عبدربه (پایان یافته در ۱۰ ربیع الثانی ۱۳۱۳ق).
- الفصل التاسع: فی عبد الحمید بن سالم العطار و ابنه محمد (پایان یافته در عصر پنجشنبه ۱۳ ربیع الثانی ۱۳۱۳ق).
- الفصل العاشر: فی عمر بن یزید (پایان یافته در یک مجلس در شب ۱۴ جمید الاول ۱۳۱۳ق با اغتشاش در نسخه اصل).
- الفصل الحادی عشر: فی ماجیلویه (پایان یافته در عشیه پنجشنبه ۲۶ جمیدی الاول ۱۳۱۳ق، از روی نسخه ای سقیم).
- الفصل الثاني عشر: فی محمد بن سنان (پایان یافته در عشیه سه شنبه غره جمیدی الآخر ۱۳۱۳ق).
- الفصل الثالث عشر: فی محمد بن عیسی بن عبید الیقطنی (پایان یافته در ۱۲ جمیدی الثانی ۱۳۱۳ق).
- الفصل الرابع عشر: فی عدة الكافی (پایان یافته در روز ۲۰ جمیدی الآخر ۱۳۱۳ق).
- الفصل الخامس عشر: فی سهل بن زیاد الآدمی (پایان یافته در ۲۳ جمیدی الآخری ۱۳۱۳ق).
- الفصل السادس عشر: فی حماد بن عیسی الجهنی (پایان یافته در ۲۷ جمیدی الآخرة ۱۳۱۳ق).
- الفصل السابع عشر: فی ابان بن عثمان الاحمر واصحاب الاجماع (پایان یافته در ۲۷ رجب ۱۳۱۳ق).
- نسخه ناقص بعضی از رساله ها در اختیار بهاری بوده و او در چند جای کتاب به این نکته اشاره کرده است (مثلاً در فصل هفتم نوشته: «وجدنا تلك الرسالة ناقصة»).
- آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله الطاهرين ولعنة الله على اعدائهم اجمعين الى يوم الدين. وبعد فيقول العاصي محمد باقر بن محمد جعفر الهمداني البهاري بعد ما فرغت من تلخيص سبع عشر رسائل سمينا حجة الاسلام احله الله دار المقام شرعت في تلخيص اربع اخوله على هذا المنوال وخیالات ذهبی فی الحواشی. الفصل الاول فی ابی بصیر. عن جماعة فی حدیث فی سنده ابو بصیر منهم».
- انجام: «فقد رویته عن محمد بن محمد بن عصام الكلینی وعلی بن احمد بن موسی والسنانی رض محمد بن یعقوب الكلینی انتهى واظنها ناقصة».
۲. تلخیص الرسائل الرجالية «۱۰۱ پ - ۱۴۹ پ» (رجال-عربی)
- گزیده ۳ رساله دیگر از رسائل رجالی شفقتی است. بهاری قصد داشته در این مجموعه از ۴ رساله شفقتی سخن بگوید اما همه نسخه های آن همین ۳ بخش را دارد:
- الفصل الاول: فی ابی بصیر (پایان یافته در بطه ۱۱ رمضان ۱۳۱۳ق).
- الفصل الثاني: فی اسحق بن عمار.
- الفصل الثالث: فی حسین بن خالد.
- از انجام نانوخته مانده است.
- آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله الطاهرين ولعنة الله على اعدائهم اجمعين الى يوم الدين. وبعد فيقول العاصي محمد باقر بن محمد جعفر الهمداني البهاري بعد ما فرغت من تلخيص سبع عشر رسائل سمينا حجة الاسلام احله الله دار المقام شرعت في تلخيص اربع اخوله على هذا المنوال وخیالات ذهبی فی الحواشی. الفصل الاول فی ابی بصیر. عن جماعة فی حدیث فی سنده ابو بصیر منهم».
- انجام: «فقد رویته عن محمد بن محمد بن عصام الكلینی وعلی بن احمد بن موسی والسنانی رض محمد بن یعقوب الكلینی انتهى واظنها ناقصة».

خط: نسخ، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: ۲۷ رجب ۱۳۱۳ق (رساله اول).

عناوین شنگرف، عبارات کتاب شفقی در متن و توضیحات و حواشی بهاری در هامش صفحات آمده است، برخی از این حواشی نشانی «منه» دارد. بخشهای نوشته شده در حاشیه کمی بدخط تر است. جزوها ۸ برگ، رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره، با ته نقش
A MAGNANI e C
۱۴۹، یک برگ، ۲۲/۱×۱۵/۸، ۱۶ و ۲۱ سطر، ۱۶×۹/۵.
جلد: میشن عنابی ضربی با تریج و سرتریج و جداول گرهی و ساده. قطر: ۲/۷.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۵۵]

(۹۱۱۶)

مذهب السینات ومبدل السینات بالحسنات والباقيات الصالحات فی بیان اسرار الصلوات
(فقه و فلسفه احکام - عربی)
مؤلف: محمد حسن بن محمد حسین سردودی تبریزی
(۱۳۰۶-۱۳۷۱ق)
درباره احکام و آداب و شرایط و اسرار و فلسفه نماز است. تنظیم شده در مقدمه و ۸ باب:
المقدمة: نذکر فیها نیده من فضائل تحصیل العلم الذی منه تعلم مسائل العبادات، در ۳ فصل:
الفصل الاول: فی فضل تعلم العلم الذی منه تعلم المسائل.
الفصل الثانی: فی بیان ذمّ العمل بلا علم و اتیان العبادات بدو تعلم مسائلها و آدابها.
الفصل الثالث: فی بیان فضل تعلم المسائل لمن لا یعلمها وان تعلیمها للاهل و العیال من اوجب الواجبات و مؤکداتها و بیان ذم من لم یعلمها.
الباب الاول: فی بدو وجوب الصلوة و المستفاد من الاخبار انها انما فرضها الله تعالی لنبیه محمد فی لیلة المعراج.

الباب الثانی: فی بیان فضایلها، در ۴ فصل.
الباب الثالث: فی تارکها و المستخف لها و ما یتعلق بذلک، در ۳ فصل.
الباب الرابع: فی بیان مقدمات الصلوة و فضلها و آدابها و اسرارها و ما یتعلق به، در ۹ نور.
الباب الخامس: فی مقارناتها و اسرارها و فضائلها و حکمها و ما یتعلق بها من الاخبار و الروایات و القصص و الحکایات، در یک مقدمه و ۱۱ فصل.
الباب السادس: فی بیان ما یوجب قبولها و یزید فضلها و شأنها و کمالها و سایرہ یتعلق بذلک در چند فصل.
الباب السابع: فی بیان ما یوجب عدم قبولها و ینقص کمالها و ما یتعلق بذلک، در ۱۱ فصل.
الباب الثامن: فی بیان جملة من الامور المتفرقة، در ۳ فصل.
ابتدای تألیف در دهه اول ذی الحجة الحرام ۱۳۲۶ق و پایان یافته در سه شنبه ۱۸ شوال ۱۳۲۷ق. مؤلف در پایان فهرستی از ۱۴ کتاب نوشته خودش و در مقدمه نام منابع تألیف را ذکر کرده است. نوشته شده پس از کتاب دیگر مؤلف نخبة المجالس فی المواعظ و النصائح.
آغاز: «الحمد لله الذی جعل الصلوات الیومیة تکبیرة و تمجیدة و ثناءة و تحمیدة و دعاء و ابتهاج فی حضرته ذی الجلال».

انجام: «ومنها رسالة فی مستدرکات قصص العلماء و نسئل الله سبحانه ان يجعلها خالصاً لوجهه الکریم و یتقبلها بقبول حسن انه سمیع علیم».
انجامه: «فیسنه ۱۳۲۷» وکان فراغ فی فصل الخریف ماضیاً منها اربعین يوماً نسئلہ التوفیق لما یحب و یرضی قاله بلسانه و حرره بینانه مولفه الجانی محمدحسن».

خط: نستعلیق تحریری، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: ۴۰ روز گذشته از پاییز ۱۳۲۷ق.

عناوین و نشانیها شنگرف، بالای همه صفحات عنوان ابواب و فصول به شنگرف نوشته شده. با افزوده‌هایی از مؤلف در هامش صفحات. در لبة نسخه نام کتاب نوشته شده. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۱۲ برگ، رکابه دار. پایان

خط: نسخ، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: ۲۷ رجب ۱۳۱۳ق (رساله اول).

عناوین شنگرف، عبارات کتاب شفقی در متن و توضیحات و حواشی بهاری در هامش صفحات آمده است، برخی از این حواشی نشانی «منه» دارد. بخشهای نوشته شده در حاشیه کمی بدخط تر است. جزوها ۸ برگ، رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره، با ته نقش
A MAGNANI e C
۱۴۹، یک برگ، ۲۲/۱×۱۵/۸، ۱۶ و ۲۱ سطر، ۱۶×۹/۵.
جلد: میشن عنابی ضربی با تریج و سرتریج و جداول گرهی و ساده. قطر: ۲/۷.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۵۵]

(۹۱۱۶)

مذهب السینات ومبدل السینات بالحسنات والباقيات الصالحات فی بیان اسرار الصلوات
(فقه و فلسفه احکام - عربی)
مؤلف: محمد حسن بن محمد حسین سردودی تبریزی
(۱۳۰۶-۱۳۷۱ق)
درباره احکام و آداب و شرایط و اسرار و فلسفه نماز است. تنظیم شده در مقدمه و ۸ باب:
المقدمة: نذکر فیها نیده من فضائل تحصیل العلم الذی منه تعلم مسائل العبادات، در ۳ فصل:
الفصل الاول: فی فضل تعلم العلم الذی منه تعلم المسائل.
الفصل الثانی: فی بیان ذمّ العمل بلا علم و اتیان العبادات بدو تعلم مسائلها و آدابها.
الفصل الثالث: فی بیان فضل تعلم المسائل لمن لا یعلمها وان تعلیمها للاهل و العیال من اوجب الواجبات و مؤکداتها و بیان ذم من لم یعلمها.
الباب الاول: فی بدو وجوب الصلوة و المستفاد من الاخبار انها انما فرضها الله تعالی لنبیه محمد فی لیلة المعراج.

۱. رساله علم «۱ پ - ۸ پ»
از انجام افتادگی دارد.
آغاز: «شکر و سپاس و حمد بی قیاس سزاوار حضرتی
است که ذات او از صفت امکان و صفات او از سمت
نقصان».
انجام موجود: «مثل آن هرگز نیافته بودند و تصوّر
نکرده از غایت تعظیم صف زدند به ملاحظه».

۲. غزلیات «۱۰ ر - ۱۵۴ پ»
از آغاز افتادگی دارد.
آغاز موجود: ایضاً له
باده می‌ریزند صافی دم به دم در جام ما
تا چه خواهد شد ز جام یار ما انجام ما
انجام:
جام جهانی روح و روانی
جامی به ما ده چون شاه جامی
قاسم ز عالم رو با تو دارد
بدر منیری صدر امامی

۳. کتاب مرثیه «۱۵۵ ر - ۱۵۶ ر»
آغاز:
میر مخدوم سفر کرد و وداعی فرمود
همه دلهای عزیزان به فراقش فرسود
دل ما از همه عالم به هوایش برخاست
علم الله کزین جمله تو بودی مقصود
انجام:
آن خواجه نمر دست که آن زنده جاوید
ناگه سفری کرد ازین دار بدان دار
قاسم ز فراق تو روان کرد دمام
سیلاب سرشک مژه از ابر گهر بار

۴. اشعار ترکی و گیلکی «۱۵۶ ر - ۱۵۷ پ»
اولین شعر آن ترکی و بقیه گیلکی است (۶ شعر).
آغاز: لغة ترکی
بسیای ساقی جانها بسیار آن باده در گلشن
به غایت خوش دلم کان یار می‌پرسد که سن کمسن

نسخه مهر مربع مؤلف به نقش: «اليس الله بكاف عبده
حسن بن حسين ۱۳۲۳».
کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره، با نه نقش روسی و
تاریخ ۱۸۸۲ م.
پنج، ۳۰۴، سه برگ، ۲۱/۶×۱۶/۹، ۱۴ سطر، ۱۷/۵×۱۰.
جلد: میشن قهوه‌ای ساده. قطر: ۳/۵.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۵۴]

(۹۱۱۷)

تفسیر الائمة لهدایة الامة (تفسیر - فارسی و عربی)
مؤلف: محمدرضا بن عبدالحسین نصیری طوسی (زنده در
۱۰۹۷ ق)

از سوره نور تا پایان سوره نمل.
رک: ش ۹۱۱۲.
آغاز: «سورة النور. فصل فی تنزیلها. محمد بن یعقوب
فی باب بعد باب آخر منه وفيه ان الاسلام قبل الايمان
من كتاب طينة المؤمن».
انجام: «اذا رأوهم والدليل على ان الآيات هم الائمة
عليهم السلام قول امير المؤمنين صلوات الله عليه وعلیهم
اجمعين ما لله آية اعظم مني».
همه مشخصات و تملکها مانند شماره (۹۱۱۲). با
تملك محمد ابراهيم بن زين العابدين نصيري طوسي
و مهر مستطیل او و تملك محمد ابراهيم قزوينی، با
مهر او و مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.
کاغذ: نخودی آهار مهره، دوپوسته شده.
دو، ۳۵۸، یک برگ، ۳۷/۵×۲۳/۵، ۲۸ سطر، ۲۸×۱۵.
جلد: تیماج زیتونی، مجدول زرین، دورو، درون
سرخ، سرطیل دار. قطر: ۴/۴.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۵۰]

(۹۱۱۸)

کلیات قاسم انوار (ادبیات - فارسی)
مؤلف: سید علی بن هارون، شاه قاسم انوار (۷۵۷-۸۳۷ ق)
رک: ش ۸۹۶۳.

- انجام:**
قاسمی از فراق و غم گم شد و بیخیز ز خود
گم شده فراق را از کرم تو واوجو
۵. کتاب ترجیع «۱۵۸ ر - ۱۶۱ پ»
آغاز:
بیا ای عشق عالم سوز بی‌غم
قدم بر چشم من نه خیر مقدم
دل از ننگ هشیاری ذلیل است
به یک جام شرابش کن مکرم
انجام:
به وصف شاهد آمد بلبل و گل
که چون هم شاهی هم عین مشهود
تویی اصل همه پنهان و پیدا
به افعال و صفات و ذات و اسما
۶. کتاب مقطعات «۱۶۲ ر - ۱۶۸ پ»
آغاز:
هزار شکر خدا را که در جمیع امور
همیشه بر کرم اوست اعتماد مرا
هزار لطف و کرم می‌رسد به جان ز حبیب
بدان خوشم که بدان است استناد مرا
انجام:
یک چند مرا پیر خرد گفتمی پند
هان تا نکنی به مهرورزی پیوند
نشیند نصیحت بدر بخت نژند
هجران به سرم تاخت چو کوه الوند
۷. کتاب الرباعیات «۱۶۹ ر - ۱۷۳ پ»
آغاز:
ما را ز عنایتش جمیل است جمال
عالم همه تشنه‌اند و ما آب زلال
انجام:
مندین جماعت سوردی که شیخ آدنه در
دیدم نجه سوره سیز که شیخ آدنه در
۸. رساله عدد مقامات «۱۷۴ ر - ۱۷۶ ر»
آغاز:
[حمد بر] حضرت غنی احد
الذی لم یسلد و لم یولد
واهب ملک جود و اصل وجود
لیس فی الملک غیره موجود
انجام:
قاسمی یار آنک این دارد
هر که این داشت محض دین دارد
صلوات خدای بر احمد
بر روان صحابه امجد
۹. بیان واقعه آمدن امیر تیمور «۱۷۶ پ - ۱۷۸ ر»
آغاز: «برادر عزیز را سعادت ابدی مساعد باد و به رضا و
لقا نارسیده از دنیا مرواد بالنبی و آله الامجاد. روزی
چندست که سلطان معشوق».
انجام:
کنون مضمون جمله باز گویم
ترا از سر حق سر باز گویم
اگر در خطه این شهر پایم
ازین معنی دو صد برهان نمایم
۱۰. انیس العارفین «۱۷۸ پ - ۱۹۰ پ»
آغاز: «منت خدای را جلّت عظمته و علت کلمته که به
شعشعه انوار اسرار شمس ارواح اقمار قلوب انسان
را».
انجام:
غیر او را من نمی‌بینم وجود
پیش او زان است جانم در سجود
نور او بگرفت عالم را تمام
دیده بگشا تا به بینی والسلام
نسخه ما انجامه کاتب ندارد. اما پس از آن که این
نسخه را با نسخه شماره ۲۶۱۲ همین کتابخانه - که آن
هم کلیات قاسم انوار است - مطابقت دادم از نوع تحریر
کلمات و رسم الخط و فواصل و تزئینات و طرز

دنا، ج ۹، ص ۵۰۹-۵۳۳؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۱۸۳-۱۸۴؛ الترات العربی المخطوط، ج ۱۱، ص ۳۲۹-۳۴۰.

آغاز: «القسم الرابع فی الاحکام وهی اثنتی عشر کتاباً. کتاب الصيد والذباحة. انما ترجم الكتاب بالصيد والذباحة لان الحيوان المأكول».

انجام: «وعما يبعد عن مرضاته مصروفاً... (چند کلمه وصالی شده) الکریم والحمد لله حمد الشاکرین والصلوة علی سید المرسلین محمد وعلی آله وصحبه اجمعین. فرغ من تعلیقه مصنّفه... زین الدین بن علی بن احمد الشامی العاملی منتصف نهار یوم الاثنین ثامن شهر ربیع الآخر عام اربع وستین وتسعمائة... مسلماً مستغفراً».

انجامه: «تمّ المجلد السادس من کتاب مسالک الافهام الی تنقیح شرائع الاسلام بقلم العبد الفقیر الی عفو الله تعالی وکرمه اقل الخلیقة واللاشی فی الحقیقه یوسف بن محمد بن محمد بن زین الدین الحسینی العاملی عامله الله تعالی بعفوه وکرمه وغفر له ولآبائه وللمؤمنین یوم الاربعاء خامس عشر شهر محرّم الحرام من شهور سنة خمس وسبعین وتسعمائة نبویه هجریه علی مشرفها السّلم والتّحیه والحمد لله رب العالمین وعلی الله علی محمّد خاتم النبیین وعلی اله الطیبین الطاهرین وسلّم تسلیما کثیراً الی یوم الدّین» (پایان جلد ۶، برگ ۱۳۹ پ). و در حاشیه آن: «بلغ مقابلهً وتصحیحاً بنسخة اصله المنقول منها وهی منقولة من خط مصنّفها قدس سرّه والمنقول من النسخة المشار إليها هو من اول کتاب الفریض وصحّ بحسب الجهد والطاقة والحمد لله اولاً واکراً وعلی کل حال وکتبه کاتبه حامداً مصلیاً مسلماً مستغفراً». «فرغ من کتابته مع تشویش البال وضیق المجال وعدم انتظام لاحوال لسبب الحلل والترحال العبد الفقیر الضعیف المقتدر الی رحمة ربه وشفاعة نبیه وائمته اقل الخلیقة واللاشی فی الحقیقه جمال الدین یوسف بن محمد بن محمد بن زین الدین الحسینی الشامی العاملی عامله الله بعفوه وکرمه وعفی عن سیئاته وجوده ومنته منتصف نهار الاثنین سابع عشرین شهر الله الحرام شهر رجب الاصل

کتاب پردازی به نتیجه یقینی رسیدم که هر دو نسخه را یک نفر کتابت کرده است. در نسخه ما هیچ تاریخی به چشم نمی خورد اما نسخه شماره ۲۶۱۲ در روز سه شنبه ۴ جمادی الآخر ۸۵۴ ق به خط صدر قلندر استنساخ شده است (رک: بخش تصاویر).

خط: تعلیق، کاتب: [صدر قلندر]، تاریخ کتابت: نیمه سده ۵۹.

عناوین اشعار به زر و لاجورد و شنگرف، صفحه عنوان نسخه شمس مذهب و مرصع کوچک، برگ آغازین نسخه کتیبه‌ای ساده و مختصر با نقش گل و بوته زرین تحریردار مشکئی و شنگرف، صفحات مجدول به زر و لاجورد و مشکئی، در برگهای ۱۵۵ ر و ۱۵۸ ر و ۱۶۲ ر و ۱۷۴ ر و ۱۷۶ پ و ۱۷۸ پ پیشانی مذهب و مرصع با زمینه سفید و لاجورد که نام کتابها با خط ثلث زرین قلمگیری شده درون آنها نوشته شده است، دارای مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. به جای برگهای افتاده وسط نسخه برگهای سفیدی گذاشته شده. در برگ ۹۲ نقش مهری چهارگوش ۳ بار کوفته شده بود که همه آنها محو شده است.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

دو، ۱۹۰، چهار برگ، ۱۷، ۱۵/۲×۸/۸، سطر، ۱۱/۶×۵/۹. جلد: دورو، تیماج مشکئی سوخت با ترنج و سرترنج و جداول زرین، درون عنابی، سوخت با ترنج زمینه لاجورد و نقوش گل و بوته زرین و دو سرترنج و جدولهای زرین، کمی فرسوده. قطر: ۲/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۶۵]

(← تصویر)

(۹۱۱۹)

مسالک الافهام الی تنقیح شرائع الاسلام (فقه عربی) مؤلف: زین الدین بن علی عاملی، شهید ثانی (۹۱۱-۹۶۵ ق) جلد ۶ و ۷. از آغاز قسم رابع کتاب الصيد والذباحة تا پایان. بدین ترتیب: جلد ۶ (از آغاز تا ۱۳۹ پ)، صورت دستخط مؤلف (۱۴۰ ر - ۱۴۱ ر)، ۳ برگ سفید، جلد ۷ (۱۴۵ پ تا پایان نسخه).

عام سبعین و تسعمائة الهجرية... ونقل من اصله وهو مسودة مصنفه تغمد الله تعالى بعفوه ورحمته واسكنه فسيح...» (پایان نسخه).

خط: نسخ معرب، کاتب: جمال الدین یوسف بن محمد بن محمد بن زین الدین حسینی شامی عاملی^۱ از روی مسوده خط مؤلف، تاریخ کتابت: چهارشنبه ۱۵ محرم ۹۷۵ق (پایان جلد ۶، برگ ۱۳۹ پ)، نیمه روز دوشنبه ۲۷ رجب ۹۷۰ق.

عناوین و نشانیها شنگرف. بر فراز عناوین فرعی خط شنگرف کوتاه، در پایان عبارتهای نقل شده از شرایع الاسلام علامت (م) به شنگرف. در حاشیه تصحیح شده و کمی حاشیه نویسی دارد (بعضی با نشانی «منه رحمه الله» و بعضی جدیدتر).

یادداشت‌های صفحه عنوان: فهرست کتابهای مسالک، تملک جواد محیی الدین، تملک محمدعلی بن علی بن لطفعلی بن احمد تبریزی در ۱۲۹۸ق با مهر بیضوی: «عبده محمدعلی بن علی»، تملک عبدالحمید بن محمدعلی بن علی بن لطفعلی بن احمد بن لطفعلی بن محمدصادق تبریزی مجتهدی. در برگ ۱۴۱ ر تملک جواد محیی الدین عاملی جامعی همدانی. در گوشه بالای برگ ۱۴۴ ر کاتب نام خودش را نوشته است. برگ ۱۴۵ پ تملک جواد محیی الدین. در برگ آخر نسخه نیز تملک او هست. پشت دفته اول جلد تملک قاسم محیی الدین و جواد محیی الدین (نوة قاسم).

بین دو جلد کتاب یادداشتی از شهید درباره اجماع از نظر شیخ طوسی آمده است (۱۴۰ ر - ۱۴۱ ر). با عنوان «مما وجد بخط مصنفه قدس سره».

آغاز: «فصل یشتمل علی التنبيه علی مسائل ادعی فیها الاجماع مع انه نفسه خالف فی حکم ما ادعی الاجماع فيه افردناه للتنبيه... من کتاب النکاح دعواه فی الخلاف الاجماع علی ان الکتابیه اذا اسلمت». انجام: «لا یدخل الآباء والاولاد فی العقل محتجاً بالاجماع وقال فی النهایة یدخلون فيه».

در حاشیه آخر آن: «بلغ مقابلة باصله وهي مسودة مصنفه قدس سره».

در عطف و لبة نسخه نام کتاب نوشته شده. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۱۰ (ج ۶) و ۸ (ج ۷) برگی. با نشان صحاف در گوشه سمت چپ پایین ورق وسط هر جزو (خط ممتد طولانی‌ای که در حاشیه سفید صفحه با خطزن کشیده شده). رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره، کمی حاشیه پایین صفحات آبخورده.

یک، ۳۱۴، دو برگ، ۵/۱۷/۴×۲۴، ۲۵ سطر، ۱۸/۵×۱۲/۵.

جلد: تیماج عنابی، عطف و سجاج قهوه‌ای، جدول گرهی. قطر: ۴/۴.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۶۲] (← تصویر)

(۹۱۲۰)

مجموعه:

۱. الزید (صفوة الزید) «۱ پ - ۳۹ پ» (فقه - عربی) مؤلف: احمد بن حسین بن رسلان رملی شافعی، ابن رسلان (-۸۴۴ق)

فقه منظوم مختصر فتوایی بر مبنای مذهب شافعی برای آموزش کودکان است:

۱. وی از شاگردان شهید ثانی بوده و ظاهراً دوره کاملی از کتاب مسالک الانهام را از روی خط شهید کتابت کرده بوده است. علاوه بر نسخه مجلس که آن را معرفی کردیم از این دوره دو نسخه دیگر می‌شناسیم:

۱. نسخه‌ای از مجلد پنجم در کتابخانه دانشکده الهیات مشهد. آن نسخه در ۹۶۴ق از روی نسخه اصل که با تصحیح مؤلف رونویس شده، نوشته شده بود. رک: فهرست الهیات مشهد، ج ۱، ص ۵۵۹. این نسخه پیشتر در مجموعه عبدالمجید مولوی مشهد بوده است. رک: نشریه نسخه‌های خطی، ج ۵، ص ۹۷.

۲. از جلد سوم که شیخ آقا بزرگ آن را در کتابخانه شیخ علی کاشف الغطا نجف دیده بود. کتابت شده در ۳۰ شعبان ۹۶۳ق. رک: طبقات اعلام الشیعة، قرن ۱۰هـ، ص ۲۷۶.

بن جنادة والى عبدالرحمن معاذ بن جبل رضى الله عنهما
عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اتق الله حيث ما
كنت واتبع السيئة الحسنة تمحها».

انجام: «رواه الترمذى رحمه الله وقال حديث حسن
صحيح. فهذا آخر ما قصده من بيان الاحاديث
التي جمعت قواعد الاسلام وتضمنت ما لا يحصى من
انواع العلوم فى الاصول والآداب وسائر وجود (كذا؛
وجوه الاحكام».

انجامه: «تمت الحديث الاربعين فى يوم الخميس فى
عشرين ربيع الثانى سنة الف ومائة وستة وعشرين كاتبه
محمد زمان الوحشى فى مكة المعلا».

۳. شرح الاربعون حديثاً «۴۳ پ - ۴۵ ر» (حديث-عربى)
مؤلف: ناشناخته

شرح رساله پيشين است. به صورتى بسيار کوتاه و بيشتري
شرح كلمات مشكل است.

آغاز: «وهاء انا اذكر باباً مختصراً جداً فى ضبط خفى
الفاظها (كذا) مرتبة ليلا يغلط فى شىء منها وليستغنى
بها حافظها عن مراجعة غيره فى ضبطها ثم اشرع فى
شرحها ان شاء الله تعالى فى كتاب مستقل... ويظهر
لمطالعها جزالة هذه الاحاديث وعظم فضلها مما
اشتملت عليه من النفايس التي ذكرتها والمهمات التي
وصفتها ويعلم بها الحكمة فى اختيار هذه الاحاديث
الاربعين وانها حقيقة بذلك عند الناظرين... باب
الاشارات الى ضبط الفاظ المشكلات».

انجام: «ولاعرف معناها هذا حقيقة معناه وبه يحصل
انتفاع المسلمين حفة اما ينقله والله اعلم بالصواب
والحمد لله الذى هدانا للاسلام ومن علينا بنينا محمد
عليه افضل الصلاة والسلام هذا آخر ما ذكره مصنف هذا
الكتاب والحمد لله رب العالمين وحسبنا الله ونعم الوكيل
نعم المولى ونعم النصير».

انجامه: «وكان الفراغ من هذه النسخة المباركة نهار
الاربعة نهار تسع وعشرين من شهر مولد النبى صلى الله
عليه وسلم من سنة الف ومائة وسبعين كاتبه الفقير الحقير
زين العابدين بن السيد محمد عبدالقادر الحموى عفى الله
عنه آمين».

وبعد هذى زبدة نظمها ابياتها الف بما قد زدتها
يسهل حفظها على الاطفال ناسفة لمبتدى الرجال
تكفى مع التوفيق للمشتغل ان فهمت وابتعت بالعمل
فاعمل ولو بالعشر كالزكاة تخرج بنور العلم من ظلمات
ابن منظومه هزار بيت دارد و با مقدمه اى در اعتقادات
آغاز مى شود. در پايان هم خاتمه اى در تصوف و اخلاق
دارد.

كامل.

مجلس، ج ۲۶، ص ۷۳؛ دارالكتب مصر، ج ۱، ص ۴۴۹؛
تراثنا، ش ۸۳-۸۴، ص ۳۳۷؛ فهرست قديم مسجد اعظم،
ص ۲۲۰ و فهرست جديد مسجد اعظم، ج ۱، ص ۲۶۸ كه
در هر دوى آنها نسخه اى از اين كتاب به صورت
ناشناخته معرفى شده است. الفهرس الشامل للتراث
العربى الاسلامى المخطوط، فقه، ج ۶، ص ۱۸-۲۳ و ج ۴،
ص ۵۵۱؛ دنا، ج ۷، ص ۱۴۷-۱۴۸.

آغاز:

الحمد لله لاله ذى الجلال وشارع الحلال والحرام
ثم صلاة الله مع سلام على النبى المصطفى التهامى
انجام:

ثم الصلاة والسلام ابدا على النبى الهاشمى احمدنا
والآل والصحب ومن لهم قفا وحسبنا الله وكفى
انجامه: «وقع الفراغ من هذه النسخة المباركة ضحوة
يوم السبت يوم تسع عشر من شهر ربيع الثانى سنة
۱۱۶۰ من هجرته صلى الله عليه وسلم بقلم العبد الفقير
المقر بالعجز والتقصير اقل الورى واحوجهم الى عفو ربه
محمد بن على الدلى الشافعى مذهباً والاحسائى مولداً
غفر الله لهما وجميع المسلمين آمين برحمتك يا
ارحم الراحمين وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله و
صحابه وسلم تسليماً تم وكمل تم».

۲. الاربعون حديثاً «۴۱ ر - ۴۳ پ» (حديث-عربى)
مؤلف: ناشناخته

چهل حديث به روايت اهل سنت است. آخرين حديث
اين رساله شماره ۴۲ دارد.

آغاز افتاده: «الحديث الثامن عشر. عن ابى ذرّ جندب

خط: نسخ مشکول.

رساله اول. کاتب: محمد بن علی دلی شافعی احسانی، تاریخ کتابت: پیش از ظهر شنبه ۱۹ ربیع‌الثانی ۱۱۶۰ق.

رساله دوم. کاتب: محمدزمان وحشی، تاریخ کتابت: پنجشنبه ۲۰ ربیع‌الثانی ۱۱۲۶ق در مکه.

رساله سوم. کاتب: زین‌العابدین بن سید محمد عبدالقادر حموی، تاریخ کتابت: روز چهارشنبه ۲۹ ماه مولد النبى ۱۱۷۰ق.

عناوین به شنگرف و سبز و خط ثلث جلی، نشانیه‌ها شنگرف، بین همه مصراعها و پایان بعضی از ابیات دو نقطه به همراه ویرگولی بالای آن به قلم شنگرف کشیده شده است، در صفحه عنوان نسخه نام کتاب و مؤلف به خط ثلث چنین آمده است: «هذا متن الزبد لشیخنا وقدوتنا الشیخ محمد بن رسلان علی مذهب الامام الشافعی تغمده الله برحمته وافاض علينا من برکاته آمین یارب العالمین وصلى الله على خير خلقه محمد وعلى آله وصحبه وسلم اجمعین». در همان صفحه تملک محمد بن عبدالرحمن دیری و یادداشت خریداری کتاب به ۴ قرش در سال ۱۲۲۳ق در مدینه النبى از محمدسعید بن احمد المرحوم الحاج تختی کردی. تملک او در برگ پایانی رساله اول هم دیده می‌شود. ولی در آن جا نام و نسبت او را پاک کرده‌اند و فقط نام پدرش باقیمانده است (برگ ۳۹ پ). در برگ آستر بدرقه جلد فرمولهای ریاضی و تمرینهای معادلاتی نوشته شده است. رساله اول در حاشیه تصحیح شده و حاشیه‌نویسی دارد که بیشتر این حواشی لغوی است. برگ ۴۰ پ اشعار پراکنده‌ای به عربی نوشته شده است. رکاب‌دار.

کاغذ: فرنگی نخودی مهره کشی شده ضخیم.

یک، ۴۵ برگ، ۳/۱۶×۲۱/۳، ۱۵ سطر، ۵/۹×۱۴/۵.

جلد: مقوای سفید، عطف کرباس مشکلی. قطر: ۱/۴.

خریداری از احمدعلی عبداللهی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۸۹۴]

(۹۱۲۱)

تفسیر الأئمة لهدایة الامة (تفسیر فارسی و عربی) مؤلف: محمدرضا بن عبدالحسین نصیری طوسی (زنده در ۱۰۹۷ق)

رک: ش ۹۱۱۲.

از ابتدای سوره اعراف تا پایان سوره انفال. آغاز: «سورة الاعراف. فصل فی ان فیها آیات محکمات. راوی محمد بن مسعود بن محمد بن عیاش السلمی فی تفسیره وحذف اسناده عن ابی بصیر عن ابی عبدالله علیه السلام».

انجام: «فصل فی ان الآیة السابعة وضع فیها حرف مکان حرف. علی بن ابراهیم فی تفسیره فی هذه الآیة ما وردناه فی فصل التفسیر».

انجامه: «يقول العبد الجانی الكاتب المفتقر الى الله الغنی ابن محمد محمدنقی عفی الله عن جرایمهما وتجاوز عن ذنوبهما قد كتبت هذه النسخة الشريفة والزیر المنيفة باعانة الملك المعین وبنصرة رب العالمین للبانى الاعظم الاشرف افضل الفضلاء اعلم العلماء اورع التتقاء كهف الفقراء وامان الضعفاء اعنى سمى جده المصطفى اشرف الانبياء واكمل الاصفياء عليه افضل التحية والثناء. اللهم احفظ ولده وآمن بلده واجعله فى كنف حمايتك من شرور الدهر مصوناً ومن هموم العصر محروساً ومنتع بطول بقائه المسلمين واودائه ونفع المؤمنين واحبائه بامتداد حيوته ذراً كثيراً ومنفعة عظيمة واتممتها فى يوم وفات الرسول الاكرم والنبى الامجد فى سنة الف ومائتين وثلث وثمانين من هجرة النبوية صلى الله عليه وآله ارجو من الله العزيز واسئله ان يدخرها لنا ذخراً وافراً واجراً جزياً للدين والآخره بحق محمد وآله الطاهرة انه مجيب الدعوة وهو السميع العليم. وانى قد اتوقع واستدعى من البانى سلمه الله تيمناً وتبركاً خلعة مباركة طيبة التنى لا يكون عرضها الا السندس والاستبرق عن ايدى خزّان كنز الله الرؤف الرحيم وهم اجدادكم الطيبين الطاهرين سنة ۱۲۸۳».

خط: نسخ. کاتب: محمدنقی بن محمد برای یکی از

علمای همنام پیامبر، تاریخ کتابت: روز وفات پیامبر

در سال ۱۲۸۳ق.

نانوشته مانده)، صفحه آغازین نسخه سرلوح مذهب و مرصع نفیس پرکار با نقش و نگارهای لاجورد و طلا و شنگرف و سفیداب و پیشانی که درون آن نام کتاب به خط ثلث و قلم سفیداب تحریر دارد نوشته شده است، بندسازی شده و شرفه دار. صفحات مجدول به زر و شنگرف و لاجورد و مشکی، در آغاز جزءهای دیگر نسخه هم سه پیشانی مذهب و مرصع با نقش و نگارهای گل و بوته کشیده شده که درون همه آنها به همان کیفیت که وصف شد نام کتاب و جزء آن نوشته شده است (برگهای ۱۷۲ پ، ۲۹۶ پ، ۴۲۵ پ).

صفحه عنوان دو مهر مستطیل به نقشهای: «لا اله الا الله الملك الحق المبين عبده محمد حسن ۱۲۲۹» و «الهي بحق علي و ولي / ميخشاگناه عدای علی ۱۳۱۵»، نقش این مهر در پایان نسخه هم دیده می شود. با تملک پاک شده ابوالحسن حسنی شولستانی در ۱۱۳۴ق و مهر مستطیل کوچک او: «ابوالحسن...» و دو یادداشت پاک شده.

پایان نسخه تملک محمدابراهیم بن حاجی محمدرضی با مهر بیضوی: «یا نار کونی برداً و سلاماً علی ابراهیم ۱۰۸۶». در موارد معدودی کلمات در حاشیه تصحیح شده اند. اما نسخه خالی از غلط نیست مثلاً در برگ آخر نسخه سال تالیف کتاب به نقل از علامه حلی «سنة عشرین و تسعمائة» آمده که صحیح آن سبعمائة است. بالای بعضی از صفحات کلمه وقف نوشته شده است. عناوین در حاشیه به خط ریز نوشته شده است تا راهنمای شنگرف نویسی در جای خود باشد. رکابه دار، دارای مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.
یک، ۵۲۸، یک برگ، ۳۶/۹×۲۰/۸، ۳۱ سطر، ۲۶×۱۲/۶.

جلد: سوخت معرق نفیس دورو، بیرون تیماج مشکی با ترنج زرین منقش و دو سر ترنج با نقش گل و برگ

آیات قرآنی ثلث جلی مشکول، بخشهای فارسی نستعلیق شنگرف، عناوین و جدولبندی صفحات شنگرف، چند برگ آغازین نسخه تصحیح شده و چند حاشیه نویسی کوتاه هم از محمد بن احمد الموسوی الاردبیلی دارد که همان کسی است که نسخه به درخواست او کتابت شده است (از جمله برگ ۲، ۱۲، ۸۳، مورخ غره ربیع الاول ۱۳۰۴ق که از پدرش احمد یاد کرده است، ۱۵۰ ر و...). بالای تمام صفحات حروف «امع»^۱ نوشته شده است. پایان نسخه جای دو مهر با یادداشت بوده که آنها را پاره کرده اند. با نقش مهر مستطیل کسی که نسخه برای او نوشته شده ولی آن را کم رنگ کرده اند: «محمد الموسوی». جزوها ۸ برگی، با آثار سطراندازی روی ورقها. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. کاغذ: شکری آهار مهره.

دو، ۵۲۶، سه برگ، ۲۰×۳۵/۸، ۲۷ سطر، ۲۶/۵×۱۴/۵.
جلد: میشن قهوه ای ضربی با ترنج و سر ترنج و جدولهای گرهی و ساده. قطر: ۵/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۴۹]

(۹۱۲۲)

تذکره الفقهاء

(فقه - عربی)

مؤلف: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ق)
شامل جزوهای ۹ و ۱۰ و ۱۴ و ۱۵ (در کتیبه آغاز جزء ۱۰ به اشتباه آن را جلد ۱۲ نوشته اند).

مقدمه ای بر فقه شیعه، ص ۱۲۰؛ ذریعه، ج ۴، ص ۴۳-۴۴؛ مکتبته العلامة الحلی، ص ۹۵-۱۰۴؛ دنا، ج ۲، ص ۱۰۸۲-۱۰۸۹.

آغاز: «الفصل الثانی فی بیع النقد والنسیة والسلف وفیه مطلبان الاول فی بیع العقد والنسیة. مسئله من باع شیئاً معیناً».

انجام: «فلا سبیل له علیها وعمار فطحی لا یعول علی ما ینفرد به وان کان ثقة».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

عناوین شنگرف (در بخشهای پایانی نسخه عناوین

۱. کوتاه شده کلمات «الله محمد علی».

رنگهای زر و لاجورد. همه صفحات نسخه مجدول به زر و لاجورد. ابتدای اجزای ۱۴ و ۱۵ (برگهای ۱۰۵ پ و ۲۵۵ پ) یک سرلوح کم‌کار با پیشانی مزین زرین که نام کتاب و جلد آن با قلم سفیداب به خط ثلث جلی درون آن نقش بسته است.

صفحه عنوان نسخه این یادداشتها را دارد: نام کتاب، قیمت نسخه به یازده تومان، یادداشت خریداری در محرم ۱۲۶۳ق از احمد (نام خریدار پاک شده است). تملک آقا احمد بن جنت مآب حاجی محمدجعفر بن علی در غره ربیع الثانی ۱۲۶۲ق و چندین یادداشت دیگر که همه سیاه شده است.

در برگ ۱۰۵ ر و ۲۵۵ دو یادداشت درباره تعداد اوراق کتاب آمده که نوشته هر ورق نسخه ۷۶ بیت است. در برگ ۲۵۵ ر یادداشت خریداری نسخه به قیمت هزار و پانصد شاهی. در برگ پایانی نسخه یادداشت پایان مقابله نسخه از محمدباقر بن حاجی خلف بن محمدطاهر بن... (پارگی) علی الدزماری الاصل التبریزی المسکن در اصفهان در زمان صفویه: «فی ایام الدولة القاهرة والسلطنة الباهرة لسلسلة الشریفة العالیة الصفویة المتصلة ابا عن جد الی السلسلة الکاظمية والحسینیة والمرتضویة من سلالة نسل المصطفویة» (نام پادشاه پاره شده است) نزد حاجی حق نظر بیگ در شنبه ۱۴ جمادی الثانی از شهر «سنة التاسعة التي هي السادسة من احواد عشر... (پارگی) مائة الاول»، بخشهایی از این یادداشت پاره شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی، رکابه دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۳۸۹، سه برگ، ۲۰/۵×۳۶/۸، ۲۶ سطر، ۲۵/۸×۱۲/۸.

جلد: مقوا، درون و بیرون کاغذ ابر و باد، عطف و سجاف گالینگور قهوه‌ای. قطر: ۴/۹.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۸۲]

شنگرف لاکمی، با جدولهای زنجیره‌دار طلایی ساده و گرهی، درون تیماج عنابی با ترنج و سرترنج سوخت. داخل این ترنج و سرترنج نقشهای اسلیمی در زمینه لاجوردی با طلاکشیده شده است، این نقوش در بخش معرق برجسته سازی شده است. با جدولهای طلایی، لولادار، پشت و روی لولای جلد هم دو ترنج زرین کشیده شده است. قطر: ۶/۴.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۴۵]

(← تصویر)

(۹۱۲۳)

تذکرة الفقهاء

(فقه - عربی)

مؤلف: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ق)

شامل اجزای ۸ و ۱۴ و ۱۵.

آغاز: «الفصل الثانی فی بیع النقد والنسیة والسلف وفیه مطلبان. الاول فی بیع النقد والنسیة».

انجام: «وقد تزوّجت فلا سبیل له علیها وعمار فطحی لا یعوّل علی ما ینفرد به وان کان ثقة».

انجامه: «کتبه العبد الفقیر الحقیق قاسم ابن حسین شیرازی» (پایان جزء ۸، برگ ۱۰۴ ر).

خط: نسخ، کاتب: قاسم بن حسین شیرازی، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدل دارد، با علامت بلاغ در پایان اجزاء و کناره صفحات، همه عنوانها با قلم ریز در حاشیه هم نوشته شده‌اند، روی بعضی از عبارات یا کلمات در متن با قلم شنگرف خط کشیده و نسخه تصحیح شده است، برگ آغازین کتاب سرلوح مذهب و مرصع نفیس با کتیبه قلمدانی زرپوش که نام کتاب را به قلم سفیداب تحریردار در آن نوشته بودند اما کسی آن را محو کرده است. به همراه نقوش گل و بوته مزین و بنداندازی رومی و زنجیره‌ای، دو صفحه اول بین سطور طلاندازی دندان موشی شده، حاشیه این دو صفحه تشعیر سازی شده با نقوش گل و بوته اسلیمی به

(۹۱۲۴)

تذکره الفقهاء

(فقه - عربی)

مؤلف: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ق)

شامل جزءهای ۴ و ۵ و ۶.

آغاز: «کتاب الزکوة وفيه ابواب. الباب الاول في زکوة المال وفيه مقاصد المقصد الاول في الشرايط».

انجام: «بل يقصد الدفاع عن نفسه وعن الاسلام ومتى قتل المرابط كان شهيداً».

انجامه: «وكان الفراغ من كتابته ضحوة نهار الربعاء بال عشر الاول من شهر صفر احد شهور سنه خمس مئة وستين بعد الف من الهجرة النبوية على يد اقل خلق الله محمد نصير ابن مولانا على رضاء الشيرازي غفر الله له ولوالديه وللمؤمنين والمؤمنات آمين رب العالمين» (پایان جزء ۴، برگ ۱۱۵ ر). «وكان الفراغ منه على يد الفقير الى الله تعالى الغني اقل الخدام و تراب الاقدام محمد نصير ابن على رضاء» (پایان جزء ۵، برگ ۲۱۵ ر).

خط: نسخ، کاتب: محمد نصیر بن علی رضا شیرازی، تاریخ کتابت: پیش از ظهر چهارشنبه دهه اول صفر ۱۰۶۵ق (پایان جزء چهارم).

عناوین شنگرف، صفحه اول سرلوح مذهب و مرصع پرکار نفیس با پیشانی که درون آن نام کتاب به قلم سفیداب و خط ثلث در زمینه زر نوشته شده، دو صفحه اول بین سطور طلاندازی دندان موشی، حاشیه این صفحه با نقوش گل و بوته مذهب و مرصع تزئین شده است. ابتدای جزء ۵ و ۶ و برگ ۲۵۹ پ سه کتیبه مذهب و مرصع با زمینه طلا و تزئینات لاجورد که نام و جزء کتاب به خط ثلث و قلم سفیداب در آن نوشته شده است، صفحات مجدول به زر و لاجورد، در کتیبه برگ ۲۵۹ پ به اشتباه نوشته شده بوده جزء ۷ که آن را پاک کرده اند اما اثراتش باقیمانده است. تصحیح شده، با علامت بلاغ مقابله. عناوین در حاشیه به خط ریز نوشته شده بود تا برای رنگین نویسی کاتب آماده شود.

در صفحه عنوان نسخه این یادداشتها نوشته شده است: نام کتاب و مؤلف، فهرست مطالب آن، مهر

مستطیل به نقش: «لا اله الا الله الملك الحق المبين عبده محمد حسن ۱۲۲۹»، مهر بیضوی کوچک به سجع: «خاک ره آل علی حق نظر ۱۰۳۹»، زیر آن نوشته شده: «از جمله کتب خطی... مرحمت و غفران پناه... حاجی حق نظر بیگ غلام خاصه شریفه است». چند فایده فقهی درباره اصحاب الرأی و ظاهریه و فقهای تابعین و اهل مدینه و شافعیه و حنفیه، یک تملک و دو مهر پاک شده، و قیمت نسخه به سیاق. جزوها ۸ برگی. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره، بعضی از بخشها دو پوسته شده.

یک، ۳۳۰، دو برگ، ۱/۱۰×۲۰/۳۶، ۲۶ سطر، ۱/۱۳×۲۶.

جلد: سوخت نفیس دو رو، بیرون تیماج مشکبای ترنج زرین منقش و دو سر ترنج با نقوش گل و بوته سرخ در زمینه طلا و چهار گوشه زرین، و جدولهای ساده و گره دار زرین، درون تیماج عنابی با ترنج و سر ترنج و چهار گوشه که زمینه آنها لاجورد و نقوش گل و بوته شان زرین است، لولادار، هر طرف لولا یک ترنج کوچک و دو گوشه کار شده است. قطر: ۴/۶. خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۴۴]

(← تصویر)

(۹۱۲۵)

جواب ایرادات فصل الخطاب فی تحریف الکتاب

(علوم قرآن - فارسی)

مؤلف: حسین بن محمد تقی نوری (۱۲۵۴-۱۳۲۰ق)

جواب ایراداتی است که بر کتاب دیگر محدث نوری فصل الخطاب گرفته شده است. نوشته شده در ربیع الاول ۱۳۰۳ق در سامرا به درخواست میرزا محمد حسن شیرازی (۱۳۱۲ق). کامل.

نسخه دیگری از این کتاب را در کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۲۸۶۱۷ دیده ام.

یادداشتی از شیخ آقا بزرگ تهرانی آمده که متن آن چنین است: «بسم الله الرحمن الرحيم وبه تفتی. قد استنسخت هذه النسخة عن النسخة التي استكتبها هذا الفقير قبل ثلاثين سنة وقابلها مع الاصل الذي فيه بعض الاغلاط الزاهرة وقوبلت هذه النسخة معها فهي مطابقة معها الا ما زاعت عنه البصر. حرره الاحقر محمدمحسن المدعو بأقا بزرگ الطهرانی ۲۲ محرم ۱۳۷۳» با مهر مربع او به نقش «آقا بزرگ ۱۳۲۷». رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی جدید خط‌دار.

سه، ۱۱، چهار برگ، ۳/۱۷×۴/۲۱، ۱۸ سطر، ۵/۱۱×۵/۱۶.

جلد: گالینگور مشکی. قطر: ۱/۱.

خریداری از احمدعلی عبداللهی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۸۹۷]

(۹۱۲۶)

جنگ: (عربی و فارسی)
جنگی از احادیث و روایات و اشعار و ادعیه و مطالب پراکنده است. بیشتر احادیث از کتاب کافی کلینی نقل شده است. به جز آن، فهرست دیگر مطالب جنگ بنا بر موضوعاتشان در این جا می‌آید.

۱. شرائع الدین «۴ پ- ۸ ر» (حدیث-عربی)

مؤلف: امام علی بن موسی الرضا^(ع) (۲۰۲-۱۵۳ق)

کامل.

فهرستگان حدیث، ج ۴، ص ۱۶۹-۱۷۴؛ دنا، ج ۱، ص ۱۰۷۹-۱۰۸۰.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة على نبينا محمد وآله الطاهرين. حدثنا ابوعلی محمد بن الحسن بن الفضل... اول الفرائض شهادة ان لا اله الا الله وحده لا شریک له واحداً احداً صمداً فرداً».

انجام: «والاصرار على الصغائر من الذنوب والسلام على من اتبع الهدى وصى الله على محمد وآله الطيبين الطاهرين».

آغاز: «الحمد لله رب العالمين وصى الله على محمد وآله الطاهرين. در محرم سنه هزار و سیصد و سه که از زیارت غدیر و عرفه از نجف اشرف و کربلائی معلی مراجعت نمودم به مقر مألوف بلده طیبیه سر من رای... جناب... میرزا محمدهسن الشیرازی... اوراقی ابراز فرمودند که در آن ثبت بود بعضی ایرادات بر کتاب فصل الخطاب حقیر که نزد ایشان فرستاده بودند و مستدعی جواب شدند. جناب ایشان فرمودند اگر چه جواب این شبهات واضح و لکن محض خوف سریان آن در عوام و عجز ایشان از جواب علاوه بر آن که مرسل اوراق از ارکان اعظم و اجابت مسئولش متحتم و لازم بوده ملخص آن ایرادات را در ضمن ۳ شبهه درآورده جواب آن را معجلاً مختصراً نوشته ارسال داریم. حسب الامر امتثال نموده در نهایت ایجاز و اختصار نوشتم و به نظر انور رساندم. تحسین فرمودند. امید که پس از مطالعه و نظر منصفانه در آن برای احدی ریبه و شکی نماند... سؤال اول یهود اعتراض کردند بر مسلمانان که شما بر ما طعن می‌زدید که تورا که شما محرف و از این جهت بی اعتبار».

انجام: «و نسبت دادن او مسلمانان را به قول جزاف پس برسد به آن چه می‌ترسید. چون حسب الامر مأمور به ایجاز و اختصار بودم رشته سخن را قطع نمودم و الحمد لله اولاً و آخراً و صلی الله علی محمد وآله الطیبین الطاهیرین».

انجامه: «وقد وقع الفراغ من تسويد هذه الاوراق بيد اقل الطلبة واحقرهم لطف الله القزويني الضياء آبادی عامله الله بلطفه الخفي في ثانی عشر شهر محرم الحرام من شهر سنة الثالثة والسبعين بعد الالف و الثلثمائة من الهجرة النبوية والحمد لله».

خط: نسخ، کاتب: لطف‌الله قزوینی ضیاءآبادی، تاریخ

کتابت: ۱۲ محرم ۱۳۷۳ق.

عناوین مشکی. در حاشیه تصحیح شده، در برگ آغازین نسخه نوشته شده: «محضر مبارک حضرت حجة الاسلام والمسلمین آقای حاج میرزا مهدي بروجردي ادام الله ظله العالی». در پایان نسخه هم

انجامه: «فهذه تمام الشريعة المصطفوية المنقولة عن لسان الامام على بن موسى الرضا عليه وعلى آبائه واولاده المعصومين سلام الله من الملك المعين. اللهم احشرنا معهم واغفر لنا ببركاتهم وفضلهم وكرمهم برحمتك يا ارحم الراحمين. نمقه العبد بنياد الخادم بالمشهدين الشريفين سنة ۱۰۴۷».

۲. فوائد «۷۲ پ - ۷۳ پ» (اخلاق - فارسی)
پندهای اخلاقی و سخنان حکمت آموزی که ذیل عنوان فواید نوشته شده است.
آغاز: «فوائد. حکما گفته اند صحبت را اثر تمامست و طرفه تر آن که همه تقایص اخذ کند».
انجام: «و رضای خالق را بر رضای خلق مقدم دارد. رب وقفنا لمرضاتک».

انجامه: «بتاریخ شهر شوال المعظم سنه ۱۰۴۵ در کربلای معلی نوشته شد. امید که مخلص را فراموش نفرمایند».

۳. منشآت (نامه نگاری - فارسی)
نامه‌ها و ترسلات پراکنده‌ای در نسخه نوشته شده که عناوین آنها چنین است:
نامه حکیم رشدی به میرزا ابراهیم همدانی، خان خانان با منشی نوشته در ۱۱۷۶ق به خط محمداسماعیل مازندرانی، حکیم ابوالفتح نوشته، حکیم ابوالفضل تقریر کرده‌اند (۱۳ پ - ۱۵ پ)، تکرار نامه حکیم رشدی به میرزا همدانی (۲۵ ر)، حکیم تعزیه گو نوشته (۲۵ پ)، در تعریف درویشی میرزا خانی عرشی نوشته (۵۲ ر)، نوعی خوششانی نوشته (۵۲ پ)، خواجه حسین به مولانا شکیبی نوشته (۶۹ ر)، لمحرره (۶۹ پ)، حکیم رکنا نوشته (۷۰ ر)، نوشتن حاجب حکیم ابوالفتح به شاه جمال‌الدین انجو نوشته، با امضای کاتب در پایان آن «اقل العباد بنیاد الخادم» (۷۰ پ)، ملا محمد صوفی به آصف خان نوشته (۷۱ پ)، حکیم به برادر خود نوشته (۷۲ ر)، خواجه جهان نوشته (۷۴ ر)، میر سنجر به ملا نظیری نوشته (۷۵ پ).

۳. اشعار

از این سرایندگان:

ابوسعید بن ابی‌الخیر (۲۷ پ).

ابی‌نواس (۴۳ ر).

امیر خسرو (۱۳ ر).

حسن دهلوی (۴۶ ر).

سید حسن شیرازی سلمه الله، با این رقم: «از برای قره العیونی شیخ... والمحققین اعنی میر محمد المصاحب سید عالی نسب و الحسب سید حسن حافظ طنبوری خوش‌نویس شاعر هم‌زبان به همه زبان شیرازی بطریق اخلاص و محبت و عرض مودت نموده این چند بیت مذکور را فی البدیهه لطف نموده در حضور این محب قدیمی و در شان مخلص درویشان از واردات غیب بی‌شبهه و عیب بحسب الامر عالی دوستان از ریا خالی چون حالی بود نوشته شد... غفر له (امضای نویسنده در صحافی از بین رفته است) (۲ ر).

صایب، نوشته شده در خدمت فخر السیاده و التجبا میر عبدالله در ۱۸۲ شهر ذیحجه الحرام مشهور بقدر خم (کذا) (۱ ر - ۱ پ).

ظهوری (۲ ر).

عمر خیام (۱۶ پ).

فردوسی (۲ ر).

یادگار درویش خاکی شهید شیرازی مشهور به میرزا محمد حسینی در شیراز رحمة الله علیه محب فقرا میر محمد المصاحب غفر له (۲ ر).

۴. گفتارهای پراکنده

منقولاتی از کتب و اشخاص مختلف بدین ترتیب:

ابراهیم بن ادهم (۲۵ ر).

ابواسحق تبریزی، شیخ (۱ ر).

ابوسعید ابوالخیر (۶۸ پ).

ارسطو (۲۵ ر).

۱. در نسخه تاریخ به همین صورت از راست به چپ نوشته شده است.

- بطلمیوس (۲۷ پ).
 سلمان (۳ پ).
 سلیمان عبدالملک (۲۵ ر).
 سهل تستری (۳ پ).
 شبلی (۳ پ).
 عیسیٰ (ع) نبی (۳ پ).
 احیاء العلوم (۲۲ پ، ۲۳ ر، ۲۷ ر، ۴۳ ر، ۴۳ پ).
 تفسیر العلامة النیسابوری (۱۲ پ، ۲۷ پ).
 جواهر التفسیر (۶۱ ر).
 صحیفة الرضا (۴ ر).
 عدة الداعی (۶۸ ر).
 عیون اخبار الرضا (۳ ر، ۴ ر، ۹ پ، ۳۷ پ، ۵۳ پ، ۶۱ ر).
 کتاب کلینی نقل من خط الفاضل الکامل التقی التقی الشیخ السعید حسن بن الشیخ الشہید زین الدین العاملی قدس الله روحهما (۶۱ پ).
 کشف الغمة (۴۵ پ).
 کشکول شیخ بهایی (۱۳ ر، ۳۸ ر، ۴۶ ر، ۵۳ ر، ۷۸ ر).
 کیمیای سعادت (۸ پ، ۴۰ پ، ۷۷ ر).
 مفتاح الفلاح (۳ ر، ۱۱ پ، ۱۲ ر).
 مناقب الخارزمی (۲۲ ر، ۴۵ پ، ۴۶ پ).
 من لا یحضره الفقیه (۳۲ ر، ۳۳ ر، ۳۴ ر، ۶۴ پ، ۶۶ پ).
 خط: نسخ و نستعلیق شکسته و گاهی رقاع مانند. با این تاریخها: «بتاریخ ۲۱ شهر رمضان المبارک سنه ۱۰۴۵ در کربلای معلی نوشته شد» (برگ ۲ پ)، بنیاد خادم در مشهدین شریفین در ۱۰۴۷ق (برگ ۸ ر)، محمد اسماعیل مازندرانی در ۱۱۷۶ق (برگ ۱۵ پ)، بنیاد خادم (برگ ۷۰ پ)، شوال ۱۰۴۵ق در کربلا (برگ ۷۳ پ).
 سطرها چلیپا و معمولی، آغاز نسخه مهر هشت گوش: «خاک ره ال محمد هاشم ۱۰۸»، قیمت نسخه به سیاق و دو مهر پاک شده. برگ ۴۸ پ سه شکل هندسی مذهب و مرصع مزین که از قرآنی جدا کرده و در این جا چسبانده‌اند (شبیبه شمس و کتیبه و گل‌های مزین). برگ ۷۷ پ تملک محمد مفید ابن مولانا
- عبدالاحد همدانی در رمضان المبارک ۱۱۲۹ق. پایان احادیث علامت (ع) و (ه) و (و). در لبة کاغذی نسخه نام آن «مجموعه فی الاخبار» نوشته شده است.
 در برگ آخر نسخه فهرست طلبهای کسی به سیاق. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. متن در بسیاری از صفحات نقره افشان.
 کاغذ: نخودی آهار مهره (هشت برگ الحاقی آغاز و انجام فرنگی با ته نقش: اثر جدید عهد همایون).
 چهار، ۷۹، چهار برگ، ۲۳/۲×۱۴/۴، سطور و اندازه‌ها مختلف.
 جلد: میشن عنابی، مجدول، گرهی، یک لا، آستر بدرقه کاغذ ابر و باد. قطر: ۱/۳.
 خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
 [شماره ثبت: ۸۵۳۴۷]

(۹۱۲۷)

قره العیون فی اعز الفنون (الکلمات المکنونة)

- (کلام-عربی)
 مؤلف: محمد محسن بن مرتضی فیض کاشانی (۱۰۰۶-۱۰۹۱ق)
 کامل.
 رک: ش ۸۸۲۵/۷.
 آغاز: «یا مبدع الارکان والاصول وواهب النفوس والعقول یا مفیض القلوب والارواح».
 انجام: «هذا الكتاب المسمى بقرّة العیون مضموناً بها علی غیر اهلها ناسب ان یلقب المقالات بمکنونة الکلمات الذی هو تاریخ تألیفها».
 انجامه: «قد کتب هذه النسخة الشریفة العبد الآثم الشجیّ ابن ابی القاسم الطیب حکیم مهدی الموسوی الطیب الشهیر بمیرداماد فی دارالسلطنة تبریز صانها الله عن الحدثنان والتنهیز مع وفور الاشغال واختلال الاحوال بالتماس الاخ الاعز آقا میرزا ابراهیم... (جای یک کلمه خالی) الاصل و تبریزی المسکن سلمه الله عن الآفات والبلیة والفتن فی رجب المرجب من شهور سنة ۱۲۹۴ اربعة وتسعين ومأتین بعد الف من الهجرة».

الحمد لله اولاً و آخراً و الصلوة على سيد المرسلين محمد وآله الطاهرين الاقدسین».

خط: شکسته نستعلیق، کاتب: مهدی بن ابی القاسم موسوی طبیب مشهور به میرداماد^۱ در دارالسلطنه تبریز به درخواست آقا میرزا ابراهیم تبریزی، تاریخ کتابت: رجب ۱۲۹۴ق.

عناوین شنگرف، برگ آغازین نسخه سرلوح مذهب و مرصع شرفه دار با کتیبه که درون آن بسمله نوشته شده است، دو برگ آغازین فهرست مقالات کتاب، صفحات مجدول به زر و شنگرف و لاجورد و مشکی، کمندکشی شده، در حاشیه تصحیح شده، در دو برگ پایان نسخه چندین روایت از اصول کافی و نور العیون محمدباقر شریف اصفهانی و خصال و عوالم نوشته شده است. عناوین پیش از شنگرف نویسی در حاشیه نوشته شده بود. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، جزوها ۸ برگی، رکابه دار.

کاغذ: فرنگی نخودی مهره کشی شده.
دو، ۷۰، چهار برگ، ۱۷/۳×۲۲/۴، ۱۵ سطر، ۱۸/۵×۱۰/۳.

جلد: میشن عنابی ضربی با ترنج و سرترنج و جدولهای گرهی و ساده، درون ترنج با نقش گل و مرغ تزیین شده است. قطر: ۱/۴.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۴۶]

(۹۱۲۸)

مجموعه:

۱. شرح کتاب ملحمه (اصول الملاحم؛ ملحمه دانیال) «۱ پ - ۷۹ ر» (نجوم - فارسی)

مؤلف: حبیب بن ابراهیم تفلیسی (سده ۵۶)

نسخه ما این ۲۵ فصل را برای هر ماه دارد:

فصل اول: در حکم دلیلهای کسوف شمس.

فصل دوم: در حکم دلیلهای خسوف قمر.

فصل سوم: در حکم دلیلهای دائرة شمس.

فصل چهارم: در حکم دلیلهای دائرة قمر.

فصل پنجم: در حکم دلیلهای برآمدن ماه نو.

فصل ششم: در حکم دلیلهای ستاره گیسودار.

فصل هفتم: در حکم دلیلهای افتادن ستاره.

فصل هشتم: در حکم دلیلهای قوس و قزح.

فصل نهم: در حکم دلیلهای حره.

فصل دهم: در حکم دلیلهای سرخی که در آسمان پدید آید.

فصل یازدهم: در حکم دلیلهای عجیب که از آسمان پدید آید.

فصل دوازدهم: در حکم دلیلهای مانند شخصی که در هوا پدید آید.

فصل سیزدهم: در حکم دلیلهای بانگ کردن رعد.

فصل چهاردهم: در حکم دلیلهای درخشیدن برق.

فصل پانزدهم: در حکم دلیلهای آتش که از آسمان هوا بر زمین افتد.

فصل شانزدهم: در حکم دلیلهای باریدن باران سخت.

فصل هفدهم: در حکم دلیلهای باریدن تگرگ.

فصل هجدهم: در حکم باریدن خاک سرخ.

فصل نوزدهم: در حکم دلیلهای باریدن وزغ یا کرم از آب یا هوا.

فصل بیستم: در حکم دلیلهای پیدا شدن غبار از هوا.

فصل بیست و یکم: در حکم دلیلهای تاریکی که در هوا پیدا شود.

فصل بیست و دوم: در حکم دلیلهای جستن باد سخت.

فصل بیست و سوم: در حکم دلیلهای بانگی که از هوا شنوند.

فصل بیست و چهارم: در حکم دلیلهای بانگی که از زمین شنوند.

فصل بیست و پنجم: در حکم دلیلهای زمین لرزه.

فهرستواره، ج ۴، ص ۲۸۱۸-۲۸۱۹ و ۳۰۶۶-۳۰۶۷؛

دنا، ج ۹، ص ۱۲۵۳-۱۲۵۴؛ مستنجات من نوادر

المخطوطات العلمیة، ص ۱۴۴-۱۴۷ (که نسخه‌ای از

ملحمه دانیال به زبان عربی را به حبیب تفلیسی نسبت

۱. رک: احوال و آثار خوشنویسان، ج ۳، ص ۹۲۹.

آغاز: «احکام درجات حمل. درجه اول حمل. شادی. هر که برین درجه زاید نیک مرد و پارسا باشد و تنگ عیش و بدخو و بی فرمان بود».

انجام: «درجه سی‌ام خوشه... و قومی بسیار تبع او شوند و مال بسیار جمع کند به حرص تمام پس بمیرد و مال او وارثان ببرند».

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۰هـ.

عناوین و نشانیها با زر و شنگرف و لاجورد، در حاشیه تصحیح شده، صفحات مجدول به زر و لاجورد و مشکی.

در رساله دوم نام روز به لاجورد و سخن سلمان فارسی به شنگرف و نام ابو عبدالله امام جعفر صادق^(ع) به زر و بقیه توضیحات با قلم مشکی نوشته شده است.

رساله سوم عناوین به خط ثلث زرین، مطالب آن درون جدولهای شنگرف و زرین تحریردار نوشته شده است.

در صفحه عنوان نسخه این یادداشتها دیده می‌شود:

فهرست رساله‌های مجموعه، چند کلمه یادگاری نوشته شده در روز چهارشنبه ۱۹ جمادی الاول ۱۲۶۸ق که امضای آن پاک شده است. طلب آقا محمد جعفر نزد حقیر، فهرست آنچه برادر مهترم آقا محمد جعفر از بابت بنده حقیر گرفته شده است، ۴ مهر و تملک محو شده یکی از آنها به صورت لوزی مزین که نیمی از آن در برش صفحه از بین رفته و کلماتی چون دستگاه و سلطان اسمعیل در آن به چشم می‌خورد، یادداشت «۴ شعبان داخل ایار شد سنه ۱۱۶۸» و مهر بیضوی به نقش: «شعاع ۱۳۱۵».

پایان نسخه اسامی شهر قمری و رومی و معادل هر کدام، نقش مهر بیضوی شعاع: «شعاع ۱۳۱۵». و سه تاریخ تولد نوشته زین‌العابدین در سالهای ۱۳۰۵ و ۱۳۰۹ و ۱۳۱۱ق.

با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. نسخه رکابه داشته اما بیشتر آنها در برش صفحات از بین رفته‌اند. جزوها ۸ برگی.

داده است؛ اعلام الحضارة العربية الاسلامية، ج ۳، ص ۲۰۱.

آغاز: «شکر و سپاس خدای را که بیافرید هر دو جهان را و بیاراست به خورشید و ماه و ستارگان آسمان را و روزی رسانید جانوران را... شرح کتاب ملحمه. چنین گوید ابوالفضل حبیب بن ابراهیم التفلیسی رحمة الله علیه که چون از کتاب قانون ادب پرداختم نظر کردم که پادشاهان و بزرگان از بسیاری کتابهای نفیس به کتاب ملحمه راغب‌ترند از بهر آن که چون علامتی از علامتهای آسمان و جوئه هوا و زمین لرزه به وقتی از اوقات پدید آید ایشان خواهند که بدانند که حکما چه حکم کرده‌اند... پس چون احوال عالم بدین صفت دیدم جهد کردم به حسب طاقت و قدرت خویش و این کتاب از کتابهای تازی به پارسی کردم... آغاز کتاب ملحمه. بدان که اصل ملحمه دانیال پیغمبر علیه السلام وضع کرده است. و بعد از او امام جعفر صادق علیه السلام».

انجام: «وگریختن بندگان از خداوندان و در ولایت زنگبار و کوهستان بیماری و مرگ بسیار بود والله اعلم بحقایق الامور».

۲. [اختیارات ایام] «۸۰ پ - ۹۵ ر» (نجوم - فارسی) شرح سعد و نحس ایام سی‌گانه هر ماه به نقل از سلمان و امام صادق^(ع) است. هر روز در یک صفحه کتابت شده است.

آغاز: «روز اول که مسمی به هرمزد است. سلمان رحمه الله گوید اسمی است از اسماء الله. از ابو عبدالله علیه الصلوة والسلام روایت کنند که این روز روز نیک است و مبارک است و خدای تعالی آفرید درین روز آدم را».

انجام: «روز سی‌ام مسمی به انبران است... و هر کس که چیزی گم کند بیابد و هر کس که درین روز قرض کند به زودی ادا کند».

۳. [احکام درجات بروج] «۹۶ پ - ۱۳۲ ر»

(نجوم - فارسی)

شامل جدولهایی در احکام بروج دوازده گانه و در هر یک احکام سی درجه آنها.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

۱۳۲، یک برگ، ۱۰/۴×۱۶/۳، سطر، ۱۲/۷×۷.

جلد: تیماج عنابی، با جدولهای گرهی و ساده زرین،

یک لا، دورو، درون زیتونی. قطر: ۱/۷.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۵۲]

(۹۱۲۹)

الکافی

(حدیث - عربی)

مؤلف: محمد بن یعقوب کلینی (۳۲۹ق)

شامل فروع از ابتدا تا پایان.

ذریعه، ج ۱۷، ص ۲۴۵-۲۴۶؛ فهرستگان حدیث، ج ۵،

ص ۲۰۲-۳۱۹؛ کافی پژوهی در عرصه نسخه‌های خطی

(با معرفی ۱۶۰۷ نسخه خطی از این کتاب)؛ کلینی نامه (با

معرفی ۲۰۶ نسخه خطی از کافی و کتابهای وابسته

بدان).

آغاز: «کتاب الطهارة. باب طهور الماء. قال ابو جعفر

محمد بن یعقوب الكليني حدثني علي بن ابراهيم بن

هاشم عن ابيه عن النوفلي».

انجام: «يقول لقد نصرمك الله في مواطن كثيرة فعدنا

تلك المواطن فكانت ثمانين».

انجامه: «فرغ منه في شوال ۱۰۷۳» (پایان کتاب

طهارت، برگ ۱۵ ر)؛ «قد اتمّ كتابة كتاب الحج من

الكليني بعد ما افتتح بكتابه مولانا عبدالصمد الكاتب

العبد الضعيف عملاً والقوى زلاً محمد سليم بن عبدالرحيم

اليالستاني» (پایان کتاب حج، برگ ۲۱۷ پ).

خط: نسخ مشکول، عناوین به خط ثلث زرین، کاتب:

محمد سلیم بن عبدالرحیم یالستانی (آغاز نسخه را

مولانا عبدالصمد کاتب استنساخ کرده بود)، تاریخ

کتابت: شوال ۱۰۷۳ق (پایان کتاب طهارت).

صفحات دارای جدولهای پرکار به زر و شنگرف و

لاجورد و زنگار و مشکی، صفحه آغازین نسخه دارای

سرلوح مذهب و مرصع که هم پیشانی دارد و هم

کتیبه قلمدانی، درون کتیبه عبارت بسمله به خط

ثلث زرین در زمینه لاجورد نوشته شده است. از برگ

۲۱۷ به بعد کتابهای فقهی از آغاز صفحه شروع

شده‌اند. صفحه عنوان تملک نجف‌قلی بن مرحوم

شاه‌وبردی بیگ توشمال‌باشی در سال ۱۰۸۷ق با

مهر مربع او که خوانده نمی‌شود. پایان نسخه مهر

بیضی: «عبد علی الطباطبائی ۱۳۲۵» و مهر مربع به

نقش: «العبد محمد مهدی الحسنی الحسینی ۱۳۱۶»

که کتاب را خریده بوده است، به همراه یک رباعی در

ماده تاریخ وفات جناب والد ماجد (این رباعی با

درخواست میرزا شهیدی عجزی از آقا حسن

سرهنگ سروده شده است) و فهرست کتب والد

ماجد و برادران مرحوم. نام کتاب روی لبه کاغذی

«کتاب مستطاب فروع کافی». با مهر کتابخانه جعفر

سلطان القرایی. جزوها ۱۰ برگی. رکابه‌دار.

کاغذ: شکری آهار مهره.

یک، ۵۵۲، یک برگ، ۲۴/۵×۴۴/۲، سطر،

۱۵/۵×۳۲.

جلد: دورو، بیرون تیماج مشکی سوخت میناکاری

شده با ترنج زرین که درون آن نقش یک غزال و گرگ

در حال گریز و تعقیب به همراه نقوش گل و بوته به

شنگرف ترسیم شده است. با چهار سر ترنج در بالا و

پایین آن که در هر کدام یک گل سرخ نقش بسته

است. به همراه ۴ گوشه که درون آنها هم تصویر غزال

و گرگ و پرندگان به صورت دو به دو حک شده است.

مجدول به گرههای زرین، سجاف دار، کمی آسیب

دیده، درون تیماج عنابی ساده، مجدول گرهی و

ساده. جلد قبلاً سرطیل داشته و آثار آن بر برگهای

نسخه باقیمانده است. قطر: ۶/۴.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۸۰]

(۹۱۳۰)

الکافی

(حدیث - عربی)

مؤلف: محمد بن یعقوب کلینی (۳۲۹ق)

شامل اصول و روضه.

آغاز: «الحمد لله المحمود لنعمة المعبود لقد تهرت المطاع

الراجی محمدآبادی ۱۲۸۱» و یک مهر محو شده. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، عناوین پیش از شنگرف نویسی با خطی ریز در لبة صفحات نوشته شده بود. سطراندازی شده با مسطر، جزوها ۸ برگ، رکابه دار.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۵۰۰، سه برگ، ۲/۱۹×۴/۳۵، ۲۶ سطر، ۲۵/۵×۱۲.

جلد: دو رو، بیرون تیماج مشکی سوخت با ترنج و سرترنج و چهار لچکی زرین نفیس میناکاری شده دارای نقوش گل و بوته شنگرف و لاجورد، با نقوش گره دار زرین در حاشیه، درون تیماج عنابی مجدول زرین. قطر: ۵/۸.

[شماره ثبت: ۸۵۳۷۹]

(۹۱۳۱)

الوجیز فی تفسیر القرآن العزیز (تفسیر-عربی)

مؤلف: علی بن احمد واحدی نیشابوری (-۴۶۸ق) از اواسط مقدمه تا پایان سوره نازعات. از آغاز یک برگ و از پایان نسخه چندین برگ افتاده است. رک: ش ۹۰۴۱.

آغاز موجود: «فانی کنت ابتدات بابداع کتاب فی التفسیر لم اسبق الی مثله فطال علی الامر فی ذلك لشرايط تقلدتها».

انجام موجود: «سورة النازعات... لم یلبثوا فی قبورهم الا عشیة او ضحیها ای نهارها استقصروا مدّة لیثهم فی القبور لما عاینوا من الهول».

خط: نسخ خفی، آیات قران به ثلث، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

سر سوره‌ها شنگرف، بر فراز همه آیات قرآن خط شنگرف، ادامه تفسیر بعضی از آیات در حاشیه نسخه نوشته شده است، پایان بسیاری از صفحات به صورت مثلثی و شبیه انجام نسخه کتابت شده است. همه صفحات مجدول به زر و شنگرف و لاجورد و آبی و مشکی، در گوشه سمت چپ بالای صفحات نام

فی سلطانه المرهوب لجلاله المرغوب الیه فیما عنده». انجام: «حتی یبعث الله عزوجل رجلاً منا اهل البیت یعمل بکتاب الله لا یری منکراً الا انکره».

انجامه: «تم کتاب الدعاء ویتلوه کتاب فضل القرآن. تم فی تاریخ ثمان وعشرین من شوال علی ید احقر العباد محمدعلی الطالقانی سنة سبعین والف» (پایان کتاب دعاء، برگ ۳۶۳ پ)؛ «قد فرغ من تسوید تتمه الاصول فی تاریخ یوم الاحد من العشر الاول من شهر ذی قعدة سنة سبعین والف کتبه محمدعلی الطالقانی غفر الله لوالدیه» (پایان کتاب عشرت، برگ ۳۸۶ ر)؛ «تم کتاب الروضة من الکافی اخره والحمد لله رب العالمین وصلى الله علی سید النبیین محمد وآله الطاهریین وصحبه اجمعین وسلم تسلیماً کثیراً علی ید احقر العباد محمدعلی ابن سلیمان الطالقانی غفر الله له ولوالدیه ولجميع المؤمنین والمؤمنات سنة احدى وسبعین والف من الهجرة النبویة» (پایان نسخه، برگ ۵۰۰ پ).

خط: نسخ، کاتب: محمدعلی بن سلیمان طالقانی،

تاریخ کتابت: ۲۸ شوال ۱۰۷۰ق (پایان کتاب دعاء، برگ ۳۶۳ پ)، یکشنبه دهه اول ذیقعدة ۱۰۷۰ق (پایان کتاب عشرت، برگ ۳۸۶ ر)، ۱۰۷۱ق (پایان نسخه، برگ ۵۰۰ پ).

عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدل دارد، با علامت بلاغ، همه صفحات مجدول به طلا و لاجورد و مشکی، برگ ۱ پ و ۱۹۹ پ (آغاز باب طینة المؤمن) دارای دو سرلوح مزدوج مذهب و مرصع نفیس پرکار، هر دو سرلوح دارای کتیبه زرپوش قلمدانی که با نقوش اسلیمی به رنگهای مختلف تزیین شده‌اند، با بندسازی رومی نفیس و دقیق، در برگ ۳۸۷ پ (آغاز کتاب الروضة) هم سرلوح مزدوج مذهب و مرصعی همانند دو نمونه پیشین نقش بسته که کوچکتر و کم‌کارتر از آنهاست. آغاز نسخه نقش سه مهر کوفته شده است: مهر بیضوی کوچک: «عبده زین العابدین ۱۱۲۲»، یادداشت خریداری با مهر مستطیل: «عبده سید محمد الحسنی الحسینی ۱۱۱۷»، مهر بیضوی: «عبده

عبودیت فرجام به نگارش احوال سلاطین مغول که با این سلطنت ابد آیت به یک رشته نسب پیوسته می‌شوند شروع ورزید و به شامل التواریخ مظفری موسوم ساخت. و شرح حال سلطان گیتی ستان چنگیزخان را با آباء و اجداد عظامش تا به حضرت نوح^(ع) در بیست هزار بیت مسطور داشت.»

نوشته شده به دستور و نام مظفرالدین شاه (۱۳۱۴-۱۳۲۴ق) و میرزا علی اصغر خان بن ابراهیم امین‌السلطان صدر اعظم (۱۲۷۵-۱۳۲۵ق).

با تاریخ ذی‌الحجه الحرام ۱۳۱۶ق در پایان مقدمه (۳ر) و روز چهارشنبه ۱۵ ذی‌الحجه الحرام ۱۳۱۶ق تنگوزئیل در پایان فهرست مطالب (۷پ) و شنبه ۵ جمادی الثانی ۱۳۱۶ق در انجام کتاب.

جلد اول (بخش مغول). شامل: مقدمه (۱پ-۳ر)، فهرست جلد اول (۴پ-۷پ)، و متن (۱۲پ-۲۴۱ر). فهرستواره، ج ۱، ص ۶۳۲؛ ملی تهران، ج ۴، ص ۱۰۲-۱۰۳ و ۱۳۳-۱۳۴؛ تاریخ سلطنتی، ص ۳۳۶؛ مجلس، ج ۱۰، ص ۴۷۵.

آغاز مقدمه: «الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی اشرف الرسل محمد سید المرسلین و افضل الاولیاء علی امیر المؤمنین... و بعد چون بانی میانی عدل و داد و ثانی جمشید و کعباد افتخار دودمان کیان.»

آغاز متن: «بیان یورت و بیوت و اسامی شعب مردم مغول و قبایل تاتار. باید دانست که مغول در اصل مؤنک اول بوده است که به معنی زاده دل است و این جماعت مغول در اراضی اُیغور تا حدود خطا و اورجه ساکن و متوطن.»

انجام: «شاهنشاه جوان جوان بخت زینت‌بخش تاج و تخت مالک ملک کیان ملک الملوک ایران السلطان مظفرالدین پادشاه قاجار خلد الله ملکه و سلطانه الی یوم القرار.»

انجامه: «این بنده حقیر عباسقلی سپهر در روز شنبه پنجم شهر جمادی‌الثانیه سال یک هزار و سیصد و شانزدهم هجرت نبوی صلی الله علیه وآله وسلم از نگارش احوال سلطان گیتی ستان چنگیزخان پیرداخت

سوره‌ها به مانند سرصفحه نوشته شده است. بخشهای محصور شده در جدولهای صفحات و متن کتاب اخراپی رنگ و زرافشان. دارای مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی، رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی. کاغذ: نخودی آهار مهره نازک.

۱۱۷ برگ، ۸/۸×۸/۸، ۱۶/۸×۳۳ سطر، ۵×۶/۱۳.

جلد: تیماج دورو، بیرون زیتونی با جدولهای زرین، سجاف دار عنابی، درون عنابی روغنی شده، مجدول زرین، عطف گالینگور قهوه‌ای، یک لا. قطر: ۱/۴. خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۴۸]

(۹۱۳۲)

شامل التواریخ مظفری

(تاریخ-فارسی)

مؤلف: عباسقلی بن محمدتقی سپهر کاشانی، لسان‌الملک

(۱۲۶۸-۱۳۴۲ق)

تاریخ پادشاهان پس از اسلام تا روزگار مؤلف است. سپهر ابتدا از خدمات مظفرالدین شاه (۱۳۱۴-۱۳۲۴ق) تقدیر می‌کند و یاد او را بزرگ می‌دارد. سپس می‌نویسد شاه به تاریخ علاقه بسیاری دارد و بدین سبب من عباسقلی سپهر وزیر تألیفات خاصه و تواریخ دولتی و دارالشورای کبری به امر ایشان چندین کتاب در علم تاریخ نوشتم: «مقرر فرمود تاریخ آیین اکبری و تاج المآثر را که منبع انشاء و حاوی پاره‌ای اصطلاحات بعیده است به لسان قوم و زبان یوم مختصر کرده به مختصر مظفری موسوم و مطالب آن دو مجلد را که متجاوز از هفتاد هزار بیت است به پانزده هزار بیت به رشته تحریر درآورد و نیز کتاب محمود التواریخ مظفری را در شرح حال سلطان محمود سبکتکین و سلوک الملوک مظفری را در ضبط اقوال سلاطین معدلت آئین و حکما و دانشمندان پیشین تألیف و تحفه مظفری را که جامع صنوف اشعار و برای ادبا و ظرفا و ندما و اهل انشاء در هر کاری به کار است فراهم نمود. و از آن پس به نگارش تاریخ سلاطین عظامی که از ابتدای دولت اسلام بوده‌اند تا این زمان مبارک امر فرمودند این غلام

و به خواست یزدان مشغول نگارش احوال اخلاف او خواهد شد».

خط: نستعلیق، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: شنبه ۵ جمادی الثانی ۱۳۱۶ق.

عناوین مشکی، موضوعات بخشها در حاشیه صفحات نوشته شده و گاهی سطور و عباراتی هم به متن افزوده شده است. در برگهای ۳ و ۷ پ و پایان نسخه مهتر بیضوی مؤلف به نقش: «مشیر افخم عباسقلی سپهر عضدالدوله الشریف ابن محمدتقی لسانالملک بن محمدعلی ابن رفیعالدوله ابن محمدعلی ابن محمدرضا» دیده می‌شود. ابتدای نسخه ۳ بیت ساده تاریخ وفات سپهر ثانی مشیر افخم مؤلف کتاب از مرحوم صدرالافاضل تبریزی که آن را سلطانقرایی به نقل از فخرالدین [نصیری] نواده مرحوم صدرالافاضل در طهران در منزل جواد آقا کمالیان شنیده و در ۱۳۳۱/۵/۲۲ در تبریز نوشته است.

سپهر ثانی اعنی مشیر افخم راد که بود یکتا زیر سپهر بینائی برون شد از پس هفتاد و یک سنه ز جهان که تنگ بودش گیتی ز گنج دانائی مشیر افخم تاریخ فوت اوست اگر سنین عمرش بر این عدد بیافزائی^۱ نام کتاب در لبة نسخه: «جلد اول تاریخ مغول از شامل التواریخ»، جزوها ۸ برگ، رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطانقرایی.
کاغذ: فرنگی حنایی آهار مهره، با ته‌نقش روسی.
یک، ۲۴۱، یک برگ، ۲۲×۳۵، ۲۵ سطر، ۱۳×۲۴/۵.
جلد: میشن عنابی ساده. قطر: ۳/۲.
خریداری از جعفر سلطانقرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۸۱]
(← تصویر)

(۹۱۳۳)

لباب الاصول

(اصول فقه - عربی)

مؤلف: محمد بن حسن مؤمن تبریزی (سده ۵۱۳)
جلد دوم.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله الاثمة الطاهرين. باب الادلة العقلية والاصول العلمية وقبل الشروع في تفصيل الكلام منها ينبغي تقديم مقدمة تفيد بيان ما يتوقف عليه المقصود». انجام: «حيث لا نجد بدءاً من ذلك (كذا) في امثال بلادنا كما هو واضح لمن شاهدها وفقنا الله وجمع الطالبين للحق الى الرشد والصواب».

خط: نستعلیق، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: سده ۵۱۳هـ. با کمی خط خوردگی در متن و اضافاتی در حاشیه نسخه، گوشه بالای پشت همه برگها موضوعی که در آن صفحه از آن بحث شده نوشته شده است، برای افزودن به متن برگهای سفیدی در نسخه صحافی شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطانقرایی، رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی شکری و آبی آهار مهره و بخشهایی آهار نخورده.

۱۹۹، یک برگ، ۳×۱۹/۵×۲۲، ۲۱-۱۸ سطر، ۱۰×۱۶/۵.
جلد: میشن عنابی ضربی با ترنج و سرترنج و جدول.
قطر: ۳/۵.

خریداری از جعفر سلطانقرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۸۳]

(۹۱۳۴)

لباب الاصول

(اصول فقه - عربی)

مؤلف: محمد بن حسن مؤمن تبریزی (سده ۵۱۳)
جلد اول. پایان یافته در ربیع الثانی ۱۲۹۸ق.
آغاز: «الكلام في المجمل والمبين وفيه مطلبان. المطلب الاول في المجمل. الاجمال في اللغة الجمع من قولهم اجلت الحساب اي جمعته».
انجام: «الا بعض موارد الاستثناء على ما عرفت آنفاً فلا حاجة الى اعادة المقال فيها. هذا نهاية الكلام في

۱. اصل این اشعار به خط خود صدرالافاضل در پایان نسخه ش ۸۸۳۶ کتابخانه مجلس که در همین مجلد معرفی می‌شود نوشته شده است.

آغاز: «الحمد لله الذي اوضح مسالك الافهام الى تنقيح شرايع الاسلام وشرح صدور من اختارهم من الانام».

انجام موجود: «وقد يكون التصرف هو القبض كما اذا كان وكيلاً فيه خاصة واعلم انه منى قدم».

انجامه: «وكان الفراغ منه صبيحة السبت ليلة الاحد على يد الفقير الحقير الراجي عفو الله تعالى وجوده ومنه وكرمه وطفه واحسانه طعمه ابن علم الحسيني الحايري يوم ثلثة وعشرين في الشهر في سنة اثنين وثمانين وتسعمائة والحمد لله رب العالمين وصلوته على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين اللهم صل على محمد وآل محمد» (پایان عبادات، برگ ۱۱۰ ر).

خط: نسخ، کاتب: به چند خط، بعضی از بخشها جدیدتر و از سده ۱۱هـ است. بخش اول نسخه به خط طعمه بن علم حسینی حایری، تاریخ کتابت: صبح یکشنبه ۲۳ از ماه... (ننوشته) سال ۹۸۲ق.

نیمی از نسخه عناوین و نشانیها شنگرف و نیمه دیگر ننوشته، در بخشهای عنوان دار بر فراز عبارات شرايع خط شنگرف رنگ کشیده شده است. در حاشیه تصحیح شده، در موارد کمی هم حاشیه نویسی دارد، عناوین در بخشهای ننوشته در حاشیه صفحات ننوشته شده تا بعداً با شنگرف در جای خود کتابت شوند. دارای بلاغ قرائت.

صفحه عنوان نسخه این یادداشتها را دارد: نام کتاب، تملک ملا محمد صالح تبریزی، تملک محمد علی بن علی بن لطفعلی بن احمد تبریزی در ۱۲۹۹ق با مهر بیضوی او «عبده محمد علی بن علی ۱۲۸۴»، تملک پسر او عبدالحمید بن محمد علی بن علی بن لطفعلی بن احمد بن لطفعلی بن محمد صادق تبریزی مجتهدی، امانت کتاب نزد اسمعیل و محمد جعفر از ملا محمد سعید. و این یادداشت: «مجلد من شرح الشرايع قيمته ستة هزارات (؟)».

۱. ابتدا نام کتاب مجامع الاصول بوده اما بعداً آن را خط زده و به لباب الاصول تغییر داده اند.
۲. معرفی شده در ذریعه، ج ۷، ص ۶۳.

المجلد الاول من هذا الكتاب الشريف الموضوع في بيان حجية القطع والظن مع جملة من مباحث الالفاظ وهو المسمى بمجامع الاصول^۱ وعن الله المسئول التوفيق والاعانة لاتمام المجلد الثاني وانا العبد الجاني محمد ابن الحاج الحسن الشهير بمؤمن التبريزي المولد والنجفي المسكن والمدفن ان شاء الله وفقهما الله للصواب ورضهما الله حسن العاقبة وخير المآب وقد كان الفراغ من تسويد هذه الاوراق في شهر ربيع الثاني من شهور سنة ۱۲۹۸ من الهجرة النبوية على هاجرها آلاف التحية والسلام».

خط: نستعلیق، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: ربیع الثانی ۱۲۹۸ق.

با افزودگیها و تصحیحاتی در کنارهای صفحات، موضوع مورد بحث هر صفحه در گوشه بالایی سمت راست برگها نوشته شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. وی در پایان نسخه چند سطری درباره زندگی مؤلف و کتابهایش نوشته است: «مؤلف حاج میرزا محمد از مجتهدین آذربایجان و همان است که حجة الاسلام نیر در الفیه او را به نام غضنفر العلماء خوانده و رساله در عدم حرمت ریش تراشی و عدم دلیل آن دارد که چاپ نشده».

رکابه دار.

کاغذ: فرنگی شکری و نخودی با ته نقش: «اثر جدید عهد همایون».

یک، ۲۶۴، یک برگ، ۲۴/۳×۱۸/۴، سطور و اندازهها مختلف.

جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج و سرترنج و جدول. قطر: ۳/۵.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۸۴]

(۹۱۳۵)

مسالك الافهام الى تنقيح شرائع الاسلام (فقه - عربی)
مؤلف: زين الدين بن علي عاملی، شهيد ثاني (۹۱۱-۹۶۵ق)
رک: ش ۹۱۱۹.
از آغاز تا پایان کتاب الوكالة. برگ آخر نسخه افتاده است.

وکلمات الرجال ولله الحمد وله الشکر والمنة». **انجامه:** «قد تمت الكتاب بعون الملك الوهاب فی شهر شعبان المعظم سنة ۱۳۱۵» (برگ ۱۰۰ پ).

خط: نسخ، کاتب: محمود بروجرودی (به قریب نسخه

بعدی)، تاریخ کتابت: شعبان ۱۳۱۵ق (برگ ۱۰۰ پ).

عناوین و نشانیها مشکئی، در حاشیه تصحیح شده، با نشانی «بلغ» و «ملاحظه شد» در حاشیه صفحات.

علامت سه نقطه مثلثی در حاشیه بعضی از سطور (مانند ۶۲ر و ۶۷ر و ۷۵ر و...) دیده می‌شود، در کنار

بسیاری از سطرها هم یک نقطه یا علامت خط تیره گذاشته شده است. بالای بعضی از صفحات کلمه هو

نوشته شده است. برگ آغازین نسخه مهر کتابخانه پیمان سراغی در ۱۳۱۰ خیابان خواجه نصیر.

سطراندازی شده با مسطر. رکابه‌دار. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره با ته‌نقش A. MAGNANI E C

دو، ۲۲۴، یک برگ، ۳۱/۲×۲۰/۷، ۲۷ سطر، ۲۱/۵×۱۲/۵.

جلد: میشن عنابی ضربی با ترنج و سرترنج مشکئی، با جدولهای ساده و گرهی، درون کاغذ ابر و باد. قطر: ۳/۳.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۲۸۶]

(۹۱۳۷)

ودائع النبوة

(فقه - عربی)

مؤلف: محمد هادی بن محمد امین تهرانی (۱۳۲۱ق)

جلد دوم: شامل کتابهای صلوات و زکات و صوم. ادامه شماره پیشین است.

آغاز: «کتاب الصلاة وهی فی الاصل العطف وهو من الرب الرحمة ومن المربوب الاستکانة والتذلل وطلبها والاستغفار ومن عبد علی آخر طلب الرحمة».

انجام: «وهذا ما اردناه من بیان غوامض کتاب الصوم واما بقية المسائل فلیست بهذه المثابة من الغموض ونسئل الله تعالی ان یوفقنا لما هو اهم من التعرض لبقية هذا المبحث والحمد لله تعالی كما هو حقه علی هدیته الی ما خفی من شریعته».

جلد پیشین نسخه سرطبل داشته و اثر آن بر برگهای

انجام کتاب باقیمانده است. نام کتاب روی لبة کاغذی و عطف جلد نوشته شده است. رکابه‌دار، دارای مهر

کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۱۰ برگی. گوشه سمت چپ یا بین اوراق وسط هر جزو نشان صحاف را

دارد. این نشان خط موربی است که در هامش صفحه با قلم آهنی رسم شده است.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره، با ته‌نقش، کمی آخورده، بعضی از برگها وصالی شده.

یک، ۲۷۰، یک برگ، ۳۰/۸×۲۰/۶، ۳۱-۲۹ سطر، ۲۲/۵×۱۴/۵.

جلد: میشن عنابی ضربی با ترنج و چهار سرترنج منقش زرین در بالا و پایین که درون کوچکترین آنها

مهر صحاف «یا محمد» نقش بسته است. این نشان تاریخی ریز دارد که خوانده نمی‌شود، با جدولهای

گرهدار و ساده. قطر: ۴/۷. خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۲۸۵]

(۹۱۳۶)

ودائع النبوة

(فقه - عربی)

مؤلف: محمد هادی بن محمد امین تهرانی (۱۳۲۱ق)

جلد اول (کتاب طهارت). مجلد دوم آن در شماره بعد معرفی می‌شود.

دنا، ج ۱۰، ص ۱۰۳۵-۱۰۳۶؛ التراث العربی المخطوط، ج ۱۳، ص ۳۰۶-۳۰۷؛ آستان قدس، ج ۲۱، ص ۱۶۴۷-۱۶۴۹؛ تراثا، ش ۶۲، ص ۱۸۰.

آغاز: «الحمد لله المتعالی بوجوب وجوده عن ان یدرکه العقل بحقیقته المتفرد بان جماله عین جلاله... اما بعد

فهذا الكتاب ودايع النبوة بعون الله جل جلاله یکشف عن وجه الاسرار استارها ویحتوی من فنون الفقاهة شئونها

واطوارها یجدد ما اندرست من آثار النبوة بالدروس... کتاب الطهارة الكتاب کظام ما یکتب به من الکتب وهو

الاتقان ولا معنی له سواه لرجوع جميع المعانی الیه».

انجام: «فسرنا به الاخبار تستغنی عن التعرض للاقوال

انجامه: «هذا تمام ما حرّره الاستاد دام عمره في الخلل ويتلوه ما حرّره في صلوة المسافر الى الله في ۱۵ ع ل ۱۳۱۶» (برگ ۸۸ ر)؛ «تمت النسخة الشريفة التي لا قيمة لها عند اهل البضاعة والبصيرة بيد الاحقر الاثم العاصي الراجي الى رحمة ربّه الودود محمود البروجردى عفى الله عن سيئاته يوم الورد في ليلاه سابع وعشرين شعبان المعظم سنة ۱۳۱۶ الحمد لله اولاً و آخراً» (پایان کتاب صلوات، برگ ۱۰۷ ر)؛ «قد تم الكتاب في سنة ۱۳۲۲» (پایان نسخه).

خط: نسخ، کاتب: محمود بروجردی، تاریخ کتابت: ۱۵ ربیع الاول ۱۳۱۶ق (برگ ۸۸ ر)، شب ۲۷ شعبان ۱۳۱۶ق (پایان کتاب صلوات، برگ ۱۰۷ ر)، ۱۳۲۲ق (پایان نسخه).

عناوین مشکى جلی، نشانیها مشکى، با تصحيح بعضی از کلمات و جملات در حاشیه صفحات و چند حاشیه کوتاه به امضای «منه ره»، دارای مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی و مهر کتابخانه پیمان در مراغه خیابان خواجه نصیر ۱۳۱۰، در این مجلد از کتاب هم از علایم سه نقطه و نقطه برای علامتگذاری در حاشیه استفاده شده اما میزان آنها از مجلد پیشین بسیار کمتر است. جزوها ۸ برگی، رکابدار.

کاغذ: فرنکی شکری آهار مهره، با ته نقش SSB, A MAGNANI E C
یک، ۱۶۰، دو برگ، ۳۱/۴×۲۰/۹، ۲۷-۲۵ سطر، ۲۲/۵×۱۲

جلد: میشن عنابی با جدولهای ساده و گرهی، درون کاغذ ابر و باد. قطر: ۳/۱.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۸۷]

(۹۱۳۸)

مجموعه:

۱. شرح شرایع الاسلام «۳ پ - ۷۱ ر» (فقه - عربی)
مؤلف: محمد هادی بن محمد امین تهرانی (۱۳۲۱ق)
کامل.

انجام: «قال فما تريد من الرجل قال اريد كرائتي فقد حبسه على خمسة عشر يوماً فقال ما صنعت بالبعلة قلت رجعة سليماً».

انجامه: «کتبه العبد المذنب اقل الطلاب أحمد الجرائي العراقي في شهر شعبان المعظم مطابق سنة ۱۳۱۵».

۲. ذخائر النبوة «۷۱ پ - ۱۴۹ ر» (فقه - عربی)
مؤلف: محمد هادی بن محمد امین تهرانی (۱۳۲۱ق)
کامل.

مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۳۶۰؛ تراثنا، ش ۶۲، ص ۱۴۵-۱۴۶؛ ذریعه، ج ۷، ص ۲۸۰ (همین نسخه در کتابخانه سلطان القرایی) و ج ۱۰، ص ۸؛ دنا، ج ۵، ص ۴۶۵ (در آن جا بین نسخه‌های ذخائر النبوة و شرح شرایع خلط شده است).

آغاز: «الحمد لله الذي هدينا الى مسالك شرايع الاسلام ونور مداركه بجواهر الكلام واحكم لنا القواعد نهاية الاحكام بجامع المقاصد وكشف اللثام غاية المراد ومنتهى الارشاد... فهذه الرسالة الموسومة بذخاير النبوة متكفلة بمهمات مباحث الخيار وفرقة اخرى من الاسرار... الخيار اسم من الاختيار وهو افتعال من الخير».

انجام: «فسخ العقد بالخيار واعادة الحق بعد سقوطه فكيف وهو لم يسقط في المفروض لفساد الحق بكون العوض حرراً أو مستحقاً فافهم».

- انجامه: «حزّره العبد المذنب احمد العراقي في تاريخ شهر محرم الحرام بعد ستة عشر وثلث مائة والف من الهجرة النبوية سنة ۱۳۱۶».
۳. الحق والحكم (سلطنة الشخص على غيره؛ السلطنة الشرعية) «۱۴۹ پ - ۱۵۱ پ» (فقه - عربی)
مؤلف: محمد هادی بن محمد امین تهرانی (۱۳۲۱ ق)
رساله استدلالی کوتاهی در توضیح معنای شرعی سلطنت است.
کامل.
مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۳۶۱؛ تراشنا، ش ۶۲، ص ۱۴۶-۱۴۷؛ دنا، ج ۴، ص ۶۹۵.
- آغاز: «الحمد لله الذي احبى ما اندرست من اعلام الدين بالعلماء المجددين فنصب في كل زمان من يقلع اساس المبدعين وخصّهم بحل المعضلات... اما بعد فيقول المسكين المستكين محمد هادي ابن محمد امين... قد سئلني بعض الافاضل عن طائفة من المسائل مع الاشارة الى الحجج والدلائل فاجبته الى ذلك مبالغاً في ايجاز المقال لضيق المجال... ان الحق عبارة عن سلطنة التشخيص على غيره سواء كان ذلك الغير شخصاً او شيئاً آخر».
- انجام: «واما من حيث السند والمسئلة معروفة بالاشكال ولا تنكشف الا ببسط في المقال والتعرض للاقوال والحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا ان هدينا الله والمرجو منه ان يجعله خالصاً لوجهه الكريم وان يجعله ذخراً ليوم الدين».
- انجامه: «كتبه الأقل الأثم احمد العراقي في سنة ۱۳۱۶».
۴. الرضوان «۱۵۳ پ - ۱۹۹ پ» (فقه - عربی)
مؤلف: محمد هادی بن محمد امین تهرانی (۱۳۲۱ ق)
شرح منظومه‌ای فقهی از خود مؤلف است، اشعار اصل بالای صفحات نوشته شده‌اند.
کامل.
مقدمه‌ای بر فقه شیعه، ص ۳۶۰؛ دنا، ج ۵، ص ۸۶۶.
- آغاز: «حمداً لمن بالفته اكمل النعم نعمته على عباده اتم فانه معالم الارشاد روض الجنان غاية المراد ... ثم يقول خادم الاخوان محمد هادي الي الرضوان الصلح ما به التجاذب انقطع وهو كغيره اصيل لا تسيع ... الصلح في الوضع هو الرجوع الي الموافقة وقطع الخصومة قال في الق [القاموس] الصلاح ضد الفساد كالصلوح صلح كمنع».
- انجام: «وهذا الحكم لا ينافي ما افاده هنا من الاشتراك مع اشتراك السبب والاختصاص مع عدمه. هذا آخر ما يسّر الله جل جلاله ايراده في هذه الرسالة الموسومة بالرضوان لمؤلفه المسكين المستكين محمد هادي ابن محمد امين والمرجو منه...».
- انجامه: «تمت الكتاب بعون الملك الوهاب في ۲۵ شهر ربيع المولود مطابق سنة ۱۳۱۶ كتبه العبد المذنب الخاطي اقل الطلاب احمد العراقي الشّرائي».
- خط: نسخ، كاتب: احمد چرائی عراقی، تاریخ کتابت: شعبان ۱۳۱۵ ق (رساله اول)، محرم ۱۳۱۶ ق (رساله دوم)، ۱۳۱۶ ق (رساله سوم)، ۲۵ ربيع الاول ۱۳۱۶ ق (رساله چهارم).
- نشانیها مشکي، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ و ملاحظه دارد. بعضی از این تصحیحات در متن اعمال شده است. با چند مورد حاشیه‌نویسی از مؤلف به امضای «منه دام ظله»، ابتدای نسخه مهر کتابخانه پیمان در خیابان خواجه نصیر در مراغه ۱۳۱۰ و نسخه مجرب دواي چشم، پایان نسخه دو فایده فقهی که احتمالاً از خود محمد هادی طهرانی است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، رکابه دار، جزوها ۸ برگي.
- کاغذ: فرنگی شکری با ته‌نقش A MAGNANI E C، دو، ۲۰۰، یک برگ، ۳۱/۹ × ۲۰/۶، ۲۵ سطر، ۲۱/۱۱/۵.

- فصل ۱۸: در بیان سعادت و شقاوت.
فصل ۱۹: در صفات متشابهه.
فصل ۲۰: در حقایق صفات.
فصل ۲۱: در کتمان عرفان.
فصل ۲۲: در حصر اساس ادیان به یک شعبه.
فصل ۲۳: در اندازه روحانی در جامعه.
بخشی از کتاب در پایان نسخه تکرار شده (فصل ۲۱) و در این تکرار تفاوتی پیدا کرده است. به این صورت که فصل ۲۱ تا ۲۳ در تحریر اول در صفحات ۲۵۷-۲۷۳ نوشته شده‌اند ولی در تحریر بعدی، کتاب در فصل ۲۱: در بیان عرفان عملی پایان یافته است (ص ۲۷۵ - ۳۰۰).
- مؤلف در حاشیه صفحه اول نوشته: «نگارنده آنچه فهمیده بی ملاحظه ادب نوشته و تند نویس و زبر نویس شده و اگر چیزی خیلی رسوا بوده آن را نوشته نه این که وارونه کرده باشد به رسم نویسندگان که گاهی به ملاحظه‌ای چیزی را وارونه می‌کنند و نگارنده ملاحظه را جزء دروغ می‌داند و نگفتن راست غیر دروغ گفتن است».
- آغاز: «نگارنده قصدی به ستودن یا نکوهیدن عرفان ندارد چون هفتاد سال عمر از ذیحجه ۱۲۷۷ تا رجب ۱۳۴۶ صرف دانشها و ادیان مرسوم ایران و ترکستان و عربستان نموده و به هر دانشمندی خدمت‌های جانی و مالی و آبرویی نموده تا تمام توجه او را به خود جلب و دانشهای مخصوص او را دریافت کرده اینک حاضر است که در هر دینی و علمی آن چه آموخته به پیشگاه بشر گذارد تا هر جوینده به آسانی اساس هر دین و علم را بیابد آن‌گاه نظر قضاوت عادلانه خود را در آن اندازد... و در عرفان که شهرتش بیش و تدوین مفیدش کمست».
- انجام: «به واقع هم اگر راست باشد نور علی نور است و لقمه از حوصله بیش است. نگارنده گوید که در طبع اول به این جا ختم کردم و امید که در طبع دوم افزوده شود و درخواست عاجزانه از خوانندگان محترم دارد که رفع نقائص را در حاشیه این کتاب مرقوم دارند تا در
- جلد: میشن عنابی ضربی، با ترنج و سرترنج زرین و جدولهای گرهی و ساده، درون کاغذ ابر و باد. قطر: ۳/۲.
خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۸۸]
- (۹۱۳۹)
- مجموعه:**
مؤلف: عباسعلی بن اسماعیل کیوان قزوینی (۱۲۷۷-۱۳۵۷ق / ۱۳۱۷ش)
۱. عرفان نامه (ص ۱ - ۳۰۰) (عرفان - فارسی)
عنوانهای کتاب چنین است:
مقدمه: در ۵ بند.
فصل ۱: در فرق عرفان با علم و با حکمت و با جمودت و قشریت.
فصل ۲: در این که عرفان صفت بنده است نه صفت خدا و صفت است نه ذات و جوهر و قائم بالغیر است نه قائم به نفس و موصوف لازم دارد و به تنهایی وجود ندارد.
فصل ۳: در تمرکز عرفان.
فصل ۴: در نشانه‌های بدنی عارف.
فصل ۵: در امکان اکتساب عرفان با نبودن طبیعی و زیاد کردن با بودنش.
فصل ۶: در تقسیم عرفان به علمی و عملی.
فصل ۷: در معانی وحدت وجود.
فصل ۸: در بیان خوب و بد و خیر و شر.
فصل ۹: در بیان دوزخ و بهشت.
فصل ۱۰: در تناسخ.
فصل ۱۱: در بقاء روح انسانی.
فصل ۱۲: در اثبات توحید.
فصل ۱۳: در جذب و سلوک.
فصل ۱۴: در حلال و حرام.
فصل ۱۵: در غذای حلال واقعی.
فصل ۱۶: در تصرف در غذا.
فصل ۱۷: در ریاضت عامه و خاصه.

فصل چهارم: در تغییر عادات و رسوم ایرانیان در این هفتاد سال که نگارنده دیده.

کتاب از انجام ناتمام مانده است.

نسخه دیگری از این کتاب به شماره ۱۱۱۸۸ در کتابخانه مجلس نگهداری می‌شود (جلد سوم؛ با یادداشت معرفی مؤلف و کتاب از نورالدین مدرس چهاردهی).

آغاز: «عباس (کیوان) بن اسمعیل بن علی بن معصوم القزوینی (کیوان) در ۴ شنبه ۲۴ ذیحجه سنه ۱۲۷۷ هجری در شهر قزوین محله شیخ آباد از مادر بزاد و تا سنه ۱۳۰۰ در قزوین به دروس اسلامی مشغول بود». انجام: «و شدند چون اهل سایر بلاد که همه ساله در ایام نوروز چنین اند که در خانه خود نمی‌نشینند و علاج واقعه ناگوار مهمان را پیش از وقوع می‌نمایند».

۴. تقریر منبری «ص ۴۸۰-۴۸۷»
تقریرات منبر روزهای اول و دوم ماه رمضان ۱۳۲۴ق است.

در آغاز نوشته شده: «تقریر منبری، عباس کیوان قزوینی در روز اول رمضان سنه ۱۳۲۴».

آغاز: «قال تعالی شهر رمضان الآیة. اول هفته چون عددش که بی‌خلاف هفت است بی‌خلاف است که روز یکشنبه است و آخرش شنبه».

انجام: «ترس آن است که استعداد اصلی باطل شود که کفران حقیقی نعمت خداداد است و خروج از حدود انسانیت است».

خط: نستعلیق تحریری، عبارات عربی نسخ، کاتب: مؤلف.

آغاز نسخه تصویر مؤلف و دو رباعی از او به خط خودش آمده است. پس از آن دو صفحه فهرست کتاب عرفان نامه. با اضافات و اصلاحات و خط خوردگیهایی از مؤلف در حاشیه صفحات. با یادداشت‌های مطالعه و حواشی سلطان‌القرایی بیشتر بر مطالب کتاب اول، پشت سمت راست بالای همه برگها نام کتابها به مانند سرصفحه نوشته شده است.

طبع ثانی مرقومات آنها نیز طبع شود و اگر عمر وفا به طبع ثانی ننمود از روح معارف که در کالبد معارف پروران ظهور دارد خواهشمندم که آن چه صلاح است وقوع یابد. سلام در کلامم تقدیم خوانندگان است. در تهران در خانه ملکی خود در خیابان چراغ برق شب سیم خرداد ماه ۱۳۰۹ مطابق ۲۵ محرم ۱۳۴۹».

اضافات مؤلف بر چاپ اول در این نسخه با جوهر آبی و مشکی نوشته شده‌اند.

۲. حج نامه «ص ۳۱۷-۳۶۷» (فلسفه احکام-فارسی)
درباره اسرار سیاسی و اجتماعی و عرفانی و فلسفه احکام حج است.

آغاز: «عباس کیوان قزوینی در کتاب فلسفه‌الادیان در باب حج گوید که در بعض ادیان بزرگ مقرر شده که در وقتی معین در مکانی معین اشرف امکانه‌اند».

انجام: «وبعض علماء منکر همه این کارها هستند اما برای احترام حضرت حسین^(ع) و از ترس عدم نفوذ اظهار انکار نمی‌نمایند».

۳. کیوان نامه «ص ۳۶۹-۴۷۹» (شرح حال-فارسی)
زندگی خودنوشت اوست که به خواهش میرزا حسین صدرایی وکیل مشورتخانه ایران در ۱۳۴۶ق نوشته است. او در مقدمه تذکر داده که پیش از این هم دوره زندگانی‌اش را مختصرتر در دوره کیوان نوشته بوده است (ص ۳۷۹).

نویسنده در مقدمه جایی که تعداد فصول کتاب را می‌باید بنویسد نانوشته گذارده که نشان می‌دهد هنوز کتاب به تحریر نهایی نرسیده بوده است. اما نسخه ما این چهار فصل را دارد:

فصل نخستین: در درس و تألیف.

فصل دوم: در رنجهایی که نگارنده برای علم و دین کشیده و هنوز به رنج اندر است تا بمیرد و از این گونه رنجها برهد.

فصل سیم: در بیان خلاصه معلومات نگارنده که پس از این همه رنج در باب علوم چه فهمیده و در امر دین چه.

در بالای همه صفحات هم موضوعی که از آن بحث شده نوشته شده است. بخشهایی از نسخه نشانیها به شنگرف، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی، رکابه‌دار. بین هر کتاب صفحاتی سفید مانده است. کاغذ: دفتری خط دار. شش، ۲۴۴، ده برگ، ۲/۱۶×۲۲/۱، سطور و اندازه‌ها مختلف. جلد: مقوا، رویه کاغذ ابر و باد، عطف و گوشه‌ها تیماج قهوه‌ای. قطر: ۳/۲. خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۹۰]

(۹۱۴۰)

تفسیر کیوان

(تفسیر - فارسی)
مؤلف: عباسعلی بن اسماعیل کیوان قزوینی (۱۲۷۷-۱۳۵۷ ق / ۱۳۱۷ ش)
این تفسیر بر اساس مدلول لفظی آیه بنا نهاده شده نه حدیث و خبر و نه حکمت و عرفان و یا تأویل و از این جهت مؤلف تفسیرش را مستدرکی برای تفاسیر گذشته می‌داند و معتقد است مطالبی در آن اظهار شده که در آنها نیست. او در ابتدا ۵ نکته‌ای که به عنوان روش تفسیر مدنظر داشته را نوشته است.

چاپ: به کوشش جعفر پژوم. تهران، سایه، ۱۳۸۴ ش. جلد اول (از آغاز قرآن تا آیه ۶۱ سوره بقره). مجلس، ش ۱۳۵۱؛ دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی، ج ۱، ص ۷۴۵.

آغاز: «پنج ماده روش کیوان در هر دو تفسیر عاجزانه خود فارسی و عربی. ۱. استناد و استدلالش فقط بر مدلول لفظی است نه به حدیث و خبر... بسم الله المتکلم بلسان محمد. قرآن میدان خودنمایی هنرمندان مسلمین شده و هیچ کتاب آسمانی به اندازه قرآن میدان نشده». انجام: «گر چه باز می‌گردد به سیاق اول و آن تاسیس اصل جمله معترضه‌ای است ولی ما آن اصل مؤسس را مهم شمرده فاتحه جلد دوم قرار می‌دهیم تا آن که تجدید

مطلع جالب انظار گردد و نظر هوشمندان با فراغت بال به آن اصل مؤسس توجه یابد و آن را مهم شمارند و به خاطر سپارند (عباس کیوان قزوینی)».

خط: نستعلیق تحریری، آیات قرآن مشکول، کاتب: مؤلف. در صفحه عنوان تاریخ کتابت نسخه ۱۳۴۸ ق / ۱۳۰۸ ش / ۱۹۲۹ م نوشته شده است.

عناوین و نشانیها مشکلی، با اضافات و اصلاحات و خط خوردگیهای مؤلف در متن و حاشیه، آغاز نسخه و پشت طبله اول جلد دو یادداشت از مؤلف و سه بیت شعر از او، نحوه کتابت و سطر بندی ۵۸ برگ اول با بقیه نسخه متفاوت است. در این بین تفسیر چند آیه از آغاز سوره بقره از نسخه ساقط شده است (تفسیر آیات ۳ تا ۶ ناقص مانده). با عکس مؤلف پشت طبله دوم جلد، موضوع مطرح شده در هر صفحه بالای همان صفحه نوشته شده است. رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی کاغذ: دفتری خط دار.

۱۸۹، یک برگ، ۱/۱۶×۲۱/۶، سطور و اندازه‌ها مختلف.

جلد: گالینگور عنابی، عطف می‌شکن مشکلی. قطر: ۲/۹.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۸۹]

(۹۱۴۱)

مجامع القدسیه

(چند دانشی - عربی و فارسی)
مؤلف: محمد مسلم بن عباس ابروانی، قدسی (سده ۵۱۴)
یادداشت‌های پراکنده مؤلف است که در دفتری جمع شده: «این مسافر طریق پر محنت بی بضاعتی در عنفوان شباب و ایام جوانی نقد ناقدۀ عمر و سرمایه سعادت زندگانی را در بلاد غربت و دیار دوری و مهاجرت مدتی صرف علوم رسمیه و فنون متداوله نموده اندک سواد... حاصل و مانند بی‌حاصلان دیار پریشانی در هر زمین خوشه چین زرع مقالات و در یوزه گرد خرمن افاده ارباب دانش و کمالات گشته لآلی هر جنس کلام و

عناوین و نشانیها شنگرف و مشکى، با تصحیحات و یادداشتهاى توضیحى در کناره صفحات، گاهى این یادداشتها بین سطور هم نوشته شده‌اند. بیشتر حاشیه‌ها علامت «ق» یا «قدسى» دارند. در صفحه عنوان کسى نوشته کتاب تصنیف میرزا مسلم مرحوم ایروانى پدر حاجى میرزا آقاسى مرحوم و خط کتاب هم خط خود مصنف است، رکابه‌دار، دارای مهر کتابخانه جعفر سلطان القرابى. برگه‌های ۵۳ و ۵۶ و ۵۷ و ۸۴ سفید مانده‌اند. نام کتاب و مؤلف در برجسب کاغذى عطف نسخه نوشته شده است.

کاغذ: فرنگى شکرى آهار مهره، با نشان تجارى هلال ماه که سه بار در سه اندازه بزرگ و متوسط و کوچک تکرار شده است.

یک، ۸۵، یک بزرگ، ۲۲/۹×۲۲/۸، ۲۹ سطر، ۲۶/۵×۱۷

جلد: تیماج مشکى یک لای مجدول. قطر: ۱/۷.

خریدارى از جعفر سلطان القرابى در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۷۷]

(۹۱۴۲)

مخزن الوقایع

(سفرنامه - فارسی)

مؤلف: حسین بن عبدالله سرابى، گرانمایه (سده ۱۳هـ)
مخزن الوقایع سفرنامه فرخ خان امین الدوله میرزا مهدى بن ابوطالب کاشانى (ح ۱۲۳۰-۱۲۸۸ق) و شرح مأموریت و مسافرت او به نمایندگى ایران به ممالک اروپایى در سال ۱۲۷۲ق / ۱۸۵۶م است. یعنى همان سفرى که منجر به عقد قرارداد معروف پاريس در ۴ مارس ۱۸۵۷م با انگلستان و چشم پوشى از هرات شد. این سفر از ۱۱ ذیقعده ۱۲۷۲ق شروع شد و قریب دو سال مدت گرفت (شوال ۱۲۷۴ق).

شرح مسافرت به قلم حسین بن عبدالله سرابى است که یکى از اعضاى هیأت همراه امین الدوله بود و کتاب را در دو جلد تألیف کرد. او در خطبه کتاب گفته است: «منقسم شد به دو جلد: جلد اول در بیان وقایعات و گزارش حالات و محاورات و مکالمات جناب ایلچى

در هر نوع کلماتى که از نثر و نظم و از هر فن و علم از اصداف افواه اهل فضل و کتب و صحایف معتبره و یا از خزانه خیال و افکار افکار خود به دست مى آمد به جهت این که از کف حفظ و کفایت اندیشه بیرون نرفته... بر اوراق متفرقه ثبت نموده نگاه مى داشت تا این که رفته رفته رقعات کثیره گرد آمده گنج گوشه نشینی از آنها پر و دُر ج درج اندیشه کارى از فراهم آمدن آنها پر دُر گردید. جمعى از اهل دانش و خرد که خریدار غایب غرایب و جویای اجناس نفایس عجایب بودند بعد از مشاهده شواهد آنها ازین بى مقدار خواهشمند حصول این معنی گردیدند که این اوراق پریشان را... در دفترى مضبوط و جمع و در صحیفه‌ای تألیف و ثبت و تحریر نماید که به سبب تفرق از میان نرفته... شروع به جمع و تألیف کرده به طریقى که آن چه به تلاحق افکار به مرور ایام سانح و به ملاحظه انظار در بقایای عمر حاصل شود به آن ملحق و منضم گردد و به ملاحظه صورت وجه تسمیه و مناسبت مسمى به مجامع القدسیه ساخته».

در آغاز هر عنوان، موضوع آن با شنگرف یا مشکى نوشته شده و در پایان هم به مأخذش اشاره شده است. در مواردی که مطلب زائیده فکر خود مؤلف بوده با امضای او مشخص شده است: «ق» و «قدسى عفى الله عنه» و «من تصفحات القدسى عفى الله عنه».

فائده‌ها به ترتیب الفبا مرتب شده‌اند و این ترتیب تا برگ ۸۳ رعایت شده. اما دو برگ آخر آن بدون نظم است.

آغاز: «أحقّ شهادة صدرت عن عدلی القلب واللسان وصدق کلمة خرجت من افواه ذوی النطق واللبان... اما بعد تهی دست بازار درک و دقیقه دانى محمدمسلم قدسى بن عباس الايروانى معروض رای انور».

انجام:

ای آمده در طریق بيش احوال

پسیموده ز راه فلسفه کوه و کتل

قرآن که تمام وصف حیدر باشد

وصف از موصوف از کجا شد افضل

خط: نسخ و در مواردی نستعلیق، کاتب: مؤلف، تاریخ

کتابت: سده ۱۴هـ.

الخاقان حاجی میرزا حسن خان جنرال قونسلگری سابق مصر بتاريخ شهر رمضان المبارک مطابق لوی ٹیل خیریت دلیل ۱۲۸۵».

خط: شکسته نستعلیق، کاتب: محمدرضی بن حسین وقایع نگار^۱ برای میرزا سعید خان وزیر امور خارجه ایران، تاریخ کتابت: رمضان ۱۲۸۵ق.

عناوین شنگرف و مشکى و بنفش درشت و در مواردی نانوشته. همه عناوین پیش از نوشته شدن در متن به خطی ریز تر در حاشیه صفحات نوشته شده‌اند. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی. ابتدای نسخه با مداد قیمت آن را ۵۵۰ ریال نوشته‌اند. سطراندازی شده با مسطر، رکابه دار، جزوها ۸ برگی. کاغذ: صنعتی نخودی آهار مهره. حاشیه زیرین صفحات رطوبت دیده.

دو، ۱۳۱، دو برگ، ۳۰/۴×۲۰/۸، سطر، ۱۳×۲۵. جلد: تیماج عنابی با نقوش زرکوب فرنگی، آستر بدرقه کاغذ ابر و باد. قطر: ۲/۴. خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۷۶]

(۹۱۴۳)

ترجمه دیوان امیرالمؤمنین^(ع) (ادبیات - فارسی) مؤلف: شوقی تبریزی (سده ۵۹) این نسخه مقدمه کتاب را ندارد. فهرستگان حدیث، ج ۳، ص ۷۹-۸۰؛ منزوی، ج ۴، ص ۲۷۲۲-۲۷۲۳؛ نشریه نسخه‌های خطی، ج ۷، ص ۱۱۹؛ دنا، ج ۵، ص ۴۸-۴۹.

آغاز:

«الناس من جهة التمثال اکفاء

ابـــوهم آدم والام حـــواء

آدمی از ره تمثال به هم می‌مانند

که پدر آدم و حوا همه را شد مادر

۱. نسخه دیگری از این کتاب به خط همین کاتب در کتابخانه ملی تبریز نگهداری می‌شود. رک: مخزن الوقایع، پاورقی ص ۳۷ و چهار.

کبیر با سلاطین و رجال دول فرنگستان، و جلد دوم در شرح اداره امور و ترتیب کارهای دولتی و ملتی فرانسه است و انتظام اوضاع عموم ممالک یروپ نیز به تفاوت جزئی بدان منوال است».

چاپ: به کوشش کریم اصفهانیان و قدرت‌الله روشنی، تهران، اساطیر، ۱۳۶۱ش.

نسخه ما با متن چاپ شده متفاوت است و به نظر می‌رسد اضافاتی نسبت به آن داشته باشد.

فهرستواره، ج ۱، ص ۱۴۸؛ منزوی، ج ۶، ص ۴۰۴۸؛ دنا، ج ۹، ص ۲۹۷؛ ملی تهران، ج ۴، ص ۱۲۷-۱۲۸ و ۲۵۴-۲۵۵؛ نسخه‌های براون، ص ۱۴۴-۱۴۵.

آغاز: «الحمد لله الاول قبل الانشاء والآخر بعد فناء الاشياء لم يشارك في الالهية ولم يظاهر في الوحدانية لا خلف لوعده ولا نقض في عهده... لمؤلفه.

سر پادشاهان گردن فراز به درگاه او بر زمین نیاز». انجام: «هر سال در موسمی که قشون دولت مزبوره دعوت به محلّ تعلیم و مشق بزرگ می‌کردند صاحب منصبان دول فرانسه و انگلیس و فلمنگ و ایتالیا و آلمانیا برای تماشا و تعلیم جنگ عازم محل مزبور می‌باشند».

انجامه: «هو المالک بالاستحقاق. چون به روزگار دولت جاوید آیت اعلیحضرت شاهنشاه اعظم الناصر لدین الله ابوالمظفر سلطان ناصرالدین شاه قاجار غازی روحنا فداه و خلد الله ملکه و سلطانه هنگامیکه حسب الحکم جناب جلالت و بنان نصاب مقرب الخاقان و مؤتمن السلطان سرکار خداوندگاری میرزا سعید خان وزیر امور خارجه دولت علیه ایران دام اجلاله العالی این بندگان را به ایالت ترکها سرحد ولایت دارالصفاء خوی و وقایع نگاری مضافات خوی و سلماس مأمور و مقرر فرموده بودند این نسخه شریفه معروض افتاد. امیدوارم انشاء الله تعالی برای مطالعه کنندگان سوحظی وافر عاید شود. این بنده کمترین را به دعای خیر مذکور نمایند. حرره کمترین بنده درگاه محمدرضی ولد عالیجاه مجدت همراه آقا میرزا حسین وقایع نگار برادر مقرب

آدمیان از جهة صورة مانند یکدیگرند. بدر ایشان آدم است و مادر حوا».

انجام:

اذا ضاقت بك الاحوال يوماً

فثق بالرازق الفرد العلی

چون ز احوال جهان روزی به تنگ آید دلت

باش واثق بر کریم رازق فرد علی

انجامه: «وقد فرغت من تحريره فی اواخر ذی الحجّة الحرام سنة تسع وثمانین وثمانمئة علی يد العبد الضعیف محمد بن جلال بن علیّ الحسینی الملقب بنمانا عفی عنه ولوالديه آمین».

خط: اشعار عربی نسخ معرب، ترجمه زیرنویس آنها

نسخ مشکئی، ترجمه منظوم فارسی نستعلیق

شنگرف، کاتب: محمد بن جلال بن علی حسینی ملقب به نمانا، تاریخ کتابت: اواخر ذیحجه ۸۸۹ ق.

عناوین به زر و شنگرف و لاجورد و زنگار و خط ثلث، در مواردی که در عناوین از امیرالمؤمنین با تعبیر

علیه السلام یاد شده این کلمه را سترده‌اند، برگ

آغازین نسخه پیشانی مذهب و مرصع با چندین

شرفه که درون آن در زمینه زر نوشته شده: «من

اشعار شاه اولیا، صفحات مجدول به زر تحریردار،

عناوین درون کتیبه‌های ساده، برگهای ۴۱ و ۴۲ و

۵۸-۶۲ نونویس. در حاشیه تصحیح شده. با ابیات

اضافه شده‌ای در هامش صفحات.

صفحه عنوان نسخه این یادداشتها را دارد: مهر

مستطیل به نقش: «مال احمد سنه ۱۱۶۲»، تملکی

پاک شده، مهر مربع به نقش: «افوض امری الی الله

عبده عبدالصمد ۱۲۵۳» و مهر لاستیکی «مرکز

فروش تبریز کتابفروشی سردوش».

در صفحه اول و آخر نسخه مهری چهارگوش بوده که

متن آن را محو کرده‌اند. پایان نسخه دو بیت شعر

به ترکی.

با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی. نسخه رکابه

داشته اما بر اثر برش صفحات بیشترشان از بین

رفته‌اند. جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۱۴۴، دو برگ، ۱۰/۳×۱۷/۳، ۱۰ سطر، ۱۱/۴×۶/۷.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج زرین و

شش کتیبه قلمدانی در اطراف، مجدول گرهی.

قطر: ۲/۵.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۲۷۵]

(۹۱۴۴)

[لغات قرآن]

(لغت - فارسی)

مؤلف: ناشناخته

از آغاز قرآن تا اوایل سوره نمل.

آغاز: «العوذ والعیاذ واللوذ واللبیاذ: پناه گرفتن به کسی

یا چیزی یا به جایی. ب. به. الله و الاله. خدای، الالهه ج.

مین: از. الشیط: هلاک شدن. الرجیم: رانده... الحمد:

ستودن و سپاس و ستایش. ل: مر. الرب: پروردن. العالم:

هر چه جز خداست، العالمون ج. الملك: پادشاه و

خداوند شدن».

انجام موجود: «الخبء: بنهان کردن. الهدیه: آن چه به

کسی فرستند از عطاء. العفریت: دیو ستنه. الطرف: چشم

و برهم زدن چشم. التتکیر: ناشناسا گردانیدن».

خط: نسخ، کلمات قرآنی معرب، تاریخ کتابت:

سده ۱۱ هـ.

سرسوره‌ها نانوشته، نام سوره‌ها با خطی ریز در

حاشیه صفحات نوشته شده بود تا پس از آن با

شنگرف در متن وارد شود. در حاشیه کمی تصحیح

شده، برگ آغازین وقفنامه کتاب بر طلبه مدرسه

مبارکه قاسمیه هاشمیه در محله باغمراد از طرف

عالیحضرت سیادت و نجابت پناه فضیلت و کمالات

دستگاه موفق بتأییدات الربانی^۱ بر مدرسه‌ای که

خود احداث کرده است با تولیت خودش و پس از او

متولی مدرسه مزبور در جمادی الثانی ۱۱۱۶ ق. در

۱. از واقف نامی برده نشده ولی از حالت کاغذ و مرکب به نظر

می‌رسد اسم او را پاک کرده و این عبارات را به جای آن

نوشته‌اند.

التفریسی ادم الله اجلاله وضاعف قدره ارجو ان یجیب
وهذا الا تمام قد کان فی شهر رمضان المبارک فی سنه
۱۳۱۶».

خط: نسخ، کاتب: احمد صحاف تبریزی برای میرزا
حسین تفریسی، تاریخ کتابت: رمضان ۱۳۱۶ق.
عناوین و نشانیها شنگرف و لاجورد، بالای همه
صفحات موضوع مورد بحث در آن صفحه نوشته شده
است. آغاز نسخه مهر لاستیکی «مرکز فروش تبریز
کتابفروشی سردوش» و مهر کتابخانه سعدی در تبریز
در سال ۱۳۴۱ نقش بسته است. با مهر کتابخانه جعفر
سلطان القرایی. در همان صفحه هم توضیحی در
معرفی کتاب و مؤلف نوشته شده، بعضی از اشعار
فارسی به نستعلیق کتابت شده‌اند. در پاصفحه همه
صفحات (پشت و رو) رکابه نوشته شده، در بعضی از
صفحات آثار سطراندازها با قلم آهنی باقیمانده
است. جزوها ۸ برگگی.

کاغذ: فرنگی نخودی و حنایی آهار مهره.
یک، ۳۱۶، یک برگ، ۲۰، ۲۲×۱۴/۸ سطر، ۱۵/۵×۸.
جلد: میشن قهوه‌ای مجدول گرهی، دارای ۶ گ
کوچک در اطراف نسخه. قطر: ۳/۳.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۷۳]

(۹۱۴۶)

تأویل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة

(تفسیر-عربی)

مؤلف: سید علی حسینی استرآبادی نجفی، شرف‌الدین
(-۹۶۵ق)
کمی از آغاز و انجام افتادگی دارد. موجودی از اوایل
شرح سوره حمد تا اواسط سوره اخلاص.
کشاف الفهارس، ج ۳، ص ۹۵-۹۹؛ دنا، ج ۲،
ص ۷۵۹-۷۶۰.
آغاز موجود: «اعظام رحم محمد وان کل مؤمن ومؤمنة
من شیعتنا هو من رحم محمد... فالویل لمن استخف
بشیء من حرمة رحم محمد».

وقفنامه نام کتاب «تهذیب» نوشته شده است.
رکابه‌دار، جزوها ۸ برگگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره، بعضی از بخشها دوپوسته
شده، حاشیه صفحات کمی آبخورده.
یک، ۶۳، یک برگ، ۲۰/۱×۱۰/۶، ۱۰-۱۶ سطر، ۱۴×۷.
جلد: کالینگور سرخ. قطر: ۱/۵.
خریداری از احمدعلی عبداللهی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۹۰۲]

(۹۱۴۵)

صفوة الصفاء في مناقب الاولياء و معارج الاصفياء

(المواهب السنیه فی المناقب الصفیویة)

(شرح حال نامه-فارسی)

مؤلف: توکلی بن اسماعیل بن حاجی اردبیلی، ابن بزاز
(-۸۰۰ق)

کامل.

میکرو فیلمهای دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۳۷-۱۳۸؛ دنا،
ج ۷، ص ۱۴۸-۱۴۹؛ دانشگاه تهران، ج ۸، ص ۱۳۰؛
سپهسالار، ج ۵، ص ۲۸۶-۲۸۸؛ فهرستواره، ج ۳،
ص ۲۲۱۶-۲۲۱۷؛ مشترک پاکستان، ج ۱۱، ص ۷۹۵.
آغاز: «الحمد لله الولی الحمید والصلوة والسلام علی
خیر خلقه خاتم الانبیاء محمد المصطفی وآله الطاهیرین
سبما وصیه واین عمه... اما بعد این مسکین کم بضاعت و
مفلس بی طاعت که بر درگاه عزت هیچ آبرویی جز
خاک عجز ندارد».

انجام: «می‌گوید فقیر حقیر مؤلف کتاب با زبان
نیازمندی نه به زبان فخر از کشف و کرامات خود...
ما تشتهی الاذن تستمعه و ما

ینوی العیون من المناظر یطرف».
انجامه: «تمت الكتاب بعون الملك الوهاب بيد اقل
العباد واحقرهم احمد صحاف التبریزی وراجياً بجذبات
طریقه السلسله الحقة العلویة الرضویة المهدویة علی
صاحبها آلاف الثناء والتحمیه وکتبت تقدیماً لمحضر
العالی المتعالی الجناب الامجد والحضرة الاسعد صاحب
اخلاق المکارم السنیه المستطاب سیدی المیرزا حسین

وانت القاهر.. اما بعد چون سلطان سلاطین ایران و توران».

انجام: «و دولت و شوکت و سطوت شاهنشاهی دعا نمایند. الحمد لله الذی وفقنی علی اتمامه علی وجه لا ارجوه الا من کرمه واحسانه والصلوة علی خیر خلقه محمد صلی الله علیه وآله وعترته».

انجامه: «قد تمت هذه النسخة الشريفة فی يوم الخميس خامس عشر شهر رمضان المبارك سنة ۱۲۵۳ فی يد الکاتب المذنب العاصی محمد المدعو به آقا بابا دماوندی. الحمد لله الذی وفقنی علی اتمام اربعة نسخات من هذه الرسالة الشريفة المسماة بانوار الجلیة من تصنیفات عالم المحقق والفاضل المدقق والعارف الواصل الکامل علامة العلماء فی المجالس والمحافل سرکار آخوند ملا عبدالله سلمه الله تعالی من جمیع الآفات والبلیات».

خط: نستعلیق، کاتب: محمد آقا بابا دماوندی (این نسخه چهارمین نسخه‌ای است که کاتب از این کتاب استنساخ کرده)، تاریخ کتابت: پنجشنبه ۱۵ رمضان ۱۲۵۳ق.

عناوین و نشانیها شنگرف، موضوعات هر بخش در حاشیه صفحات به شنگرف نوشته شده است، با کمی تصحیح در حاشیه، برگ آغازین نسخه مهر بیضوی: «ابن محمد علی امام قلی ۱۲۵۱»، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرای، سطراندازی شده با قلم آهنی، رکابه‌دار، جزوها ۸ برگ.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره. ۱۳۲، دو برگ، ۲۱/۸×۱۵/۳، سطر، ۲۱×۹. جلد: میشن قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و جدول. قطر: ۱/۶.

خریداری از جعفر سلطان القرای در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۷۱]

(۹۱۴۸)

مجموعه ادعیه و مناجات (ادعیه - عربی و فارسی) بدین ترتیب:

انجام موجود: «سورة الاخلاص... سبحانه فيه افرايت من اتخذ الله هواه... غشاوة فمن يهديه من بعد... بن سعيد عن محمد».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

سر سوره‌ها و نشانیها شنگرف، بر فراز آیات قرآن خط شنگرف، با کمی تصحیح در حاشیه صفحات، آغاز نسخه دو مهر مالکیت یکی مربع به نقش: «عبده الراجی نجف علی» و دیگری بیضوی به نقش: «احمد ابن نجف علی». پشت طبله دوم جلد فهرست ۵ جلد بدین ترتیب نوشته شده است: «آنچه که از کتب این حقیر در پیش جناب آقا میر ابراهیم افشار در مدرسه حاجی صفر علی مرحوم امانت است بدین تفصیل است در تاریخ هزار و دویست و هشتاد و دو هجری سنه ۱۲۸۲». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرای، رکابه‌دار، جزوها ۸ برگ.

کاغذ: نخودی آهار مهره، حاشیه بالایی صفحات رطوبت خورده و بعضی بخشها آسیب دیده که به طرز ناشیانه‌ای وصالی شده‌اند.

یک، ۲۱۹ برگ، ۲۰/۲۵×۱۸/۳، سطر، ۱۷×۱۱/۵. جلد: مقوای سفید، عطف میشن قهوه‌ای، سجاف مشکلی، مجدول گرهی، با ترنج و دو سر ترنج کوچک کاغذی در وسط آن. قطر: ۳/۵.

خریداری از جعفر سلطان القرای در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۶۴]

(۹۱۴۷)

انوار جلیه در کشف حقایق اسرار علویه (حدیث و فلسفه - فارسی)

مؤلف: عبدالله بن خان بابا مدرس زنوزی (۱۲۵۷ق) کامل.

فهرستواره، ج ۶، ص ۸۱-۸۲؛ فهرستگان حدیث، ج ۲، ص ۳۳۵-۳۳۶؛ دانشگاه تهران، ج ۳، ص ۴۱۳ و ج ۵، ص ۲۳۹ و ج ۱۳، ص ۳۲۰۷ (خط مؤلف)؛ ملک، ج ۲، ص ۳۹؛ دنا، ج ۲، ص ۲۳۶-۲۳۷.

آغاز: «جل جلالک و تعالی شانک اللهم تفردت فی وحدانية ذلک فلیس کمثلک شیء ولا یماثلک شیء»

۱. المناجات الالهيات (ص ۱-۷۰)
از امیرالمؤمنین^(ع) با این سند: «قال السيد الامام
ضياء الدين حجة الاسلام ابوالرضا فضل الله بن علي بن
عبدالله (كذا؛ عبیدالله) الحسنی الراوندی قدس الله روحه
اخبرني الدهخداه السعيد ابوالحسن علي بن يحيى
الراوندی رحمه الله قال علي بن الحسن بن محمد بن
احمد الباركرزى قلتُ ونقلتُ من نسخته بخطه، قال
اخبرني ابوالحسن علي بن محمد الخليدي القاساني يوم
الاحد تاسع شهر رمضان من سنة ثمان وثمانين
وثلاثمائة، قال حدثني علي بن نصير القطامي يوم الثلاثاء
غزة شعبان سنة احدى وثمانين وثلاثمائة، قال حدثني
احمد بن الحسن بن احمد بن داود القاساني الوثابي
بجرجان سنة ثلاث وثلثين وثلاثمائة، قال حدثني ابي
عن علي بن محمد بن شيرة الوثابي المعروف بالاغر عن
الامام المعصوم المؤيد الموسوم بابي محمد بن الحسن بن
علي بن محمد بن علي بن موسى بن جعفر بن محمد بن
علي بن الحسين بن علي بن ابي طالب عليهم السلام عن
ابيه عن آبائه عن اميرالمؤمنين عليه السلام بهذه
المناجات وذلك بسر من رأى سنة ستين وماتين
الهجرية».
- با مقدمه ای به فارسی در خواص این مناجات نامه.
«المناجاة الالهيات»، سعیدرضا علی عسکری، در
میراث حدیث شیعه، ج ۲، ص ۵۳-۸۸؛ آستان قدس،
ج ۱۵، ص ۴۳۳.
۲. مناجات منظوم امیرالمؤمنین^(ع) (ص ۷۸)
آغاز:
لک الحمد یا ذا الجود والمجد والعلی
تسبارکت تعطی من تشاء و تمنع
۳. دعاء الخمس منسوب به امیرالمؤمنین^(ع) به روایت
امام رضا^(ع) با خواص آن (ص ۸۰).
۴. دعای صباح (ص ۹۲).
۵. دعوات پیغمبر^(ص) و اهل بیت^(ع) آن حضرت در صبح
و یا بعد از هر نماز فریضه (ص ۱۰۴).
۶. الصلوة علی النبی و اوصیائه منقول از ابامحمد الحسن
بن علی (ص ۱۲۰).
۷. من ادعية مولانا وسيدنا اميرالمؤمنين وامام المتقين
علي بن ابي طالب (ص ۱۴۴).
۸. حرز الامام جعفر الصادق^(ع) (ص ۱۵۵).
۹. عوذه امام علي بن موسى الرضا^(ع) (ص ۱۷۷).
۱۰. حرز امام علي بن موسى الرضا^(ع) (ص ۱۹۶).
۱۱. دعاء مجرب لدفع من يخاف شره (ص ۲۰۷).
۱۲. دعاء منقول عن الصادق^(ع) (ص ۲۰۸).
۱۳. دعاء مروى عن الائمة^(ع) فى المصباح لزيادة العمر
(ص ۲۱۱).
۱۴. جهت رفعت دارين و رفع ضر و شر اعداء (ص
۲۱۲).
۱۵. دعای هفت حصار و اسناد آن و به دست آوردنش به
دست سلطان محمود سبکتکین (ص ۲۱۳).
۱۶. ادعیه ایام هفته (ص ۲۴۳).
۱۷. دعاء عدیله (ص ۲۵۲).
۱۸. دعاء عهد (ص ۲۶۳).
۱۹. حزب البحر شاذلی و شرایط و اسناد آن (ص ۲۶۴).
۲۰. دعاء الاعتصام (ص ۲۹۴).
۲۱. دعاء سمات (ص ۲۹۶).
۲۲. دعاء به جهت اعتصام (ص ۳۰۹).
۲۳. دعاء سهم الليل (ص ۳۱۱).
۲۴. دعاء هر صبح منقول از پیامبر^(ص) (ص ۳۱۵).
۲۵. دعاء تعقیب نماز (ص ۳۱۹).
۲۶. فایده سوره فاتحه الكتاب (ص ۳۲۰).
۲۷. دعاء صباح (ص ۳۲۱).
۲۸. دعاء یوشع بن نون (ص ۳۲۲).
- انجامه: «تمت الدعوات المستجابات المباركات بحمد
الله تعالى ومنه العظیم وكتبها العبد المذنب الراجی
التجاوز والعتو عن الملك العفو الباری عبدالحق بن
محمد السبزواری فى شهور سنة اثنى وعشرين
وتسعمائة».
- خط: نسخ و رفاع معرب خوش، کاتب: عبدالحق بن
محمد سبزواری،^۱ تاریخ کتابت: ۹۲۲ق.

۱. همین کاتب در دهه دوم شوال ۹۰۸ق نسخه دیگری از

یادداشت در وصالی و صحافی ناقص شده است).
 حرزی برای نوشتن بر پیشانی و دعای صباح و مساء.
 در حاشیه صفحه ۱۰ مهر مستطیل به نقش: «المتوکل
 الی الله الغنی العبد فریدون حسین ۱۱۴۹».

صفحه ۱۴۶ و ۱۴۹ یک مهر بیضوی ناخوانا.

در برگ پایانی نسخه این نوشته‌ها ثبت شده است:
 تاریخ تولد محمدکاظم بن محمدرضا در ۱۰۹۷ق در
 سنه اودئیل و تاریخ تولد خدیجه بنت محمدرضا در
 سه‌شنبه ۱۷ صفر ۱۱۷۵ق و تاریخ تولد نظرعلی ولد
 محمدرضا در چهارشنبه ۲۹ شوال ۱۱۷۷ق و مهر
 بیضوی «خدا از تو راضی محمدرضا ۱۱۶۲» و چندین
 دعا و حرز.

با تملک جعفر سلطان القرایی، رکابه‌ها به خطی
 جدید به نسخه اضافه شده‌اند. جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره مرغوب.

دو، ۱۶۳، یک برگ، ۲۳/۲×۱۶/۵، ۱۲-۷ سطر،
 ۱۵/۳×۱۰/۳.

جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج و سرترنج و لچکی،
 عطف میشن قهوه‌ای، سر طبل دار، روی سرطبل دو
 لچکی و یک ترنج کوچک زرین، درون کاغذ ابر و باد.
 شیرازه از متن جدا شده. قطر: ۳/۳.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۷۰]

(← تصویر)

نسخه تزئینی نفیس. سرسوره‌ها محقق مذهب
 تحریردار درون کتیبه‌های مزین به شنگرف و لاجورد
 و زر، صفحه آغازین نسخه سرلوح و پیشانی مذهب و
 مرصع نفیس شرفه‌دار با زمینه لاجورد، بندسازی
 شده. صفحات مجداول به زر و لاجورد و مشکی، بین
 جملات و عبارات دوایر زرین تحریردار که با نقطه‌ای
 شنگرف در وسط و شش نقطه لاجورد در اطراف
 تزئین شده‌اند (۱) و (۲). کلمه «الهی» در همه
 نسخه به زر تحریردار که قسمت خالی درون حرف
 «ه» آن با مرکب لاجورد و شنگرف پر شده است.

در دو برگ آغازین نسخه این یادداشتها دیده
 می‌شود: حدیثی از امام رضا^(ع) درباره علامات امام از
 من لا یحضره الفقیه، حدیثی از پیامبر اسلام^(ص) فی
 خلق الانبیاء والاصیاء، دعایی به نقل از مقاتل بن
 سلیمان نوشته شده به خط ممتاز حسینی در
 ۱۰۵۸ق، یادداشت وفات محمدرضا بن... (پارگی)
 حسینی بهادرامی^(۳) در مشهد مقدس در سنه
 لوی ثیل ماه صفر ۱۱، تملکی در ۲۶ ذی حجه الحرام
 ۱۰۲۰ق با مهر بدور که محو شده است، و چندین و
 چند مهر بدین ترتیب: مهرهای بیضوی به نقش:
 «عبده محمدرضا ۱۱۷۵» و «خدا از تو راضی
 محمدرضا ۱۱۶۵»، و «یا حسین بن علی ادرکنی ۱۰۴۸»
 و «عبده فریدون حسین الحسینی ۱۰۴۷» و «عبده
 رضا» الحسینی ۱۰۷۴، و مهر مربع به نقش: «العبد
 المذنب الراجی محمدرضا ۱۱۷۱» (نقش این مهر در
 صفحه ۱۸۷ و پایان نسخه هم دیده می‌شود).

چندین بیت در قواعد تجوید و توضیحات آن، با
 مطلع:

نون تنوین نون ساکن را

چار حال است با حروف هجا

توضیحاتی درباره معرفت شناختن مخارج حروف،
 تملک محمدرضا بن آقا بابا چارمحلّی من محال...
 (پارگی) با مهر بیضوی او: «عبده محمدرضا ۱۱۷۵»،
 یادداشتی درباره ترتیب گزاردن نمازهای قضا از
 ممتاز حسینی در غره ربیع‌الاول ۱۰۷۸ق (این

→ المناجات الالهیات را کتابت کرده است. این نسخه جزو مملکات

فخرالدین نصیری بود و وی آن را در ۱۳۸۱ق به صورت
 عکسی چاپ کرد.

البته مرحوم مجتبی مینوی این نسخه چاپ عکسی شده را
 جعلی دانسته است. رک: راهنمای کتاب، س ۶، ش ۲، ۱۳۴۲ش،
 ص ۲۳۸-۲۴۰.

همچنین برای اطلاعات بیشتر درباره این کتاب رک: نشریه
 نسخه‌های خطی، ج ۲، ص ۲۱۲ و احوال و آثار خوش‌نویسان،
 ج ۴، ص ۱۰۹۸ که در آن جا همین نسخه سلطان‌القرایی
 توصیف شده است.

(۹۱۴۹)

خزائن الفوائد

(کلام و عرفان - فارسی)

مؤلف: محمد بن محمدرضا مجذوب تبریزی (سده ۱۱هـ)

سروده شده در ۱۰۷۷ق.^۱

کامل.

منزوی، ج ۴، ص ۲۷۸۴؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۹۲۹-۹۳۰؛ دنا، ج ۴، ص ۸۶۰-۸۶۱.

آغاز:

بحری است لبالب از فراید

شد نام خزاین الفوائد

مفتاح خزینه‌های توحید

سبحان الله عزّ شأنه من جلّ و عمّ امتنانه

هم جلّ جلاله از آنت هم عمّ نواله نشانت

انجام:

القصة هر آن چه کرد مولا فرموده کردگار یکتاست

روزی که قلم گرفت معبود لوحش کف مرتضی علی بود

تمت الکتاب بعون الملک الوهاب فی شهور

سنه ۱۰۷۷.

انجامه: «نمقه العبد الاقل کمال بن عین علی غفر الله

ذنوبهما و ستر عیوبهما».

خط: نستعلیق، کاتب: کمال بن عین علی، تاریخ

کتابت: سده ۱۱هـ (در زمان زندگی مؤلف).

عناوین و نشانیها شنگرف، دو صفحه اول

جدولبندی شده با شنگرف، بعضی از کلمات در متن

با شنگرف خط خورده و تصحیح شده، با حواشی

لغوی و معنایی فراوان و احادیث در کناره صفحات با

نشانی «ب» شنگرف و موارد کمی با علامت «س».

صفحه عنوان نسخه تملکی با این شعر:

یافته از آل محمد حسب

بنده هادی حسینی نسب

با مهر بیضوی به نقش: «عبده هادی الحسینی»،

یادداشت مطالعه و معرفی کتاب از رمضان بن علی

کاشانی که با شنگرف نوشته‌های او خط خورده است

(وی از مؤلف با دعای زندگان یاد می‌کند) و یک مهر و

تملک محو شده. دارای بلاغ قرائت در حاشیه

چندین برگ نسخه از جمله در پایان با عبارت: «متن

به نظر رسید ضامن حواشی نیستیم وهو الموفق

والمعین». جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار، دارای مهر

کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: فرنکی نخودی و شکری آهار مهره، با دو گونه

ته‌نقش یکی صلیب درون بیضی که بالای آن حرف G

و در پایین حرف R حک شده است. و دیگری تخت

مزینی که کسی بر آن نشسته است.

یک، ۳۰۸ برگ، ۱۸/۱×۲۹، ۱۵ سطر، ۱۷/۵×۸/۵.

جلد: تیماج عنابی ضربی، با ترنج و سر ترنج و جدول،

دورو، درون زیتونی مجدول، عطف قهوه‌ای. سر طبل

جلدکنده شده است. قطر: ۴/۲.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۶۸]

(۹۱۵۰)

نکت البیان و ادب الاعیان

(چند دانشی - عربی)

مؤلف: سید علی بن خلف مشعشی حویزی (-۱۰۸۸ق)

مجموعه‌ای از مطالب مختلف در تفسیر و حدیث و

حکایات و ادعیه و ادبیات؛ شامل ۸ باب:

الباب الاول: فیما تتکلم علیه من الآیات القرآنیة.

الباب الثانی: فیما تتکلم علیه من الاحادیث التی لم

یتکلم علیها احد و بعض الاحادیث الغریبة التی لم

تتکلم علیها و انما اوردها للاستحسان.

الباب الثالث: فی ذکر مباحثات صدرت بیننا و بین

الفضلاء من اهل زماننا و غیرهم.

الباب الرابع: فی الکلمات الفصیحة المستحسنة المشتملة

علی الحکم و المواعظ و الآداب عن النبی (ص) و الایمة

و الانبیاء و الصوفیة و ذکر نبذة من مقامات الصوفیة

و احوالهم و کیفیة سلوکهم و کلمات العلماء و الحکماء

و الملوک و اکابر العرب و غیرهم.

۱. از آن جا که این تاریخ در پایان کتاب آمده برخی آن را تاریخ

استنساخ نسخه‌های در دست خود دانسته‌اند. برای نمونه رک:

ملی تبریز، ج ۱، ص ۴۵۳؛ نوربخش تهران، ج ۱، ص ۱۸۴ و

نشریه نسخه‌های خطی، ج ۴، ص ۲۹۳.

طایشات المیازین واحشرنا فی زمرة سید المرسلین...
الطاهرین آمین اللهم آمین. وقد فرغ المؤلف دام ظلّه من
تألیفه فی الیوم السابع من شهر جمادى الثانی سنة الف
واربع وثمانین من الهجرة النبویة وكان الابتداء فی تألیفه
فی الیوم الرابع من شهر محرم الحرام ابتداء السنة
المذکورة والحمد لله علی التمام».

انجامه: «وقد فرغ من بیاضه العبد المذنب عبدالمهدی
بن صالح والحمد لله وحده والصلوة والسلام علی اشرف
الانام محمد وآله الکرام».

خط: نسخ، کاتب: عبدالمهدی بن صالح، تاریخ کتابت:
سده ۱۱هـ (در زمان زندگی مؤلف که با توجه به تاریخ
پایان تألیف کتاب و تاریخ وفات مؤلف بین سالهای
۱۰۸۵-۱۰۸۸ق است).

عناوین و نشانیها شنکرف، در حاشیه و متن تصحیح
شده، با کمی حاشیه نویسی به امضای «منه» و «منه
دام ظلّه» و «منه دام عزّه». برگ آغازین نسخه سرلوح
مذهب مرصع بالکبوتری شرفه دار که درون کتیبه آن
نام کتاب نوشته شده است. صفحات مجدول به زر و
لاجورد و مشکى، حاشیه صفحه اول علاوه بر اینها
تزیین شده با گل و بوته‌های زرین آمیخته با لاجورد،
نیمی از برگ اول و آخر نسخه پاره شده که آنها را
وصالی کرده‌اند. بعضی از اشعار درون جداول
لاجوردی رنگ.

آغاز نسخه یادداشت استعاره کتاب از جناب شیخ
علی بن مرحوم شیخ سلیمان معتوق عاملی به دست
حسین محفوظ عاملی، فایده‌ای فقهی درباره امر به
احتیاط علی الاطلاق، تملک علی بن مرحوم شیخ
سلیمان با مهر هشت ضلعی او به نقش: «علی بن
سلیمان»، تملک... بروجردی با مهر مستطیل او:
«الیس الله بکاف عبده محمد حسین» و زیر آن قیمت
نسخه به سیاق اشعار از عبدالله بن سید عباس
بن... و نام کتاب. در حاشیه برگ ۱۶۴ پ یادداشت
کوتاهی از بدایع نگار. برگ ۱۸۱ ر مهر چهارگوش: «با
محمد». برگ ۲۶۱ پ یادداشتی از عبدالله منشی در
۱۲۶۵ق.

صفحه خاتمه نسخه در کنار انجامه دو لچکی زرین با

الباب الخامس: مشتمل علی خمسة فصول:
الفصل الاول: فی الاجویة المستحسنة والمسکنة.
الفصل الثانی: فی الحکایات المستظرفة والنوادر.
الفصل الثالث: فی حکایات الکرام.
الفصل الرابع: فی حکایات النباهة.
الفصل الخامس: فی الملح واللطائف.

الباب السادس: فیما تتکلم به علی فحول الشعراء الذین
حصل منهم هفوات او علی مفسری اشعارهم الذین لم
یصیبوا الغرض من المعنی او علی من اعترض علیهم
خطأ مع ما یتعلق بذلك من القواعد البدیعیة.

الباب السابع: فیما نستحسنه من اقسام الشعر کلها وما
یتعلق بذلك من النقد و ذکر القواعد البدیعیة ایضاً،
وهو مرتب علی فصول:

الفصل الاول: فیما قیل فی المناجاة والتوسلات والوعظ
والزهد و ذمّ الدنیا والحکم وما اشبه ذلك.

الفصل الثانی: فی النسیب وهو اقسام و سنیئتها.

الفصل الثالث: فی الفخر وما یتعلق به من مکارم الاخلاق.

الفصل الرابع: فی المدایح والمراثی.

الفصل الخامس: فی ذکر الشیب والشباب.

الفصل السادس: فی الاوصاف والتشبیهات و غیر ذلك
من متفرقات الشعر.

الباب الثامن: فیما نذکره مما هو مخصوص بنا من دعاء
ومناجاة و تنارة و خطبة و جملة من اشعارنا فی کل باب
وبه تمام الکتاب.

آغاز شده در ۴ محرم ۱۰۸۴ ق و پایان یافته در ۷
جمادى الثانی همان سال (این تاریخ به اشتباه در مقدمه
۱۰۸۵ ق ذکر شده است).
کامل.

خاتمة مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۱۶۶-۱۶۸؛ الغدیر،
ج ۱۱، ص ۳۱۰-۳۱۴؛ ریاض العلماء، ج ۴، ص ۷۹-۸۰؛
کشف الحجب والاستار، ص ۵۸۸؛ ذریعه، ج ۱۳، ص ۱۸۷
و ج ۲۴، ص ۳۰۳.

آغاز: «الحمد لله الذی اکرنا بالایمان وعلّمنا نکت
البیان وخصّنا... (پارگی یک کلمه) لسان والصلوة والسلام
علی من ارسله بالقرآن النبى المبعوث».

انجام: «واجعل کتابی هذا رجیحة لمیزانی... (پارگی)

نستعلیق، کاتب: محمد تقی بن محمد هادی
مازندرانی (پسر مؤلف)، تاریخ کتابت: ۱۱۳۷ق در
عظیم آباد.

عناوین و نشانیها شنگرف، دو صفحه اول تمام
تذهیب با سر لوح و کتیبه و تزئینات مذهب و مرصع
در حاشیه‌ها، با چندین نیم‌ترنج و لچکی در حاشیه،
همه صفحات بین سطور طلااندازی شده، مجدول به
زر و شنگرف و لاجورد، مشکی، کمندکشی شده،
صفحات زرافشان، با مهر کتابخانه جعفر
سلطان القزایی. رکابه‌ها به خطی جدید به نسخه
افزوده شده است. نسخه درون جعبه تیماج مشکی
نگهداری می‌شود.

کاغذ: نخودی آهار مهر، متن و حاشیه.
چهار، ۱۱۵، پنج برگ، ۱۲×۷/۲، ۱۱ سطر، ۴×۸/۳.
جلد: مقوا، رویه پارچه‌ای، عطف و سجاف تیماج
زیتونی. قطر: ۱/۸.
خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۲۹۳]

(۹۱۵۲)

حقایق نگاری بنادر و جزایر خلیج فارس (تاریخ بنادر
و جزایر خلیج فارس) (جغرافی-فارسی)
مؤلف: محمدابراهیم بن اسماعیل نادری کازرونی (ح ۱۱۸۰-
۱۲۶۰ق)

جغرافی و وقایع نگاری بنادر و جزایر خلیج فارس با
دقت و ذکر جزئیات فراوان است که به دستور محمد شاه
قاجار (۱۲۵۰-۱۲۶۴ق) نوشته شده: «حکم محکم
جهان مطاع... شرف صدور پذیرفته؛ مشعر بر این که
شخصی کارآگاه را مأمور به سیاحت مساحت ساحت
بنادر و جزایر بحر العجم و خلیج دریای فارس فرماید
که عرض و طول و فراسخ و جبال و جنوب و شمال و
صبا و دبور و خراب و معمور و کثرت و قلت و پریشانی
جمعیت و مشرب و ملل و عامل و عمل و میذر و بساتین
و مذهب و آیین و میاه و آبار و فرضات و بازار و مزرعه و
انهار از کم و بسیار بنادر و جزایر دریا بار اطلاع کلی

نقوش گل و بوته و یک مهر بیضوی سیاه شده. در
لبه‌های سه‌گانه نسخه نام کتاب نوشته شده است.
رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی.
کاغذ: حنایی آهار مهره، بیشتر برگها دوپوسته شده.
حاشیه بالایی صفحات کمی رطوبت دیده.
سه، ۴۵۱، سه برگ، ۴/۱۷×۸/۲۹، ۲۳ سطر،
۲۰/۶×۱۰/۳.
جلد: چرم عنابی ساده. قطر: ۶.
خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۶۷]

(۹۱۵۱)

ترجمه دعای صباح (شرح دعای صباح) (دعا-فارسی)
مؤلف: محمد هادی بن محمد صالح مازندرانی (۱۲۰۰ق)
پایان یافته در ۱۳ رمضان ۱۱۰۸ق در قریه نجف آباد
اصفهان.
کامل.

دنا، ج ۶، ص ۶۸۵؛ سه نسخه ناشناخته‌ای که در هیات
تهران، ج ۱، ص ۲۶۸-۲۶۹ و ملک، ج ۶، ص ۱۸۲ و
گلیایگانی، ج ۲، ص ۱۱۲ معرفی شده‌اند همین کتاب
هستند.

آغاز: «اللهم یا من دلع لسان الصبیح بنطق تبلجه.
خداوند ای آن که بیرون کرده‌ای زبان سپیده دم را به
گفتار روشنایی آن و خلاصه معنی آن که به ظهور سپیده
دم جهان را منور ساخته‌ای».

انجام: «یا شدید العقاب یا غفور یا رحیم یا رحیم.
بیامرز گناهان مرا ای آمرزنده گناهان و بیوشان عیبهای
مرا ای پوشاننده عیبهای ای سخت‌گیر به عقوبت ای
آمرزگار ای مهربان ای مهربان. فرغت من تحریر هذ
الترجمة فی ثالث عشر من شهر رمضان المبارک سنه
۱۱۰۸ و انا مترجمه الذلیل محمد هادی بن محمد صالح
المازندرانی فی قریة نجف آباد».

انجامه: «الی هنا کلامه اعلی الله مقامه و کتب ابنه
محمد تقی فی بلدة عظیم آباد فی سنة ۱۲۳۷».

خط: عبارات دعا نسخ معرب، شرح و ترجمه شکسته

گزیده‌ای از تاریخچه قاجاریه از رساله ملوک الکلام. نوشته شده در ۱۲۵۳ ق (ص ۲۷).
با عناوین «حقایق نگاری فلان شهر» و «حقایق نگاری فلان جزیره».
چاپ: تهران، مؤسسه فرهنگی جهانگیری، تصحیح منوچهر ستوده، ۱۳۶۷ ش، یازده + ۱۷۷ ص. کامل.

دنا، ج ۲، ص ۶۸۵؛ فهرستواره، ج ۱، ص ۱۷۷؛ مزوی، ج ۶، ص ۴۲۳۵؛ میکروفیلیمهای دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۳۱ و ج ۳، ص ۴۰؛ دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۲، ص ۵۲۵؛ نسخه ناشناخته و مجهول المؤلفی که با نام جغرافیای بنادر جنوب در ملک، ج ۲، ص ۱۸۲ معرفی شده همین کتاب است.

آغاز: «الحمد لله الذي خصَّ محمدًا بالسلطنة الكبرى وسلطه سلطاناً على بسط الغبري وجعله مبعوثاً على كافة الدنيا... وبعد پس از حمد خداوندی که ناخدای قدرت بالغداهش فلک فلک دوار را».

انجام: «و از بندر معشور تا میناو مضافات آن چه به حساب آمده چهارصد و چهل و هشت فرسنگ که تمامی آنها چهارصد و هفتاد فرسنگ با مضافات میناو تحریر یافت که بر خواننده مجهول نماید».

انجامه: «کتبه العبد المذنب محمد علی الحسينی فی شهر ربیع الثانی سنه ۱۲۵۵».

خط: نستعلیق، کاتب: محمد علی حسینی، تاریخ

کتابت: ربیع الثانی ۱۲۵۵ ق.

عناوین شنگرف، صفحه اول سرلوح مذهب و مرصع با کتیبه قلمدانی زربوش، دو صفحه اول بین سطور طلااندازی شده، حاشیه این دو صفحه گل و بوته و تزئینات و مجدول به زر و زنگار و لاجورد و شنگرف و مشک، برگهای دیگر نسخه دارای جدول زرین و لاجورد و مشک، کمندکشی شده، با مهر کتابخانه جعفر سلطان قرایی، رکابه دار. جزوها ۸ برگی.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.

یک، ۱۱۰، یک برگ، ۱۶/۹×۹/۳، ۱۵ سطر، ۱۲/۵×۶/۳.

جلد: روغنی نفیس با یک ترنج در وسط و هشت

حاصل نمود [ه] در کتابچه مفصل و مشروح نگاشته به درگاه جهانیان امیدگاه منظور نظر انوار اولیا... سازد. امتثالاً لفرمان واجب الازعان... این هیچ کس هیچ مدان محمد ابراهیم الشهیر بکازرونی المتخلص بنادری را منظور نظر آفتاب اثر هیچمدانش از یک نظر مرحمت اثر همه دان و رخام خام وجود نابودش را جلوه مهر درخشان و فروغ گوهر رخشان ارزانی داشت اگر چه به نحوی که از غم مرحوم و والد مغفور این سراپا قصور مشهود... گردیده که آباء و اسلاف ایشان از نژاد مرحوم مغفور میرزا اشرف بن... میرزا حفیظ... بن میرزا اشرف بن... میرزا حسیب بن... میرزا محمد اشرف بن میرزا احمد ابن عم و داماد سلطان المحققین... استاد میر محمد باقر داماد المتخلص به اشراق بوده اند». سپس به صورت مفصل شرح حال خاندانش و مهاجرت آنها به هند و بازگشتشان را نقل کرده است. سر آخر هم از پدرش میرزا اسماعیل می گوید که در قصبه گازران فارس اقامت می گزیند و مؤلف نیز در همان جا می ماند. تنظیم شده در دو باب:

باب اول: در حقیقت و چگونگی بنادر واقعه در سواحل دریای فارس از بندر محمّره که در کنار شط کاران واقع است تا بندر مینا که در کنار رودی واقع است که مبدأ او از زاینده رود اصفهان دانسته اند و بندر میناو در کنار رود مذکور واقع است به فاصله سه فرسخ به دریا مانده بندر مذکور وقوع یافته.

باب دوم: در چگونگی و حقایق جزایری که در خلیج بحر فارس واقع است و ذکر هر جزیره را در مقابل هر بندر که واقع است متعرض می گردد، و هر یک از این دو باب نیز مفصل می شوند به فصول متعدّد به قدر آبادی و خرابی و جمعیت و پریشانی آن بندر و جزیره؛ از آن جا که بندر محمّره از سمت شمال تقدیم داشت بر جمیع بنادر و بندر میناو از جانب جنوب و داعی دولت قاهره از طرف شمال حسب الامر متوجه شدم از این جهت ابتداء به بندر محمّره نموده و ابواب حقایق و چگونگی آن را بر چهره ناظر این کتاب گشود.

با مقدمه‌ای دراز دامن در توصیف محمد شاه قاجار و

نیمترنج در حاشیه، عطف تیماج قهوه‌ای، درون نیلی، قطر: ۱/۳.
خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۴۰۲]

(۹۱۵۳)

حدیقه الشعراء

(تذکره شعرا - فارسی)
مؤلف: احمد بن ابوالحسن شیرازی، دیوان بیگی، ایشک آقاسی (۱۲۴۱-۱۳۱۰ ق)

تذکره شاعران و ادیبان و درویشان و بزرگان عصر قاجاری از سال ۱۲۰۰ تا ۱۳۱۰ ق است. شامل ۱۴۴۰ شاعر مرد و ۸۰ شاعر زن. اما نسخه ما که تحریر اول کتاب است شرح حال ۴۲۶ شاعر (۴۱۷ مرد و ۹ زن) را دارد. این نسخه تحریر اول کتاب و به خط مؤلف است. از این جهت بعضی از تراجم مکرر است و برخی بدون شعر. عده‌ای هم شرح حالشان نیامده و فقط نام و شعرشان مسطور است. برای معرفی مفصل و جامع این نسخه رک: تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۱، ص ۴۳۹-۴۵۷.

چاپ: با تصحیح و تکمیل و تحشیه عبدالحسین نوائی، تهران، انتشارات زرین، ۱۳۶۴-۱۳۶۶ ش، ج ۳ (نوبی در این چاپ فقط از نسخه عباس اقبال آشتیانی استفاده کرده و در مقدمه نوشته که به نسخه سلطان‌القرایی - همین نسخه - دسترسی نیافتم).
فهرستواره، ج ۳، ص ۱۸۹۹-۱۹۰۰؛ ادبیات تهران، ج ۳، ص ۱۴-۱۵.

آغاز: «بسمله. و بعد چنین گوید فقیر ضعیف احمد بن ابوالحسن الشریف بن غلامحسین بن الحاج مؤمن بن محمدتقی الشریف بن الحاج مؤمن الشیرازی که چون به اقتضای تقدیرات خداوندی از برای فقیر میسر نشد که تحصیل علم و سواد و کمالی نمایم».

انجام:

شدی از جام غفلت مست و مدهوش
در آتش چون نهادی پنبه در گوش
بلی این نکته چون آتش فروزد
که آتش پنبه غفلت نسوزد
خط: نستعلیق، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: اواخر

سده ۱۳هـ.

عناوین و نشانیه‌ها شنگرف، نسخه پیش‌نویس آغازین مؤلف است و دارای خط خوردگی و اضافات فراوان به متن در میان سطور و حاشیه صفحات، بخشهایی از صفحات هم برای افزودن مطالبی دیگر سفید گذاشته شده است. بعضی از سطور چلیپا و یا بر عکس کتابت شده‌اند. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. پشت طبله اول جلد یادداشتهای مطالعه کسی نوشته شده است. در صفحه اول کتاب هم نام و نشان دو کتاب این گونه آمده: «نزد حسینقلی خان سلطانی: کتاب جنگ متفرقه خط خودم، کتاب تاریخ ریاض الجنة در تاریخ خودم و جغرافیای خط خودم». در صفحات ۲ پ - ۴ ر پس از مقدمه مؤلف فهرست نام شعرای تذکره نوشته شده است. بین اشعار دوا بر توپر و خالی و علامت (۸) شنگرف، از برگ ۱۳۵ تا پایان مستدرکاتی است که بعداً به کتاب اضافه شده است.
کاغذ: فرنگی نخودی و حنایی آهار مهره، با ته‌نقش روسی.

سه، ۱۵۶، یک برگ، ۲۱/۲×۳۵/۱، سطور و اندازه‌ها مختلف.

جلد: میشین زیتونی مجدول. قطر: ۲/۷.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۴۰۷]

(← تصویر)

(۹۱۵۴)

قصص الانبیاء

(شرح حال پیامبران و امامان - فارسی)
مؤلف: ابراهیم بن منصور بن خلف نیشابوری (قرن ۵ هـ)
کامل (از آغاز تا قصه وفات فاطمه زهراء).

رک: ش ۸۸۴۷.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين ولا عدوان الا على الظالمين والصلوة والسلام على خير خلقه وظهر حقه محمد وآله اجمعين».

انجام: «و او را نیکو دار و چون سلمان این سخن تمام

گفت از گور آواز آمد که این جای حسب و نسب نیست
ومن عمل صالحاً فلانفسهم يمهدون والسلام علی من
اتبع الهدی».

خط: نسخ، آیات قرآنی مشکول و شنگرف، تاریخ
کتابت: سده ۱۱هـ.

عناوین و آیات قرآن و نشانیها به شنگرف، صفحه
آغازین نسخه سرلوح مذهب و مرصع با کتیبه و
پیشانی زربوش، درون کتیبه بسمله و درون پیشانی
نام کتاب با سفیداب تحریردار، دو برگ اول بین
سسطور طلاندازی شده، حاشیه این دو برگ
تشعیرسازی شده با نقوش گل و برگ زرین و لاجورد
و شنگرف و سیلو، همه صفحات مجدول به طلا و
لاجورد و مشکلی.

در صفحه عنوان نسخه این مهرها و تملکها نقش
بسته است: تملک علیقلی بن عبید واحد با مهر
بیضوی: «علیقلی ۱۲۸۴»، مهر مستطیل به نقش: «لا
اله الا الله الملك الحق المبين عبده محمدشريف» و
مهر بیضوی دیگری از او به نقش: «لا اله الا الله الملك
الحق المبين عبده محمدشريف ۱۲۲۵»، مهر بیضوی:
«المتوكل على الله الغني عبدالغني الموسوي ۱۱۷۰»
(این مهر در برگ ۵ نیز آمده است)، مهر مستطیل:
«عبدالمولى ابن عبدالغني الموسوي» که تاریخش
خوانده نمی‌شود. یادداشت پاک شده‌ای که تاریخ
غره جمادی‌الاول ۱۲۶۰ق به زحمت از آن خوانده
می‌شود و ۴ مهر پاک شده دیگر.

در برگ ۲۴۶ پ یادداشتی از علیقلی که تملکش در
ابتدای نسخه بود به این مضمون که نذر کرده که اگر...
(آن را سیاه کرده‌اند) دست دهد یک صد تومان پول
در راه سیدالشهداء خرج تعزیه‌داری کند با مهر
بیضوی او «علیقلی ۱۲۸۴»، در برگ ۲۴۵ پ یادداشت
دیگری از محمدذاکر انجدانی در ۱۲۸۹ق که زیر آن
مهر همین علیقلی باز دیده می‌شود به این عبارات:
«بتاریخ شهر صفر ۱۲۸۹ میرزا علی‌قلی نذر کرد که
خداوند استطاعت زیارت بیت الله و قبر حضرت
رسول را به او بدهد. هر وقت بنای مشرف شدن دارد

این اقلّ ذاکرین را با خودش همراه به‌ببرد و یک جلد
کتاب صحیفه هم به ما مرحمت فرموده که دعاگوی او
باشم و طلب مغفرت به جهت مرحوم مغفور آقاش
بکنم و عوض یک تومان رد مطالب قبول نمودم. یا
علی مدد سنه ۱۲۸۹ تحریراً محمدذاکر انجدانی». در
صفحه خاتمه یادداشت و تملکی بوده که آنها را سیاه
کرده‌اند. دارای رکابه که در اکثر صفحات بر اثر برش از
بین رفته‌اند، با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی.
جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره نازک.

دو، ۲۴۷، یک برگ، ۱۴/۷×۲۵، ۱۷ سطر، ۹/۷×۱۷/۶.
جلد: روغنی دو رو، با نقوش گل و بوته، تشعیرسازی
شده، درون مشکلی ساده، عطف می‌شکن قهوه‌ای،
قطر: ۳/۱.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۹۹]

(← تصویر)

(۹۱۵۵)

شکرستان پارس (شرح حال سرایندگان - فارسی)
مؤلف: محمدحسین بن ابوالحسن شعاع شیرازی (۱۲۹۸
- ۱۳۶۴ق)

شرح حال سرایندگان قدیم و جدید شیراز است. نوشته
شده به نام شاهزاده علی‌قلی میرزا رکن‌الدوله
فرمانفرمای فارس.

این نسخه نیمه اول کتاب از حرف الف تا ش است.
تاکنون نسخه دیگری از تذکره مشاهده نشده است.

فهرست شعرای شکرستان پارس:

آثار ارسنجانی، ملا محمدشفیع بن ملا علی عسکر (۱ پ)

آسوده شیرازی، آقا محمد مهدی (۱ پ)

آشفته، محمدکاظم (۱۲۸۸ق) (۳ ر)

آگه، آقا علی اشرف بن علی مدرس (۱۲۴۴ق) (۶ ر)

آهنگ، میرزا محمد بن ابوالقاسم فرهنگ (۶ پ)

ابن نصح (۷ ر)

ابوالقاسم آنجوی (۷ ر)

- ابوسعید بزغش (۷ر)
 ابو عبدالله محمد بن خفیف (۷ر)
 اثر، شفیعی شیرازی (۷ر)
 اختر فیلی شیرازی، محمد علی بیگ (۱۳۰۲ق) (۷ر)
 اخلاص، میرزا مهدی بن محمد نبی مخلص (۱۲۸۲ق) (۷پ)
 ادیب، میرزا محمد جعفر (متوفی هزار و دویست و پنجاه و اندی) (۷پ)
 ادیب، میرزا هاشم بن آقا میرزا بابای ذهبی (۸پ)
 امری، قاسم (۹۹۹ق) (۹ر)
 امین، محمد امین الدین بلیانی کازرونی (۸۴۵ق) (۹ر)
 انورزند، محمد ابراهیم بن کریمخان وکیل (۱۲۱۶ق) (۹ر)
 اورنگ، میرزا محمود بن ابوالقاسم فرهنگ (۹ر)
 اهلی، محمد (۹۴۲ق) متن قصیده مصنوع و مثنوی سحر حلال او کامل نقل شده است. (۹ر)
 ایزدی کازرونی، شیخ محمد خان (۲۲پ)
 بدرالدین فارسی (۲۶پ)
 پرتوی (۹۲۸ق) (۲۶پ)
 پروین، میرزا خلیل (۲۶پ)
 بسحاق اطعمه (ح ۸۶۰ق) (۲۷ر)
 بسمل، حاج علی اکبر نواب (۱۲۶۳ق) (۲۹پ)
 بلند اقبال، میرزا سید رضی (۳۱ر)
 پور فریدون شیرازی (۳۲ر)
 بهار دارابجردی، میرزا محمد علی بن شیخ اسحاق (۳۲پ)
 بهجت، میرزا عبدالحمید بن عبدالغفار (۳۲پ)
 بیدل جهرمی، محمدرحیم بن محمد طبیب موسوی (۳۲پ)
 بیکسی شیرازی (۳۳ر)
 بیمار، آقا حسین شیرازی (۳۳ر)
 تاج الدین فارسی (۳۳ر)
 تجلی، میرزا علیرضا بن کمال الدین حسین اردکانی شیرازی (۳۳پ)
 تسلی، آقا رجبعلی (۳۶پ)
 تشنه (۳۶پ)
 تمنا، میرزا سید ابوالحسن (۳۷ر)
- توحید، میرزا محمد اسماعیل بن وصال (۱۲۸۶ق) (۳۷ر)
 چاکری (۴۰ر)
 جانی، میرزا محمد حسین دشتکی (۴۰پ)
 جعفر (۴۰پ)
 جلال الدین محمد بن اسعد دوانی (۹۰۸ق) (۴۰پ)
 جهانگیر (۴۰پ)
 حاجب، آقا یادگار (۱۱۸۵ق) (۴۱ر)
 حافظ، شمس الدین محمد (۷۹۱ق) (۴۱ر)
 حاجب، آقا فتحعلی (۱۲۶۹ق) (۵۱پ)
 حاجب، حاج محمد مهدی (۱۳۰۴ق) (۵۱پ)
 حسرت، میرزا محمد باقر بن محمد علی معلم (۵۳پ)
 حشمت (۵۴ر) جای شرح حال خالی مانده و فقط اسمش نوشته شده است.
 حکیم، محمود بن وصال (۱۲۷۴ق) (۵۴پ)
 خادم قیری (۵۶ر)
 خاکی، میرزا محمد امین (۵۶ر)
 خاکی، میرزا محمد ابراهیم قاری (۱۲۸۴ق) (۵۶پ)
 خاوری، میرزا فضل الله بن عبدالنبی (۱۲۶۷ق) (۵۸ر)
 خرم، میرزا نجفعلی (۵۹پ)
 خرم، سید محمود حمزوی بن عبدالنبی (۱۳۰۶ق) (۶۰ر)
 خرم، میرزا ابوالحسن (زنده در ۱۳۰۷ق) (۶۴پ)
 خضری لاری (۱۰۴۰ق) (۶۵ر)
 خلف، سلیمان خان رکن الملک (۶۵ر)
 خورسند، میرزا علی محمد بن میرزا محمود متخلص به خرم (۶۷ر)
 خورسندی، میرزا اسماعیل (۶۷ر)
 داعی، نظام الدین محمود، شاه داعی (۸۶۷ق) (۶۷پ)
 دانش، عبدالرحیم حسینی دشتکی (۶۹پ)
 داور، شیخ مفید (۶۹ر)
 داوری، محمد بن وصال (۱۲۸۳ق) (۷۳ر)
 دشتی، محمد خان دشتستانی (۱۲۹۸ق) (۷۵پ)
 ذره، آقا بزرگ بیات (۷۸ر)
 ذوقی، آقا بزرگ بن محمد صادق کوکب (۷۸پ)
 راز، میرزا ابوالقاسم، میرزا بابا ذهبی (۱۲۸۶ق) (۷۸پ)
 رامش کازرونی، سید رضا (۱۲۵۰ق) (۸۰ر)

وی می‌داده‌اند و خلیفه جناب عالم ربانی و محقق صمدانی ملا احمد ارسنجانی بوده».

انجام:

از سه چیز تو سه چیز تو گه تک گذرد
پای از دست و دم از گوش و سرین از گردن
یه جز از مادر تو که به تو آبستن گشت

نشنیدم که شود باد به برق آبستن

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۵۱۴ هـ.

عناوین و نشانیها سنگرف، با موارد کمی تصحیح در حاشیه صفحات، برگهای ۱۲ ر - ۱۵ ر با دوایر و جدولهای زرین و لاجورد، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی. وی در حاشیه برگ ۶۹ ر (در شرح حال داور) نوشته که نسخه‌ای از کتاب نور البقین فی شرح الاربعین داور در کتابخانه من موجود است. با آثار سطراندازی در اوراق، رکابه‌دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: فرنگی حنایی نازک آهار مهره.

سه، ۱۰۰، سه برگ، ۲۹/۴×۱۹/۵، ۲۲ سطر، ۲۰/۵×۱۲/۵.

جلد: میشن مشکی ضربی با ترنج زرین دارای نقوش گل و مرغ و سرترنج و لچکی و جدولهای گرهی و ساده. قطر: ۲/۱.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۹۸]

(۹۱۵۶)

دیوان قطران تبریزی (ادبیات - فارسی)

مؤلف: شرف‌الدین بن منصور قطران تبریزی (پس از ۴۶۶ق) کامل.

دیوان قطران تبریزی، به سعی و اهتمام محمد نخجوانی، چاپخانه شفق تبریز، ۱۳۳۳ ش؛ منزوی، ج ۳، ص ۲۴۸۵ - ۲۴۸۷؛ دنا، ج ۵، ص ۳۳۱-۳۳۳. آغاز:

۱. در فهرستواره، ج ۳، ص ۱۹۲۴ این تاریخ به اشتباه ۱۳۴۳ق ذکر شده است.

رحمت، عبدالله بن محمود حکیم (۸۴پ)

رضا، حکیم شاه‌رضا (۸۵ر)

روزبهان، ابو محمد بن ابی نصر بقلی (۸۵ر)

روشن، احمد بن محمد حسین عالی (۱۲۶۲ق) (۸۹پ)

رونق، حسینعلی خان ولد میرزا علی اکبر شجاع‌الملکی (۸۹ر)

زردوز، آقا محمدابراهیم (۱۳۱۳ق) (۸۹ر)

ساغر، حاج شیخ محمد بن محمد مؤمن عرب (۹۰ر)

ساکت، میرزا ابوالقاسم نیریزی (۹۰پ)

سامانی، محمد حسن بن حبیب قانی (۲۸۶ق) (۹۱پ)

سائل قبری، محمد سعید آقاجانی (۹۵پ)

شوریده، حاج محمد تقی فصیح‌الملک (۱۰۰ر)

شعاع از ناصرالدین شاه (۱۲۶۴-۱۳۱۳ق) با دعای

«خلد الله ملکه» یاد می‌کند و شعری در مدح او می‌آورد.

(برگهای ۲۲، ۳۲ و ۶۰ر) از اینها بر می‌آید که

تذکره در زمان حیات ناصرالدین شاه نوشته شده است.

از سه جای دیگر هم مشخص می‌شود که این کار در

سال آخر حیات او (۱۳۱۳ق) انجام شده است. وی در

زندگی داور نوشته: «تاکنون که مدار سنین هجریه به

هزار و سیصد و سیزده رسیده از عمر شریف ایشان

شصت و دو سال گذشته» (۶۹پ) و در شرح حال

زردوز: «در محرم این سال که هزار و سیصد و سیزده

است عالم فانی را بدرود نمود» (۸۹ر) و همچنین در

احوال شوریده: «مؤلف این تذکره موسوم به شکرستان

پارس گوید اکنون که سال هزار و سیصد و سیزده هجری

است جناب شوریده در دارالخلافة طهران متوقف است»

(۱۰۰ر).^۱

ظاهراً از انجام ناتمام مانده است. این چند صفحه هم

در وسط کتاب سفید گذاشته شده تا بعداً مطالبی بدان

افزوده شود: ۷۹پ، ۸۰ر، ۸۹پ، ۹۷پ، ۹۸پ، ۹۹ر و

۹۹پ.

فهرستواره، ج ۳، ص ۱۹۲۴؛ تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۱،

ص ۷۴۶-۷۵۰ (که همین نسخه را دیده است).

آغاز: «آثار. هو الحاج الحرمین الشریفین ملا

محمد شفیع خلف جناب عارف مجرد حاج ملا علی

عسکر ارسنجانی است که جمعی از اکابر دست ارادت به

سرخ گل بشکفت و زو شد باغ و بستان بابها

خلد بگشاده است گویی سوی بستان بابها

بید را از باد بالش سرور را از آب کش

مرغ را از لاله بستر مرغ را از نم نما

انجام:

با چنبر صنوبر باشند کج و راست

نارنج و نار را ندهد کس برابری

بادا صنوبری تن یاران تو ز باد

وز رنج باد پشت حسود تو چنبری

خط: نستعلیق شکسته، تاریخ کتابت: سده ۱۳هـ.

ابتدای هر شعر کتیبه ساده مذهبی که درون آن

نابوشته مانده است. صفحه آغازین کتاب سرلوح

مذهب و مرصع مزدوج نفیس از دوره قاجار با کتیبه

قلمدانسی زرپوش، دو صفحه اول بین سطور

طلاندازی شده، حاشیه این صفحات تشعیرسازی

شده با طلا، صفحات مجدول به زر و لاجورد و

مشکی، کمندکشی شده، پایان نسخه یک مهر

مستطیل پاک شده، رکابه‌ها وسط صفحه زیر ستون

خالی بین اشعار نوشته شده است. جزوها ۸ برگگی.

سطراندازی شده با قلم آهنی. بالای اکثر صفحات

عدد ۱۱۰ و ۱۰۱ نوشته شده است. با مهر کتابخانه جعفر

سلطان‌القرایی.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره، با ته‌نقش

SMITH & MEYINER FIUME و نقش تاج که

زیر آن تصویر لنگرکشتی اضافه شده است.

دو، ۱۷۴، دو برگ، ۲۱/۲×۱۴/۵، ۱۲ سطر، ۱۴/۷×۸/۶.

جلد: روغنی دورو، بیرون زیتونی مرغش با جدول و

نقوش گل و بوته ریز در حاشیه، درون لاک‌سی سرخ،

عطف میشن سبز. قطر: ۳/۱.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۰۱]

(۹۱۵۷)

مسئلی المصابین فی تسلیة الحزین (اخلاق - فارسی)

مؤلف: محمود بن علی نقی طباطبائی بروجردی (۱۳۰۰ق)

رساله‌ای اخلاقی درباره مرگ و صبر بر مصیبت و

تسلیت به بازماندگان.

نوشته شده برای شاهزاده بهمن میرزا فرزند

فتحعلی شاه قاجار به مناسبت مرگ فرزند او. پایان یافته

در چهارشنبه ۹ محرم ۱۲۵۷ق.

مؤلف «در این رساله غالباً به تصحیح و تسقیم اخبار

نپرداخت تسامحاً او انجباراً».

شامل فاتحه و سه فایحه و خاتمه:

فاتحه: در فضیلت تفکر و اعتبار است.

فایحه اولی: در صبر و فواید و بعضی متعلقات و مناسبات

اوست و در آن چند عائده است.

عائده اولی: در حقیقت صبر و اقسام آن است.

عائده ثانیه: در ذکر شطری از آیات قرآنی متعلق به صبر

است.

عائده ثالثه: در طایفه‌ای از احادیث معصومیه عامه

وارده در علو مقام صبر است.

عائده رابعه: در برخی از احادیث وارده در خصوص

موت اولاد.

عائده خامسه: در ذکر بعضی از منامات که مناسب مقام و

مؤید مرام است.

عائده سادسه: در بیان مجملی از احوال بعضی پیشینیان

در نزد فقد احبه و اولاد ایشان.

عائده سابعه: در بیان نبذی از احوال بعضی از زنهای

صابرات.

عائده ثامنه: در آن چه سزاوار است که از مصاب در نزد

مصیبت قولاً و فعلاً صادر شود و در آن دو فایده است:

فائده اولی: در آن چه مناسب اوست قولاً.

فائده ثانیه: در آن چه او را سزاوار است فعلاً.

عائده نابعه: در آن چه لازم است بر او که ترک کند.

عائده عاشره: در بیان آن که گریستن فی حد ذاته در

مصایب منافات با صبر و رضا ندارد.

عائده حادیه عشر: در بیان نبذی از احوال اطفال است

بعد از مردن و اشاره اجمالیه به جنت برزخیه که مفرج

هم و مؤکد صبر است.

عائده ثانیه عشر: در بیان آن که رنج و عنا در غالب تحفه

اهل ولا است.

فایحه ثانیه: در بیان محبت و شمه‌ای از احوال بعضی

دوستان خداست.
فایحه ثالثه: در فضل رضا و تسلیم که از ثمرات محبت است.
خاتمه کتاب: در اجر تسلیه مصاب است.
کامل.
دنا، ج ۹، ص ۵۵۶؛ فهرستواره، ج ۶، ص ۶۰۵-۶۰۶؛
مزوی، ج ۲، ص ۱۶۸۳؛ ذریعه، ج ۲۱، ص ۲۵؛ مشار
فارسی، ج ۴، ص ۴۷۵۱.

دوستان خداست.
فایحه ثالثه: در فضل رضا و تسلیم که از ثمرات محبت است.
خاتمه کتاب: در اجر تسلیه مصاب است.
کامل.
دنا، ج ۹، ص ۵۵۶؛ فهرستواره، ج ۶، ص ۶۰۵-۶۰۶؛
مزوی، ج ۲، ص ۱۶۸۳؛ ذریعه، ج ۲۱، ص ۲۵؛ مشار
فارسی، ج ۴، ص ۴۷۵۱.

آغاز: «نحمده علی ما منحنا من المصایب والبلیا کما
نحمده علی آلائه ونشکره علی ان صیر الصبر عند نزول
بلائه... و بعد بنده ضعیف ذلیل ملتجی به عفو و کرم
محمود بن علی نقی بن جواد العلوی الفاطمی نسباً».
انجام: «مؤلف ضعیف را در حیات و ممات از دعای
خیر از یاد ندهند و از اهداء ثواب بعض آیات یا سور
قرآن به روح مفارق از بدنش مضایقه نفرمایند. ختم الله
لنا ولکم بالحسنی والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی
جمیع من اجتنبه من خلقه سیما علی خیرهم واکملهم
محمد و آله الطاهرین ولعنة الله علی اعدائهم اجمعین».
خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۵۱۳هـ.

عناوین و نام کتابها و نشانیها شنگرف، بر فراز آیات
قرآن و احادیث و عناوین فرعی خط شنگرف، بین
اشعار علامت (۷) به شنگرف. در حاشیه تصحیح
شده، صفحه اول سرلوح مذهب و مرصع مزدوج
معمولی، جداول در این صفحه با نقوش بیشتری
تزیین شده‌اند اما در دیگر برگها به زر و لاجورد و
شنگرف و مشکی اکتفا شده است. کمنددار، پایان
نسخه یک ترنج مزین مذهب و مرصع. نسخه ما
همان نسخه‌ای است که به بهمن میرزا هدیه شده و
مهر مستطیل او در صفحه عنوان با نقش: «بهمن
السلطنة ابن عباس میرزای نایب قاجار» دیده
می‌شود با این همه نسخه خط مؤلف نیست.
یادداشت دیگر این صفحه محو شده است. با مهر
کتابخانه جعفر سلطان القرایی. در حاشیه بعضی از
صفحات مانند ۱۰۲ پ و ۱۰۷ ر علامت سه نقطه شک
دیده می‌شود. عناوین پیش از رنگین نویسی به خطی

(۹۱۵۸)

نل و دمن
مؤلف: ابوالفیض بن مبارک دکنی، فیضی (۹۵۴-۱۰۰۴ ق)
کامل.

دنا، ج ۱۰، ص ۸۱۷-۸۱۸؛ مشترک پاکستان، ج ۷،
ص ۷۳۰-۷۳۶؛ مزوی، ج ۴، ص ۳۲۸۴-۳۲۸۶.
آغاز:

ای در تک و پوی تو در آغاز
شاهین نظر بلند پرواز
فکر تو به دل خیال بگداخت
اوج تو ز مرغ بال بگداخت

انجام:

این نسخه فسانه جهان باد
مقبول دل جهانیان باد
باد اول و آخرش درین دیر
اول به صواب و عاقبت خیر

شد نامه تمام و قصه کوتاه
المسنت و البقاء لله
خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۵۱۱هـ.

عناوین نانوشته، ولی برای آنها کتیبه ساده شنگرفی
آماده ساخته‌اند. برگ آغازین کتاب سرلوح مذهب و
مرصع با پیشانی. دو صفحه اول بین سطور
طلاندازی شده، صفحات مجداول به زر و شنگرف و
لاجورد و کمند مشکی، دارای ۳ مجلس مینیاتور که
جدیدتر از متن هستند دو تا در آغاز کتاب و یکی در
پایان، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، رکابه‌دار.
کاغذ: گل‌بهی و حنایی و نخودی آهار مهره.

۱۲۶ برگ، ۱۹/۴×۹/۹، ۱۶ سطر، ۱۴/۴×۶/۶.

جلد: روغنی دو رو، بیرون زمینه قهوه‌ای با ترنج و سرترنج که درون آن نقش گل و بوته کشیده شده است، مجدول، درون عنابی ساده مجدول. عطف تیماج قهوه‌ای (در برجسب کاغذی عطف نام آن آتشکده خطی نوشته شده است). قطر: ۲/۱.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۰۳]

(← تصویر)

(۹۱۵۹)

دیوان ساغر

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: ساغر

شامل غزلیات (۱ - ۶۵ پ) و رباعیات (۶۶ ر - ۷۱ ر). بین این دو بخش هم ۳۳ برگ افتاده است.

ظاهراً هیچ یک از شعرای معرفی شده در فرهنگ سخنوران، ج ۱، ص ۴۲۶-۴۲۷ نیست. در ذریعه، ج ۹، ص ۴۱۵ از همین نسخه صحبت شده و در آن جا نیز شاعر ناشناخته مانده است.

آغاز: هو المستعان. للراقم

به نام آن که نام او بود سر دفتر دلها

ز نام یا منش گردیده آسان جمله مشکها

نگردد راهبر گر حصر فیض لطف او ما را

به راه عشق نتوانیم کردن طی منزلها

انجام:

غم کرده مرا قصد هلاک ای ساقی

در ده قدحی از می ناب ای ساقی

بس لاله و گل که بردم از دل خاک

باشیم همه به زیر خاک ای ساقی

خط: نستعلیق شکسته خفی، کاتب: مؤلف، تاریخ

کتابت: سده ۱۲ هـ.

عناوین شنگرف، اشعار در پنج ستون چلیپایی

تحریر شده‌اند. صفحات مجدول به شنگرف، با مهر

کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.

چهار، ۷۱، چهار برگ، ۲۰/۱×۹/۹، سطور چلیپا،

۱۷/۳×۸/۲.

جلد: تیماج عنابی مجدول یک لا، بیاضی. قطر: ۱/۲.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۹۶]

(۹۱۶۰)

عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب (انساب - عربی)

مؤلف: احمد بن علی بن حسین حسنی حسینی، ابن عنبه

(ح ۸۲۸-۷۴۸ ق)

ابن عنبه عمدة الطالب را سه بار در حجمهای مختلف تحریر کرده است:

تحریر نخست که از همه مفصلتر، ولی نامنظم است، احتمالاً در ۸۰۲ ق انجام یافته و به امیر تیمور گورکان (۷۳۶-۸۰۷ ق) تقدیم شده، و به همین مناسبت به عمدة الطالب تیموری یا تیموریة شهرت یافته است. مؤلف در آغاز تصریح می‌کند که مطالب آن را به طور عمده از کتاب مختصر استادش، ابوالحسن علی بن محمد بن علی بن صوفی و کتاب شیخ ابوالنصر سهل بن عبدالله بخاری گرفته و نکاتی نیز از سایر منابع بدانها افزوده است. وی در دیباچه پس از افتخار به نسب علوی خویش می‌گوید: چون برخی را دیدم که هنگام مفاخره با علویان با پذیرفتن برتری علویان، در درستی زنجیره نیاکان آنها تردید می‌کنند و بی‌مدرک بودن آن را دست آویز قرار می‌دهند، از این روی این کتاب را ساختم تا مدرکی برای ایشان باشد. این تحریر تاکنون به چاپ نرسیده است.

تحریر دوم به عمدة الطالب جلالی معروف است که مؤلف آن را در ۸۱۲ ق با گزینش حدود دو سوم مطالب تحریر نخستین و تنظیمشان در سه باب (و هریاب در چند فصل به همراه افزودن مقدمه‌ای)، برای جلال‌الدین حسن بن علی بن حسن بن محمد حسینی تدوین کرده است.^۱

۱. در برخی منابع از این تحریر به عنوان نسخه صغری یاد شده

رباط، ج ۲، ص ۷۵۰-۷۵۱؛ دنا، ج ۷، ص ۶۲۴-۶۲۵.
 آغاز: «الحمد لله الذي خصّ نبيه محمد المصطفى افخر
 البيوت كما خصّه بخير النفوس وانسبه من معدن الفخار
 المغرق في الشرف القدوس... املاء مختصر في انساب
 آل ابي طالب يشتمل على كليّات القواعد ومهمات
 المطالب اذكر فيه من ضوابط الفن ما لا بد منه وواضح من

→ است. رک: دانشگاه تهران، ج ۲، ص ۶۳۵؛ معجم ما کتب عن

الرسول واهل البيت، ج ۱۰، ص ۱۳-۱۴.

۱. آثار دیگر این عنبه که نسخه‌های دستنویشان در دست است،
 از این قرارند:

- انساب آل ابي طالب، به فارسی، که می‌باید الفصول الفخرية باشد
 و در فهرست به درستی شناسایی نشده است. رک: سپهسالار،
 ج ۳، ص ۱۹۸-۱۹۹.

- انساب آل ابي طالب، شیخ آقا بزرگ تهرانی در ذریعه، ج ۲،
 ص ۳۷۶ کتابی بدین عنوان به این عنبه نسبت داده و احتمال
 داده که ترجمه عمده الطالب باشد.

- بحر الانساب فی نسب بنی هاشم (عربی)، که نسخه‌هایی از آن
 در کتابخانه آستان قدس، دارالکتب مصر و کتابخانه آیت‌الله
 حکیم در نجف نگهداری می‌شود. این کتاب به صورت مشجره
 است. رک: فهرست المخطوطات المصورة، قاهره، تاریخ، جزء ۲،
 قسم ۴، ص ۵۹-۶۰.

- التحفة الجمالية (الجلالية) فی أنساب الطالبيه، به فارسی. رک:
 ذریعه، ج ۳، ص ۴۲۴؛ ملی تهران، ج ۵، ص ۲۴۰-۲۴۱.

- تحفة الطالب فی آل ابي طالب. رک: ذریعه، ج ۳، ص ۴۴۸؛
 فهرست جدید گلیایگانی، ج ۲، ص ۷۷۱.

- رساله فی أصول شجرة السادة آل ابي علوی، که زرکلی در
 الاعلام، ج ۱، ص ۱۷۷ از آن یاد کرده است.

- سبک الذهب فی علم النسب، رک: مخطوطات التاريخ فی المتحف
 العراقی، ص ۲۳۷؛ ذریعه، ج ۱۲، ص ۱۳۳-۱۳۲؛ فهرست
 المخطوطات المصورة، قاهره، تاریخ، جزء ۲، قسم ۴، ص ۲۲۷؛
 فهرست خزانه یعقوب سرکیس، ص ۸۵.

- الشجرة الشريفة المباركة العلوية الفاطمية الحسينية، رک: الفهرس
 الوصفی لمخطوطات السيرة النبوية ومتعلقاتها، جامعة امام محمد
 بن سعود، ج ۳، ص ۸۶.

- الفصول الفخرية فی اصول البرية، به فارسی. رک: مرکز احیاء
 میراث، ج ۳، ص ۴۰۲-۴۰۴ و ج ۸، ص ۳۵۶.

نسخه‌های فراوانی از عمده الطالب جلالی در
 کتابخانه‌های مختلف نگهداری می‌شود و چندین بار
 چاپ شده است. نسخه‌ای هم از این کتاب در کتابخانه
 آستانه عبدالعظیم در شهر ری نگهداری می‌شود که آن
 را شاه عباس صفوی در غره ذیقعه ۱۰۳۷ ق همراه
 ۱۱۹ جلد کتاب دیگر وقف آن آستانه کرده بود. نام و
 نشان و مشخصات این نسخه در فهرست آن کتابخانه
 ذکر نشده است.

تحریر سوم که آن را عمده الطالب مشعشی یا عمده
 الطالب صغری می‌خوانند، برای سلطان شریف محمد بن
 فلاح مشعشی (۸۶۶ ق)، جد سادات حاکم حویزه در
 ۸۲۷ ق نگاشته شده است. این تحریر را کتابخانه آیت‌الله
 مرعشی قم در سال ۱۳۸۷ ش با تصحیح سید مهدی
 رجایی در ۲۳۹ ص به چاپ رساند.

آثار بازمانده و یا منسوب به این عنبه جملگی در علم
 نسب‌شناسی است و از ارزش و اعتبار والایی برخوردار
 است اما مهمترین اثر او همین کتاب است.^۱
 نسخه ما تحریر صغری کتاب است.

کامل.

دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۴، ص ۳۴۴-۳۴۵؛
 ذریعه، ج ۶، ص ۱۵۰ و ج ۱۵، ص ۳۳۶-۳۳۹؛ دانشگاه
 تهران، ج ۲، ص ۶۳۰-۶۳۶؛ کشف الظنون، ج ۲،
 ص ۱۰۶۷؛ مشار عربی، ص ۶۳۷؛ کشف الارتیاب فی
 ترجمة صاحب لباب الانساب، ص ۹۰-۹۱؛ معجم الآثار
 المخطوطة حول الامام علی بن ابي طالب،
 ص ۵۳۴-۵۳۵؛ معجم ما کتب عن الرسول و اهل البيت،
 ج ۱۰، ص ۱۳-۱۴؛ مخطوطات التاريخ والسير والتراجم
 فی المتحف العراقی، ص ۲۸۵-۲۸۷؛ الفهرس الوصفی
 لمخطوطات السيرة النبوية ومتعلقاتها، جامعة امام محمد
 بن سعود، ج ۳، ص ۱۱۵؛ فهرست المخطوطات المصورة،
 قاهره، تاریخ، جزء ۲، قسم ۴، ص ۲۸۹-۲۹۰؛ مجله
 المورد، س ۱۴، ش ۱، ص ۱۹۸۵؛ آستان قدس،
 ج ۶، ص ۶۱۶-۶۱۷؛ مخطوطات کربلاء، ص ۲۹؛
 دارالکتب مصر، ج ۲، ص ۱۴۱؛ فهرس الخزانه الحسينية

البيوتات الشريفة ما لا يستغنى عنه».

انجام: «وإذا كتبوا عليه لم تذكر فهو إشارة الى انه لم تذكره احد من المشايخ وكبيراً ما يفعل ابن المرتضى ذلك في قوم مذکورين. واذ قد وفينا بما وعدناه فلنقطع الكلام حامدين لله مصلين على نبيه محمد المصطفى وآله الطاهرين».

انجامه: «كتبه مؤلفه اقل المساكين احمد بن علي بن الحسين بن علي بن مهنا بن عنبه الحسنی احسن الله اليه وكان اتمامه في عاشر صفر لسنة سبع وعشرين وثمانمئة الهجرية والحمد لله رب العالمين والصلوة على سيدنا محمد وعلى آله الطاهرين».

خط: تعليق كم نقطه، كاتب: ظاهراً مؤلف، تاريخ كتابت: ۱۰ صفر ۸۲۷ ق.

عناوين مشکى جلی، با موارد کمی تصحيح و افزودگی در حاشیه، در صفحه عنوان نسخه چندین حدیث نبوی و آیه آمده است. در وسط این مطالب نقش مهر مدور کهنی دیده می شود که نمی توان آن را خواند و بخشهایی از آن هم آسیب دیده است. مرحوم جعفر سلطان القرایی در یادداشتی که به توصیف کتاب و مؤلف پرداخته این مهر را از مؤلف دانسته است. پایان نسخه یادداشت «ولادت فرزند اعز کمال الدین حسن طال عمره روز دوشنبه سیزدهم ربیع الثانی سنه خمس عشر و تسعمائة نزدیک به وقت زوال» و نام ابراهیم طباطبا بن اسمعیل بن ابراهیم العمر بن الحسن المثنی بن حسن علی ابو طالب و نام فرزندان او و نسب پیامبر اسلام (ص) در صفحه خاتمه کنار انجامه نسخه یادداشتی بوده که آن را کاملاً سیاه کرده اند. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. دستخط او و یادداشتهایی از او ضمن مطالعه کتاب در حواشی نسخه دیده می شود. با افتادگی پس از برگ ۱۸ و ۲۱، جزوها ۱۰ برگی. در گوشه سمت چپ بالای اولین برگ هر جزو آنها با عدد شمارش شده اند.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۶۸، یک برگ، ۱۳/۴×۱۹، ۲۳×۱۶، ۸×۱۶.

جلد: میشن عنابی. قطر: ۱/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۳۹۲]

(← تصویر)

(۹۱۶۱)

شاه و درویش (ادبیات - فارسی)

مؤلف: بدرالدین / نورالدین هلالی جغتایی (۹۳۶ ق)

کامل.

منزوی، ج ۴، ص ۲۹۶۰-۲۹۶۱؛ دنا، ج ۶، ص ۳۳۹.

آغاز:

ای وجود تو اصل هر موجود

هستی و بوده ای و خواهی بود

صانع هر بلند و پست تویی

همه هیچند و هست تویی

انجام:

از ره بر که باشدش همراه

هـادی لا اله الا الله

حشر او با رسول کن یا رب

وین دعا را قبول کن یا رب

انجامه: «کتب محمد بن پیر محمد الحقیق سنه ۹۶۶»

صاحبه ابراهیم (با قلم زرین).

خط: نستعلیق، كاتب: محمد بن پیر محمد، تاریخ

کتابت: ۹۶۶ ق.

صفحه اول سرلوح گنبدی مذهب و مرصع با زمینه

لاجورد و پیشانی، شرفه دار. عناوین زرین، صفحات

مجدول به زر و مشکى.

در صفحه عنوان نسخه این یادداشتها دیده می شود:

مهر بادامی به نقش: «عبده ابوبکر بن حسین»، رباعی

از میر حسینی، دو معما به نام نوایی، تملک حسین

بن... (سیاه شده) در سال ۱۰۲۶ ق، یادداشتی از کسی

در ۵ شعبان سنه توشقان ثیل - زمانی که حاجی

محمدباقر عازم مکه معظمه شده - که دو تا مهرش گم

شده است. رباعی در معما به اسم نوائی از میر

چشم‌تر بیرله منم اول شمعتک پروانه سی
درد دل بیرله کونکل در عشق اوتدین یانسی
خط: نستعلیق، کاتب: مؤلف (به نوشته مهدی بیانی)،
تاریخ کتابت: سده ۱۰هـ.

عناوین به زر درون جداول زرین ساده، صفحات
جدولبندی شده با زر و لاجورد و مشک، برگ
آغازین کتاب با مهر بیضوی: «عبده محمدابراهیم
۱۰۵۶هـ. در هر صفحه ۸ مصراع به صورت چلیپا (هر
مصراع در یک سطر) و دو مصراع در حاشیه نوشته
شده است. برگ ۷ مهر بیضوی: «نجفقلی». بالای
برگ ۴۶ ر و پایان نسخه مهر مدوری که به زحمت
بتوان نقش آن را «ابن فخرالاسلام... طوطی» خواند
کوفته شده است. برگ ۲۲ پ و ۶۰ پ دو مهر بیضوی
ناخوانا. رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر
سلطان‌القرایی.

مهدی بیانی در آغاز نسخه چنین نوشته است:
«نسخه‌ای از بوستان سعدی نزد اینجانب است که باین
عبارت خاتمه می‌یابد: «کتابه العبد الضعیف کشوری
۸۹۶ م». و با مقابله این نسخه با بوستان فوق‌الذکر
هیچ جای تردید برای نگارنده نمانده است که اشعار
این نسخه به خط ناظم آن می‌باشد. میر علیشیر
نوائی در مجالس النفاث کشوری را از شعرانی دانسته
که از حسن خط نستعلیق هم بهره داشته است و
البته خط نستعلیق حاضر در قرن نهم جزو خطوط
خوش محسوب می‌شده است. به تاریخ سوم خرداد
ماه ۱۳۲۸. ناچیز مهدی بیانی»^۲.

کاغذ: فرنکی نخودی آهار مهره، بخش ترکی متن و
حاشیه. مرمت و وصالی شده.
دو، ۹۳، دو برگ، ۸، ۱۸/۱۰×۵/۵ سطر چلیپا و دو سطر
در کنار صفحات، ۱۲/۸×۵/۷.

۱. ظاهر نسخه‌هایی که در مشترک پاکستان، ج ۸، ص ۱۴۴۹ و
دانشگاه تهران، ج ۱۳، ص ۳۲۵۸ معرفی شده از آن سراینده
دیگری با تخلص کشمیری باشد.
۲. مرحوم بیانی در احوال و آثار خوشنویسان، ج ۲، ص ۵۸۸ از
همین کشوری و نسخه بوستان سعدی یاد کرده است.

حسینی و عبارت: «یا کبیکج یا حفیظ». جزوها ۱۰
برگی، برگهای ۱۰ و ۳۰ افتاده بوده که به جای آنها
اوراق سفیدی گذاشته شده است.

در برگ آخر نسخه مهر بیضوی به نقش «خاک ره آل
محمد هجران (?)» و یک مهر ناخوانا. با مهر کتابخانه
جعفر سلطان‌القرایی. نسخه رکابه داشته اما در برش
صفحات اکثر آنها تلف شده‌اند.

کاغذ: فرنکی ضخیم نخودی آهار مهره.
سه، ۵۱، سه برگ، ۱۳، ۱۸/۸×۱۱/۴ سطر، ۱۲/۹×۶/۷.
جلد: گالیگور نارنجی. قطر: ۱/۳.
خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۹۴]

(۹۱۶۲)

دیوان کشوری

(ادبیات - فارسی و ترکی)

مؤلف: نعمت‌الله کشوری دیلمقانی (سده ۱۰هـ)^۱
شامل غزلیات (۱ - ۶۰ پ)، مخمس (۶۰ پ - ۶۲ ر)،
رباعیات (۶۲ - ۶۳ پ)، معمیات (۶۳ - ۶۴ ر)،
غزلیات ترکی (۶۵ - ۹۲ پ) و معمیات ترکی (۹۳ -
۹۳ پ).

از آغاز و انجام افتادگی دارد. پیش از برگ ۶۵ هم که
غزلیات ترکی آغاز می‌شود چند برگگی از نسخه افتاده
است.

منزوی، ج ۳، ص ۲۴۹۲ (در آن جا از همین نسخه یاد
شده است)؛ فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۷۶۳.

آغاز موجود:

جان می‌دهد سگان ترا بنده کشوری

بنده است می‌کند ادب بندگی ادا

انجام موجود بخش فارسی: قاسم

ای ز نخل آرزو زلف سیاهت خوشه‌ای

گوشه‌های ابروت را در دل ما گوشه‌ای

آغاز بخش ترکی:

نمرتو نعا نینجه بوالمزاو موی میان ظاهر

تیسّم قلمینجه ایرمز اول نقش دهان پیدا

انجام بخش ترکی: قباد

جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج، عطف و سجاف
مشکی، درون کاغذ نیلی زرافشان. قطر: ۳.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۳۹۵]

(۹۱۶۳)

مطالع الانوار المقتبسة من آثار الائمة الاطهار

(فقه - عربی)

مؤلف: محمدباقر بن محمدنقی شفتی (ح ۱۱۷۵-۱۲۶۰ق)
پایان یافته در شب لیلۃ الاضحی ۱۲۲۹ق.

جلد چهارم.

دنا، ج ۹، ص ۷۱۸-۷۲۳؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه،
ص ۳۳۳-۳۳۴.

آغاز: «الحمد لله الذي هدانا الى تنقيح سراير شرايع
الاسلام بوسيلة نبيه الذي هو منتهى فضيلة الانام ومن
علينا ببيان مسالك مدارك قواعد الاحكام... هذا هو
المجلد الرابع من مجلدات مطالع الانوار المحرر لتنقيح
مباحث العدالة وما يرتبط بهذا المقال».

انجام: «والخيبة والخسران فانك في الدنيا والآخرة
الرحيم والرحمن وليكن هذا آخر المجلد الرابع من مطالع
الانوار المقتبس من آثار الائمة الاطهار ويتلوه المجلد
الخامس باعانة الله الموفق الماجد في صلوة العيدين ثم
صلوته على سيد رسله الملاذ في العالمين فرغ من كتابة
هذه الكلمات في ليلة الاضحى... آلاف السلم والثناء
والتحية».

انجامه: «قد فرغ من تسويد هذا المجلد في يوم
الخميس الثاني من شهر شعبان المعظم من شهور سنة
۱۲۳۴ اربع وثلثين ومأتين بعد الالف من الهجرة النبوية
على يد الفقير الحقير الاثم الجاني نجفعلی شهیر حاجی
بابای سمنانی ابن رجبعلی اللهم اغفرهما ولوالديهما بحق
محمد وآله الطاهرين والحمد لله رب العالمين وصلى الله
على محمد وآله اجمعين».

خط: نسخ، کاتب: نجفعلی بن رجبعلی سمنانی
مشهور به حاجی بابا، تاریخ کتابت: پنجشنبه ۲
شعبان ۱۲۳۴ق.

عناوین و نشانیه‌ها شنگرف، با حاشیه‌نویسی به
امضای «منه» و «منه دام عمره العالی» و «منه مدظله»
و «منه دام ظله» و «منه دام افاداته». در حاشیه
تصحیح شده و علامت بلاغ دارد، در پایان نسخه
دستخط مؤلف با این عبارات آمده است: «قد قابله
من اول الكتاب الى آخره مع نسخة الاصل من عليه
كمال الوثوق والتعويل والاعتماد حرره المفتقر الى
الكريم الوهاب» و مهر بیضوی مؤلف در زیر آن با
نقش: «محمدباقر بن محمدنقی الموسوی ۱۲۳۳». در
صفحه عنوان نسخه تملک علی بن لطفعلی بن میرزا
احمد تبریزی در نجف اشرف در رجب ۱۲۷۷ق و زیر
آن تملک پسرش محمدعلی بن علی بن لطفعلی بن
احمد تبریزی در ۱۲۹۹ق با مهر بیضوی او: «عبده
محمدعلی بن علی ۱۲۸۴» و پس از آن تملک پسرش
عبدالحمید بن محمدعلی بن علی بن لطفعلی بن
احمد بن لطفعلی بن محمدصادق تبریزی معروف به
عبدالحمید مجتهدی، موضوع بعضی از بخشها در
حاشیه به شنگرف نوشته شده است. عناوین پیش از
شنگرف‌نویسی با قلمی ریز در حاشیه درونی
صفحات نوشته شده بود. با مهر کتابخانه جعفر
سلطان القرایی. آثار سطراندازی در برگها باقیمانده
است. رکابه‌دار. جزوها ۸ برگی، با نشان صحاف در
ورق وسط هر جزو بدین ترتیب که صحاف در گوشه
سمت چپ پایین این اوراق سه خط مورب با قلم
آهنی کشیده است. جزوها در آخرین برگ خود
شمارش شده‌اند. این شمارش در گوشه سمت راست
بالای صفحات و با رنگ شنگرف انجام شده است.
آخرین شماره ثبت شده در نسخه ۳۱ است (برگ
۲۴۹ پ).

۱. دو نسخه دیگر از این کتاب را به خط همین کاتب می‌شناسیم:
یکی به شماره ۴۳۶ در کاخ گلستان مورخ چهارشنبه ۲۸
ربیع‌الثانی ۱۲۳۴ق از جلد چهارم (همانند همین نسخه
مجلس) رک: کتب دینی سلطنتی، ص ۹۳۶-۹۳۷ و دیگری
ش ۵۷۸۸ کتابخانه مجلس در ۱۲۳۳ق از جلد سوم. رک:
مجلس، ج ۱۷، ص ۲۲۱-۲۲۲.

لا تمام حواشی جميع الكتاب» (بخشهایی از آن در برش صفحه ناقص شده است).

در بالای برگ ۱۳۷ ر هم نوشته شده: «اینها از مسوده در آمده».

مرکز احیاء میراث، ج ۷، ص ۷۸-۷۹. آغاز: «الحمد لله الذي هدانا الى شرائع الاحكام بمتابعة الكتاب وسنة خير الانام ومهد لنا قوانينها المتقنة المقتنة بالاحكام... يقول العبد الاحقر الفاني محمود بن علي اصغر الفاطمي الحسنی الحسيني هذه شطر مما امليته وعلفته على كتاب القوانين المحكمة وسميته حقائق القوانين... قانون في استعمال اللفظ في المعنى الحقيقي والمجازي. قوله^(۳) اختلفوا في جواز استعمال اللفظ اه. قال بعض الناظرين في كلامه كان الانسب تعقيب هذه القانون لقانون الحقيقة والمجاز».

نسخه بعد از برگ ۱۳۶ افتادگی دارد. به یقین نمی دانم برگهای بعد از این افتادگی مربوط به کدام یک از این دو کتاب است.

انجام موجود: «وليس بعلة وانما هي معدة وعلته هي القوة الحاصلة فيه باشرافها نظير كون البناء معداً للبناء وعلته».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۱۱۴ هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، با خط خوردگی و اضافاتی به خط مؤلف در متن و حاشیه. در برگ آخر نسخه ۵ یادداشت وفات از محمدباقر طباطبایی آمده که در زیر همه آنها مهر بیضوی او: «محمدباقر الطباطبایی ۱۲۳۳» دیده می شود. بدین ترتیب: وفات اخوی حاجی میرزا عبدالحسین در شب ۱۹ شوال ۱۳۳۳ق مقارن طلوع صبح در سن ۳۵ سالگی، وفات والد ماجد حاج میرزا عبدالامیر شیخ الاسلام در روز ۱۶ شوال بعد از ظهر ۱۳۳۶ق در سن ۶۱ سالگی، وفات همشیره خانم بزرگ در طرف صبح روز ۱۴ ذی الحجة الحرام ۱۳۳۶ق در ۲۰ سالگی، وفات صبیبه مرضیه در یکشنبه ۱۵ ذی الحجة ۱۳۳۶ق مقارن ظهر در سن سیزده و نیم سالگی، وفات فرزند مکرم سید علی در روز ۲۶ ذی الحجة ۱۳۳۲ق بعد از طلوع آفتاب در ۳

کاغذ: فرنگی شکرآه مهره با نشان تجاری ویژه و عبارت GIAGG - GIUSTI.

یک، ۲۵۷ برگ، ۲۹/۹×۲۰/۱، سطر، ۲۱×۱۲.

جلد: روغنی مرغش دورو، بیرون قهوه‌ای با ترنج و سرترنج و حواشی منقش، درون سرخ با نقوش گل و بوته زرین، عطف تیماج مشکی. کمی آسیب دیده. قطر: ۳/۳.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۳۹۷]

(۹۱۶۴)

مجموعه:

مؤلف: محمود بن علی اصغر شیخ الاسلام طباطبایی تبریزی (۱۳۱۰ق)

۱. تعلیقه علی القوانين المحكمة (اصول فقه - عربی) تعلیقه بر القوانين المحكمة میرزای قمی (۲۳۱ق) است. از انجام افتادگی دارد.

آغاز: «بسمله والحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله الطيبين الطاهرين. وبعد يقول العبد المذنب العاصي محمود الحسنی الحسيني التبريزي هذه شطر مما علقتاه على القوانين المحكمة... قانون اوليها ان يكون استعمال اللفظ فيه شايحاً كثيراً بحيث يكون ذلك الشبوع باعثاً على رجحان ذلك المعنى».

انجام: «وكذا الكلام في ابعاض اللفظ فلا يجوز في نحو ضرب هلال ضربلال نعم قد يرتكب مثله مع امن اللبس لكنه لا يخرج عن خروجه عن القاعدة».

۲. حقائق القوانين «۱۳۳ پ - ۱۳۸ پ»

(اصول فقه - عربی) حاشیه القوانين المحكمة میرزای قمی (۲۳۱ق) است. نسخه ما بخش کوتاهی از کتاب را دارد.

در حاشیه نوشته شده: «ازینجا تا آخر جزو... در آمده و... به خراسان برده... یعنی ازین جا تا اول... مقدمه واجب و ما قبل [جل] تا اول کتاب در مسوده ماند. ان شاء الله تعالی آن هم یک جلد خواهد شد والله المسؤول

توسط فرزند ارجمند مرحوم آخوند ملاکریم از یک نفر صحاف نوشته شده در ۲۰ محرم ۱۳۳۲ق با امضای خلیل بن... هنگامی که مامور به کارگذاری آذربایجان بود. و قیمتگذاری نسخه به ۲۸۰ ریال. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی، رکابه دار، جزوها ۶ برگی.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.
یک، ۲۲۵، یک برگ، ۲۶/۷×۱۵/۷، ۲۵ سطر، ۲۱×۱۱.
جلد: روغنی نفیس، با تریج و سرتریج و جدول مشکی ساده. عطف میهن قهوه‌ای. قطر: ۳/۱.
خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۴۲۳]

(۹۱۶۶)

منتهی المقاصد (نحو-عربی)

مؤلف: محمود بن علی اصغر شیخ الاسلام طباطبایی تبریزی

(۱۳۱۰ق)

کتاب مفصلی در علم نحو است برای آن که در آموزش آن علم بنیان جدیدی بگذارد: «فاردت تألیف کتاب لتجدید ابنیته المنهدمة وترتیب مقاصد لرفعة اعلامه المنخفضة».

تحریر اولیه کتاب در ۱۸ سالگی مؤلف نوشته شده است.
کامل.

ذریعه، ج ۲۳، ص ۱۳.

آغاز: «نحمدک اللهم یا من جعل فی مقاصدنا نوراً من انوار وجوده ودوام بقائه وجعله مصباحاً يدلُّ به علیه... وبعد يقول العبد الفقير الى المولى الغنى محمود بن علی اصغر المشتهر بشیخ الاسلام ابن محمد تقی القاضی الحسنی الحسینی الطباطبائی التبریزی... ان العلم کما نطق به الكتاب والسنة واتفق علیه عظماء الامة... مقدمة. النحو فی اللغة علی معان منها الطریق والقصد ورد البصر الی شیئی والاعتماد علی شیئی».

انجام: «ان اللام متعلقة بباء بل قالوا فی یا عبدالله ان النصب بباء. هذا کلامه يقول المؤلف الحقیق ان هذا القدر

سالگی. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی. جزوها ۸ برگی. بالای همه صفحات کلمه «هو.ع» نوشته شده است.

کاغذ: فرنگی فستقی آهار مهره.

یک، ۱۳۸، دو برگ، ۱۶/۲×۲۶، ۲۰ سطر، ۱۸/۵×۱۰.

جلد: میهن عنابی مجدول. قطر: ۲/۷.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۴۲۷]

(۹۱۶۵)

آتشکده

(شرح حال سرایندگان-فارسی)

مؤلف: لطفعلی بن آقا خان آذر بیگدلی (۱۱۳۴-۱۱۹۵ق)

کامل. ظاهراً چند صفحه آخر این نسخه با نسخه‌های دیگر تفاوت دارد.

تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۱، ص ۳-۱۷؛ دنا، ج ۱، ص ۱۱-۶؛ فهرستواره، ج ۳، ص ۱۸۳۹-۱۸۴۰.

آغاز: «فروغ آتشکده دل و زبانه اخگر زمان سیاس بی قیاس قدیمی است بهر برهانه که هنگامه عوالم مختلفه از پرتو ذات او».

انجام:

فتاد نخل تو از باد در ترشح ابر

گل تو ریخته از هتزاز باد نسیم

انجامه: «تمام شد بعون ملک الوهاب در یوم شنبه بیستم شهر صفر المظفر سنه ۱۲۴۷ تاریخ تحریر شد. هرگاه ترک یا غلط بینند به اصلاح او کوشند ان شاء الله تعالی».

خط: شکسته نستعلیق، تاریخ کتابت: شنبه ۲۰ صفر ۱۲۴۷ق.

عناوین و نشانیها شنگرف، صفحه اول سرلوح مذهب و مرصع معمولی با کتیبه قلمدانی زرپوش، صفحات جدولبندی شده با زر و زنگار و مشکی، کمنددار، اشعار چهار ستونی درون جداول مشکی، سمت چپ بالای صفحات موضوع مطرح شده در هر صفحه به شنگرف نوشته شده است. آغاز نسخه یادداشت خریداری در ۱۳۲۳ق در دارالسلطنه تبریز

جلد: مقوا، رویه کاغذ ابر و باد، عطف مشمع مشکی.
 قطر: ۴/۲.
 خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
 [شماره ثبت: ۸۵۴۲۶]

(۹۱۶۷)

یوسف و زلیخا
 مؤلف: عبدالرحمن بن احمد جامی (۸۱۷-۸۹۸ ق)
 (ادبیات - فارسی)
 کامل.

منزوی، ج ۴، ص ۳۳۱-۳۴۰؛ مشترک پاکستان، ج ۷،
 ص ۵۵۶-۵۷۷؛ دنا، ج ۱۰، ص ۱۲۴۷-۱۲۵۳.
 آغاز:

الهی غنچه امید بگشای

گلی از روضه جاوید بنمای

بخندان از لب آن غنچه باغم

وزین گلشن معطر کن دماغم

انجام:

از این صحرا جواب خامه پی کن

وزین سودا سواد نامه طی کن

زبان را گرو شمال خامشی ده

که هست از هر چه گویی خامشی به

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۰هـ.

عناوین به زردرون کتیبه‌های زرین ساده. صفحه اول
 کتاب سرلوح و پیشانی نفیس مذهب و مرصع از
 مکتب هرات، شرفه‌دار، درون آن به خط کوفی
 تزئینی و قلم شنگرف عبارت‌نی نوشته شده است.
 حاشیه صفحات و بین اشعار جدولبندی شده با زر و
 لاجورد و مشکی، نسخه زیبا و نفیس.

یادداشتهای صفحه عنوان نسخه: نام کتاب و مؤلف،

تملک سید حاج اسعد بن سید ابوبکر قاضی بابادولی

(؟)، تملک علی بن... مصطفی محمد، تملک سلیمان

بن... محمد بن... در سال ۱۰۱۱ق با مهبری بیضوی که

خوانده نمی‌شود (این یادداشت روی یادداشتی دیگر

نوشته شده است). یادداشت خریداری سید حسن

عدل‌الملک در سه‌شنبه ۲۴ محرم ۱۳۲۴ق که شب

هو الذی نیسر لی تحریره من مقاصد النحو ومسائله...
 علی دماء الشهداء والصلوة والسلام علی نبینا محمد وآله
 المعصومین الاتقیاء».

انجامه: «کتاب هذه الاوراق المشتملة علی الخطوط
 المختلفة مصنفه الفقیر محمود بن علی اصغر بن
 محمد تقی بن محمد الحسنی الحسینی الطباطبائی
 التبریزی جعل الله مستقبل ایامه خیراً بالنبی والولی سنه
 ۱۲۶۰».

خط: نسخ، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: ۱۲۶۰ق.

عناوین و نشانیها شنگرف و در مواردی مشکی، با
 خط خوردگی و اضافات در متن و حاشیه، تصحیح
 شده. عناوین پیش از رنگین‌نویسی در حاشیه
 صفحات نوشته شده بود. بین پاره‌های اشعار
 علامت (۷) .

یادداشتهای برگهای الحاقی آغاز نسخه: فهرست
 مفصل مطالب کتاب در ۴ برگ به خط مؤلف، نام کتاب،
 دعایی به نقل از نبی اسلام (ص) به خط محمدباقر
 طباطبایی در شب یکشنبه ۱۰ صفر ۱۳۲۳ق مطابق
 سال اثیلان ثیل و مهر بیضوی او: «محمدباقر
 الطباطبایی ۱۳۲۱»، مهر مستطیل مؤلف به نقش: «ابن
 محمود علی اصغر الحسنی الحسینی» با تاریخی که
 خوانده نمی‌شود.

در صفحه خاتمه دستخط برادر مؤلف عبدالجواد
 حسینی طباطبایی در ۱۲۶۶ق که این بیت را
 نوشته است:

مرا به تجربه معلوم شد در آخر کار

که قدر مرد به علم است و قدر علم به مال
 در برگ آخر نسخه تقریظی بر کتاب از عباس بن شیخ
 حسن بن شیخ جعفر نجفی که بر روی آن خط
 کشیده‌اند (مربوط به زمان حیات مؤلف).

با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، جزوها ۸ و ۶
 برگی، رکابه‌دار.

کاغذ: فرنگی شکری و نخودی آهار مهره، با ته‌نقش
 NR و نقش شیر.

هفت، ۳۷۷، دو برگ، ۲۵/۵×۱۵/۳، سطور و اندازه‌ها
 مختلف.

پادشاه بلند اقبال رسیده و آن هر دو رساله شریفه منیفه از جمله مؤلفات محدثین علمای امامیه رضوان الله تعالی علیهم [بوده] و اکثر ادعیه و اعمالی که در آنها مذکور است با آن چه در کتب مشهوره معتبره که معتمدین علما تألیف نموده‌اند مسطور است موافق و مطابق. و بدان جهت و اعتماد و ثوق را سزاوار و لایق است مع هذا معروض قوایم سریر آن خسرو جهان بخش عالمگیر داشته بودند که شیخ جلیل... علی بن عبدالعالی الکرکی قدس الله روحه... بر نسخه مزبور گردیده و از مرور او به رتبه تصحیح رسیده و آثار خط آن شیخ مرحوم از نسخه مزبوره ظاهر و آبان (کذا؛ عیان) و بدان سبب اعتبار را شایان است و خاطر خطیر بیضانشان آن فرمانروای اهل جهان متعلق گردید که بر مضامین صواب قرین آن به تفصیل اطلاع حاصل نمایند لهذا داعی... را... مأمور ساختند که دو رساله مزبوره را فارسی نموده به نظر انور کسیر خاصیت آن مهر سپهر سلطنت و عظمت رساند.

خاتون آبادی مؤلف هر دو کتاب را نشناخته و آنها را «از جمله مؤلفات محدثین علمای امامیه» دانسته است. وی مقدمه هر دو کتاب را هم در ترجمه حذف کرده است.

میرزا حسین نوری (۱۳۲۰ق) صاحب مستدرک الوسائل این دو کتاب را در اختیار داشته و در چند کتاب خود مانند مستدرک و دارالسلام و جنة المأوی از آنها نقل کرده است. وی همچنین در خاتمه مستدرک، ج ۱، ص ۳۸۶-۳۸۷ به همین ترجمه که به اشاره شاه سلطان حسین و تأیید کرکی انجام شده اشاره می‌کند و حتی بخشهایی از مقدمه را ذکر می‌کند. از این رو به نظر می‌رسد وی نیز همین نسخه ترجمه را در اختیار داشته نه اصل کتاب را. خصوصاً از این جهت که هر دو کتاب را مانند ترجمه در کنار هم معرفی کرده است.

کامل.

خاتمه مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۳۸۶-۳۸۷ و ج ۳، ص ۶۹؛ ذریعه، ج ۱۵، ص ۲۳۰ (عدة السفر) و ج ۱۸، ص ۱۷۵-۱۷۶ (کنوز النجاج)؛ کتابخانه ابن طادوس، ص ۳۷۲-۳۷۳؛ ریاض العلماء، ج ۴، ص ۳۴۷.

عید نوروز سلطانی بوده است و تملک محمد. صفحه آخر نسخه یادداشت خریداری کتاب در ۱۴ شوال ۱۲۹۰ق با مهر هشت ضلعی نامتقارنی که در تاج بالای آن کلمه فتحعلی و در پایین نشان شیر و خورشید حک شده است. جزوها ۸ برگ، رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

۱۳۶ برگ، ۱۳/۸×۱۳/۷×۱۵،۲۴/۷ سطر، ۱۶/۳×۸/۴.

جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج و سر ترنج نفیس که نقوش منحصر به فردی از گل و بوته زرین درون آن کار شده است و مانند آنها را روی جلد دیگری ندیده‌ام، عطف و سجاف میشن مشکی، دورو، درون زیتونی با ترنج و سر ترنج زرین. قطر: ۲/۲.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۴۱۱]

(۹۱۶۸)

ترجمه کنوز النجاج و عدة السفر وعمدة الحضر

(دعا-فارسی)

مؤلف: محمدباقر بن اسماعیل خاتون آبادی (۱۰۷۰-۱۱۲۷ق)

ترجمه دو کتاب کنوز النجاج (۴ ر- ۱۲۷ پ) و عدة السفر و عمدة الحضر (۱۲۷ پ- ۲۹۷ پ) از تألیفات فضل بن حسن بن فضل طبرسی (۵۴۸ق)، که به شاه سلطان حسین صفوی (۱۱۰۵-۱۱۳۵ق) تقدیم شده است.

خاتون آبادی در مقدمه می‌نویسد: «درین اوان خیر اقران نسخه عتیقه مشتمله بر دو مجموعه کثیر المنفعه یکی مجموعه مشهوره مسماء به کنوز النجاج که از نفایس مجموعه‌های دعا و محتوی است بر حرزهای معتبره و عودهای شریفه و ادعیه جامعه ماثوره... و دیگری مجموعه معروفه مسماء به عدة السفر و عمدة الحضر که آن نیز از مجموعه‌های مرغوبه مؤلفه در دعا و عبادات و مشتمل است بر بسیاری از صلوات مستحبه و تعقیبات و اذکار معتبره و ادعیه ایام هفته و دعا‌های مخصوصه به ایام و لیالی متبرکه... به نظر آفتاب مثال آن

لاجورد و مشکی، کمندکشی شده، در مقدمه (برگ ۳ ر) نام شاه سلطان حسین به زر تحریردار نوشته شده از این رو به نظر می‌رسد این نسخه همان نسخه‌ای باشد که به شاه تقدیم شده است.

صفحه آغازین نسخه فهرست ادعیه کتاب به صورت لوزی شکل با خطوط رنگین نوشته شده است، با یادداشتهای توضیحی در کناره صفحات، جزوها ۸ برگه، رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۲۹۷، یک بزرگ، ۱۸، ۲۴/۳×۱۵/۴ سطر، ۱۸/۲×۱۰/۷

جلد: روغنی نفیس دورو، بیرون یک ترنج بزرگ و دو سر ترنج در زمینه سبز مرغش با حواشی مزین در زمینه سرخ، درون چند شاخه گل نرگس در زمینه سرخ، عطف تیماج قهوه‌ای. قطر: ۳/۸.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۲۲]

(← تصویر)

(۹۱۶۹)

حدائق الادب (ادبیات؛ شرح حال سرایندگان - فارسی)

مؤلف: عبدالرزاق بن نجفقلی دنبلی خوبی، مفتون (۱۱۷۶-)

(۱۲۴۳ق)

در سبب تألیف گوید: «اما بعد چون مرتب اوراق ابن نجفقلی عبدالرزاق به یمن هدایت الهی و عنایت نامتناهی در شهور سنه ثلثین و مائتین بعد الالف برخی از حدایق کتاب اخلاق و آداب را به سعی بوستان پیرایی اقلام گهربار رشک جنات تجری من تحتها الانهار ساخت خداوندان فضل را حسنای دلارای معانی از دریچه‌های سطور طروس چون غمزات غوانی آغاز دل‌ستانی نمود... مشاهیر ادبا و صنادید بلغای سحر آفرین بعد از مطالعه و تأمل تحف تحسین و آفرین نثار کردند. امید نوید می‌داد و دولت مزده می‌فرستاد می‌گفت که اگر در اقسام فصاحت و اصناف بلاغت و ضبط الفاظ و ربط معانی نظری به سزارود و صورت انصاف در

آغاز: «کنوز نجاج و رستگاری و خزاین فلاح و دین داری را مفتاح باب سعادت ماب حمد و ثنای جناب رب الاربابی است... اما بعد چون از برکات الطاف والای خداوند مستعان».

آغاز ترجمه کنوز النجاج: «بعد از حمد خداوند مستعان و صلوة بر رسول آخر الزمان و آل اطهار علیهم صلوات الله الملك الجبار».

آغاز ترجمه عده السفر: «بعد از حمد خدای واهب الالباب و صلوات بر پیغمبر عالی جناب و آل ابرار آن هادی طریق صواب».

انجام: «پس زود باشد که کفایت کند از تو شر ایشان را خدا و اوست شنوای دانا».

انجامه: «حمداً لاله هو بالمجد حقیق که به امداد قاید توفیق ترجمه ادعیه کتاب کنوز النجاج و عده السفر را سید محمد بن محمدباقر الحسینی به پایان رسانید و بعضی از مواضع که احتمالات داشت یا محتاج به توضیح بود در حواشی به بیان آن پرداخت به تاریخ شهر ربیع المولود سنه هزار و صد و سی هجری سنه ۱۱۳۰.

یلوح الخط فی القرطاس دهر

وکاتبه رمیم فی التراب

غرض نقشی است کز ما باز ماند

که هستی را نمی‌بینم بقایی

مگر صاحب‌دلی روزی به رحمت

کند در حق مسکینان دعایی

فی دار السلطنه اصفهان صانها الله عن الحدثان
تحریر شد».

خط: نسخ، ادعیه نسخ معرب، ترجمه زیر سطور آنها

به شنگرف، کاتب: سید محمد بن محمدباقر حسینی، تاریخ کتابت: ربیع‌الاول ۱۱۳۰ق در دارالسلطنه اصفهان.

عناوین در متن به ثلث لاجوردی رنگ، عناوین و بعضی توضیحات در حاشیه به شنگرف نوشته شده‌اند، در حاشیه تصحیح شده، صفحه آغازین کتاب کتیبه قلمدانی زربوش، دو صفحه اول بین سطور پلاناندازی شده، همه صفحات مجدول به زر و

خط: نسخ و نستعلیق، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: سده ۱۱۳ هـ.

این نسخه پیش نویس مؤلف است. بدین جهت نیمه دوم آن بسیار نامرتب است. از ص ۳۷۰ تا آخر نسخه یادداشتهای پراکنده مؤلف است که هنوز صورت نهایی نیافته. عناوین و نشانیها شنگرف، با خط خوردگی و اضافات فراوان در متن و حواشی، بعضی از جملات و عبارات پاک شده است. بین پاره‌های اشعار و برگول شنگرف، در برگ ۱ پ مهر بیضوی پاک شده، در صفحه اول نسخه و حاشیه بعضی از صفحات یادداشتهای مطالعه جعفر سلطان القرایی با مداد نوشته شده است، عناوین پیش از آن که به شنگرف نوشته شوند با قلم ریز در حاشیه صفحات تحریر شده بودند اما بسیاری از آنها در برش صحافی از بین رفته‌اند. با سرصفحه موضوعات مطرح شده در هر برگ در سمت چپ بالای صفحات. در حاشیه بعضی صفحات مانند صفحه ۳۴۲ و ۳۶۰ سه نقطه مثلثی شکل در حواشی آمده است. در سه برگ الحاقی انجام نسخه حب نشاط و یادداشتی در توصیف کتاب بدون نام در ۱۳۱۴ق با مهر بیضوی «یا علی ۱۲۸۴». نویسنده آرزو کرده یکی از رجال دولت که مصدر حکمرانی آذربایجان باشد این کتاب را چاپ کند. رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.

۱۹۷، سه برگ، ۲۱/۵×۱۵، سطور و اندازه‌ها مختلف. جلد: تیماج مشکی، درون کاغذابر و باد، یک لا. قطر: ۳/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۸۵۴۱۹]

(۹۱۷۰)

(ادبیات - فارسی)

دیوان نقی کمره‌ای

مؤلف: علیبنی کمره‌ای کاشانی، نقی (۹۵۳-۱۰۳۱ق)

در بسیاری از منابع و فهرست‌ها شاعر این دیوان به اشتباه با شیخ الاسلام علیبنی بن محمد هاشم طغایی کمره‌ای

حجاب حسد نماند... که باید کتابی در اصل معنی بلاغت و سبب انشاء و براعت و مطارحات شعرا و وصف ادوات تحریر و ما یناسبُ بهم که مترسلان را به کار آید و عقده فنون شعرسازی و انشای پر دازی به ناخن مشکل گشای ارباب کمال گشاید در قلم آید» (۶-۶ پ).

نسخه ما حدیقه دهم است و این مطالب را دارد: مقدمه حدیقه دهم (۱ پ - ۴ پ)؛ فهرست حدیقه بلاغت در فصاحت و بلاغت و محسنات لفظی و معنوی (۴ پ - ۵ ر)؛ آغاز سخن درباره حد فصاحت و بلاغت و محسنات لفظی و معنوی (۷ پ - ۸ ر)؛ اقسام البلاغة و انواعها و مفرداتها التي البلاغة مجموعها (۸ ر - ۱۹ ر)؛ بیان شرافت علم ترسل و تفضیل او به علم استیفا (۱۹ ر - ۲۰ ر)؛ در تفضیل نثر بر نظم و انشا به شعر و بیان مبداء شعر و تقسیم اقسام شعرا (۲۰ ر - ۲۰ پ)؛ ذکر شعرای عرب (۲۰ پ - ۱۴۳ پ)؛ بیان احوال بعضی از شعرای عجم (۱۴۴ ر - ۱۵۴ ر)؛ فی رجحان المنشی علی الشاعر والنثر علی النظم وقواعد الكتابة والانشاء (۱۵۷ پ - ۱۵۹ ر) و پس از آن تا پایان نسخه مکاتبات و منشآت و نثر نویسان.

تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۲، ص ۵۹۰-۵۹۷؛ مرعشی، ج ۱۵، ص ۱۹۶-۱۹۸ و ۳۱۷؛ دنا، ج ۴، ص ۵۲۰-۵۲۱؛ مزوی، ج ۱، ص ۶۵۹-۶۶۰؛ ملک، ج ۷، ص ۱۵ (با نام حقایق الاتوار).

آغاز مقدمه: «حدیقه... (جای شماره آن سفید مانده) در لغات و تواریخ و السنه و اسما و القاب و کنیه و عادات هر دیار خصوصاً عرب. گفته‌اند لغات همه توقیفی است و علم آدم الاسماء کلها و گفته‌اند بعضی اصطلاحی و بعضی توقیفی است».

آغاز: «الحمد لمن خلق الانسان علمه البیان واکرمه بمزید الاحسان والصلوة علی النبی الامی الذی هو افصح فصحاء القحطان... بدان که علما در حد فصاحت و بلاغت اختلاف کرده‌اند و بعضی گفته الفصاحة ملکه نفسانیة».

انجام: «واجملوا عشرته وجملوا قشرته. نیکو داشتند مخالطت او را و نیکو کردند خلعت او را یعنی او را خلعتی نیکو دادند».

قلم سفیداب نوشته‌اند: «غزلیات شیخ علی نقی»، دارای نسخه بدل برای بعضی از کلمات در حاشیه اشعار، فقط بخش قطعات و ماده تاریخها عنوان دارند که همه هم به سنگرف نوشته شده‌اند. برگ ۱۳۱ پ (آغاز رباعیات) پیشانی ساده مذهب که سفید مانده است. پایان نسخه یادداشت تولد در روز پنجشنبه ۱۵ محرم ۱۰۹۷ق و خریداری کتاب در سال ۱۳۳۹ به قیمت ۱۵ تومان و سه تملک و مهر پاک شده دیگر. جزوها ۸ برگی، رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی.

کاغذ: نخودی آهار میهره، حاشیه صفحات کمی رطوبت دیده.

دو، ۱۴۹ برگ، ۱۶/۷×۹/۳، سطر، ۱۷/۹×۵/۲.

جلد: تیماج مشکی سوخت با ترنج و سر ترنج زرین، دورو، درون عنابی با ترنج زمینه لاجورد و نقوش گل و بوته زرین و دو سر ترنج میناکاری شده، عطف و سجاف میشن عنابی. قطر: ۲/۶.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۱۲]

(۹۱۷۱)

حدائق الادباء (ادبیات و تذکره سرایندگان - فارسی)

مؤلف: عبدالرزاق بن نجفقلی دنبلی خوبی، مفتون (۱۱۷۶-۱۲۴۳ق)

این نسخه بخشهایی از تدوین ابتدایی کتاب است و بدون نظم و ترتیب خاصی شعرها در آن نوشته شده‌اند. شامل شعرای عرب و فارس.

رک: ش ۹۱۶۹.

۱. حتی این دیوان یک بار با این انتساب اشتباه به چاپ رسیده

است (اصفهان، به کوشش سید ابوالقاسم سری، ۱۳۴۹ش).

۲. در این منابع نام سراینده باید به صورتی که ذکر شد اصلاح

شود: دنا، ج ۵، ص ۴۲۷-۴۲۸؛ ملک، ج ۸، ص ۳۲۲-۳۲۳؛

سیهسالار، ج ۲، ص ۶۴۱-۶۴۲؛ خانقاه نوربخش، ج ۲،

ص ۱۵۶-۱۵۷؛ مرسعی، ج ۳۳، ص ۵۸۳-۵۸۴ و نسخه

ناشناخته‌ای درج ۱۹، ص ۳۵۳.

فراهانی شیرازی اصفهانی (۹۵۸-۱۰۶۰ق) یکی دانسته شده است.^۱ اما برای اولین بار مرحوم گلچین معانی به درستی به این تمایز اشاره کرد.^۲

شامل قصاید (۱ ر - ۲۹ ر)، غزلیات (۲۹ پ - ۱۰۵ پ)، ماده تاریخها و قطعات (۱۰۵ پ - ۱۲۲ پ)، ترکیب بند (۱۲۲ پ - ۱۲۸ ر)، ترجیع بند (۱۲۸ ر - ۱۳۱ ر)، رباعیات (۱۳۱ پ - ۱۳۹ ر)، معمیات (۱۳۹ ر - ۱۴۹ ر) و ضابطه معما (۱۳۹ ر - ۱۴۰ ر). از آغاز افتادگی دارد.

منزوی، ج ۳، ص ۲۵۸۴-۲۵۸۵؛ تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۱، ص ۵۵۶-۵۶۳؛ «احوال و آثار شیخ علی نقی کمره‌ای»، احمد گلچین معانی، مجله دانشکده ادبیات مشهد، ج ۳، آذر ۱۳۴۶ش، ص ۱۲۷-۱۵۸؛ مکتب وقوع در شعر فارسی، ص ۴۹۴-۵۱۸؛ فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۹۴۹. آغاز موجود:

گر تو پروانه‌ای بسوز بسوز

تو اگر بلبل بنال بنال

باز مدحت گرم به رخصت تو

که سخن جز به مدح تست و بال

انجام:

چشم و دل من ز هم نشان می‌جویند

در راه وصال او به جان می‌بویند

لب بر لب هم چو شیشه‌های ساعت

راز دل خود به هم نهان می‌گویند

تمت الكتاب استاد الشعراء المتأخرین شیخ علی نقی

غفر الله عنه.

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

آغاز هر شعر و بین مصراعها خطوط زرین محرر به

مشکی، صفحات مجدول به زر و لاجورد و مشکی،

برگ آغازین نسخه مهر مستطیل «لا اله الا الله الملك

الحق المبين عبده عليقلی ۱۲۷۲» که نشان می‌دهد

حداقل از آن زمان آغاز نسخه افتاده بوده است. برگ

۲۹ پ (ابتدای غزلیات) سرلوح مزدوج مذهب و

مرصع زیبا و کوچک با کتیبه زربوش که درون آن به

آغاز: «... (آبخورده) و قال صاحب النفحة الريحانة... او الفصاحة فهو الذي نشأ في سفح عقیقها».
انجام: سلمان:

بـنگر به چشم عبرت حال جهان بین
عـاقل ز کارهای جهان گیرد اعتبار
قـحط تا حدی که مرد از فرط بی قوتی چو شمع
جـسم خود را سوختی در آتش و بردی به کار
خـط: نسخ و نستعلیق، کاتب: مؤلف. تاریخ کتابت:
سده ۱۱۳هـ.

همه خصوصیات مانند شماره ۹۱۶۹. عناوین و نشانیها شنگرف، این نسخه بر اثر آبخوردگی آسیب زیادی دیده و در نتیجه بخشهای زیادی از متن ناخوانا و غیر قابل استفاده شده است. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.

یک، ۱۶۴، یک برگ، ۲۱/۶×۱۵/۳، سطور و اندازه‌ها مختلف.

جلد: میشن قهوه‌ای، با جداول ساده و گرهی. قطر: ۲/۷

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۲۰]

آغاز باب السین: «باب السین. بالترکیة. ا. ساتوب آلمق کیرک. ساچی اولی اوسته کسرلر... بالفارسیة. ا. ساده دل است. سازنده از برای خود بد نمی نوازد».

انجام موجود: «باب الفاء. بالترکیة. ا. فاله اینا نمه فال سیز الکلنمه. فاله باخانه اینا نورلر... بالفارسیة. ا. فارغ گردی چو خامشی پیشه کنی. فال نیکو یزن به هر کاری».
خـط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱۰-۱۱۱هـ.

نسخه پردازی عثمانی. عناوین به ثلث زرین، بین ضرب المثلها ترنجهای زرین، درون بعضی از این ترنجهها علامت سه ویرگول مثلثی شکل به شنگرف، حروف الفبا با شنگرف، صفحات جدولبندی شده با زر و لاجورد و شنگرف و مشکى. کمنددار، در برگ ۴۴ چند مهر سیاه شده. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القزایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

۶۴ برگ، ۱۳/۱×۲۰/۷×۱۵، سطر، ۱۵×۸.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سر ترنج، عطف میشن، سجاف عنابی، مجدول گرهی، دورو، درون عنابی، یک لا، آسیب دیده و فرسوده. قطر: ۲/۱.

خریداری از جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۹۳۹۱]

(۹۱۷۲)

[امثال و حکم] (ادبیات - ترکی و فارسی)
مؤلف: ناشناخته

مجموع ضرب المثلهای ترکی عثمانی و فارسی است که به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده‌اند. هر حرف در یک باب قرار دارد و در هر باب ابتدا ضرب المثلهای ترکی و پس از آن فارسی ذکر شده‌اند.
از آغاز و انجام افتادگی دارد. شامل بخشی از حرف الف تا اوائل حرف فاء.

آغاز موجود: «آتاد و غراییب او غول میبدور. آتادن مال قالمسه او غول نیلاسون... بالفارسیة. ا. اللهم یک. الرحمن سر به سر. آب ایشان آتش شده. آب از دستش نمی چکد».

(۹۱۷۳)

مظهر الآثار (ادبیات - فارسی)
مؤلف: محمد هاشم بن محمد مؤمن شاه جهانگیر هاشمی

(۸۷۳-۹۴۶ق)

مثنوی ای عرفانی که به پیروی از مخزن الاسرار نظامی و مطلع انوار امیر خسرو دهلوی و تحفة الاحرار جامی سروده شده است:

شرح کمالات نظامی کنم

پیروی خسرو و جامی کنم

(ص ۴۵)

خواستم از روح نظامی مدد

وز نفس خسرو و جامی مدد

(ص ۵۳)

- باده معنی ز نظامی طلب
چاشنی از خسرو و جامی طلب
(ص ۶۵)
پایان یافته در ۹۰۹ق در تته پس از ۲ سال چنان که
در خاتمه کتاب چنین سروده است:
هاشمی این نظم که انگیختی
شور دگر در سخن آمیختی
تازه شد از نظم تو جان سخن
کان نمک شد ز تو جان سخن...
شکر که این نظم بدایع نظام
گشت به توفیق الهی تمام
در بـلـد تـتـه حـریم شـمـال
حـرّسـها الله عـن الاختلال
نهد و نه بود که این فیض پاک^۱
نقش بقا یافت برین لوح خاک
نامه خاصی است میرزا ز عیب
صفحه او مظهر آثار غیب
لاجرم این نامه قدسی نظام
شد ز قضا مظهر آثار نام
شعر مخوان جوهر حال است این
وحی سماوات خیال است این
این رقم تازه که بعد از دو سال
ختم سخن یافت به پیران حال
(ص ۲۰۰-۲۰۱)
تقدیم شده به شاه حسن:
باد مبارک به سپهدار عهد
آن که سبق برد ز اقران به جهد
شاه حسن خسرو شیرین سخن
انبته الله نباتاً حسن...
شکر که در کوکبه عهد تو
یافت بنا این رقم از جهد تو
آن چه رقم زد قلم سحر سنج
گنج نخستین بود از پنج گنج
(ص ۵۵-۵۶)
عناوین کتاب چنین است:
- در شکر تسمیه به تحمید که مفتاح ابواب معانی و فاتح
- اسباب دو جهان است.
- مناجات اول: در استغفار تقصیر و خطا به درگاه
حضرت واهب العطا یا جلّ جلاله و عمّ نواله.
- مناجات دوم: در ابضاح آن که جمیع موجودات به یک
وحدت قایمند و حجت آفتاب ذات او سایه اسماء و
صفات ذات اوست اعلی شأنه.
- مناجات سیوم: در استفاضه انوار سرچشمه عین الیقین
و چشم داشتن پرتو جمال جهان آفرین ما اعلی شأنه
و برهانه.
- مناجات چهارم: در توفیق انتظام این صحیفه معانی
آیات به درگاه بی نیاز حضرت قاضی الحاجات عزّ
اسمه.
- نعت اول: در تقدم نور حضرت سید کاینات علیه افضل
الصلوات و اکمل التحیات بر جمیع حقایق ممکنات.
- نعت دوم: در صفت معراج نبی علیه السلام و وصول به
معاد که فنای عبد است در بقای معبود و اتصال نقطه
آخرین قوس معارج بر نقطه قوس مدارج.
- نعت سیم: در التماس آثار عنایت نبوی و اقتباس انوار
هدایت مصطفی است صلی الله علیه و آله وسلم.
- نعت چهارم: در علو قدر و منزلت آن حضرت و
استدعای آستان بوسی روضه مقدسه وی علیه السلام.
- نعت پنجم: در وقار بزرگی آن حضرت علیه التحیه
والتناء که منبع حلم و حیا و مجمع صدق و صفاست.
- در منقبت قطب دایره حقایق ازلی حضرت شاه
نورالدین نعمت الله ولی قدس الله سرّه (ص ۳۸).
- در ذکر خیر مفتاح اسرار الهی و مصباح انوار سفیدی و
سیاهی حضرت ارشاد پناهی شیخ محمد لاهیجی
قدس الله سرّه (ص ۴۲).
- دیباچه سخن در تحریر اوصاف اکابر قلم رو بلاغت که
ناظران این طرز عالی سوادند مزین به مدح والی عهد
خلد الله ملکه که به شکرستان سخن پرورده باد.
- در تعریف جواهر سخن که زبان حال بر لطافتش دلیل
ساطع و حجت ناطق است و کلام سبحانی که در

۱. در بیشتر نسخه‌های دیگر این مصرع چنین آمده است: «نهد
و چل بود که این نظم پاک».

- کسوت سخن ورود یافته بر فضیلتش نص قاطع و برهان صادق.
- در جوهریان ارباب سخن که قوم لطیف و طایفه مستغنی اند التعریفند (کذا؛ مستغنی التعریفند) و سخن جنسی است بلند پایه و بحری است پر از گوهر گرانیامه.
- در انتظام کلام نظم که از صور حروف اصلیه ذات بر لوح السنه و متکلمان عالم صفات ظاهر و فایض می‌گردد.
- در تحریر نقش پر زمزمه مقامات پرده دل که آهنگ نغمات شعبده‌انگیز صوت عرفان از قانون فطرتش بی‌زخمه قول مرشد بلند آوازه نمی‌آید.
- روضه اول: در صفای رویت مرشد صافی صفات و رسیدن مرید صادق از قید شب هجرت به صبح نجات.
- روضه دوم: در طلوع صبح طلعت پیر آفتاب ضمیر و روشنائی یافتن مرید صادق از ظلمت هوا به نور تربیت پیر صادق.
- روضه سیم: در تأثیر تربیت پیر رهنما و آگاه شدن مرید صادق از حال امروز بر حقیقت فردای خویش.
- در انبعاث مجردات عالم شهود و اجمال و آفرینش اجسام که عبارت از سلسله مادیات عالم شهود ایجاد و آدم^(ع) که مظهر اعظم است.
- پس از ص ۹۵ افتادگی دارد.
- حکایت بدیع الجمال شیشه‌گر که از وفور خوبی جهت مشاهده تفصیل جمال خویش از آینه‌های عینک حلبی مینا خانه بنا نمود و در هر یک مشاهده جمال خود نمود.
- موعظه دوم: در وفور برکات پیشه دهقانی که به حکم الدنیا مزرعه الآخرة سرمایه محصول دو جهانی است صدق.
- حکایت آن بوالهوسی که به شب از خلق پنهان جو می‌کاشت و به روز از سودای خام گندم طمع می‌داشت از خری.
- در بیان وحدانیات حضرت احدیت جل ذکره که طغرای شهادت اشهد ان لا اله الا الله است و هر حرف ان محمداً رسول الله بر وحدانیتش یک گواه.
- در قطر باران نیسانی که از ترکیب ابر ظلمانی مصفا و بسیط گشته است به مقتضای ثبات اصلی مستغرق محیط می‌گردد عزّ قدرته.
- موعظه چهارم: در ذکر اقامت نماز پنج‌گانه که اثنیت عبد رافع است.
- حکایت متوجه جمال از پی حضرت شاه نورالدین نعمت الله ولی قدس الله سرّه که دایم رو به قبله نشستی و چون به صحبت تیمور پشت بر قبله نمود.
- موعظه پنجم: در صفت قدر و بزرگی ماه مبارک رمضان که مفتاح درجات جنان و قفل درگاه نیران است.
- در روزه داشتن زلال بخش حوض کوثر سلام الله علیه که به فحوای کریمه و بطعمون الطعام علی حبه مسکیناً و یتیماً و اسیراً قوت خود را احسان نمود.
- موعظه ششم: در بیان ادای زکات که سرمایه برکات مدارج دنیوی و پیرانه درجات معارج اخروی است.
- حکایت صاحب خیری که از فیض کیمیای بلند عبار توفیق مهر تعلق از مخزن درم برداشت و به بذل درم سکه نام خود را بر لوح کرم بنگاشت.
- موعظه هفتم: در تحریر قانون راه حجاز که آهنگ پاکوفتن برهنه پایان دایره وجد عرفان و زخمه کارگر خار مغیلان اوست و انگیز سماع رقاصان ذرات عالم جان در اصول جنبش ریگ روان اوست.
- حکایت شیخ فضیل عیاض قدس سره که از سلوک حج به مقامی رسید که گر در حال وجد بر دریا گذشتی قدمش برنگشتی و رسیدن اعرابی به وی.
- موعظه هشتم: در ترک صحبت ناجنس که مصباح اسباب خمول و تحریر است و در فواید خلوت و عزلت که مفتاح ابواب وصول و توحید [است].
- حکایت حضرت عیسی^(ع) که هرگز به ناجنسان نیامیخته است. و با همه روح بخشی از ابلهان که زنده صوری و مرده معنوی برانگیخته است.
- موعظه نهم: در ایما و اشارت به اسرار خاموشی که به حکم من صمت برقع نجات و فلاح و پرده عافیت و صلاح است.

- حکایت حسین منصور حلاج رحمت الله علیه که یک دم از اسرار عشق بر وی ظاهر کردند و او به حکم افشای سر الربوبیه کفر محرم آن دم نیامد.
- موعظه دهم: در تنبیه آنانی که از شراب نخوت سر به گریبان هستی فرو برده‌اند و در صبح آگاهی از خواب غفلت در شبستان مستی فرو مرده‌اند.
- حکایت آن شب زنده داری که از بخت بیدار واقعه روز قیامت دید.
- بعد از این عنوان نسخه افتادگی دارد (ص ۱۵۷).
- موعظه سیزدهم: در تعدیل ارکان عدالت و وصف سلاطین عادل که به فحوای السلطان ظل الله فی الارض ملاذ خلايقند و به طراز کسوت آن لایق.
- حکایت عدالت خسرو غازی قدس سره و معمور شدن ممالک هرات به یمن معدلت وی و ترویج حال سادات.
- موعظه چهاردهم: در توحید اوضاع اصحاب که مهندسان قلمرو سیاق و آداب و مستوفیان ابواب المال عالم اسبابند.
- حکایت آن واعظی که اهل ظلم را دعای خیر می‌کرد و چون سبب می‌پرسیدند می‌گفت که ایشان مرا از جمیع اسباب دنیوی که آلت حرمان درجات اخروی است [محروم کرده‌اند].
- موعظه پانزدهم: در وصیت آن که صبح پیری از بیاض انوار مطلع غیب دمیده و آفتاب عافیت افروز جوانی بر سر دیوان مقطع رسیده.
- حکایت پیر سیصد ساله رحمة الله علیه که در عهد شباب از حق عمر دراز خواست و چون ضعف پیری شد دریافت که علاج مرگ بوده.
- موعظه شانزدهم: در غنیمت شمردن آب و تاب نوروز جوانی که سرمایه فضل و اقبال و کامرانی و پیرایه اصل ایام زندگانی است.
- حکایت ابن عطا قدس سره که شیطان را دید که دامی دارد که هرگز چنان دامی ندیده بود و کردن وی از شیطان سؤال قبض و بسط آن دام.
- موعظه هفدهم: در تحریر خط و خال نیکوان که نقش دل‌پذیر نگارستان قلمرو صنع و کمال و آینه معنی نمای صورتخانه عالم حس و جمالند.
- حسد بردن برادران بر یوسف نبی^(ع) و به حيله او را دور ساختن و به حکم من حفر بئراً لآخيه وقع فيه او را در چاه انداختن.
- موعظه هزدهم: در شرح جاذبه عشق که رگهای جان عاشقان را به حبل المتین تعلق پیوسته است و گرفتاران عالم دل را از قید سودایش بسته.
- با افتادگی پس از ص ۱۹۵.
- موعظه بیستم: در تنبیه و تعلیم نورسیده که هنوز موسم تازه بهار نرسیده و سبز خط غبار از صفحه لوح عذارش ندیده.
- حکایت آن درویش توانگر دل که در مقام تسلیم و رضا مراد خود را در اراده حق عزوجل فانی ساخته بود و غبار خاطر به کلی پرداخته.
- خاتمه این نامه شکسته خامه به محک قبول کیمیا طبعان رایج باد که دیده وران شناخته جوهر نظم صاف و معیار معانی عالم انصافند.
- وی در ص ۴۲ از شیخ محمد لاهیجی یاد کرده و خود را از مریدان او دانسته است:
- هاشمی از خیل اسیران اوست
- خاک ره ساده ضمیران اوست^۱
- بعضی از صفحات نسخه جابه جا است مثلاً ص ۲۰۲ - ۲۰۴ می‌باید پیش از صفحه ۱۹۸ قرار بگیرد.
- برگ آخر کتاب ص ۲۰۱ است که صفحه بعدی آن افتاده و در نتیجه فقط دو بیت از پایان کتاب افتادگی دارد. نسخه در ۳ جا هم از وسط افتادگی دارد (پس از ص ۹۵ و ۱۵۷ و ۱۹۵).
- منزوی، ج ۴، ص ۳۲۱۵-۳۲۱۶؛ مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۶۶۸-۶۶۹؛ دنا، ج ۹، ص ۷۶۰؛ در فهرست ابراهیم دهگان اراک، ج ۱، ص ۱۶۸ وی با هاشمی دهلوی (۱۰۷۳-۱۱۵۰ق) اشتباه شده است.
- آغاز:
- بسم الله الرحمن الرحيم فاتحه آرای کلام قدیم سرخط دیوان الهی است این سرورق دفتر شاهی است این
۱. و موارد دیگر. برای نمونه رک: ص ۵۲، ۴۴ و ...

انجام موجود:

تسا بستوان هزل مکن با کسی

خاصه به هر پیر و یا ناکسی

هزل که آشوب زبان بازی است

آلت صد فتنه و جان بازی است

خط: نستعلیق خوش، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ.

صفحه اول سرلوح مذهب و مرصع نفیس شرفه‌دار با

پیشانی نفیس و چهار کتیبه قلمدانی کوچک با زمینه

مشکی، درون همه آنها منقش و مزین با زمینه زر و

لاجورد. صفحات مجدول به زر و شنگرف و لاجورد و

زنگار و مشکی و سفیداب، متن زرافشان، عناوین به

لاجورد درون کتیبه‌های ساده زرین، ابتدا و انتهای

نسخه تملک علی محمد آرمی در اول اسفند

۱۳۲۴ش. با توضیحاتی از او در معرفی کتاب و مؤلف.

وی نسخه را به پسرش بخشیده بوده است. ابتدای

نسخه قیمت کتاب را ۱۵۰۰۰ ریال نوشته‌اند. در صفحات

۶۵ و ۱۲۶ ظاهراً برای رسم کردن مینیاتور بخشی از

صفحه را سفید گذاشته‌اند. رکابه‌دار، از آن جاکه ضمن

متن و حاشیه کردن نسخه رکابه‌ها از بین می‌رفته،

صحاف نسخه کلمه رکابه را از حاشیه قبلی برگها جدا

کرده و وسط ستون زرین بین مصراعها در متن

چسبانده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره، متن و حاشیه، حاشیه

صفحات نیلی.

یک، ۱۰۳، دو برگ، ۲۰/۲×۱۲/۴، ۱۱ سطر، ۱۲/۵×۶/۹.

جلد: روغنی. دوروی فرسوده، بیرون مرعش با

نقوش گل و بوته آسیب دیده، درون چندین شاخه

گل نرگس. قطر: ۱/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۱۳]

(← تصویر)

(۹۱۷۴)

بهجة الشعراء

(شرح حال سرایندگان - فارسی)

مؤلف: محمدکاظم بن محمد تبریزی، اسرار علیشاه (۱۲۶۵-)

(۱۳۱۵ق)

شرح اشعار و زندگی سرایندگان بذله‌گو و شوخ‌طبعان

آذربایجان که به پیروی از تذکره یخچالیه میرزا

محمدعلی ندیم اصفهانی تألیف شده است. با آن که

بیشتر این شعرا اشعار فارسی هم دارند اما «نگارنده این

کتاب مبارک بنای این مجموعه را بر ترکی نهاده» (ص

۸۱) است. مؤلف بر آن بوده که از شعرای معاصر خود یاد

کند: «و مخفی نماند هر شاعری که نگارنده کتاب در این

مجموعه مبارک نام برده از شعرای معاصرین ماست.

بدین معنی که همه اینها در عهد دولت قاجاریه ظهور

نموده‌اند و شعری که در عهد ماضیه هم تخلص شعرای

معاصرین ماست خواهم نمود» (ص ۸-۹). از این رو

مؤلف بسیاری از کسانی که از آنها یاد کرده را دیده و

سروده‌هایشان را از خودشان گرفته است. مثلاً در شرح

حال راعب می‌نویسد: «در حقیقه الامر نگارنده این

کتاب مبارک که عمرم به مرحله سی چهار رسیده و

با بسیار از صاحبان ذوق ملاقات و مباحثه نموده‌ام»

(ص ۶۴).

تألیف شده بین سالهای ۱۲۹۴-۱۲۹۹ق^۱.

نام شعرای این تذکره چنین است:

۱. آتشی مراغه‌ای (ص ۴)

۲. ارشاد، کربلایی علی (ص ۶)

۳. اسماعیل (ص ۸)

۴. افسر اردوبادی، میرزا عبدالله (ص ۹)

۵. اعمی (ص ۱۲)

۶. اشکریز، کربلایی حسین (ص ۱۴)

۷. باقر دلاک (ص ۱۵)

۸. بلبل، کربلایی تقی دلال (ص ۱۸)

۹. پروانه، آخوند ملا تقی (ص ۲۰)

۱۰. بینوا (ص ۲۲)

۱۱. پرغم، میرزا احمد تبریزی (ص ۲۳)

۱۲. تالاندی مرندی (ص ۲۵)

۱۳. توپچی (ص ۲۶)

۱. مؤلف در مقدمه از کتاب دیگرش حدیقه الشعراء و سفر سال

۱۲۹۸ق یاد کرده است (ص ۳).

۱۴. ثاقب اهری (ص ۲۹)
 ۱۵. جودی، آخوند ملاستار روضه خوان (ص ۳۱)
 ۱۶. جرتاب، صادق (ص ۳۳)
 ۱۷. حلیم هروی خلخالی، غفار (ص ۳۵)
 ۱۸. حسن سرابی (ص ۳۷)
 ۱۹. حقیر مرندی، حاجی میرزا عبدالغفار ماهوت فروش (ص ۳۹)
 ۲۰. خلیفه سرابی، محمد (ص ۴۱)
 ۲۱. خادم عطار (ص ۴۲)
 ۲۲. خیام ثانی (ص ۴۴)
 ۲۳. دلسوز تبریزی، کربلایی محمدامین (ص ۴۵)
 ۲۴. درویش بلبل (ص ۴۹)
 ۲۵. دلریش، کربلایی عسکر جورابیچی (ص ۵۱)
 ۲۶. دلگیر، کربلایی محمد عطار (ص ۵۴)
 ۲۷. ذکری، کربلایی نجف بازارچی (ص ۵۵)
 ۲۸. راجی، حاجی ابوالحسن متوفی ۱۲۹۳ق (ص ۵۸)
 ۲۹. ربیعی، میرزا عبدالعلی میانه‌ابی (ص ۶۲)
 ۳۰. راغب اهری، میرزا موسی اهری (ص ۶۴)
 ۳۱. رضا صراف (ص ۶۶)
 ۳۲. زهدی، کربلایی نوروز سبزی فروش (ص ۶۸)
 ۳۳. سرمست، آقا میرزا باقر کفزی (ص ۶۹)
 ۳۴. سمطوری، سنتوری (ص ۷۱)
 ۳۵. سید نقاش، سید محسن (ص ۷۷)
 ۳۶. سلطان (ص ۸۰)
 ۳۷. ساقی قصه خوان (ص ۸۲)
 ۳۸. سروری، کربلایی شکرالله (ص ۸۴)
 ۳۹. شکری، کربلایی کریم حکم‌آبادی (ص ۸۶)
 ۴۰. ساعی، میرزا ابوالقاسم (ص ۸۸)
 ۴۱. شاهد کودوشچی، کربلایی حسین بابا (ص ۸۹)
 ۴۲. شکوهی، کربلایی مهدی آینه ساز (ص ۹۲)
 ۴۳. شیدا، لطف‌الله (ص ۹۶)
 ۴۴. شاکر تبریزی (ص ۹۹)
 ۴۵. شیخ علی اکبر (ص ۱۰۰)
 ۴۶. شایق ذاکر (ص ۱۰۳)
 ۴۷. شهباز تبریزی (ص ۱۰۹)
۴۸. صابری (ص ۱۱۰)
 ۴۹. صبوری، آقا میر عباس متوفی ۲۹۳ق (ص ۱۱۲)
 ۵۰. صفا، سید حسن (ص ۱۱۴)
 ۵۱. ضیاء، کربلایی آقا عرقچین فروش پسر ملا محمدعلی (ص ۱۱۶)
 ۵۲. طغرا، مشهدی حسین پسر محمدعلی جورابیچی (ص ۱۱۹)
 ۵۳. طلوعی، میرزا عبدالرسول (ص ۱۲۱)
 ۵۴. طالب محزون، ابوطالب (ص ۱۲۳)
 ۵۵. ظهوری، علی شهیر به عطار (ص ۱۲۴)
 ۵۶. عبقری، کربلایی رحیم امیرخیزی (ص ۱۲۶)
 ۵۷. عاجز مرندی، حاجی میرزا یوسف (ص ۱۲۸)
 ۵۸. غمدل دلمقانی (ص ۱۳۲)
 ۵۹. غشی چایچی (ص ۱۳۳)
 ۶۰. فدوی، ملا مهرعلی (ص ۱۳۵)
 ۶۱. فنای خوبی، میرزا عبدالرسول (ص ۱۳۹)
 ۶۲. فارغ (ص ۱۴۰)
 ۶۳. فاخر، مشهدی احمد آقا بزاز (ص ۱۴۳)
 ۶۴. فایض (ص ۱۴۴)
 ۶۵. قدسی، ملا محمدتقی مکتبدار (ص ۱۴۶)
 ۶۶. قصیر (ص ۱۴۷ حاشیه)^۱
 ۶۷. قمری، میرزا محمدتقی (ص ۱۴۹)
 ۶۸. گلشن، حسین آقا ارموی (ص ۱۵۳)
 ۶۹. گنجی خوبی، میرزا محمدصادق (ص ۱۵۶)
 ۷۰. کاشف (ص ۱۵۸)
 ۷۱. لعلی، آقا علی ایروانی تبریزی (ص ۱۶۰)
 ۷۲. لطف، مشهدی عسکر (ص ۱۶۴)
 ۷۳. مضطر، آقا میر یحیی (ص ۱۶۶)

۱. شرح حال او بعداً در حاشیه افزوده شده و به نظر می‌رسد از خود مؤلف نباشد. این نوشته در پایان تاریخ ۷ رمضان ۱۲۱۲ق دارد که می‌باید سهو القلم باشد چه در خود شرح حال اشاره به تاریخ ربیع‌الاول ۱۳۰۸ق شده و کتاب هم در آن تاریخ تألیف و تحریر نشده بود. احتمالاً می‌باید ۱۳۱۲ق صورت صحیح آن باشد.

صفحات دیده می‌شود. این نوشته‌ها گاهی استحساناتی و ذوقی در رد و قبول برخی ابیات است و گاهی اضافاتی درباره مطالب متن. در مواردی هم اشتباهات مؤلف بر شمرده شده است (مثلاً در وجه تسمیه تخلص عبقری در ص ۱۲۶ یا ص ۹ و ۱۹). نویسنده این یادداشتها مشخص نیست اما در یک جا تاریخ ۱۳۰۱ق را پای نوشته‌های خود گذارده است (ص ۱۷ و ۲۱).

صفحه ۲۰۱ و ۲۰۲ فهرست مطالب کتاب. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. کاغذ: صنعتی شکری، با ته‌نقش NO.4 درون دایره مزینی که آن هم درون یک هشت ضلعی غیر منتظم قرار گرفته است.

یک، ۱۰۲، یک برگ، ۱۲، ۲۲×۱۶/۷، سطر، ۱۵/۵×۹. جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سرترنج و جدول. عطف چرمی. قطر: ۲. خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۴۰۸]

(۹۱۷۵)

الدر المثنور من الخبر المأثور و غیر المأثور

(گوناگون-عربی)

مؤلف: علی بن محمد بن حسن عاملی (۱۰۱۳/۱۰۱۴)

-۱۱۰۴ق)

جلد دوم.

رک: ش ۸۹۳۹.

آغاز: «بسمله. ومن ذلك ما قيل انه ورد في الخبر لا تسبوا الدهر فان الدهر هو الله. اقول على تقدير صحة الخبر معناه يحتاج فهمه الى تفصيل وهو انه قد تقرر». انجام: «والاصرار عليه وهو تقديم الركعتين على دعاء

۱. ظاهراً مخفف اسرار نام مؤلف است. این اختصار در مقدمه مؤلف هم آمده: «اما بعد مخفی و مستتر نماند که مسود این اوراق مبارک اعنی اس تبریزی مسکن قارجهان وطن می‌گوید».

۷۴. میر خوبی فرزند میرزا عبدالرسول فنا (ص ۱۶۸)

۷۵. موبد، کربلایی اسماعیل عرقچین فروش (ص ۱۷۰)

۷۶. مهجور، کربلایی عبدالعلی آهنگر (ص ۱۷۲)

۷۷. مجمر، میرزا محمدعلی (ص ۱۷۴)

۷۸. ملا کریم (ص ۱۷۷)

۷۹. میرزا جبار (ص ۱۸۱)

۸۰. مظلوم، کربلایی ابراهیم (ص ۱۸۴)

۸۱. نباتی (ص ۱۸۶)

۸۲. ناجی (ص ۱۸۸)

۸۳. ناطق (ص ۱۹۱)

۸۴. هوشین (ص ۱۹۲)

۸۵. واقف، مشهدی محمدعلی میناگر (ص ۱۹۴)

۸۶. یوسف پالوده‌پز (ص ۱۹۶)

تاریخ تذکرة‌های فارسی، ج ۱، ص ۱۳۰-۱۳۶ (همین نسخه را دیده‌ام).

آغاز: «نسخه سعادت ابدی و دیباجه کرامات سرمدی پادشاهی راست که طوطی ناطقه انسانی را در محاذات تکلم به ادای ان من البیان لسحراً».

انجام:

ز هر بادی چو کاهی گبر بورزی

اگر کوهی به کاهی در نیازی

سخن این بود دیگر جمله تزویر

تو خواهی رد کن خواهی که درگیر

انجامه: «تمت کتاب مستطاب بهجة الشعراء من

مؤلفات جناب فخر الشعراء و لادباء (کذا؛ الادباء)

مولانا اس^۱ تبریزی نژاد قارجهان میلاد در دارالخلافة

طهران حرث (کذا؛ حرس) الله تعالی من کل حدثان بید

اقل حسن حسینی فی دهم شهر صفر المظفر هزار

دویست نود نه از هجرت اتمام پذیرفت سنه ۱۲۹۹».

خط: نستعلیق، کاتب: حسن حسینی در دارالخلافة

طهران، تاریخ کتابت: ۱۰ صفر ۱۲۹۹ق.

عناوین مشکى، نسخه مغلوپ است. برگ آغازین

مطالبی از کتاب به خط جعفر سلطان‌القرایی و چند

سطر به لاتین.

یادداشت‌های مطالعه و تصحیح در حاشیه بعضی از

سرترنج و لچکی، با جداول گرهی و ساده. قطر: ۲/۷.
 خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
 [شماره ثبت: ۸۵۴۱۶]

(۹۱۷۶)

فروهنگ جغتایی به فارسی (لغت - جغتایی و فارسی)

مؤلف: نذرعلی (سده ۱۱هـ)

واژه‌نامه جغتایی به فارسی که به شاه صفی صفوی (۱۰۳۸-۱۰۵۲ق) تقدیم شده است. در مقدمه گوید: «به خاطر فاترین ذره بيمقدار نذرعلی رسید که خاطر اصناف انسان و انواع بشر در زمان خدیو بحر و بر همواره به لغت ترکی و حل الفاظ جغتایی مایل است آن چه مقدور فهم این قلیل البضاعه باشد رساله‌ای در باب کشف لغت نوایی و توره و آیین چنگیزی و آداب آن فرقه به عبارت فارسی نویسد از اشعار میر علیشیر نوائی و شعرای آن طایفه که سند آن مطلب و مستند کمترین باشد بیاورد و اختلاف املاء جغتای و روم و ترکی که در مرز و بوم ایران متداول است بیان نماید و تبدیل حروف تهجی را در حیث تحریر آورد تا طالبان این فن را باعث بصیرت و وقوف در امر مزبور شود».

با وجود آن که در مقدمه هدف تألیف کتاب بیشتر ذکر و ازگان دیوان امیر علیشیر نوایی (۸۴۴-۹۰۶ق) دانسته شده اما از دیگر شعرا هم شواهد زیادی نقل شده است. تنظیم شده در مقدمه و سه فصل و خاتمه:

مقدمه: در بیان املاء ترکی و تبدیل حروف تهجی.
 فصل اول: در بیان الفاظی که معانی مشترک داشته باشد.
 فصل دوم: الفاظی که به جهت آشنایی در لغات الوس جغتایی تا طالب را فایده بخشد به دستور نصاب در سلک تحریر کشید.

فصل سیم: در لغاتی که به ترتیب تهجی در ابواب آورده (هر حرف در یک باب، بر اساس حروف آغاز کلمات).

خاتمه: در توره و آیین جغتای که لابد است مستمعین را استماع آنها در بعضی ابیات.

کامل (به جز چند سطر از آغاز سخن که پاره شده است).

الزيارة كما ترى والله تعالى اعلم. آخر الجزء الثاني من كتاب الدر المنثور من المأثور وغير المأثور تأليف الفقير الى عفو الله ورحمته علي بن محمد بن الحسن بن زين الدين العاملي سامحه الله تعالى وكان الفراغ منه الثامن والعشرين من ذي القعدة سنة ۱۰۹۲ اثنین و تسعين بعد الالف».

انجامه: «في يد المذنب العاصي المحتاج الى رحمة الله ابن مولانا شمس الدين محمد سعيد ناييني غفر الله ذنوبه وستر عيوبه».

خط: نسخ، کتاب: محمد سعيد بن مولانا شمس الدين نايینی، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ (در زمان زندگی مؤلف).

عناوین و نشانیها شنگرف، بین پاره‌های اشعار علامت (ط)، در حاشیه تصحیح شده، با این بلاغ در حاشیه صفحات و پایان نسخه: «بلغ من اوله الى اخره من نسخة مصنفه - ادام الله بقائه - علی يد الغریق فی بحر المعاصی عبدالمجید الطباطبایی». موضوع بندها و عبارات به شنگرف در حاشیه نوشته شده. در برگ آغازین نسخه تفسیر آیات هبوط آدم به زمین به همراه مهر مربع ناخوانا. در حاشیه برگهای دوم و سوم نسخه مقدمه جلد اول کتاب نوشته شده است. حاشیه برگ ۱۷۰ ر حاشیه‌ای از علامه محمدباقر مجلسی (۱۱۱۰ق) به خط خودش با امضای: «م ق ر عفی عنه». حاشیه برگهای ۱۸۲ پ - ۱۸۹ پ فوایدی از کتاب دانش نامه شاهی تصنیف ملا محمدامین استرآبادی. حاشیه برگ ۲۲۵ ر بخش کوتاهی از شرح اشارات درباره مقامات عارفین. حاشیه برگ ۲۲۶ پ - ۲۲۷ ر شرح رباعی ابوسعید ابوالخیر به نقل از کتاب مفتاح الاسرار از شیخ آذری. حاشیه بعضی از صفحات هم پاک شده است. برگ پایانی نسخه فایده‌ای نحوی. جزوها ۸ برگی. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

دو، ۲۲۷، یک برگ، ۱۲×۱۹، ۱۵ سطر، ۷/۵×۱۳.

جلد: میشن مشکی ضربی، با ترنج زرین و دو

منزوی، ج ۳، ص ۲۰۰۳ (از همین نسخه با شماره قدیمی یاد شده است)؛ دانشگاه تهران، ج ۱۳، ص ۳۳۰۹-۳۳۱۰ (نام نگارنده ندرعلی)؛ جدید گلپایگانی، ج ۶، ص ۳۰۳۵ (بدون نام مؤلف)؛ ذریعه، ج ۱۶، ص ۱۹۶.

آغاز موجود: «فایده ترتیب و ادله... نوال معنی... نمودند و معنیهای روشن مانند آتش که در سنگ نهان باشد در عبارت مغلقه این طایفه ودیعت نهاد تا عاشقان مراتب دانش و فهمیدگی».

انجام: «با زانوی آن کس را می‌بوسیده این وضع را در توره جغتای اولجاش می‌گویند. به این اختصار یافت امید که ارباب ذهن و ذکا اگر سهوی یابند به اصلاح کوشند».

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۲هـ.

عناوین و لغات و نام شاعران به شنگرف، بین مصراعها علامت (ه) به شنگرف. یک یا چند سطر ابتدای صفحه آغاز کتاب پاره شده است. دو صفحه اول مرمت شده و بخشهای افتاده آن نونویس شده است. آغاز نسخه تملک لطف‌الله خان و محمدباقر دیده می‌شود که این فرد دومی کتاب را سنگ‌لاخ دانسته است. پایان نسخه تملک شکرالله بن حیدر قلی بن مرتضی قلی بن محمدرضا بن حاجی علی قلی خان کنگرلو در ۱۲ رجب ۱۱۹۱ق تخاقوی نیل با مهر بیضوی او: «عبده شکرالله...» که نیمی از آن محو شده و یک رباعی، یادداشت کوتاه دیگری هم در صفحه آخر نسخه آمده که نویسنده آن معتقد بوده این کتاب نوشته لغوی است: «در حقیقت مصنف این کتاب خیلی زحمت بیجا کشیده و عمر خود را عبث تلف کرده که این الفاظ بی‌معنی را جمع نموده است. باری خدا او را رحمت کند». در همان صفحه چند یادداشت و شعر دیگر بوده که همه را پاک کرده‌اند. جزوها ۸ برگی. رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۵۱، یک برگ، ۱۹/۷×۱۰/۴، ۱۶ سطر، ۱۴/۵×۵.

جلد: میشن قهوه‌ای یک لای، مجدول. قطر: ۱/۲.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۴۱۷]

(۹۱۷۷)

شرح قصیده الحمیریة
مؤلف: محمدرضا بن نورمحمد قراجه‌داغی تبریزی (قرن ۱۴هـ)

شرح قصیده عینیه سید اسماعیل بن محمد حمیری (۱۷۳ق) است با بررسی لغات و اعراب و معنای ابیات. پیش از شرح قصیده مقدمه‌ای در دو حدیقه درباره زندگانی شاعر، القاب و دیگر مداخل و اشعارش نوشته شده است:

الحدیقة الاولى: فی الشاعر وما ورد فيه ويتضمن ايضاً بعض مطالب الثانية استطراداً كالعكس.

الحدیقة الثانية: فی الاشارة الى ما ورد فی القصيدة. پیش‌نویس پایان یافته در ظهر جمعه ۱۷ ربیع‌الثانی ۱۲۸۷ق و رونوشت نهایی در چهارشنبه ۲۱ ربیع‌الاول ۱۲۸۹ق.

کامل.

ذریعه، ج ۱۴، ص ۱۰؛ مرعشی، ج ۲۷، ص ۱۳۸-۱۳۹. آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على منبع آثاره التكوينية والتدوينية والكاف المستديرة على نفسها الواسطة المطلق والمظهر لدين الحق ابي القاسم محمد المصطفى».

آغاز شرح: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله الاطهار سيما على سيد الابرار.

لام عمرو باللوى مربع طامسة اعلامه بلقع اللغة: ام عمرو اسم عشيقته... (سياه شده) وسلمي ونحوهما وعمرو كان في الاصل اسم رجل يكتب بالواو فرقاً بينه وبين عمر».

انجام: «فلا ضرورة في البيت على هذا فالمراد بالظهر على^(ع) وضمير اولاده راجع اليه وجملة هم عدد الأشهر مستأنفة».

انجامه: «تم ما اردنا ايراده من شرح القصيدة بوجه الاجمال والاختصار بتوفيق الله الملك القهار وتأيد

کوتاهی در آغاز که همه آن چنین است: «حق این است که احدی ندانسته و نتوانسته شرح و وصف آن کند.

ما نتوانیم وصف ذاتش گفتن

با همه کربیبان عالم بالا

واضح است که ضابطش در هر قبيله محفوظ و واردیش در حفظ، هر که را مهمی پیش آید اسمی را به عدد اسم خود پیدا کند مثلاً علی نام (۱۱۰) لا اله الا هو (۱۱۰) که موافق است به اسم او ورد سازد و هر روز به همان عدد بخواند تا رفع مهمش شود و هرگاه اسمی به عدد اسم خود نیافت دو اسم که جمع عدد هر دو با عدد اسم او موافق شود به همان عدد هر دو اسم را همه روزه بخواند».

آغاز: «بسمله و باسمه تبارک و تعالی. الاسماء الاعظم والاوراد الاکرم که در یک‌هزار و سی و سه خانه تمام وصف و صفات حق است و حق این است که احدی... ابد (۷)، هو (۱۱)، احد (۱۳)، وهاب (۱۴)، اجود (۱۴)، جواد (۱۴)».

انجام: «منتهی رغبة الراغبین (۳۴۰۱)، غالب غیر مغلوب (۳۳۲۱)، غاذی الصغیر و الکبیر (۳۳۱۱)، غیاث المستغیثین (۳۶۱۲)».

خط: نسخ خوش، مقدمه شکسته نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱۳ هـ.

کناره صفحات جدول کشی شده با نقره و لاجورد و مشکی، کمنددار، اسامی الهی نوشته شده درون جدولهای نقره‌ای، هر صفحه ۳۶ اسم دارد (درون خانه‌های ۸×۴) که زیر هر یک معادل ابجدی آنها با شنگرف نوشته شده. ۲۲ صفحه پایانی نسخه جدول کشی و آماده کتابت شده اما سفید مانده‌اند. برگ اول و دوم دو کتیبه ساده نقره‌ای. در صفحه اول مقدمه کتاب نوشته و از صفحه دوم اسماء حسنی آغاز شده است. در پایان برگ ۱۸ پ هم که اسماء الهی پایان می‌یابد حروف ابجد و معادل عددیشان نوشته شده است. دارای صفحه شمار. جزوها ۶ برگی، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایبی. کاغذ: نخودی آهار مهره.

اولیائیه الاطهار جعلنا الله من المتمسکین بولایتهم والعاملین العارفين بمقاماتهم التي لا تعطيل لها في كل مكان والمتميزين من اعدائهم وغاصبي حقوقهم ومنكري فضائلهم لعنهم الله والمرجو من الخلان اذا عثروا على مواضع زلت بها القدم ان يفتنوا ذلك ويغمضوا عن معايبه وان يذكروا الشارح مع ابويه وسائر اقربائه بالاستغفار والاسترحام وكان ذلك في ظهر يوم الجمعة سابع عشر من شهر ربيع الثاني من شهور السنة الثامنة من العشر التاسع من المائة الثالثة من الالف الثاني من الهجرة النبوية من المكة الى المدينة على هاجرها آلاف التناء والتحية. قد وقع الفراغ من نقل الترهات من المسودة الى المبيضة بيد مؤلفه في يوم الاربعاء الحادي والعشرين من شهر ربيع الاول من شهور سنة ۱۲۸۹ وانا المسکين محمدرضا بن نورمحمد المرحوم المغفور والسلام على من اتبع الهدى يا على ادركني بحرمة المعصومين عليهم السلام يا رحمن يا رحيم».

خط: نستعلیق، اشعار نسخ معرب، كاتب: مؤلف،

تاریخ کتابت: چهارشنبه ۲۱ ربيع الاول ۱۲۸۹ ق.

عناوین مشکی، با افزودگی و خط خوردگی و تصحیح در متن و حاشیه، دارای علامت بلغ در حاشیه صفحات، صفحه عنوان تملک محمدرحیم بن رضا و منقولاتی از تفسیر صافی و مجمع البحرین. پایان نسخه مهر مستطیل به نقش: «محمدرحیم ۱۳۱۷». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایبی، دارای آثار سطراندازی در اوراق، جزوها ۸ برگی، رکابه‌دار. کاغذ: صنعتی نخودی آهار کشی شده.

۳۳ برگ، ۲۱/۳×۱۵/۶، ۱۹ سطر، ۱۶/۵×۸/۵.

جلد: تیماج مشکی یک لا، مجدول، به جای آستر بدرقه پشت جلد اوراقی از مثنوی یوسف و زلیخا از سده ۱۱۳ هـ چسبانده شده است. قطر: ۲/۸.

خریداری از جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۱۸]

(۹۱۷۸)

اسماء الحسنی (دعا و اوراد - فارسی) روش ختم اسماء حسنی و خواص آنهاست. با مقدمه

- یک، ۱۸، بیست و دو برگ، ۸/۸×۱۵/۴، ۸ سطر، ۱۲/۱×۶/۳.
- جلد: مخمل سرخ، درون کاغذ ابر و باد. قطر: ۱/۲.
- خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۸۵۴۰۹]
- (۹۱۷۹)
- بدیع التواریخ**
مؤلف: سید محمود بن زین العابدین نعمت فسایی
(۱۲۷۰-۱۳۴۵ق)
- مجموعه ماده تاریخ و فیات و حوادث و وقایع دوره قاجار در قالب قطعه و رباعی است.
- قدیم ترین ماده تاریخ کتاب مربوط به سال ۱۲۶۲ق است.
- از بدیع التواریخ چندین نسخه به خط مؤلف در دست داریم که همه آنها با یکدیگر تفاوت دارد. این کم و زیادی نشانگر آن است که او در نسخه های کتاب دست می برده و هر از چند گاهی ماده تاریخهایی بدان می افزوده است. مشخصات نسخه های به دست آمده از کتاب که همگی به خط مؤلف اند، به ترتیب تاریخی چنین است:
۱. کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۹۸۴۹، نوشته شده در ۱۳۳۲ق، ۱۲ برگ. آستان قدس، ج ۹، ص ۱۲.
  ۲. کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۱۲۷۳۰، ظاهراً نوشته شده در ۱۳۳۳ق، دارای ۳۰ ماده تاریخ، آستان قدس، ج ۱۷، ص ۳۲.
  ۳. کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۸۹۲۴، نوشته شده در جمادی الاول ۱۳۳۵ق، دارای ۸۲ ماده تاریخ، این نسخه را ناظم به علی اصغر حکمت هدیه کرده بود. آستان قدس، ج ۱۷، ص ۳۱-۳۲؛ نشریه نسخه های خطی، ج ۵، ص ۲.
  ۴. کتابخانه مجلس، ش ۱۳۷۰۱، نوشته شده در جمادی الاول ۱۳۳۵ق. مجلس، ج ۳۷، ص ۲۲۷-۲۲۹.
  ۵. مرکز احیاء میراث اسلامی، ش ۱۹۷۴، نوشته شده در ذی الحجه ۱۳۳۶ق، شامل ۱۷۰ ماده تاریخ. مرکز
- احیاء میراث، ج ۵، ص ۴۰۶-۴۰۷.
۶. کتابخانه مرعشی، ش ۷۸۳۰، آخرین ماده تاریخ این نسخه ظاهراً مربوط به سال ۱۳۳۷ق است. مرعشی، ج ۲۰، ص ۱۸۰.
- این نسخه و نسخه ش ۱۳۷۰۱ مجلس - که مبنای چاپ کتاب بوده اند - روی هم رفته دربرگیرنده ۲۱۱ ماده تاریخ است.
۷. کتابخانه مجلس، ش ۱۶۳۲۹، دارای دو بخش: بخش اول تحریر آغازین کتاب در جمادی الآخر ۱۳۳۴ق دارای ۶۳ ماده تاریخ و بخش دوم افزوده هایی تا سال ۱۳۳۷ق. در مجموع شامل ۲۶۷ ماده تاریخ، ۶۶ برگ [رؤیت].
۸. کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۹۶۸۶، نوشته شده در رمضان ۱۳۳۸ق، دارای ۴۳۵ ماده تاریخ. آستان قدس، ج ۹، ص ۱۱-۱۰.
۹. کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۹۶۶۳، نوشته شده در محرم ۱۳۳۹ق، دارای ۵۰۰ ماده تاریخ. آستان قدس، ج ۹، ص ۱۱-۱۲ (ترتیب مطالب و تعداد ماده تاریخهای این نسخه شبیه همین نسخه ماست).
۱۰. کتابخانه مجلس، ش ۱۸۵۲۴، نوشته شده در محرم ۱۳۳۹ق، دارای ۵۰۰ ماده تاریخ، در برگ آغازین این نسخه به خط مؤلف نوشته شده: «آقای مشار الدوله»؛ که احتمال دارد این نسخه به او تقدیم شده باشد. ۱۰۹ برگ. شبیه نسخه قبلی آستان قدس و همین نسخه که اکنون در پی معرفی آن هستیم. [رؤیت].
۱۱. کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۸۹۲۳، نوشته شده در رجب ۱۳۳۹ق، دارای ۵۰۰ ماده تاریخ از ۱۲۶۲ تا ۱۳۳۹ق. آستان قدس، ج ۱۷، ص ۳۰-۳۱؛ نشریه نسخه های خطی، ج ۵، ص ۲.
۱۲. کتابخانه بنیاد فارس شناسی شیراز، ش ۶۱، نوشته شده در رجب ۱۳۴۰ق، شامل ۵۵۶ ماده تاریخ و ذیلی در ۱۲ برگ افزون بر نسخه های دیگر.^۱ بنیاد
۱. آغاز و انجام و اندازه این ذیل شبیه نسخه شماره ۹۸۴۹ آستان قدس رضوی است.

- فارس‌شناسی، ص ۷۹-۸۳.
۱۳. کتابخانه مرعشی، ش ۱۴۹۳۳، نوشته شده در ۱۳۴۰ ق. مرعشی، ج ۳۷، ص ۵۸۶.
۱۴. کتابخانه مجلس، ش ۴۶۷۶، در دو جزء شامل ماده تاریخهای ۱۲۸۹ تا ۱۳۴۳ ق. مجلس، ج ۱۳، ص ۵۹.
۱۵. کتابخانه دانشگاه تهران، ش ۸۳۰۴، این نسخه بدون تاریخ است اما با توجه به تعداد برگهای آن (۶۱ برگ) جزو تحریرهای میانه کتاب قرار می‌گیرد. دانشگاه تهران، ج ۱۷، ص ۱۰۲.
- نکته جالب توجه آن است که اندازه صفحات و سطور و طرز کتابت و سطراندازی و صفحه‌آرایی همه این نسخه‌ها یکسان است و در ابتدای بیشترشان عکسی از مؤلف ضمیمه شده است. از سوی دیگر وجود این تعداد نسخه اصل از یک کتاب به خط مؤلف خود می‌تواند مورد قابل توجهی در بررسی جنبه‌های نسخه‌شناسیک باشد.
- چاپ: تصحیح مهدی صدری، در گنجینه بهارستان، تاریخ، تهران، کتابخانه مجلس، ۱۳۸۴ ش، ج ۲، ص ۳۲۹-۴۲۹. کامل.
- ذریعه، ج ۳، ص ۷۲ و ج ۹، ص ۱۲۱۵؛ تذکره سخن سراپان فارس، ص ۲۳۳؛ فرهنگ سخنوران، ج ۲، ص ۶۱۲؛ تاریخ رجال ایران، بامداد، ج ۶، ص ۲۵۷.
- آغاز: تاریخ قتل فردوس و سواده ناصرالدین شاه انار الله برهانه.
- ناصرالدین شاه کیخسرو خدم
آن که بد کمتر غلامش کیقباد
خسروی نیکو سیر بود و رؤف
پادشاهی پاک آیین بود و راد
- انجام: تاریخ ولادت سکینه خانم
سکینه چون بدین عالم قدم زد
شد از دیدار او خرم دل ما
بی تاریخ آن نعمت چه خوش گفت
سکینه نیکبخت آمد به دنیا (۱۳۳۹)
- انجامه: «این سالها ماده تاریخ در دارالخلافت طهران گفته و بی ترتیب نوشته شد فی شهر ربیع الثانی سنه ۱۳۳۵ (محمود الحسینی المتخلص بنعمت)» با مهر او (ص ۵۲). «این پانصد ماده تاریخ در دارالخلافت طهران گفته و بی ترتیب نوشته شد. فی شهر محرم الحرام سنه ۱۳۳۹ (محمود الحسینی المتخلص بنعمت)». با مهر بیضوی مؤلف: «عبداله الراجی محمود الحسینی ۱۲۸۹».
- خط: نستعلیق شکسته آمیز، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: محرم ۱۳۳۹ ق.
- آغاز نسخه تصویری از مؤلف درون جدول زرین چسبانده شده که خود مؤلف زیر آن نوشته:
- غرض نقشی است کز ما باز ماند
که هستی را نمی‌بینم بقائی
(محمود الحسینی)
- و نمره ۲۲۵ آقای رفعت بیگ، پس از انجامه کتاب مؤلف در یک صفحه ۸ ماده تاریخ مربوط به سال ۱۳۴۰ ق را افزوده است. در حاشیه بعضی از صفحات مانند ۱۱۱ و ۱۱۶ و ۱۱۹ و ۱۲۰ و ۱۳۷ و ۱۳۸ و... به محاسبه شدن الف ممدوده در ماده تاریخ اشاره شده است. مؤلف همین موضوع را در برگ آخر نسخه هم تذکر داده است. ماده تاریخها در حاشیه شمارش شده‌اند. رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.
- کاغذ: صنعتی آبی رنگ آهار مهره.
- دو، ۱۱۰، یک برگ، ۲۱/۶×۱۲/۸، سطور مختلف، ۱۸/۵×۱۰.
- جلد: تیماج مشکی ساده. قطر: ۱/۷.
- خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۴۲۱]
- (← تصویر)
- (۹۱۸۰)
- اخلاق منصوری (جام جهان نما) (فلسفه، اخلاق-فارسی)
مؤلف: منصور بن محمد دشتکی شیرازی (۹۴۹ ق)
کامل.
فهرستواره، ج ۶، ص ۳۰۹؛ دنا، ج ۱، ص ۴۷۲-۴۷۳؛

کتابشناسی مکتب فلسفی شیراز، ص ۱۱۵-۱۱۶.

آغاز:

«حمد بی حد ز ازل تا به ابد

احدی را که جز او نیست احد
منشی که هر حرف که از مبداء انشاء به واسطه قلم
اعلی بر سر لوح نمایش و هستی آمده رقم اسمی است از
اسماء حسناء او».

انجام: «نه از آن جواهر و لآلی است که صدف بیانش
در غدیر حقیر امثال این مجال یابند طلیش از بحار درر
آثار کبار انساب باشد. بیت:

از دام عنکبوت که بهر مگس تنند

نتوان امید داشت که عفا شود شکار».

انجامه: «تمام شد کتاب اخلاق منصورى فى يوم الاحد
من شهر ربيع الثانى على يد الحقيير محمد بهرام سنة
۹۰۸».

خط: نستعلیق خوب، کاتب: محمد بهرام، تاریخ

کتابت: یکشنبه ربيع الثانى ۹۰۸ ق.

عناوین و نشانیها شنگرف، بین اشعار سه ویرگول
مثلث شکل شنگرف. نسخه تزئینی و نفیس، صفحه
آغازین نسخه دارای سرلوح مذهب و مرصع
شرفه دار نفیس و پرکار با پیشانی و کتبه، صفحات
مجدول به زر و لاجورد و مشکى، دو صفحه اول متن
زرافشان. در حاشیه تصحیح شده، پایان نسخه چند
یادداشت پزشکی و دستور العمل ساخت دارو و مواد،
جزوها ۸ برگى، رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر
سلطان القرایى.

کاغذ: نخودی آهار مهره، حاشیه بالایی صفحات کمی
رطوبت دیده و وصالی شده.

دو، ۶۷، سه برگ، ۱۸/۱×۱۱/۲، ۱۴ سطر، ۱۱/۷×۶/۲.

جلد: تیماج عنابی ضربی با ترنج منقش به گل و بوته
و جدول، طبله دوم جدید که قرینه طبله پیشین
ساخته شده است. قطر: ۱/۴.

خریداری از جعفر سلطان القرایى در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۱۰]

(← تصویر)

(۹۱۸۱)

مفتاح البسمة

(نحو-عربی)

مؤلف: محمود بن علی اصغر شیخ الاسلام طباطبائی تبریزی

(۱۳۱۰ق)

درباره ترکیب بسمله، تنظیم شده در ۱۶ امر:
الامر الاول: ان اصل بسم الله باسم الله اسقطت الهمزة منه.
الامر الثانى: ان حرف الجر اعنى الباء قبل انها للالصاق.
الامر الثالث: فى الجار والمجرور ومتعلقه، وفيه ابحت:
البحث الاول: اعلم ان الحروف الجارة موضوعة لمعنى
المفعولية.

البحث الثانى: قال الزمخشري فى الكشاف التقدير باسم
الله اقرأ او اتلو.

البحث الثالث: اعلم ان تقديم المعمول ههنا اوقع.
البحث الرابع: اعلم اولاً انه على ما ذكر يكون محل الباء
نصباً لانه...

البحث الخامس: اعلم ان من حق الحروف المفردة ان
تفتح لتقل الضمة والكسرة.

الامر الرابع: اعلم ان فى الاسم ثمانى لغات.
الامر الخامس: اختلفت اقوال علماء اللسان فى لفظ
الجلالة انه جامد او مشتق.

الامر السادس: الرحمن والرحيم مجروران على انهما
نعتان لله على وجه المدح...

تقديم شده به ناصرالدين ميرزا وليعهد محمد شاه
قاجار (۱۲۵۰-۱۲۶۴ق). تأليف شده در ۱۲۶۳ق.
كامل.

دانشگاه تهران، ج ۱۲، ص ۲۵۸۵-۲۵۸۶؛ ملك، ج ۵،
ص ۲۸۶ و ج ۶، ص ۳۵ (با نام اشتباه مصباح البسمة)؛
ذريعه، ج ۲۱، ص ۳۲۱.

آغاز: «الحمد لله الذى هدانا الى خزائن العلوم والحكم
واعطانا للوصول اليها مفتاح التسمية المتقن والمبرم
والصلوة والسلام على مظهر الاسم الاعظم... وبعد يقول
الراجى عفو ربه الغنى محمود بن على اصغر المدعو بشيخ
الاسلام الحسنى الحسينى التبريزى ان هذه رسالة امالاتها
فى تحقيق التسمية وسميتها بمفتاح البسمة».

انجام: «وقد صرح فى المعنى ان الكسائى جعل الرحمن

- الرحیم من نحو لا اله الا هو الرحمن الرحیم نعتین لهو
وفیه دلیل علی ان الکسائی لا یری الرحمن علماً».
- انجامه: «تمت الرسالة الشریفة بعون الله وتوفیقه بید
مصنفها محمود بن... (نام مؤلف را سیاه کرده‌اند)
الحسینی الطباطبائی التبریزی امدّه الله بلطفه الخفی
وظفره بعوائد موائد برّه الوفی بمحمد وآله صلوات الله
وسلامه علیهم اجمعین سنه ۱۲۶۳».
- خط: نسخ، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: ۱۲۶۳ق.
عناوین و نشانیها شنکرف، با اضافات و تصحیحات
مؤلف در حاشیه، در صفحه عنوان مؤلف با خط خود
نوشته: «من مؤلفات العبد الفانی محمود الفاطمی
عفی الله عنه». جزوها ۸ برگ، رکابه‌دار، با مهر
کتابخانه جعفر سلطان القرایی.
کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره، ته‌نقش دار با سه
شکل لباس مانند که به صورت مثلثی در کنار هم قرار
گرفته‌اند و عبارت GM.
دو، ۵۶، سه برگ، ۱۶×۹/۴، ۱۰ سطر، ۱۰/۵×۵.
جلد: مقوای ابر و باد، عطف پارچه‌ای سبز، قطر: ۱/۲.
خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.
[شماره ثبت: ۸۵۴۲۸]
- (۹۱۸۲)
- پنج گنج (خمسه) (ادبیات - فارسی)
مؤلف: محمدمین شهرستانی اصفهانی، روح الامین (۹۸۱-
۱۰۴۷ق)
پنج مثنوی به تقلید از خمسه نظامی که تاکنون نسخه‌ای
از پنجمین آنها (جوهرنامه) دیده نشده است. همه
مثنویها تقدیم شده به محمد قلی قطبشاه
(۹۸۹-۱۰۲۰ق).
هر چهار منظومه کامل.
منزوی، ج ۴، ص ۲۶۸۴؛ فهرستواره، ج ۱۰، ص ۴۳۶-
۴۳۷؛ ذریعه، ج ۷، ص ۲۶۰ (که از همین نسخه یاد کرده
است).
۱. مطمح الانظار «۱ پ - ۴۴ پ»
با مقدمه‌ای منثور در آغاز کتاب (۱ پ - ۴ ر). سروده
- شده در ۱۰۱۹ق در مدت چهل روز:
لؤلؤ شهبوار... (ناخوانا) بسفت
مطمح انظار به یک چله گفت
بود گذشته ز ربیع نخست
بیست و شش روز و دو ساعت درست
یک دو نفس مانده ز فصل بهار
نوزده افزون شده بد بر هزار
مشترک پاکستان، ج ۷، ص ۷۸۲؛ منزوی، ج ۴، ص
۳۲۱۳؛ دنا، ج ۹، ص ۷۴۰.
آغاز مقدمه منثور:
ای از تو چراغ آفرینش روشن
وز خرمن تو چرخ بود یک... (پارگی)
با روح امین قرین شده آتش عشق
خواهم که زند بدان جمالت دامن
مشرق زبان را به نور خورشید حمد خدای بی‌زوال
چون رشک خاور ساختم ندای واذکروا الله».
- آغاز منظومه:
بسم الله الرحمن الرحیم
مطلع آیات کلام حکیم
فاتح گنج سخن آمد نخست
هر چه نه با اوست نباشد درست
- انجام منظومه:
بار خدایا ز ره عدل و داد
خاطر ناظم کن از عشق شاد
عفو کنش جرم که شرمنده است
مرده به تن لیک به دل زنده است.
۲. خسرو و شیرین «۴۵ پ - ۱۸۲ ر»
با مقدمه منثور در آغاز (۴۵ پ - ۵۰ ر).
دنا، ج ۴، ص ۸۷۱.
آغاز مقدمه:
ای بسته به دست جود تو قطب کمر
وای مکرمتت نهاده تاجش بر سر
... خطیب زبان را بر منبر دهان عصای بیان به دست
دادم و خود در پای منبر ذاکرانه نشسته به او گفتم».

آغاز منظومه:

خداوندا به عشقم راه بنمای

دری بر رویم از تأیید بگشای

زبانم را شهادت گوی خود کن

رخم را از دو عالم سوی خود کن

انجام منظومه:

درو از حد برون آن پاک بنیاد

به اولاد عظامش هم فرستاد

بزد بر مخزن اسرار پس چنگ

چو باطن ظاهرش گردید یکرنگ

۳. لیلی و مجنون «۱۸۳ پ - ۲۴۶ پ»

پس از خسرو و شیرین سروده شده.

دنا، ج ۸، ص ۱۱۵۰-۱۱۵۱.

آغاز:

ای قادر بی شریک و انباز

خاک از تو شده سپهر اعجاز

ای نام تو مطلع هر امید

سرلوح کتاب تست خورشید

انجام:

غم را ز دلم جدا مینداز

در بر رخ من ز شوق کن باز

بفشان به سرم ز ذوق گردی

ببر درد دلم فزای دردی

۴. آسمان هشتم (بهرامنامه) «۲۴۷ پ - ۳۰۵ ر»

سروده شده پس از لیلی و مجنون. پایان یافته در سال

۱۰۲۰ ق:

در سنه کاف الف فزون ز هزار

گشت کامل چو چرخ این گلزار

فهرستواره، ج ۱۰، ص ۹۷-۹۸.

آغاز:

ای روان آفرین دل آرای

وی خرد را بخویش راهنمای

ای سبب ساز و کار ساز همه

وی روانبخش و دلنواز همه

انجام:

بار الها به حق چار کتاب

که کلام توشان شدست خطاب

که کتاب مرا عزیز نما

به سر دست شه نمایش جا

مکنش خار پیش ناکس و کس

سخن این جا رسید و کردم بس

خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: سده ۱۱هـ (در صفحه

خاتمه نسخه تاریخ انجام کتابت بوده که آن را محو

کرده‌اند).

نسخه مذهب و نفیس، عناوین به شنگرف داخل

کتیبه‌های زرین ساده، همه صفحات مجدول به زر و

لاجورد و مشک، در صفحات ۱ پ، ۵ پ، ۴۵ پ،

۵۱ پ، ۱۸۳ پ و ۲۴۷ پ، ۶ سرلوح مذهب و مرصع

نفیس که بعضی از آنها همراه با پیشانی و کتیبه است.

هر یک از سرلوحها به طرز خاصی کشیده شده‌اند. دو

صفحه آغازین هر کتاب و دو صفحه اول مقدمه‌های

منثور آنها تشعیرسازی و حل‌کاری شده با طلا. اشعار

سه‌ستونی، دو ستون معمولی و ستون کناری چلیپا.

صفحه آغاز نسخه معرفی کتاب و مؤلف از

عبدالرحمن پارسا تویسرکانی در آذر ۱۳۱۶ش و تولد

نور چشم عزیز عبدالرحیم در سال ۱۲۳۸ق در

دارالسلطنه تبریز در شب شنبه عید نوروز فروردین.

نویسنده این یادداشت برای مخدومش میرزا

عبدالغنی هم دعا کرده است. پایان نسخه چند بیت

شعر به ترکی و سه یادداشت حساب و کتاب به سیاق.

با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، رکابه‌دار، جزوها

۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره.

یک، ۳۰۶، یک برگ، ۲۸/۲×۱۵، ۲۳ سطر، ۱۷/۸×۹.

جلد: روغنی دو رو، بیرون نقوش گل و بوته در متن و

حاشیه با زمینه سبز، درون چند گل و بوته با زمینه

سرخ، مجدول. عطف تیماج مشک، قطر: ۴/۳.

خریداری از جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۲۴]

(← تصویر)

(۹۱۸۳)

الكاشفة (حاشية الكشاف) (تفسير-عربی)
مؤلف: محمود بن علی اصغر شیخ الاسلام طباطبایی تبریزی
(۱۳۱۰ق)

حاشیه الكشاف زمخشری (۵۳۸ق) با عناوین «قوله - قوله» است: «لما طالعت التفسير المسمى بالكشاف... رأيت مشتقاً على كلمات صفيقة وعبارات انيقة ومطالب طيبة... فاردت ان اعلق حواشي على معضلات عباراته موجهة الى دقايق افادته وافية بكشف مشكلات ما حرره حق توجيهاته وها انا اشع في هذا المقصود... راجياً من تأييداته وتوفيقاته ان يتيسر لي تحرير حواشي مطالب سورة الفاتحة الى خاتمة سورة البقرة... ينبغي ان يسمي المجموع بالكاشفة».

کامل. از ابتدا تا برگ ۸۹ ر سوره حمد و پس از آن تفسیر سوره بقره.

آغاز: «الحمد لله الذي هداني لهذا الحق المبين واذاء قلبي بانوار معرفته كل آني وحين والشكر له على ما جعلني من اولاد حبيبه خير المرسلين... وبعد يقول المقتدى بالشرعية النبوية... محمود بن علي اصغر المشتهر بشيخ الاسلام ابن محمد تقى القاضي ابن محمد الحسنى الحسينى الطباطبائى التبريزى».

انجام: «الى قوله وهو صاحب كل خسف عند قوله تعالى قل من كان عدواً لجبريل من هذه السورة ايضاً وهى الآن باقية فى سوادها والمرجو من توفيقات الله سبحانه ان يوفق اخى وقوة قلبى وقرّة عينى الميرزا اسدالله او ولدى وثمرة فؤادى الميرزا فضل الله عن المكاره حفظهما الله لأتمام ما بقى على هذا النهج السرى وتبييض تلك الاوراق المسودة الباقية وذلك فضل الله يؤتبه من يشاء. كتب هذه الاوراق مؤلفها ۱۲۶۷».

خط: نسخ، کاتب: مؤلف، تاریخ کتابت: ۱۲۶۷ق. مؤلف در پایان ابراز امیدواری کرده که برادرش میرزا اسدالله و پسرش میرزا فضل الله ادامه کتاب را پاکوین کنند.

عناوین و نشانیها شنگرف، بر فراز عبارات کشاف خط شنگرف، تصحیح شده در حاشیه، در چند مورد

عباراتی خط خورده و جایگزین آنها در حاشیه مطالبی نوشته شده است. صفحه آغازین کتاب یک حاشیه از مؤلف کتاب دارد. پایان نسخه مهر مربع مؤلف به نقش: «ابن علی اصغر محمود الحسنى الحسينى». در پایان دو برگ فهرست مطالبی که در کتاب بدانها اشاره شده و از آنها مستقل از متن کتاب هم می توان استفاده کرد (با اشاره به صفحات هر یک). این فهرست را مؤلف در دار الدوله کرمانشاهان در سال ۱۲۶۸ق نوشته است.

انجامه پایان فهرست: «تم الفهرس بيد المحشى الفانى محمود الحسنى الحسينى المدعو بسلطان العلماء وكان تحريره فى دار الدولة کرمانشاهان وكنت مسافراً لتحصيل العلوم الشرعية فى العتبات العالیات سنة ۱۲۶۸». بالای اکثر صفحات کلمه «هو» نوشته شده است. دارای برگ شمار.

عناوین پیش از رنگین نویسی به خطی ریز در حاشیه ای که صفحات کتاب در صحافی از آن جابه هم دوخته شده اند نوشته شده است. جزوها ۸ برگی. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: صنعتی نخودی آهار مهره.

یک، ۲۶۶، یک برگ، ۱۲/۸×۱۹/۱، سطر، ۱۱×۶/۵. جلد: میشن بنفش مجدول. متن از جلد جدا شده است. قطر: ۳/۱.

خریداری از جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۴۲۹]

(۹۱۸۴)

الصحيفة السجادية (دعا-عربی)

مؤلف: امام علی بن حسین زین العابدین (ع) (۹۴ق) ترجمه صحیفه تا برگ ۳۱ (اواسط دعائه عند الصباح و المساء) بین سطور نوشته شده و پس از آن جایش خالی مانده است.

کامل (با ملحقات مشهور). از برگ «۱ پ - ۱۸۷ پ» متن صحیفه و پس از آن ملحقات «۱۸۸ ر - ۲۰۶ ر».

آغاز: «حدثنا السيد الاجل نجم الدين بهاء الشرف ابوالحسن محمد بن الحسن بن احمد بن علی بن محمد

شده است. صفحه عنوان نسخه تملک علی بن حاجی... با مهر کوچک بیضوی: «یا علی ۱۳۵۵» و پس از آن تملک علی بن نجفعلی با دستور پزشکی جهت جراحی. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، رکابه دار، جزوها ۸ برگي.

کاغذ: نخودی آهار مهره.
یک، ۲۰۷، دو برگ، ۱۹/۶×۱۱/۴، ۹ سطر، ۱۳/۵×۷/۵.
جلد: تیماج عنابی، با جداول گرهی و ساده زرین، آستر بدرقه کاغذ ابر و باد، عطف قهوه‌ای. قطر: ۲/۷.
اهدای جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۳۰]

(← تصویر)

(۹۱۸۵)

مجموعه:

۱. درر البحور وقلائد النحور فی امتداح الملك المنصور
(درر البحور فی مدائح الملك المنصور؛ القصائد الارتقیات) «۱ ر - ۲۳ پ» (ادبیات-عربی)
مؤلف: عبدالعزیز بن سراپا حلی، صفی‌الدین، ابن ابی سراپا
(۶۷۷-۷۵۰ق)

۲۹ قصیده ۲۹ بیتي در مدح ملك منصور نجم‌الدین غازی دوم بن ارتق ارسلان (۶۹۳-۷۱۲ق)^۱ از امرای ارتقیه است. اشعار به ترتیب حروف الفبا چیده شده‌اند و شاعر خود را ملزم کرده که حرف آغاز و انجام هر مصراع یکی باشد. سروده شده در ۹۰ روز.
کامل.

دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۱، ص ۵۶۸؛ سلسله‌های اسلامی جدید، ص ۳۷۷؛ دنا، ج ۴، ص ۱۱۴۳-۱۱۴۴؛ تراثنا، ش ۸۵-۸۶، ص ۲۵۴-۲۵۵؛ فهرس المخطوطات المصورة، ص ۴۴۹؛ قاهره، ادب، ج ۳، ص ۷-۸؛ کشف الظنون، ج ۱، ص ۷۴۶.

۱. در بعضی از فهرستها و کتابشناسیها این شخص به اشتباه ملك منصور ناصرالدین ابوالفتح ارتق ارسلان بن ایلغازی دوم (۵۹۹-۶۳۶ق) معرفی شده است.

بن عمر بن یحیی العلوی الحسینی قال اخبرنا الشيخ السعيد ابو عبدالله».

انجام: «و تتم احسانك فيما بقى من عمرى كما احسنت فيما مضى منه يا ارحم الراحمين».

آغاز ترجمه: «روایت کرد ما را سید بزرگوار ستاره دین جمال بزرگی ابوالحسن محمد پسر حسن پسر احمد... شکر مر خدایی را که اول است بی اول که بوده باشد پیش از او و آخری است بی آخر که بوده باشد بعد از او».

انجامه: «از جهة مُحَمَّد رضى طُول الله عمره قلمی شد. قد تشرف بكتابة هذه الصحيفة السجادية اقل الأقلين ابن محمد صادق عبدالوهاب التبریزی الجلد التاسع والاربعون تم بالخیر فی يوم الجمعة ثانی عشر شهر محرم الحرام فی سنة مائة واربعة عشر والف بعد الهجرة النبوية المصطفوية واسئل الله ان يوفقنی باتمام الالف بمحمد وآله عليهم السلام» (انجامه کاتب یک سطر در میان از راست به چپ و از چپ به راست نوشته شده است).

خط: نسخ معرب، کاتب: عبدالوهاب بن محمدصادق تبریزی برای محمدرضی. این نسخه ۴۹ نسخه‌ای است که کاتب استنساخ کرده است. در پایان آرزو می‌کند که این تعداد به هزار برسد. تاریخ کتاب: جمعه ۱۲ محرم ۱۱۱۴ق.

ترجمه بین سطور به نستعلیق شنگرف، عناوین ادعیه به زر، صفحه اول سرلوح مذهب و مرصع با پیشانی زمینه زرین و کتیبه که بسمله درون آن نوشته شده است. حاشیه دو برگ اول تشعیرسازی شده با گل و بوته مذهب مرصع. همه صفحات مجدول به شنگرف و زر و مشکى. کمنددار، بین سطور جدول کشی شده زرین، متن زرافشان، انجامه کاتب بین سطور طلاندازی شده نوشته شده است. در برگ خاتمه نسخه مهر مستطیل به نقش: «افوض امری الی الله عبده محمدمهدی ۱۱۲۹»، در حاشیه نسخه بدل دارد و تفاوت ضبط نسخه‌های مختلف صحیفه با نشانه‌های «خ ل» و «س» و «ز س» و «کف» و «ز کف» و «ز س» و «ز ش» به قلم شنگرف مشخص شده است. پایان نسخه یک برگ دعا از سده ۱۳ پیوست

الباب الثامن: فى الهدايا و الاعتذار والاستعطاف
والاستغفار وهو ثلاثة فصول.

الباب التاسع: فى الملح والهاجى والاحماض فى
التناحى وهو ثلاثة فصول.

الباب العاشر: فى الادب والزهديات وبيوارد مختلفات
وهى ثلاثة فصول.

نسخه ما از ابتدا تا اواسط فصل اول از باب ششم را
دارد.

ذريعه، ج ۹، ص ۶۱۵؛ تراشنا، ش ۸۵-۸۶، ص ۲۵۹-
۲۶۰؛ دنا، ج ۵، ص ۲۵۲-۲۵۳ (که نسخه‌های این کتاب
با کتاب پیشین را به هم آمیخته‌اند)؛ فهرس المخطوطات
المصورة، ص ۴۶۱؛ آبرى، ج ۴، ص ۲۸؛ دانشگاه تهران،
ج ۱۲، ص ۲۹۱۴، نسخه ش ۳۹۲۳ هم همین کتاب
است اما مقدمه کتاب را ندارد.

آغاز: «الحمد لله الذى علم الانسان البيان ومن به عليه
والصلوة والسلام على نبيه وعلى آله اهل البيت وخزنة
علمه... وبعد فانى كنت قبل ان اسب على الطرق... الباب
الاول فى الفخر والحماسة والتحريض على الرياسة وهو
فصلان: الفصل الاول: فى صباه يفتخر والله درّه

لين تلمت يدى صروف التوايب
فقد اخلصت سبكي بنار التجارب».

انجام:

زال عطرى ما زال يعبق
فى بردى من موزة ومن قطرانى

۳. اشعار «۱۲۸ ر - ۱۳۳ ر» (ادبيات-عربى)
شامل سروده‌هایی از ابن نماى حلى، قصیده ابن فارس و

۱. در بعضی از نسخه‌ها ابواب ۱۲ تا دانسته شده است. آن چه در
بالا ذکر شد بر اساس نسخه ماست که کمی ترتیب مطالب آن با
نسخه چاپ شده متفاوت است. به عنوان مثال در چاپ باب
ششم «فى الغزل والنسيب وطرائف التشبيب» است ولى در
نسخه ما باب چهارم.

نسخه شماره ۵۵ طباطبایی کتابخانه مجلس دقیقاً مانند نسخه
ماست و به نظر می‌رسد از روی همین نسخه کتابت شده باشد.

آغاز موجود: «الله والرسول واولى الامر من العباد. دلهم
بطاعة المنعمين وشكرهم الى سبيل الرشاد رددنا شوارد
الخواطر...»

ابت الوصال مخافة الرقيب

واتتك تحت مدارع الظلماء».

انجام:

«يهنا البوم فى حماك فلا زلت

بيمين باق و عيش هنى

يانع القود واهب العود هامى الجود

حتف النداء وفتح الوليى

وهذه آخر الروضة الصفوية المنصورية الارتقية قد
تمت».

۲. ديوان صفى الدين حلى (ديوان كبير) «۲۴ پ - ۲۸ ر»
(ادبيات-عربى)

مؤلف: عبدالعزيز بن سرايا حلى، صفى الدين، ابن ابى سرايا
(۶۷۷-۷۵۰ق)

منتخب سروده‌های حلى که به اشاره ناصرالدين محمد
بن قلاوون رئيس وزراى سلطان ناصر در مصر جمع
شده است.

تنظيم شده در ۱۰ باب^۱ و هر باب در چند فصل (در
مجموع سى فصل):

الباب الاول: فى الفخر والحماسة والتحريض على
الرياسة وهو فصلان.

الباب الثانى: فى الطرديات وانواع الصفات وهو ايضاً
فصلان.

الباب الثالث: فى الاخوانيات وصدور المراسلات وهو
فصلان.

الباب الرابع: فى الغزل والتشبيب وطرائف التشبيب وهو
كمان فصلان.

الباب الخامس: فى مرآى الاعيان وتغازى الاخوان وهو
كمان فصلان.

الباب السادس: فى الخمرىات والنبيذ الزهريات وهو
ثلاثة فصول.

الباب السابع: فى الشكوى و العتاب وتقاضى الوعد
والجواب وهو ايضاً ثلاثة فصول.

اصل دوم: در ذکر اعظام ائمه و اکابر مشایخ شهر شیراز و شرح مناقب اشراف و اعیان فارس و تاریخ وفات ایشان و بیان مدفن و مزارات اولیاء که درین دیار و اقطار واقع است، در ۷ طبقه.

خاتمه: در دو فصل:

فصل اول: در ذکر طبقات اعظام سادات شیراز و طائفه‌ای از اهل بیت نبوت که مرقدشان در خاک شیراز واقع گشته.

فصل دوم: در ذکر مزاراتی چند معروف و مشهور در شیراز که اسامی ایشان در زبان خلق اشتهاری گرفته. نوشته شده در سال ۷۵۷ق، با اضافاتی در ۷۶۵ق. کامل.

فهرستواره، ج ۲، ص ۱۰۱۳؛ دنا، ج ۶، ص ۱۲۷۹ - ۱۲۸۰؛ آستان قدس، ج ۹، ص ۵۶.

آغاز: «ایراد محمدتی موفور و وفور آفرینی نامحصور که ساحت اوضاعش مصون است از مساحت و هم تیزیب و احاطت خیال عالم گرد».

انجام: «و برسلت محلت شیراز افتاده و ذکر ائمه مشایخ به این مقدار مختصر کرده آمد و الله اعلم بحقائق الامور و صلی الله علی سیدنا محمد و آله الطیبین الطاهرین اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین والسلام».

انجامه: «وقع الفراغ من تحریر هذه النسخة الشريفة الموسومة بشيراز نامه فی شهر رجب المرجب سنه ۱۳۲۶ الف و ثلثمائة وست و عشرين من الهجرة النبوية». خط: نستعلیق، تاریخ کتابت: رجب ۱۳۲۶ق.

عبارات عربی نسخ مشکول، عناوین ثلث شنگرف، ابتدای نسخه تملک شعاع و مهر بیضوی او: «شعاع ۱۳۱۵». نسخه به شماره ۴۹ در کتابخانه او ثبت شده است. وی در معرفی کتاب نوشته: «شیراز نامه کم یاب تالیف ابوالعباس احمد بن ابی‌الخیر است». مهر شعاع در پایان نسخه هم دیده می‌شود. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی که یادداشتها و علایم مطالعه او در نسخه دیده می‌شود، برگ آغازین نسخه نام کتاب و مؤلف به خط تعلیق، جزوها ۸ برگ، رکابه دار، دارای صفحه‌شمار.

تخمیس آن از ابن میر رشید، بشار بن برد، ابوالطیب و دیگران (بدون نام سراینده).

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۱۳هـ.

پس از پایان رساله اول سه رباعی از صافی حلی و شیخ عبدالعلی نوشته شده است. عناوین اشعار و نشانیه‌ها شنگرف، در صفحه آغاز نسخه این یادداشت آمده است: «هو دیوان صفی‌الدین حلی است، در اصفهان استکتاب شد سنه ۱۲۷۷» با مهر بیضوی: «الراجی محمدحسن الطباطبائی». جزوها ۸ برگ، در بالای برگ اول هر جزو نشان صحاف با عبارت «ام ع ف ح ح» [الله، محمد، علی، فاطمه، حسن، حسین] آمده است. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی.

کاغذ: فرنگی نیلی آهار مهره.

دو، ۱۳۴، شش برگ، ۱۳/۵×۲۲/۸، ۱۹ سطر، ۱۷×۸. جلد: میشن قهوه‌ای ضربی با ترنج و دو سرترنج و دو کتیبه، مجدول گرهی و ساده. قطر: ۱/۲. هدایی جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش. [شماره ثبت: ۸۵۴۳۱]

(۹۱۸۶)

شیرازنامه

(تاریخ و جغرافی - فارسی)

مؤلف: احمد بن ابی‌الخیر زرکوب شیرازی (۷۸۹ق)

وصف شیراز و تاریخ و مزارات و قبور بزرگان آن شهر، در یک مقدمه و دو اصل و یک خاتمه:

مقدمه: مشتمل بر سه فصل:

فصل اول: در شرح مزیت فارس و ذکر این اقلیم مبارک. فصل دوم: در ذکر آب و هوای شیراز و خصوصیات این شهر.

فصل سوم: در شرح بنای شهر شیراز و تاریخ آن و شمه‌ای از ذکر محمد بن یوسف که بانی شهر بوده.

اصل اول: محتوی به ذکر تواریخ سلاطین و حکام از ابتدای سلطنت آل بویه و شرح ممالک دیالمه تا به انتهای امارت ملک اعظم سعید شرف‌الدین محمود شاه طاب تراه، در ۷ طبقه.

کاغذ: صنعتی نخودی آهار مهره.

دو، ۱۳۶، یک برگ، ۱۳×۲۱/۷، ۱۲ سطر، ۱۵/۵×۷/۵.
جلد: تیماج عنابی ضربی با جداول گرهی و ساده و
نقوش ساده ضربی و گل و بوته در وسط. درون کاغذ
ابر و باد. قطر: ۱/۸.

اهدایی جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۳۳]

(۹۱۸۷)

نقد الرجال

(رجال - عربی)

مؤلف: مصطفی بن حسین تفرشی (زنده در ۱۰۴۴ ق)

معرفی رجال حدیثی شیعه است، مشتمل بر فهرستی از
اسامی ۶۶۰۴ تن از راویان و رجال. تنظیم شده بر اساس
حروف تهجی نام راویان در سه بخش (ممدوحان،
مذمومان، مهملان) و پس از آنها باب الکنی. در خاتمه
هم چند فایده رجالی بدین ترتیب درج شده است:
۱. کنی و القاب ائمه^(ع)؛ ۲. اسامی معصومین^(ع) و تاریخ
ولادت و وفات ایشان؛ ۳. در بیان اصحاب عدّه کلینی؛
۴. شرح مشیخه شیخ طوسی و شیخ صدوق؛ ۵. در بیان
معروفیت اصولی که شیخ طوسی از آنها نقل کرده است؛
۶. طریقه روایی مؤلف به کلینی و شیخ طوسی و شیخ
مفید.

مؤلف برای مصادری که از آنها مطلبی نقل کرده،
رموزی قرار داده است.

پایان یافته در یکشنبه ۱۴ رمضان ۱۰۱۵ ق.

کامل.

ذریعه، ج ۲۴، ص ۲۷۴؛ مأخذشناسی رجال شیعه،
ص ۱۰۱-۱۰۲؛ مصفی المقال، ص ۴۵۹؛ فهرستگان
حدیث، ج ۱، ص ۴۲۲-۴۲۳؛ دنا، ج ۱۰، ص ۷۸۴-
۷۸۸؛ اهدایی رهبری مشهد، ج ۸، ص ۱۲۵-۱۲۷.

آغاز: «الحمد لله خالق الليل والنهار العالم بخفيات
الضماير والاسرار والصلوة والسلام على نبیه محمد سید
الابرار».

انجام: «عن احمد بن العباس النجاشی وبهذا الاسناد
عن الشيخين الاجلين الشيخ فخرالدين والسيد
عميدالدين عن الشيخ الامام العلامة جمال الدين الحسن

بن يوسف بن المطهر الحلبي والحمد لله وحده».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۱۱ هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و
نسخه بدل دارد. با بلاغ مقابله در حاشیه صفحات. در
صفحه عنوان چند یادداشت رجالی نوشته شده
است. در همان صفحه تعداد برگهای کتاب را «سی و
هفت جزوه» نوشته‌اند. با کمی حاشیه‌نویسی به
امضای «منه». بسیاری از عناوین پیش از
رنگین‌نویسی با خطی ریز در حاشیه نوشته شده
است. در گوشه بالای صفحه اول کتاب نوشته شده:
«پنج‌شنبه غره ربیع‌الثانی ... شروع شد سنه ۱۲ (با
پارگی)». رکابه صفحات معمولاً چند کلمه‌ای است.
برگ ۱۶۴ نونویس. با مهر کتابخانه جعفر
سلطان القزایی.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره، با تهنش GBG و
نشان تجاری مزین.

دو، ۲۵۳، دو برگ، ۱۴/۷×۲۱/۳، ۱۷ سطر، ۱۵×۱۰.

جلد: میشن مشکی مجدول. قطر: ۳/۷.

اهدایی جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۳۴]

(۹۱۸۸)

ترجمه اعتقادات

(کلام - فارسی)

مؤلف: ابوالقاسم بن احمد یزدی (سده ۱۳ هـ)

ترجمه کتاب اعتقادات محمدباقر مجلسی (۱۱۱۰ ق) که
به دستور شاهزاده محمدولی میرزا (۱۲۳۶-۱۲۴۳ ق)
فرزند فتحعلی شاه قاجار حکمران یزد به فارسی گزارش
شده است. در مقدمه علاوه بر محمدولی میرزا از فتحعلی
شاه قاجار (۱۲۱۲-۱۲۵۰ ق) نیز نام برده شده است.

مترجم، اعتقادنامه هیچ یک از علما مانند شیخ
صدوق و شیخ مفید و دیگران را خالی از قصور و اختلال
یا به اعتبار الفاظ یا به ملاحظه معانی ندانسته و پس از
تحقیق جامعترین و بهترین اعتقادنامه را در عین اختصار
از آن علامه مجلسی دانسته و آن را ترجمه کرده است:
«این بنده... را مقرر فرمودند که کتاب مزبور را به نوعی

ترجمه نماید که چیزی از مطالب آن از دست نیفتد و از عبارت کتاب هم خارج نشود لهذا با عدم قابلیت و بی بضاعتی... کتاب مزبور را در یک روز ترجمه نمود چنان که نقل است که مصنف نیز - قدس الله روحه - در یک شب تصنیف نموده».

نوشته شده در عصر یکشنبه ۱۷ جمادی الاول ۱۲۴۲ ق.

نسخه دیگری از این ترجمه به دست نیامد.^۱
کامل.

آغاز: «سپاس و ستایش ولی نعمتی را سزاست که معرفت و آگاهی طرق استدلال بر او نیز از او است و هدایت یافتن به توصیف ذاتش... و بعد چون پیوسته توجه خاطر خطیر و پیش نهاد ضمیر منیر».

آغاز ترجمه: «سپاس مختص خداوندی است که آسان نموده است از برای ما رفتن راههای دین را و روشن نموده است نشانه‌های آن را».

انجام: «و بگرداند ما و تو را از کسانی که متذکر می شوند پس نفع می بخشد او را متذکر نمودن. مترجم ابن احمد الیزدی ابوالقاسم خدمت برادران ایمانی خود عرض می نماید که ملتئم است هر آن چه را که مصنف قدس الله روحه التماس نموده است و به اتمام رسید ترجمه این رساله در عصر یوم الاحد سابع عشر شهر جمیدی الاولی من شهور سنة ۱۲۴۲ از هجرت نبویة علی مهاجرها آلاف الثناء و التحية».

انجامه: «کاتب ابن ابی الحسن الباقفی غلامرضا امید دارد که قاری او را نیز از دعای خیر محروم نگذارد و تمام شد در عصر یوم الخميس ۲۰ بیستم شهر صفر المظفر من شهور سنة ۱۲۴۳».

خط: نسخ، کاتب: غلامرضا بن ابی الحسن باقفی، تاریخ کتابت: عصر پنجشنبه ۲۰ صفر ۱۲۴۳ ق.

عناوین و نشانیها سنگرف، در حاشیه تصحیح شده، در صفحه عنوان نسخه تملک معتضدالدوله در ۱۳۳۱ ق، و مهر مستطیل طغرا مانندی به نقش: «یا حاجی صاحب ۱۲۶۶». با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. رکابه دار.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره.

سه، ۱۹، سه برگ، ۲۰/۹×۱۳، سطر، ۲۰×۹/۵.

جلد: تیماج مشکی. قطر: ۱/۱.

اهدایی جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۳۵]

(۹۱۸۹)

دیوان الارجانی

(ادبیات-عربی)

مؤلف: احمد بن محمد بن حسین ارجانی (۴۶۰-۵۴۴)^۲

کامل. با مقدمه ای کوتاه به نثر در آغاز.

بروکلمان، ج ۵، ص ۳۴؛ ادبیات تهران، ج ۱، ص ۲۴۱ - ۲۴۴ (معرفی مفصل با نام ممدوحان او)؛ پیوست ریو،

ص ۶۷۰-۶۷۲؛ ملی تهران، ج ۷، ص ۳۰۳ (با نام بهجة المجالس و نزهة المجالس، مورخ ۶۳۷ ق. انجام این

نسخه با نسخه ما برابر است)؛ ملک، ج ۱، ص ۳۱۵؛ خدیویه مصر، ج ۴، ص ۲۴۰؛ ذریعه، ج ۹، ص ۶۷؛ مجله

معهد المخطوطات العربية، ش ۴، شوال ۱۳۷۷ ق، ص ۱۹۷.

آغاز: «الحمد لله الذي خص اهل الادب بالذوق السليم وعلى من سواهم ميزهم بالفهم المستقيم... قال يمدح

الامام المستظهر بالله

الم يأن يا صاح ام قداني بامر المقيم ان يعنتي».

انجام:

دادوا على الولي تسخغ ظلالها وللعدو تدمغ

دائمة اخرها لا يبلغ كانما عمرک طوق مفرغ

انجامه: «هذا ما وصل اليها من ديوان اشعر الفقها وافقه

الشعرا القاضي ناصح الدين الارجاني وكان ختام كتابته

ليلة السبت المسفر صباحها عن سادس عشر شهر رجب

الفرد من شهور سنة احدى واربعين بعد الالف بقلم افقر

الانام محمد بن علي بن احمد الحريري غفر الله له

۱. آن چه در دنا، ج ۲، ص ۲۵ به عنوان نسخه ای از این کتاب نشان

داده شده در حقیقت تألیف حاج ملا احمد یزدی است و

ارتباطی به مؤلف نسخه ما ندارد.

۲. در مقدمه نسخه ما نام مؤلف به صورت «ناصرالدين ابی بکر بن

احمد بن محمد بن الحسين الارجاني» ضبط شده است.

در برگ آخر نسخه یادداشت منازل طریق حاج شامی با فاصله هر یک و خصوصیات و ویژگیهای آنها. نام کتاب در برجسب کاغذی عطف و لبه‌های کاغذی نوشته شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، رکابه‌دار که بعضی از آنها در برش صفحات از بین رفته یا ناقص شده‌اند.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره ضخیم.
یک، ۱۴۱، یک برگ، ۲۰/۸×۱۴/۲، ۲۵ سطر، ۱۷×۹.
جلد: تیماج مشکی، مجدول گرهی، فرسوده. قطر: ۲/۵

اهدایی جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۳۶]

(۹۱۹۰)

جام جم

(ادبیات - فارسی)

مؤلف: اوحدالدین بن حسین اوحدی مراغه‌ای (۶۷۲-۷۳۸ق)

(۷۳۸ق)

کامل.

منزوی، ج ۴، ص ۲۷۳۵-۲۷۳۷؛ فهرستواره، ج ۱۰، ص ۶۶۶-۶۷۰؛ دنا، ج ۳، ص ۵۲۲-۵۲۴.

آغاز:

قل هو الله لامرء قد قال من له الحمد دائماً متوال
احدٌ غیر واجب باحد صمد لم یلد ولم یولد
انجام:

ناظران را از او حیاتی بخش

اوحدی را تو هم نجاتی بخش

اول او را به ذکر عادت کن

کار او ختم بر سعادت کن

انجامه: «تمام شد جام جم شیخ اوحدالدین مراغه‌ای در شب چهارشنبه بیستم شهر محرم الحرام ۱۳۳۶ بید اقل الکتاب محمدعلی بن عبدالخالق النائینی المتخلص بعبرت وفقه الله تعالی لطلب مرضاته».

خط: نسخ، کاتب: محمدعلی بن عبدالخالق نائینی

متخلص به عبرت، تاریخ کتابت: شب چهارشنبه ۲۰

محرم ۱۳۳۶ق.

ولوالدیه ولجمیع المسلمین والحمد لله وحده و صلی الله علی من لا نبی بعده».

خط: نسخ ترکی، کاتب: محمد بن علی بن احمد

حریری، تاریخ کتابت: شب شنبه ۱۶ رجب ۱۰۴۱ق.

نسخه پردازی عثمانی، عناوین در نیمه اول اشعار شنگرف ولی در نیمه دوم نسخه نانوشته مانده است.

ادامه بعضی از اشعار در هامش صفحات نوشته شده است. در حاشیه تصحیح و علامت بلاغ دارد مثلاً در

حاشیه یکی از صفحات آمده: «بلغ مقابله فصیح ان

شاء الله تعالی» (مانند برگهای ۴۸ پ، ۶۷ پ، ۷۹ پ،

۸۹ ر، ۱۰۸ و...). در حاشیه بعضی از ابیات علامت

سه نقطه شک (:) گذارده شده مانند ۵ پ و ۱۰ ر و

۷۸ ر. در مواردی هم این سه نقطه را خط زده‌اند

مانند صفحات ۱۶ پ و ۷۱ پ، عدد «۲۲» هم که در

کناره بعضی ابیات نوشته شده چند بار در نسخه

تکرار شده که به درستی متوجه وجه استعمال آن

نشدم ولی از آن جا که در چند مورد بعداً آن را خط

زده‌اند گمان می‌برم مانند سه نقطه شک یکی از

علایم مخصوص به صحت و سقم کتابت و متن باشد

(مانند برگهای ۲۷ ر، ۷۹ ر و ۸۵ ر و موارد خط خورده

آن در ۷۸ ر و ۱۲۹ پ و...). در حاشیه چند قصیده اول

وزن و تعداد ابیات اشعار نوشته شده است. جزوها ۱۰

برگی، در بالای سمت چپ ورق وسط هر جزو نشان

صحاف آمده است (به صورت خط مورب کوچکی با

قلم مشکی).

یادداشت‌های صفحه عنوان: نام کتاب و مؤلف به قلم

شنگرف، تملک محمد... ابن السید محمد بن

مفخرالعلماء والمدرسین شیخ عثمان قطان در ۱۱

جمادی‌الاول ۱۱۲۸ق، یادداشت خریداری کتاب در

۱۱۴۴ق نوشته درویش اسمعیل خادم قبة الصفاء،

تملك محمود بن محمد بن عبدالهادی در ۱۷ ماه...

۱۲۲۵ق با مهر مربع او که خوانده نشد. تملکی سیاه

شده در ۱۱۸۲ق، تملك... بن عثمان المعید (؟)

سلیمانیه و چندین شعر و مهر بیضوی به نقش: «ابن

محمد ابراهیم زین‌العابدین».

ص ۱۲۵-۱۲۸.

آغاز: «الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى. اما بعد فهذا كتاب تلخيص الاقوال في تحقيق احوال الرجال قد اثبت فيه الاسماء على ترتيب حروف المعجم مراعيًا للاول ثم الثاني».

انجام: «والشيخ فخرالدين ابن العلامة حسن بن يوسف عنه قدس الله روحه ونور ضريحه وعنه على ما ذكره الى المشايخ قدس الله ارواحهم وجزاهم عن الاسلام واهله خير الجزاء بمحمد وآله الطيبين الطاهرين المعصومين والحمد لله رب العالمين».

انجامه: «تمت في اواخر شهر ربيع الاول سنة تسع واربعين والفاء من الهجرة والحمد لله رب العالمين».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: اواخر ربيع الاول ۱۰۴۹ق.
 عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدل دارد. با چند حاشیه به امضای «منه».
 یادداشت‌های صفحه عنوان: نام کتاب (رجال و سبط)، تملک جعفر طباطبایی، یادداشت استعاره نسخه از سیدنا الاشراف میرزا مهدی سلمه الله تعالی نوشته یاسین بن صلاح‌الدین، تملک محمدحسین بن علی‌اکبر ملقب به محیط کرمانی با مهر بیضوی: «یا محیط ۱۲۴۴»، مهر مستطیل تملک به نقش: «یا محسن قد اتیک المسیء»، مهر شش ضلعی به نقش: «آمنه سلطان همایون ۱۱۷»^(۹)، یادداشت اعاره کتاب از صاحبش شیخ عبدالله بن المقدس شیخ علی ماحوزی به دست حسین بن عبدالله ماحوزی با مهر بیضوی او: «الواثق بالله عبده حسین بن عبدالله» با تاریخی که فقط اعداد ۹۶ از آن خوانده می‌شود. نوشته‌ای از مکی بن صالح بن حسن بحرانی با مهر مستطیل کوچک او که نوشته نسخه در تملک خلاصه ابناء الزمان و زبده الاخوان شیخ عبدالله بن حسین بن جمال بحرانی است. و یک بیت از کوفیون. در گوشه سمت چپ بالای بعضی از برگها مهر هشت ضلعی «عبده صفی...» نقش بسته است.
 یک برگ در پایان نسخه (۴۰۱ ر - ۴۰۱ پ) فایده‌ای درباره اشتباهاتی که برای بعضی در اسانید کتب اربعه رخ داده است.

عناوین و شماره صفحات شنگرف، در پایان نسخه این یادداشت نوشته شده است: «هو. این کتاب قبل از مأموریت دویمی آذربایجان به توجه و اقدامات جناب مستطاب آقای میرزا احمد خان کفیل فعلی اداره بلدیه طهران دام اجلاله العالی استنساخ شد و پنج تومان حق الزحمه کاتب را تأدیه نمودم فی ۲۵ جمادی الثانیة ۱۳۴۲ تنکوئیل. جلال... بن سلطان (۹)». آغاز نسخه قیمت کتاب ۱۰۰ ریال نوشته شده است. با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی، با صفحه‌شمار. رکاب‌دار، جزوها ۸ برگی.

کاغذ: صنعتی شکر میهره کشی شده.

۱۲۳، یک برگ، ۱۵/۶×۲۲/۷، ۱۰ سطر، ۱۳×۷.

جلد: تیماج زیتونی مجدول گرهی، با چندین گل کوچک در وسط آن. قطر: ۲/۴.

اهدایی جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۳۷]

(۹۱۹۱)

تلخیص المقال فی معرفة الرجال (الرجال الوسیط)

(رجال-عربی)

مؤلف: محمد بن علی حسینی استرآبادی (۱۰۲۸ق)

استرآبادی سه کتاب در رجال شیعه تألیف نموده: ۱. الرجال الکبیر، موسوم به منهج المقال. ۲. الرجال الوسیط، موسوم به تلخیص المقال فی معرفة الرجال. ۳. الرجال الصغیر، موسوم به توضیح المقال و مشهور به الوجیز.

این نسخه الرجال الوسیط استرآبادی است که به ترتیب حروف تهجی ترتیب یافته و در ۱۰ جمادی الآخر ۹۸۸ق به پایان رسیده است.

نام کتاب در بعضی از نسخه‌ها از جمله نسخه حاضر تلخیص الاقوال فی تحقیق احوال الرجال ثبت شده است. کامل.

ذریعه، ج ۴، ص ۴۲۰ و ج ۲۵، ص ۷۳؛ فهرستگان حدیث، ج ۱، ص ۲۱۴-۲۲۸؛ دنا، ج ۳، ص ۳۰۰-۳۰۵؛ مخطوطات التاریخ والسير والتراجم فی المتحف العراقی،

که بر خاطر پاک و ضمیر دُرّاک». انجام: «و لفظ قفص که در پارسی به سین می‌نویسند و به صاد نیز جایز است و در عربی به حرف صاد می‌نویسند نه به سین. تم الكتاب».

انجامه: «وقع الفراغ من تنميق الكتاب والحمد لله الملك العزيز الوهاب في يد العبد الداعي محمد بن ارسلان المدني (؟) في بلد القسطنطينية في شهر محرم الحرام سنة ۱۰۳۳». پس از این هم انجامه دیگری به خط شنگرف در پایان نسخه اضافه کرده‌اند که البته همان تاریخ ۱۰۳۳ را تکرار کرده ولی الحاقی است.

خط: نسخ، کاتب: محمد بن ارسلان مدنی (؟)، تاریخ کتابت: محرم ۱۰۳۳ق در قسطنطنیه.

نسخه بردازی عثمانی، عناوین و نشانیها شنگرف، بین عبارات و اشعار ویرگول‌مانندی به شنگرف (ه). تصحیح شده و کمی حاشیه‌نویسی دارد، این حاشیه‌ها بیشتر لغوی است. ۳ برگ آغاز نسخه چند یادداشت و شعر پراکنده به ترکی و یادداشت‌های معاملات ملاحظه‌شده بن محمد کوسبیجاقی واعظی مقیم سردشت در ۱۳۵۱ و ۱۳۵۲ق، و یک بیت در ماده تاریخ جلوس برابر ۱۰۴۹ق:

دیدي هاتف دعا ايله تاريخ

خَلد الله ملك ابراهيم

پایان نسخه دو برگ اشعار عربی و ترکی و فارسی از شیخ محیی‌الدین العربی و ابن حجاج و حمیدی و نوعی افندی و مسدس واعظی بر دو شعر سعیدی، تملک حسن بن حسین، بندی به نقل از سید شریف جرجانی در شرح مواقف و چندین بیت فرد. رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۱۰ برگی. چند برگ وسط نسخه پاره شده است.

کاغذ: فرنگی نخودی و فستقی آهار مهره، بعضی از صفحات پاره شده و مرمت شده، حاشیه‌ها کمی آبخورده.

دو، ۸۳، یک برگ، ۲۱/۱۰×۱۲/۸، سطر، ۲۱×۶/۵. جلد: کرباس مشکی، عطف تیماج قهوه‌ای، فرسوده. قطر: ۲.

آغاز: «فايدة. قد وردت في اسانيد الكتب الاربعة ما يوجب الاشتباه على بعض الناس فحكم بعدم صحّة الحديث وكثرة الممارسة يكشف في الاغلب عن حقيقة الحال فمن ذلك عبدالله بن مسكان عن ابي بصير».

انجام: «ويؤيده حكم كثير من اصحابنا بصحة احاديثهم وهو ظاهر لمن تتبع كتب استدلال اصحابنا رضوان الله عليهم اجمعين والحمد لله رب العالمين». در صفحه خاتمه تملک اسدالله موسوی خارقانی در محرم ۱۳۲۰ق در نجف اشرف، ۳ بیت شعر از محمد فرج‌الدین حویزی، مهر مستطیل به نقش: «الوائق بالله الولی عبده حسن بن علی». تملک میرزا معزالدین محمد، تملک محمد بن عبدالله بن احمد درازی بحرانی در صفر ۱۳۰۹ق با مهر مستطیل او: «وما محمد الا رسول». و فایده‌ای در شرح یک حدیث، پشت طبله اول و دوم جلد چندین یادداشت رجالی. رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان‌القرایی. جزوها ۸ برگی.

کاغذ: نخودی آهار مهره، حاشیه پایینی صفحات رطوبت دیده.

یک، ۴۰۱، دو برگ، ۲۱/۲۵×۱۶/۳، سطر، ۱۷×۹/۵. جلد: تیماج عنابی ضربی، با ترنج و سرترنج، دورو، عطف و سجاف تیماج مشکی، درون ترنج نقش گل و مرغ. قطر: ۴/۳.

اهدایی جعفر سلطان‌القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۳۹]

(۹۱۹۲)

مناظر الانشاء

مؤلف: محمود بن محمد گاوآن، خواجه جهان (۸۰۸-۸۸۶ق) بعضی از برگهای وسط آن افتادگی دارد (مثلاً پس از برگ ۴۷).

مشترک پاکستان، ج ۵، ص ۱۵-۱۶؛ دنا، ج ۱۰، ص ۳۹-۴۰. آغاز: «یا مبدئ الانشاء بیسط نور الوجود و یا مجری الکلم والقلم علی العجود والعدم بمقتضى الوجود... اما بعد چنین گوید فقیر جانی محمود بن شیخ محمد الکیلانی

اهدایی جعفر سلطان القزایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۳۸]

(۹۱۹۳)

مرآت الحق

(عرفان - فارسی)

مؤلف: محمد جعفر بن صفر کبودرآهنگی همدانی،

مجدوبعلی شاه (۱۱۷۵-۱۲۳۸ / ۱۲۳۹ ق)

شامل ۱۵ فصل:

فصل اول: در بیان صوفی است از کلام علمای امامیه.

فصل دوم: در بیان تحقیق است که ضعیف معروض می دارد.

فصل سوم: در تحقیق صوفی و متصوف چنان چه جمعی از اکابر فرموده اند.

فصل چهارم: در نقل کلام افضل المجتهدین و المتکلمین علامه حلی^{ره}.

فصل پنجم: در تحقیق آن که صوفی حقیقی نمی شود که از جمله اهل سنت و جماعت باشد و بیان در سلسله نقشبندیه به آن نهج که سلسله خود را ضبط نموده اند.

فصل ششم: در بیان کیفیت سلوک و رفتار سالکین الی الله و او مشتمل است بر ده اصل:

اصل اول: توبه است.

اصل دوم: زهد است.

اصل سیم: توکل است.

اصل چهارم: قناعت است.

اصل پنجم: عزلت است.

اصل ششم: ملازمت ذکر است و تحقیق اقسام ذکر و دفع شناعت ذکر در ضمن نکته ای و در ذیل آن در تبصره

مذکور است که یکی مبنای ذکر بر صاحب اجازه است و دیگری در توضیح و شرح بعض کلمات که از مشایخ رسیده است.

اصل هفتم: فکر است.

اصل هشتم: صبر است.

اصل نهم: مراقبه است و ذکر اقسام او.

اصل دهم: رضاست.

فصل هفتم: و او مشتمل است بر سه فایده:

فایده اول: در بیان تفضیل ذکر جلی و خفی.

فایده دوم: در تفضیل تفکر و بیان دیگر.

فایده سیم: در مرابطه است و نقل خطبه شریفه از نهج البلاغه و شرح او.

فصل هشتم: در نقل نمودن برخی از کلمات محدث محقق مجلسی مولانا محمد تقی و ولد فاضل او که مولانا محمد باقر^{ره} باشد.

فصل نهم: در نقل کلمات محدث محقق مولانا محمد محسن کاشانی.

فصل دهم: در نقل کلام از شیخ المشایخ بهاء الدین محمد العاملی عامله الله بلطفه الخفی.

فصل یازدهم: در نقل کلمات جمعی دیگر از اعظام از قبیل شهید ثانی و شیخ بزرگوار ابن فهد حلی و فاضل محقق مولانا جلال الدین و سید محقق رشید شریف جرجانی است و شارح مقاصد اشارات خاتم الحکماء و المحققین نصیر الملة و الدین الطوسی طاب ثراهم و فاضل محقق ابن میثم بحرانی و ابن جمهور و جمعی دیگر.

فصل دوازدهم: در بیان سیر معکوس.

فصل سیزدهم: در بیان تعریف عظمت و جلال دل صاحب دل.

فصل چهاردهم: در بیان اطوار سبع المثانی و تحقیق تجلی.

فصل پانزدهم: در بیان منافات و واقعات.

کامل.

فهرستواره، ج ۸، ص ۸۴۸-۸۴۹؛ دنا، ج ۹، ص ۳۴۴-۳۴۵.

آغاز: «الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفوا سیما علی نبیه المجتبی ورسوله المصطفی محمد المبعوث الی كافة البرایا... اما بعد بر ارباب الباب ظاهر و هویدا باشد... لهذا این اقل و احقر عباد هم مصمم شدم که برادران و دوستان دینی خود را شاهد قرار بدهم بر عقاید خود تا آن که در آن موقف عظیم الاحوال آن چه شنیده اند ادا نمایند».

(۹۱۹۴)

خریده العجائب و فريدة الغرائب (جغرافیا-عربی)
 مؤلف: سراج‌الدین عمر بن مظفر قرشی بکری معزی،
 ابن‌وردی (۸۶۱-ق)^۱

کتابی در کیهان‌نگاری و شگفتیهای جهان. نیمه نخست آن در باب اقلیمها و سرزمینها و باقیمانده‌اش در باب معادن و گیاهان و جانوران و احجار است. خریده العجائب به فرمان شاهین المؤید (نیمه اول سده ۹هـ) نایب السلطنه و فرمانده پادگان قلعه حلب نوشته و به همو هم تقدیم شده است. ابن‌وردی در مقدمه کتاب منابع مورد استفاده خویش را به این شرح معرفی کرده است: شرح تذکره خواجه نصیرالدین طوسی، جفر الانبیاء بظلمیوس، تقویم البلاد بلخی، مروج الذهب مسعودی، عجائب المخلوقات ابن‌اثیر، مسالک و ممالک مراکشی و کتاب الابتداء. با این همه بسیاری کتاب خریده العجائب را انتحال از جامع الفنون و سلوة المحزون تألیف احمد بن حمدان بن شیبیب حرّانی که حدود ۷۳۲ق در مصر می‌زیسته، می‌دانند.

کتاب این عناوین را دارد:

فصل: فی ذکر البلدان والاقطار.

فصل: فی الخلیجان والبحار.

فصل: فی العجائب والاعتبار.

فصل: فی الجواهر والآثار.

فصل: فی مشاهیر الانهار.

فصل: فی العیون والآبار.

فصل: فی الجبال الشواهیق الکبار.

فصل: فی النبات والاحجار.

فصل: فی المعادن والجواهر وخواصها.

۱. گروهی ابوحفص زین‌الدین عمر بن مظفر بن ابی الفوارس ابن وردی (۶۹۱-۷۴۹ق) را که حدود یک قرن پیش از تألیف کتاب می‌زیسته مؤلف کتاب دانسته‌اند. این آشفته‌گی به بسیاری از منابع و کتابشناسیها راه یافته است. محتمل است که شهرت زین‌الدین ابن‌وردی سبب انتساب کتاب خریده العجائب به او شده باشد. رک: دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۵، ص ۷۹-۸۱.

انجام: «که الله نیز اسم ذات است اگر دلالت کند بر ذات به اعتبار صفتی از صفات او را اسماء و صفات گویند و اگر به اعتبار فعلی از افعال باشد مثل خالق و رازق او را افعال گویند».

انجامه: «تمت الكتاب بعون ملك الوهاب حسب خواهش مولی المعظم و سرور اکرم الافخم سالک طریق یقین و هادی دین مبین و سررشته‌دار عساکر مسلمین جناب میرزایی آقا میرزا بزرگ سانحه الله من طوارق الدهور الی یوم النشور بمحمد وآله الطیبین الطاهرین اختتام الكتاب الشریف فی یوم الاثنین من اثنین شهر ذی الحجة الحرام بخط اقل العباد عبدالله ابن الحاج تقی البر و جردی غفر الله له من شهر سنه ۱۲۸۰». خط: نسخ، کاتب: عبدالله بن حاج تقی بروجردی، حسب خواهش آقا میرزا بزرگ، تاریخ کتابت: دوشنبه ذیحجه ۱۲۸۰ق.

عناوین و نشانیها شنگرف، بین پاره‌های اشعار چهار نقطه لوزی شکل نقش بسته است. تصحیحات نسخه گاهی در حواشی نوشته و گاهی در خود متن اعمال شده‌اند. پشت طبله اول جلد و در صفحه عنوان معادل حروف ابجد در خط سرو نوشته شده است. برگ آغازین نسخه مهبری بیضوی که از آن کلمه الرضوی و تاریخ ۱۳۳۰ خوانده می‌شود. با چند حاشیه کوتاه به امضای «ح ش». رکسابه دار، با مهبرکتابخانه جعفر سلطان القرایی. جزوها ۸ برگی، دارای نشان صحاف در گوشه بالایی سمت راست ورق وسط هر جزو (خط مورب کوتاهی با قلم مشکئی).

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره با تهنقش فیل که درون یک بیضی کوچک جای گرفته است. حاشیه صفحات کمی آبخورده.

یک، ۱۵۱، یک برگ، ۱۸، ۲۲×۱۳/۸ سطر، ۱۷×۹.

جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول گرهی. قطر: ۲/۳.

اهدایی جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۴۰]

فصل: فی البقول والنباتات وخواصها.

فصل: فی حشائش مختلفة وخواصها.

فصل: فی البرة وخواصها.

فصل: فی الحيوانات والطيور وخواصها.

خاتمة الكتاب: فی ذكر الملاحم وعلامات الساعة.

از آغاز افتادگی دارد.

بروکلان، ج ۱۰-۱۱، ص ۵۴۶-۵۴۷؛ جستریبی، ج ۱،

ص ۴۴؛ کشف الظنون، ج ۱، ص ۷۰۱؛ دائرة المعارف

بزرگ اسلامی، ج ۵، ص ۸۰-۸۲؛ مجله الذخائر، ش ۳،

ص ۲۸۱ (نسخه‌ای خزائنی مورخ ۸۲۲ق)؛ المخطوطات

الجغرافية العربية فی المكتبة البريطانية، ص ۲۰۷-۲۱۵؛

پیوست ریو، ص ۴۷۶-۴۷۵؛ عکسی مرکز احیاء میراث،

ج ۱، ص ۴۵۵-۴۵۶ و ج ۷، ص ۲۵؛ دانشگاه تهران،

ج ۷، ص ۲۷۶۱-۲۷۶۳ (با نام عجائب المخلوقات و

مؤلف ناشناخته) و ج ۱۱، ص ۲۳۸۵-۲۳۸۶؛ نشریه

نسخه‌های خطی، ج ۵، ص ۵۰۱ و ج ۱۰، ص ۱۰۶ و ج

۱۱، ص ۲۱۷؛ الهیات تهران، ج ۱، ص ۷۶۹-۷۷۰؛

ملک، ج ۱، ص ۲۷۶؛ دارالکتب مصر، ج ۱، ص ۲۹۳؛

آستان قدس، ج ۸، ص ۴۷۱-۴۷۵ (در آن جا کتاب به

ابن وردی متوفی ۷۴۹ق نسبت داده شده است)؛ مجله

معهد المخطوطات العربية، ش ۳، شوال ۱۳۷۶ق، ص ۱۴

و ۶۰؛ دنا، ج ۴، ص ۸۵۵-۸۵۶.

آغاز موجود: «المسافات فمن مصر الى اقصى الغرب

نحو مائة وثلاثين مرحلة فکان ما بین اقصى المغرب الى

اقصاها بالشرق نحو اربعماية مرحلة... فصل فی صفة

الارض وتقسیمها من غیر الوجه الذى تقدم ذكره».

انجام:

... نشر صباً واهتز نبت رباً

وفاح طيب شذاً فی نسمة السحر

... ست عشر بعدها مائة

كلامها وعظه ابهى من الدرر

انجامه: «تم كتاب خريدة العجايب وفريدة الغرايب جمع

الامام العالم العلامة الاديب سراج الدين بن حفص بن

عمر بن مظفر بن محمد بن عمر ابى الفوارس بن الوردی

القرشى البكرى على يد اقل عباد الله واكثرهم زللاً عبدالله بن محمد مهنأوى والحمد لله رب العالمين آمين. قد وافق ختامها يوم الاثنين وقت الصبح رابع العشرون فى شهر شوال من سنة الثامنة والثمانين والى من الهجرة النبوية على مهاجرها افضل الصلوة واكمل التحية».

خط: نسخ، عناوين ثلث، كاتب: عبدالله بن محمد

مهنأوى. تاريخ كتابت: صبح دوشنبه ۲۴ شوال ۱۰۸۸ق.^۱

عناوين و نشانیهها و جدولبندى صفحات شنكرف،

عناوين و اشعار درون جداول شنكرفى ساده،

تصحیح شده در حاشیه، با علامت بلاغ مقابله. در

پایان نسخه هم تصریح شده که نسخه از آغاز تا انجام

مقابله شده است. بین پاره‌های اشعار (%) و (% به

شنكرف آمده است. در بعضی از بخشهای كتاب در

حاشیه سه نقطه شك نیز آمده است. با نقشه‌ای از

خانه كعبه در برگ ۴۲ ر.

آغاز و انجام و چندین جای نسخه عبارت وقف عام

حاجی علی تاجر خویی دیده می‌شود. در برگ ۱۷۷ ر

متن كامل وقفنامه حاجی علی تاجر خوبی خلف

مرحوم آخوند ملا حسینعلی آمده است. وی این

نسخه را با ۴۹ مجلد کتاب دیگر از کتب شرعیه بر

کافه علما و طلاب دینیه اثنی عشریه وقف کرده بود.

تولیت این کتابها پس از او به جامع المعقول و

المنقول حاجی میرزا لطفعلی تبریزی و پس از وی و

فرزندانش به اعلم علمای دارالسلطنه تبریز سپرده

شده است. نوشته شده در ذیحجه ۱۲۵۳ق. از آن جا

که عبارت وقف او در صفحه اول نسخه هم نوشته

شده نشان می‌دهد که افتادگی آغاز نسخه پیش از

این تاریخ (۱۲۵۳ق) بوده است.

در برگ آغازین نسخه مهر مربعی به نقش: «الوائق

بالله الغنی عبده علی بن لطفعلی» و مهر بیضوی

۱. نسخه شماره ۵۲۳ کتابخانه مسجد اعظم قم در سال ۱۲۷۸ق از

روی همین نسخه کتابت شده بوده است (به خط محمدرسول بن

یعقوب سراسی). رک: فهرست جدید مسجد اعظم، ج ۱،

ص ۲۱۵-۲۱۶.

کمرنگی که از آن عبارت: «مظهر هر دو... جهان علی» خوانده می‌شود.

صفحه خاتمه تملک احمد افندی سیواسی مقاطعة خزینة محروسه بصره با مهر بیضوی او به ترکی. نقش این مهر را به درستی نتوانستیم بخوانیم: «ز دولت دارین ایلی» و یا چیزی شبیه بدان. پس از پایان کتاب در یک صفحه قصیده‌ای به عربی نوشته شده است. جزوها ۸ برگ. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره ضخیم.

سه، ۱۷۹، یک برگ، ۲۰/۴×۱۴/۶، ۱۷ سطر، ۱۵/۵×۹/۵

جلد: تیماج عنابی مجدول. قطر: ۳/۷.

اهدایی جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۴۱]

(۹۱۹۵)

تعليقة منهج المقال (حاشية منهج المقال، الفوائد الرجالية) (رجال-عربی)

مؤلف: محمدباقر بن محمداکمل وحید بهبهانی (۱۱۱۷-۱۲۰۵ق)

(۱۲۰۵ق)

حاشیه منهج المقال میرزا محمد استرآبادی (۱۰۲۸ق) است با عناوین «قوله - قوله». این تعلیقه، دیباچه‌ای مشتمل بر پنج فایده دارد که الفوائد الرجالية نامیده می‌شود و در برخی نسخه‌ها جداگانه تحریر شده است. عناوین فواید این دیباچه چنین است:

۱. فی الحاجة الى علم الرجال.

۲. طائفة من المصطلحات المتداولة.

۳. جرح و تعديل بعض العلماء.

۴. مصطلحات المؤلف في كتابه.

۵. طريق ملاحظة الرجال.

کامل.

ذریعه، ج ۴، ص ۲۲۳ و ج ۱۶، ص ۳۳۶؛ فهرستگان حدیث، ج ۱، ص ۱۹۷-۲۰۹؛ مخطوطات تاریخ و السیر والتراجم فی المتحف العراقي، ص ۱۲۳-۱۲۴؛ مشار

عربی، ص ۱۹۶ و ۹۲۹.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله الطاهرين وبعد فيقول الاقل الاذل محمدباقر بن محمداکمل انى لما نبتت بفكرى القاصر على تحقيقات فى الرجال».

انجام: «وان الانسان اذا بلغ الكمال لا يقال له مات بل رفع الى الملكوت وادعوا معاينة امواتهم بكرة وعشياً».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۱۳هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، این عناوین پیش از آن که با شنگرف در متن نوشته شوند با خط ریز و به قلم مشکى در حاشیه نوشته شده بودند. آثار سطراندازی بر برگها باقیمانده است. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره نازک.

۱۸۰ برگ، ۲۰/۹×۱۵/۳، ۲۵ سطر، ۱۶/۵×۹/۵

جلد: تیماج مشکى ساده یک لا. قطر: ۲/۲.

اهدایی جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۵۷]

(۹۱۹۶)

[احکام عصیر العنب]

(فقه-عربی)

مؤلف: جعفر بن احمد مغانی تبریزی (۱۲۶۲ق)

احکام آب انگور و خرما است که به دستور پدر مؤلف نوشته شده است: «ان الاحکام المتعلقة بعصیر العنب والزبيب والتمر من الحل والحرمه والنجاسة لما كانت غير محررة فى كتب الاصحاب ولا مشکوفة عن وجوه خرايدها النقب».

نسخه ما از انجام ناتمام رها شده است و تا مسئله نوزدهم را دارد.

ذریعه، ج ۱۵، ص ۲۷۶.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله اجمعين. وبعد فيقول المفتقر الى فيض ربه الصمد جعفر بن احمد اوتيا كتابهما بيمنهما... فنقول اعلم ان الاصحاب اجمعوا على المياه المعتصرة من غير ثمرتى الكرم والتخل».

... ای کریمی که بخشنده عطایی و ای حکیمی که از ادراک ما جدایی و ای خدایی که در ذات و صفات بی همتایی».

انجام: «ناگاه برسیدم به سرچشمه زندگانی بخوردم که نه من ماندم و نه ابوالحسن خرقانی تجلی الله ناگاه آید لیکن بر دل آگاه آید

تا بر تن و مال بلرزی حقا که به چیزی نیرزی». انجامه: «مناجات عبدالله انصاری علیه رحمة الله الباری تمام گردید علی ید الأثم الجانی علی اصغر بن مرشد علی غفر الله لهما بحق محمد وآله الظاهرین».

۲. مفتاح الفلاح و مصباح النجاح فی شرح دعاء الصباح (شرح دعاء الصباح) «۵ پ - ۷۶ پ» (دعا- عربی) مؤلف: محمد اسماعیل بن حسین خواجوی (۱۱۷۳ ق) کامل.

دنا، ج ۹، ص ۱۰۶۱-۱۰۶۲.

آغاز: «نحمدک اللهم یا من اذهب اللیل مظلماً بقدرته وجاء النهار مبصراً برحمته ونصلى علی اشرف بریتک محمد وآله وعترته... وبعد یقول العبد الحقیر الأئس بمولاه الجلیل محمد بن الحسین بن محمدرضا المشهور باسمعیل... هذا الدعاء الشریف الموسوم بدعاء الصباح الموصوف بمفتاح الفلاح و مصباح النجاح قد اشتهرت نسبتته الی جناب».

آغاز شرح: «بسم الله الرحمن الرحیم اقرب الی الاسم الاعظم من سواد العین الی بیاضه والرحمن الرحیم صفتان مبینان للمبالغة من رحم کالغضبان من غضب... یا من دلغ لسان الصباح بنطق تبلجه. یوجد فی بعض النسخ اللهم یا من دلغ فیکون عطف بیان».

انجام: «ولذا نهی عنه رسول الله وعترته المعصومون سادات البشر علیه وعلیهم صلوات الله وسلامه ما بزغت الشمس والقمر والحمد لله رب العالمین علی توفیقه للاتمام... ویشوش الاحباب والی الله المشتکی ثم الی رسوله وآله أئمة الهدی العبد الحقیر الأئس بمولاه الجلیل محمد بن الحسین ابن محمدرضا المازندرانی الشهیر

انجام موجود: «المسئلة التاسعة عشر. اعلم ان لتزیب العنب کیفیة خاصة... فاذا نجس ماء القدر فینجس العناقید الی یغسونها فیہ بعده ولكن حیث عرفت».

خط: نسخ، تاریخ کتابت: سده ۱۱۳ هـ.

عناوین و نشانیها شنگرف، بر فراز برخی از عبارات و عناوین فرعی خط شنگرف، موضوعات در حاشیه به شنگرف نوشته شده، در حاشیه تصحیح شده و بلاغ مقابله دارد. در صفحه عنوان نسخه تملک لطفعلی بن علی با مهر مربع او: «عبد لطفعلی ۱۲۸۷» و تعداد ابیات کتاب ۳۴۸۸ بیت. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی. وی کتاب را این گونه معرفی کرده است: «احکام متعلقه به عصیر عنب. تألیف میرزا جعفر پسر میرزا احمد مجتهد تبریزی مغانی که به دستور پدرش میرزا احمد تألیف نموده و مسائل موضوع را تنقیح و توضیح نموده است». در حاشیه ۱۵ ر مالک نسخه علی بن لطفعلی نوشته که عبارت مغشوش است و کتاب سقط می باید داشته باشد. جزوها ۸ برگ. رکابه دار.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره، با ته نقش GOFFE و حرف A انگلیسی با حروف فانتزی و تزئینات. دو، ۷۳، پنج برگ، ۱۸، ۲۱×۱۴/۵، سطر، ۱۴×۷. جلد: میشن مشکی ضربی با ترنج و سرترنج و جداول ساده و گرهی. قطر: ۱/۶. اهدایی جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش. [شماره ثبت: ۸۵۴۵۶]

(۹۱۹۷)

مجموعه:

۱. مناجات (الهی نامه؛ کلمات؛ سخنان) «۱ ر - ۵ ر» (عرفان- فارسی)

مؤلف: عبدالله بن محمد هروی انصاری (۳۹۶-۴۸۱ ق) رک: ش ۸۸۵۲/۱۴.

آغاز:

«ای ز دردت بیدلان را بوی درمان آمده یاد تو مر عاشقان را مونس جان آمده

باسمعیل عفی الله عن جرائمهم بمحمد وآله وقائمهم
صلی الله علیه وآله».

انجامه: «قد تم شرح دعای صباح فی یوم الخمیس فی
۲۱ شهر ربیع الثانی علی ید احقر الناس و اقل الخلیقة بل
لا شیء فی الحقیقة علی اصغر خلف مرشد علی فی
دارالسلطنه التبریز غفر الله له ولوالدیه بمحمد وآله
الطاهرین

حمد لله شد تمام شرح دعای صباح
عمل فاسد من گشت میدل به صلاح
سنه ۱۲۴۴هـ.

۳. مناجات «۷۷ پ - ۸۰ ر» (عرفان - فارسی)
مؤلف: عبدالله بن محمد هروی انصاری (۳۹۶-۴۸۱ق)
رک: ش ۸۸۵۲/۱۴.

آغاز: «الهی می خوانی و در راه چاه. اگر در چاه افتم
همراه را چه گناه. آه آه از تفاوت راه و آهن از جایگاه
یکی نعل ستور و یکی آینه شاه».

انجام:

گر تو خواهی در دو عالم زندگی

بندگی کن بندگی کن بندگی

کار کن تا مزد یابی بر مزید

که آن ترا از بهر این کار آفرید

انجامه: «فی شهر جمادی الثانی سنه ۱۲۵۳هـ».

خط: نستعلیق، عبارات دعا نسخ مشکول. کاتب:

علی اصغر بن مرشد علی. تاریخ کتابت: پنجشنبه ۲۱

ربیع الثانی ۱۲۴۴ق در دارالسلطنه تبریز (رساله

دوم)، جمادی الثانی ۱۲۵۳ق (رساله سوم).

عناوین و نشانیها و جدولبندی صفحات شنگرف، بر

فراز جملات دعاها خط شنگرف، بین عبارات دعا سه

نقطه مثلثی شکل واژگون (چ)، با کمی تصحیح در

حاشیه، در صفحه ۵ رکسی که حوادث روزگار در ماه

ذیحجه ۱۲۷۹ق او را به شهر تبریز کشانده بود دعا

کرده است که اللهم اخرجنی من هذه البلدة الظالم

اهلها (نام او سیاه شده است). وی مالک نسخه نیز

بوده. در همان صفحه یک یادداشت امانت و مهر

آمده بود که آنها را پاک کرده‌اند.

با این یادداشت‌های پراکنده در جایهای مختلف

نسخه: پشت طبله اول جلد چند حرز برای چشم

زخم، برگ ۷۷ ر جدول غالب و مغلوب و کیفیت آن،

برگ ۸۰ ر جدول صورت اعداد مربع تمام قرآن، برگ

۸۰ پ خواص سوره لیل و کیفیت ختم آن و سوره

فاتحة الكتاب و معادل عددی برخی از حرزها و

دعاها. پشت طبله دوم جلد طریقه ختم سوره یاس و

یک رباعی ترکی. چند جای نسخه مهر مدور به نقش:

«توکل علی الله» (مانند ۷۶ پ و برگ پایانی نسخه).

با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی، رکابه‌دار، چند

برگ از مناجات نامه اول و آخر نسخه چلیپا.

کاغذ: فرنگی شکری آهار مهره.

۸۰ برگ، ۲۰/۳×۱۳/۴ سطر (برگهای ۷۵ و ۷۶

سطور چلیپا)، ۱۴/۶×۷/۸.

جلد: تیماج مشکی مجدول گرهی یک لا. قطر: ۱/۴.

اهدایی جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۴۲]

(۹۱۹۸)

محجة البيضاء فی احیاء الاحیاء (اخلاق - عربی)

مؤلف: محمد محسن بن مرتضی فیض کاشانی (۱۰۰۶ -

۱۰۹۱ق)

ربع عبادات (بخش اول کتاب).

کتابشناسی فیض کاشانی، ص ۲۶۱ - ۲۶۹؛ دنا، ج ۹،

ص ۱۶۶ - ۱۷۰.

آغاز: «احمد الله تعالی اولاً حمداً كثيراً دایماً متوالیاً

وان کان یتضاء ل دون حق جلاله احمد الحامدین واصلی

علی رسوله و اوصیاء رسوله ثانیاً».

انجام: «فقد مر ذکرها فی کتاب اسرار الصیام فلا حاجة

الی الاعادة. هذا آخر الکلام فی کتاب ترتیب الاوراد

و تفضیل احیاء اللیل و بتمامه تم ربع العبادات من المحجة

البيضاء فی تهذیب الاحیاء و يتلوه ان شاء الله تعالی فی

ربع العادات کتاب آداب الاکل و الحمد لله اولاً و آخراً

و ظاهراً و باطناً و الصلوة علی محمد وآله وسلم».

(۹۱۹۹)

مجموعه:

۱. شرح قصیده میرفندرسکی «۱ پ - ۲۳ ر»

(فلسفه - فارسی)

مؤلف: محمد صالح بن محمد سعید خلخالی (۱۰۹۵ -

۱۱۷۵ق)

کامل.

فهرستواره، ج ۶، ص ۲۰۸-۲۰۹؛ دنا، ج ۶، ص ۹۵۶ - ۹۵۸.

آغاز:

«ای آن که به جز تو نیست در هر دو جهان

بـرتر ز خیالی و مـیرا زمـکان

... یا من دلّ علی ذاته بذاته و تنزه عن مجانسه

مخلوقات و یا من خصّت الوجدانیة بذاته».

آغاز شرح: «چرخ با این اختران نغز و خوش و

زیبایستی... ناظم رحمه الله عنوان کلام را فلک قرار داده

به اعتبار کمال ایشان به حسب حس چه هیچ چیزی از

آفتاب و ستارگان».

انجام: «به اعتبار افعال چون مجردند پس نه جسمند

نه جوهر نه مشتری نه زهره نه مریخ نه زحل و السلم خیر

ختام».

۲. [شرح شواهد] «۲۴ ر - ۳۲ پ» (ادبیات - فارسی)

شرح شواهد کتابی است. نخستین قصیده‌اش از آن

توبه بن حمیر دل‌باخته لیلی دختر عبدالله بن رحال بن

شداد است.

در این نسخه مقدمه کتاب نیامده و از انجام هم ناتمام

مانده است.

آغاز:

«و کنت اذا ما جئت لیلی تبرقت

فقد رابنی وقت الغداة سفورها

برقع به ضم با و قاف یا فتح هر دو یا ضمّ اول و فتح

ثانی، روپوش زنان. رابنی یعنی به شک و ریب انداخت

مرا. سفور روی گشودن زن است. یعنی هر زمانی که من

به زیارت و ملاقات لیلی می آمدم».

انجامه: «قد وقع الفراغ من تحریر هذه الكتاب مسمی بتهدیب الاحیاء بعون الملك الوهاب علی یدی الضعیف الفقیر المحتاج الی رحمة الله الغنی احقر العباد الله (کذا) واذنب الاتام وادنی المبتدیان شیر محمد ابن علی میرزا نبستی قدس الله روحه، طوّل الله عمره وضاغف مآله یا ذا الجلال والاکرام تمّت بالخیر» و در حاشیه آن به خط نستعلیق: «قد تمّت فی خمسة وعشرين شهر جمادى الاول سنه مائة بعد الالف من هجرة النبویة المصطفویة».

خط: نسخ، کاتب: شیر محمد بن علی میرزا نبستی،

تاریخ کتابت: ۲۵ جمادى الاول ۱۱۰۰ق.

عناوین و نشانیها شنکرف، در حاشیه تصحیح شده و

نسخه بدل دارد، در حاشیه بعضی از صفحات سه

نقطه شک (.) آمده است (این علامت بیشتر در

حاشیه ۵۰ برگ آغازین نسخه به چشم می خورد). با

علامت بلاغ مقابله، در حاشیه برگ ۱۱۴ر (پایان کتاب

اسرار الصلوة) نوشته شده: «قبول من ههنا فی

مسجد ملا پیر محمد سلمه الله»، با کمی

حاشیه نویسی پراکنده به امضای «منه». معنای لغوی

بسیاری از کلمات ناآشنای متن از صحاح (با نشانی

ص) در حاشیه نوشته شده است. در صفحه عنوان

نسخه نام کتاب و مؤلف (محجة البیضاء تصنیف المولا

محسن الفیض رحمه الله) و تملک لطفعلی بن علی

تبریزی با مهر مربع او: «عبده لطفعلی ۱۲۸۷» دیده

می شود. در همان صفحه تعداد ابیات کتاب را تخمیناً

۱۶۴۰۰ بیت نوشته اند. رکابه دار، با مهر کتابخانه جعفر

سلطان القرایی.

کاغذ: نخودی آهار مهره، دوپوسته نازک.

۲۳۱، یک برگ، ۲۵/۲×۱۸/۶، سطر، ۱۸/۵×۱۱/۵.

جلد: طببله اول: تیماج قهوه‌ای مجدول، طببله دوم

دورو، بیرون تیماج عنابی ضربی، با ترنج و سرترنج

زرین و جدولهای گرهی و ساده، درون مشکى، عطف

میشن. مرمت شده. قطر: ۳/۲.

اهدایی جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۴۵]

انجام موجود:

«ینوح کنوح الباکیات بقفرة

بعید من الاحیاء ماد بها الاثر

باکیات جمع باکیه زنه‌ای گریه کننده. قفره بیابان بی آب و گیاه. بعید دور شده. احیاء جمع حی قبایل و طوایف عرب».

خط: نسخ. تاریخ کتابت: سده ۵۱۲ هـ.

ابیات و نشانیها شنگرف، عناوین پیش از شنگرف نویسی به خط مشکئی خفی در حاشیه داخلی صفحات نوشته شده است. در حاشیه برگ ۲۷ سه نقطه شک دیده می‌شود. سطراندازی شده با قلم آهنی. رکابه دار. با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایی.

کاغذ: نباتی آهار مهره.

یک، ۳۲، سه برگ، ۱۴×۲۱/۲، ۱۶ سطر، ۱۳/۵×۷.

جلد: تیماج قهوه‌ای ضربی با ترنج و سر ترنج و چهار لچکی، با جداول گرهی و ساده. قطر: ۰/۷.

اهدایی جعفر سلطان القرایی در آذر ۱۳۴۸ ش.

[شماره ثبت: ۸۵۴۴۴]

(۹۲۰۰)

وسيلة النجات

(فقه و تصوف - فارسی)

مؤلف: علی محمد همدانی، کفاش (سده ۵۱۳ هـ)

کتاب کوتاهی در احکام شریعت و آداب طریقت است: «لهذا بنا بر این به تألیف یک مختصری از شریعت و طریقت از مسایل حلال و حرام عقلیه و بدنییه و چند مسئله از احکام طریقت پرداخته که او را وسیلة النجات نامیدیم از برای درویشان عجم در وقت ضرورت کارسازی و رفع احتیاج خود نمایند... و در این رساله بسیار کوشش و اختصار می‌نمایم».

تنظیم شده در ۴ مقصد و هر مقصد در چند باب:^۱

مقصد اول: در بیان آداب اصول دین، در ۶ باب.

باب اول: [اصول دین و لزوم یادگیری آنها].

باب دوم: توحید.

باب سیم: عدل.

باب چهارم: نبوت.

باب پنجم: امامت.

باب ششم: معاد.

مقصد دوم: در بیان آداب احکام، در ۸ باب.

باب اول: کتاب طهارت.

باب دوم: کتاب صلوات.

باب سیم: کتاب صوم.

باب چهارم: کتاب الزکوة.

باب پنجم: کتاب خمس.

باب ششم: کتاب حج.

باب هفتم: کتاب جهاد.

باب هشتم: کتاب بیع.

مقصد سیم: در احکام طریقت است، در ۳ باب.

باب اول: در احکام لسان کشیدن مرید و مرشد می‌باشد.

باب دوم: در بیان ارشاد کردن قضاوت و مفرد ابدالی. باب سیم: در بیان آداب ارشاد کردن اختیاری می‌باشد.

مقصد چهارم: در بیان آداب احکام مجلّا می‌باشد، در ۶ باب.

باب اول: مجلّای اختیاری احکام.

باب دوم: در احکام مجلّای مفرد ابدالی.

باب سیم: در بیان آداب مجلّای قضاوت می‌باشد.

باب چهارم: در بیان آداب لسان نامه.

باب پنجم: در بیان آداب اقرارنامه چه طلب حرفت.

مقصد پنجم: در احکام سوال نمودن طالب از راه طریقت و جواب فرمودن پیر مرشد، در ۱ باب.

باب اول: در بیان آداب کرسی عجم می‌باشد.

مقصد ششم: در احکام نظم و اثبات مقام منزل وسیله‌ها می‌باشد، در ۸ باب.

باب اول: در بیان آداب اثبات نمودن شمع‌های هفده سلسله می‌باشد.

۱. فهرست مطالب کتاب که در برگ ۶۹ آمده در مواردی با بخش بندی متن متفاوت است.

باب دوم: در بیان آداب اثبات مقام منزل وسیله‌های اختیاری می‌باشد.
 باب سیم: در بیان آداب سوال طالب پردازی مرشد.
 باب چهارم: سوال طالب خدمتی.
 باب پنجم: در بیان آداب جواب مرشد طالب لسان پروازی.
 باب ششم: در بیان آداب جواب لسان خدمتی مرشد گوید.
 باب هفتم: در جواب قضاوت.

باب هشتم: در بیان آداب فاتحه تکبیر می‌باشد.^۱
 مؤلف جزو سلاسل صوفیه بوده و در پایان نوشته: «این صحیفه صورت مجالس طریق کسوت‌گیری اختیار می‌باشد و نشستن هفده سلسله می‌باشد و نامیدن دوازده وسیله اختیاری در مجالس طریق و طی نمودند (کذا) دوازده منزل مقام می‌باشد» (۶۸ پ).

دو صفحه اول تقدیم نامه کتاب به کسی که نامش سترده و در بازنویسی به جایش «جناب طریقت مدار حبیب (کذا؛ حبیب) عجم اعلا الله مقامه» نوشته شده است.

نوشته شده در سال ۱۲۶۶ ق به درخواست درویش غلام‌حسین برای یادگاری محمد مهدی درویش اختیار تبریزی طهرانی.

آغاز تقدیم نامه:

هر آن حمد کز حامد آید حصول

بر آن کس که فیضش به ما شد وصول
 آغاز متن: «نثار ثنا ازین ذره بی‌بها از ابتداء خلقت ذره‌اش تا روز جزا به آستان پادشاهی روا و سزاست که به یک اشاره عین عنایتش... و بعد چون اصل حکمت فطرت و علت خلقت نبوده مگر عبادات».

انجام:

روم به سوی کتیبه مقابل هم کار

نیابت اختیار کنم در شهر بازار
 همه جا در کشم دعا و بسم الله
 انجامه: «بنده بی‌بضاعت اعنی علی محمد همدانی کفّاش تخلص و اصول دین شریعت نبوی ص و یک

اثبات هفده سلسله و اثبات دوازده مقام اختیاری حسب الفرمایش سرکار سلطان طریقت جناب درویش غلام حسین از برای یادگاری نیر اعظم خوبی و بدر الثناء محبوب القلوب خیر الزّایرین مشهدی محمد مهدی درویش اختیار تبریز الأصل طهران المسکن برشته نظم کشیده شد تا مرغوب و مطبوع طبایع مختلفه همه اناس از عام بعد از خواص آید و نفع کلی بسبب آن از خداوند مّان در دنیا و عقبا واصل کنند وبالله التّوفیق وعلیه التّکلان سنه ۱۲۶۶».

خط: نستعلیق، عبارات عربی نسخ معرب. کاتب: مؤلف. تاریخ کتابت: ۱۲۶۶ ق.

عناوین شننگرف، چهار صفحه اول صفحات جدولبندی شده با شننگرف و مشککی. بسیاری از صفحات نسخه نونویس است. در برگهای نونویس به خاطر مهره‌کشی نشدن مرکب یک پرده نشر پیدا کرده است. در بعضی از بخشها سطوری را روی کاغذ دیگری نوشته و در محل مربوط به خود چسبانده‌اند. برگ ۱ پ مهر بیضوی به نقش: «عبده ابوالقاسم بن محمد محسن الحسنی الحسینی» با تاریخی که خواننده نمی‌شود. پایان نسخه هم یک مهر بیضوی به نقش: «عبده حسین» دیده می‌شود (۷۰ ر).

در آخر نسخه برگ اول از رساله‌ای باقی مانده است که آغازش چنین است:

«به نام خداوند جان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین
 خداوند بخشنده و دستگیر

کریم خطابخش پوزش پزیر (کذا)
 سزاوار آغاز و انجام مقام در هر مقام نام خداوندی
 است یگانه جل شانہ که سراپردۀ زنگاری سپهر
 زرنگار افراشته بازوی فراش قدرت او است».

۱. در آن نمونه احکام و سجالات شرعی هم نقل شده است. مثلاً برای درویش غلام‌حسین اختیار طهرانی که حاجی محمد حسن اختیار کاشانی را پیر ارشاد خود دانسته در ۱۲ ذیحجه ۱۲۶۰ ق (۳۵-۳۸ ر).

دو، ۷۰، یک برگ، ۲۱/۴×۱۴/۸، سطور و اندازه‌ها
مختلف.
جلد: تیماج مشکی مرمت شده. قطر: ۱/۹.
اهدایی جعفر سلطان القرایبی در آذر ۱۳۴۸ ش.
[شماره ثبت: ۸۵۴۴۳]

بالای برگ اول این صفحه مهر بیضوی برنجی به
نقش: «یا ابوطالب ۱۲۶۸».
رکابه‌دار، با مهر کتابخانه جعفر سلطان القرایبی.
کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره، برگهای نونویس
بدون آهار و مهره‌کشی. با تهنقش.

فهرست کتابهای معرفی شده

- آب زلال، ۵۹۳
- آتشکده، ۸۲۵
- آثار جعفری، ۳۰۲
- الآجرومیه فی مبادئ علم العربیه، ۲۹
- آداب البحث، مهذب الدین بصری، ۳۴۴
- آداب البحث، ناشناخته، ۲۹۴
- آداب البحث والمناظره، ایچی، ۲۱۰
- آداب خط، سلطانعلی مشهدی، ۵۷۹
- آداب ساختن رنگها و مرکب، ۶۷۱
- آداب الصلاة، جمال خوانساری، ۲۸۴
- آداب الصلاة، مجلسی، ۱۶۲
- آداب المشق، بابا شاه اصفهانی، ۲۴۸
- آداب نماز، مجلسی، ۱۶۲
- آزاد نامه، ۷۳۴
- آسمان هشتم، ۸۴۵
- آفاق و انفس، ۲۳۰
- آلة صیدیه وحالة فیدیه، ۳۴۷
- آموزش انشاء، ۴۹۴
- آیینہ بدن نما، ۲۹۸
- آیینہ جهان نما و طلسم گنج گشا، ۱۱، ۱۴۰
- آیینہ شاهی، ۶۷۲
- ابدال نامه، ۵۳۸، ۵۵۳
- ابنیه و آثار دوره ناصری در ایران، ۴۹۶
- ابواب ثلاثی مجرد و مزید، ۳۱۴
- ابواب الجنان، ۴۰۱
- الابواب، شیخ طوسی، ۲۴۰
- اتحاف الاخصاء بفضائل المسجد الاقصى، ۳۵۶
- اثبات اختیار الواجب، شاه فتح الله شیرازی، ۴۷۸
- اثبات افضلیة امیر المؤمنین (ع)، ۵۰۸
- اثبات رجعت، مجلسی، ۴۲۷
- اثبات الواجب، ابیوردی کاشانی، ۵۸۸
- اثبات الواجب، حسین اردبیلی، ۵۸۸
- الاثنا عشریة، طریحی، ۲۵۷
- الاثنتی عشریة، میر داماد، ۳۳۸
- اجازات شفتی، ۵۶۱
- اجازه به ابراهیم بن حسین همدانی، ۵۲۶
- اجازه به ابن خازن حائری، ۵۲۶
- اجازه به ابن فهد حلّی، ابن خازن، ۵۲۶
- اجازه به ابن فهد حلّی، نیلی، ۵۲۱
- اجازه به ابن نجده، ۵۲۱
- اجازه به ابوالعلاء، ۵۲۷
- اجازه به احمد بن علی اکبر تربتی، ۵۶۱
- اجازه به احمد علی، ۵۶۳
- اجازه به بنی زهره، ۵۲۰
- اجازه به تاج الدین بن هلال جزایری، ۵۳۲
- اجازه به جلال الدین بن مرتضی تاج الدین، ۵۲۳
- اجازه به حسن علی بن عبدالله شوشتری، ۵۳۲
- اجازه به حسین بن حیدر کرکی، بسطامی، ۵۲۲

- اجازه به حسین بن حیدر کرکی، تاج‌الدین حسین
صاعد، ۵۳۳
- اجازه به حسین بن حیدر کرکی، حیدر بیزئی، ۵۱۸
- اجازه به حسین بن حیدر کرکی، شیخ بهایی، ۵۱۸، ۵۳۳
- اجازه به حسین بن حیدر کرکی، علی عاملی، ۵۲۷
- اجازه به حسین بن عبدالصمد حارثی عاملی، ۵۱۸
- اجازه به حسین بن محمد استرآبادی، ۵۳۰
- اجازه به حسین بن محمد حر عاملی، ۵۲۳
- اجازه به شاه محمود خلیفه، ۵۱۶، ۵۲۶
- اجازه به شریف بن نورالله بن محمد شاه تستری، ۵۳۰
- اجازه به شهید اول، فخرالمحققین، ۵۳۰
- اجازه به شهید اول، قرشی کرمانی، ۵۲۱
- اجازه به شیخ بهایی و برادرش عبدالصمد، ۵۱۸
- اجازه به صاعد بن محمد بن صاعد بریدی، ۱۷۴
- اجازه به صفرعلی قزوینی، ۵۶۲
- اجازه به صفی‌الدین عیسی، ۵۲۲
- اجازه به عبدالعلی بن احمد استرآبادی، ۵۲۹
- اجازه به عبدالکریم بن ابراهیم میسی، ۵۲۳
- اجازه به عبدالواسع، ۵۶۲
- اجازه به عبدالوهاب قزوینی، ۵۶۳
- اجازه به علی اکبر خوانساری، ۵۶۲
- اجازه به علی بن حبیب‌الله بن سلطان محمد جوزدانی،
۵۳۰
- اجازه به علی بن حسین بن عبدالعالی کرکی، علی بن
هلال جزایری، ۵۲۵
- اجازه به علی بن حسین بن عبدالعالی کرکی، محمد بن
خاتون عاملی، ۵۲۵
- اجازه به علی بن عبدالعالی میسی، ۵۲۳
- اجازه به علی بن قاسم عریضی یزدی، ۵۲۹
- اجازه به علی بن محمد نخجوانی، ۵۶۳
- اجازه به علی بن هاشم، ۵۲۰
- اجازه به فتح‌الله، ۵۶۳
- اجازه به قاسم خوبی، ۵۶۳
- اجازه به قوام‌الدین قزوینی، ۵۶۱
- اجازه به محسن بن محمد بن فادشاه رضوی مشهدی،
۵۳۱، ۵۱
- اجازه به محمد اشرفی، ۵۶۱
- اجازه به محمد بن احمد بن ابی‌المعالی موسوی، ابن
معیه، ۵۲۰
- اجازه به محمد بن احمد بن ابی‌المعالی موسوی، علوی،
۵۱، ۵۲۰، ۵۲۲
- اجازه به محمد بن ترکی غروی، ۵۱۷، ۵۲۹
- اجازه به محمد بن حسن استرآبادی، ۵۳۱
- اجازه به محمد بن صالح غروی حلی، ۵۲۸، ۵۳۱
- اجازه به محمد بن علی بن خاتون عاملی، ۵۳۳
- اجازه به محمدحسن قزوینی، ۵۶۱
- اجازه به محمدحسین بن محمدقاسم کاشانی، ۵۶۲
- اجازه به محمد رضوی، ۵۶۲
- اجازه به محمدعلی بن احمد محلاتی، ۵۶۲
- اجازه به محمود بن علاء‌الدین بن جلال‌الدین طالقانی،
۵۲۸
- اجازه به محمود بن محمد بن عبدالواحد رازی، ۵۲۹
- اجازه به ملک محمد بن سلطان حسین اصفهانی، ۵۲۸
- اجازه به منصور بن محمد بن ترکی غروی، ۵۲۹
- اجازه به مهنا بن سنان عبیدلی مدنی، ۳۲۶، ۵۳۲
- اجازه به ناصر بن ابراهیم بویهی حساوی، ۵۳۲
- اجازه به نجم بن محمد حسینی و دو پسرش، ۵۲۷
- الاجازة الکبيرة، علامه حلی، ۵۲۰
- اجوبة المسائل، شیخ بهایی، ۱۹۷
- اجوبة المسائل، مهذب‌الدین بصری، ۳۴۳
- اجوبة مسائل بعض العلماء، رشتی، ۳۲۹
- اجوبة المسائل الخاقانية، ۱۶
- اجوبة مسائل السلطان بایزید، ۲۱
- اجوبة مسائل محمود میرزا، ۱۶
- اجوبة المسائل المهنية الاولى، ۳۲۶
- اجوبة المسائل المهنية الثانية، ۳۲۷
- احادیث، ۵۶، ۵۷، ۸۷، ۹۴، ۹۹، ۱۲۷، ۱۹۱، ۲۱۶، ۲۱۷،
۲۱۸، ۲۲۱، ۲۳۲، ۲۴۱، ۲۶۱، ۲۶۳، ۲۶۶، ۲۶۹،
۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۹۶، ۳۳۱،
۳۶۵، ۳۶۷، ۳۸۲، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۴۲۱، ۴۲۲،
۴۳۸، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۱، ۴۷۸، ۵۰۲، ۵۰۴، ۵۲۴، ۵۲۸،
۵۳۳، ۵۳۶، ۶۶۰، ۶۶۸، ۶۶۹، ۷۳۲، ۷۳۴، ۷۳۷

- الاحادیث القدسیة، ۴۳۲، ۲۶۰
 احتجاج طبرسی، ۲۹۶، ۲۸۵
 احراز چهارده معصوم^(ع)، ۲۹۶
 احکام خواب دیدن در روایت جناب سلمان، ۶۶۰
 احکام درجات بروج، ۷۹۰
 احکام الذهب والفضة، ۱۰۷
 احکام روزه، ۸۸
 احکام سر تراشیدن در ایام ماه، ۶۶۰
 احکام عصیر العنب، ۸۵۸
 احکام نجومی، ۵۰۶، ۹۶
 احکام الید، مختاری نائینی، ۶۲۸
 الاحمدیة فی توضیح الاشکال المنطقیة، ۳۴۱
 احیاء علوم الدین، ۳۶۹
 اخبار الاذکیاء، ۲۶۰
 اخبار برامکه، ناشناخته، ۴۷۰، ۴۷۱
 الاختصاص، مفید، ۶۶۰
 اختیارات ایام (صغیر)، مجلسی، ۲۹۵، ۲۶۲، ۲۱۷، ۱۴
 اختیارات ایام (کبیر)، مجلسی، ۱۹۶
 اختیارات ایام، ناشناخته، ۴۲۵، ۷۹۰
 اختیارات ساعات استخاره، ۳۱۶
 اختیارات مسیر قمر، ۷۳۴
 اختیارات نجوم، ۹۵
 اخلاق شمسی، ۱۷۱
 اخلاق محسنی، ۵۳۷، ۶۰۰
 اخلاق منصور، ۸۴۲
 اخلاق، ناشناخته، ۳۰۹، ۲۶۱
 اخلاق ناصری، ۷۰۶، ۱۵۵
 ادعیه، ۱۱۲، ۱۲۰، ۱۷۸، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۵، ۲۹۷، ۳۸۴، ۳۸۹، ۴۳۱، ۵۰۶، ۶۲۷، ۶۵۹، ۶۶۰، ۷۳۷، ۶۹۰
 الاذکیاء، ۲۶۰
 الاربعون حدیثاً من الاحادیث القدسیة، ۲۴۲
 الاربعون حدیثاً، ناشناخته، ۷۸۱
 الاربعون حدیثاً، قاضی سعید قمی، ۴۹۱
 اربعون حدیث، ناشناخته، ۱۴۷
 اربعون سورة منتخبة من التوراة، ۴۳۲، ۲۶۰
 ارجوزة فی اصالة البراءة، ۳۰۵
 ارجوزة فی الزکوة، ۳۰۶
 ارشاد المسترشدين وهدایة الطالبین، ۶۸۹، ۲۶۷
 از خط ابن کمال پاشا، ۳۷۴
 از خط جمال الدین اسکافی، ۳۸۷
 از خط سید شمس الدین فخار فقیه لغوی نسابه، ۳۸۷، ۳۸۶
 از خط سید صفی الدین محمد بن معد موسوی، ۳۸۷، ۳۸۴
 از خط شهید اول، ۴۶۶، ۳۸۸
 از خط شیخ ابراهیم کفعمی، ۴۶۶
 از خط شیخ احمد بن متوج، ۴۶۶
 از خط شیخ بهایی درباره نماز شارب الخمر، ۲۱۷
 از خط شیخ جلال الدین کریخی (?)، ۳۸۳
 از خط شیخ علی بن عبدالعالی کرکی، ۴۶۶
 از خط شیخ مقداد سیوری، ۴۶۶
 از خط مزیدی، ۴۶۶
 از خط ملا عبدالله شوشتری، ۴۶۶
 از علاج مسیحا، ۲۶۵
 ازالة القناع عن وجوه السماع، ۳۵۳
 اسامی ایام الشهر بلسان الفرس، ۴۷۹
 اسامی چهارده معصوم، ۵۰۴
 اسامی حکماء یونان و فرس و بیان طریقهم، ۷۱۵
 اسامی مؤنثی که علامت تأنیث ندارند، ۳۱۳
 استخراج اسامی ائمه^(ع) از آیه تطهیر، ۱۸۷
 الاستصحاب، وحید بهبهانی، ۳۹۳
 استعارات، ۳۱۸
 الاستغاثة فی بدع الثلاثة، ۴۰۱
 الاستیعاب، ۳۸۴
 اسرار الحروف، ابن سینا، ۴۷۴
 اسرار الصلوة، ابن سینا، ۵۹۰
 اسرار نامه، ۶۰۱، ۷۱۶
 اسکندریه، ۱۹۶، ۳۲۴، ۴۴۱، ۷۰۵
 اسم اولاد ناصرالدین شاه، ۴۹۴

- اسماء امیرالمؤمنین^(ع)، ۲۲۱
 اسماء الحسنی، ۳۱۱، ۸۴۰
 اسماء شهور رومیه موافق فصول، ۲۸۵
 اسم ۷ منظومه محتشم کاشانی، ۴۹۵
 اسناد ادعیه السر، ۵۲۲
 اسناد عهدنامه حضرت رسول^(ص)، ۲۱۹
 اسناد قرائت ابن جزری، ۵۲۵
 اشاره السبق الی معرفة الحق، ۷۰۱
 اشعار، ۱۳، ۶۲، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۲۷، ۱۲۹،
 ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸،
 ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۳، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۷۰، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۸۱،
 ۱۸۹، ۲۲۲، ۲۳۳، ۲۴۸، ۲۶۶، ۲۷۴، ۲۸۱، ۲۸۳، ۲۸۵،
 ۲۸۶، ۲۹۸، ۳۰۱، ۳۰۹، ۳۱۲، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۳۱، ۳۳۲،
 ۳۳۳، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۸۲، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۴۲۸،
 ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۴۳، ۴۵۱، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۷۵، ۴۷۸، ۴۸۰، ۴۹۱،
 ۴۹۹، ۵۰۲، ۵۰۵، ۵۰۵، ۵۳۹، ۵۵۲، ۵۷۰، ۵۷۲، ۵۹۴، ۵۹۷،
 ۶۰۲، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۹۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲،
 ۷۳۳، ۷۳۶، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۸۷، ۸۴۸
 اشعار آتشی، ۱۰۲
 اشعار آصف، ۱۸۲
 اشعار ابن جوزی که هنگام ذکر نام امیرالمؤمنین^(ع)
 می‌خواند، ۳۸۷
 اشعار ابن حسام خوسفی، ۶۸۹
 اشعار ابن رومی، ۳۸۸
 اشعار ابن سینا، ۴۵۱، ۵۰۴
 اشعار ابن شهر آشوب، ۴۷۷
 اشعار ابن فارض، ۱۷۴
 اشعار ابن نباته مصری، ۲۸۲
 اشعار ابوتراب بیگ، ۵۵۵
 اشعار ابی مدین، ۱۸۲
 اشعار احمد جامی، ۶۹۰
 اشعار ازدی، ۴۵۷
 اشعار اسد بن رقیم در مدح امیرالمؤمنین^(ع)، ۱۸۲
 اشعار اسماعیل بن ابوبکر مقری، ۶۸
 اشعار اعشی، ۳۸۴
 اشعار الهی عاشق، ۱۷۶
 اشعار امیدی، ۵۵۵
 اشعار امیرالمؤمنین^(ع)، ۲۱۸، ۲۶۶
 اشعار انوری، ۱۳۰، ۲۹۶، ۴۰۵
 اشعار اوحدالدین مستوفی، ۴۴۵
 اشعار اهلی شیرازی، ۱۴۲، ۴۴۴
 اشعار تقی، میرزا، ۱۸۱، ۱۸۲
 اشعار جامی، ۲۱۰
 اشعار حافظ، ۱۸۳
 اشعار حسن بن وهب، ۱۷۴
 اشعار حسن داعی، ۶۹
 اشعار حسین ثنایی مشهدی، ۵۰۴، ۷۳۱
 اشعار حسین منصور حلاج، ۱۰۴
 اشعار حسین هروی، ۹۴
 اشعار خاقانی، ۳۱۸، ۵۵۷
 اشعار خواجوی کرمانی، ۵۰۶
 اشعار خواجه نصیرالدین طوسی، ۴۴۰
 اشعار خیام، ۱۲، ۶۰۱
 اشعار در استدعا، ۶۱
 اشعار درکی قمی، ۷۳۵
 اشعار رضی آرتیمانی، ۵۵۲
 اشعار سحابی نجفی، ۲۸۱
 اشعار سعدی، ۱۰۱، ۱۰۳، ۳۷۰، ۵۰۴، ۷۳۴
 اشعار سنایی، ۹۰، ۴۳۹
 اشعار سوزنی، ۳۷۹
 اشعار سید حمیری، ۳۸۵
 اشعار سید رضی، ۲۸۱
 اشعار شانی تکلو، ۵۵۵، ۵۵۸
 اشعار شاه طاهر دکنی، ۵۵۸
 اشعار شاه عباس صفوی، ۲۸۱
 اشعار شفایی، ۵۵۴
 اشعار شکیبی صفاهانی، ۵۵۳
 اشعار شهید اول، ۳۸۷
 اشعار شیخ بهایی، ۱۸، ۱۲۹، ۴۶۵
 اشعار شیخ فیضی، ۴۴۴

- اشعار صافی، ۱۱
اشعار طالب، ۱۷۰
اشعار طالب آملی، ۵۵۵، ۴۴۴، ۴۴۳
اشعار طبعی قزوینی، ۵۵۶
اشعار طغریایی، ۴۵۶
اشعار ظلی، ۵۰۲
اشعار ظهوری، ۴۴۴، ۱۶۲، ۱۰۰
اشعار عبدالله بن طاهر صایم الدهر حسینی، ۶۸
اشعار عبدالوهاب، ۱۶۹
اشعار عراقی، ۹۰
اشعار عرفی شیرازی، ۵۵۶، ۵۰۵
اشعار عطار، ۸۹
اشعار علی آبادی، ۳۳۷
الاشعار الغریبة، حمیری نجفی، ۴۷۲
اشعار فانی، ۶۶۰
اشعار فردوسی، ۴۴۳، ۴۴۱، ۱۷۶
اشعار فرزدق در مدح امام زین العابدین^(ع)، ۶۲
اشعار فریدون عکاشه، ۲۸۴
اشعار فصیحی هراتی، ۵۵۴
اشعار فضولی، ۵۰۴، ۲۶۳
اشعار فیاض، ۷۳۱
اشعار فی ریاض و النهار، ۶۱
اشعار فیضی دکنی، ۷۳۶، ۵۵۸، ۷۶
اشعار فی ورود الكتاب من الاحباب، ۱۸۲
اشعار قائم مقام فراهانی، ۱۸۱، ۱۷۹
اشعار قاضی نور صفاهانی، ۵۵۸
اشعار قطران، ۵۵۷
اشعار قلی میلی ترکمان علیه الرحمة، ۷۳۱
اشعار لسان الملك، ۱۸۱
اشعار لیلی الاحنیة، ۵۷
اشعار مجنون عامری، ۳۳۱، ۲۸۲، ۱۷۴
اشعار محسن اعرجی، ۱۷۶
اشعار محمد حر عاملی، ۲۸۳
اشعار محمد قاسم...، ۲۳۱
اشعار محمد مبین مستوفی، ۴۲۲
- اشعار مستوره، ۳۷۹
اشعار معزالدین محمد، ۴۰۵، ۲۸۴
اشعار معزی، ۱۸۲
اشعار منوچهری، ۱۸۲
اشعار مولوی، ۴۴۶، ۱۴۶
اشعار مهذب الدین بصری، ۳۴۷
اشعار مهر علی تبریزی، ۲۷۲
اشعار ناصر خسرو علوی، ۴۹۴
اشعار نسیمی، ۵۰۴
اشعار نشاطی خان، ۴۵۰
اشعار نظامی، ۴۴۵
اشعار نظیری، ۷۳۰
اشعار ولی دشت بیاضی، ۷۳۰، ۵۵۸
اشعار هلالی، ۱۳۴
اشعار یاقوت بن عبدالله رومی، ۴۵۰
اشعار یحیی بن محمد اخفش، ۶۸
اشعار دربارہ زن، ۴۹۴
اشعة اللمعات، ۵۹۴
اشیایی که خسرو پرویز به آن از ملوک عجم ممتاز بود،
۱۲
اصطلاحات صوفیان، ناشناخته، ۵۵۹
اصطلاحات صوفیه، همدانی، ۶۰۲
اصطلاحات فلسفی، ۵۰۰
اصناف الناس و اهل الاقالیم و البلاد، ۷۱۵
اصول الدین، امام رضا^(ع)، ۶۲۷
اصول الدین، شیخ طوسی، ۲۹۴
اصول الملاحم، ۷۸۹
اطباق الذهب، ۶۲۸، ۴۵۱، ۱۷۳، ۵۹
اطلاقات سه گانه حقیقت محمدیه، ۶۵۹
اطوار دل، ۳۲۹
اطواق الذهب، ۵۹
الاعتقادات، شیخ طوسی، ۲۹۴
الاعتقادات، صدوق، ۵۱۲
اعتقادنامه، ۲۱۳
الاعتقادیة الفخریة، ۶۸۹، ۲۶۷

- اعجاز خسروی، ۴۴۱، ۴۴۲
 اعجاز مکی، ۴۴۶
 اغراض کتاب المنفعة و تفسیره، ۶۲۱
 افسون عقرب و زلو، ۲۳۰
 اقسام بیع، ۴۷۹
 اقسام فقر، ۷۳۴
 اقسام منطق و مقولات عشر، ۳۱۲
 اقسام هشنگانه فعل، ۳۱۲
 اقوال درباره مرگ، ۳۷۱
 اقوال العلماء و الفاظ الحكماء، ۲۰۵
 اقوال و حکایاتی از صوفیه، ۱۷۴
 اکبر نامه، ۷۳۸، ۴۲۷
 الف ابدال، ۵۵۳، ۵۳۸
 الفاظ پهلوی، ۹۸
 الفاظ مرکب از جهت القاب پادشاهان و امرا و غیره، ۹۲
 الفاظ مستعرب، ۳۱۰
 الف انسانیت، ۴۹۰
 الالفیه، شهید اول، ۵۹۲
 القاب و نشانهای واگذار شده در جمادی الثانی ۱۳۱۰ ق،
 ۴۹۷
 القابی که در عناوین نامه‌ها استفاده می‌شود، ۴۹۹
 الهی نامه، خواجه عبدالله انصاری، ۱۲۴، ۱۴۷، ۱۵۱،
 ۱۶۷، ۱۶۹، ۸۵۹، ۸۶۰
 الهی نامه، سنایی، ۱۳۰، ۱۸۵، ۶۶۶
 الامالی، شریف مرتضی، ۶۹۵
 الامالی، شیخ طوسی، ۵۰۸، ۳۸۷
 الامان من اخطار الاسفار و الازمان، ۲۸۴
 امثال و حکم، ناشناخته، ۸۳۱
 امثال و نصایح ترکی، ۷۰
 انتخاب تحفة الفقیر و هدیه الحقیق، ۱۳۱
 انتخاب توضیح الدلائل فی ترجیح الفضائل، ۴۳۹
 انتقام نامه، ۱۰۴
 انسان نامه، ۵۰۶
 انشای میرزا جمال در تعریف بهار، ۲۹۵
 انشای میرزا نورس دماندی در وصف غلیان، ۲۹۸
 انشاء الصلوات و التّحیات، ۴۳۲
 انشاء، محمد مبین مستوفی، ۴۲۲
 انشاء، معزالملک، ۴۲۶
 انوار البلاغة، ۳۲۷
 انوار البهجة فی ظهور کنوز المنفرجة، ۲۰۰
 انوار جلیه در کشف حقایق اسرار علویه، ۸۰۶
 انوار حکمت، ۴۴۲، ۲۴۲
 انوار سهیلی، ۷۰۶، ۵۴۹
 انواع استعاره، ۳۱۲
 انواع الف در عربی، ۳۱۸، ۲۰۷
 انواع طعام، ۴۵۲
 انواع المشروعات و غیر المشروعات، ۲۰۷
 انیس الشعراء، ۶۵
 انیس العارفين، ۷۷۸، ۴۸۵
 انیس العشاق، ۴۲۸، ۶۵
 اوراد سبعة، ۴۷۸
 اوراد موظفه، ۳۳۵
 اوزان صفات مشبیه، ۳۱۴
 اوزان و مقادیر، ناشناخته، ۶۷۱
 اوصاف الاشراف، ۳۲۳
 ایضاح الاشتباه فی اسماء الرواة، ۴۶۳
 ایضاح البیان فی تحقیق الایمان، ۴۸۷
 ایمان فرعون (فائده)، ۳۷۳
 الایمان و الکفر، ۲۰۳
 باب الوصایا، ۳۶۵
 البارع فی احکام النجوم، ۴۹۰
 بازی نرد، ۴۶۷
 باسط الایدی بالبینات و تساقط الایدی والبینات، ۶۲۸
 باه نامه، ۱۴۱
 بتخانه سومنات، ۲۲۲
 بحار الانوار، ۱۹۱
 بحر السانح و ارسته، ۷۳۳
 بحر طویل، ابراهیم کرهرودی، ۵۳۸
 بحر طویل، بخاری، ۴۳۴
 بدایة الهدایة، ۱۹۳

- بداء، مجلسی، ۲۰۶
 بدو التوحید لدعوة الحق، ۷۲۸
 بدیع الانشاء والصفات فی مکاتبات والمراسلات،
 ۳۹۶
 بدیع التواریخ، ۸۴۱
 بدیع المعانی فی شرح عقیده الشیبانی، ۱۹۹
 بدء الامالی، ۲۰۱
 برات شیخ علی کلادر وجه سایل، ۴۲۷
 برگزیده‌های نشر فنی عربی، ۴۹۹
 برهان التوحید، ۳۲۲
 براء الساعه محمد بن زکریای رازی، ۲۸۳، ۲۸۱
 بساط و نشاط، ۱۹۲
 بستان السیاحه، ۵۰۰
 بستان الکرام، ۲۸۳
 بغیة المرید فی الكشف عن احوال الشیخ زین الدین
 الشهید، ۴۸۸
 بلاغات النساء، ۵۷
 بلاغت، قندزی، ۴۳
 بلاغت، ناشناخته، ۱۵۹
 البلاغ والنهایة فی التوحید الی كافة الموحدين، ۷۲۸
 بوستان سعدی، ۴۴۱، ۴۴۵
 بوستان القلوب، ۲۳۱
 بهار و خزان، ۷۶۱، ۶۸۷، ۵۷۱
 بهجة الشعراء، ۸۳۵
 بهجة المباح فی تلخیص مباح المہج فی مناهج
 الحجج، ۱۶۸
 بهرامنامه، ۸۴۵
 بیاض، ۱۷۹
 بیان الذکر الخفی المستوجب للاجر الوفی، ۴۳۳
 بیان ظالمان، ۵۰۴
 بیان واقعه آمدن امیر تیمور، ۷۷۸
 بیع نامه، ۴۹۷، ۲۷۲، ۲۴۴
 پاس انفاس، ۴۱۸
 پرسش و پاسخ، گرگانی، ۷۰۵، ۳۴۱، ۳۲۴، ۱۹۶
 پروانچه اشرف که نواب همایون اعلی به خواجه امیر
 بیگ نوشته، ۵۰۶
 پنجاه موقف، ۳۰۹
 پنج گنج (خمسه)، شهرستانی اصفهانی، ۸۴۴
 پند عرفانی، ۱۹۱
 پند نامه منظوم، ۱۶۴
 پوشیدن جامه نو و رخت بریدن در روزها، ۵۰۶
 پیامبران اولوا العزم و اختلاف آرا در ذکر اسامیشان، ۵۸
 پیر و جوان، ۷۶۱، ۶۸۷، ۵۷۱
 پیشگوی، ۶۷۱
 تاج المآثر، ۱۸۶
 تاریخ الفی، ۴۹۲
 تاریخ بنادر و جزایر خلیج فارس، ۸۱۱
 تاریخ پیامبر (ص)، ۱۷۰
 تاریخ تولد و وفات پیامبر و خلفای راشدین و چند تن از
 صحابه و فقهای مذاهب اهل سنت، ۳۶۳
 تاریخچه استفاده از چای و شکر در ایران، ۴۹۶
 تاریخ الحکماء، ۲۴۸
 تاریخ حیوة و ممات پادشاهان صفویه، ۴۴۱
 تاریخ شطرنج، ۶۰
 تاریخ عبرة لمن اعتبر، ۲۳۸
 تاریخ فوت صاحب بیاض، ۴۷۶
 تاریخ قاجار، ناشناخته، ۱۸۱، ۴۹۴
 تاریخ قدیم یونان، ۶۳۸
 تاریخ قوامی، ۵۸۴
 تاریخ گزیده، ۸۶، ۸۷
 تاریخ مشعشعیان، ۳۹۱
 تاریخ ورود و خروج پست، ۴۹۷
 تاریخ و صاف، ۴۷۸
 تاریخ وفات انوری و سلطان سنجر، ۶۰۰
 تاریخ وفات جمعی از علما و فضلا، ۴۴۱
 تاریخ وفات سلاطین، ۲۳۳
 تاریخ ولادت و شهادت ائمه معصومین (ع)، ۲۳۰، ۲۳۲
 تاریخ هرات، ۱۰۱
 تازیانه سلوک، ۷۰۸، ۴۱۶
 تاویلات شیخ عبدالرزاق کاشی، ۲۸۲
 تأدیب النسوان، ۶۴

- تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ٨٠٥
 تبصرة المتعلمين في احكام الدين، ٦٨٩
 تجديد الايمان، ٢٠٣
 تجزيه و تركيب بسمله، فاني زنوزى، ٦٥٩
 تجويد منظوم، زاهد بخارايى، ٢٠٨
 تحرير القواعد علامه حلى، ٤٧٨
 تحرير الكلام فى تحقيق سماع موسى عليه السلام، ٣٧٣
 تحرير الكلام لتقرير المرام، ٣٤٩
 تحفه اكبرى، ٩٨
 تحفه بهايى، ٦٨٠
 تحفه حكيم مؤمن، ٢١٨
 تحفه روحانى، ٤٧٣
 تحفه سامى، ٧٨
 تحفه سليمانى، ٢١٨
 تحفه شاهى در معرفت قبله و جهت آن، ٢٨٧
 تحفه عباسى، ٤٨
 تحفه الاحباب، ١٤٤
 تحفه الاحرار، ٤٤٣
 تحفه الاصحاب فى معرفة رب الارباب، ٤٧٧
 تحفه الدعوات، ٦٦٥
 تحفه الراغبين فى بيان امر الطواعين، ٣٧٦
 تحفه العراقيين، ١٤٧
 تحفه العشاق، ٢٦٤
 تحفه الغرائب، ٢٢٤
 التحفة القوامية فى فقه الامامية، ٦٣٢
 تحفة المتقين فى بيان اصول الدين، ٢٩٣
 تحفة الملوك، ١٩٦، ١٧٢، ٢٦
 تحفة الملوك، شمس الدين، ٢٦٥
 تحفة المنجمين، ٩٦
 تحفة المؤمنين، ٢١٨
 تحفة الوزراء، ١٩٦، ١٧٢، ٢٦
 تحقيق عدالت، دوانى، ٤٧٥
 تحقيق معنای مصر، ٣٦٤
 تحقيق معنى النظم والصياغة، ٣٦٢
 تحقيق الوجود الذهني، ٥٩٠
 التخبير فى نظم التعبير، ٤١٣
 تخميس قصيدة ابي السعود، ٣٦٥
 تخميس قصيدة البردة، تبادكاني طوسى، ٤١٢
 تخميس قصيدة السهيلي، ٣٦٦
 التذكرة، عبدالجبار همدانى، ٧٠٤
 تذكرة الاولياء، ٦٠١
 تذكرة دولتشاه، ٧٩، ١٤٠، ١٤٣، ٧٤٤
 تذكرة سام ميرزا، ٧٨
 تذكرة شعراء، ناشناخته، ١٨٤، ٥٩٨
 تذكرة صدراعظمى، ٣٢
 تذكرة الحكماء من قسطاس الاطباء، ٣١٧
 تذكرة الشعراء، دولتشاه سمرقندى، ٧٩، ١٤٠، ١٤٣، ٧٤٤
 تذكرة الفقهاء، ٢٨٦، ٧٨٣، ٧٨٤، ٧٨٥
 تذكرة الواصلين فى شرح نهج المسترشدين، ٦٣٤
 تراجم علماء دمشق، ٣٥٩
 ترادف المفرد والمركب، ٥٨٩
 ترتيب ايام و ليالى در سال ١٢٦٩ق، ٦٥٩
 ترتيب خلاصة الاقوال، ١٧٧
 ترتيب قشون، ٤٩٥
 ترجمه اعتقادات، يزدى، ٨٥٠
 ترجمه الآثار الباقية، ٤٦٨
 ترجمه تاريخ الحكماء، ٢٣٩
 ترجمه چهارده حديث، ٤٢٧
 ترجمه خطبة البيان، ناشناخته، ٧٣٣
 ترجمه دعای صباح، محمدهادى مازندراني، ٨١١
 ترجمه ديوان اميرالمؤمنين^(ع)، شوقى، ٨٠٣
 ترجمه رساله ذهبيه، الموتى قزوینی، ١٩٥
 ترجمه سيرت النبى، ٤١١
 ترجمه صد كلمه، ناشناخته، ١٥٣
 ترجمه طب الرضا^(ع)، مجلسى، ١٣٨
 ترجمه عهدنامه اميرالمؤمنين^(ع) با ارمنيان، ١٥٢
 ترجمه كلمات قصار اميرالمؤمنين^(ع)، ٦٦٩
 ترجمه كنوز النجاح و عدة السفر وعمدة الحضر، ٨٢٧
 ترجمه مسكن الفؤاد فى فقه الاجلة والاولاد، ٤٢٣

- ترجمه مکارم الاخلاق، ۳۹۰
 ترجمه وفيات الاعيان، ۶۲۲
 ترجمة الخطوط، ۲۱۸
 ترجمه الخواص، ۶۵۴، ۶۴۶
 ترجمه الصلوة، جمال خوانساری، ۲۸۴
 ترجمه الصلوة، فيض كاشاني، ۱۲
 ترجمه الصلوة، مجلسی، ۱۶۲
 ترجمه العقائد، فيض كاشاني، ۱۳
 ترجمه بند، ابوتراب بیگ، ۵۵۲
 ترجمه بند، اوحدالدين كرماني، ۸۹
 ترجمه بند، خواجوی كرماني، ۵۵۳
 ترجمه بند در مدح هفت امام مدفون در عراق، ۵۰۳
 ترجمه بند، زکی همدانی، ۵۵۴
 ترجمه بند، سليم تهرانی، ۷۶
 ترجمه بند، شاه قاسم انوار، ۹۰
 ترجمه بند، شريف تبریزی، ۵۵۳
 ترجمه بند، شفایی، ۵۵۴
 ترجمه بند، صالح شيخ الاسلام تبریز، ۷۶
 ترجمه بند، عاقل خان رازی، ۹۰
 ترجمه بند، عرفی، ۵۵۳
 ترجمه بند، علاءالدين عطار اودهی، ۹۰
 ترجمه بند، عمادالدين نسیمی، ۹۰
 ترجمه بند، قلی میلی، ۵۵۴
 ترجمه بند، محمدنصیر، ۵۹۶
 ترجمه بند، ناشناخته، ۷۵
 ترجمه بند، نظام دست غیب، ۵۵۴
 ترجمه بند، هاتف اصفهانی، ۹۰
 ترسل، ناشناخته، ۱۴
 ترغیب الصلوات، ۲۱۳
 ترکیب بسمله، ۳۱۴
 ترکیب بند، علی نقی کمره‌ای، ۵۵۲
 تشریح الافلاک، ۲۷۶
 تصریف الافعال، ۲۱۱
 التصریف، زنجانی، ۳۰۵
 التصریف العزّي، ۲۱۱، ۴۳۱
- التصور والتصديق، ۴۷۵
 تعبیر خواب، ۱۶۹
 تعبیر الرؤیا، ۵۶۹
 التعبير القادری، ۴۱
 تعداد انبیا و مراتب آنها (فائده)، ۱۸۶
 تعریفات، ملا دو بیازه، ۱۰۳، ۴۲۷
 تعریف بهار، حسین خوانساری، ۲۹۵، ۵۵۰
 تعریف تخت سفر دارالسلطنه، ۴۲۷
 تعریف تصدیق، ۳۱۲
 تعریف حمام، ۲۳۲
 تعریف زوال الشمس، ۲۱۹
 تعریف کشمیر، سلیم تهرانی، ۴۰۹
 تعریف کشمیر، طغرای مشهدی، ۴۰۷
 تعریف معما، ۴۲۵
 تعلیقات روض الاخیار المنتخب من ربیع الابرار، ۵۷۳
 تعلیقة الانموذج، ۵۹۰
 تعلیقة الصحیفة السجادیة، مهذب الدین بصری، ۳۴۷
 تعلیقة على القوانين المحكمة، شیخ الاسلام تبریزی،
 ۸۲۴
 تعلیقة معالم الاصول، وحید بهیانی، ۳۹۲
 تعلیقة منهج المقال، وحید بهیانی، ۸۵۸
 التعلیل، ۲۲
 تعویذ برای حفاظت از جن و شیاطین، ۲۸۳
 تعیین تاریخ ظهور صاحب الزمان^(ع)، ۱۸۴
 تعیین مقدار مدّ و درهم و دانق و قیراط و اوزان دیگر،
 ۲۸۱
 تفسیر آیات خمر، ۹۹
 تفسیر آیات طلاق، ۲۱، ۳۶۴
 تفسیر آیه ان امرأ هلك وليس له ولد، ۳۷۳
 تفسیر آیه انما الخمر والمیسر والانصاب، ۱۰۱
 تفسیر آیه انما الصدقات للفقراء والمساكين، ۳۶۷
 تفسیر آیه سیماهم فی وجوهم من اثر السجود، ۴۴۲
 تفسیر آیه فلا أقسم بمواقع النجوم، ۴۹۰
 تفسیر آیه والذین لا یشهدون الزور، ۲۸۱
 تفسیر آیه وما خلقت الجن والانس الا لیبعدون، ۲۷۲

- تفسیر آیه الکرسی، خفزی، ۳۲۲
تفسیر آیه النور، ناشناخته، ۳۲۱
تفسیر آیه ولكن حق القول، ۴۷۳
تفسیر الائمة لهداية الامة، ۷۷۰، ۷۷۷، ۷۸۲
تفسیر امام حسن عسکری^(ع)، ۶۶۰
تفسیر اهل بیت اطهار^(ع)، ۷۰۹
تفسیر البسمة، مهذب الیدین بصری، ۳۵۰
تفسیر بعض آیات الحج، ۲۱
تفسیر چند آیه قرآن، ۶۵۹
تفسیر زواره‌ای، ۶۴۶، ۶۵۴
تفسیر السبع المثانی، ۲۰
تفسیر سوره حمد، ناشناخته، ۸۶
تفسیر سوره العصر، خواجه نصیرالیدین طوسی، ۱۸۶
تفسیر سوره الملک، ابن کمال یاشا، ۳۷۷
تفسیر صافی، ۶۶۰
تفسیر علی بن ابراهیم قمی، ۲۸۳
تفسیر فخرالیدین رازی، ۴۴۲
تفسیر کیوان، ۸۰۱
تفسیر گازر، ۷۱۰
تفصیل تصنیف کتاب کلیله و دمنه، ۴۶۸
تفصیل رصدخانه مراغه، ۴۶۷
تفصیل وسائل الشیعة الی تحصیل مسائل الشریعة، ۳۵، ۱۹۱
تفلیس ابلیس، ۳۳۶
تقریب التهذیب، ۳۵۹
تقریر دیباچه، ۵۴۸
تقریر شبهة المركب، ۵۹۴
تقریر منبری، ۸۰۰
تقریظ الجمانة البهية، ۳۸۱
تقوم التواریخ، ۲۲۸
تکبیتها و عباراتی که در منشآت و نامه‌ها استفاد
می‌شود، ۷۳۸
تلخیص الرسائل الرجالية، بهاری همدانی، ۷۷۵، ۷۷۴
تلخیص المقال فی معرفة الرجال، ۸۵۳
تلخیص المنطق، ۶۲۳
تمسک مولانا شمس الیدین طبسی به نظام الملک، ۱۳۷، ۴۴۲
التنبیهاة علی معانی السبع العلویات، ۲۷۴، ۲۸۷
تنبیہ الراقدین، ۲۷۲
التنزیذیة فی المسائل التجویذیة، ۳۴۳
تنفیس الهموم، ۵۹۲
تواریخ البلدان، ۲۲۲
تواریخ منظوم، ۱۴۲
التوحید، صدوق، ۶۷۴
توضیح الاخلاق عبدالله شاهی، ۵۴۲
التوضیح فی حل غوامض التنقیح، ۳۶۱
تهذیب الاحکام، ۵۰۹
تهذیب منطق، ۳۱۲
تهذیب المنطق والکلام، ۲۱۰
تهلیلیه، دوانی، ۴۷۴
تهلیلیه، فخر رازی، ۳۱۹
تهلیلیه، محمد استرآبادی، ۳۲۰
تهلیلیه، ناشناخته، ۷۰۵
تهنیت نامه تقویض حکمرانی ممالک خراسان، ۵۷۰
تهنیت نامه تولد فرزند و پاسخ آن، ۵۷۱
تهنیت نامه نظام الملک به واسطه نواب خلیفه به سلطان، ۷۳۴
تیسیر الاحکام، ۹۹
ثواب قرائت سوره یس، ۲۷۹
جام جم اوحدی، ۴۴۲، ۸۵۲
جام جهان نما، ۸۴۲
جامع الاقوال فی معرفة الرجال، ۳۵۸
جامع التواریخ رشیدی، ۷۱۱
جامع الحکایات، ۵۰۶
جامع الشتات، ۱۰۹
جامع الصنایع و حاوی البدایع، ۲۶
جامع المقال فی ما یتعلق باحوال الحدیث والرجال، ۲۵۶
جامع النورین، ۱۰۶
جداول نجومی، ۷۳۵

- جدول اثنی عشریه کواکب، ۹۷
 جدول استهلال نو کردن بروج دوازده گانه، ۴۷۸
 جدول حرکات شش گانه قافیه، ۲۷۴
 جدول حروف نه گانه قافیه، ۲۷۴
 جدول ۵×۵ در توضیح انواع توحید و توصیف آنها، ۶۵۹
 جدول قواعد تقسیم ارث، ۲۷۲
 جدول کنیت و القاب و کیفیت حالات حضرت رسالت پناه و ائمه هدی^(ع)، ۹۴
 جدول معنای لغات دشوار عربی به فارسی، ۲۸۰
 جزئیات و کلیات، ۲۱۵
 جلاير نامه، ۱۷۹
 جلاء الازهان و جلاء الاحزان، ۷۱۰
 جلاء العيون، ۱۴۸
 جلاء القلوب، ۱۹۸
 الجمانة البهية في نظم الرسالة الالفية، ۳۸۱
 الجمع بين الحديثين، ۱۹۵
 جمع مختصر، ۵۷۹، ۲۹۳، ۱۵۶
 جمل الاعراب، ۲۸
 جنگ، ۲۳، ۱۵۲، ۱۶۱، ۱۶۷، ۳۰۸، ۳۱۱، ۴۲۱، ۴۳۱، ۴۶۵، ۴۷۱، ۴۹۲، ۵۰۲، ۵۹۶، ۶۹۹، ۷۱۲، ۷۳۰، ۷۴۹، ۷۸۶
 جنگ ابوطالب کشمیری نجفی، ۲۲۴
 جنگ فانی زنوزی، ۶۵۹
 جنگ قلندر شاه، ۳۲۸
 جنگ محمدابراهیم رضوی، ۲۸۱
 جواب ایرادات فصل الخطاب فی تحریف الكتاب، ۷۸۵
 جواب سؤال السلطان خدابنده، ۲۵۰
 جواب سؤال عن تعلم القرآن، ۲۴۹
 جواب فتحنامه، ۱۸۰
 جواهر الاسرار، ۱۲۱، ۱۸۳، ۴۰۵
 جواهر الفرائض، ۳۶۶
 جواهر الفقه، ۷۰۱
 جواهر الكلمات فی صیغ العقود والایقاعات، ۴۰۰
 جواهر اللغة، ۶۴۹
 جواهر المطالب فی فضائل علی بن ابی طالب، ۵۷۶
 جواهر نامه، دشتکی، ۵۵۰، ۷۶۲
 جواهر نامه، زین بن حاجی، ۱۳
 جوهر ذات، ۵۵۹
 جهان نما، ۱۱۵
 چهل حدیث، جامی، ۳۷۸، ۴۱۷
 چهل حدیث در فضائل امیرالمؤمنین^(ع)، ۲۳۰
 چهل ناموس، ۲۱۵
 حاتم نامه، ابوتراب بیگ، ۵۵۵
 حاتم نامه، سلیم تهرانی، ۴۰۸
 حاتم نامه، والهی قمی، ۵۵۶
 حاشیه شرح جغمینی، ملاً علی برجندی، ۵۰۴
 حاشیه تسدید القواعد فی شرح تجرید العقائد، ۵۹۱
 حاشیه حاشیه لوامع الاسرار فی شرح مطالع الانوار، ۶۵۱
 حاشیه حاشیه المختصر، محمد مازندرانی، ۱۷۸
 حاشیه حاشیه مطالع النظائر فی شرح طوابع الانوار، ۲۲۱
 حاشیه شرایع الاسلام، کرکی، ۵۸۷
 حاشیه شرح مطالع الانوار، شیروانی، ۶۵۱
 حاشیه شرح المواقف للمیر سید شریف، ۳۶۸
 حاشیه القواعد، هزارجریبی، ۲۷۰
 حاشیه الکافی، شیخ طوسی، ۵۱۸
 حاشیه الکشاف، شیخ الاسلام تبریزی، ۸۴۶
 حاشیه المختصر، خطابی، ۷۴۴
 حاشیه مختصر النافع، کرکی، ۹
 حاشیه معالم الاصول، خلیفه سلطان، ۲۷۶
 حاشیه منهج المقال، وحید بهبهانی، ۸۵۸
 حاشیه المواقف، ۳۶۸
 حاشیه وافیه الاصول، بحر العلوم، ۳۹۳
 حالات سلمان فارسی، ۲۱۷
 حالنامه، ۷۵۵
 حاوی الاقوال فی معرفة احوال الرجال، ۶۳۷
 حبل المتین شیخ بهایی، ۱۸۷، ۲۸۲
 حبیب السیر، ۱۰۰، ۱۰۱، ۵۳۷، ۵۹۹

- حبیبیة الاحباب فی الضروری من الآداب، ۳۴۵
 حجج الرضویة، ۶۹۱
 حج نامه، ۱۱۹، ۸۰۰
 الحجیة الموجزة، ۳۴۵
 حدائق الابداء، ۸۳۰، ۸۲۸
 حدائق الحقائق، ۵۷۰
 حدائق السحر فی دقائق الشعر، ۱۵۴، ۱۵۶
 حدوث العالم، ۵۹۴
 الحدوث والقدم، ۲۸۵
 حدیث اسلام آوردن ابوذر و سلمان از کافی، ۲۸۶
 حدیث قاتی در شأن حضرت امیرالمؤمنین (ع)، ۱۷۰
 حدیث معراج، ۲۱۶
 حدیث التوراتیة، ۲۷۴
 حدیقة الحقایق حکیم سنایی، ۴۴۵
 حدیقة الشعراء، ۸۱۳
 حدیقة المرام، ۶۰۷
 حرز پیغمبر (ص)، ۱۳
 حرز تفنگ و حرز شمشیر، ۲۸۷
 حرز حارز، ۲۸۲
 حرزها و جداول دفع سحر، ۴۱۵
 حساب ایام سبعة و مطالب دیگری در علوم غریبه، ۱۱۳
 حساب جمل، ۵۳۹
 حساب عقد الاصابع، ۵۷
 حسن و دل، رضی تبریزی، ۲۴
 حسن و دل، سلمان تربتی، ۱۳۸
 حسن و دل، سیبک فتاحی نیشابوری، ۱۲۸
 حسن و دل، فضولی بغدادی، ۱۲۶، ۲۶۴، ۷۳۸
 حسن و دل، محمد بیدآبادی، ۴۹۴
 حسن و دل، ناشناخته، ۱۲۸
 حظیات، ۷۳۹
 حقائق علم التوحید، ۶۲۵
 حقائق القوانین، ۸۲۴
 حقایق الصنایع، ۶۲۵
 حقایق نگاری بنادر و جزایر خلیج فارس، ۸۱۱
 الحق والحکم، ۷۹۸
- الحقیقة والمجاز، ۳۹۴
 حق الیقین فی معرفة رب العالمین، ۳۳۱، ۳۳۶، ۴۲۱
 حکام الانسان، ۲۷۶
 حکایات، ۱۲۴، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۶۹، ۱۸۲،
 ۲۱۶، ۲۱۹، ۲۷۳، ۳۸۲، ۵۰۳، ۵۰۵، ۵۳۶، ۵۵۱، ۵۹۹،
 ۷۳۹، ۶۰۱
 حکایات اصمعی، ۵۷
 حکایات و خاطرات، وقایع نگار مروزی هما، ۴۹
 الحکایات والنوادر، ۴۹۱
 حکایت آغاز امارت حجاج بن یوسف بر کوفه و
 ورودش بدان جا، ۴۵۲
 حکایت ابراهیم ادهم و بهلول، ۷۳۴
 حکایت ابراهیم بن احمد بن حسن بن موسی اشعری،
 ۱۴۸
 حکایت احمد بن طولون، ۶۱
 حکایت از زمخشری، ۱۷۴
 حکایت اعرابی ده روز پس از وفات پیامبر (ص)، ۲۶۳
 حکایت برخوردار ابو العیناء محمد بن قاسم بن خلاد
 ضریر و متوکل عباسی، ۳۸۷
 حکایت پادشاهی که هر سال وزیر خود را به سگان
 آدم خوار می داد، ۷۴۰
 حکایت خجسته فرجام، ۲۹۷
 حکایت خواجه نظام الملک، ۵۳۷
 حکایت دیدار ابوعلی فارسی و عضدالدوله، ۳۸۵
 حکایت عثمان بن عفان و ابوذر، ۲۸۱
 حکایت فتح هند به دست سلطان محمود غزنوی و بت
 سومنات، ۶۰
 حکایت قرة العین، ۴۹۳
 حکایت قلندران، ۱۸۰
 حکایت محمد بن غسان درباره گردش روزگار و دنیا،
 ۵۹
 حکایت مرگ سلطان الغ بیگ، ۱۳۷
 حکایت موفق الدین ابو محمد عبداللطیف بن یوسف
 بغدادی از ابن تلمیذ طبیب و درمانهای او، ۶۰
 حکایت مهر زمان خان و طغیان و کشته شدنش در زمان
 محمدشاه قاجار، ۴۹۳

- حکایت نعمان بن منذر، ۴۵۱
 حکایت هارون الرشید و بهلول، ۴۳۹
 حکایت هارون الرشید و کنیزک حبشی، ۲۶۶
 حکایت یحیی بن اکثم و هارون الرشید، ۱۸۰
 حکایت یحیی بن معاذ رازی و بایزید بسطامی، ۸۶
 حکما گفته‌اند، ۴۴۲
 حکم وضوی قبل از وقت، ۲۸۱
 الحکمة العرشية، ۶۲۵
 حکمة العين، ۲۱۰
 حلاج نامه، ۷۱۶
 حل مشکلات النهایة، ۲۲۷
 حل المعقود من الجمل والعقود، ۳۸۶
 حلیة المتقین، ۲۶۱
 حمارنامه، ۵۹۷، ۴۰۸
 حمله حیدری، ۶۵۰، ۶۴۶
 حواشی علی الملع، ۳۸۷
 حورائیه، ۵۴۹
 حیاة الحیوان الکبری، ۵۶، ۱۷۶، ۲۱۸، ۴۷۶، ۵۱۰
 حیاة النفس فی حظيرة القدس، ۱۷
 حیوان شناسی، ۴۷۸
 خبر الغدير فی مناقب امیرالمؤمنین^(ع)، ۵۰۷
 خبر اليهود والتصارى وسؤالهم لمولانا الامام الحاکم،
 ۷۲۷
 خدمة الاغربنیا، ۳۳۹
 الخرايج و الجرایح، ۴۷۸
 خرقه، ۳۳۳، ۱۳۵
 خريدة العجائب و فريدة الغرائب، ۸۵۶
 خزائن الفوائد، ۸۰۹
 خسرو و شیرین، شهرستانی اصفهانی، ۸۴۴
 خطبه بدون الف امیرالمؤمنین، ۶۶۹
 خطبه بیاض حافظ محب علی، ۴۲۷
 خطبه حضرت زهراء^(ع)، ۲۴۴
 خطبه در مذمت دنیا، ۲۱۹
 خطبه دیوان شیخ فیضی، ۴۲۶، ۵۳۶، ۵۵۰
 خطبه محاکمات اشارات، ۱۷۴
 خطبه محذوف الالف امیرالمؤمنین^(ع)، ۷۳۴
 خطبه مرقع، آصف خان جعفر قزوینی، ۷۳۸
 خطبه موقته، ۶۶۹
 خطبه‌های امیرالمؤمنین^(ع)، ۲۷۴
 خطبه‌های جمعه، ۲۴۴
 خطبة فی بعض معرفة بسم الله الرحمن الرحيم، ۵۶۷
 خطبة المناکحات، ۲۴۴
 خطبة الوسيلة، ۲۴۲
 خلاصه خمسہ نظامی، ۵۹۸، ۱۲۹
 خلاصة الابحاث فی مسائل الميراث، ۳۰۶
 خلاصة الاسلام، ۹۹
 خلاصة المنهاج فی مناسک الحاج، ۲۴۹
 الخلاف، ۶۰۸
 خلد برین، ۴۰۷، ۱۶۲
 خلق الاعمال، دوانی، ۳۲۳، ۶۲۶
 الخلل فی الصلوة، ۳۹۸
 خواب شیخ احمد احسائی، ۱۵
 خواب مقاتل بن سلیمان، ۳۸۴
 خواب‌نامه منظوم، ۴۱۳
 خواص آب باران از قول پیغمبر^(ص)، ۲۱۷
 خواص ۹۹ اسم حسناى خداوند، ۹۵
 خواص الاشياء، ۱۳
 خواص حروف تهجی، ۲۹۶
 خواص خاتم النبى^(ص)، ۱۱۴
 خواص سور قرآن، ۳۷۲
 خواص هلیلج، ۲۸۱
 داروسازی و پزشکی، ۶۷۱
 داستان بهرام و بهروز، ۱۶۸
 داستان دیدار مأمون و امام جواد^(ع) در بغداد پس از
 وفات امام رضا^(ع)، ۱۷۴
 داستان سلیمان نبی^(ع)، ۱۰۰، ۲۸۶، ۴۲۵
 داستان شعرخوانی ذوالاصبع عدوانی و چهار دختر او،
 ۳۳۶
 داستان لیلی و مجنون، ۲۷۹
 داستان معراج، ۳۸۰

- داستان موسی^(ع) نبی، ۷۳۶
 داستان نعمان بن منذر و انوشروان، ۵۸
 داستانهای حجاج، ۲۸۲
 دانستن تخم لیمون، ۳۱۷
 دایره اقطاب و اوتاد، ۱۷۶
 در اختلاف صوفیان، ۱۰۰
 الدراية لمعرفة الروای و الروایة، ۲۵۶
 درباره غنیه النزوع ومؤلف آن، ۵۳۴
 درباره کتابهای آسمانی، ۳۶۸
 در بحر المناقب فی فضل علی بن ابی طالب^(ع)، ۹۹
 درجات چهارگانه عقل از نگاه فلاسفه، ۴۹۶
 درر البحور فی مدائح الملك المنصور، ۸۴۷
 درر البحور وقلائد النحور فی امتداح الملك المنصور، ۸۴۷
 درر الحكم ودرر اللوامع، ۱۹۱
 درمان بواسیر، ۳۶۹
 درمان نفخ شکم، ۳۷۱
 الدر المنثور من الخبر المأثور و غیر المأثور، ۳۹۷، ۴۹۱
 ۸۳۷
 الدروس الشرعية فی فقه الامامية، ۶۴۷
 الدروع الواقية، ۳۸۶، ۴۷۷
 الدرّة المنظومة، ۱۱۰
 الدرّة النجفیه، بحر العلوم، ۱۱۰
 الدرّة النجفیه فی الرد علی الاشعریه، ۳۹۴
 دستور خواندن سوره حمد، ۲۲۱
 دستور ذکر ایام هفته، ۹۳
 دستور ساخت مرکب سبز که بر عقیق می‌نویسد، ۱۷۶
 دستور ساخت معجون سقنقور از بقراط و فواید آن، ۷۳۵
 دستور ساخت معجون مقوی، ۲۹۶
 دستور ساخت موم روغن به جهت شقاق دست و پا، ۱۴۸
 دستور العمل ارسطو، ۱۱۴
 دستور العمل داروسازی، ۲۸۷
 دستور العمل زبان رمز و اشاره، ۱۴۹
 دستور العمل ساخت مفرح، ۷۴۰
 دستور العمل منظوم ختم قرآن در یک هفته، ۷۳۷
 دستور العملهای پزشکی، ۱۴۸، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۳۳، ۳۳۲، ۳۶۴، ۳۶۶، ۳۷۴، ۵۵۲، ۵۷۲، ۶۲۷، ۶۶۰
 دستور معما، جامی، ۱۵۷
 دستور معما، حسین نیشابوری، ۱۵۷
 دستور معما، حقیری هروی، ۳۱۳
 دستور معما، ناشناخته، ۱۵۸
 دستور نماز جنازه گزاردن، ۱۰۰
 دستور الوزارة، ۴۴۴
 دعای اسا بن انبا بن رجیم بن سلیمان پادشاه بیت المقدس و شام برای زایل شدن بیماری اش، ۱۷۶
 دعای استغفار، ۸۶
 دعای انس بن مالک که از پیامبر آموخته بود، ۳۸۳
 دعای جوشن کبیر، ۱۲، ۹۵
 دعای صباح، ۲۸۴
 دعای طلب علم، ۵۰۳
 دعای قنوت و تشهد، ۲۸۵
 دعای هر روز ماه رمضان، ۳۸۷
 دعای یادگیری مطالب، ۳۱۶
 دعایی از پیامبر^(ص) که بر پر جبرئیل نوشته شده بود، ۶۶۹
 دعایی از علی بن حسین^(ع)، ۶۵۹
 دعای یوسف^(ع)، ۳۸۸
 دعاء بزرگوار، ۲۴۶
 دعاء صاحب الزمان، ۶۶۹
 دعاء طایر رومی، ۲۸۶
 دعوات الاسماء، ۱۹۸
 الدعوات، مهذب الدین بصری، ۳۴۸
 دعوة الافلاک وما لها من المنافع والخواص، ۱۱۴
 دفعات نزول جبرئیل بر پیامبران، ۲۸۱
 دقایق الحقایق، ۵۸۲
 الدلالات المنطقية، ۳۱۲
 دلیل وجوب شکر المنعم، ۵۱۳
 دوازده امام، ابن عربی، ۳۳۰

- دوازده امام، خواجه نصیرالدین طوسی، ۴۳۲
 دوازده امام، شیخ بهایی، ۴۳۳
 دوازده امام، ناشناخته، ۴۳۲، ۲۹۹، ۱۵۲
 دوازده بند، وصال شیرازی، ۶۸۶
 دوره‌های آفرینش انسان، ۶۵۹
 دولرانی خضرخان، ۱۳۵
 ده اصل، ۴۱۷
 ده قاعده، ۴۱۷
 ده نامه، ۷۱۷
 دیباجه دیوان ابن النبی، ۷۴۶
 دیباجه، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۸۷، ۱۸۸،
 ۲۹۸، ۲۹۹، ۴۲۷، ۴۲۸
 دیباجه، ابوالفیض فیضی، ۷۳۲
 دیباجه، امیر خسرو دهلوی، ۱۳۴
 دیباجه بیاض، حسین خوانساری، ۱۲۳، ۱۵۰، ۲۱۶،
 ۴۲۵، ۵۵۰، ۷۳۳
 دیباجه بیاض، معز قمی، ۱۶۱
 دیباجه تحفة العراقین خاقانی، ۵۵۰
 دیباجه جنگ، محمدمقیم سبزواری، ۴۲۱
 دیباجه خوان خلیل، ۱۲۲، ۱۳۹، ۴۰۶، ۴۴۴، ۷۳۵
 دیباجه دیوان فتحعلی شاه، ۴۷
 دیباجه دیوان فرقتی کاشانی، ۴۰۶
 دیباجه دیوان فریدون میرزا، ۲۷۷
 دیباجه رباعیات میر معیث محوی، ۵۵۱
 دیباجه رساله تجوید، ۱۴۳
 دیباجه رساله سبق و رمایه، ۱۷۰
 دیباجه، کنجی جربادقانی، ۷۳۳
 دیباجه گلزار ابراهیم، ۱۲۲، ۱۳۹، ۲۹۰، ۴۰۶، ۴۴۵،
 ۵۹۶، ۷۳۶
 دیباجه مجموعه هوش ربا، ۴۳۸
 دیباجه مرقع، ۴۲۸
 دیباجه مطلع الانوار، ۱۲۳، ۲۹۵، ۴۱۰
 دیباجه نصاب افلاطون، ۵۴۳
 دیباجه نورس، ۱۲۳، ۱۳۹، ۴۲۸، ۴۴۴، ۴۴۵، ۵۹۶،
 ۷۳۵
 دیباجه وکالت نامچه جهت نکاح، ۱۵۰
 دیوان ابن نبیه، ۷۴۶
 دیوان ابن یمین، ۶۵
 دیوان الارجانی، ۸۵۱
 دیوان اشتها، ۷۱
 دیوان اشرف مازندرانی، ۱۶۲، ۱۶۳
 دیوان اکسیر، ۶۳۶
 دیوان امرؤ القیس، ۴۵۸
 دیوان امیر خسرو دهلوی، ۶۰۰
 دیوان انوری، ۷۶۴
 دیوان جامی، ۷۵۹
 دیوان جرعه تبریزی، ۶۹۷
 دیوان الحاجری، ۷۴۵
 دیوان حافظ، ۱۳۴، ۱۴۴، ۵۳۵
 دیوان ساغر، ۸۱۹
 دیوان سلمان ساوجی، ۴۳۹
 دیوان سلیم تهرانی، ۴۰۹، ۴۱۱
 دیوان سنایی، ۲۴۷
 دیوان شاپور تهرانی، ۴۰۴
 دیوان شانی تکلوی، ۶۷۴
 دیوان شاه قاسم انوار، ۵۳۵
 دیوان شحنه، ۷۶۱
 دیوان شوکت بخاری، ۱۳۴
 دیوان شیخ کمال خجندی، ۶۰۱
 دیوان صائب تبریزی، ۶۷۵، ۶۹۸
 دیوان صابر شیرازی، ۶۸۷، ۶۸۸
 دیوان صاحب مازندرانی، ۶۰۹
 دیوان صفی‌الدین حلی (دیوان کبیر)، ۸۴۸
 دیوان ظهوری، ۴۰۳، ۴۰۴
 دیوان علینقی مراغی، ۷۰
 دیوان غیاثای حلوانی، ۵۵۵
 دیوان فریدون میرزا، ۲۷۷
 دیوان فنا، ۷۲۲
 دیوان قائم مقام فراهانی، ۱۷۹، ۲۷۸
 دیوان قطران تبریزی، ۸۱۶

- دیوان کشوری، ۸۲۲
دیوان کمال اسماعیل، ۶۳۱
دیوان کمال خجندی، ۷۲۳
دیوان مجمر، ۶۵۸
دیوان مظهر همدانی، ۷۱
دیوان مؤذن، ۵۵۹
دیوان ناصر بخارایی، ۷۲۴
دیوان ناصر خسرو، ۲۴۸
دیوان نجیب گلیا یگانی، ۴۲۶
دیوان نشاط، ۱۵۱
دیوان نظمی بهبهانی، ۷۵۸
دیوان نظیری نیشابوری، ۱۴۷
دیوان نقی کمره‌ای، ۸۲۹
دیوان وصال شیرازی، ۶۸۶
دیوان وقایع نگار مروزی، هما، ۴۹
ذخائر النبوة، ۷۹۷
ذخر المعاد، ۶۳۶
ذخیره الملوک، ۴۳۹
ذکر ائمه معصومین (ع)، ۵۰۴
ذکر امیر الامراء قابوس بن وشمگیر، ۵۰۲
ذکر چند تن از حکمای کهن، ۵۰۴
ذکر مفخرالدین و معزالاسلام خواجه هماد تبریزی،
۵۹۹
رازنامه، ۷۰۸، ۴۱۶
رباعیات ابوسعید ابوالخیر و فوایدش، ۱۶۴
رباعیات بابا طاهر عریانی، ۲۶۶
رباعیات در پیشگویی، ۶۷۲
رباعی درباره الفاطمی که مقتضی صدر کلامند، ۳۱۸
ربیع الابرار زمخشری، ۵۳۷
الرجال، ابن داود حلی، ۲۴۰
الرجال، شیخ طوسی، ۲۴۰
الرجال الوسیط، ۸۵۳
الرجعة، محمد مؤمن استرآبادی، ۵۶۴
رخصت شرب مدام به خاص و عام در عروسی عباس
میرزا نایب السلطنه، ۴۷
الرسائل، ابن عمید، ۴۵۵
رسائل اعتضاد السلطنه، ۴۶۷
رسائل دروزیه، ۷۲۶
الرسائل، صابی، ۳۹۲، ۳۵۵
رسائل مهذب الدین بصری، ۳۴۰
رساله امانت الله، ۳۱۱
رساله حکمت در معرفت انسان، ۷۲۰
رساله در بیان دانستن حدیث صحیح و اسامی فقها، ۴۳۳
رساله در قافیه، جامی، ۳۱
رساله در قافیه، عطایی نیشابوری، ۲۷۷، ۱۵۵، ۶۴
رساله ضرب، ۳۱۶
رساله عدد مقامات، ۷۷۸
رساله عرفانی، کاشغری، ۴۱۸
رساله عرفانی، ناشناخته، ۱۷۴، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸
رساله علم، ۷۷۷، ۷۳۶، ۴۸۵
رساله عملیه، ناشناخته، ۲۶۲
الرسالة الخطیة، ۳۵۱
الرسالة السعدیة، ۲۶۶، ۲۵۰
الرسالة السمرقندیة، ۱۹
رساله الطیر، ۲۴۷
رساله فی احوال بیت الحرام، ۳۷۱
رساله فی الاستخلاف، ۳۶۴
رساله فی الاستیجار علی تعلیم القرآن، ۳۷۷
رساله فی اقسام الاستعارة، ۳۷۰
رساله فی الالهیات، ۳۶۸
رساله فی بیان ان العقل الذی به شرف الانسان ما هو،
۳۶۳
رساله فی بیان تلویح الخطاب، ۳۷۹
رساله فی بیان حقیقه الربا، ۳۶۷
رساله فی بیان علماء الشیعة، ۲۸۶
رساله فی بیان المعاد الجسمانی، ۳۷۹
رساله فی تحقیق الخواص والمزایا، ۳۷۱
رساله فی تحقیق لزوم الامکان للممکن، ۳۶۸
رساله فی تصوف صوفیه، ۴۳۱
رساله فی التضمین، ۳۷۸

- رسالة فی تعلیم الامیر و تحریم الخمر، ۳۶۷
- رسالة فی تقریر ان القرآن العظیم کلام الله القديم، ۳۶۸
- رسالة فی حدوث الاجسام، ۲۲، ۳۶۴
- رسالة فی حقائق المعانی، ۳۶۳
- رسالة فی الحقیقة و المجاز، ۳۶۲
- رسالة فی رد القول بان الانسان یعاقب علی فعل لم یعمله، ۳۷۱
- رسالة فی السیر و السلوک، کاظم بن قاسم رشتی، ۱۵
- رسالة فی الصلاة، مهذب الدین بصری، ۳۴۵
- رسالة فی علم ظهور حضرت صاحب الزمان (ع)، ۲۶۳
- رسالة فی الفرق بین علمی المعانی و اللغة، ۳۷۹
- رسالة فی کیفیة الجسم الانسانی و هیکله و نفسه، ۳۷۸
- رسالة فیما یتعلق بمسألة خلق القرآن، ۳۷۹
- رسالة فی المطالب العرفانیة، ۳۳۵
- رسالة فی معرفة العلماء الامامية المشهورین، ۲۷۳
- رسالة فی معنی ان الفقر سواد الوجه فی الدارین، ۳۷۵
- رسالة فی المؤمن السماعی، ۳۵۱
- رسالة فی النزاع بین اهل السنة و المعتزلة، ۱۹
- رسالة فی نسبة الجمع، ۳۷۰
- رسالة فی النصایح، مهذب الدین بصری، ۳۴۴
- الرسالة القلمیة، ۴۷۲
- الرسالة الکافیة، ۶۴۲
- الرسالة المعزیة، ۷۰۳
- رسالة الواجب، مهذب الدین بصری، ۳۴۲
- رشحات القدس فی شرح نفحات الانس، ۷۰۷
- الرضاع، کرکی، ۵۱۲، ۵۸۷
- رضاع، مجلسی، ۲۶۲
- الرضوان، ۷۹۸
- رعنا و زیبا، ۴۹۳
- رفع اعتراض از شیخ رجب برسی، ۳۳۰
- رفع الخفاء عن ذات الشفاء، ۳۵۶
- رقم قدغن شراب از خط میرزا طاهر واقعه نویس، ۵۳۶
- رمح الخط فی نظم رسم الخط، ۵۹۱
- رمزگشایی کمال ظهوری و کمال شعوری و کمال دوری از اسم حضرت فاطمه (س)، ۶۵۹
- رموز و اصطلاحات کتابهای شهید ثانی، ۶۲۵
- رند و زاهد، ۵۳۷
- روافض، ۳۷۷
- روایات فضائل علی بن ابی طالب (ع)، ۶۲
- روایت زهری از علی بن الحسین (ع) درباره روزه، ۲۸۲
- روایت عبدالله بن عباس درباره اصحاب کعبه و رقیب، ۵۸
- روایت عیسی نبی و شبان، ۱۸۶
- روایت وهب بن منبه از زمان بین انبیا و سالهای زندگی هر یک، ۲۸۳
- روایح گلشن قطبشهی، ۵۰
- روح الروح فیما حدث بعد المائة التاسعة من الفتن و الفتوح، ۶۸
- روح و بدن، فضولی بغدادی، ۱۲۶، ۲۶۴، ۷۳۸
- روحیه، ۱۹۷
- روزنامه حکمت، ۴۹۸
- روزنامه رسمی ایران، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۹
- روشنائی نامه، ۷۱۷
- روض الریاحین و حکایات الصالحین نافعی تمیمی شافعی، ۲۸۲
- روضة الاحباب، ۹۷، ۱۰۰
- روضة الاذکار، ۶۵۲
- روضة الازهار و بهجة النفوس و نزهة الابصار، ۲۵۸
- روضة الشهداء، ۱۰۳، ۶۹۴
- روضة الصفاء فی سیرة الانبیاء و الملوک و الخلفاء، ۱۰۱، ۱۴۶، ۱۸۳، ۲۱۸، ۴۰۶
- ریاض الانشاء، ۵۰۰
- ریاض الاولیاء، ۳۷
- ریاض السالکین فی شرح صحیفة سید الساجدین، ۱۹۱
- ریاض المؤمنین، ۸۵
- رؤسای دوازده فوج توپخانه و تعداد نفرات آنها، ۴۹۵
- زاد المسافرین، ۷۱۶
- زاد المعاد، ۱۶۲
- الزاهرة الجامعة فی مسایل المیراث الباهرة اللامعة، ۳۴۰
- الزید، ۷۸۰

- زبدة البیان فی رسوم مصاحف عثمان، ۷۶۷
 زبدة الصرف، ۳۱۴
 زبدة الفرهنگ، ۵۶۵
 زمان زندگی انبیاء از آدم تا خاتم، ۳۱۱، ۳۱۷
 زندگی صاحب بن عباد از ابن خلکان، ۱۸۲
 زندگی و اقوال حکمای یونان، ۱۲۴
 زواهر الجواهر فی نوادر الزواجر، ۶۷
 زهر الرياض، ۲۹۱
 زهر و تریاق، ۴۸۱
 زیارت روضه‌های بزرگان، ۳۷۱
 زیارت سید الشهداء^(ع)، ۱۴
 زیارة القبور، ۳۶۹
 زینت المدايح، ۴۷
 زینة التواریخ، ۶۸۴
 ساده دل، ۴۰۸، ۵۹۷
 ساقی نامه، ابراهیم ادهم، ۷۵
 ساقی نامه، اقدسی مشهدی، ۱۴۸، ۵۵۷
 ساقی نامه، یرتوی شیرازی، ۵۳۶، ۵۵۷
 ساقی نامه، حلوانی شیرازی، ۱۸۵
 ساقی نامه، ظهوری، ۴۰۴
 ساقی نامه، محمد صوفی، ۵۵۷
 ساقی نامه، مرشد وروجردی، ۵۵۷
 ساقی نامه، نظامی، ۵۹۸
 ساقی نامه، نوعی خوبشانی، ۱۸۵
 ساقی نامه، وحشی بافقی، ۵۵۳
 سبب الاسباب و کنز لمن ایقن واستجاب، ۷۲۹
 سیحة الابرار، ۵۰۵
 سبل الهدی والرشاد فی سیرة خیر العباد، ۴۴۷
 سته ضروریه، ۴۲۳
 سجع المطوّق، ۷۴۵
 السجل المعلق علی المشاهد فی غیبة الامام الحاکم،
 ۷۲۶
 السجل المنهی فیہ عن الخمر، ۷۲۶
 سحر حلال، ۷۳۲
 سخنان ابراهیم ادهم، ۱۷۴، ۳۶۹
 سخنان ابراهیم خواص، ۷۳۵
 سخنان ابن بابویه درباره جانشین پیامبر^(ص)، ۲۸۷
 سخنان ابن عباس، ۴۳۹
 سخنان ابن عمر، ۳۷۷
 سخنان ابوبکر، ۳۶۵
 سخنان اسکندر، ۱۷۴
 سخنان اصمعی، ۲۱۶، ۵۳۸
 سخنان بوذرجمهر، ۶۶۰
 سخنان بونی، ۲۸۴
 سخنان ثعلبی، ۴۷۸
 سخنان حسن بصری، ۳۶۳
 سخنان حکما درباره خلقت ملائکه و بهایم و انسان،
 ۲۶۶
 سخنان حکماء، ۱۴۷
 سخنان خواجه پارسا، ۹۴
 سخنان، خواجه عبدالله انصاری، ۱۰۵، ۱۲۴، ۱۴۷،
 ۱۵۱، ۱۶۷، ۱۶۹، ۷۳۲، ۸۵۹، ۸۶۰
 سخنان خواجه نظام الملک، ۷۳۶
 سخنان دانیال نبی^(ع) به نقل از خط شهید، ۲۸۶
 سخنان دیوجانس حکیم، ۲۸۲
 سخنان سلطان العلمایی، ۴۷۸
 سخنان سیبویه در حق علی بن ابی طالب^(ع)، ۱۸۳
 سخنان سید طه نقشبندی، ۳۷۱
 سخنان شبلی، ۴۴۲
 سخنان عبدالله بن عمر، ۳۶۵
 سخنان فضل الله روزبهانی، ۳۷۵
 سخنان فیثاغورث، ۴۴۲
 سخنان لقمان حکیم، ۱۴۷، ۳۷۷
 سخنان میرد، ۳۸۷
 سخنان محمد بن خواجه عبدالله مصری، ۲۳۱
 سخنان محمد بن زکریای رازی در پزشکی، ۶۰
 سخنان ورام، ۳۸۵
 سخن عبدالملک به خانواده‌اش بنی امیه، ۳۸۴
 سراپا، ۲۹۸
 سراج السالکین، ۲۷

- سراج المنیر، ۱۲۵، ۴۰۶، ۴۲۴، ۴۲۵، ۵۳۸، ۷۳۷
- السراج المنیر فی علم الرجال، ۴۴۸
- سرایر حروف ۲۸ گانه، ۲۲۱
- سررشته، ۴۱۸
- سرمايه ايمان، ۶۲۶
- سعادت نامه، ۷۱۷
- سفینه فطرت، ۵۴۴
- سفینه محمدتقی مازندرانی، ۵۳۶
- سفینه محمد مهدی رضوی، ۲۱۵
- سفینه النجات، اردکانی، ۴۰۲
- سفینه النجاة، تنکابنی، ۲۰۶
- سلسله الاولیاء، ۶۷۷
- سلطنة الشخص علی غیره، ۷۹۸
- السلطنة الشرعية، ۷۹۸
- سَلْم السموات، ۵۷۵
- سورة الولاية والنور، ۴۳۲
- سوز و گداز، ۱۲۹، ۱۸۵، ۵۵۶، ۵۷۲
- سیاست نامه، ۵۳۷
- السیاسة المدنية ابونصر فارابی، ۶۰
- سیاهه خرید جنس، ۴۱۳
- سیر الطالبین، ۷۱۸
- سیر المتأخرین، ۵۴
- سیر و سلوک، ۳۳۵
- السیرة المستقیمة، ۷۲۹
- سی فصل، ۲۱۷، ۲۷۸
- سی لحن یارید که آنها را پیش پرویز می نواخت، ۳۱۱
- سؤالات من النصاری، ۲۶۹
- السؤال والجواب، شهید اول، ۴۶۶
- سؤال و جواب از آقا سید علی، ۲۹۲
- سؤال و جواب امیر حسین هروی، ۹۱
- سؤال و جواب بوزرجمهر و استادش، ۶۰۱
- سؤال و جواب بوزرجمهر و نوشیروان، ۴۲۸، ۱۲۷
- سؤال و جواب جوانی از پیامبر اسلام (ص)، ۲۸۱
- سؤال و جواب درباره صیغه نکاح به زبانی جز عربی، ۱۸۷
- سؤال و جواب درباره طالع عقرب، ۶۵۹
- سؤال و جواب فقهی، ۲۰۳
- سؤال و جواب، قمی، ۲۹۱
- سؤال و جواب مأمون و برادران بنی موسی درباره گردش کره زمین، ۶۰
- سؤال و جواب مفضل و امام صادق (ع) درباره علامات ظهور، ۲۸۶
- سؤال و جواب، ناشناخته، ۱۷۶، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۷۳، ۲۷۹
- السؤالية الحبيبة والتواليبة النجبية، ۳۴۶
- شامل التواریح مظفری، ۷۹۳
- شاهد عرشى، ۶۷۸
- شاه و درویش، ۸۲۱
- شبستان نکات و گلستان لغات، ۱۱
- شجره الهیه، ۶۲۵
- شجره پیران، ۱۰۴
- شذرة النضيد وهداية المستفيد، ۶۹۰
- شرائع الدين، امام رضا (ع)، ۶۲۷، ۷۸۶
- شراب النديم و شفاء السقيم، ۵۶۶
- شرح الآجرومية، از هری، ۲۹
- شرح آداب البحث، تبریزی، ۲۱۰
- شرح آداب البحث، شیروانی رومی، ۶۲۴
- شرح آداب البحث، ناشناخته، ۶۲۴
- شرح آیه يوم یأتی لا تکلم نفس الا باذنه فمنهم شقی وسعيد، ۲۷۷
- شرح اثبات الجوهر المفارق، ۳۲۱
- شرح احوال خاقانی، ۵۵۱
- شرح اخبار التوحيد والحجة، ۶۳۰
- شرح اخبار طینت، جمال خوانساری، ۲۰۶
- شرح الاربعون حديثاً، ناشناخته، ۷۸۱
- شرح الاربعین حديث، ابن کمال پاشا، ۳۶۹، ۳۷۰
- شرح اسامی و کنیت و مدت عمر و تاریخ وفات حضرات ائمه معصومین (ع)، ۴۴۱
- شرح الاسماء الاربعین، ۱۹۸
- شرح اسماء القمر، ۱۱۴
- شرح الفاظ المستعملة من الصوفية، ۴۷۰

- شرح الالفیة، ابن ناظم، ۷۶۹
 شرح باب الارادة، ۵۱۶
 شرح باب حادی عشر، ۳۹۴
 شرح بیت ابوالفیض دکنی، ۱۴۹
 شرح بیت امیر خسرو دهلوی، ۵۵۱
 شرح بیت پیر ماگفت خطا بر قلم صنع نرفت، ۵۰۴
 شرح بیت گلشن راز، دوانی، ۴۷۲
 شرح البیتین فی مدح الحسین بن علی الوزير، ۳۵۰
 شرح تحفه شاهی، ۲۸۷
 شرح تعلیم المتعلم، ۲۰۴
 شرح حال امام حسین (ع)، ۴۲۲
 شرح حال امام رضا (ع)، ۴۲۳
 شرح حال تیمور گورکان، ۵۰۳
 شرح حال حجر بن عدی کندی، ۱۸۸
 شرح حال خواجه نصیرالدین طوسی، ۵۳۶
 شرح حال عبدالقادر کوی طبیب و کیمیا آموختن او، ۳۶۸
 شرح حال محمد بن زکریای رازی منقول از تاریخ ابن جلجل، ۶۰
 شرح حال میرزا طاهر دیباجه نگار اصفهانی، ۴۹۶
 شرح حال وزیر مهلبی ابو محمد حسن بن محمد بن هارون، ۱۷۹
 شرح حدیث البساط، ۲۷۳
 شرح حدیث پیامبر (ص)، ۵۰۲
 شرح حدیث حقیقت، مظفر علی شاه، ۳۳۴
 شرح حدیث عمار الساباطی فی بلی جسد المیت، ۱۶
 شرح حدیث الغمامة، ۲۷۳
 شرح حدیث کفی بالموت واعظاً، ۲۰۳
 شرح حدیث من دعائم الاسلام فی معرفة الحلال والحرام، ۲۷۰
 شرح ختم برای فتح مهمات و حاجات، ۲۲۲
 شرح خطبه آدم (ع)، ۲۱۷
 شرح خطبه البیان، ۶۶۷
 شرح خطبه همام، ۳۰۸
 شرح الخلاصة، ابن ناظم، ۷۶۹
- شرح خواب فانی زنوزی که نویسنده پیامبر (ص) و امیرالمؤمنین (ع) را دیده بود، ۶۵۹
 شرح خواص چهل اسم اعظم، ۲۱۹
 شرح خواص سوره یس از شیخ بهایی، ۲۲۲
 شرح دعای سدره المنتهی، ۲۲۱
 شرح دعای صباح، محمدهادی مازندرانی، ۸۱۱
 شرح دعاء الصباح، خواجه‌نوی، ۸۵۹
 شرح دعوت و سیط حزب البحر، ۲۸۲
 شرح دوازده امام خواجه نصیرالدین طوسی، ۲۳۱
 شرح دو حدیث، مجلسی، ۳۰۹
 شرح دیوان امرء القیس، بطلیوسی، ۴۵۹
 شرح دیوان امیرالمؤمنین (ع)، ۳۱۱، ۶۶۷
 شرح دیوان حافظ، ابراهیم آبادی، ۵۰۱
 شرح دیوان علقمة، بطلیوسی، ۴۶۰
 شرح دیوان نابغه الذبیانی، بطلیوسی، ۴۶۰
 شرح الرامزة، غرناطی، ۱۵۹
 شرح رباعی ابوسعید ابوالخیر، ۵۴۹
 شرح رباعیات جامی، ۴۱۶
 شرح رباعیات دوانی، ۲۹۲
 شرح رباعی دی بر سر گور ذله غارت کردم، ۵۷۲
 شرح رساله العلم، خواجه نصیرالدین طوسی، ۳۲۳
 شرح رساله الفاظ الکفر، هروی، ۲۰۲
 شرح زبدة الاصول، مازندرانی، ۲۷۳
 شرح الزیارة، ۶۶۰
 شرح الشافیة، نظام اعرج، ۱۷۵
 شرح شرایع الاسلام، محمدهادی تهرانی، ۷۹۷
 شرح شواهد شرح التصریف، ۱۹۴
 شرح شواهد، ناشناخته، ۸۶۱
 شرح شهاب قطب راوندی، ۲۸۲
 شرح طاعون سالهای ۱۲۴۷ و ۱۲۵۶ ق کردستان، ۳۷۷
 شرح العشر فی معشر الحشر، ۳۷۷
 شرح العقل الكل، ۳۲۱
 شرح غزل حافظ، ۴۷۴
 شرح القوائد السبع، زوزنی، ۲۷۴

- شرح القصاید السبع العلویات، محمد علوی، ۲۷۴، ۲۸۷
 شرح قصیده الاشکنوانیة، ناشناخته، ۴۵۷، ۴۸۹
 شرح قصیده بانث سعاد، ابن هشام، ۴۶۰
 شرح قصیده بانث سعاد، عبدالله تبریزی، ۴۶۱
 شرح قصیده بدء الامالی، نکساری، ۲۰۲
 شرح قصیده الحمیریة، قراجه داغی تبریزی، ۸۳۹
 شرح القصیده الخزرجیة، غرناطی، ۱۵۹
 شرح القصیده الخمریة، ابن کمال پاشا، ۳۶۳
 شرح قصیده خمریه، جامی، ۹۲
 شرح القصیده الخمریة، قیصری، ۳۶۵
 شرح القصیده الطنطرنیة، ناشناخته، ۲۰۱
 شرح قصیده العروس، ناشناخته، ۴۸۹، ۴۵۷
 شرح قصیده اللامیة للاعشی، ناشناخته، ۴۵۵
 شرح قصیده لامیة العرب، ناشناخته، ۴۵۸
 شرح قصیده لامیة العرب، نخجوانی، ۴۵۸
 شرح قصیده متمیه (?) علی بن سید شهاب همدانی، ۵۰۴
 شرح قصیده میرفندر سکی، خلخالی، ۸۶۱
 شرح کتاب ملحمه، ۷۸۹
 شرح کشته شدن میر عماد، ۴۹۸
 شرح کلمة التوحید، فخر رازی، ۳۱۹
 شرح کلمة التوحید، محمد استرآبادی، ۳۲۰
 شرح کلمه لا اله الا الله، دوانی، ۴۷۴
 شرح معجزه‌ای که در سر مبارک جناب سیدالشهدا^(ع) رخ داد، ۳۳۶
 شرح مقصورة ابن درید، ناشناخته، ۴۵۵
 شرح منهاج الوصول الی علم الاصول، فرغانی، ۶۹۶
 شرح نسب پیامبر اسلام^(ص)، ۲۸۶
 شرح نود و نه نام خدا، ۲۱۹
 شرح وافیه الاصول، بحر العلوم، ۳۹۳
 شرح وصایای پیامبر به ابوذر، ۳۰۸
 شرح الوقایة، ۸۷
 شرف النبی، ۷۳۵
 شریفیه خاقانیه، ۶۰۹
 الشریفیة، ۳۰۴
 الشفاء فی اخبار آل المصطفی، ۷۴۲
 شقایق الاکم فی دقایق الحكم، ۳۶۹
 شکرستان پارس، ۸۱۴
 شکل حروف الفبای قلم سلیمان و قلم اسرار قاسمی،
 ۲۸۷
 شکوائیه، ۱۸۰
 شک و سهو، مجلسی، ۲۶۱
 شکایات منظومه، ۳۰۰
 شمس الحقیقة، ۶۷۳
 شمس المعارف الکبری، ۱۱۳، ۱۱۴، ۶۵۹
 شمس و فقهه، ۴۹۳
 الشمسیة فی القواعد المنطقیة، ۲۰۹
 الشواهد المکیة فی مباحث حجج الخیالات المدنیة،
 ۲۵
 شهر آشوب، محمد شفیع، ۴۰۳
 شیرازنامه، ۸۴۹
 شیر و شکر، ۱۲۹، ۵۳۸، ۷۳۱
 شیم عبّاسی، ۴۷
 شیم علیّه، ۴۷
 الصالحات فی بیان اسرار الصلوات، ۷۷۶
 صحائف، ۷۶۵
 صحاح اللغة، ۷۶۳
 صحت و مرض، ۱۲۶، ۲۶۴، ۷۳۸
 صحیح البخاری، ۲۸۲
 صحیفه جعفری، ۱۷۵
 الصحیفة السجادیة، ۸۴۶
 صدر التواریخ، ۸۲
 صراط السطور، ۵۷۹
 صراط النجاة، ۱۸
 صرف، ۲۱۲
 صرف میر، ۴۳۱
 صفات الله، ۳۷۰
 صفات حروف، ۶۶
 صفات العاشقین، ۱۴۹، ۳۰۰
 صفت چوب چینی و جوشانیدن از نسخه حکیم
 عمادالدین محمود، ۱۳۸

- صفت حبّ مسهل، ۳۶۴
صفت راه کشمیر، اشرف مازندرانی، ۱۶۳
صفوة الزبد، ۷۸۰
صفوة الصفاء فی مناقب الاولیاء و معارج الاصفیاء، ۸۰۵
صلات مسعودی، ۲۵۳، ۲۱۴
الصلاة، ابن سینا، ۵۹۰
صلح نامه نواب خاقان و سلطان مراد خواندگار روم در سنه پارس ثبیل، ۷۳۷
صلوات بر پیامبر (ص) و آل او، ۱۷۴
صلوات بعد از نماز، ۲۳۰
صناعیه، ۶۲۵
الصواعق المحرقة فی الرد علی اهل البدع والزندقة، ۱۶۱
صورت عمر طبیعی حیوانات و طیور که به تجربه تا به حال معین کرده‌اند، ۴۹۴
صورت کتب حاجی میرزا عبدالنسی در جمادی الاول ۱۲۶۱ق، ۶۶۰
صیحه و صدا، ۴۷۵
صیدنامه، شیخ الاسلام هروی، ۴۱۵
صیدنامه، محمد سلیم رازی، ۱۳۷
صیغ عقد النکاح والطلاق، شریعتمدار استرآبادی، ۱۹۴
صیغ العقود، ناشناخته، ۴۹۷
صیغ العقود والایقاعات، شریعتمدار استرآبادی، ۱۹۴
صیغ العقود والنکاح، مجلسی، ۱۹۴، ۲۶۲
صیغه عقد اخوت، ۲۳۱
صیغه قرض، ۲۷۵
صیغه‌های مختلف ماده نصر، ۶۶۰
ضرب مرکب، ۳۶۴
ضرب و تقسیم، ۲۳۱
ضریب نامه، ۱۰۴
ضوء المعالی لبدء الامالی، ۲۰۲، ۲۰۱
طب الائمة، ۲۸۷
طبقات الانبیاء و بعض احوالهم، ۷۱۴
طب المجالس، ۴۳۹
طریق استخاره معتبره، ۹۳
طریق ختم آیه الكرسی، ۲۲۱
طریق ختم یا خبیر، ۱۶
طریق خواجگان، ۴۱۸
طریق دانستن دانه انار و پیدا کردن شیء پنهان شده، ۲۳۰
طریق روایت ابن ابی جمهور احسایی، ۵۱۷
طریق روایت ابن زهره برای صحیفه سجادیه، ۳۸۳
طریق روایت حسین بن حیدر کرکی، ۵۱۶، ۵۲۲
طریق روایت صحیفه سجادیه، ۵۳۱
طریق ساختن ورق طلا را، ۵۷۲
طریق ختم اسماء حسنی، ۳۰۰
طریق ذکر شریف یا حی یا قیوم از عالی جناب آقا محمد بیدآبادی، ۶۵۹
طریق نماز روز عید غدیر، ۶۶۹
طور الاطوار، ۹۲
طور معانی، ۵۰۱
طول و عرض شهر اسلامبول، ۶۶۰
طومار معانی، ۵۰۱
طینت، جمال خوانساری، ۲۰۶
الظرائف واللطائف فی المحاسن والاضداد، ۶۳
ظرایف و لطایف، ۳۱۷
ظریفه النحو و اخیه، ۳۴۰
ظفرنامه بزرگمهر، ۲۶۵
ظهور حق و موجودات، ۱۶۲
العافیة الوافیة، ۳۵۰
عالم آرای شاه اسماعیل صفوی، ۵۸۵
عالم آرای شاه طهماسب، ۴۶۲
عالم آرای عبّاسی، ۱۰۱
عالم‌گیر نامه، ۱۰۰
عباس نامه، ۴۲۵
عجائب بیت المقدس، ۳۶۹
عجایب الاقالیم، ۵۰۲
عدالت، دوانی، ۴۷۵
عدد السنة، ۱۰۶
عدد سور و آیات و حروف قرآن، ۲۱۷

- عدة الداعی ونجاح الساعی، ۴۷۷، ۲۱۹،
 عرایس البیان، ۱۷۴
 العرشیه، ابن سینا، ۶۲۵
 عرض و طول بلاد معموره، ۵۳۶
 عرضه داشت خواجه امیر بیگ، ۵۰۶
 عرضه داشت عجزه و مساکین، ۱۳۷
 عرفان نامه، ۷۹۹
 عروض، جامی، ۳۱، ۱۵۵، ۳۱۴
 عروض سیفی، ۳۲، ۱۵۶، ۲۷۷
 عروض، معین شهرستانی، ۱۵۴
 عروض، ناشناخته، ۶۰، ۲۹۲
 العزّی فی التصریف، ۲۱۱، ۴۳۱
 العشرة الكاملة، ۲۰
 عشق نامه، ۶۹۷
 عشق و دل، رضی تبریزی، ۲۴
 عشق و محبت (رساله در)، ۱۲۵
 عشقیه، ۳۳۲
 العقائد، نسفی، ۲۰۹
 العقائد العزیدیة، ۲۰۹
 عقود الجمال فی علمی المعانی و البیان، ۳۰۴
 علل الشرایع، ۲۸۳
 علومی که مفسر قرآن باید بداند، ۳۱۸
 علة خلق الكافر، ۳۵۱
 عمدة الاسلام، ۲۵۲
 عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، ۸۱۹
 العمدة فی عیون صحاح الاخبار فی فضائل و مناقب امام
 الابرار، ۵۴۷
 العوامل المائة، ۲۱۱، ۲۷۹
 عوامل منظوم، ۳۱۴
 عهدنامه ایران و انگلستان، ۴۹۵
 عهدنامه ایران و بلچیق، ۴۹۵
 عهدنامه ایران و دولت جمهوریه ینگه دنیای شمالی،
 ۴۹۵
 عهدنامه ایران و روس، ۴۹۵
 عین الحکمة، ۵۹۴
 عین الحیة، ۳۰۸
 العینیه، ۴۱۶، ۷۰۸
 عینیة الصفات، ۳۲۲
 عیوب قافیه و اوزان شعر فارسی، ۳۱۷
 عیون اخبار الرضا^(ع)، ۲۲۱، ۲۸۳، ۳۸۸
 عیون المسائل، ۳۳۸
 الغایة و النصیحة، ۷۲۸
 غرائب الاسرار، ۴۱۹
 غرر الحکم و درر الکلم، ۷۶۹
 غرر الدرر، ۴۴۴، ۴۴۵
 غرر الفوائد و درر القلائد، ۶۹۵
 غرة المنتخب الجواهر العلیة، ۷۵۵
 غزل در مدح ناصرالدین شاه، ۳۳۶
 غنیمة الزمان، ۱۰۷
 الغیبة، شیخ طوسی، ۵۰۹، ۵۱۲
 فاتح فاتحه، ۳۱۵
 فارسی هیئت، ۲۷۱، ۳۱۲
 الفاکهة البدریة، ۷۴۷
 فال نامه، ۲۱۷، ۳۱۷
 فال نامه پرندگان، ۱۵۳
 فال نامه حروف مقطعه، ۹۵
 فال نامه قرآن کریم، ۱۵۳، ۲۹۶، ۵۰۶
 فایده اوزان و مقادیر، ۲۰۳
 فایده ای عرفانی یزشکی، ۴۳۸
 فایده ای نجومی درباره برجها و حالات کواکب، ۴۴۱
 فایده حسین بن عبدالصمد حارثی جباعی درباره تقلید،
 ۲۶۷
 فایده درباره باب افعال، ۵۰۰
 فایده درباره هلال، ۲۸۱
 فایده در نحو عربی، ۵۰۰
 فایده صرفی، ۲۱۲
 فایده فقهی ابوسلیمان خطابی، ۸۷
 فایده فقهی درباره غنا، ۲۸۶
 فایده منطقی، ۳۱۱
 فایده مولانا قطب الدین علامه در تحفه درباره فاصله
 مکه تا بغداد، ۵۰۳

- فتاوی فقهی، ۳۶۴
- فتح الابواب بین ذوی الالباب و بین رب الارباب، ۴۰۰
- فتحنامه‌ای که نواب اشرف با پادشاه ترکستان نوشته‌اند، ۷۴۰
- فتحنامه بغداد، ۱۸۰
- فتحنامه قندهار، ۷۳۵، ۷۴۰
- فتوت نامه قصاب، ۲۶۲
- فتوت نامه کفش دوزان، ۲۶۳
- فتوت نامه، ناشناخته، ۱۴۹، ۲۶۳
- فتوحات شاهی، ۶۰۶
- فتوح الحرمین، ۱۰۲
- الفرائض البهائیه، ۱۰
- الفرائض السراجیه، ۵۸۰
- فرامین سلطنتی، ۴۹۸
- فرامین متعلق به نشان، ۴۹۸
- فردوس التواریخ، ۴۸۶
- فردوس خیال، ۷۱۲
- فرق بین اسم و لقب و کنیه، ۹۴
- فرق بین سنت و عام، ۳۶۳
- فرق بین فرض و واجب و عبادت و طاعت، ۲۸۱، ۲۸۲
- فرق بین ملت و دین و مذهب و معنای مصطلح و لغوی
- فقه، ۳۱۳
- فرمان اعطای پست و نشان به میرزا رضا خان سرهنگ، ۴۹۷
- فرمان اعطای لقب خاتم الاطباء به میرزا محمدخان طبیب افواج قراول خاصه و شرح اقدامات او، ۴۹۸
- فرمان اعطای لقب و نشان، ۴۹۶
- فرمان اعطای منصب امیر تومانی به حسینیقلی خان مخبرالملک سررتیب اول مدیر تلگرافخانه‌های ممالک محروسه، ۴۹۷
- فرمان اعطای یک قبضه عصای مرصع به صدیق الدوله، ۴۹۸
- فرمان برای دارالسلطنه هرات، ۴۲۸
- فرمان درباره امور تجاری حسین خان ملک التجار، ۱۴۳
- فرمان درباره ایل شاهسون، ۵۷۱
- فرمان سرتیبی که برای مهندس معدن نوشته شد، ۴۹۹
- فرمان شاه عباس اول در باب آستانه سهل بن علی، ۴۹۷
- فرمان شاه عباس صفوی که در مسجد انجدان می‌باشد، ۴۹۶
- فرمان شاهنشاه به علی پاشا، ۱۴۰
- فرمان محمد شاه قاجار که در معاودت از سفر هرات صادر شده بود، ۵۷۰
- فرمان محمد شاه که در دارالخلافه طهران انطباع یافته، ۵۷۰
- فرمان ناصرالدین شاه قاجار، ۵۷۰
- فروق اللغات فی التمییز بین مفاد الکلمات، ۱۱۰، ۳۵۵
- فرهاد و شیرین، عرفی شیرازی، ۴۰۵
- فرهاد و شیرین، وحشی بافقی، ۴۰۷، ۶۰۰، ۷۰۰
- فرهنگ جغتایی به فارسی، ۸۳۸
- فرهنگ سروری، ۵۷۸
- فرهنگ لغات شاهنامه، ۳۲۲
- فرهنگ لغت، ۱۴۳، ۳۰۹، ۳۱۷، ۴۳۱، ۴۴۲، ۵۳۶، ۵۶۶، ۵۸۰، ۵۷۹
- فصوص الحکم و خصوص الکلم، ۸۸
- فضائل امیرالمؤمنین (ع)، ۵۸۱
- فضائل مولد النبی (ص)، ۱۶۱
- فضیلة العلم والحلم، ۶۰
- فقر نامه، ۱۰۲
- الفقه الاکبر شافعی، ۳۷۸
- الفقه (فقه اهل سنت)، ۷۳
- فقه، ناشناخته، ۸۸، ۱۲۰، ۲۷۳
- فتون نه گانه منطق، ۴۷۹
- الفوائد الاصولیة، بحر العلوم، ۳۹۲
- فوائد پراکنده فقهی، ۳۶۳
- فوائد پزشکی، ۷۳۹
- فوائد تجویدی، ۳۱۸
- الفوائد، حمیری نجفی، ۴۷۱
- الفوائد الرجالیة، وحید بهیانی، ۸۵۸
- الفوائد الرضویة فی شرح الرسالة الذهبیة، ۱۰۶

- الفوائد، شیخ طوسی، ۵۱۶
 فوائد صرف و نحو، ۳۱۶
 فوائد عرفانی، ۱۰۴
 الفوائد، علی بن محمد عاملی، ۴۸۱
 فوائد فقهی، ۸۷، ۳۶۴
 الفوائد الکلامیة، ناشناخته، ۲۰
 فوائد محمود شیرازی، ۲۲۰
 فوائد مولانا یوسفی، ۲۶۳
 فوائد میر سید شریف، ۳۲۴
 الفوائد، ناشناخته، ۳۷۴
 فواتح السور، ۴۷۴
 فوز عظیم، ۴۰۸
 فهرست دفتر الهیات قلندر شاه، ۳۲۸
 الفهرست، شیخ طوسی، ۲۴۰
 فهرست مطالب یک کتاب فقهی، ۳۶۰
 فی الانشاء، ۴۹۸
 فی بیان التوکل علی الملک المختار فی ترک التدبیر
 والاختیار من کلام حضرت حقایق پناه شیخ علی
 صفی، ۳۰۸
 فی حب الوطن، ۶۲
 قاسمیہ، ۱۳۳
 قاعده جفر مختصر، ۳۳۲
 قاعده حساب خانه‌های شطرنج، ۴۶۸
 قاعده در معرفت وقت تحویل آفتاب در روز نوروز،
 ۲۷۲
 قاعده فلسفی، ۶۵۹
 قاموس المحيط، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۴، ۲۸۶
 قانون ادب، ۶۸۳
 قانون نامه امتیازات دولتی، ۴۹۳
 قحطیہ، ۷۳۱
 قرائت آیه وان اردتم استبدال، ۳۱۸
 قَرَقُش و شقاق اسپ یا انسان، ۳۶۸
 قره العیون فی اعزّ الفنون، ۵۷، ۷۸۸
 القوائد الارقیات، ۸۴۷
 القوائد السبع العلویات، ۳۳۳
 قضا و قدر، سلیم تهرانی، ۷۶
 قصاید خمسہ، ۷۶۸
 قصص الانبیاء، ۱۱۹، ۱۲۷، ۵۰۴، ۵۰۵، ۸۱۳
 قصیده امثله در مدح شیخ ابواسحق، ۵۷۹
 قصیده جنگ خیبر و فتح کردن هفت قلعه خیبر به دست
 امیرالمؤمنین^(ع)، ۱۰۲
 قصیده عینیہ، ۲۱۹
 قصیده ابیات الفرج، ۲۴۶
 القصیده الاشکنوانیة، ۳۳۴، ۴۵۶، ۴۸۸
 قصیده البردة، ۲۳۲، ۳۳۴
 القصیده التائیة، ۸۹، ۲۷۹
 القصیده الحبسیة، ۳۳۴، ۴۵۶، ۴۸۸
 القصیده الحمیریة، ۴۵۶، ۴۸۹
 قصیده دامغة الدامغة و شرحها القحطانیة، ۶۹
 قصیده ذات الانوار، ۲۷۹
 قصیده فی تفسیر آیه الفضل علی الرسول، ۳۷۳
 القصیده المذهبة، ۴۵۶
 القصیده النونیة، بستی، ۴۵۶، ۷۰۷
 القصیده الوتریة فی مدح خیر البریة، ۲۴۶
 قصیده یقول العبد، ۲۰۱
 قضا و قدر، اشرف مازندرانی، ۱۶۳
 قضا و قدر، حکیم رکانا، ۷۶، ۵۳۸، ۵۵۶
 قضا و قدر، سلیم تهرانی، ۷۵، ۱۲۹، ۵۳۷، ۵۵۶، ۷۳۱
 قضا و قدر، محمدمعصوم استرآبادی، ۱۳۴
 قضا و قدر، ناشناخته، ۴۲۴
 قطعہ ای به طنز، ۱۸۱
 قطعہ ای که آخوند مرحوم ملا عبدالرزاق فرموده، ۲۲۲
 قطعہ ای که میرزا محمدسعید فرموده‌اند، ۲۲۲
 قطعہ در تاریخ فوت میرزا حبیب‌الله ولد آقا محمدصالح
 لاهجانی، ۱۸۴
 قطعہ در تاریخ وفات شیخ مصلح‌الدین سعدی، ۴۴۱
 قطعہ السفینة فی فن المشاعرة، ۷۱
 قلندر نامه، امیر حسینی هروی، ۱۰۱
 قلندرنامه، خواجه عبدالله انصاری، ۲۶۵
 القمریة فی رسالۃ الصرفیة، ۱۹۳

- قواعد الاحكام في معرفة الحلال والحرام، ٦٤٥
قواعد قراء، ٢٠٨
القوانين المحكمة، ٧٢١
القول المختصر في علامات المهدي المنتظر، ٢٠١، ٢٠٠
القول النفيس في تفليس ابليس، ٣٣٦
قيافه نامه، ٥٠٦
الكاشفة، ٨٤٦
الكافي، ٧٩١، ٥٠٧، ٢٢١
الكافية، ٢١٠
كبريت احمر، ٣٣٥
كتاب الاحاطة، ٦١٣
كتاب الاختلاط، ٦١٩
كتاب الاشجار، ٦١٤
كتاب الاصنام، ٣٧٢
كتاب الاعاذة، ٧٠٧
كتاب الاعراض، ٦١٩
كتاب الاكليل، ٦١٥
كتاب الامم، ٦٢٠
كتاب الامام الغزالي الى عين القضاة همداني، ٧٠٨، ٤١٦
كتاب الباب، ٦١١
كتاب البلاغة، ٦١٣
كتاب البيان والتبيين، ٦٢٠
كتاب التأثير، ٦١٧
كتاب التدابير، ٦١٩
كتاب التربية، ٦١٨
كتاب التسعة، ٦١٢
كتاب التفسير، ٦١٧
كتاب التكرار، ٦١٩
كتاب التلخيص، ٦١٧
كتاب التوحيد، ٦٦٠
كتاب الثلثين، ٦١١
كتاب الجمع، ٦١٧
كتاب جنات الخلد، ٦٢١
كتاب الجواهر، ٦١٧
كتابه تعداد نفوس ارض اقدس و شهر مشهد مقدس،
٨٢
- كتابه جمع و خرج كارگذاران مظفر الدين ميرزا
وليعهد، ١٢٠
كتابه مراسلات دولتي، ٦٩٩
كتاب الحدود، ٦١٩
كتاب الحقائق، ٦١٨
كتاب حقايق ما يظهر قدام مولانا من الهزل، ٧٢٩
كتاب الحكومة، ٦١٢
كتاب الحى، ٦١٢
كتاب الخدع، ٦٢٠
كتاب الخلاص، ٦١٥
كتاب الخلقة، ٦١٥
كتاب الخمسة عشر، ٦١٣
كتاب الرحمة الصغير، ٦٢١
كتاب الرصاصين، ٦٢٠
كتاب الرغبة، ٦١٥
كتاب الرواق، ٦١٣
كتاب روضه، ٥٣٧
كتاب الروضة، ٦١٦
كتاب السبعة، ٦١٢
كتاب السبعين، ٦١٠
كتاب السلف، ٦١٨
كتاب صحاح، ٨٧
كتاب الصفات، ٦١١
كتاب الضبط، ٦١٤
كتاب الطاهر، ٦١٨، ٦١٦
كتاب الطوائف، ٦٢٠
كتاب العروس، ٦١٨
كتاب العشرة، ٦١١
كتاب العطا، ٦١٤
كتاب العهد، ٦١٢
كتاب الغسل، ٦١٩
كتاب القبة، ٦١٣
كتاب القرار، ٦١٨
كتاب القرمز، ٦١٩
كتاب القصص ابى اسحاق احمد بن محمد بن ابراهيم
ثعلبي، ٣٨٥

- کتاب الکفو، ۶۱۳
 کتاب اللاهوت، ۶۱۱
 کتاب اللعبة، ۶۱۶
 کتاب الليلة، ۶۱۶
 کتاب المخنقة، ۶۱۴
 کتاب المريخ والشمس، ۶۲۰
 کتاب المشاکلة، ۶۱۳
 کتاب المشترى، ۶۲۰
 کتاب المشترى الناصح، ۶۱۶
 کتاب المصادر، ۶۱۷
 کتاب المضحکات، ۱۰۲
 کتاب مطایبات، ۱۰۲
 کتاب المعجزات، ۳۷۵
 کتاب الملاعب، ۶۱۴
 کتاب المنفعة، ۶۲۱
 کتاب المنهاج، ۶۱۹
 کتاب من لا یحضره الفقیه، ۶۴۱، ۷۰۲
 کتاب المنى فى تدبیر الحجر الاعظم فى مدة قریبة، ۶۱۱
 کتاب المواهب، ۶۱۴
 کتاب المیاه، ۶۲۰
 کتاب النافع، ۶۱۶
 کتاب النعوت، ۶۱۲
 کتاب النفد، ۶۱۶
 کتاب النقض الخفی، ۷۲۷
 کتاب الوجنة، ۶۱۵
 کتاب الوجه، ۶۱۷
 کتاب الوصیة، ۲۰۴
 کتاب الوقوف اللازمة، ۳۸۸
 کتاب الهیة، ۶۱۵
 کتاب الهدى، ۶۱۱، ۶۱۷
 کتبی که بر انبیا نازل شده است، ۳۱۷
 الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، ۶۰۵، ۶۲۹، ۶۳۳
 کشف الآیات، ۶۹۵، ۷۰۶
 کشف الحقایق، ۷۲۹
 کشف الراز فى حل اشعار مشکله خواجه شمس الدین محمد شیراز، ۴۶۹
 کشف الرموز، ۲۱۲
 کشف الریبة عن احکام الغیبة، ۵۱۱
 کشف الغرائب، ۴۹۴
 کشف الغطاء عن حکم الغناء، ۱۰۸
 کشف اللثام عن قواعد الاحکام، ۵۹۲
 کشف المحجة لثمره المهجة، ۳۵۳
 کشفیه، ۴۱۹
 کشکول شیخ بهایی، ۲۳، ۲۱۷، ۲۶۶، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۶۵۹، ۵۳۸
 کفاية الاحکام، ۳۶۰
 کفاية الطالبین فى ما یجب علی المکلفین، ۴۰۰
 کفاية المعتقد، ۳۶۰
 کفاية المقتصد، ۳۶۰
 کفاية المهتدی فى معرفة المهتدی، ۴۸۳
 کفر و ایمان، محمد معصوم بروجردی، ۱۲۶
 کلام، علامه حلی، ۶۳۵
 کلمات حکمت آمیز، ۳۳۳
 کلمات، خواجه عبدالله انصاری، ۱۲۴، ۱۴۷، ۱۵۱، ۱۶۷، ۱۶۹، ۸۶۰، ۸۵۹
 کلمات شیخ علاء الدوله سمنانی در معرفت مهمّات رجال الغیب، ۲۶۳
 الکلمات الطریفة، ۱۷۳، ۲۷۵
 کلمات علیه غراء، ۶۶۸
 الکلمات الفاصلة والهدیة الواصلة، ۵۸
 کلمات متفرقه، ۴۹۳
 الکلمات المکنونة، ۵۷، ۷۸۸
 کلماتی که پیامبر پشت ابواب هشتگانه بهشت خواند، ۳۸۲
 الکلم النواغ، ۵۸
 کلیات قاسم انوار، ۴۸۴، ۷۷۷
 کلیات ملک محمد قمی، ۲۸۹
 کمال البلاغة، ۴۵۲
 کنز الاسرار، ۳۳۵
 کنز الدقائق و بحر الغرائب، ۵۰۷
 کنز الرموز، ۱۹۶، ۷۱۶

- کنز السالکین، ۱۲۶
کنز اللغات، ۳۱۷
الکواکب الباهرة، ۲۷۰
الکواکب الدریة فی مدح خیر البریة، ۳۳۴، ۲۳۲
کوکبیه صوابیه فی قواعد حسابیه، ۳۴۹
کیفیت رفتن به اسلامبول، ۶۵۹
کیفیه سریان نور وجود الحق فی الموجودات، ۳۲۰
کیفیه السلوک، کاظم بن قاسم رشتی، ۱۵
کیفیه علم الواجب، خواجه نصیرالدین طوسی، ۳۲۳
کیمیای سعادت، ۱۳۶، ۲۳۲، ۵۴۸، ۶۰۰
الکیمیاء، ۷۰۵، ۷۰۴
الکیمیاء، الحاکم بامرالله، ۷۰۳
کیمیاء السعادة، ۳۳۲
کیوان نامه، ۸۰۰
گزیده احوال شاهان سلسله صفوی، ۱۰۲
گزیده فواتح سبعة، ۶۶۷
گفتارهای پراکنده، ۱۳، ۶۲، ۸۶، ۹۴، ۱۰۰، ۱۲۴، ۱۴۴،
۱۴۵، ۱۶۴، ۱۷۰، ۱۷۹، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۹۷، ۲۱۶،
۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۴، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۴۳، ۲۵۷، ۲۸۳،
۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۹، ۳۱۶، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰،
۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۴۳، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۷۲،
۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۷، ۴۳۴، ۴۷۲، ۴۷۶، ۴۷۸،
۴۷۹، ۴۹۰، ۵۹۰، ۶۲۱، ۶۲۶، ۷۳۴، ۷۳۸، ۷۴۰، ۷۸۷
گفتارهای پراکنده، دمامینی، ۷۴۸
گفتگوی محمد بن کناسه و یک مصراع از او، ۳۸۶
گلدسته، ۷۵۳
گلزار ابراهیم، ۲۹۰
گلزار عباسی، ۴۱۰
گلستان سعدی، ۱۰۳، ۲۱۶، ۲۷۹، ۶۰۰، ۷۵۷
گلشن راز، ۴۲۳، ۹۱
گلشن الشهداء، ۶۳۹
گل کشتی، ۴۰۷
گناهان کبیره، ۳۶۹
گنج الاسرار، ۶۷۰
گنجفه، ۴۴۰
گنجینه نشاط، ۱۵۱
گوشه‌های علم موسیقی، ۱۵۷
گوهر مراد، ۶۲۶
گوی و چوگان، ۷۵۵
اللامعة الوفیة فی الذهاب بمذهب الصوفیة، ۳۴۱
لامیة العرب، ۲۱۹
اللّب، فیض کاشانی، ۵۹۴
لب القول فی معنی حدوث العالم، ۵۹۴
لب لباب معنوی، ۶۳۲
لباب الاصول، ۷۹۴
لطائف الخیال، ۶۷۵
لطائف الظرایف، ۵۳۷
لطائف اللغات، ۹۹
لطایف و داستانهای بهلول، ۷۳۶
لطایف و ظرایف، ۵۳۷
لغات فرانسه، ۴۹۳
لغات قرآن، ناشناخته، ۸۰۴
لغاتی که در صرف عربی در دو نقش و یا حالت استفاده
می‌شوند، ۳۱۴
لغتنامه طنز عبید زاکانی، ۴۴۱
لغز، ۳۱۲، ۳۱۸، ۷۴۰
لغز، ابن یمین، ۳۱۶
لغز الزبده، ۶۶
لغز عدد، ۲۸۶
لغز منظوم، ۳۱۵
لمعات الهیه در معارف ربوبیه، ۶۰۹
اللمعة الوافیة، ۲۵۷
لوامع انوار الكشف والشهود علی قلوب ارباب الذوق
والجود، ۹۲
لوایح، ۴۲۰، ۷۱۸
لوایح القمر، ۹۵
لوح مراد، ۱۱۲
لیلی و مجنون، شهرستانی اصفهانی، ۸۴۵
لیلی و مجنون، مکتبی شیرازی، ۷۵۷
لیلی و مجنون، هاتفی، ۷۵۷

- لؤلؤئیہ، ۲۰۸، ۲۰۹
 ماده تاریخ، ۴۳۴، ۴۷۶
 ماده تاریخ ساخت بنایی در شمیران از محمدشفیع، ۷۳۶
 ماده تاریخ وفات شاه عباس اول، ۵۳۸
 ما کتبه القرمطی الی الحاکم بامر الله عند وصوله الی مصر، ۷۲۷
 ماهیة الصلاة، ابن سینا، ۵۹۰
 مبادئ الوصول الی علم الاصول، ۲۷۶
 المتبرّیین من التلحید، ۷۲۸
 متفرقات، محمدحسن مازندرانی، ۱۹۵
 المتنیین، ۴۶۸
 المثلثات، ۶۸
 مثنوی، آفتاب، ۱۸۸
 مثنوی جنگ شاه اسماعیل و شیبک خان ازبک، ۱۴۵
 مثنوی در مدح ناصرالدین شاه، ۳۳۷
 مثنوی در مذمت اهل تزویر و حیلہ، سلیم تهرانی، ۴۰۹
 مثنوی در معرفت وزنهای سنگ ترازو، ۷۰۵
 مثنوی معنوی، ۹۰، ۴۴۱، ۴۷۴، ۷۲۵
 مثنوی هجویه، ۱۷۷
 مجالس، سعدی، ۵۴۸
 مجالس السنیة شیخ احمد باجوری حجازی رحمة الله تعالی علیه، ۳۷۶
 مجالس سیف الدین باخرزی، ۲۴۷
 مجالس العشاق، ۷۸
 مجالس المؤمنین، ۱۴۵، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۹۵، ۴۳۸، ۵۳۶
 مجامع القدسیة، ۸۰۱
 مجدیہ، ۴۹۴
 مجلس فی ذکر مولد امیرالمؤمنین (ع)، ۲۸۲
 مجمع الامثال، ۷۰۷
 مجمع البیان طبرسی، ۳۸۲
 مجمع التواریخ، ۸۴
 مجمع الحساب، ۶۲۷
 مجمع الحکایات نوادر الاحکام، ۵۹۸، ۶۰۰
 مجمع الصناع، ۷۷
 مجمع الفرس، ۵۷۸
 مجمع النوادر، ۵۳۶
 مجمل الحکمة، ۶۵۶
 مجموعه، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۵، ۱۸، ۱۹، ۲۳، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۵، ۳۸، ۴۷، ۵۶، ۶۴، ۶۸، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۴، ۷۸، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۳۱، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۸۳، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۸، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۱۳، ۲۲۷، ۲۳۰، ۲۴۰، ۲۴۴، ۲۴۷، ۲۴۹، ۲۶۶، ۲۶۴، ۲۶۱، ۲۵۸، ۲۵۶، ۲۵۴، ۲۴۹، ۲۶۷، ۲۷۱، ۲۷۱، ۳۰۳، ۲۹۳، ۲۹۲، ۲۹۱، ۳۰۳، ۳۱۹، ۳۲۶، ۳۵۵، ۳۵۹، ۳۶۲، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۶، ۳۹۸، ۴۰۱، ۴۰۳، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۵۰، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۸۱، ۴۸۳، ۴۸۷، ۴۸۸، ۵۰۷، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۳۵، ۵۴۸، ۵۵۹، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۷۸، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۹۸، ۶۰۹، ۶۲۳، ۶۲۳، ۶۳۴، ۶۴۲، ۶۵۱، ۶۶۷، ۶۷۰، ۶۷۲، ۶۸۶، ۶۸۹، ۶۹۷، ۷۰۱، ۷۰۳، ۷۱۵، ۷۲۳، ۷۴۵، ۷۵۷، ۷۶۱، ۷۶۵، ۷۷۴، ۷۸۰، ۷۸۹، ۷۹۷، ۷۹۹، ۸۲۴، ۸۴۷، ۸۵۹، ۸۶۱
 مجموعه اجازات، ۵۱۴
 مجموعه ادعیه و مناجات، ۸۰۶
 مجموعه بیدآبادی، ۴۶۴
 مجموعه جباعی، ۳۸۱
 مجموعه جمال الدین محمد حسنی، ۸۶
 مجموعه حسن، ۵۵۲
 مجموعه دعا، ۷۶۹
 مجموعه منشآت، ۵۷۰
 مجموعه ورام، ۷۰۵
 مجموعه هوش ربا، ۴۳۸
 مجموعه الاسرار و نوادر الافکار الابرار، ۲۴۱
 محاضرات راغب اصفهانی، ۴۷۶
 محبوب القلوب، ۴۹۳
 محجة البیضاء فی احیاء الاحیاء، ۸۶۰
 المحرر فی فروع الشافعیة، ۳۹۵
 محفل آرا، ۴۹۳
 محمود و ایاز، انیسی شاملو، ۵۵۶، ۶۰۲

- مرشد الخواص، ١٠٨
 مرصاد العباد من المبدأ الى المعاد، ٤٤٢، ٣٢٩
 مرقات، ٧٦٥
 المرقاة في الاصول، ٣٨٠
 المرقص والمطرب، ٦٠
 مسألة فيما يزول به احتمال الاشتراك، ٦٢٤
 مسائل علوم ثلاثه، مير سيد شريف، ٣٢٤
 مسائل فقهي، ٢٠٣
 مسائل في الارث، ناشاخته، ٣٦٦
 المسائل المصرية، ٢٢٧
 المسائل الناصريات، ٣٦١
 مسائل في ارث، شيرازي، ٣٦٧
 مسالك الافهام الى تنقيح شرائع الاسلام، ٧٩٥، ٧٧٩
 مسألة الهزمة المتطرفة، ٣١٦
 مسأل المصابين في تسلية الحزين، ٨١٧
 المشاعر، ٥٩، ٣٣٢
 مشاعره معرى و شريف ابا ابراهيم محمد بن احمد، ٣٨٥
 مشتركات الرجال، ٢٥٦
 مشجر، ٦٧٧
 مشكاة الادب ناصري، ٤٦٣
 مصابيح القلوب، ٣٩٠
 مصادر ثلاثي مجرد به خلاف قياس، ٣١٤
 مصباح الزائر و جناح المسافر، ٣٨٥، ٣٨٦
 مصباح السالكين، ٥١٠
 مصباح المتعبد و سلاح المتعبد، ٦٩٣
 مصطلحات الصوفية، ٣٣١
 مضحكات عبيد زاكاني، ١٦٩
 مطالع الاسرار في شرح مشارق الانوار، ٤٣٦
 مطالع الانوار المقتبسة من آثار الائمة الاطهار، ٨٢٣
 مطايبات و هزليات، ١٠٢
 مطلع الانوار، ٧٢
 مطلع السعدين و مجمع البحرين، ٧٤١، ٧٤٣
 مطلع و حسن مطلع، اشرف مازندراني، ١٦٣
 مطمح الانظار، ٨٤٤
 مظهر الآثار، ٥٧٤، ٨٣١
- محمود و اياز، زلالی خوانساری، ١٨٥، ٧٥، ٤٠٤، ٧٣٠
 مخارج حروف، ٢٠٨
 مختار من كتاب قديم من خزانه ابن طاووس، ٣٨٥، ٣٨٦
 المختصر بالرواة، ١٧٧
 المختصر في شرح تلخيص المفتاح، ٢٧٥
 مختصر المصباح الكبير، ٣٨٨
 المختصر النافع، ٩، ٦٢٧
 مختصر وافي در علم قوافي، ٣١
 مختصر و حيدى، ١٥٦، ٢٩٣، ٥٧٩
 مختصر و قافية الرواية في مسائل الهداية، ٢٠٧
 المختصرة المقيمية، ٣٥٠
 مختلف الشيعة في احكام الشريعة، ٦٤٣
 مخزن الاسرار، ١٣٠، ٤٤١
 مخزن الاسرار في معرفة احكام الائمة الاطهار، ٧٧٣
 مخزن البحور و مجمع الصنائع، ١٦٠
 مخزن الوقائع، ٨٠٢
 مدت زمان آدم تا خاتم و مدت خلافت خلفای راشدين،
 ٣١٥، ٢٠١
 مدح سلطان مراد بن احمد خان عثمانی، ١٣٧
 مدح نامه سلطان محمد شاه قاجار، ٢٧٥
 مدخل منظوم، ٨٠، ٩٧
 مذكر احباب، ٧٩
 مذهب السيئات و مبدل السيئات بالحسنات و الباقيات،
 ٧٧٦
 مرآت آگاهی، ٦٧٢
 مرآت الحق، ٨٥٥
 مرآت المحققين، ٢٣٠، ٧١٩
 مرآة الفصاحة، ٧٧٢
 مرآة المحققين، ٣٠١
 مراتب قطيبت، ١٠٤
 مراتب، وصال شيرازي، ٦٨٧
 مرايح الارواح، ٢٧٨
 المراسلات، خزر جي، ٣٩٦
 مرثيه اهل بيت^(ع) از سعدی، ١٠٤
 مرزبان نامه، ٤٤٠

- المعاد الجسماني، احسايي، ۱۹۱
 معادل روييه انگليس و ريال ايران، ۴۹۷
 معارج النبوة في مدارج الفتوة، ۶۲۹
 المعارف في المعارف الالهية، ۵۸۸
 معاني لام، ۳۸۵
 معاني مصادر، ۲۱۲
 معاني الرجال، ۵۶۰
 معجزات چهارده معصوم^(ع)، ناشناخته، ۲۲۸
 معجزات عيسى^(ع)، ۳۷۳
 معجزات النبي^(ص) (فائدة في)، ۳۷۵
 معادل الصلاة، ۳۷۲
 معراج الخيال، ۲۸۳، ۲۳۳، ۱۶۴
 معرفت تقويم، ۲۷۸
 معرفت زوال، ۲۳۲
 معرفة القمر، ۱۹۶
 معرفة واجب الصلاة وصفتها، ۲۵۰
 معرفي تذكره مدينة الادب، ۷۲
 معما، ۴۸۰، ۴۴۱، ۴۱۳، ۳۱۷، ۳۱۳، ۱۷۴
 معما، اشرف مازندراني، ۱۶۳
 معما، حسن بن علي متطبب، ۱۴۱
 معما، ركني عاشق، ۴۱۳
 معما، شاملو، ۱۸۸
 معما، ناشناخته، ۱۴۲، ۱۴۱
 معميات، محمداقبر لاهيجاني، ۹۵
 معنای حروف تهجي، ۷۴۰
 معنای حروف الفبا و ابجد، ۳۱۳
 معنای الحمد لله، ۶۲۶
 معنای حمد و نعاء، ۲۰۷
 معنای رنگ، ۳۱۷
 معنای سبحان الله و وجوه آن، ۳۸۹
 معنای سجع، ۶۲۸
 معنای كلمه عقيقه، ۸۷
 معنای كلمه قيصر، ۴۷۸
 معيار جمالي و مفتاح بواسحاقى، ۵۸۰، ۱۶۶، ۱۶۰
 مغنى اللبيب، ۲۸۷
 مفاتيح الاعجاز في شرح گلشن راز، ۹۱
 مفاتيح المغاليق، ۱۱۱
 مفتاح الارشاد، ۱۴۳
 مفتاح البسمة، ۸۴۳
 مفتاح الفلاح و مصباح النجاح في شرح دعاء الصباح، ۸۵۹
 مفتاح الكفاية، ۴۴۳
 المفراج في شرح مراح الارواح، ۵۶۵
 مقالات عقل و عشق، عبدالله انصاري، ۱۶۸
 المقاصد العلية في جوابات المسائل العلوية، ۱۱۱
 المقالة التكليفية، ۷۳۸
 مقالة في ذكر خلقت آدم^(ع)، ۵۰۴
 مقامات ابوسعيد ابوالخير، ۷۱۹
 مقامات حميدى، ۷۳۰، ۴۹۷، ۲۴
 المقامات، زمخشري، ۵۹
 المقامات، سيوطي، ۲۶۰
 المقامات، همداني، ۴۵۱، ۲۷۴
 مقاوله نامه دولت ايران و عثمانى، ۴۹۹
 مقدمه گلزار ابراهيم، ۲۸۹
 المقدمة الآجرومية، ۲۹
 مقدمة الادب، ۷۶۵، ۲۱۱، ۳۵
 المقدمة الجزرية، ۱۵۶
 مقدمة الصلوة، بخارايبى خراساني، ۸۸
 المقدمة في الصلوة، نصر سمرقندى، ۸۷
 مقدمة الكلام، ۲۹۴
 مقوله‌اى كه ايلچي هند به نواب اعلى فرستاد، ۱۳۶
 مقوله‌اى كه شيخ بهاء الدين در مقابل آن گفته، ۱۳۶
 مكاتيب قطب الدين بن محيى الدين، ۲۴۱
 مكالمه امام زين العابدين^(ع) با شبلى، ۳۲۳
 المكمل في شرح المفصل، ۳۱۹
 ملا مغيب در نعت حضرت رسالت پناه گفته، ۲۳۰
 ملجاء المناظرة، ۶۲۴
 ملحقات الصحيفة السجادية، ۳۸۳
 ملحمه دانيال، ۷۸۹
 مناجات، اميرالمؤمنين^(ع)، ۲۱۹

- مناجات، خواجه عبدالله انصاری، ١٢٤، ١٤٧، ١٥١،
١٦٧، ١٦٩، ٨٥٩، ٨٦٠
- مناجات، خواجه نصیرالدین طوسی، ٣٠٠
- مناجات، موسی^(ع)، ١٨٥
- المنارات الظاهرة فی الاستخارات المأثورة عن العترة
الطاهرة، ٣٠
- مناسک الحج الكبير، ٢٦٧
- مناظر الانشاء، ٨٥٤
- مناظره عقل و بخت، ٤٨
- مناظره عقل و علم و حلم و دولت، ٤٣٣
- مناظره و مکاتبه مولانا نظام‌الدین هروی با شیخ
علاء‌الدوله سمنانی و مولانا قطب‌الدین محمود
بخاری با علامه تفتازانی، ٤٧٩
- مناقب جلال‌الدین محمد مولوی، ٣٢٥
- منبع الانهار، ٢٨٩
- منتخبات عیب‌زاکانی، ٤٩٨
- منتخب بغیة الطالبین فی مناقب الخلفاء الراشدين، ٣٨٢
- منتخب البیان والتبیین، ٣٨٥
- منتخب التوریه، ٦٥٩
- منتخب جامع الحکایات، ٥٩٦
- منتخب الجعفریات، ٣٨٤
- منتخب حدیقة الحقیقة، ١٣٠، ١٨٥، ٦٦٦
- منتخب حدیقة الشیعة، ٤٢٤
- منتخب درر السمط فی خیر السبط، ٣٨٢
- منتخب الرجال لابن داوود، ١٧٧
- منتخب سراج الملوك و ابتهاج الصلوك، ٣٨٣
- منتخب الصحاح، ٨٧
- منتخب الفتوح، ٣٨٦
- المنتخب فی تعبیر المنامات، ٣٨
- منتخب قبس المصباح، ٣٨٩، ٣٨٤
- منتخب کتاب النجم فی کلام رسول الله، ٣٨٥
- منتخب کیمیای سعادت، بابا افضل کاشانی، ١٢٧
- منتخب المثل السائر و الكامل میرد، ٣٨٧
- منتخب مختصر بصائر الدرجات، ٤٨٣، ٥٦٤
- منتخب مقطع تکمیل الصناعة، ٦٤، ١٥٥، ٢٧٧
- منتخب مکاتبات علّامی، ٩٣
- منتخب و فیات الاعیان، ٧٤٧
- منتهی السؤل فی شرح الفصول، ٦٣٥
- منتهی المقاصد، ٨٢٥
- المنثور العودی علی المنظوم السودی، ٣٦٦
- المنثور والمنظوم، ٥٧
- منسوخات ٢٥ گانه، ٢٦٣
- منشآت (نامه، رقعه)، ٦١، ٩٧، ١٢٣، ١٢٤، ١٢٥، ١٢٧،
١٣٧، ١٤٨، ١٦٤، ١٦٨، ١٧٦، ١٧٨، ٢١٨، ٢٣١، ٢٤٨،
٢٧٢، ٢٩٩، ٣٣١، ٣٦٤، ٣٦٥، ٣٧٢، ٣٧٣، ٣٧٤، ٤٢٦،
٤٥٢، ٤٩٣، ٤٩٧، ٤٩٧، ٤٩٩، ٥٠٣، ٥٣٦، ٥٤٩،
٥٥١، ٥٩٦، ٧٣٤، ٧٤٠، ٧٨٧
- منشآت، ابو الفتح جیلانی، ٧٣٣
- منشآت، ابو الفیض فیضی دکنی، ٧٣٠
- منشآت، حسین خوانساری، ١٢٣، ١٢٥، ٢١٦، ٢٩٥،
٥٥٠
- منشآت، خاقانی، ٥٤٨
- منشآت، دوانی، ٤٧٢
- منشآت، دوانی، ٤٧٢، ٤٧٣، ٤٧٤
- منشآت، رشید وطواط، ١٨٢
- منشآت سلیمانی، ٢٥٤
- منشآت شیخ ابوالفضل که در زایچه طالع اکبر پادشاه
نوشته، ٧٣٩
- منشآت، صاحب مازندرانی، ٦١٠
- منشآت، طبعی کرمانی، ١٣٩
- منشآت، ظهیری، ١٢٢
- منشآت، عبدالله قطب بن محیی، ١٣٦
- منشآت، قائم مقام فراهانی، ١٨٠، ١٨١، ١٨٢، ٢٤٨،
٣٣١، ٣٣٤، ٥٧١، ٦٥٩، ٧٣٠
- منشآت، قآنی، ٧٣٠، ٧٣١
- منشآت، محسن میرزا میرآخور، ٤٩٩
- منشآت، محمدباقر لاهیجانی، ٩٤
- منشآت، محمدرفیع دستور، ٧٣٩
- منشآت، محمدطاهر نصرآبادی، ٤٢٢
- منشآت، محمدعلی تفریشی، ١٢٥

- منشآت، محمد غزالی، ۲۴۱، ۲۴۳
 منشآت، محمدمهدی استرآبادی، ۴۹۳، ۴۹۶، ۵۷۱
 منشآت، ملا واثق، ۱۴۱
 منشآت، میبدی، ۵۴۸
 منشآت، ناشناخته، ۱۷۸، ۷۴
 منشآت، نشاط اصفهانی، ۴۹۵
 منشآت نصیرای همدانی، ۱۳۷، ۱۶۷، ۱۶۸، ۲۳۱، ۴۲۵،
 ۷۳۷، ۷۳۳
 منشآت نوری، ۱۲۲
 منشآت، وحید قزوینی، ۱۷۰
 منشآت، یغمای جندقی، ۲۴۷
 منشعته للصراف، ۳۱۴
 منشورنامه درویش بهاری که میرزا محمدقاسم تونی
 انشا نموده، ۴۲۵
 منصور نامه، ۷۱۶
 المنطق، ۶۵۱
 منطقی، ۳۱۱
 منطق الطیر، ۷۰۶
 منطقی العشاق، ۷۱۷
 منظومه، ۱۸۶
 منظومه پزشکی، ۳۱۸
 منظومه در اسامی سُور قرآن، ۱۶۴
 منظومه در حکمت، ۳۱۳
 منظومه در وقف و ابتداء، ۳۱۸
 من کتاب بخط قدیم، ۳۸۷
 من کتاب قدیم من خزانه السید رضی‌الدین بن طاوس
 بالمشهد الکاظمی صلوات الله علی مشرفه، ۳۸۶
 منهاج العابدین غزالی، ۳۶۶
 منهاج الکرامه فی اثبات الامامة، ۳۸۹
 منهاج الهدایه، ۴۴۲
 منیه المرید فی ادب المفید والمستفید، ۵۱۱
 المواهب السنیه فی المناقب الصفویه، ۸۰۵
 موجبات النوح، ۲۶۹
 موسوعة الطبی والاعتقادی، ۶۵۴
 موالید النبی والائمة الطاهرة^(ع)، ۲۶۷
 مهج الدعوات ابن طاووس، ۴۷۷
 مهر نبوت پیامبر^(ص)، ۲۷۸
 مهر و ماه، عارف، ۶۶۱
 مهر و ماه، عصار تبریزی، ۱۴۶
 مهر و مشتری، عصار تبریزی، ۱۴۶
 مهر و وفا، ۶۶۱
 میثاق النساء، ۷۲۸
 میثاق ولی الزمان، ۷۲۷
 میزان الاشعار، ۳۲، ۱۵۶، ۲۷۷
 میزان الاوزان، ۱۰۷
 میزان الصرف، ۳۱۲
 المؤنثات السماعیه، ۳۱۴
 ناسخ التواریخ، ۴۹۵
 الناسخ والمنسوخ، ابن عتایقی، ۳۹۹
 الناسخ والمنسوخ، ابن متوج بحرانی، ۷۱۴
 نام حق، ۸۸
 نام قراء سبعة، ۲۰۸
 ناموس اکبر، ۲۱۵
 نامه ابوالحسن سنان بن محمد، ۶۱
 نامه ابوالفضل علامی به چلبی بیگ علامی، ۷۳۸
 نامه ابوسعید ابوالخیر به ابن سینا، ۴۷۷
 نامه استغاثه به مهدی^(ع)، ۲۸۶
 نامه اکبر شاه به شاه عباس، ۷۳۳
 نامه امام حسن^(ع) و محمد بن حنفیه، ۲۸۲
 نامه امیر تیمور به سید علی بن امیر حسینی کیا و جواب
 آن، ۱۵۰
 نامه امیر علیشیر به خواجه افضل‌الدین محمد و خواجه
 شهاب‌الدین عبدالله، ۱۳۶، ۴۲۷
 نامه امیرالمؤمنین^(ع) به عثمان بن حنیف انصاری، ۴۷۷
 نامه امیرالمؤمنین^(ع) به معاویه، ۴۲۳، ۴۸۳
 نامه اورنگ زیب به سلطان شجاع، ۹۲
 نامه، بابا افضل کاشانی، ۲۴۳
 نامه به آقا میرزا باقر، ۱۸۵
 نامه به سلطان عثمان خان برای سفارت ابراهیم آقا،
 ۷۳۹

- نامه به شیخ الاسلام سنندج مولانا عباس، ۳۷۴
 نامه به ملا عبدالقادر حکیم، ۳۷۲
 نامه به میرزا عبدالقادر مشرف خونچخانه عامره، ۱۲۵
 نامه به میرزا قاسم قاینی، ۱۸۶
 نامه جلال‌الدین محمد اکبر پادشاه به عبدالله خان ازبک، ۹۳
 نامه جواب عزانامه، ۳۷۳
 نامه حکیم رشدی قمی به میرزا ابراهیم همدانی، ۷۳۹
 نامه حکیم کوچک به فیاض، ۲۸۴
 نامه حواله محصولات نخلستان بر مرقد مطهر و مشهد مقدس پیامبر اسلام (ص)، ۴۹۸
 نامه خان احمد به نواب اشرف و جواب آن، ۷۱۸
 نامه خان خانان به انیسی، ۱۳۷
 نامه دانشوران، ۵۱
 نامه درباره امور جاری آذربایجان و همدان، ۵۷۱
 نامه در طلب چلبی بیگ از سلیم شاه، ۱۶۸
 نامه دوانی به مولانا علی قوشچی، ۴۷۳
 نامه سعدالدین ملای سلطان مراد خواندگار روم به شاه عباس، ۷۳۹
 نامه سعید حکیم باشی در پاسخ عبدالرزاق قمی، ۴۱۰
 نامه سلطان سلیمان به نواب شاه طهماسب، ۱۸۴
 نامه سلطان شاه شجاع به اورنگ زیب، ۹۲
 نامه سلطان ملک‌شاه سلجوقی به حسن صباح و جواب حسن صباح، ۱۵۰، ۷۳۲
 نامه شاهزاده... به نواب کامیاب اشرف اقدس ارفع اعلا، ۷۳۶
 نامه شاه سلیم بعد از گرفتن قندهار به شاه عباس، ۱۳۶
 نامه شاه سلیم به شاه شاه عباس، ۱۳۶
 نامه شاه سلیم به شاه عباس مصحوب میر ضیاء‌الدین، ۱۳۶
 نامه شاه طهماسب برای پادشاه روم، ۱۳۷
 نامه شاه طهماسب به خواندگار و التماس گناه سلطان بایزید، ۷۳۸
 نامه شاه طهماسب به همیون پادشاه، ۷۳۹
 نامه شاه عباس به سلطان سلیم، ۴۲۸
 نامه شاه محمد محتسب به جناب خواجگی در سفارش محمود حلاق، ۵۵۰
 نامه شیخ ابوالفضل به یکی از یاران، ۱۳۶
 نامه شیخ بهایی به ابراهیم همدانی، ۱۸۷
 نامه صدرالدین شیرازی به یکی از اعزه، ۲۸۱
 نامه طالب علمی در طلب نوشتن، ۷۳۶
 نامه طلب مفرح طیب، ۱۳۷
 نامه عباس میرزا به برادر خود عبدالله میرزا پاسخ آن، ۵۷۱
 نامه عبدالله ازبک به قیصر روم، ۷۱۶
 نامه عبدالرزاق قمی به میرزا سعید حکیم باشی، ۴۱۰
 نامه عبدالؤمن خان به شاه عباس و جواب آن، ۲۳۲
 نامه عرفی به خواجه ثنایی، ۱۳۷
 نامه علمای ماوراءالنهر به علمای مشهد و جواب ملا محمد رستم‌داری مشکک، ۲۳۱، ۳۷۸، ۷۴۰
 نامه عمر بن خطاب به معاویه، ۴۸۳
 نامه فاضل خان گروسی به آقا سعید همدانی، ۴۵۱
 نامه فانی زنوزی به یکی از دوستان، ۶۵۹
 نامه فصیحی به حافظ محب‌علی، ۴۲۷
 نامه فصیحی به محمدهاشم و جواب آن، ۲۳۲
 نامه فصیحی به نواب مستطاب، ۵۵۱
 نامه فیاض به حکیم کوچک، ۲۸۴
 نامه محمد بن حنفیه به حسن بن علی (ع)، ۴۷۸
 نامه مستوره خانم حرم خسرو خان والی سنندج دختر ابوالحسن بیک سنندجی در جواب نامه عم خودش، ۳۸۰
 نامه معاویه به امیرالمؤمنین (ع)، ۴۸۳
 نامه معتصم عباسی به قیصر روم، ۵۳۶
 التامه، ملا دو پیازه، ۱۰۳، ۴۲۷
 نامه ملا فتح به میرزا فصیحی و پاسخ آن، ۱۸۶
 نامه میر داماد به ملا عبدالله شوشتری، ۴۳۹، ۵۵۱
 نامه میرزا بیگ به قمی، ۴۲۸
 نامه میرزا تقی، ۱۸۳
 نامه میرزا تقی به قائم مقام فراهانی، ۱۸۲
 نامه میرزا صادقی به نواب خانی، ۵۵۰

- نامه میرزا محسن به نواب اعتمادالدوله برای شفاعت
قاوچی، ۵۵۱
- نامه میرعلیشیر در طلب رخصت حج، ۲۳۳
- نامه نگاری امیرالمؤمنین^(ع) و معاویه، ۷۳۸
- نامه نواب اعلی به عالی حضرت سلیم شاه، ۵۵۰
- نامه نواب همایون به معین و جواب آن، ۱۳۵
- نامه نوعی به شخصی که محبوس بوده، ۱۳۶
- نامه واعظ شیرازی به محتشم کاشانی، ۷۱۷
- نامه وحشی به مطلوب، ۷۳۸
- نامه و صاف، ۵۳۶
- نامه ولیعهد مبرور به سلطان روم، ۳۳۱
- نامه‌های عاشق و معشوق، ۱۶۹
- نامه همیون پادشاه به شاه طهماسب، ۷۳۹
- نامه یحیای مُزوری در جواب مکتوب شیخ معروف
نودهی، ۳۸۰
- نامه یزید بن معاویه به عبدالله بن عمر، ۴۸۳
- نامه یعقوب به یوسف در وقتی که عزیز مصر بوده، ۱۸۴
- نان و حلوا، ۱۸، ۲۶، ۱۲۸، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۹۸، ۷۳۱
- النبذة المفترضة فی علم اصول الدین، ۳۴۲
- نبراس الضیاء فی معنی البداء، ۵۹۳
- نبراس الضیاء و تسواء السواء فی شرح باب البداء
و اثبات جدوی الدعاء، ۵۹۳
- نتیجة الافکار فی علم الانظار، ۳۰۳
- نجوم منظوم، ۶۵۹
- نخبة التواریخ فی مواد التاریخ، ۵۸۲
- نزهة الارواح، ۴۱۱، ۵۴۹، ۷۱۸
- نزهة القلوب، ۱۲۷، ۳۷۷
- نزهة المشتاق، ۴۳۲
- نزهة الملوك، ۱۳۶
- نزهة الناظر فی الجمع بین الاشباه والنظائر، ۷۰۲
- نزهة النواظر و تنبیه الخواطر، ۷۰۵
- نؤادنامه پادشاهان ایرانی نؤاد، ۳۰۷
- نسبت حروف به عناصر اربعه و اعراب متعلقه به آنها،
۲۹۶
- نسبت خرقه قاسم انوار، ۱۰۴
- نسب سیادت قاسم انوار، ۱۰۴
- نسب‌نامه پادشاهان صفویه، ۲۳۱
- نسب‌نامه پیامبر اسلام^(ص) تا حضرت آدم^(ع)، ۲۸۵
- نسب‌نامه سید نعمت‌الله، ۴۳۴
- نسخه به جهت اطفاء حرارت عشق که مرحوم نصیرای
همدانی نوشته، ۵۷۲
- نسخه حب النشاط، ۴۲۱
- نسخه مفرح یاقوتی که به جهت طپش دل عشاق نافع
است، ۱۵۰
- نشانه‌های اعطایی سال ۱۳۰۷ق، ۴۹۸
- نشر الامان فی الاسفار والاطمان، ۶۶۴
- النصائح الصغار، ۵۸
- النصائح الکبار، ۵۹
- نصاب الصبیان، ۱۹۳
- نصایح، ۲۶۵، ۵۰۵
- نصایح بوذرجمهر، ۳۷۷، ۵۰۳
- نصایح لقمان حکیم، ۱۲۷، ۲۶۵، ۴۳۹، ۵۸۰، ۶۰۱
- النصوحیة الموجزة علی حقیقة التوبة، ۳۴۷
- نصیب الفتیان و نسب التبیان، ۳۶
- نصیحت‌نامه شیخ ابوعلی سینا، ۱۴۲
- نصیحة الملوك، ۵۰۵، ۶۰۱
- النصیحة، مهذب الدین بصری، ۳۴۹
- نظر علمای هند و روم و فرس درباره منشأ شش‌گانه
امراض، ۱۷۴
- نظم صد کلمه جاحظ، ۶۶۸
- نظم اللالی، ۱۵۲، ۲۰۸، ۲۰۹
- نغمه عشاق، ۳۵۳
- نفائس الفنون فی عرایس العیون، ۷۰۳
- النفحة العنبریة فی الاستخارة بالقرعة الشرعیة، ۳۰
- نفسیه، ۷۱۹
- نقاش و صورت، ۴۰۸
- النقایة مختصر الوقایة، ۲۰۷
- نقد الرجال، ۸۵۰
- نقش بدیع، ۴۴۳، ۷۱۵
- نسبت حروف به منازل قمر به ترتیب ابجد، ۲۹۶

- تقلی قولی از صاحب وفيات الاعيان، ۵۷
 النقيض (رسالة في)، ۴۷۷
 نکاح نامه، ۲۴۴
 نکت البيان وادب الاعيان، ۸۰۹
 نکت النهاية، ۲۲۷
 نگارستان، ۱۳۶، ۹۴
 نل و دمن، ۸۱۸
 نمونه انشاء، ۷۳۳
 نمونه انشاء اجازة، ۵۱۸، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۷
 نمونه نامه انتصاب، ۴۹۳
 نوايح الكلم، ۵۸
 نوادر الاخبار، ۲۶۹
 نوادر الحكماء، ۱۳۷
 نورس خيال، ۱۲۳، ۱۳۹، ۴۲۸، ۴۴۴، ۴۴۵، ۵۹۶، ۷۳۵
 نور وحدت، ۳۳۱
 نوروز نامه، ۹۷
 نوريه، ۴۱۸
 نوشته روى قصر انوشيروان، ۹۴
 نهاية الاحكام فى معرفة الاحكام، ۶۴۲
 نهج المسترشدين فى اصول الدين، ۶۳۴
 النيات، ۲۶۷
 نيت، جمال خوانسارى، ۲۰۶
 النيروزيه فى معانى الحروف الهجائية، ۴۷۴
 نى نامه، ۴۱۵، ۱۶۹، ۵۶
 النية، احمد احسايبى، ۱۶
 واجب الاعتقاد على جميع العباد، ۲۹۳، ۲۵۰
 الوافيه فى نظم الشافية، ۳۰۶
 الواقدات، ۴۹۱
 وجوب الامامة، ۳۲۲
 وجود، گرگانی، ۱۳۵
 وجود، هفشوى، ۵۹۱
 وجه تسميه امير النحل و يعسوب الدين خوانندن
 اميرالمؤمنين^(ع)، ۴۷۸
 الوجيز فى تفسير القرآن العزيز، ۶۵۷، ۷۹۲
 وجيزة التحرير، ۲۵۵
- الوجيزة الحقية على مفاصد الغناء و تحريمه، ۳۴۸
 الوجيزة فى الدراية، ۲۸۵
 الوجيزة فى الزكوة والخمس، ۳۴۶
 الوجيزة فى الفصاحة والبلاغة، ۳۵۱
 ودائع النبوة، ۲۹۶
 وسائل الشيعة، ۳۵، ۱۹۱
 وسيلة النجات، ۸۶۲
 وصاياى ارسطاطاليس، ۲۹۹، ۵۰۴
 وصاياى افلاطون، ۵۰۳
 وصاياى افلاطون به ارسطاطاليس، ۲۹۹
 وصاياى اميرالمؤمنين^(ع) به كميل بن زياد، ۴۳۸
 وصاياى پیامبر^(ص) به اباذر، ۲۸۱
 وصاياى پیامبر^(ص) به اميرالمؤمنين^(ع)، ۷۳۳
 وصاياى خواجه نظام الملک، ۴۴۴
 وصف قحط، ۷۳۱
 وصف کشمير، سليم تهرانى، ۴۰۹
 وصف کشمير، طغراى مشهدى، ۴۰۷
 وصول الاخبار الى اصول الاخبار، ۲۶۸، ۵۱۰
 وصيت حارث بن كعب به فرزندانى هنگام وفات، ۵۸
 وصيت مولانا جلال الدين رومى، ۹۴
 الوضعية، ابیوردى كاشانى، ۵۸۹
 وفات سلمان فارسى، ۲۸۵
 وفيات الاعيان ابن خلكان، ۲۸۱
 وفيات شعرا و علما، ۳۱۷
 وقفنامه اشيايى كه مرحوم ميرزا هدايت تفرشى
 لشكرنويس باشى وقف کرده است، ۱۸۲
 وقفنامه بقعه امير سهل بن على بن ابى طالب در آستانه
 عراق، ۴۹۷
 وقفنامه، حسين خوانسارى، ۲۹۵، ۴۱۰
 وقفنامه قنات ناصريه در سال ۱۲۷۳ق، ۴۹۴
 وقفنامه ميرزا محمود براى مسجد جامع زنجان، ۵۷۱
 هادى المضل، ۴۸۱
 هداية الاسماء فى بيان كتب العلماء، ۵۶
 الهداية، صدوق، ۷۰۱

یادداشت درباره اجازات حسین بن حیدر کرکی در کاشان، ۵۲۴	هدایة الصدیق الی مذهب اهل التصدیق، ۳۷۴
یادداشت فقهی، ۳۶۹	هزار مسئله، ۱۴۸
یادداشتهای پزشکی مختلف، ۳۳۳	هفت اقلیم، ۶۸۴
یادداشتهایی برای انشا، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵	هفت کشور، ۹۵
یک بیت شعر در وصیت افلاطون، ۳۶۹	همای و همایون، ۷۳
یوسف و زلیخا، جامی، ۸۲۶	هندسه، ۲۷۶
یوسف و زلیخا، ناظم هروی، ۴۸۲	هوش ربا، ۴۳۸
یونسیه، ۷۱۹	هیئت قوشچی، ۲۷۱
	هیلاج نامه، ۷۱۶

نام پدیدآورندگان

ابوالفضل بن مبارک دکنی، علامی (۹۵۸-۱۰۱۱ق)، ۷۳۹، ۷۳۸، ۴۲۷، ۱۴۹، ۹۳	آتشی، ۱۰۲ آفتاب، ۱۸۸
ابوالفیض بن مبارک دکنی، فیضی (۹۵۴-۱۰۰۴ق)، ۷۶، ۸۱۸، ۷۳۲، ۷۳۰، ۵۵۸، ۵۵۰، ۵۳۶، ۴۲۶	ابراهیم ادهم بن میر رضی آرتیمانی همدانی (-۱۰۶۰ق)، ۷۵
ابوالقاسم ابن ابوحامد کازرونی (سده ۱۱هـ)، ۵۷۵، ابوالقاسم بن احمد یزدی (سده ۱۳هـ)، ۸۵۰	ابراهیم امینی هروی فرزند قاسم بن میرک محمدامین (ح ۸۸۲-۹۴۱ق)، ۶۰۶
ابوالقاسم بن بکر لیثی سمرقندی (زنده در ۸۸۸ق)، ۱۹، ابوالقاسم بن حسن گیلانی قمی (۱۱۵۲-۱۲۳۱ق)، ۷۲۱، ۲۹۱	ابراهیم بن بزرگمهر عراقی، فخرالدین (۶۱۰-۶۸۸ق)، ۹۰
ابوالقاسم بن عیسی فراهانی، قائم مقام ۱۱۹۳- (۱۲۵۱ق)، ۱۷۹، ۱۸۰، ۲۴۸، ۲۴۷، ۳۳۱، ۳۳۴، ۵۷۱، ۷۳۰	ابراهیم بن سلیمان قطیفی بحرانی (-۹۵۰ق)، ۵۱۶، ۵۳۱، ۵۳۰، ۵۲۹، ۵۲۶، ۵۱۷
ابوالقاسم بن میرزا بزرگ، میر فندرسکی (-۱۰۵۰ق)، ۶۲۵	ابراهیم بن عکاشه جبلی، ۱۹۳
ابوالقاسم قاری (سده ۱۱هـ)، ۲۰۹، ۲۰۸، ابوبکر بن علی، ابن حجه (۷۶۷-۸۳۷ق)، ۳۶۶، ابوتراب بن علی بیگ فرقتی کاشانی (-۱۰۲۵ق)، ۵۵۲، ۵۵۵	ابراهیم بن علی بن عبدالعالی میسی (سده ۱۰هـ)، ۵۲۳، ابراهیم بن محمد بن خلف بن حمدان همدانی (-۴۰۰ق)، ۳۷۵
ابوسعید بن یحیی یمنی، ۱۴۰، ۱۱، ابوطالب کشمیری نجفی (سده ۱۲هـ)، ۲۲۴، ابوطالب کلیم کاشانی (-۱۰۶۲/۱۰۶۱ق)، ۷۳۱، ابوطاهر بن کمال ملتانی (سده ۹ و ۱۰هـ)، ۲۵۲، ابومحمد بن عنایت الله بایزید بسطامی (سده ۱۱هـ)، ۵۲۲، احمد بن ابراهیم دشتکی شیرازی، نظام الدین (-۱۰۱۵ق)، ۳۲۰	ابراهیم بن منصور بن خلف نیشابوری (سده ۵هـ)، ۱۱۹، ۸۱۳ ابراهیم بن هلال صابی (۳۱۳-۳۸۴ق)، ۳۹۲، ۳۵۵، ابراهیم کرهرودی، میر، ۵۳۸ ابوالحسن بن ابراهیم یغمای جندقی (۱۱۹۶-۱۲۷۶ق)، ۲۴۷ ابوالحسن بن احمد ابیوردی کاشانی (-۹۶۶ق)، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰ ابوالحسن بن محمود، امیر خسرو دهلوی (۶۵۱- ۷۲۵ق)، ۶۰۰، ۱۳۵، ۷۲

- احمد بن ابوالحسن شیرازی، دیوان بیگی، ایشک آفاسی (۱۲۴۱-۱۳۱۰ق)، ۸۱۳
- احمد بن ابی‌الخیر زرکوب شیرازی (۷۸۹-ق)، ۸۴۹
- احمد بن حسین بن رسلان رملی شافعی، ابن رسلان (۸۴۴ق)، ۷۸۰
- احمد بن حسین همدانی، بدیع‌الزمان (۳۵۸-۳۹۸ق)، ۴۵۱، ۲۷۴
- احمد بن زین‌الدین احسائی (۱۱۶۶-۱۲۴۱ق)، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹۱
- احمد بن سلیمان ابن کمال پاشا (۸۷۳-۹۴۰ق)، ۲۰۷، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۵، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹
- احمد بن طیفور خراسانی بغدادی (۲۰۴-۲۸۰ق)، ۵۷
- احمد بن عبدالرزاق مقدسی (سده ۵۷)، ۶۳
- احمد بن عبدالرضا بصری، مهذب‌الدین (زنده در ۱۰۸۷ق)، ۳۴۰
- احمد بن عبدالله ابن متوج بحرانی (۸۲۰-ق)، ۴۰۰، ۷۱۴
- احمد بن علی ابن حجر عسقلانی (۷۷۳-۸۵۲ق)، ۳۵۹
- احمد بن علی بن حسین حسینی، ابن عنبه (ح ۷۴۸-۸۲۸ق)، ۸۱۹
- احمد بن علی بن مسعود (سده ۸هـ)، ۲۷۸
- احمد بن علی بونی (۶۲۲ق)، ۱۱۳، ۱۱۴
- احمد بن عمر دولت‌آبادی (۸۴۸-ق)، ۹۹
- احمد بن قوص بن احمد منوچهری دامغانی (۴۳۲ق)، ۱۸۲
- احمد بن محمد ابن حجر هیتمی (۹۰۹-۹۷۴ق)، ۱۶۱، ۲۰۰، ۲۰۱
- احمد بن محمد ابن فهد حلی (۷۵۶-۸۴۱ق)، ۲۱۹، ۶۹۰
- احمد بن محمد بن حسن کواکبی (۱۱۲۴ق)، ۳۷۳
- احمد بن محمد بن حسین ارجانی (۴۶۰-۵۴۴)، ۸۵۱
- احمد بن محمد بن عبدالغفار غفاری قزوینی (۹۲۰-۹۷۵ق)، ۹۴
- احمد بن محمد صالح صدیقی حسینی، نظام‌الدین (سده ۱۱هـ)، ۷۷
- احمد بن محمد علاء‌الدوله سمنانی (۶۵۹-۷۳۶ق)، ۴۳۳
- احمد بن محمد غزالی (۵۲۰ق)، ۲۴۷، ۴۱۶، ۷۰۸
- احمد بن محمد مرعشی دباغی (۱۱۶۵ق)، ۱۹
- احمد بن محمد معصوم شیرازی (۱۰۸۶-ق)، ۵۲۲
- احمد بن محمد میدانی نیشابوری (۵۱۸-ق)، ۷۰۷
- احمد بن نصرالله تنوی دبیلی (۹۹۶-ق)، ۴۹۲
- احمد بن نظام‌الدین حقیری هروی (۹۲۳-ق)، ۳۱۳
- احمد جامی، ۶۹۰
- احمد رومی (سده ۸هـ)، ۵۸۲
- احمد هاتف اصفهانی (۱۱۹۸-ق)، ۹۰
- ارجاسب بن خواجگی شاپور تهرانی (سده ۱۱هـ)، ۴۰۴
- ارجاسب (مسعود) بن علی امیدی تهرانی (۹۲۵-ق)، ۵۵۵
- اسحاق بن محمد همدانی، قاضی ابرقوه (۵۸۲-۶۲۳ق)، ۴۱۱
- اسدالله بن محمد ابراهیم کلانتر قوامی شیرازی (۱۱۹۷-۱۲۸۰ق)، ۵۸۴
- اسدی، ۶۶۹
- اسعد بن نصر فالی ایزری (۶۲۴-ق)، ۳۳۴، ۴۵۶، ۴۸۸
- اسکندر بیگ ترکمان منشی (۹۶۸-۱۰۴۳ق)، ۱۰۱
- اسماعیل بن حماد جوهری فارابی (۳۹۳-ق)، ۷۶۳
- اسماعیل بن علی اصغر واعظ سیزواری (۱۲۲۴-۱۳۱۲ق)، ۱۰۶
- اسماعیل بن لطف‌الله باخرزی (سده ۱۰هـ)، ۹۹
- اسماعیل بن محمد اصفهانی، کمال‌الدین (۶۳۵-ق)، ۶۳۱
- اسماعیل بن محمد تقی مستوفی تفرشی، دبیر (سده ۱۱هـ)، ۵۸۲
- اسماعیل بن محمد حمیری (ح ۱۰۵-۱۷۱ تا ۱۷۹ق)، ۴۵۶، ۴۸۹
- اسماعیل بن محمد محسن شریف شاهرودی (سده ۱۱هـ)، ۶۹۱
- اسماعیل بن نظام‌الملک ابرقوهی (سده ۸هـ)، ۶۸۰
- اسماعیل حسینی مرعشی تبریزی، متخلص به میر دعوی (سده ۱۱هـ)، ۴۶۲

- اسماعیل طبعی قزوینی (سده ۱۱هـ)، ۵۵۶
 الفتی ساوجی (سده ۱۱هـ)، ۵۰
 الیاس بن یوسف نظامی گنجوی (-۶۰۷ تا ۶۱۵ق)،
 ۵۹۸، ۴۴۵، ۱۳۰
 امام علی بن ابی طالب^(ع) (-۴۰ق)، ۲۱۷، ۲۱۹، ۲۴۲،
 ۴۳۲، ۲۶۰
 امام علی بن حسین زین العابدین^(ع) (-۹۴ق)، ۸۴۶
 امام علی بن موسی الرضا^(ع) (-۲۰۲ تا ۲۰۵ق)، ۶۲۷، ۷۸۶
 امان‌الله مراغی (سده ۱۳هـ)، ۶۲۷
 امین‌الدین حسن بن علی متطبب، ۱۴۱
 امین بن احمد رازی (سده ۱۱هـ)، ۶۸۴
 اوحدالدین بن حسین اوحدی مراغه‌ای (۶۷۲-۷۳۸ق)،
 ۸۵۲، ۷۱۷، ۴۴۲
 بابا شاه اصفهانی (به احتمال ۹۹۶ق)، ۲۴۸
 بدرالدین / نورالدین هلالی جغتایی (۹۳۶ق)، ۸۲۱
 بدیل بن علی خاقانی (۵۲۰-۵۹۵ق)، ۱۴۷، ۵۴۸،
 ۵۵۷، ۵۵۰
 برخوردار بن محمود ترکمان فراهی، ممتاز (سده ۱۱هـ)،
 ۴۹۳
 بزرگمهر، ۶۷۱
 بمانعلی راجی کرمانی (-بین ۱۲۳۷ تا ۱۲۴۱ق)، ۶۴۶
 بهاء‌الدین محمد بن محمدباقر مختاری نائینی (ح
 ۱۰۸۰-ح ۱۱۴۰ق)، ۶۲۸
 بی‌بی خانم دختر محمدباقر خان سرکرده سواره
 استرآبادی (سده ۱۴هـ)، ۵۶۰
 پرتوی شیرازی (۸۷۰-۹۲۸ق)، ۵۵۷، ۵۳۶
 پسر احمد بن محمود صابونی بخاری (سده ۶ و ۷هـ)،
 ۲۱۳
 پیر سلیمان بن پیر احمد هفشوی (سده ۱۱هـ)، ۵۹۱
 پیر مراد متخلص به شفیق، ۴۶۹
 تقی بن حسین تفرشی، ضیاء لشکر، دانش (۱۲۸۸-
 ۱۳۶۷ق)، ۳۲
 توکلی بن اسماعیل بن حاجی اردبیلی، ابن بزاز
 (-۸۰ق)، ۸۰۵
 جابر بن حیان (۱۲۰-۱۹۸ق)، ۶۱۰
- جعفر، ۳۰۳
 جعفر بن ابواسحاق دارابی کشفی (۱۱۸۹-۱۲۶۷ق)،
 ۳۰۴
 جعفر بن احمد مغانی تبریزی (-۱۲۶۲ق)، ۸۵۸
 جعفر بن یحیی محقق حلی (۶۰۲-۶۷۶ق)، ۹، ۲۲۷،
 ۶۲۷
 جندب بن حجر کندی، امرؤالقیس (-۵۶۶م)، ۴۵۸
 حامد بن ابی‌الفخر اوحدالدین کرمانی (۵۶۱-۶۳۵ق)،
 ۸۹
 حبیب‌الله بن محمدعلی قآنی شیرازی (۱۲۲۳-
 ۱۲۷۰ق)، ۲۷۷، ۷۳۰
 حبیب بن علی سالار بیهقی، ۹۳
 حبیبش بن ابراهیم تفلیسی (سده ۶هـ)، ۶۸۳، ۷۸۹
 حسن بن ابوطالب آبی (زنده در ۶۷۲ق)، ۲۱۲
 حسن بن حسین بن علی دوریستی (سده ۶هـ)، ۵۲۷
 حسن بن حسین شیعی سبزواری بیهقی (زنده در
 ۷۷۳ق)، ۱۶۸، ۳۹۰
 حسن بن روزبهان شیرازی (سده ۱۰هـ)، ۱۷۱
 حسن بن زین‌الدین عاملی (۹۵۹-۱۰۱۱ق)، ۵۲۷
 حسن بن سلیمان حلی (سده ۹هـ)، ۴۸۳، ۵۶۴
 حسن بن عبدالؤمن حسام مظفری خوبی (زنده در
 ۷۰۹ق)، ۳۶
 حسن بن عبدالوهاب بخارایی، نثاری (-۱۰۰۵ق)، ۷۹
 حسن بن علی بن خلف قرطبی، خطیب (۵۱۴-۶۰۲ق)،
 ۲۵۸
 حسن بن علی بن داود حلی (سده ۸هـ)، ۲۴۰
 حسن بن علی یزدی کثنوی کربلایی (-۱۲۹۷ق)، ۵۶
 حسن بن محمد بن حسین نیشابوری قمی، نظام اعرج (ح
 -۷۲۸ق)، ۱۷۵
 حسن بن محمد بن راشد حلی، تاج‌الدین (سده ۹هـ)،
 ۳۸۱
 حسن بن محمدحسین شفقایی اصفهانی (۹۶۶-
 ۱۰۳۷ق)، ۵۵۴، ۵۵۴
 حسن بن محمد رامی (-۷۹۵ق)، ۶۵، ۴۲۸، ۵۷۰
 حسن بن محمدعلی نائینی، حیرت (سده ۱۴هـ)، ۷۲

- حسن بن محمد نظامی نیشابوری (سده ۵۷هـ)، ۱۸۶
 حسن بن یوسف بن مطهر حلی (۶۴۸-۷۲۶ق)، ۲۴۹، ۵۳۲، ۵۲۹، ۵۲۰، ۴۶۳، ۳۸۹، ۳۲۶، ۲۹۳، ۲۷۶، ۲۶۶
 ۷۸۵، ۷۸۴، ۷۸۳، ۶۸۹، ۶۴۵، ۶۴۳، ۶۴۲، ۶۳۴
 حسن پاشا بن علاءالدین علی اسودنکساری (سده ۵۹هـ)، ۵۶۵
 حسن جهان خانم دختر فتحعلی شاه قاجار، والیه (سده ۱۳هـ)، ۱۹۲
 حسن خطیب قاری سبزواری (سده ۱۱هـ)، ۴۳۶
 حسن داعی، ۶۹
 حسین اردبیلی، ۵۸۸
 حسین بن احمد زوزنی (۴۸۶-ق)، ۲۷۴
 حسین بن اسماعیل طبسی گازرگاهی (سده ۱۰هـ)، ۷۸
 حسین بن حسن بن ابراهیم خلیلی داری، ۳۸
 حسین بن حسن جرجانی (سده ۵۸هـ)، ۷۱۰
 حسین بن حیدر کرکی عاملی (۱۰۴۱-ق)، ۵۲۲، ۵۲۳
 حسین بن سعید نیلی (سده ۷هـ)، ۷۰۲
 حسین بن شمس‌الدین صاعد، ۵۳۳
 حسین بن صفی (سده ۱۲هـ)، ۱۱۲
 حسین بن عالم، امیر حسینی هروی (زنده در ۷۲۹ق)، ۷۱۸، ۷۱۶، ۵۴۹، ۴۳۹، ۴۱۱، ۱۰۱
 حسین بن عبدالصمد حارثی عاملی (۹۱۸-۹۸۴ق)، ۵۱۸، ۵۱۰، ۲۶۸
 حسین بن عبدالله ابن سینا (۳۷۰-۴۲۸ق)، ۴۷۴، ۵۹۰، ۶۲۵
 حسین بن عبدالله سرابی، گرانمایه (سده ۱۳هـ)، ۸۰۲
 حسین بن علی اردستانی اصفهانی، مجمر (۱۱۹۰-۱۲۲۵ق)، ۶۵۸
 حسین بن علی طغرای اصفهانی (۴۵۳-۵۱۵ق)، ۴۵۶
 حسین بن علی واعظ کاشفی (۹۱۰-ق)، ۱۰۳، ۹۵، ۷۰۶، ۶۹۴، ۶۳۲، ۶۰۰، ۵۴۹
 حسین بن محمد تقی نوری (۱۲۵۴-۱۳۲۰ق)، ۷۸۵
 حسین بن محمد حسینی نیشابوری (۹۰۴-ق)، ۱۵۷
 حسین بن محمد خوانساری (۱۰۱۶-۱۰۹۸-ق)، ۱۲۳
- ۱۲۵، ۱۵۰، ۲۱۶، ۲۹۵، ۴۱۰، ۴۲۵، ۵۵۰، ۷۳۳
 حسین بن محمد مرعشی آملی، خلیفه سلطان (۱۰۰۱-۱۰۶۴ق)، ۲۷۶
 حسین بن محمود بن حسن زیدانی شیرازی، مظهرالدین (۶۶۲-ق)، ۳۱۹
 حسین بن معین‌الدین میبیدی (۹۱۱-ق)، ۳۱۱، ۵۴۸، ۶۶۷
 حسین بن موسی اردبیلی، کمال‌الدین (سده ۱۱هـ)، ۸۵
 حسین بن نجف تبریزی نجفی (۱۲۵۱-ق)، ۳۹۴
 حسین سهایبی، ۷۱
 حمدالله بن ابوبکر قزوینی مستوفی (۶۸۰-۷۵۰ق)، ۸۶، ۸۷، ۱۲۷
 حمزه بن علی بن احمد، هادی المستجیبین (سده ۵هـ)، ۷۲۹، ۷۲۸، ۷۲۷، ۷۲۶
 حیدر بن علاءالدین حسینی بیزئی (زنده در ۱۰۰۳ق)، ۵۱۸، ۲۶۷
 حیدر بن علی رازی (سده ۱۱هـ)، ۸۴
 حیدرعلی بن محمد شیروانی (سده ۱۲هـ)، ۶۳۰
 خالد بن عبدالله ازهری (۹۰۵-ق)، ۲۹
 خضر بن محمد بن علی رازی حبلرودی (ح ۸۵۰ق)، ۲۹۳
 خلیل بن احمد فراهیدی ازدی (۱۰۰-۱۷۰ق)، ۲۸
 خلیل ذوالقدر (سده ۱۱هـ)، ۴۳۸، ۴۳۹
 داود بن محمود بن محمد قیصری (۷۵۱-ق)، ۳۶۵
 داود شیروانی (سده ۹هـ)، ۶۵۱
 دبیران دبیرخانه شاه سلیمان صفوی، ۲۵۴
 درویش خلیلی (سده ۹هـ)، ۲۶۴
 درویش علی بوزجانی (سده ۱۰هـ)، ۷۰۷
 دولت‌شاه بن علاءالدوله بختیشاه سمرقندی (سده ۹هـ)، ۷۹، ۱۴۰، ۷۴۴
 رجب علی خان منصورالملک (سده ۱۴هـ)، ۶۳۸
 رشیدالدین فضل‌الله همدانی (۷۱۸-ق)، ۷۱۱
 رضاقلی بن محمد هادی هدایت (۱۲۱۵-۱۲۸۸ق)، ۳۰۷
 رضی، ۷۱۲

- رضی‌الدین آرتیمانی (سده ۱۱هـ)، ۵۵۲
 رضی بن محمد شفیع مستوفی تبریزی (-۱۲۲۲/۱۲۳۲ق)، ۲۴
 زاهد بخارایی (سده ۱۰ و ۱۱هـ)، ۲۰۸
 زکریا بن محمد انصاری مصری (-۹۲۶ق)، ۳۷۶
 زکی همدانی (سده ۱۱هـ)، ۵۵۴
 زین‌الدین بن علی عاملی، شهید ثانی (۹۱۱-۹۶۵ق)،
 ۷۹۵، ۷۷۹، ۵۳۲، ۵۳۱، ۵۱۸، ۵۱۱، ۲۶۷
 زین‌الدین بن محسن عاملی (زنده در ۹۸۴ق)، ۴۸۷
 زین‌العابدین ابراهیم آبادی (سده ۱۲هـ)، ۵۰۱
 زین‌العابدین بن اسکندر شیروانی (۱۱۲۴-۱۲۵۳ق)،
 ۵۰۰
 زین‌العابدین بن شاهزاده محمدولی میرزا قاجار (سده
 ۱۳هـ)، ۸۲
 زین‌العرب بن اسماعیل (سده ۱۰هـ)، ۲۰۴
 زین بن حاجی، ۱۳
 ساغر، ۸۱۹
 سام میرزا بن اسماعیل صفوی (۹۲۳-۹۷۵ق)، ۷۸
 سعدالدین کاشغری (-۸۶۲ق)، ۴۱۸
 سعدالدین وراوینی (سده ۷هـ)، ۴۴۰
 سعید بن مظفر باخرزی، سیف‌الدین (-۶۵۳ تا ۶۵۹ق)،
 ۲۴۷
 سعید بن هبة‌الله راوندی (-۵۷۳ق)، ۳۸۶
 سلطانعلی حافظ اوبهی هروی (سده ۱۰هـ)، ۱۴۴
 سلطانعلی مشهدی (۸۴۱-۹۲۶ق)، ۵۷۹
 سلطان محمد بن امیری، فخری هروی (سده ۱۰هـ)، ۹۵
 سلمان بن محمد ساوجی (۷۰۹-۷۷۸ق)، ۴۳۹
 سلمان تربتی، ۱۳۸
 سلیمان بن حسن صهرشتی (سده ۵هـ)، ۳۸۴
 سلیمان بن عبدالله یحزانی (-۱۱۲۱ق)، ۳۰
 سلیمان بن محمد بلغاری، ۱۳۶
 سیفی بخاری عروسی (-شاید ۹۰۹ق)، ۳۲، ۱۵۶، ۲۷۷
 شاه طاهر بن رضی‌الدین انجدانی دکنی (-۹۵۲/۹۵۶ق)، ۵۵۸
 شاه فتح‌الله بن حبیب‌الله شیرازی (-۹۹۷ق)، ۴۷۸
 شاه نعمت‌الله ولی کرمانی (۸۳۴ق)، ۷۱۹
 شرف‌الدین بخارایی خراسانی (سده ۷هـ)، ۸۸
 شرف‌الدین بن منصور قطران تبریزی (پس از ۴۶۶ق)،
 ۸۱۶، ۵۵۷
 شریف تبریزی (-۹۵۶ق)، ۵۵۳
 شمس‌الدین بن محمود طریحی نجفی، ۵۸
 شمس‌الدین (سده ۱۳هـ)، ۲۶۵
 شمس محمد طیبی، ۱۴۳
 شوقی تبریزی (سده ۹هـ)، ۸۰۳
 شیخ الاسلام هروی، ۴۱۵
 صادق رکنی عاشق (سده ۱۰هـ)، ۴۱۳
 صادقی افشار کتابدار (۹۴۰-۱۰۱۸/۱۰۲۲ق)، ۷۳۹
 صافی شیرازی، ۹۲
 صالح بن عبدالقدوس ازدی (سده ۲هـ)، ۴۵۷
 صالح شیخ الاسلام تبریز، میرزا، ۷۶
 ضیاء‌الدین نخشی بدایونی (-۷۵۱ق)، ۲۱۵
 طغان‌شاه بن نظام قمی شاهرودی (سده ۹هـ)، ۱۰۴
 طغرای مشهدی (-۱۱۰۰ق)، ۴۰۷
 عادل بن علی بن عادل شیرازی خراسانی (سده ۱۰هـ)،
 ۶۶۸، ۱۵۲
 عارف (سده ۱۰هـ)، ۶۶۱
 عاصم بن ایوب بظلیوسی (-۴۹۴ق)، ۴۵۹، ۴۶۰
 عاقل خان رازی خوافی بلخی، میر عسکری
 (-۱۱۰۸ق)، ۹۰
 عامر بن عامر بصری (زنده در ۷۳۱ق)، ۲۷۹
 عباسعلی بن اسماعیل کیوان قزوینی (۱۲۷۷-۱۳۵۷ق/
 ۱۳۱۷ش)، ۸۰۱، ۷۹۹، ۱۱۹
 عباسقلی بن حسن شاملو (سده ۱۱هـ)، ۱۸۸
 عباسقلی بن محمدتقی سپهر کاشانی، لسان‌الملک
 (۱۲۶۸-۱۳۴۲ق)، ۴۶۳، ۴۹۵، ۷۹۳
 عبدالباقی نهاوندی (سده ۱۱هـ)، ۵۵۱
 عبدالجبار بن احمد همدانی (۳۲۵-۴۱۵ق)، ۷۰۴
 عبدالجبار خجندی (سده ۷هـ)، ۸۰، ۹۷
 عبدالحمید بن محمد اعرجی، نظام‌الدین (سده ۸هـ)،
 ۶۳۴

- عبدالحمید بن هبة الله مدائنی، ابن ابی الحدید (۵۸۶-۶۵۵ق)، ۳۳۳
عبدالحی بن عبدالوهاب اشرفی استرآبادی (سده ۱۰هـ)، ۳۹۰
عبدالرحمن بن ابوبکر سیوطی (۸۴۹-۹۱۱ق)، ۲۶۰، ۳۰۴
عبدالرحمن بن احمد ایچی (۷۵۶ق)، ۲۰۹، ۲۱۰
عبدالرحمن بن احمد جامی (۸۱۷-۸۹۸ق)، ۳۱، ۵۶، ۹۲، ۱۵۵، ۱۵۷، ۱۶۹، ۲۱۰، ۳۱۴، ۳۷۸، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۲۰، ۴۴۳، ۵۰۵، ۵۵۱، ۵۹۴، ۷۱۸، ۷۵۹، ۸۲۶
عبدالرحمن بن علی ابن جوزی (ح ۵۱۱-۵۹۷ق)، ۲۶۰
عبدالرحمن بن علی یزدادی (سده ۵هـ)، ۴۵۲
عبدالرحمن بن محمد حلی، ابن عتایقی (بعد از ۷۸۸ق)، ۳۹۹
عبدالرحمن بن محمد کشی (۶۶۱ق)، ۴۷۷
عبدالرزاق بن ابوالغنائم کاشانی (۷۳۶ق)، ۳۳۱
عبدالرزاق بن اسحاق سمرقندی (۸۱۶-۸۸۷ق)، ۷۴۱، ۷۴۳
عبدالرزاق بن علی فیاض لاهیجی قمی (۱۰۷۲ق)، ۲۲۲، ۲۸۴، ۴۱۰، ۶۲۶
عبدالرزاق بن نجفقلی دنبلی خوبی، مفتون (۱۱۷۶-۱۲۴۳ق)، ۸۳۰، ۸۲۸
عبدالرسول بن محمدحسن زنوزی، فنا (۱۲۶۳ق)، ۷۲۲
عبدالسلام بن احمد ابن غانم مقدسی (۶۷۸ق)، ۳۳۶
عبدالعالی بن محمد مؤمن نجات قمی اصفهانی (ح ۱۱۴۰ق)، ۴۰۷
عبدالغزیز بن سراپا حلی، صفی الدین، ابن ابی سراپا (۶۷۷-۷۵۰ق)، ۸۴۷
عبدالغزیز بن نحریر طرابلسی، ابن براج (۴۸۱ق)، ۷۰۱
عبدالقادر بن حسن رویانی (۸۴۴-۹۲۵ق)، ۲۷۸
عبدالقاهر بن عبدالرحمن جرجانی (۴۷۱ق)، ۲۱۱، ۲۷۹
- عبدالکریم بن ابراهیم گیلانی (۷۶۷-۸۳۲ق)، ۵۶۶
عبدالکریم بن علی کاشانی (سده ۱۱هـ)، ۴۰۶
عبدالکریم بن محمد رافعی قزوینی (۵۵۷-۶۲۳ق)، ۳۹۵
عبداللطیف بن عبدالله عباسی گجراتی (۱۰۴۸-۱۱۰۰ق)، ۹۹
عبداللطیف بیرجندی (زنده در ۹۲۱ق)، ۲۳۰
عبدالله بن خان بابا مدرس زنوزی (۱۲۵۷ق)، ۶۰۹، ۸۰۶
عبدالله بن طاهر صایم الدهر حسینی (سده ۱۳هـ)، ۶۸
عبدالله بن عیسی افندی اصفهانی (ح ۱۰۶۷-۱۱۳۰ق)، ۹۳
عبدالله بن فریدون گرجی اصفهانی، اشتها (۱۲۴۵-۱۲۸۹ق)، ۷۱
عبدالله بن محمد رازی، نجم الدین دایه (۵۷۰-۶۵۴ق)، ۳۲۹
عبدالله بن محمد کاظم تبریزی، ۴۶۱
عبدالله بن محمد هاتقی (۹۲۷ق)، ۷۵۷
عبدالله بن محمد هروی انصاری (۳۹۶-۴۸۱ق)، ۱۰۵، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۴۷، ۱۵۱، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۲۶۵، ۸۵۹
۸۶۰
عبدالله بن نورالدین جزایری (۱۱۱۲-۱۱۷۳ق)، ۱۱۱
عبدالله بن یحیی شیرازی، قطب الدین (سده ۹-۱۱هـ)، ۲۴۱
عبدالله بن یوسف انصاری، ابن هشام (۷۰۸-۷۶۱ق)، ۴۶۰
عبدالله حورا مغربی نقشبندی (سده ۱۱هـ)، ۳۳۱
عبدالؤمن بن ولی محمد دهلوی، ملا دو پیازه (سده ۱۲هـ)، ۱۰۳، ۴۲۷
عبدالؤمن بن هبة الله شفروه اصفهانی (ح ۶۰۰ق)، ۵۹، ۱۷۳، ۴۵۱، ۶۲۸
عبدالنبی بن سعد جزائری (۱۰۲۱ق)، ۶۳۷
عبدالواحد بن محمد آمدی تمیمی (۵۱۰ق)، ۷۶۹
عبدالوهاب امامی (سده ۸هـ)، ۴۴۴
عبدالوهاب بن ابراهیم زنجانی (۶۶۰ق)، ۲۱۱، ۴۳۱
عبدالوهاب بن محمد رحیم نشاط اصفهانی، معتمدالدوله (۱۱۷۵-۱۲۴۴ق)، ۴۹۵، ۱۵۱

- عبدالله بن محمد فرغانی عبری (۷۴۳ق)، ۶۹۶
عبدالله بن مسعود محبوبی بخاری، صدر الشریعه ثانی
(۷۴۷ق)، ۲۰۷، ۳۶۱
عبدالله قزوینی، عبید زاکانی (۷۷۱ / ۷۷۲ق)، ۶۴،
۴۹۸
عثمان بن عبدالله خطابی / خطابی، نظام‌الدین
(۹۰۱ق)، ۷۴۴
عثمان بن عمر ابن حاجب (۵۷۰-۶۴۶ق)، ۲۱۰
عطار تونی (سده ۹هـ)، ۵۵۹، ۷۱۶
عطاءالله بن فضل‌الله دشتکی شیرازی (پس از ۹۳۰ق)،
۹۷
عطاءالله بن محمود عطایی نیشابوری (۹۱۹ق)، ۶۴،
۲۷۷، ۱۵۵
عظیمای نیشابوری فرزند سید رضای قیدی (-)
۱۱۱۱/۱۱۱۰ق)، ۴۰۸
علاءالدین عطار اودهی، میر سید، ۹۰
علی آبادی، ۳۳۷
علی بغدادی (سده ۱۰هـ)، ۷۵۵
علی بن ابراهیم بغدادی، درویش برهان (سده ۱۰هـ)،
۹۹
علی بن ابی‌الرجال شیبانی کاتب (سده ۵هـ)، ۴۹۰
علی بن احمد کوفی (۳۵۲ق)، ۴۰۱
علی بن احمد واحدی نیشابوری (۴۶۸ق)، ۶۵۷، ۷۹۲
علی بن حسن بن ابی‌المجد حلبی (سده ۵هـ)، ۷۰۱
علی بن حسن بن محمد خازن حائری، ابن خازن
(سده ۸هـ)، ۵۲۶
علی بن حسن زواره‌ای (سده ۱۰هـ)، ۶۴۶، ۶۵۴، ۶۶۴،
۶۶۵
علی بن حسین بن عبدالعالی کرکی (۸۹۰-۹۴۰ق)، ۹،
۵۱۲، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۸۷
علی بن حسین بیهقی کاشفی، صفی‌الدین (۹۳۹ق)،
۵۳۷
علی بن حسین کربلایی (زنده در ۱۱۰۷ق)، ۲۷
علی بن حسین موسوی بغدادی، شریف مرتضی (۳۵۵-
۴۳۶ق)، ۳۶۱، ۶۹۵
- علی بن خلف مشعشی حویزی (۰۸۸ق)، ۸۰۹
علی بن سلطان محمد قاری هروی (۰۱۴ق)، ۲۰۱،
۲۰۲
علی بن شهاب‌الدین همدانی (۷۱۴-۷۸۶ق)، ۴۱۷،
۶۰۲، ۷۱۸، ۴۳۹
علی بن عبدالعالی میسی عاملی، ابن مفلح (۹۳۸ق)،
۵۳۰
علی بن عثمان اوشی فرغانی (۵۷۵ق)، ۲۰۱
علی بن علی اکبر رازی، زین‌العابدین (سده ۱۲هـ)، ۹۸
علی بن علی بن حسین موسوی عاملی جبعی مکی
(۹۷۰-۱۰۶۸ق)، ۲۵
علی بن علی یزدی، شرف‌الدین (۸۵۸ق)، ۱۳۱
علی بن عمر کاتبی قزوینی (۶۰۰-۶۷۵ق)، ۲۰۹، ۲۱۰
علی بن محمد ابن نبیه (۵۶۰-۶۱۹ق)، ۷۴۶
علی بن محمد بستنی (ح ۳۳۵-۴۰۱/۴۰۳ق)،
۴۵۶، ۷۰۷
علی بن محمد بن بابا خلیل‌الله، ۱۴۳
علی بن محمد بن حسن عاملی (۱۰۱۳/۱۰۱۴-
۱۱۰۴ق)، ۳۹۷، ۸۳۷
علی بن محمد بن عبدالحمید نیلی (سده ۸هـ)، ۵۲۱
علی بن محمد بن مکی عاملی (سده ۱۱هـ)، ۵۲۷
علی بن محمد بن یونس بیاضی (۷۹۱-۸۷۷ق)، ۵۳۲
علی بن محمدحسن بن عبدالرسول زنوزی، فانی (سده
۱۱۳هـ)، ۶۵۹
علی بن محمدحسین زنجانی (۱۱۳۶ق)، ۳۰۵
علی بن محمد قوشچی (۸۷۹ق)، ۲۷۱
علی بن محمد گرگانی، میر سید شریف (۷۴۰-۸۱۶ق)،
۱۳۵، ۱۹۶، ۳۲۴، ۴۴۱، ۵۹۱، ۷۰۵
علی بن مساعد جبل عاملی، مه‌ری (سده ۱۲هـ)، ۲۹۸
علی بن موسی ابن طاووس حلی (۵۸۹-۶۶۴ق)، ۲۸۴،
۳۵۳، ۳۸۵، ۳۸۶، ۴۰۰
علی بن موسی بن سعید اندلسی (۶۱۰-۶۸۵ق)، ۶۰
علی بن هارون، شاه قاسم انوار (۷۵۷-۸۳۷ق)، ۹۰،
۴۸۴، ۵۳۵، ۷۳۶، ۷۷۷
علی بن هلال جزایری (۹۰۹ق)، ۵۲۵

- علی بن هلال کرکی (-۹۸۴ق)، ۵۲۸
 علی بن یوسف بن عبدالجلیل نیلی (زنده در ۷۷۷ق)،
 ۶۳۵
 علی حسینی استرآبادی نجفی، شرف‌الدین (-۹۶۵ق)،
 ۸۰۵
 علی خان بن احمد مدنی شیرازی (۱۰۵۲-۱۱۱۸ق)،
 ۱۹۱
 علی‌رضا بن حسین تجلی شیرازی اردکسانی (-۱۰۸۵/
 ۱۰۸۸ق)، ۴۰۲، ۲۸۳، ۲۳۳، ۱۶۴
 علی قاینی، ۱۸۶
 علیقلی بن فتحعلی شاه قاجار، اعتضادالسلطنه (۱۲۳۴-
 ۱۲۹۸ق)، ۴۶۷
 علیقلی بیگ انیسی شاملو (-۱۰۱۷ق)، ۶۰۲، ۵۵۶
 علی محمد همدانی، کفاش (سده ۱۱۳هـ)، ۸۶۲
 علینقی کمره‌ای کاشانی، نقی (۹۵۳-۱۰۳۱ق)، ۵۵۲،
 ۸۲۹
 علینقی مراغی (سده ۱۱۳هـ)، ۷۰
 عمادالدین نسیمی (۷۷۱-۸۲۰ق)، ۹۰
 عمر بن محمد نسفی (۴۶۰-۵۳۷ق)، ۲۰۹
 عمر بن مظفر قرشی بکری معری، ابن وردی (-۸۶۱ق)،
 ۸۵۶
 عمرو بن بحر جاحظ (۱۵۰-۲۵۵ق)، ۳۸۵
 عمرو بن مالک شنفری (-ح ۵۵۰م)، ۲۱۹
 عیسی بن سنجر حاجری اربلی (۵۸۲-۶۳۲ق)، ۷۴۵
 عیسی بن لطف‌الله بن مطهر حسنی یمنی کوبکبانی
 (۹۸۶-۱۰۴۸ق)، ۶۸
 غزالی مشهدی (۹۳۶-۹۸۰ق؟)، ۴۴۳، ۷۱۵
 غلام حسین بن هدایت علی خان بن سید علیم‌الله بن
 فیض‌الله منشی طباطبایی (۱۱۴۰-۱۲۰۸ق)، ۵۴
 فایق (سده ۱۱۳هـ)، ۶۳۹
 فتح‌الله جرعه تبریزی (سده ۱۱۳هـ)، ۶۹۷
 فخرالدین بن محمدعلی طریحی نجفی (-۱۰۸۷ق)،
 ۲۵۷، ۲۵۶
 فرخ حسین ناظم هروی (۱۰۱۶-زنده در ۱۰۸۳ق)،
 ۴۸۲
- فریدون بن احمد سپهسالار (سده ۸هـ)، ۳۲۵
 فریدون عکاشه، ۲۸۴
 فریدون میرزا بن عباس میرزا قاجار (-۲۷۲ق)، ۲۷۷
 فصیحی انصاری هروی پسر ابوالمکارم (-۱۰۴۹ق)،
 ۵۵۴، ۴۲۷
 قلی میلی هروی (-ح ۹۸۰ تا ۹۸۵ق)، ۵۵۴
 کاظم بن قاسم رشتی (۱۲۱۲-۱۲۵۹ق)، ۱۵، ۳۲۹
 کبیر بن اویس لطیفی، قاضی زاده (-۹۳۰ق)، ۶۲۲
 کریم انارکی کرمانی (سده ۱۱۴هـ)، ۲۳۸
 کمال‌الدین بن جمال‌الدین ابن حسام (سده ۸هـ)، ۳۱۴
 کمال‌الدین وحشی بافقی یزدی (-۹۹۱ق)، ۱۶۲، ۴۰۷،
 ۵۵۳، ۶۰۰، ۷۰۰
 لسان‌الملک، ۱۸۱
 لطفعلی بن آقا خان آذر بیگدلی (۱۱۳۴-۱۱۹۵ق)،
 ۸۲۵
 مجدود بن آدم سنایی (-۵۴۵ق)، ۹۰، ۱۳۰، ۱۸۵، ۲۴۷،
 ۴۴۵، ۶۶۶
 محسن میرزا میرآخور بن عبدالله میرزا دارا (سده
 ۱۱۳هـ)، ۴۹۹
 محمدابراهیم بن اسماعیل نادری کازرونی (-ح ۱۱۸۰-
 ۱۲۶۰ق)، ۸۱۱
 محمدابراهیم بن علی لاریجانی (سده ۱۱۳هـ)، ۳۳۵
 محمدابراهیم بن محمدعلی طبسی خراسانی (سده
 ۱۱۳هـ)، ۶۷۲
 محمد استرآبادی، شمس‌الدین (سده ۱۱۰هـ)، ۳۲۰
 محمد اسحاق شوکت بخارایی (-۱۱۰۷/۱۱۱۱ق)،
 ۱۳۴
 محمد اسماعیل بن حسین خواجوئی (-۱۱۷۳ق)، ۸۵۹
 محمد اصفهانی، قاضی نورالدین (-۱۰۰۰ق)، ۵۵۸
 محمد اقدسی مشهدی (۹۷۶-۱۰۰۲ق)، ۱۴۸
 محمدامین شهرستانی اصفهانی، روح‌الامین
 (۹۸۱-۱۰۴۷ق)، ۸۴۴
 محمدامین مستوفی (سده ۱۱۲هـ)، ۴۲۲
 محمدباقر بن اسماعیل خاتون‌آبادی (۱۰۷۰-
 ۱۱۲۷ق)، ۸۲۷

- محمدباقر بن عبدالملک لاهیجانی، ۹۵، ۹۴
 محمدباقر بن علی اکبر دامغانی (سده ۱۳هـ)، ۳۰۵
 محمدباقر بن محمد استرآبادی، میرداماد (-۱۰۴۰ق)،
 ۵۹۳، ۳۳۸
 محمدباقر بن محمداکمل، وحید بهبهانی (۱۱۱۸-
 ۱۲۰۵ق)، ۸۵۸، ۳۹۳، ۳۹۲
 محمدباقر بن محمدتقی مجلسی (۱۰۳۷-۱۱۱۰ق)،
 ۱۴، ۱۸، ۱۳۸، ۱۴۸، ۱۶۲، ۱۹۱، ۱۹۴، ۱۹۶، ۲۰۶
 ۲۱۷، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۹۵، ۳۰۸، ۴۲۷
 محمدباقر بن محمدجعفر بهاری همدانی (۱۲۷۷-
 ۱۳۳۳ق)، ۷۷۴
 محمدباقر بن محمد مؤمن سبزواری (۱۰۱۷-۱۰۹۰ق)،
 ۳۶۰
 محمدباقر بن محمدتقی شفتی (ح ۱۱۷۵-۱۲۶۰ق)،
 ۸۲۳، ۵۶۱
 محمدبقا بن غلام محمد سهارنیوری (۱۰۳۷-۱۰۹۴ق)،
 ۳۷
 محمد بن ابراهیم بن حسن نکساری (-۹۰۱ق)، ۲۰۲
 محمد بن ابراهیم حنبلی دمشقی (-۹۷۱ق)، ۳۶۹، ۳۶۶
 محمد بن ابراهیم شیرازی، ملاصدرا (-۹۷۹ق-۱۰۵۰ق)،
 ۳۳۲، ۵۹
 محمد بن ابراهیم عطار (-۶۲۷ق؟)، ۸۹، ۶۰۱، ۷۰۶،
 ۷۱۶
 محمد بن ابوبکر ابن رشید بغدادی (-۶۶۲ق)، ۲۴۶
 محمد بن ابوبکر مرعشی ساچقلی زاده (-۱۱۵۰ق)،
 ۲۰۳
 محمد بن ابی بکر دمامینی (۷۶۳-۸۲۷ق)، ۷۴۸، ۷۴۷
 محمد بن احمد باعونی دمشقی (-۸۷۱ق)، ۵۷۶
 محمد بن احمد بن علی منهجی سیوطی (۸۱۳-
 ۸۸۰ق)، ۳۵۶
 محمد بن احمد بن نعمت‌الله بن خاتون عاملی (سده
 ۵۲۶هـ)، ۱۱
 محمد بن احمد خفری (-۹۵۷ق)، ۳۲۲
 محمد بن احمد زاهد (شاید سده ۵هـ)، ۲۱۳
 محمد بن احمد شریف سبئی غرناطی اندلسی
 (۶۹۷-۷۶۰ق)، ۱۵۹
 محمد بن احمد عصار تبریزی (-۷۸۴/۷۹۲ق)، ۱۴۶
 محمد بن اسعد دوانی (۸۳۰-۹۰۸ق)، ۲۹۲، ۳۲۱، ۳۲۳
 ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۵۰۴، ۶۲۶
 محمد بن اسماعیل مازندرانی حائری (۱۱۵۹-
 ۱۲۱۶ق)، ۲۹۱
 محمد بن پیر علی برکوی (۹۲۹-۹۸۱ق)، ۱۹۸، ۳۷۲
 محمد بن پیر محمد جمالی (سده ۱۰هـ)، ۲۰
 محمد بن جلال حسینی بلیانی منجم (سده ۱۰هـ)، ۱۸۴
 محمد بن حبیب‌الله واعظ اصفهانی، نورالدین
 (سده ۱۱هـ)، ۲۴۲
 محمد بن حسام‌الدین خوسفی قائنی، ابن حسام
 (-۸۷۵/۸۹۳ق)، ۶۸۹
 محمد بن حسن اصفهانی، فاضل هندی (۱۰۶۲-
 ۱۱۳۷ق)، ۵۹۲
 محمد بن حسن، بابا افضل کاشانی (-۷۰۷ق)، ۱۲۷،
 ۲۴۳
 محمد بن حسن بصری شهرزوری (-۱۱۸۹ق)، ۳۵۶
 محمد بن حسن بن محمد بن ابی‌الرضا علوی (زنده در
 ۷۳۶ق)، ۲۷۴، ۲۸۷، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۲
 محمد بن حسن بن یوسف حلی، فخرالمحققین
 (۶۸۲-۷۷۱ق)، ۵۳۰
 محمد بن حسن حر عاملی (۱۰۳۳-۱۱۰۴ق)، ۳۵
 ۱۹۱، ۱۹۳، ۳۰۶
 محمد بن حسن حلی، فخرالمحققین (۶۸۲-۷۷۱ق)،
 ۲۶۷، ۶۸۹
 محمد بن حسن شیروانی (۱۰۳۳-۱۰۹۸ق)، ۵۹۴
 محمد بن حسن طوسی (۳۸۵-۴۶۰ق)، ۲۴۰، ۲۹۴
 ۳۸۷، ۳۸۸، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۲، ۶۰۸، ۶۹۳
 محمد بن حسن طوسی مشهدی (-۱۲۵۷ق)، ۱۰۶
 محمد بن حسن مؤمن تبریزی (سده ۱۳هـ)، ۷۹۴
 محمد بن حسین، ابن عمید (-۳۶۰ق)، ۴۵۵
 محمد بن حسین خوانساری، آقا جمال (-۱۱۲۵ق)،
 ۲۰۶، ۲۸۴
 محمد بن حسین عاملی، شیخ بهایی (۹۵۳-۱۰۳۰ق)،

- ۱۰، ۱۸، ۲۳، ۲۶، ۶۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۶، ۱۸۷، ۱۹۷،
 ۲۷۶، ۲۸۵، ۴۶۵، ۵۰۳، ۵۰۲، ۵۱۳، ۵۱۶، ۵۱۸، ۵۳۲،
 ۵۳۳، ۵۳۸، ۵۷۲، ۵۹۸، ۷۳۱
- محمد بن خاوند شاه بن محمود، میر خواند (۸۳۷-
 ۹۰۳ ق)، ۱۴۶، ۱۸۳، ۲۱۸، ۴۰۶
 محمد بن سبز علی اصفهانی، ۲۵۵
- محمد بن سعید بوسیری (۶۰۸-۶۹۶ ق)، ۲۳۲، ۳۳۴
 محمد بن سعید، شمس فخری اصفهانی (سده ۸هـ)،
 ۱۶۰، ۱۶۶، ۵۷۹، ۵۸۰
- محمد بن سلیمان فضولی بغدادی (سده ۱۰هـ)، ۱۲۶،
 ۲۶۴، ۵۳۷، ۷۳۸
- محمد بن شمس‌الدین محمد مازندرانی، ۱۷۸
 محمد بن عبدالجلیل بن محمود بن محمد صافی، ۳۱۵
 محمد بن عبدالخالق، ۶۵
- محمد بن عبدالخالق بن معروف (سده ۹هـ)، ۳۱۷
 محمد بن عبدالفتاح تنکابنی، سراب (۱۰۴۰-۱۱۲۴ ق)،
 ۲۰۶
- محمد بن عبدالله بن قاضی عجلون شافعی (۸۳۱-
 ۸۷۶ ق)، ۱۹۹
- محمد بن عبدالله صوفی مازندرانی (۱۰۳۴-ق)، ۵۵۷
 محمد بن عبدالله قضاعی، ابن ابار (۵۹۵-۶۵۸ ق)، ۳۸۲
 محمد بن عبدالله قهستانی نوربخش (۷۹۵-۸۶۹ ق)،
 ۵۰۶، ۶۷۷
- محمد بن عبدالله یزدی، جلال منجم (سده ۱۱هـ)، ۹۶
 محمد بن عبدالملک اسفراینی، آذری (۷۸۴-۸۶۶ ق)،
 ۱۲۱، ۱۸۳، ۴۰۵
- محمد بن عبدالملک معزی نیشابوری (۵۴۲-ق)، ۱۸۲
 محمد بن عبدالنسیب اخباری نیشابوری (۱۱۷۸-
 ۱۲۳۲ ق)، ۶۷۳
- محمد بن عبدون بن قاسم خزرچی (۶۵۸-ق)، ۳۹۶
 محمد بن علی ابن عربی (۵۶۰-۶۳۸ ق)، ۸۸، ۸۹، ۳۳۰
 محمد بن علی بن ابراهیم احسائی، ابن ابی جمهور (ح
 ۸۳۸- پس از ۹۰۶ ق)، ۵۱۷، ۵۲۸، ۵۳۱
 محمد بن علی بن اسحاق ابیوردی، انوری (سده ۶هـ)،
 ۱۳۰، ۴۰۵، ۷۶۴
- محمد بن علی بن بابویه قمی، شیخ صدوق (۳۱۱-
 ۳۸۱ ق)، ۲۲۱، ۵۱۲، ۶۴۱، ۶۷۴، ۷۰۱، ۷۰۲
- محمد بن علی بن حسن عودی جزینی (سده ۱۰هـ)،
 ۴۸۸
- محمد بن علی بن محمد بن خاتون عاملی (سده ۱۰هـ)،
 ۵۲۵
- محمد بن علی جباعی، شمس‌الدین (۸۸۶-ق)، ۳۸۱
 محمد بن علی حسینی استرآبادی (۱۰۲۸-ق)، ۸۵۳
 محمد بن علی راوندی (سده ۶هـ)، ۷۳۵
 محمد بن علی شامی (سده ۱۱هـ)، ۵۰۷
 محمد بن علی شریف بغدادی (سده ۱۰هـ)، ۱۷۷
 محمد بن علی عاملی، ابن خاتون (سده ۱۱هـ)، ۵۴۲
 محمد بن علی عرفی شیرازی (۹۹۹-ق)، ۴۰۵، ۵۰۵،
 ۵۵۳، ۵۵۶
- محمد بن علی کراچکی (۴۴۹-ق)، ۳۲۲
 محمد بن عمر فخر رازی (۵۴۴-۶۰۶ ق)، ۳۱۹
 محمد بن عمر محمودی بلخی، حمیدالدین (۵۵۹-ق)،
 ۲۴، ۴۹۷
- محمد بن فتح‌الله واعظ قزوینی (۱۰۲۷-۱۰۸۹ ق)،
 ۱۴۵، ۴۰۱
- محمد بن فرج حمیری نجفی (سده ۱۱هـ)، ۴۷۱، ۴۷۲
 محمد بن قاسم بن حسین بن معیه حسینی، تاج‌الدین
 (۶۹۳-۷۷۶ ق)، ۵۲۰
- محمد بن محمد آملی (سده ۸هـ)، ۷۰۳
 محمد بن محمد ابن مالک طایبی، ابن‌ناظم (۸۶۶-ق)،
 ۷۶۹
- محمد بن محمد باقر حسینی نائینی مختاری، بهاء‌الدین
 (ح ۱۰۸۰- پس از ۱۱۴۰ ق)، ۶۷
 محمد بن محمد بلخی، جلال‌الدین مولوی (۶۰۴-
 ۶۷۲ ق)، ۹۰، ۱۴۶، ۴۴۱، ۷۲۵
- محمد بن محمد بن ابوسعید هروی (سده ۹ و ۱۰هـ)،
 ۲۲۴
- محمد بن محمد بن حسن طوسی، خواجه نصیرالدین
 (۵۹۷-۶۷۲ ق)، ۱۵۵، ۱۸۰، ۱۸۶، ۱۸۷، ۲۱۷، ۲۷۸،
 ۳۰۰، ۳۱۷، ۳۲۲، ۴۳۲، ۴۴۰، ۷۰۶، ۷۳۴

- محمد بن ناصرالحق بن سعدالحق بن محمد حسینی
کاظمی، نوربخش (سده ۱۰هـ)، ۱۷۵
- محمد بن نعمت‌الله موسوی شوشتری، نورالدین (سده
۱۱هـ)، ۳۹۱
- محمد بن ولید طروشانی (۴۵۱-۵۲۰ق)، ۳۸۳
- محمد بن یحیی لاهیجی نوربخشی، اسیری (۸۴۰-
۹۱۱ق)، ۹۱
- محمد بن یعقوب کلینی (۳۲۹-۳۲۹ق)، ۷۹۱، ۵۰۷، ۲۲۱
- محمد بن یوسف اهلی شیرازی (۹۴۲-۹۴۲ق)، ۴۴۴، ۴۴۰
- ۷۳۲
- محمد بن یوسف بن علی صالحی دمشقی (۹۴۲-۹۴۲ق)،
۴۴۷
- محمد بن یوسف شافعی کنجی (۶۵۸-۶۵۸ق)، ۳۸۲
- محمد بن یوسف طبیب هروی (سده ۱۰هـ)، ۶۴۹
- محمد بن یوسف قرشی کرمانی، شمس الاثمه (۷۱۷-
۷۸۶ق)، ۵۲۱
- محمدتقی بن محمدزکی صاحب مازندرانی (۱۲۵۶-۱۲۵۶ق)،
۶۰۹
- محمدتقی بن محمدکاظم کرمانی، مظفرعلی شاه (۱۱۵۰-
۱۲۱۵ق)، ۳۳۵، ۳۳۴
- محمدتقی بن مقصودعلی مجلسی (۱۰۰۳-۱۰۷۰ق)،
۳۰۹، ۳۰۸
- محمدتقی همدانی (سده ۱۱هـ)، ۷۵۳
- محمد تهرانی رازی، قوام‌الدین (۱۰۸۹-۱۰۸۹ق)، ۵۹۴
- محمدجعفر بن سیف‌الدین شریعتمدار استرآبادی
(۱۱۹۸-۱۲۶۳ق)، ۱۹۴
- محمدجعفر بن صفر کبودآهنگی همدانی،
مجدوبعلی شاه (۱۱۷۵-۱۲۳۸/۱۲۳۹ق)، ۸۵۵
- محمدجعفر بن محمدطاهر خراسانی (۱۰۸۰-
۱۱۵۲ق)، ۲۶۹
- محمدجعفر بن محمدعلی حقایق نگار خورموجی
(۱۲۲۵-۱۳۰۱ق)، ۳۰۲
- محمد حافظ شیرازی (۷۹۲-۷۹۲ق)، ۱۳۴، ۱۴۴، ۱۸۳، ۵۳۵
- محمدحسن بن علی اعتمادالسلطنه (۱۲۵۹-۱۳۱۳ق)،
۸۲
- محمد بن داود سنه‌اجی، ابن آجروم (۶۷۲-
۷۲۳ق)، ۲۹
- محمد بن محمد پارسا (۸۲۲-۸۲۲ق)، ۴۱۹
- محمد بن محمد تبادکانی طوسی (۸۹۱-۸۹۱ق)، ۴۱۲
- محمد بن محمد جذامی فارقی، ابن نباته (۶۸۶-
۷۶۸ق)، ۷۴۵
- محمد بن محمد جزری (۷۵۱-۸۳۳ق)، ۱۵۶
- محمد بن محمدرشید وطواط (۵۷۳-۵۷۳ق)، ۱۵۴، ۱۵۶
- ۱۸۲
- محمد بن محمدرضا مجذوب تبریزی (سده ۱۱هـ)،
۸۰۹، ۶۵۲
- محمد بن محمدرضا مشهدی قمی (۱۱۰۷-۱۱۰۷ق)، ۴۲۳،
۵۰۷
- محمد بن محمدرفع بیدآبادی (۱۱۹۸-۱۱۹۸ق)، ۴۹۴، ۴۶۴
- محمد بن محمد سجاوندی، سراج‌الدین (۶۰۰-۶۰۰ق)، ۵۸۰
- محمد بن محمد شیرازی هروی، خواندمیر (۹۴۲-۹۴۲ق)،
۵۹۹، ۴۱۹
- محمد بن محمد صالح دماوندی (سده ۱۲هـ)، ۷۰۹
- محمد بن محمد غزالی (۴۵۰-۵۰۵ق)، ۲۴۱، ۲۴۳
- ۶۵۴، ۶۰۰، ۵۴۸
- محمد بن محمد معین مسکین فراهی (۹۱۰/۹۰۷-۹۱۰ق)،
۶۲۹
- محمد بن محمد مهدی سیفی قزوینی (۱۱۴۹-۱۱۴۹ق)، ۳۰۶
- ۶۳۲، ۵۹۱
- محمد بن محمد میرلوحی سبزواری (پس از ۱۰۸۳ق)،
۴۸۳
- محمد بن محمود دهدار (سده ۱۲هـ)، ۴۹۰
- محمد بن مستنیر قطرب نحوی (۲۰۶-۲۰۶ق)، ۶۸
- محمد بن مکی عاملی، شهید اول (۷۳۴-۷۸۶ق)، ۴۶۶
- ۷۳۸، ۶۴۷، ۵۹۲، ۵۲۶، ۵۲۱
- محمد بن منصور دشتکی شیرازی، صدرالدین (زنده در
۹۷۳ق)، ۵۲۹
- محمد بن منصور دشتکی (۸۲۸-۹۰۳ق)، ۷۶۲، ۵۵۰
- محمد بن موسی دمیری (۷۴۲-۸۰۸ق)، ۲۱۸، ۵۶
- ۵۱۰، ۴۷۶

- محمدحسن بن محمدحسین سردودی تبریزی (۱۳۰۶ - ۱۳۷۱ق)، ۷۷۶
- محمدحسن بن محمدعلی مازندرانی بارفروشی (سده ۱۳ - ۱۹۷، ۱۹۵)
- محمدحسن زلالی خوانساری (-۱۰۳۱ق)، ۷۵، ۱۸۵، ۷۳۰، ۴۰۴
- محمدحسین بن ابوالحسن شعاع شیرازی (۱۲۹۸ - ۱۳۶۴ق)، ۸۱۴
- محمدحسین بن حبیب‌الله فراهانی، دبیرالملک (۱۲۲۵-۱۲۹۷ق)، ۱۱۵
- محمدحسین بن محمدکاظم کرمانی، رونق علیشاه (-۱۲۳۰ق)، ۳۳۲
- محمدحسین خوبی، صدر (سده ۱۳ه)، ۱۹۱
- محمدحسین نظیری نیشابوری (-۱۰۲۳ق)، ۱۴۷
- محمد حنفی تبریزی (سده ۱۰ه)، ۲۱۰، ۴۷۷
- محمد خان سینکی لواسانی، مجدالملک (۱۲۲۴ - ۱۲۹۸ق)، ۴۹۴
- محمد خطیب، ۱۳۳
- محمدربیع بن شرفجهان حسینی اردستانی (سده ۱۱ه)، ۵۷۳
- محمدرضا بن عبدالحسین نصیری طوسی (زنده در ۱۰۹۷ق)، ۷۸۲، ۷۷۷، ۷۷۰، ۷۰۶، ۶۹۵
- محمدرضا بن عبدالله امامی شکیبی اصفهانی (۹۶۴ - ۱۰۲۳ق)، ۵۵۳
- محمدرضا بن عبدالمطلب تبریزی، قاضی عسکر (-۱۲۰۸ق)، ۷۴۲
- محمدرضا بن محمود نوعی خوششانی (-۱۰۱۹ق)، ۵۵۶، ۱۸۵، ۱۲۹
- محمدرضا بن نورمحمد قراجه‌داغی تبریزی (سده ۱۴ه)، ۸۳۹
- محمدرضا قاری، ۱۶۴
- محمدرضی بن محمدشفیع تبریزی (-۱۲۲۳ق)، ۶۸۴
- محمدرفیع بن حیدر حسینی طباطبایی، رفیعا نائینی (۹۹۷-۱۰۸۲ق)، ۶۲۵
- محمدرفیع بن محمود باذل مشهدی (-۱۱۲۳ق)، ۶۵۰
- محمدسعید بن محمدباقر حکیم قمی، تنها (سده ۱۱ه)، ۴۱۰، ۲۸۴، ۲۲۲
- محمدسعید بن محمدصالح اشرف مازندرانی (-۱۱۲۰ق)، ۱۶۳، ۱۶۲
- محمدسعید بن محمدمفید، قاضی سعید قمی (۱۰۴۹ - بعد از ۱۱۰۷ق)، ۴۹۱، ۲۷۳
- محمدسعید سیاهکوهی، ۳۷۰
- محمدسلیم رازی (سده ۱۱ه)، ۱۳۷
- محمدشریف بن شمس‌الدین (سده ۱۴ه)، ۵۴۳
- محمدشریف بن محمد کاشف شیرازی (۱۰۰۱ - ۱۰۶۰ق)، ۱۲۵، ۴۰۶، ۴۲۴، ۴۲۵، ۵۳۸، ۷۳۷
- محمدشفیع، ۴۰۳
- محمدشفیع بن محمداسماعیل وصال شیرازی، میرزا کوچک (۱۱۹۷-۱۲۶۲ق)، ۶۸۶، ۶۸۷
- محمدصادق بن فضل‌الله هجری تفرشی (- پس از ۱۱۶۰ق)، ۵۷۲
- محمدصادق وقایع‌نگار مروزی، هما (-۱۲۵۰ق)، ۴۷
- محمدصالح بن احمد مازندرانی (-۱۰۸۶ق)، ۲۷۳
- محمدصالح بن محسن نواب رضوی، صدرالممالک (سده ۱۲ه)، ۶۷۵
- محمدصالح بن محمدسعید خلخالی (۱۰۹۵-۱۱۷۵ق)، ۸۶۱
- محمد طالب آملی (-۱۰۳۶ق)، ۴۴۳، ۴۴۴، ۵۵۵
- محمدطاهر بن حسین، وحید قزوینی (۱۰۱۵ - ۱۱۱۲ق)، ۴۲۵
- محمدطاهر بن محمدتقی خزانه دار، ۲۹۷
- محمدطاهر بن محمدحسین شیرازی قمی (-۱۱۰۰ق)، ۲۷۲
- محمدطاهر بن محمدحسین، وحید قزوینی (-۱۱۱۲ق)، ۴۱۰، ۱۷۰
- محمدطاهر نصرآبادی (۱۰۲۷-۱۱۱۵ق)، ۴۲۲
- محمد ظهوری ترشیزی (-۱۰۲۵ق)، ۱۰۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۹، ۱۶۲، ۲۸۹، ۲۹۰، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۶، ۴۲۸
- محمدعظیم بن محمدجعفر، میرزا عظیم‌اکسیر اصفهانی (۱۱۶۹-۱۱۶۹ق)، ۶۳۶

- محمدعلی بن عبدالرحیم صائب تبریزی (۱۰۱۶-
۱۰۸۱ق)، ۶۷۵، ۶۹۸
- محمدعلی بن فرخ مؤذن خراسانی (زنده در ۱۰۷۷ق)،
۵۵۹
- محمدعلی بن محمدباقر نجفی هزارجریبی (۱۱۸۸-
۱۲۴۵ق)، ۴۴۸، ۲۷۰
- محمدعلی بن محمدحسن آرانی کاشانی (۱۱۷۷-
۱۲۴۴ق)، ۷۷۳
- محمد غیاث حلوی شیروانی (سده ۱۱هـ)، ۱۸۵، ۵۵۵
- محمدقاسم بن محمد کاشانی سروری (ح ۱۰۴۲ق)،
۵۷۸
- محمدقلی سلیم تهرانی (۱۰۵۷ق-)، ۷۵، ۷۶، ۱۲۹،
۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۱، ۵۳۷، ۵۵۶، ۵۹۷، ۷۳۱
- محمدکاظم اصفهانی (سده ۱۱هـ)، ۲۴۱
- محمدکاظم بن محمد تبریزی، اسرار علیشاه (۱۲۶۵-
۱۳۱۵ق)، ۸۳۵
- محمد گیلانی، شمس‌الدین (بین ۱۰۶۰ تا ۱۰۶۴ق)،
۳۲۲
- محمد مبین مستوفی (سده ۱۲هـ)، ۴۲۲
- محمد محسن بن مرتضی فیض کاشانی (۱۰۰۶-
۱۰۹۱ق)، ۱۲، ۱۳، ۵۷، ۱۷۳، ۲۷۵، ۵۹۲، ۵۹۳،
۵۹۴، ۷۸۸، ۸۶۰
- محمد مسلم بن عباس ایروانی، قدسی (سده ۱۴هـ)، ۸۰۱
- محمد معصوم استرآبادی، تسلی (سده ۱۱هـ)، ۱۳۴
- محمد معصوم بن حسین منشی بروجردی (سده ۱۱هـ)،
۱۲۶، ۷۳۴
- محمد مفید بن محمد نبی شیرازی، داور (۱۲۵۱-
۱۳۲۵ق)، ۷۷۲
- محمد مقیم بن یحیی سبزواری (سده ۱۲هـ)، ۴۲۱، ۴۲۳،
۴۲۴
- محمد مهدی بن محمد حسن شحنه خراسانی اوبهی
(۱۲۴۷ق)، ۷۶۱
- محمد مهدی بن محمد عارف‌الدین خان رونق، واصف
مدراسی (۱۲۱۷ق- زنده در ۱۲۷۴ق)، ۶۰۷
- محمد مهدی بن محمد نصیر استرآبادی (زنده در
۱۱۶۰ق)، ۴۹۳، ۴۹۶، ۵۷۱
- محمد مهدی بن مرتضی طباطبایی بحر العلوم (۱۱۵۵-
۱۲۱۲ق)، ۱۱۰، ۳۹۲، ۳۹۳
- محمد میرک بهبهانی، نظمی (سده ۱۱هـ)، ۷۵۸
- محمد مؤمن الموتی قزوینی اصفهانی (زنده در
۱۱۲۵ق)، ۱۹۵
- محمد مؤمن بن دوست محمد استرآبادی (۱۰۸۸ق-)،
۵۶۴
- محمد مؤمن بن عبدالله اکبرآبادی عرشی (۱۰۹۱ق-)،
۶۷۸
- محمد مؤمن بن محمد زمان تنکابنی (سده ۱۱هـ)، ۲۱۸،
محمد نصیر، ۵۹۶
- محمد نصیر بن عبدالله طبیب اصفهانی (۱۱۹۱ق-)،
۵۷۱، ۶۸۷، ۷۶۱
- محمد نورالله بن محمد مقیم‌الدین اعظم پوری چشتی
صابری (سده ۱۳هـ)، ۳۵۳
- محمد هادی بن محمد امین تهرانی (۱۳۲۱ق-)، ۷۹۶،
۷۹۸، ۷۹۷
- محمد هادی بن محمد صالح مازندرانی (۱۱۲۰ق-)،
۸۱۱
- محمد هادی بن محمد صالح مازندرانی، مترجم (ح-
۱۱۳۴ق)، ۳۲۷
- محمد هاشم بن محمد مؤمن شاه جهانگیر هاشمی (۸۷۳-
۹۴۶ق)، ۵۷۴، ۸۳۱
- محمود بن زین‌العابدین نعمت فسایی (۱۲۷۰-
۱۳۴۵ق)، ۸۴۱
- محمود بن عبدالکریم شیبستری (۶۸۷-۷۲۰ق)، ۹۱،
۲۳۰، ۳۰۱، ۳۳۱، ۳۳۶، ۴۲۱، ۴۲۳، ۴۲۴، ۷۱۹
- محمود بن علی اصغر شیخ‌الاسلام طباطبایی تبریزی
(۱۳۱۰ق-)، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۴۳، ۸۴۶
- محمود بن علی خواجه کرمانی (۶۸۹-۷۵۳ق)، ۷۳،
۵۵۳
- محمود بن علی نقی طباطبایی بروجردی (۱۳۰۰ق-)،
۸۱۷
- محمود بن عمر زمخشری (۴۶۷-۵۳۸ق)، ۳۵، ۵۸، ۵۹،
۲۱۱، ۶۰۵، ۶۲۹، ۶۳۳، ۷۶۵

- محمود بن محمد بن احمد قندزی (زنده در ۸۲۱ق)، ۴۳
 محمود بن محمد بن علی بن حمزه لاهیجانی گیلانی
 (سده ۱۰ه)، ۵۲۰
- محمود بن محمد دهدار عیانی (سده ۱۱ و ۱۲ه)، ۱۱۱
 محمود بن محمد عارفی هروی (۷۹۱-۸۵۳ق)، ۷۵۵
 محمود بن محمد گاوان، خواجه جهان (۸۰۸-۸۸۶ق)،
 ۸۵۴، ۵۰۰
- محمود بن محمد نصیر قلندر شاه خوبی (سده ۱۳ه)،
 ۳۳۳، ۳۳۰
- محمود بن مسعود شیرازی، عمادالدین (زنده در
 ۹۸۴ق)، ۲۲۰
- محمود بن یحیی‌الدین فریومدی، ابن یحیی (سده ۸ه)،
 ۳۱۶، ۶۵
- محمود فارسی، ۴۱۳
 محیی لاری (۹۳۳ق)، ۱۰۲
- مرتضی قلی بن حسن شاملو (سده ۱۱ه)، ۱۳۵، ۳۳۳
 مرشد بروجردی (۱۰۳۰ق)، ۵۵۷
 مرعی بن یوسف بن ابی‌بکر کرمی مقدسی (۱۰۳۳ق)،
 ۳۹۶
- مسعود بن ابوبکر فراهی (۶۴۰ق)، ۱۹۳
 مسعود بن حسین شیروانی رومی (۹۰۵ق)، ۶۵۱، ۶۲۴
 مسعود بن علی، مسیح کاشانی، حکیم رکن (۱۰۶۶ق)،
 ۵۵۶، ۵۳۸، ۷۶
- مسعود بن عمر تفتازانی (۷۲۲-۷۹۱ق)، ۲۷۵، ۲۱۰
 مسعود بن محمود بن یوسف سمرقندی (سده ۷/۶ه)،
 ۲۵۳، ۲۱۴
- مسعود خجندی، کمال‌الدین (۸۰۳ق)، ۶۰۱، ۷۲۳
 مسیح‌الدین ابوالفتح گیلانی (۹۹۷ق)، ۷۳۳
 مشرف بن مصلح‌الدین سعدی (۶۹۱ق)، ۱۰۱، ۱۰۲
 ۷۵۷، ۶۰۰، ۵۴۸، ۵۰۵، ۴۴۵، ۲۷۹، ۱۰۳
- مصطفی بن حسین تفرشی (زنده در ۱۰۴۴ق)، ۸۵۰
 مصطفی بن عبدالله قسطنطینی چلبی، حاجی خلیفه
 (۱۰۱۷-۱۰۶۷ق)، ۲۲۸
- مظفر حسین کوبناتی کرمانی، ۱۳۷
 مظهر همدانی (سده ۱۳ه)، ۷۱
- معزالدین محمد، مولوی خان، ۴۰۵
 معزالملک (سده ۱۱ه)، ۴۲۶
 معز بن فخرالدین موسوی قمی، فطرت (۱۰۵۶-
 ۱۱۰۱ق)، ۵۴۴، ۱۶۱
- معین بن محمد عباسه شهرستانی (سده ۸ه)، ۱۵۴
 مفلح بن حسن صیمری (سده ۹ه)، ۴۰۰
 مقداد بن عبدالله سیوری (۸۲۶ق)، ۳۸۱
 مکتبی شیرازی (زنده در ۹۴۱ق)، ۶۶۸، ۷۵۷
 ملک محمد قمی (۹۳۴-۹۳۵-۱۰۲۵ق)، ۲۸۹
 منصور بن عزیز فاطمی، الحاکم بامرالله (۳۵۶-۴۱۱ق)،
 ۷۰۳
- منصور بن محمد دشتکی شیرازی (۹۴۹ق)، ۸۴۲
 موسی ژان داود خان، ۱۱۵
 مهدی بن محمد صابر شیرازی (بعد از ۱۲۸۹ق)، ۶۸۷،
 ۶۸۸
- مهدی، ملا (سده ۱۳ه)، ۶۳۶
 میثم بن علی بن میثم بحرانی (۶۳۶-۶۸۹ق)، ۵۱۰، ۶۲۴
 مؤید بن عبداللطیف نخجوانی (زنده در ۹۷۹ق)، ۴۵۸
 ناصر بخارایی (۷۷۹ق)، ۷۲۴
 ناصر خسرو قبادیانی بلخی (۳۹۴-۴۸۱ق)، ۲۴۸،
 ۷۱۷، ۷۱۷، ۴۹۴
- ناصر علی سهرندی، علی (۱۱۰۸ق)، ۴۰۸
 نافع، ۲۳۲
 نجیب‌الدین گلپایگانی (۶۶۵ق)، ۴۲۶
 نذر علی (سده ۱۱ه)، ۸۳۸
 نصر بن محمد سمرقندی (۳۷۵ق)، ۸۷
 نصر بن یعقوب دینوری، ابوسعید (سده ۴ه)، ۴۱
 نصیرالدین بن محمد نصیرای همدانی (۱۰۳۰ق)،
 ۱۶۷، ۱۶۸، ۲۳۱، ۴۲۵، ۷۳۳، ۷۳۷
- نظام‌الدین بن احمد اردبیلی (سده ۱۲ه)، ۱۹۴
 نظام‌الدین بن امین‌الدین حسین دست‌غیب شیرازی
 (۱۰۲۹ق)، ۵۵۴
- نظام‌الدین حسینی (سده ۱۳ه)، ۲۷۲
 نظام منشی، ۶۷۰
 نعمان بن ثابت، ابوحنیفه (۸۰-۱۵۰ق)، ۲۰۴

- نعمت‌الله کشوری دیلمقانی (سده ۱۰هـ)، ۸۲۲
 نورالدین / بدرالدین جغتایی هلالی (-۹۳۵ تا ۹۳۹ق)،
 ۳۰۰، ۱۴۹
 نورالدین بن نعمت‌الله جزائری (۱۰۸۸-۱۱۵۸ق)،
 ۳۵۵، ۱۱۰
 نورالله بن شریف شوشتری، قاضی (۹۵۶-۱۰۱۹ق)،
 ۴۳۸، ۱۹۵، ۱۵۰
 نوروزعلی بن محمدباقر بسطامی (۱۲۲۷-۱۳۰۹ق)،
 ۴۸۶
 واهبای همدانی، ۴۴۶
 وحید تبریزی (زنده در ۸۲۰ق)، ۵۷۹، ۲۹۳، ۱۵۶
 ورام بن ابی‌فراس بن حمدان (-۶۰۵ق)، ۷۰۵
 ولی دشت بیاضی (-احتمالاً ۱۰۰۱ق)، ۵۵۸
 هبة‌الله بن محمد بن اردشیر (سده ۶هـ)، ۱۴۱
 هشام بن محمد بن سائب کلبی (-۲۰۴ق)، ۳۷۲
 یاقوت بن عبدالله رومی (-۶۲۲ق)، ۴۵۰
 یحیی بن حبش سهروردی، شهاب‌الدین (-۵۸۷ق)،
 ۱۹۸
 یحیی بن حسن حلّی، ابن بطریق (۵۳۳-۶۰۰ق)، ۵۴۷
 یحیی سبیک فتاحی نیشابوری (-۸۵۲ق)، ۱۲۸، ۱۱
 یحیی کافر (کافر شاه) (سده ۱۳هـ)، ۴۸۱
 یوحنا فم المذهب (-۴۰۷م)، ۳۳۹
 یوسف بن محمد حسینی عاملی شامی (-۹۸۲ق)، ۳۵۸
 یوسف بن محمد یوسفی هروی طبیب (-۹۵۰ق)، ۲۴۲
 ۴۴۲
 یوسف والهی قمی (سده ۱۱هـ)، ۵۵۶، ۵۵۲

منابع و مأخذ^(۱)

- الآثار الخطية في المكتبة القادرية، عماد عبدالسلام رؤوف، بغداد، الاوقاف القادرية، ۱۳۹۴ق، ۵ج.
- آثار الشعراء: فرهنگ شعرای فارسی گوی شبه قاره، سید محمد اکرم اکرام، لاهور، مرکز تحقیقات ایران و پاکستان، ۱۳۸۷ش.
- آغازنامه: فهرست آغاز نسخه‌های خطی، محمدحسین امینی، زیر نظر: سید محمود مرعشی نجفی، قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۳۸۵ش، ۴ج.
- آینه میراث، دو فصل نامه ویژه کتاب‌شناسی نقد کتاب و اطلاع رسانی در حوزه متون، مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ۱۳۸۱ش - تاکنون.
- احوال و آثار خواجه نصیرالدین طوسی، محمدتقی مدرس رضوی، تهران، اساطیر، دوم، ۱۳۷۰ش.
- احوال و آثار خوشنویسان، مهدی بیانی، تهران، علمی، ۱۳۶۳ش، ۴ج.
- احوال و آثار و اشعار میر سید علی همدانی، محمد ریاض، اسلام‌آباد، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، ۱۳۷۰ش.
- ادبیات فارسی بر مبنای تألیف استوری، ترجمه یو.ا. برگل، مترجمان یحیی آرین‌پور و سیروس ایزدی، تحریر احمد منزوی، تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۲ش، ۲ج.
- از صبا تا نیما: تاریخ ۱۵۰ سال ادب فارسی، یحیی آرین‌پور، تهران، انتشارات زوار، چاپ ششم، ۱۳۷۵ش، ۲ج.
- الاعلام، خیرالدین زرکلی، بیروت، دارالعلم للملایین، ج ۵، ۱۹۸۰م، ۸ج.
- اعلام الحضارة العربية الاسلامية في العلوم الاساسية والتطبيقية، زهير حمدان، دمشق، وزارة الثقافة، ۱۹۹۵-۱۹۹۶م، ۶ج.
- اعیان الشیعة، سید محسن امین، تصحیح حسن امین، بیروت، دارالتعارف، ۱۹۸۳م، ۱۰ج.
- القاب رجال دوره قاجاریه، کریم سلیمانی، تهران، نشر نی، ۱۳۷۹ش.
- القاب و مناصب عصر قاجاری و اسناد امین الضرب، اصغر مهدوی، تدوین مهدی قمی‌نژاد، تهران، ثریا، ۱۳۸۸ش.
- امل الآمل، محمد بن حسن حر عاملی، تصحیح سید احمد حسینی، بغداد مکتبه الاندلس و قم دارالکتاب الاسلامی، ۱۳۶۲ش، ۲ج.

---

۱. این فهرست به جز کتابهای متعدد خطی و چاپی است که برای یافتن نام و نشان صحیح کتب و رسالات بدانها مراجعه و مقابله کردام.

- اوراق عتیق: مجموعه مطالعات متن پژوهی نسخه‌شناسی و فهرست‌نگاری، سید محمدحسین حکیم، تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹ش، ج ۱.
- اهل البيت في المكتبة العربية، سيد عبدالعزيز طباطبائي، قم، مؤسسة آل البيت عليهم السلام لاحياء التراث، ۱۴۱۷ق.
- ايضاح المكنون في الذيل على كشف الظنون، اسماعيل پاشا بن محمدامين بغدادی، دار احیاء التراث العربی، بیروت، بی تا، ج ۲.
- بحار الانوار، محمدباقر بن محمدتقی مجلسی، بیروت، مؤسسة الوفاء، ۱۹۸۳م، ۱۱۰ج.
- تاریخ الادب العربی، کارل بروکلمان، الاشراف علی الترجمة العربية محمود فهمی حجازی، قم، دارالکتاب الاسلامی، ۱۴۲۹ق، ۱۵ جلد در ۷ مجلد.
- تاریخ تذکره‌های فارسی، احمد گلچین معانی، تهران، کتابخانه سنایی، ۱۳۶۳ش، ج ۲.
- تاریخ رجال ایران در قرون ۱۲ و ۱۳ و ۱۴، مهدی بامداد، تهران، زوار، ۱۳۴۷-۱۳۵۱ش، ج ۶.
- تاریخ نظم و نثر در ایران و در زبان فارسی تا پایان قرن دهم هجری، سعید نفیسی، تهران، انتشارات فروغی، ج ۲، ۱۳۶۳ش، ج ۲.
- تاریخ نگارندهای عربی، فؤاد سزگین، ترجمه و تدوین و آماده سازی مؤسسه نشر فهرستگان، به اهتمام خانه کتاب، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰ش، ج ۴.
- تذکره پیمانه در ذکر ساقی نامه‌ها و احوال و آثار ساقی نامه سرایان: ذیل تذکره میخانه، احمد گلچین معانی، مشهد، انتشارات دانشگاه مشهد، ۱۳۵۹ش.
- تذکره میخانه، ملا عبدالنبی فخرالزمانی قزوینی، با تصحیح و تنقیح و تکمیل تراجم به اهتمام احمد گلچین معانی، تهران، اقبال، ۱۳۶۷ش.
- تذکره نویسی فارسی در هند و پاکستان، سید علی رضا نقوی، تهران، ۱۳۴۷ش.
- التراث العربي المخطوط في مكتبات ايران العامة، سيد احمد حسيني، قم، دليل ما، ۱۳۸۸ش، ج ۱۴.
- تراثنا (فصلنامه)، نشرة فصلية تصدرها مؤسسة آل البيت لاحياء التراث، قم، ۱۴۰۶ق - تاکنون.
- تراجم الرجال، سيد احمد حسيني، قم، دليل ما، ۱۴۲۲ق، ج ۴.
- تربت پاك: شرح حال مدفونين در سرزمين قم، عبدالحسين جواهرکلام، قم، انصاریان، ۱۳۸۲ش، ج ۴.
- تلامذة المجلسي والمجازون منه، سيد احمد حسيني، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۴۱۰ق.
- جشن نامه هانزی کربن، زیر نظر سید حسین نصر، تهران، انجمن شاهنشاهی فلسفه ایران و مؤسسه مطالعات اسلامی، ۱۳۵۶ش.
- جنگ انجمن فهرست‌نگاران نسخه‌های خطی، به کوشش اعضای انجمن فهرست‌نگاران نسخه‌های خطی، تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۸ش، ج ۱.
- حدیث عشق: دانش پژوه در قلمرو جستارهای نسخه‌های خطی، به کوشش نادر مطلبی کاشانی و سید محمدحسین مرعشی، تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۱ش، ج ۲.
- حیة المحقق الکرکی وآثاره، محمد حسون، قم، احتجاج، ۱۳۸۱ش، ج ۱۲.
- خاتمة مستدرک الوسائل، میرزا حسین نوری، قم، مؤسسة آل البيت لاحياء التراث، ۱۴۱۵ق.
- دانشنامه ادب فارسی، به سرپرستی حسن انوشه، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰-۱۳۸۶ش، ج ۷.
- دانشنامه جهان اسلام، زیر نظر غلامعلی حداد عادل، تهران، بنیاد دانشنامه جهان اسلام، ۱۳۷۵-۱۳۸۷ش، ج ۱۲.

- دائرة المعارف بزرگ اسلامی، زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی، تهران، مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۶۳-۱۳۸۹ ش، ۱۸ ج.
- دلیل المخطوطات، سید احمد حسینی، قم، المطبعة العلمية، ۱۳۹۷ ق، ج ۱.
- دومین دو گفتار، سید محمد علی روضاتی، اصفهان، مؤسسه فرهنگی مطالعاتی الزهراء، ۱۳۸۶ ش.
- الذخائر (مجله)، به کوشش کامل سلمان جبوری، بیروت، ۱۴۲۰-۱۴۲۶ ق، ۲۸ ج.
- الذریعة الی تصانیف الشیعة، شیخ آقا بزرگ تهرانی، بیروت، دارالاضواء، بی تا، ۲۶ ج.
- راهنمای فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان، انجم حمید، اسلام آباد، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، ۱۳۷۷ ش.
- روایت عشق: مسافر نه‌ای علمی، تحقیق در مخطوطات آثار و تألیفات، عزیزالله عطاردی، تهران، نشر عطارد، ۱۳۸۷ ش.
- ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، عبدالله افندی اصفهانی، تحقیق سید احمد حسینی، به اهتمام سید محمود مرعشی نجفی، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۶۰-۱۳۷۳ ش، ۷ ج.
- سلسله‌های اسلامی جدید: راهنمای گاهشماری و تبارشناسی، کلیفورد ادموند باسورث، ترجمه فریدون بدره‌ای، تهران، مرکز بازشناسی اسلام و ایران، ۱۳۸۱ ش.
- سیری در کتابخانه‌های هند و پاکستان، عزیزالله عطاردی، تهران، انجمن مخطوطات ایران و انتشارات عطارد، ۱۳۷۶ ش.
- شهر آشوب در شعر فارسی، احمد گلچین معانی، به کوشش پرویز گلچین معانی، تحریر ثانی، تهران، نشر روایت، ۱۳۸۰ ش.
- الشهید الاول حیات و آثاره، رضا مختاری، قم، بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۴ ش.
- طبقات اعلام الشیعة، شیخ آقا بزرگ تهرانی، تحقیق علی نقی منزوی، قم، اسماعیلیان، بی تا، ۶ ج.
- فرخنده پیام: یادگارنامه استاد دکتر غلامحسین یوسفی، مشهد، انتشارات دانشگاه مشهد، ۱۳۵۹ ش.
- فرهنگ ایران زمین، به کوشش ایرج افشار، تهران، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، ۱۳۸۴ ش، ج ۳۰.
- فرهنگ سخنوران، ع. خیامپور، تهران، طلایه، ۱۳۶۸-۱۳۷۲ ش، ۲ ج.
- فرهنگنامه‌های عربی به فارسی، علی‌نقی منزوی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۳۷ ش.
- فهارس الخزانة الحسینیة، انجاز: محمد عبدالله عنان و عبدالعالی لمدر و محمد سعید حنشی، اشراف و مراجعه: احمد شوقی بنین، قسم التاریخ والرحلات و الاجازات، رباط، المطبعة الملكية، ۲۰۰۰ م، ۲ ج.
- الفهرس الشامل للتراث العربی الاسلامی المخطوط، الحدیث النبوی الشریف و علومه و رجاله، عثمان، مؤسسة آل البيت للفکر الاسلامی، ۲۰۰۵ م، ۳ ج.
- الفهرس الشامل للتراث العربی الاسلامی المخطوط، علوم القرآن: مخطوطات التفسیر و علومه، اردن، المجمع الملکی لبحوث الحضارة الاسلامیة، مؤسسة آل البيت، ۱۹۸۹ م، ۲ ج.
- الفهرس الشامل للتراث العربی الاسلامی المخطوط، الفقه و اصوله، عثمان، مؤسسة آل البيت للفکر الاسلامی، ۱۹۹۹-۲۰۰۴ م، ۱۲ ج.
- الفهرس العام للمخطوطات، تونس، وزارة الثقافة و المحافظة على التراث المكتبة الوطنية، ۱۹۹۴-۲۰۰۸ م، ج ۸ و ۹.
- فهرس کتب التاریخ فی مکتبة المصغرات الفیلمیة فی قسم المخطوطات فی عمادة شؤون المكتبات فی الجامعة الاسلامیة، عربستان، عمادة شؤون المكتبات فی الجامعة الاسلامیة بالمدينة، ۱۴۱۵ ق.

- فهرس مخطوطات بعض المكتبات الخاصة في اليمن، عبدالله محمد حبش، لندن، مؤسسة الفرقان للتراث الاسلامي ١٩٩٤م.
- فهرس مخطوطات بلدية الاسكندرية، يوسف زيدان، اسكندرية، الهيئة العامة لمكتبة الاسكندرية، ١٩٢٠ق، ٥ج.
- فهرس مخطوطات دارالكتب الظاهرية: التاريخ وملحقاته، خالد الريان، دمشق، مجمع اللغة العربية، ١٣٩٣ق، ٢ج.
- فهرس مخطوطات دارالكتب الظاهرية: التصوف، محمد رياض مالح، دمشق، مطبوعات مجمع اللغة العربية بدمشق، ١٩٧٨-١٩٨٣م، ٣ج.
- فهرس مخطوطات دارالكتب الظاهرية: الطب و الصيدلية، صلاح محمد خيمي، دمشق، مطبوعات مجمع اللغة العربية بدمشق، ١٩٨١م، ٢ج.
- فهرس مخطوطات دارالكتب الظاهرية: علوم اللغة العربية، اسماء الحمصي، دمشق، مطبوعات مجمع اللغة العربية بدمشق، ١٩٧٣م.
- فهرس مخطوطات دارالكتب الظاهرية: الفلسفة و المنطق و آداب البحث، عبدالحميد حسن، دمشق، مطبوعات مجمع اللغة العربية بدمشق، ١٣٩٠ق.
- فهرس مخطوطات دارالكتب الظاهرية: المجاميع، ياسين محمد السواس، دمشق، مجمع اللغة العربية بدمشق، ١٤٠٤-١٤٠٧ق، ٢ج.
- فهرس مخطوطات الطب الاسلامي باللغات العربية والتركية والفارسية في مكتبات تركيا، اشرف اكمل الدين احسان اوغلي، اعداد رمضان ششن، جميل آقبيكار و جواد ايزكي، استانبول، مركز الابحاث للتاريخ والفنون والثقافة الاسلامية باستانبول، ١٩٨٤م.
- فهرس المخطوطات العربية بمكتبة عبدالله بن عباس بمدينة الطائف، عثمان حسين، كويت، معهد المخطوطات العربية، ١٤٠٧ق.
- فهرس مخطوطات العربية في مكتبة الاوقاف العامة في بغداد، عبدالله جبوري، بغداد، ديوان الاوقاف، ١٩٧٤ق، ٤ج.
- فهرس المخطوطات العربية في مكتبة المعهد الفرنسي للآثار الشرقية بالقاهرة، ايمن فؤاد سيد، قاهره، المعهد العلمي الفرنسي للآثار الشرقية بالقاهرة، ١٩٩٦م.
- فهرس المخطوطات العربية المحفوظة في مكتبة الاسد الوطنية، العقائد الاسلامية و علم الكلام، دمشق، منشورات مكتبة الاسد، ٢٠٠٧م، ٢ج.
- فهرس المخطوطات العربية والتركية والفارسية في المكتبة السليمانية (استانبول)، محمود السيد الدغيم و محمود سيد اوغلي، تقديم امير اش، جده، سقيفة الصفا العلمية، ٢٠١٠م، ٣ج.
- فهرس مخطوطات الفارسية التي تفتنيها دارالكتب حتى عام ١٩٦٣م، نصرالله مبشر طرازي، قاهره، مطبعة دارالكتب، ١٩٦٦م، ٢ج.
- فهرس المخطوطات المصورة، فؤاد سيد، قاهره، معهد المخطوطات العربية، الجزء الاول، ١٩٨٨م.
- فهرس المخطوطات المصورة: الادب، عصام محمد الشنطي، قاهره، معهد المخطوطات العربية، ١٩٧٩-١٩٩٦م، ٦ج.
- فهرس المخطوطات المصورة: التاريخ، عصام محمد الشنطي، قاهره، معهد المخطوطات العربية، ٢٠٠٠-٢٠٠١م، قسم بنجم و ششم.
- فهرس المخطوطات المصورة (سيرة نبوية - تاريخ - تراجم)، كويت، معهد المخطوطات، ١٤٠٥ق، ١ج.
- فهرس المخطوطات المصورة: اللغة، عصام محمد الشنطي، قاهره، معهد المخطوطات العربية، ١٩٩٨م.
- فهرس مخطوطات مكتبة الاوقاف العامة في الموصل، سالم عبدالرزاق احمد، موصل، رئاسة ديوان الاوقاف و وزارة الاوقاف والشؤون الدينية، ١٩٧٥-١٩٨٠م، ٩ج.

- فهرس مخطوطات مكتبة الاوقاف المركزية في السليمانية، محمود احمد محمد، بغداد، وزارة الاوقاف والشؤون الدينية، ۱۹۸۲-۱۹۹۰م، ج ۵.
- فهرس المخطوطات المكتبة الغربية بالجامع الكبير بصنعاء، احمد عبدالرزاق رقيحي، عبدالله محمد حبشي، على وهاب آنسي، وزارت اوقاف يمن، ۱۹۸۴م.
- فهرس مخطوطات مكتبة الخطيب شيخ على حيدر المؤيد الخاصة في قم المقدسة، بيروت، مؤسسة الهادي للتحقيق و النشر، ۱۴۲۰ق، ج ۳.
- فهرس مخطوطات مكتبة كوبريلي، رمضان ششن و جواد ايزكي و جميل آقبيكار، استانبول، منظمة المؤتمر الاسلامي مركز الابحاث للتاريخ والفنون والثقافة الاسلامية باستانبول، ۱۴۰۶ق، ج ۳.
- فهرس المصورات الميكروفيلمية الموجودة بمكتبة الميكروفيلم بمركز البحث العلمي و احياء التراث الاسلامي: اللغة العربية، مكة، جامعة ام القرى مركز البحث العلمي و احياء التراث الاسلامي كلية الشريعة والدراسات الاسلامية، ۱۹۸۵م، ج ۱.
- الفهرس الوصفي لمخطوطات السيرة النبوية و متعلقاتها: التاريخ - التراجم - الاجازات و الاثبات، قاسم السامرائي، رياض، جامعة الامام محمد بن سعود الاسلامية، ۱۴۱۶ق، ج ۳.
- فهرست آثار ابن سينا، محسن كديور، در مجله معارف، س ۹، ش ۲، مرداد - آبان ۱۳۷۱ش.
- فهرست تاريخ، سفرنامه، سياحتنامه، روزنامه و جغرافياي خطي كتابخانه سلطنتي، بدری آتابای، تهران، كتابخانه سلطنتي، ۱۳۵۶ش.
- فهرست تفصيلي نسخ خطي فارسي انستيتو ككليدزه تفليس، سيف الله مدبر چهاربرجي، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۳ش.
- فهرست دستنويس هاي فارسي در كتابخانه ملي اتریش و آرشیو دولتي اتریش در وين، ايرج افشار، تهران، مؤسسه نشر فهرستگان و فرهنگستان علوم اتریش، ۱۳۸۲ش.
- فهرست ديوانهاي خطي كتابخانه سلطنتي، بدری آتابای، تهران، كتابخانه سلطنتي، ۲۵۳۵ شاهنشاهي، ج ۲.
- فهرست كتابخانه مدرسه عالي سيهسالار، ج ۱ و ۲ ابن يوسف شيرازي و بقيه مجلدات محمدتقي دانش پزوه و علينقي منزوي، تهران، انجمن ايراني فلسفه و علوم انساني، ۱۳۱۵-۱۳۵۶ش، ج ۵.
- فهرست كتابخانه ملي تبريز، ميرودود سيد يونسي، تبريز، كتابخانه ملي تبريز، ۱۳۴۸-۵۴ش، ج ۳.
- فهرست كتابهاي چاپي عربي، خان بابا مشار، تهران، چاپ رنگين، ۱۳۴۴ش.
- فهرست كتابهاي چاپي فارسي، خان بابا مشار، تهران، چاپخانه ارژنگ، ۱۳۵۰ش، ج ۵.
- فهرست كتابهاي خطي كتابخانه ملك، ايرج افشار و محمدتقي دانش پزوه، تهران، كتابخانه ملك، ۱۳۵۲-۱۳۷۶ش، ج ۱۳.
- فهرست كتابهاي خطي مجلس سنا، محمدتقي دانش پزوه و بهاء الدين علمي انواري، تهران، كتابخانه مجلس شوراي اسلامي، ۱۳۵۵-۱۳۵۹ش، ج ۲.
- فهرست كتب ادبي عرفاني خطي كاخ گلستان، بدری آتابای، تهران، كاخ گلستان، بی تا.
- فهرست كتب خطي اصفهان: دو هزار نسخه عربي و فارسي، سيد محمدعلي روضاتي، قم، مؤسسه فرهنگي مطالعاتي الزهراء، ۱۳۸۶-۱۳۸۸ش، ج ۲.
- فهرست كتب خطي كتابخانه آستانه حضرت احمد بن موسی (شاه چراغ) شيراز، علي تقی بهروزی، شيراز، آستانه احمد بن موسی، ۱۳۶۰ش، ج ۲.
- فهرست كتب خطي كتابخانه آيت الله جليلي (كرمانشاه)، محمد وفادار مرادي، مشهد، سازمان كتابخانه ها موزه ها و مركز اسناد آستان قدس رضوي، ۱۳۸۳ش.

- فهرست کتب خطی کتابخانه دانشکده پزشکی دانشگاه تهران، حسن ره‌آورد، تهران، دانشکده پزشکی دانشگاه تهران، ۱۳۳۳ش.
- فهرست کتب خطی کتابخانه عمومی فرهنگ و هنر مشهد، رضاعلی شاکری، مشهد، انتشارات اداره کل فرهنگ و هنر خراسان، ۱۳۴۸ش.
- فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، افراد مختلف، مشهد، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، ۱۳۰۵-۱۳۸۷ش، ۲۷ج.
- فهرست کتب خطی کتابخانه ملی فارس، علی‌تقی بهروزی و محمد صادق فقیری، شیراز، انجمن کتابخانه‌های عمومی شیراز، ۱۳۵۱ش، ۲ج.
- فهرست کتب خطی کتابخانه‌های اصفهان، سیدمحمدعلی روضاتی، اصفهان، مؤسسه نشرنقائس مخطوطات، ۱۳۴۱ش.
- فهرست کتب دینی و مذهبی خطی کتابخانه سلطنتی، بدری آتابای، تهران، کتابخانه سلطنتی، ۱۳۵۲ش.
- فهرست الکتب العربية المحفوظة بالکتبخانة الخديوية المصرية، کارل فولرس، با مساعدت سید محمد ببالوی، مصر، ۱۳۰۸ق، ۱۰ج.
- فهرست کتب مرحوم شیخ احمد احسائی و سایر مشایخ عظام اعلی الله مقامهم، ابوالقاسم بن زین العابدین بن کریم کرمانی، کرمان، چاپخانه سعادت کرمان، ج سوم، بی تا.
- فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه، علی صدراپی خویی، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۲-۱۳۸۴ش، ۷ج.
- فهرست مختصر نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، سید محمد طباطبائی بهبهانی، تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۶ش.
- فهرست مخطوطات شیرانی، محمد بشیر حسین، لاهور، اداره تحقیقات پاکستان دانشگاه پنجاب، ۱۹۶۹م، ۲ج.
- فهرست مخطوطات مکتبه الامام الحکیم العامة، محمد مهدی نجف، نجف، مطبعة الآداب، ۱۳۸۹ق.
- فهرست مخطوطات مکتبه العتبه العباسية المقدسة (العراق - کربلاء المقدسة)، سید حسن موسوی بروجردی، کربلاء، مکتبه و دار مخطوطات العتبه العباسية المقدسة، ۱۴۳۱ق، ج ۱.
- فهرست المخطوطات: نشرة بالمخطوطات التي اقتنتها الدار من سنة ۱۹۳۶-۱۹۵۵، فؤاد سید، قاهره، مطبعة دارالکتب، ۱۹۶۱-۱۹۶۳م، ۳ج.
- فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان، احمد منزوی، اسلام آباد، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، ۱۳۶۲-۱۳۷۵ش، ۱۴ج.
- فهرست میکروفیلیم‌های کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، محمدتقی دانش‌پژوه، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۴۸-۱۳۶۳ش، ۳ج.
- فهرست ناتمام تعدادی از کتابهای خطی کتابخانه سلطنتی، مهدی بیانی، تهران، ۱۳۳۶ش.
- فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی ایران، سید عبدالله انوار و دیگران، تهران، کتابخانه ملی ایران، ۱۳۴۳-۱۳۸۴ش، ۲۱ج.
- فهرست نسخه‌های خطی اهدایی حضرت آیه الله العظمی خامنه‌ای، سید محمدحسین حکیم و ابوالفضل حافظیان، مشهد، سازمان کتابخانه‌ها موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ۱۳۸۹ش، ج ۸.
- فهرست نسخه‌های خطی بنیاد فارس شناسی، محمد برکت، شیراز، بنیاد فارس شناسی، ۱۳۸۴ش.
- فهرست نسخه‌های خطی چهار کتابخانه مشهد، کاظم مدیر شانه‌چی و عبدالله نورانی و تقی بینش، زیر نظر: محمدتقی دانش‌پژوه، تهران، انتشارات فرهنگ ایران زمین، ۱۳۵۱ش.
- فهرست نسخه‌های خطی خاندان میبیدی (کرمانشاه - ایران)، سید احمد حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۱ش.

- فهرست نسخه‌های خطی دو کتابخانه مشهد، کاظم مدیر شانه‌چی، عبدالله نورانی و تقی بینش، تهران، انتشارات فرهنگ ایران زمین، ۱۳۵۱ش.
- فهرست نسخه‌های خطی فارسی، احمد منزوی، تهران، مؤسسه فرهنگی منطقه‌ای، ۱۳۴۸ - ۱۳۵۳ش، ج ۶.
- فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه دانشگاه استانبول، توفیق هاشم‌پور سبحانی و حسام‌الدین آق‌سو، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۴ش.
- فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه مغیسا، توفیق سبحانی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶ش.
- فهرست نسخه‌های خطی فارسی موزه ملی پاکستان کراچی، سید عارف نوشاهی، اسلام‌آباد، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، ۱۳۶۲ش.
- فهرست نسخه‌های خطی فارسی و عربی کتابخانه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، مقدمه سید عبدالله انوار، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۰ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آستان مقدس حضرت معصومه^(ع)، قم، سید حسن نقیبه (ج ۱) و علی صدرائی خوبی (ج ۲)، قم، انتشارات زائر، ۱۳۷۵ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آستانه حضرت عبدالعظیم حسنی^(ع)، ابوالفضل حافظیان بابلی، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۲ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آکادمی لینیچی (رم - ایتالیا)، ترجمه و تلخیص سید صادق حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۱ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت‌الله حججی (نجف‌آباد - ایران)، ابوالفضل حافظیان، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۶ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت‌الله فاضل خوانساری، سید جعفر حسینی اشکوری، خوانسار و قم، مؤسسه علمی و فرهنگی آیت‌الله فاضل خوانساری و انتشارات انصاریان، ۱۳۷۴ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه استاد ابراهیم دهگان (اراک - ایران)، صادق حضرتی، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۷ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه افشین عاطفی (کاشان - ایران)، سید صادق حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۵ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه امام صادق^(ع) قزوین، محمود طیار مراغی، قزوین، معاونت تحقیقات و پژوهش حوزه علمیه قزوین، ۱۳۷۹ش، ج ۱.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه تخصصی مرکز تحقیقات دارالحدیث، علی صدرایی خوبی، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۴ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه جامع گوهرشاد مشهد، محمود فاضل و براتعلی غلامی مقدم (ج ۵)، مشهد، کتابخانه جامع گوهرشاد و سازمان کتابخانه‌ها موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ۱۳۶۳-۱۳۸۷ش، ج ۵.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه خانقاه نوریخس (نعمت‌اللهی)، سید ابراهیم دیباجی، تهران، بی‌نا، ۱۳۵۰-۱۳۵۲ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، محمدتقی دانش‌پژوه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۹-۱۳۴۴ش، ج ۳.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی، محمود فاضل یزدی مطلق، مشهد، انتشارات دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی، ۱۳۵۴ش.

- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران، سید محمدباقر حجتی، زیر نظر: محمدتقی دانش‌پژوه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۵-۱۳۴۸ ش، ۲ ج.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده الهیات و معارف اسلامی مشهد، محمود فاضل، مشهد، انتشارات دانشکده الهیات و معارف اسلامی مشهد، ۱۳۵۵-۱۳۶۱ ش، ۳ ج.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده حقوق و علوم سیاسی و اقتصادی دانشگاه تهران، محمدتقی دانش‌پژوه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۹ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشگاه اصفهان، سید جعفر حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۵-۱۳۸۹ ش، ۳ ج.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشگاه بوعلی (همدان - ایران)، سید احمد حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۴ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشگاه قازان جمهوری تاتارستان فدراسیون روسیه، به کوشش عنایت‌الله فاتحی نژاد و دیگران، قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، تهران، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه، ۱۳۸۲ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه سریزدی (یزد - ایران)، سید جعفر حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۴ ش، ج ۱.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه شخصی میبیدی (کرمانشاه - ایران)، سید احمد حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۵-۱۳۸۴ ش، ۳ ج.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه شهید محمدحسین شریعتی، مهدی شریعتی، قم، مکتبه الشهد شریعتی، ۱۳۷۹ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه عمومی آیت‌الله گلپایگانی، سید احمد حسینی و رضا استادی، قم، کتابخانه آیت‌الله گلپایگانی، ۱۳۵۷ ش، ۳ ج.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه عمومی آیت‌الله گلپایگانی (قم)، علی صدرائی خوئی و ابوالفضل حافظیان بابلی، به کوشش و ویرایش مصطفی درایتی، تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی و مؤسسه فرهنگی پژوهشی الجواد، ۱۳۸۸ ش، ۹ ج.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه عمومی اصفهان، جواد مقصود همدانی، تهران، وزارت فرهنگ و هنر، ۱۳۴۹ ش، ج ۱.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه عمومی امام هادی مشهد، سید احمد حسینی، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۷۷ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، ج ۱- ۲۷ سید احمد حسینی و ج ۲۸ به بعد سید محمود مرعشی نجفی و گروه فهرست نگاران، قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۳۵۴-۱۳۸۹ ش، ۳۸ ج.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه غرب مدرسه آخوند همدان، جواد مقصود همدانی، تهران، ۱۳۵۶ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه قمر بنی هاشم (دامغان - ایران)، سید جعفر حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۵ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه گنج‌بخش، احمد منزوی، اسلام‌آباد، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، ۱۳۵۷-۱۳۶۱ ش، ۴ ج.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، افراد مختلف، تهران، کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ۱۳۰۵-۱۳۸۹ ش، ۴۴ ج.

- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه آیت‌الله بروجردی (اکرمانشاه - ایران)، سید احمد حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۰ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه آیه‌الله العظمی خویی مشهد، سید احمد حسینی، قم، مجمع الذخائر الاسلامیه، ۱۳۷۷ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه حجتیه قم، رضا استادی، قم، ۱۳۵۴ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه صدر بازار (اصفهان - ایران)، سید جعفر حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۴-۱۳۸۵ ش، ج ۳.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه فیضیه قم، رضا استادی، قم، چاپخانه علمیه، ۱۳۹۶ ق، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه مروی تهران (هزار و پنجاه نسخه)، رضا استادی، تهران، کتابخانه مدرسه مروی، ۱۳۷۱ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مدرسه معمارباشی (تهران - ایران)، سید محمدحسین حکیم، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۵ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی، علی صدراپی خویی و علی اوسط ناطقی و رمضانعلی انتظاری، قم، بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۱-۱۳۸۶ ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، ج ۱ و ۲ علینقی منزوی، ج ۳-۱۸ محمدتقی دانش‌پژوه، ج ۲۰ سید محمدحسین حکیم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۰-۱۳۸۹ ش، ج ۲۰.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مسجد اعظم قم (جدید)، رضا استادی، قم، دفتر نشر برگزیده، ۱۳۸۸ ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مسجد اعظم قم، رضا استادی، قم، مسجد اعظم، ۱۳۶۵ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه میرزا محمد کاظمینی (یزد - ایران)، سید جعفر حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۳ ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مؤسسه حضرت آیه‌الله العظمی بروجردی (قم - ایران)، سید احمد حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۴ ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه وزیر یزد، محمد شیروانی، چاپخانه تابان و میهن، ۱۳۵۰-۱۳۵۸ ش، ج ۵.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه‌های رشت و همدان، محمد روشن و جواد مقصود و پرویز اذکائی، تهران، انتشارات فرهنگ ایران زمین، ۱۳۵۳ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه‌های زنگی‌پور (زنگی‌پور - هندوستان)، سید محمدحسین حکیم، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۵ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه‌های گلپایگان (گلپایگان - ایران)، سید جعفر حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۱ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی مدرسه امام عصر شیراز، محمد برکت، شیراز، مدرسه امام عصر، ۱۳۷۴ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی مدرسه خاتم‌الانبیاء (صدر) بابل، علی صدراپی خویی، محمودطیار مراغی، ابوالفضل حافظیان بابلی، تهران، آینه میراث، دفتر نشر میراث مکتوب، ۱۳۷۶ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی مدرسه قنبر علی خان (تهران - ایران)، به ضمیمه چاپ عکسی مجموعه‌ای کهن در علم نجوم، سید محمدحسین حکیم، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۶ ش.
- فهرست نسخه‌های خطی مدرسه نمازی خوی، علی صدراپی خویی، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، دفتر نشر میراث مکتوب، ۱۳۷۶ ش.

- فهرست نسخه‌های خطی مرکز احیاء میراث اسلامی (قم - ایران)، سید احمد حسینی، قم، مرکز احیاء میراث اسلامی، ۱۳۷۷-۱۳۸۶ ش، ج ۸.
- فهرست نسخه‌های خطی مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی، احمد منزوی، تهران، مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۷۷-۱۳۸۴ ش، ج ۲.
- فهرست نسخه‌های خطی مکتبه الزهراء (اصفهان - ایران)، سید احمد فقیه امامی، مقدمه و تصحیح سید صادق حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۵ ش.
- فهرست نسخه‌های عکسی کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله مرعشی نجفی، محمدعلی حائری، قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۳۶۹-۱۳۸۸ ش، ج ۵.
- فهرست نسخه‌های عکسی کتابخانه مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، احمد منزوی، تهران، مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۲ ش، ج ۱ (کتابخانه خصوصی اهدایی زین‌العابدین ابراهیمی).
- فهرست نسخه‌های عکسی مرکز احیاء میراث اسلامی (قم - ایران)، سید جعفر حسینی اشکوری و سید صادق حسینی اشکوری، زیر نظر: سید احمد حسینی اشکوری، قم، مرکز احیاء میراث اسلامی، ۱۳۷۷-۱۳۸۴ ش، ج ۶.
- فهرست نسخه‌های مصنفات ابن‌سینا، یحیی مهدوی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۳ ش.
- فهرستواره دست‌نوشته‌های ایران: دنا، مصطفی درایتی، تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹ ش، ج ۱۲.
- فهرستواره فقه هزار و چهارصد ساله اسلامی در زبان فارسی، محمدتقی دانش‌پژوه، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۷ ش.
- فهرستواره کتابخانه مینوی و کتابخانه مرکزی پژوهشگاه (خطی، عکسی، میکروفیلم، یادداشت)، محمدتقی دانش‌پژوه و ایرج افشار، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۴ ش.
- فهرستواره کتابهای فارسی، احمد منزوی، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۷۴-۱۳۸۷ ش، ج ۱۰.
- فهرست هزار و پانصد نسخه خطی اهدائی رهبر معظم انقلاب حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به کتابخانه آستان قدس رضوی، رضا استادی، قم، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی و انتشارات اسماعیلیان، ۱۳۷۳ ش.
- کاروان هند، احمد گلچین معانی، مشهد، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹ ش، ج ۲.
- کافی‌پژوهی در عرصه نسخه‌های خطی، علی صدرايي خویی، با همکاری سید صادق حسینی اشکوری، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۷ ش.
- کتاب آرایبی در تمدن اسلامی، نجیب مایل‌هروی، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۲ ش.
- کتاب المخطوطات العربية لکتبة النصرانية، الاب لويس شیخو، بیروت، دارالمشرق، دوم، ۲۰۰۰ م.
- کتابخانه ابن‌طاووس و احوال و آثار او، اتان کلبرگ، ترجمه سید علی قرائی و رسول جعفریان، قم، کتابخانه عمومی آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۳۷۱ ش.
- کتابداری، تهران، نشریه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، ۱۳۴۵ ش - تاکنون.
- کتابشناسی آثار جلال‌الدین دوانی، رضا پورجوادی، در مجله معارف، س ۱۵، ش ۱ و ۲، فروردین - آبان ۱۳۷۷ ش.
- کتابشناسی تجرید الاعتقاد، علی صدرايي خویی، قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۳۸۲ ش.
- کتابشناسی جامع مآصدرا، ناهید باقری خرم‌دشتی، با همکاری فاطمه عسگری، تهران، بنیاد حکمت اسلامی صدرا و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸ ش.
- کتابشناسی شیخ بهایی، سید محسن نصرآبادی، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۸۷ ش.

- کتابشناسی فیض کاشانی، محسن ناجی نصرآبادی، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس و مدرسه عالی شهید مطهری، ۱۳۸۷ش.
- کتابشناسی مجلسی، حسین درگاهی و علی اکبر تلافی داریانی، بنیاد فرهنگی امام رضا، ۱۳۷۰ش.
- کتابشناسی مکتب فلسفی شیراز، محمد برکت، شیراز، بنیاد فارس شناسی، ۱۳۸۲ش.
- کتابشناسی مولوی، ماندانا صدیق بهزادی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۰ش.
- کتابشناسی نسخ خطی پزشکی ایران، اکرم ارجح، فریده هادیان، صدیقه سلطانیفر و زهرا چهره خند، تهران، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۱ش.
- کتابشناسی نسخه‌های خطی آثار شیخ صدوق^(ر) در ایران، مریم تفضلی، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۱ش.
- کشف الفهارس: فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران و تاریخ علوم و تراجم دانشمندان اسلامی، سید محمدباقر حجتی، تهران، انتشارات سروش و سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۷۰-۱۳۷۶ش، ج ۳.
- کشف الحجب و الاستار عن اسماء الکتب و الاسفار، سید اعجاز حسین نیشابوری کنتوری، مقدمه: آیت الله مرعشی نجفی، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ج ۲، ۱۴۰۹ق.
- کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون، مصطفی بن عبدالله حاجی خلیفه، دار احیاء التراث العربی، بیروت، بی تا، ج ۲. کلینی نامه: کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی کتاب الکافی و شروح و حواشی و ترجمه‌های موجود آن در کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی^(ر)، سید محمود مرعشی نجفی و حسین متقی، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۸۷ش.
- مجله معهد المخطوطات العربية، مصر/کویت، معهد المخطوطات بجامعة الدول العربية، ۱۳۷۴ق/۱۹۵۵م - تاکنون. مجموعه آثار فارسی احمد غزالی، احمد مجاهد، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۶ش، ج سوم با اضافات. مجموعه رسائل خطی فارسی، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸-۱۳۸۷ش، ج ۷. مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی، محمد فرح زاد، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۹-۱۳۸۷ش، ج ۵.
- محقق خوانساری: شرح حال و آثار آقا حسین بن جمال‌الدین محمد خوانساری، محمدحسن فاضلی خوانساری، تحقیق و تنظیم سید جعفر حسینی اشکوری و سید صادق حسینی اشکوری، قم، مؤسسه علمی فرهنگی آیت الله فاضل خوانساری و مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۷۸ش.
- المحقق الطباطبایی فی ذکراه السنویة الاولی، مؤسسة آل البيت علیهم السلام لاحیاء التراث، ۱۴۱۷ق، ج ۳. مختارات من المخطوطات العربية النادرة فی مکتبات ترکیا، رمضان ششن، استانبول، ایسار، ۱۹۹۷م. مخطوطات الادب فی المتحف العراقي، اسامة النقشبندی و ظمياء عباس، کویت، معهد المخطوطات العربية، ۱۴۰۶ق. مخطوطات التاريخ و التراجم و السير فی مکتبة المتحف العراقي، اسامة ناصر النقشبندی و ظمياء محمد عباس، بغداد، المؤسسة العامة للآثار و التراث، ۱۹۸۲م. المخطوطات الجغرافية العربية فی المکتبة البريطانية و مکتبة جامعة کامبردج، عبدالله يوسف غنيم، کویت، مکتبة الامل، ۱۴۲۰ق، ۲۸۲ص.
- مخطوطات الطب و الصيدلة و البيطرة فی مکتبة المتحف العراقي، اسامة ناصر نقشبندی، بغداد، دار الرشيد للنشر، ۱۹۸۱م. المخطوطات العربية فی مکتبة الفاتيكان (روما - الفاتيكان)، ترجمه و تلخیص سید صادق حسینی اشکوری، قم، دار الهدی، ۱۳۸۱ش، ۳۷۶ص.

- مخطوطات فضائل بيت المقدس: دراسة وبيبليوغرافيا، كامل جميل العسلي، عمان، دارالبشير، دوم، ١٤٠٥ق.
- المخطوطات الفقهية لمتحف العراقي، اسامه ناصر النقشبندی و عامر احمد القشطيني، بغداد، مديرية الآثار العامة وزارة الاعلام، ١٩٧٦م.
- مخطوطات الفلك والتنجيم في مكتبة المتحف العراقي، اسامه ناصر نقشبندی، با همكارى ظمياء محمد عباس، بغداد، دارالرشيد للنشر، ١٩٨٢م.
- مخطوطات كربلاء، سلمان هادي آل طعمه، نجف، مطبعة الآداب، ١٣٩٣ق/١٩٧٣م، ج ١.
- مخطوطات اللغة العربية في مكتبات ايران، سيد عبدالعزيز طباطبائي، در المحقق الطباطبائي في ذكراه السنوية الاولى، قم، مؤسسة آل البيت لاحياء التراث، ١٤١٧ق، جلد ٢، ص ٥٠٣-٥٩٢.
- مخطوطات المجمع العلمي العراقي: دراسة و فهرسة، ميخائيل عواد، المجمع العلمي العراقي، بغداد، ١٣٩٩-١٤٠٣ق، ج ٣.
- مخطوطات المكتبة العباسية في البصرة، علي خاقاني، بغداد، مطبوعات المجمع العلمي العراقي، القسم الاول، ١٩٦١م.
- مداومت در اصول موسيقي ايران: نمونه‌ای از فهرست آثار دانشمندان ایرانی و اسلامي در غناء و موسيقي، محمد تقی دانش پژوه، تهران، اداره كل نگارش وزارت فرهنگ و هنر، ٢٥٣٥ شاهنشاهی.
- مصادر تاريخ اليمن في العصر الاسلامي، ايمن فؤاد سيد، قاهره، المعهد الفرنسي، ١٩٧٤م.
- مصادر التراث اليمني في المكتبة البريطانية (المتحف سابقاً)، حسين عبدالله عمري، دمشق، دارالفكر، طبعة جديدة مزودة و مصححة، ٢٠٠٦م.
- مصادر الفكر العربي الاسلامي في اليمن، عبدالله محمد حبشي، صنعاء، مركز الدراسات اليمنية، بي تا.
- مضفى المقال في مصنفى علم الرجال، شيخ آقا بزرگ تهراني، تهران، چاپخانه دولتي ايران، ١٣٣٧ش.
- معجم الآثار المخطوطة حول الامام على بن ابي طالب^(ع)، حسين متقى، اشراف سيد محمود مرعشى نجفى، قم، كتابخانه آيت الله مرعشى نجفى، ١٣٨١ش.
- معجم اعلام الشيعية، سيد عبدالعزيز طباطبائي، قم، مؤسسة آل البيت لاحياء التراث، ١٤١٧ق.
- معجم التاريخ التراث الاسلامي في مكتبات العالم، على رضا قره بلوط و احمد طوران قره بلوط، قيصرى تركيه، دارالعقبة، ٢٠٠١م، ج ٦.
- معجم التراث الكلامي، اللجنة العلمية في مؤسسة الامام الصادق، اشراف: جعفر السبحاني، قم، مؤسسة الامام الصادق، ١٤٢٣ق، ج ٥.
- معجم ما الف في فضائل و تاريخ المسجد الاقصى والقدس و فلسطين و مدينتها من القرن الثالث الهجرى الى ذكبة فلسطين سنة ١٣٦٧هـ-١٩٤٨م، شهاب الله بهادر، دبي، مركز جمعة الماجد للثقافة و التراث، ٢٠٠٩م.
- معجم المطبوعات العربية في شبه القارة الهندية الباكستانية، احمد خان، رياض، مكتبة الملك فهد الوطنية، ١٤٢١ق/٢٠٠٠م.
- معجم المطبوعات العربية و المعربة، يوسف البان سر كيبس، قم، كتابخانه آيت الله مرعشى، ١٤١٠ق، ج ٢.
- معجم المؤلفين، عمر رضا كحاله، بيروت، مكتبة الممتنى و دار احياء التراث العربي، بي تا، ١٥ج.
- مقدمه‌ای بر فقه شيعه: كليات و كتابشناسي، حسين مدرسى طباطبائي، ترجمه محمد آصف فكريت، مشهد، بنياد پژوهشهای اسلامي آستان قدس رضوي، ١٣٦٨ش.
- مكتبة العلامة الحلي، سيد عبدالعزيز طباطبائي، قم، مؤسسة آل البيت لاحياء التراث، ١٤١٦ق.
- منتخبات من نوادر المخطوطات العلمية، محمد فاتح صالح زغل و احمد محمد خير حلوي و محمد هشام نعيان، العين الامارات العربية المتحدة، مركز زايد للتراث و التاريخ، ٢٠٠٢م.

- من نوادر المخطوطات العلمية في العراق، اسامه ناصر نقشبندی، مجله المورد، بغداد، س ۱۴، ش ۴، ۱۴۰۶ق.
- المورد، مجلة تراثية فصلية تصدرها وزاره الثقافة والاعلام دارالشؤون الثقافية العامة الجمهورية العراقية، بغداد، ۱۳۹۲ق - تاکنون.
- موسوعة مؤلفي الامامية، مجمع الفكر الاسلامي، قم، ۱۳۷۹-۱۳۸۹ش، ج ۹.
- مهر و حکاکی در ایران، محمدجواد جدی، تهران، فرهنگستان هنر، ۱۳۸۷ش.
- میراث اسلامی ایران، به کوشش رسول جعفریان، قم، کتابخانه بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۳۷۳-۱۳۷۸ش، ج ۱۰.
- میراث حدیث شیعه، به کوشش مهدی مهریزی و علی صدرايي خویی، قم، موسسه فرهنگي دارالحدیث، ۱۳۷۷-۱۳۸۸ش، ج ۲۰.
- میراث شهاب (مجله)، نشریه کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۳۷۴ش - تاکنون.
- مؤلفات ابن عربي تاريخها وتصنيفها، عثمان يحيى، قاهره، الهيئة المصرية العامة للكتاب، ۲۰۰۱م.
- مؤلفات الزيدية، سيد احمد حسيني، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۴۱۳ق، ج ۳.
- مؤلفات الغزالي، عبدالرحمن بدوي، كويت، وكالة المطبوعات، دوم، ۱۹۷۷م.
- نامه بهارستان، دو فصل نامه پژوهشی نسخه های خطی، تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۹ش - تاکنون.
- نسخه پژوهی، ابوالفضل حافظیان بابلی، تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۳-۱۳۸۵ش، ج ۳.
- نسخه های خطی شروح و ترجمه های صحیفه سجادیه، سید محمدحسین حکیم، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۳۸۲ش.
- نسخه های خطی، نشریه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، زیر نظر: محمدتقی دانش پژوه و ایرج افشار، تهران، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ۱۳۳۹-۱۳۶۲ش، ج ۱۲.
- نسخه های نویافته: گزارشی از گزیده نسخه های خطی خریداری شده کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، سید محمود مرعشی نجفی، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۸۷ش.
- نگارهای شمسی گیلانی، محمدتقی دانش پژوه، در جاویدان خرد، س ۴، ش ۲، پاییز ۱۳۶۰ش.
- وقف میراث جاویدان، تهران، فصلنامه سازمان اوقاف و امور خیریه، ۱۳۷۲ش - تاکنون.
- هدیه العارفين، اسماعیل پاشا بن محمدامین بغدادی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا، ج ۲.
- یادنامه شیخ طوسی، به کوشش محمد واعظ زاده خراسانی، مشهد، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی، ۱۳۵۴ش.

منابع لاتین

هندلیست نسخه های عربی کتابخانه بریتانیا

A Classified Handlist of Arabic Manuscripts Acquired Since 1912, Edited By: R. Vassie, London, The British Library, 1995, 2 Vol.

نسخه های براون

A Descriptive Catalogue of the Oriental MSS Belonging to the Late E. G. Browne, Edward G. Browne, Cambridge, 1923.

آزبری

A Handlist Of The Arabic Manuscripts, The Chester Beatty Library, Arthur j. Arberry, Dublin, 1962, 8 Vol.

پیوست کیمبریج

A Supplementary Handlist of the Muhammadan Manuscripts Including All those Written in the Arabic Character preserved in the Libraries of the University and Colleges of Cambridge, Edward G. Browne, Cambridge, 1922.

عربی ملی پاریس، دوسلان

Catalogue Des Manuscrits Arabes, m.Le Baron De Slane, Paris, Imprimerie national, 1883_1895.

رضا رامپور

Catalogue of the Arabic Manuscripts in Raza Library Rampur, Imtiyāz 'Ali 'Arshi, Rampur, 1975, 5 Vol.

بوهار کلکتہ

Catalogue of the Arabic Manuscripts in the Buhar Library, By Shams_ul_ulama M. Hidayat Husain Khan Bahadur, Calcutta, Imperial Library, 1923.

ریو

Catalogue of the persian manuscripts in the british museum, Charles Riue, london, 1879, 3 Vol.

ترکی موزه بریتانیا

Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum, By Charles Rieu, London, 1888.

پرینستون گارت

Descriptive Catalog of the Garrett Collection of Arabic Manuscripts in the Princeton University Library, Philip K. Hitti, Nabih Amin Faris, Butrus Abd_al_malik, Prindeton, 1938.

آلوارت

Die Handschriften Verzeichnisse Der KÖniglichen Bibliothek Zu Berlin: Arabischen Handschriften. W. Ahlwardt, Berlin, 1887_1895.

واتیکان

Elenco dei Manoscritti Arabi Islamici Della Biblioteca Vaticana, Giorgio Levi Della Vida, Vaticano, 1935-1965, 2 Vol.

پرینستون ماخ

Handlist of Arabic Manuscripts (New Series) in the Princeton University Library, Rudolf Mach, Princeton, 1987.

روزن

Les Manuscrits Arabes De L'institut Des Langues Orientales, Victor Rozen, Saint-petersbourg, 1877.

مغولان در هند

Mughals in India: A Bibliographical Survey of Manuscripts, By D. N. Marshall.

برکوی افغانستان

Manuscripts D'afghanistan, par S. de Laugier de Beurecueil, le Caire, 1964.

پیوست ریو

Supplement to the Catalogue of the Arabic Manuscripts in the British Museum, By Charles Rieu, London, 1894.

پیوست بریتیش لایبرری، ۱۹۹۸م

Supplementary Handlist of Persian Manuscripts, 1966_1998, Compiled By Muhammad IsaWaley, London, The British Library, 1998.

توقا پوسرای

Topkapi Sarayi Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Katalogü, Fehmi Edhem Karatay, Istanbul, Topkapi Sarayi Müzesi, 1962_1966.

تصویر نسخه‌های خطی

صفحه آخر تذکره صدراعظمی تقی ضیاء لشکر، به خط مؤلف (ش ۸۸۱۵)

صفحه آخر نصیب الفتیان و نسیب التبیان، ۸۸۴ ق (ش ۸۸۱۷)

صفحه آخر التعبير القادری، ۷۴۹ق (ش ۸۸۱۹/۲)

صفحه‌ای از بلاغت، محمود قندزی، سده ۹ هـ (ش ۸۸۲۰)

فهرست آغاز نامه دانشوران (ش ۸۸۲۳)

صفحه آغازین نامه دانشوران (ش ۸۸۲۳)

روی جلد نامه دانشوران (ش ۸۸۲۳)

مقدمه کتابچه تعداد نفوس ارض اقدس و شهر مشهد مقدس (ش ۸۸۳۷)

صفحه انجामین کتابچه تعداد نفوس ارض اقدس و شهر مشهد مقدس (ش ۸۸۳۷)

صفحه خاتمه جهان نما، ۱۲۷۷ق (ش ۸۸۴۶)

صفحه آغاز قصص الانبياء نيشابوري، سده ۱۰هـ (ش ۸۸۴۷)

صفحه‌ای از کشف الرموز، سده ۸هـ (ش ۸۸۷۶)

صفحه خاتمه ترغیب الصلوات، ۸۵۹ ق (ش ۸۸۷۷/۱)

صفحه خاتمه خطبه‌های جمعه، ۸۵۷ق (ش ۵/۸۸۹۰)

صفحه خاتمه الرسالة السعدية علامه حلی، ۷۴۷ق به خط شاگرد مؤلف (ش ۸۸۹۲/۶)

صفحه آغاز خدمة الاغربنيا، سده ۱۰هـ (ش ۸۹۲۱)

صفحه‌ای از خدمة الاغربینیا، سده ۱۰هـ (ش ۸۹۲۱)

صفحه‌ای از خدمة الاغربینیا، سده ۱۰هـ (ش ۸۹۲۱)

صفحه‌ای از مجموعه محمد بن علی جباعی (۸۸۶ق)، ۸۵۱ق (ش ۸۹۳۲)

صفحه‌ای از مجموعه محمد بن علی جباعی (۸۸۶ق)، ۸۵۲ق (ش ۸۹۳۲)

صفحه آغاز ترجمه سیرت النبی قاضی ابرقوه، ۸۵۲ق (ش ۸۹۴۳/۱)

صفحه خاتمه نزهۃ الارواح، ۸۵۲ق (ش ۸۹۴۳/۲)

صفحه اول مطالع الاسرار فی شرح مشارق الانوار، سده ۱۱هـ (ش ۸۹۴۷)

صفحه سوم مطالع الاسرار فی شرح مشارق الانوار، سده ۱۱ هـ (ش ۸۹۴۷)

دستخط فرهاد میرزا، ۱۲۶۴ق (ش ۸۹۵۱)

دستخط شیخ بهایی، ۹۸۰ق (ش ۸۹۵۶)

دستخط شیخ بهایی، ۹۸۰ق (ش ۸۹۵۶)

صفحه عنوان کلیات قاسم انوار، سده ۹ هـ (ش ۸۹۶۳)

صفحه عنوان مجموعه اجازات حرفوشی، با تملک مجلسی (ش ۸۹۷۵)

صفحه‌ای از العمدة فی عیون صحاح الاخبار، سده ۷ و ۸هـ (ش ۸۹۸۱)

صفحه عنوان جواهر المطالب فی فضائل علی بن ابی طالب (ش ۸۹۹۴)

صفحه اول الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، سده ۱۱هـ (ش ۹۰۰۵)

صفحه‌ای از الخلاف، سده ۵۶ (ش ۹۰۰۸)

صفحه‌ای از الخلاف، سده ۵۶ (ش ۹۰۰۸)

صفحه عنوان حاوی الاقوال فی معرفة احوال الرجال، با خط مؤلف (ش ۹۰۲۴)

صفحه اول ترتیب مشیخه کتاب من لا یحضره الفقیه، سده ۱۱هـ (ش ۹۰۲۷)

صفحه‌ای از موسوعة الطبى والاعتقادى، ۷۷۰ق (ش ۹۰۳۹)

صفحه اول سلسله الاولیاء نوربخش (ش ۹۰۵۵)

صفحه‌ای از مقدمه تحفه بهایی، سده ۵۸ (ش ۹۰۵۷)

صفحه‌ای از تحفة بهایی، سده ۵۸ هـ (ش ۹۰۵۷)

صفحه اول مجموعه صابر شیرازی، ۱۲۵۷ق (ش ۹۰۶۱)

صفحه دوم روضة الشهداء، ۹۱۸ ق (ش ۹۰۶۵)

صفحه‌ای از غرر الفوائد و درر القلائد، سده ۶ و ۷هـ (ش ۹۰۶۷)

صفحه‌ای از دیوان صائب تبریزی، به خط مؤلف (ش ۹۰۷۰)

سرلوح آغاز القوانين المحكمة، ۱۲۶۰ق (ش ۹۰۸۲)

صفحه آغاز دیوان کمال خجندی، سده ۹۵۹ (ش ۹۰۸۴/۱)

ترنج صفحه عنوان دیوان ناصر بخارایی، سده ۹هـ (ش ۲/۸۴۰۹)

صفحه ابتدای دفتر سوم مثنوی معنوی، ۹۰۳ق (ش ۹۰۸۵)

صفحه ابتدای دفتر پنجم مثنوی معنوی، ۹۰۳ق (ش ۹۰۸۵)

صفحه‌ای از مجموعه رسائل دروزیه، سده ۷هـ (ش ۹۰۸۶)

صفحه خاتمه الشفاء فی اخبار آل المصطفی، به خط مؤلف، ۱۱۷۸ق (ش ۹۰۸۹)

سرلوح آغاز مطلع السعیدین و مجمع البحرین، سده ۱۱هـ (ش ۹۰۹۰)

سرلوح آغاز تذکرة الشعراء، ۱۰۰۴ق (ش ۹۰۹۱)

صفحه خاتمه گوی و چوگان، ۹۴۹ق (ش ۹۰۹۶)

مینیا توری از گلستان سعدی، سده ۱۳ هـ (ش ۹۰۹۸)

مینیاتوری از گلستان سعدی، سده ۱۳هـ (ش ۹۰۹۸)

سرلوح آغاز غزلیات دیوان جامی، خط محمد بن فخرالدین احمد کاتب سلطانی در ۹۱۴ ق (ش ۹۱۰۱)

سرلوح آغاز مقدمه دیوان جامی (ش ۹۱۰۱)

صفحه خاتمه دیوان جامی، ۹۱۴ق (ش ۹۱۰۱)

صفحه خاتمه دیوان جامی، ۹۲۱ق (ش ۹۱۰۱)

صفحه عنوان صحاح اللغة، سده ۵۸ (ش ۹۱۰۴)

صفحه‌ای از صحاح اللغة، سده ۸هـ (ش ۹۱۰۴)

صفحه اول مرقات، ۸۷۰ ق (ش ۹۱۰۶/۲)

صفحه خاتمه قصاید خمسه (ش ۹۱۰۸)

کلیات قاسم انوار، صفحه اول کتاب مرثیه (ش ۹۱۱۸)

کلیات قاسم انوار، صفحه اول کتاب مرثیه، به خط صدر قلندر، ۸۵۴ ق (ش ۲۶۱۲)

کلیات قاسم انوار، صفحه اول انیس العارفین (ش ۹۱۱۸)

کلیات قاسم انوار، صفحه اول انیس العارفين، به خط صدر قلندر، ۸۵۴ ق (ش ۲۶۱۲)

سرلوح آغاز تذکرة الفقهاء، سده ۱۱هـ (ش ۹۱۲۲)

درون جلد تذکرة الفقهاء، سده ۱۱هـ (ش ۹۱۲۲)

صفحه خاتمه شامل التواریخ مظفری سپهر، به خط مؤلف (ش ۹۱۳۲)

دو صفحه آغاز تذکرة الفقهاء، ۱۰۶۵ق (ش ۹۱۲۴)

صفحه اول مجموعه ادعیه، به خط عبدالحق بن محمد سبزواری در ۹۲۲ق (ش ۹۱۴۸)

صفحه آخر مجموعه ادعیه، به خط عبدالحق بن محمد سبزواری در ۹۲۲ق (ش ۹۱۴۸)

صفحه‌ای از حدیقة الشعراء، به خط مؤلف (ش ۹۱۵۳)

سرلوح آغاز قصص الانبياء، سده ۱۱هـ (ش ۹۱۵۴)

مینیاتور از نل و دمن، سده ۱۱هـ (ش ۹۱۵۸)

صفحه اول عمدة الطالب ابن عنبه، ظاهراً خط مؤلف (ش ۹۱۶۰)

صفحه آخر عمدة الطالب ابن عنبة، ظاهراً خط مؤلف (ش ۹۱۶۰)

صفحه آغازین مظهر الآثار، سده ۱۱هـ (ش ۹۱۷۳)

صفحه آغاز اخلاق منصورى، ۹۰۸ق (ش ۹۱۸۰)

صفحه انجام اخلاق منصورى، ۹۰۸ق (ش ۹۱۸۰)

صفحه‌ای از پنج‌گنج روح‌الامین شهرستانی، سده ۱۱هـ (ش ۹۱۸۲)

صفحه‌ای از پنج‌گنج روح‌الامین شهرستانی، سده ۱۱هـ (ش ۹۱۸۲)

صفحه خاتمه الصحيفة السجادية، ۱۱۱۴ق (ش ۹۱۸۴)

فهرست آثار تازه منتشره
کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
به ترتیب شماره ردیف انتشار

۲۲۰. میراث بهارستان (دفتر ۳): نویسندگان مختلف، به کوشش مرکز پژوهش کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹
۲۲۱. اسناد فارس در دوره دوم و سوم مجلس شورای ملی (اسناد بهارستان ۵)، به کوشش منصور نصیری طیبی، ۱۳۸۹
۲۲۲. فهرست کتاب‌های چاپ سنگی کتابخانه میرجلال‌الدین محدث ارموی، نگارش حسین متقی - فتح‌الله ذوقی، ۱۳۸۹
۲۲۳. دیوان آذری اسفراینی، سروده نورالدین حمزه‌بن علی ملک طوسی اسفراینی، تحقیق و تصحیح دکتر محسن کیانی و سید عباس رستاخیز، ۱۳۸۹
۲۲۴. گزیده اسناد نظام آموزش و مجلس شورای ملی (دوره سوم تا پنجم)، به کوشش سهیلا ترابی فارسانی، ۱۳۸۹
۲۲۵. فهرست اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی (مجلد دوم)، به کوشش: مریم نیل‌فاز، ۱۳۸۹
۲۲۶. رسائل پیرجمال اردستانی (دفتر اول): کنزالدقائق، تنبیه العارفين و محبوب الصديقين)، تحقیق و تصحیح: امید سروری، ۱۳۸۹
۲۲۷. نقد فلسفه دارون، تألیف ابی‌المجد الشیخ محمدالرضا النجفی الاصفهانی، تحقیق الدكتور حامد ناجی اصفهانی، ۱۳۸۹
۲۲۸. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی (جلد ۲/۲۷)، تألیف محمود نظری، ۱۳۸۹
۲۲۹. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران (جلد ۲۰)، تألیف سیدمحمدحسین حکیم، ۱۳۸۹
۲۳۰. دستور حکاک، تألیف مهرداد خلقي، ۱۳۸۹
۲۳۱. عرفات العاشقین، تألیف تقی‌الدین اوحدی، تصحیح ذبیح‌الله صاحبکاری و آمنه فخراحمد، با همکاری مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ۱۳۸۹
۲۳۲. کتاب الصلوة، کتاب الدعای و البینات، کتاب السير از الابانه، تألیف ابوجعفر محمد بن یعقوب هوسمی، همراه با زوائد الابانه تألیف شمس‌الدین محمد بن صالح گیلانی با مقدمه محمد عمادی‌حائری، ۱۳۸۹ (چاپ عکسی)
۲۳۳. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی (جلد ۳/۲۴)، مجموعه اهدایی سیدمحمدصادق طباطبایی، تألیف محمود نظری، ۱۳۸۹
۲۳۴. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی (جلد ۴۴) نسخه‌های ۱۵۷۰۱ تا ۱۶۱۰۰، تألیف ابوالفضل حافظیان بابلی، ۱۳۸۹
۲۳۵. تاریخ صاحب‌قرانی، تألیف محمود میرزا قاجار، تصحیح نادره جلالی، ۱۳۸۹
۲۳۶. شرفنامه، روح‌الله شیرازی، متخلص به فتوحی، تصحیح دکتر محمد باقر وثوقی، با همکاری خدیجه عالمی و منوچهر ایزدینا، ۱۳۸۹
۲۳۷. فهرست اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی، مجلد سوم (اسناد انتخابات مجلس شورای ملی ادوار دوم تا پنجم)، به کوشش علی ططری و زهرا غلامحسین پور، ۱۳۸۹
۲۳۸. فهرست توصیفی شبیه‌نامه‌های دوره قاجار

- (شبهه‌نامه‌های گنجینه خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی)، تألیف رضا کوچک‌زاده، ۱۳۸۹
۲۳۹. **گنجینه بهارستان** (علوم قرآنی و روایی ۴ - تجوید و قرائت)، به‌کوشش سید حسین مرعشی، ۱۳۸۹
۲۴۰. **رسایل پیرجمال اردستانی** (دفتر دوم)، تصحیح: امید سروری، ۱۳۸۹
۲۴۱. **سفرنامه مازندران** (گزارش روزانه محمد جعفرخان در سال ۱۲۸۱ خورشیدی)، به‌اهتمام محمد گلین و احمد شکیب‌آذر، ۱۳۸۹
۲۴۲. **مزارات خوی**، تألیف المحمّد الوان‌ساز خویی، ۱۳۸۹
۲۴۳. **خاطرات سید محمّد فاطمی قمی** (۱۲۹۴ ق - ۱۳۲۴ ش) (نویسنده قانون مدنی و مستشار دیوان تمیر)، پژوهش، تصحیح و توضیحات: دکتر حسن زندیه، مقدمه احمد رضا نائینی، ۱۳۸۹
۲۴۴. **مغولان در هند** (بررسی کتابشناختی دست‌نویس‌ها)، تألیف: دارا نوسروانجی مارشال، ترجمه: حسین برزگر کشتلی، ویرایش و صفحه‌آرایی: احمد رضا رحیمی ریس، ۱۳۹۰
۲۴۵. **آینه جهان‌نما و طلسم گنج‌گشا**، تألیف ابوسعید بن یحیی یمنی، تصحیح و تحقیق دکتر محمّد رضا موحدی و الهه ربیعی مزرعه‌شاهی، ۱۳۹۰
۲۴۶. **مجلس دیروز و امروزی** (مصور)، ۱۳۹۰
۲۴۷. **مونس الاحباب** (مجموعه رباعیات خواجه شهاب‌الدین عبداللّه مروارید)، به‌کوشش، سیدعلی میرافضلی، ۱۳۹۰
۲۴۸. **فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مسجد اعظم** (قم)، محمود طیار مراغی، صادق‌زاده، ۱۳۹۰
۲۴۹. **فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی** (ج ۳/۲)، محمود طیار مراغی، ۱۳۹۰
۲۵۰. **فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی** (ج ۲۹)، محمّدحسین حکیم، ۱۳۹۰

مراکز فروش

تهران

خیابان انقلاب، نبش خیابان دانشگاه، انتشارات توس؛ تلفن: ۶۶۴۹۸۷۴۰؛ ۶۶۴۶۱۰۰۷
 خیابان فلسطین، نبش میدان فلسطین، شماره ۱۳۰، مؤسسه فرهنگی هنری کتاب مرجع؛ تلفن: ۸۸۹۶۳۷۶۸
 خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، بین خ فروردین و فخر رازی، انتشارات طهوری؛ تلفن: ۶۶۴۰۶۳۳۰

شهرستانها

- اصفهان** - خیابان چهار باغ، دروازه دولت، فرهنگسرای اصفهان؛ تلفن: ۲۲۰۴۰۲۹ - ۰۳۱۱-۲۲۳۹۰۰۳
- تبریز** - خیابان طالقانی، تقاطع خیابان ارگ، انتشارات دهخدا؛ تلفن: ۰۴۱۱-۵۵۶۰۶۰۱
- شیراز** - چهارراه مشیر، کتابفروشی هاشمی؛ تلفن: ۰۷۱۱-۲۲۲۵۶۶۹
- شیراز** - میدان دانشجو، اول ساحلی غربی، نبش کوچه ۲۶-کتاب اسفند؛ تلفن: ۰۷۱۱-۲۲۵۲۸۷۶
- قم** - ابتدای خ صفائیه، جنب دفتر آیت‌الله سبحانی-کلبه شروق؛ تلفن: ۰۲۵۱-۷۷۳۶۴۲۴
- قم** - خیابان چهار مردان، پاساژ صاحب الزمان انتشارات بیدار؛ تلفن: ۰۲۵۱-۷۷۴۹۴۲۹
- قم** - فروشگاه کتابخانه حضرت آیت‌الله مرعشی؛ تلفن: ۰۲۵۱-۷۷۴۱۹۷۱۵
- کاشان** - کتابخانه کاشان‌شناسی آیت‌الله غروی؛ تلفن: ۰۹۱۳-۳۶۱۶۱۶۹
- مشهد** - چهارراه دکترا، انتشارات امام؛ تلفن: ۰۵۱۱-۸۴۳۰۱۴۷

THE MANUSCRIPTS CATALOGUE
of
the Islamic Consultative Assembly Library
(Vol. 29/2)

Authored by
Seyed Mohammad Hossein Hakim

Tehran 2011